Кырг.
34(03)
А-79

Ч. И. АРАБАЕВ

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖАРАНДЫК УКУК ЭНЦИКЛОПЕДИЯСЫ

ЭНЦИКЛОПЕДИЯ ГРАЖДАНСКОГО ПРАВА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН УЛУТТУК ИЛИМДЕР АКАДЕМИЯСЫ
НАЦИОНАЛЬНАЯ АКАДЕМИЯ НАУК КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

ФИЛОСОФИЯ ЖАНА САЯСИЙ-УКУКТУК ИЗИЛДӨӨЛӨР ИНСТИТУТУ
ИНСТИТУТ ФИЛОСОФИИ И ПОЛИТИКО-ПРАВОВЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ

Ч. И. АРАБАЕВ

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖАРАНДЫК УКУК ЭНЦИКЛОПЕДИЯСЫ

ЭНЦИКЛОПЕДИЯ ГРАЖДАНСКОГО ПРАВА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

ЧИА Борбордук
катепканасына
белек!
21.04.2016г.

«Турар»
Бишкек 2016

Кырг
34(03
А – 79

УДК 347.1
ББК 67.99 (2 Ки) 3
А 79

Кыргыз Республикасынын 2014–2020-жылдары мамлекеттик тилди өнүктүрүүнүн жана тил саясатын өркүндөтүүнүн улуттук программасы боюнча Кыргыз Республикасынын Президентинин Жарлыгынын (2014-ж. 2-июнь, №119) жана Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн Токтомунун (2015-ж. 6-апрель, №151) негизинде жарык көрдү.

Издан на основании Указа Президента Кыргызской Республики (от 2 июня 2014 г. №119) О Национальной программе развития государственного языка и совершенствования языковой политики в Кыргызской Республике на 2014–2020 годы и Постановление Правительство Кыргызской Республики (от 6 апреля 2015 г. №151).

Кыргыз Республикасынын улуттук илимдер академиясынын философия жана саясий-укук изилдөө институтунун окумуштуулар Кеңешинде каралып жана басмага сунушталды.

Рассмотрено и рекомендовано к изданию решением ученого совета Института философии и политико-правовых исследований Национальной академии наук Кыргызской Республики.

Редкеңеш/Редсовет: *Акматалиев А.А., Байгазиев С.О., Жайнакова А.Ж., Маразыков Т.С., Мусаев С.Ж., Садыков Т.С., Токтоналиев К.Т., Эркебаев А.Э.*

Рецензенттери/Рецензенты: *Абдырасулов Е.Б.* – ю.и.д./д.ю.н., профессор (Казакстан)
Бейшембиев Э.Ж. – ю.и.д./д.ю.н., профессор
Мырзалимов Р.М. – ю.и.д./д.ю.н., профессор
Самархождаев Б.Б. – ю.и.д./д.ю.н., профессор (Өзбекстан)/(Узбекистан)

Арабаев Чолпонкул Исаевич.
А 79 КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖАРАНДЫК УКУК ЭНЦИКЛОПЕДИЯСЫ/ ЭНЦИКЛОПЕДИЯ ГРАЖДАНСКОГО ПРАВА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ – Б.: Турар, 2016. – 372 б.

ISBN 978-9967-12-538-4

Китепте жарандарга келишимдерди түзүүдө жана аларды аткарууда олуттуу практикалык жардам көрсөтүү, инвестициялык ишмердүүлүктү ишке ашыруу, мамлекеттик жана муниципалдык мүлктү менчиктештирүү, баалуу кагаздарды чыгаруу жана жүгүртүүгө киргизүү, соттук коргоону натыйжалуу ыкма менен туура тандоо боюнча керектүү болгон Кыргыз Республикасынын жарандык укугу боюнча конкреттүү билимдерден турган энциклопедиялык курсу камтылган.

Энциклопедия Кыргыз Республикасынын Конституциясынын жоболорун, Кыргыз Республикасынын Жарандык процессуалдык, Жер кодекстерин жана Кыргыз Республикасынын жарандык мыйзамдарын, ошондой эле башка ченемдик укук актыларын эске алуу менен салттуу жана жаңы укуктук маалыматтардын жетишээрлик зор көлөмүн системага салууга жетишкенин айгинелейт. Ошондуктан китеп Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутаттарынын мыйзам чыгаруу ишмердүүлүгүнө, мамлекеттик кызматчыларга, сот органдарында, прокуратура, адвокатура, нотариалдык, мамкаттоо кызматында иштегендерге чоң жардамын тийгизет.

Китеп жарандык укуктун ченемдерин гана эмес, Кыргыз Республикасынын чарбалык, каржылык, административдик, эмгек жана башка укук тармактарын колдонууга байланышкан ар кандай турмуштук жагдайларга кириптер болгон окурмандардын кеңири чөйрөсүнө арналган. Ошондой эле аспиранттар менен изилдөөчүлөргө жана «юриспруденция» адистиги боюнча билим алып жаткан жогорку окуу жайларынын студенттерине, окумуштуулар менен окутуучуларга жана бардык жарандык укук маселелерине кызыкдар болгон жарандарга даректелген.

В книге содержится энциклопедический курс конкретных знаний по гражданскому праву Кыргызской Республики, необходимый для оказания существенной практической помощи деловым людям при заключении и исполнении договоров, в осуществлении инвестиционной деятельности, приватизации государственной и муниципальной собственности, выпуске и обращении ценных бумаг, для правильного выбора эффективных способов судебной защиты.

В энциклопедии удалось систематизировать достаточно большой объем как традиционной, так и новейшей правовой информации с учетом положений Конституции Кыргызской Республики и Гражданского процессуального, Земельного кодексов Кыргызской Республики и гражданского законодательства Кыргызской Республики, а также других нормативных правовых актов. Поэтому книга окажет большую помощь депутатам Жогорку Кеңеша Кыргызской Республики в законотворческой деятельности, государственным служащим, работникам судебных органов, прокуратуры, адвокатуры, нотариата, госрегистра.

Книга рассчитана на широкий круг читателей, интересующихся в силу жизненных обстоятельств вопросами хозяйственного, финансового, административного, трудового и других отраслей права Кыргызской Республики. Адресуется также аспирантам, соискателям, студентам высших учебных заведений, обучающимся по специальности «юриспруденция», ученым и преподавателям.

А 1203020400-16

662670

УДК 347.1
ББК 67.99 (2 Ки) 3

ISBN 978-9967-12-538-4

© Арабаев Ч.И., 2016

КИРИШ СӨЗ

Кыргыз мамлекети эгемендикке ээ болгондон бери чейрек кылымга аяк басты. Эгемендүүлүккө жетишкен жылдары өлкөбүз татаал шарттарда сыноолорго дуушар болуу менен укуктук мамлекетти курууга киришти. Жарандардын ортосундагы мамиле бардык эле учурда Кыргыз Республикасынын мыйзам актыларынын негизинде болбой жатышы турмушта укуктук билимдин зарыл экендигин аныктады. Жарандар, коомчулук жана мамлекет социалдык-экономикалык өнүгүүнүн чектерин таанып билүү үчүн Кыргыз Республикасынын мыйзам актыларын күнүмдүк турмушта пайдаланууда укук маалыматтары жана укук билим менен толук камсыздоо муктаждыгы келип чыкты.

Бүгүнкү күндө Кыргыз Республикасынын жөнөкөй жараны эле эмес, чет элдик инвесторлор, жергиликтүү жеке ишкерлер, чакан жана ири компаниялардын менеджерлери, коммерциялык ишканалардын жетекчилери да өндүрүш иштеринде улам эле юридикалык «тез» жардамга кайрылууга мажбур болууда. Кыймылдуу жана кыймылсыз мүлктү же жабдыктарды алып сатууда, аларды убактылуу пайдаланууга берүүдө, келтирилген зыянды калыбына келтирүүнү талап кылууда ж.б. учурларда юридикалык жардам талап кылынат. Мындай маселелерди чечүү үчүн жана ыңгайлуу жыйынтыкка жетишүүдө субъектинин укуктарын жана милдеттерин аныктоочу мыйзам нормалары, укук мамилелеринин ар бир катышуучусунун укугун коргоо боюнча укук кепилдиктери жана жарандык-укук ченемдерин бузгандарды жоопкерчиликке тартууда колдонулуучу механизмдер боюнча укуктук маалыматтарды билүү зарыл. Ошондуктан өзүнүн мыйзамдуу кызыкчылыктарын туура негиздеп жана коргоо үчүн ар бир адам Кыргыз Республикасынын жарандык укугунун негиздерин билиши абзел.

Жарандык укук деген эмне, азыркы турмуш шарттарында анын орду жана мааниси кандай? Ушул сыяктуу суроолорго жооп табуу үчүн тарыхка көз чаптырсак, жарандык укуктун башаты Рим укугуна барып такалат. «Жарандык укук» деген термин б.з.ч. V кылымдын ортосунда (б.з.ч. 449-ж.) Байыркы Римде пайда болгон жана ал латындын «jus civile» «жарандык укук» деген сөзүнөн алынып, римдик жарандардын гана укуктарын түшүндүргөн. Бул укук чет элдиктерге да, кулдарга да таралган эмес, ал рим жарандарынын ортосундагы мамилелерде гана колдонулган[1].

[1] Карацыз: *Перетерский И.С.* Всеобщая история государства и права. – Ч. 1. Древний мир. – Вып. 2 / Древний Рим. – М., 1945. – 110–111-бб.

Коомдук мамилелердин өнүгүшү менен римдик укук олуттуу өзгөрүүлөргө жана толуктоолорго дуушар болду. Академик С.С.Алексеев аны мындай деп белгилеген: «Адам цивилизациясынын жана маданиятынын байыркы доордон азыркы заманга чейинки ары таташал, укмуштуу, карама-каршылыктуу жана кайгылуу, б.а., өзгөрүүсүз алдыга карай өнүгүүсү коомдук илгерилөөнүн негизги түйүндөрүнүн бири катары жарандык укукту көрсөттү»[1].

Жашообузда жарандык укук менен жөнгө салынуучу мамилелер өтө көп, алар катардагы жарандарга да, юридикалык жактарга да тиешелүү болуп эсептелет. Мисалы, эртең менен коомдук унаага түшүп, ишке кетип жаткан учурду алсак, айдоочу жүргүнчүлөрдү ташып-жеткирүү боюнча жарандык-укуктук келишимди аткарууга киришет, же болбосо жаран соодалашуу келишими боюнча мүлктү сатуу-сатып алуу менен Кыргыз Республикасынын жарандык мыйзам ченемдери аркылуу жөнгө салынуучу келишимди колдонот. Өндүрүлгөн азык-түлүк, буюм-тайымды алууда же сатууда келип чыккан юридикалык жактардын ортосундагы мамилелер да Кыргыз Республикасынын жарандык мыйзам ченемдери менен жөнгө салынат. Жарандар жана юридикалык жактар нарк мамилелеринин шарттарында ишкерликти жүргүзүп жатып, өз ара дайыма жарандык укук ченеми менен жөнгө салынуучу мамилелерди пайдаланат.

Ошентип, бүгүнкү күндө укук субъектилеринин ортосундагы жарандык укуктун ченемдери менен жөнгө салынуучу мамилелер өтө көп жана ар түрдүү болгондуктан, алардын баарын санап чыгуу кыйла татаал. Жарандык укук боюнча билим жана анын негизинде укук корун түзүү, керектүү ченемдик-укуктук актыларды кабыл алуу, калкты укуктук маалымат менен камсыз кылуу – баары мамлекеттин социалдык-экономикалык өнүгүшүнө, жаратылыш байлыктарын сарамжал пайдаланууга, жаратылышты сактоого жана башка толгон маселени чечүүгө түрткү болот. Бул тууралуу Кыргыз Республикасынын Президенти жана Жогорку Кеңештин депутаттары да айтышууда. Аталган көйгөйлөр Өкмөттүн жыйынында жана коомчулукта да талкууга алынууда.

Ушундай маселелерди чечүүдө жана өз учурунда классикалык да, жаңы да юридикалык категорияларды туура ажыратып, Кыргыз Республикасынын жарандык мыйзам актыларын туура пайдалануу үчүн колдонмо жооп табууда бул энциклопедия акыл-тирек болуп берет.

Азыркы тапта мамлекетти рынок шарттарында өнүктүрүүдө, эң зарыл болуп эсептелген Кыргыз Республикасынын жарандык укугунун энциклопедиялык башаты – рынок реформасынын негизги таянычын чагылдырууга аракет жасалды.

Энциклопедияда укук салттарынын жана универсалдуу юридикалык теориялардын, ар кандай өлкөлөр менен чарба жүргүзүү байланышынын көп жылдык тажрыйбасынын, ошондой эле Кыргыз Республикасынын жарандык мыйзам актыларынын жана аны колдонуу тажрыйбасынын негизинде Кыргыз Республикасынын жарандык укугу түшүнүгүнө биринчи жолу комплекстүү түрдө эки тилде – мамлекеттик (кыргыз) жана расмий (орус) тилдерде түшүндүрмө берилди.

[1] *Алексеев С.С.* Гражданское право в современную эпоху – М., 1999. – 3-б.

Энциклопедия жогоруда саналган жактар менен катар мыйзам чыгаруу иши менен алектенүүчү Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутаттарына, мамлекеттик кызматкерлерге, сот, прокуратура, адвокатура, нотариат, мамлекеттик каттоо органдарынын кызматкерлерине олуттуу жардам көрсөтүүчү Кыргыз Республикасынын жарандык укугу боюнча конкреттүү билимдин кыскача курсун камтыйт. Ошондой эле келишимди түзүүдө жана аткарууда, инвестициялык иштерди жүргүзүүдө, мамлекеттик жана муниципалдык менчикти менчиктештирүү процессинде, баалуу кагаздарды чыгарууда жана пайдаланууда, соттук натыйжалуу коргоо ыкмаларын тандоодо, бир сөз менен айтканда, Кыргыз Республикасынын жарандык укугун эле эмес, эмгек, чарба, финансы, административдик жана башка укук тармактарынын ченемдерин пайдаланууга байланыштуу келип чыгуучу ар кандай турмуштук кырдаалдарда бардык жактарга чоң көмөк көрсөтөт.

Энциклопедияга жарандык укук боюнча юридикалык терминдерди киргизүүнүн негизги критерийи болуп, анын универсалдуулугу жана иш жүзүндө Кыргыз Республикасынын жарандык мыйзамына шилтемелерди пайдалануу мүмкүнчүлүгү эсептелди. Терминдер же түшүнүктөр алфавит тартибинде жайгаштырылды жана көпчүлүгү латын, англис, ошондой эле француз жана немис тилдеринен келип чыккандыгы, ошол тилдеги аталышы, котормосу менен кошо кашаанын ичинде көрсөтүлүп, энциклопедиянын жол-жобосуна ылайыкташтырылып берилди. Китепте энциклопедия жана сөздүктөр үчүн салттык түрдө беренелер ичиндеги сөздөрдү кыскартуу менен кабыл алынды.

Энциклопедиянын автору Кыргыз Республикасынын жарандык укук мамилелерин жөнгө салуучу мыйзамдарынын басымдуу бөлүгүн, б.а., Кыргыз Республикасынын Жарандык кодексинин 1–2-бөлүгүнүн, КМШ өлкөлөрүнүн Жарандык кодексинин моделдик үлгүсүн, Кыргыз Республикасынын жарандык-процесстик, жер кодекстеринин долбоорлорун даярдоо ишине атайын түзүлгөн жумушчу топтун мүчөсү катары түздөн-түз жигердүү катышкан. Ошондуктан, автор тигил же бул түшүнүктүн тарыхый жана логикалык жагынан алып караганда Кыргыз Республикасынын жарандык мыйзам ченемдеринин жана терминдердин негиздеринин келип чыгышын жакындан билгендиктен мүмкүнчүлүгүнө жараша, энциклопедиянын материалдарын толук чагылдырып берүүгө аракет жасады.

Энциклопедияда 2016-жылдын 1-январындагы абал боюнча негизги мыйзам жана ченемдик-укук актыларынын жоболору эске алынуу менен көп өлчөмдөгү салттык да, жаңы да укук маалыматтары системалаштырылды.

Китепте ишкер адамдарга керектүү жарандык мыйзам актыларга илимий анализ жүргүзүлүп, Кыргыз Республикасынын Жарандык кодексинин ар түрдүү ченемдерине түшүндүрмөлөр берилди, ошондой эле заманбап мамлекеттин туура моделин кур́уу боюнча практикалык материалдар чагылдырылды.

Ч.И.АРАБАЕВ,
КР УИАнын Президиумунун башкы окумуштуу катчысы,
КР УИАнын корреспондент-мүчөсү,
юридика илимдеринин доктору, профессор

ПРЕДИСЛОВИЕ

Прошло более двадцати лет со дня обретения Кыргызстаном независимости. Пройдя через суровые испытания за годы суверенитета, страна в трудных условиях приступила к построению правового государства. Отношения, которые складываются между гражданами, не всегда основываются на законодательстве Кыргызской Республики, поэтому правовые знания становятся насущной необходимостью. Граждане, общество и государство нуждаются в полноценном обеспечении правовой информацией, знаниями права в целом для познания горизонтов социально-экономического развития, применения законодательства Кыргызской Республики в повседневной жизни.

Сегодня не только простые граждане Кыргызской Республики, но и иностранные инвесторы, местные предприниматели, менеджеры крупных и не очень компаний, руководители коммерческих предприятий в процессе осуществления своей деятельности часто сталкиваются с необходимостью получить «скорую» юридическую помощь. Помощь нужна при приобретении или отчуждении движимого и недвижимого имущества или оборудования, передаче их во временное пользование, требовании возмещения причиненного ущерба и т.д. Для решения этих вопросов и достижения оптимальных результатов необходима правовая информация о законодательных нормах, определяющих права и обязанности субъектов, правовых гарантиях защиты прав каждого участника правоотношения и механизмах применения к нарушителям норм гражданско-правовой ответственности. Поэтому основы гражданского права Кыргызской Республики надо знать каждому, чтобы грамотно формулировать и защищать свои законные интересы, отстаивать их.

Что такое гражданское право, каковы его роль и значение в современных условиях? Для ответа на эти вопросы необходимо совершить экскурс в историю, которая убедительно говорит, что гражданское право берет свои истоки от римского права. Термин «гражданское право» возник в Древнем Риме в середине V в. до н. э. (449 г. до н.э.) и происходит от латинского jus civile – «право гражданское», под которым понималось только право граждан Рима, оно не распространялось ни на чужестранцев, ни на рабов и применялось только в отношениях римских граждан между собой[1].

С развитием общественных отношений римское право претерпело существенные изменения и дополнения. Как отметил академик С.С. Алексеев,

[1] См.: *Перетерский И.С.* Всеобщая история государства и права. – Ч. 1. Древний мир. – Вып. 2 / Древний Рим. – М., 1945. – С. 110–111.

«сложное, порой причудливое, парадоксальное и трагическое, но в конечном итоге неизменно поступательное развитие человеческих цивилизаций и культур от античности до современной эпохи выдвинуло в качестве одного из узловых звеньев общественного прогресса гражданское право»[1].

В нашей жизни отношения, регулируемые гражданским правом, довольно обширны и касаются как граждан, так и юридических лиц. В частности, отправляясь на работу на общественном транспорте, гражданин вступает в гражданско-правовой договор по перевозке пассажиров или, приобретая по договору купли-продажи имущество, он вступает в сделку, регулируемую нормами гражданского законодательства Кыргызской Республики. Нормами гражданского законодательства Кыргызской Республики также регулируются отношения между юридическими лицами, возникающие по поводу реализации или приобретения произведенной продукции. В условиях рыночных отношений граждане и юридические лица, осуществляя предпринимательскую деятельность, постоянно вступают между собой в отношения, регулируемые нормами гражданского права.

Таким образом, сегодня трудно перечислить все те отношения между субъектами права, которые регулируются гражданско-правовыми нормами, ибо их круг не только чрезвычайно широк, но и многообразен. Знание гражданского права и на этой основе создание полноценной правовой базы, принятие соответствующих нормативно-правовых актов, правовая информатизация населения – все это в конечном итоге приведет к социально-экономическому развитию государства, эффективному и бережному использованию природных ресурсов и т.д. Об этом говорят и Президент Кыргызской Республики, и депутаты Жогорку Кенеша, данные проблемы обсуждаются на заседаниях Правительства и в общественных кругах.

В решении этих вопросов и поиске ответов на практике, чтобы уверенно оперировать в своей деятельности как классическими, так и новейшими юридическими категориями и правильно применять современное гражданское законодательство Кыргызской Республики, безусловно, поможет настоящая энциклопедия.

Автором была сделана попытка раскрыть так необходимые нам именно сейчас, в период рыночного развития государства, азы энциклопедического понятия гражданского права Кыргызской Республики – основного двигателя рыночных реформ.

В энциклопедии впервые на двух языках – государственном (кыргызском), официальном (русском), основываясь на правовых обычаях и универсальных юридических теориях, многолетней практике хозяйственных связей разных стран, а также на гражданском законодательстве Кыргызской Республики и практике его применения, в комплексном виде объясняются роль и значение того или иного понятия, термина гражданского права Кыргызской Республики.

В энциклопедии содержится сжатый курс конкретных знаний по гражданскому праву Кыргызской Республики, необходимый для оказания суще-

[1] *Алексеев С.С.* Гражданское право в современную эпоху. – М., 1999. – С. 3.

ственной практической помощи не только вышеперечисленным лицам, но и депутатам Жогорку Кенеша Кыргызской Республики в их законотворческой деятельности, государственным служащим, работникам судебных органов, прокуратуры, адвокатуры, нотариата, госрегистра. Книга окажет большую помощь и другим лицам, интересующимся вопросами гражданского права при заключении и исполнении договоров, в осуществлении инвестиционной деятельности, в процессе приватизации государственной и муниципальной собственности, при выпуске и обращении ценных бумаг, для правильного выбора эффективных способов судебной защиты – одним словом, в любой жизненной ситуации, возникающей в связи с применением норм не только гражданского права, но и трудового хозяйственного, финансового, административного и других отраслей права Кыргызской Республики.

Основными критериями включения в энциклопедию юридических терминов по гражданскому праву являлись универсальность и возможность применения на практике ссылок на гражданское законодательство Кыргызской Республики. Термины в энциклопедии расположены в алфавитном порядке и в большинстве своем имеют латинское, английское, а также французское и немецкое происхождение с указанием в скобках их эквивалента. В книге приняты традиционные для энциклопедий и словарей, справочников сокращения слов внутри статей.

Энциклопедия подготовлена автором, принимавшим активное участие в разработке основного массива законов, регулирующих гражданские правоотношения в Кыргызской Республике, являющегося непосредственным разработчиком проекта первой и второй частей Гражданского кодекса Кыргызской Республики, Модельного гражданского кодекса стран СНГ, Гражданского процессуального, Земельного кодексов Кыргызской Республики. Поэтому автор по мере возможности попытался изложить материал со знанием исторических и логических основ происхождения того или иного понятия, термина и норм гражданского законодательства Кыргызской Республики.

В энциклопедии удалось систематизировать достаточно большой объем как традиционной, так и новейшей правовой информации с учетом положений основных законодательных и нормативно-правовых актов по состоянию на 1 января 2016 года.

В работе проведен научный анализ гражданского законодательства и приведены комментарии различных норм Гражданского кодекса Кыргызской Республики, которые необходимы деловым людям. В нем также нашли отражение практические материалы по построению успешной модели современного государства.

Ч.И. АРАБАЕВ,
главный ученый секретарь
Президиума НАН КР,
член-корреспондент НАН КР,
доктор юридических наук, профессор

А

АБОЛИЦИЯ (лат. abolition – жокко чыгаруу) – КРнын жарандык мыйзам актыларында үч мааниде түшүндүрүлөт: 1) мыйзамды же кандайдыр бир чечимди жокко чыгаруу, токтотуу; 2) кызмат орунду жоюу, же кызматтан четтетүү; 3) ар-намысты, абийирди коргоо менен өз калыбына келтирүү, ушакты расмий төгүндөө.

АБОНЕНТ (франц. abonner – кол коюу) – 1) электр энергия менен камсыздоо келишиминин тарабы (электр энергиясын керектөөчү), буюмду акысыз пайдалануу жөнүндөгү келишимдин тарабы (китепкананын ж.б. кардар), же акысыз кызмат көрсөтүү, телефон тармагынын ж.б. келишиминин кардары; 2) керектөөчү (абонент) – табигый жана уруксат берилген монополиянын субъектиси чыгаруучу (сатуучу) товарды сатып алуучу жеке же юридикалык жак; 3) чарбалык ичүүчү суу менен камсыздоонун борбордоштурулган түйүндөрүнүн кардары катары андагы ичүүчү сууну пайдалануучу жана суу менен камсыздоочу ишканаларда аныкталган тартипте катталган юридикалык жана жеке жак; 4) суу берүү канализация чарбасындагы ишкана менен түзүлгөн келишимге ылайык көрсөтүлүүчү кызматтардан пайдалануга укуктуу жана калк жашаган конуштун тышкы суу түтүктөрүнө жана / же канализация түйүндөрүнө тикелей кошулган түзүлүштөрү жана жабдуулары бар жеке же юридикалык жак.

АБОЛИЦИЯ (лат. abolition – отмена) – в гражданском законодательстве КР понимается в трех значениях: 1) отмена закона либо решения; 2) упразднение должности или отстранение от должности; 3) восстановление чести и достоинства, официальное опровержение клеветы.

АБОНЕНТ (франц. abonner – подписываться) – 1) сторона договора энергоснабжения (потребитель электроэнергии), договора о безвозмездном пользовании вещью (абонент библиотеки и т.п.) или договора о возмездном оказании услуг (абонент телефонной сети и пр.); 2) потребитель (абонент) – физическое или юридическое лицо, приобретающее товар, производимый (реализуемый) субъектом естественной и разрешенной монополии; 3) абонент централизованных систем хозяйственного питьевого водоснабжения, юридическое и физическое лицо, пользующееся питьевой водой из этих систем и зарегистрированное в установленном порядке предприятиями водоснабжения; 4) абонентом является физическое или юридическое лицо, имеющее право на пользование услугами, предоставляемыми предприятием водопроводноканализационного хозяйства в соответствии с заключенным договором и имеющее устройства и сооружения, присоединенные к наружным водопроводным и/или канализационным сетям населенного пункта.

АБОНЕНТТИК БЕРЕСЕ – керектөөчүнүн (абоненттин) муниципалдык чарба, байланыш ишканалары жана уюмдары көрсөткөн кызматтар үчүн милдеттүү акы төлөө убадасы (белгиленген мөөнөттөгү жеңилдик).

АБРОГАЦИЯ (лат. abrogatio – жокко чыгаруу, бузуу, токтотуу) – кырдаалдын өзгөрүшүнө, же мезгилдин рухуна, мыйзамдарга каршы келгендигине байланыштуу эскирген мыйзамды (келишимдерди, макулдашууларды) жокко чыгаруу же өзгөртүү. Аброгациянын төмөнкүдөй түрлөрү болушу мүмкүн: 1) чыныгы аброгация – эски мыйзамдарды, келишимдерди, макулдашууларды толугу менен жаңысына алмаштыруу; 2) дерогация – мурда түзүлгөн келишимдин, макулдашуунун айрым бөлүктөрүн жокко чыгаруу; 3) аброгация – келишимдин, макулдашуунун эскирген шарттарына өзгөртүүлөрдү киргизүү; 4) суброгация – мурда түзүлгөн макулдашууга толуктоолорду киргизүү, жаңы жоболор менен алмаштыруу.

АБСОЛЮТТУК ЖООПКЕРЧИЛИК – зыян келтирүүнүн натыйжасында келип чыккан материалдык жоопкерчиликтин түрү. Абсолюттук жоопкерчилик зыян келтирүүчүнүн күнөөсүнө карабастан материалдык зыянды толугу менен төлөө жөнүндөгү келишимдик милдеттенмеге негизделет. Кээ бир учурда объективдүү жоопкерчилик деп да аталат.

АБСОЛЮТТУК УКУКТАР (англ. rights in rem) – субъективдүү укук, анын эсине белгисиз сандагы милдеттүү адамдардын каршы турушу. Аларга бардык башка жактардын

АБОНЕНТСКАЯ ЗАДОЛЖЕННОСТЬ – обязательство потребителя (абонента) оплатить (в установленные сроки) услуги, оказанные предприятиями и организациями муниципального хозяйства, связи и др.

АБРОГАЦИЯ (лат. abrogatio – отмена) – отмена или изменение устаревшего закона (договора, соглашения) вследствие изменения обстоятельств либо в связи с тем, что оно противоречит духу времени и законам. Возможны следующие варианты аброгации: 1) собственная аброгация – полная замена старого закона, договора, соглашения новым; 2) дерогация – частичная отмена устаревшего договора, соглашения; 3) аброгация – внесение необходимых изменений в устаревшие условия договора, соглашения; 4) суброгация – дополнение, замена старого соглашения новыми положениями.

АБСОЛЮТНАЯ ОТВЕТСТВЕННОСТЬ – вид материальной ответственности, наступающий в результате причинения ущерба. Абсолютная ответственность основывается на договорном обязательстве полностью возместить материальный ущерб вне зависимости от вины причинителя. Иногда называется объективной ответственностью.

АБСОЛЮТНЫЕ ПРАВА (англ. rights in rem) – субъективные права, обладателям которых противостоит неопределенное число обязанных лиц. Обязанность всех иных лиц воздер-

абсолюттук укук ээсине кысым көрсөтүүчү аракеттерди жасоодон карануу милдети да тиешелүү. Абсолюттук укукка кээ бир мүлктүк (баарынан мурда буюмдук), ошондой эле жеке мүлктүк эмес бардык укуктар кирет (салыштырмалуу укуктарды караңыз).

АВАЛЬ (франц. aval) – КРнын жарандык укугунда векселдик тапшыруу же үчүнчү жактык кепилдик жазуунун түрү катары чек боюнча төлөө укугун берүү. КР ЖКнын 796-беренесине ылайык төлөө аваль аркылуу толугу менен же жарым жартылай кепилдениши мүмкүн, аны төлөөчүдөн башка ар кандай жактар бере алышат.

АВАЛДАШТЫРУУ – авалды тариздөө (авалды жол-жоболоо).

АВАЛИСТ – вексель боюнча (же чек боюнча) аваль каражаты аркылуу төлөм аткарууга кепилдик берүүчү. Авалды аткарган жак вексель боюнча милдеттендирилгендердин биринин милдеттенмелерин өзүнө алат. Мында, авалчы кепилдик берген милдеттенмелери натыйжа бербеген учурда да (форманы сактабай койгондон тышкары бардык учурларда) милдеттенмелери жарактуу болуп саналат.

АВАНС (англ. advanse; франц: avance) – жарандык укукта карызкор насыя берүүчүгө келечекте ишти аткаруунун, кызмат көрсөтүүнүн же мүлктү өткөрүп берүүнүн эсебинен бериле турган акчалай түрдөгү мүлктөтө берүү. Аванс, шерт акы сыяктуу эле келишим түзгөндүктүн далили болот, бирок шерт акыдан

живаться от совершения действий, ущемляющих абсолютные права. К абсолютным относятся некоторые имущественные (прежде всего вещные), а также все личные неимущественные права (см. относительные права).

АВАЛЬ (франц. aval) – в гражданском праве КР – вексельное поручительство или передача прав по чеку, сделанные третьим лицом в виде особой гарантийной записи. Согласно статье 796 ГК КР, платеж по чеку может быть гарантирован полностью или частично посредством аваля, который может даваться любым лицом за исключением плательщика.

АВАЛИРОВАНИЕ – оформление аваля.

АВАЛИСТ – тот, кто гарантирует платеж по векселю (или чеку) посредством аваля. Лицо, совершившее аваль, принимает на себя выполнение обязательств кого-либо из обязанных по векселю лиц. При этом обязательство авалиста действительно даже в том случае, если обязательство, которое он гарантировал, окажется недействительным (по любому основанию, кроме несоблюдения формы).

АВАНС (англ. advance; франц. avance) – по гражданскому праву имущественное предоставление, обычно в денежной форме, вручаемое должником кредитору в счет будущих платежей за выполнение работы, оказание услуг или за передачу имущества. Как и задаток, аванс служит доказательством заключения договора,

айырмаланып, милдеттенмени аткартууну камсыздоо ыкмасы болуп эсептелбейт. Жактардын жазуу жүзүндөгү макулдашуусунда бул төлөм шерт акы экени түздөн-түз көрсөтүлбөсө, бардык алдын-ала төлөм аванс болуп эсептелинет. Келишимдик милдеттенме тийиштүү деңгээлде аткарылган учурда аванс биротоло төлөөнүн эсебине кошулат, ал эми милдеттенме аткарылбаса, ал кайтарылып берилүүгө тийиш.

АВИЗО (итал. avvizo) – 1) өз ара эсептешүүлөрдөгү өзгөрүүлөр жөнүндө кат жүзүндө контрагенттер тарабынан башкаларга берилген расмий билдирүү каты. Кандайдыр бир тапшырма аткарылганы жөнүндө билдирүү; товарды жөнөтүүчү товар алуучуга анын наамына жөнөтүлгөнү жөнүндө билдирүүчү кат; 2) банктардын иш тажрыйбасында банктын башка банкка (өзүнүн корреспондентине) же өзүнүн кардарына банктык операция аткарылганы жөнүндө же аны аткаруу өтүнүчү тууралуу жиберилген билдирүү каты; 3) которулуучу вексель боюнча төлөөчү болуп дайындалган жакка трассанттын билдирүү жөнөтүүсү.

АВТОР – КРнын автордук укук жөнүндөгү мыйзам актыларына ылайык чыгармачыл эмгеги менен чыгарма жараткан жеке жак (адам) (КРнын «Автордук укук жана чектеш укуктар жөнүндө» мыйзамынын 2-беренеси). Авторго чыгарманы ар кандай таризде жана ыкмада пайдалануу үчүн өзгөчө укук таандык.

АВТОРДУК АКЫ – илим, адабият же искусство чыгармасынын жаралганы

но в отличие от задатка не является способом обеспечения исполнения обязательства. Всякий предварительный платеж считается авансом, если в письменном соглашении сторон договора нет прямого указания на то, что этот платеж является задатком. При исполнении договорного обязательства аванс засчитывается в счет окончательного платежа, при неисполнении обязательства подлежит возврату.

АВИЗО (итал. avviso) – 1) официальное письменное извещение об изменении во взаимных расчетах, которое одна сторона посылает другой. Сообщение об исполнении какого-либо поручения; письмо, в котором отправитель товаров сообщает получателю, что на его имя отправлен товар; 2) в банковской практике – уведомительное письмо, отправляемое одним банком другому или банком своему клиенту, о выполнении банковской операции или с просьбой выполнить таковую; 3) уведомление, отправляемое трассантом лицу, назначаемому плательщиком по выставленному переводному векселю.

АВТОР – по законодательству КР об авторском праве физическое лицо, творческим трудом которого создано произведение, признается автором (статья 2 Закона КР «Об авторском праве и смежных правах»). Автору принадлежат исключительные права на использование произведения в любой форме и любым способом.

АВТОРСКОЕ ВОЗНАГРАЖДЕНИЕ – денежное вознаграждение, выпла-

үчүн авторго же анын мураскорлоруна төлөнүүчү калем акы. Автордук акы өлчөмү жана аны төлөөнүн тартиби автор менен тапшыруучунун ортосундагы түзүлгөн келишимде аныкталат.

Акы автордук келишимде чыгарма жаратуудан түшүүчү кирешенин пайызы түрүндө же чыгарманын мүнөзүнө, же аны пайдалануу өзгөчөлүгүнө байланыштуу, эгерде муну ишке ашырууга мүмкүн болбосо, келишимде көрсөтүлгөн сумма түрүндө же башка жол менен аныкталат. Автордук акынын эң төмөнкү коюмун жана эң төмөнкү өлчөмүн КР Өкмөтү эмгек акынын эң аз өлчөмүн көрсөтүү менен бир учурда тендештирет.

АВТОРДУК ГОНОРАР – Автордук акыны караңыз.

АВТОРДУК УКУК – КРнын жарандык укугунда объективдүү жана субъективдүү мааниде түшүндүрүлөт. 1) автордук укук объективдүү мааниде – илим, адабият жана өнөр чыгармаларын жаратууга жана алардын оозеки, жазуу жүзүндө жана башка түрдө пайдаланылышына, кайталанып колдонулушуна (басмадан басып чыгарылышына, аткарылышына ж.б.) жол берген жекече мүлктүк эмес жана мүлктүк мамилелерди жөнгө салуучу КР жарандык укугунун укук бөлүмү; 2) автордук укук субъективдүү мааниде – конкреттүү чыгармаларга карата жекече мүлктүк эмес жана мүлктүк мүнөздөгү артыкча укуктардын жыйындысы. Авторго: чыгармага болгон артыкча укугу; автордук укук; чыгарманын

чиваемое автору или наследникам автора за использование научных, литературных произведений и произведений искусства. Размер и правила выплаты авторского вознаграждения определяются договором, заключенным между автором и заказчиком.

Вознаграждение указывается в договоре в процентном отношении от дохода в зависимости от использования произведения или, если невозможно использовать в силу особенности его, то определяется в сумме, указанной в договоре, или другим путем. Правительством КР устанавливаются минимальные ставки и минимальные размеры авторского вознаграждения, которые индексируются одновременно с индексацией минимальных размеров заработной платы.

АВТОРСКИЙ ГОНОРАР – см. Авторское вознаграждение.

АВТОРСКОЕ ПРАВО – в гражданском праве КР понимается в объективном и субъективном смысле: 1) авторское право в объективном смысле – раздел гражданского права КР, регулирующий личные неимущественные и имущественные отношения, связанные с созданием и использованием (изданием, исполнением и т.д.) произведений науки, литературы и искусства, выраженных в устной, письменной или иной объективной форме, допускающей их воспроизведение; 2) авторское право в субъективном смысле – совокупность исключительных прав личного неимущественного и имущественного характера в отношении конкретного произведения. Автору произведения принадлежат следующие права: ис-

кол тийбестигине болгон укук; мулктүк укуктар аны кайрадан чыгаруугa, жарыялоого жана сатууга, чыгарманын мазмунуна жана формасына ж.б. окшош укуктар таандык.

АВТОРДУК УКУКТУ КОРГОО БОЮНЧА ЭЛ АРАЛЫК КОНВЕНЦИЯЛАР – башка катышуучу мамлекеттердин жарандарына таандык, же ал мамлекеттерде биринчи жолу жарыяланган чыгармаларга автордук укукту коргоого тийиш мамлекеттердин милдеттерин аныктоочу көп тараптуу эл аралык келишимдер. Автордук укукту коргоо боюнча өзгөчө белгилүү эл аралык макулдуктар – 1886-жылдагы адабий жана көркөм чыгармаларды коргоо боюнча Берн макулдугу (конвенциясы), ага КР 1998-жылдан бери катышат.

АВТОРЛОШТУК – эки же андан көп адамдын биргелешкен чыгармачыл эмгегинен жаралган илим, адабият жана өнөр чыгармасына же ачылышка, ойлоп табууга, сарамжалдуу сунушка, өнөр жайлык үлгүгө болгон авторлордун укуктуу шериктиги. Техникалык жардам берүү, материалдарды тандоо, түзмөктөрдү, кош катыш сызыктарды чийүү авторлоштукка жатпайт.

АВТОРЛОШТУРУУ – баалуу кагаз ээсинин банк төлөм картасын мындан ары транзакцияларды пайдалануу менен иш жүргүзүүгө болгон укугун ырастоо тартибинин натыйжасында баалуу кагаз ээсинин эквайердин алдында өз картасын пайдалануу менен түзүлгөн эсептешүү документин

ключительное право на произведение; право авторства; право на неприкосновенность произведения; имущественные права – право на повторный выпуск, право на обнародование и реализацию произведения, на содержание и форму произведения и т.д.

КОНВЕНЦИИ ПО МЕЖДУНАРОДНОЙ ОХРАНЕ АВТОРСКИХ ПРАВ – многосторонние международные договоры, устанавливающие обязательства государств – их участников по охране авторского права на произведения, принадлежащие гражданам других государств–участников или впервые опубликованные в этих государствах. Наиболее представительная международная конвенция по охране авторских прав – Бернская конвенция об охране литературных и художественных произведений 1886 г., в которой КР участвует с 1998 г.

СОАВТОРСТВО – это авторское право на научное, литературное произведение и произведение искусства или на открытие, изобретение, рационализаторское предложение, созданное совместным творческим трудом двух или более граждан. Техническая помощь, подбор материалов, чертеж схем и диаграмм не являются соавторством.

АВТОРИЗАЦИЯ – процедура подтверждения эмитентом полномочий или авторства держателя карты на проведение им операции с использованием банковской платежной карты (далее транзакции), в результате которой возникает обязательство эмитента перед эквайером исполнить

аткаруу милдети келип чыгат. Авторлоштуруу автоматташтырылган (терминал аркылуу) жана үндүү (телефон байланышы аркылуу) болушу мүмкүн.

АВТОРДУК ЖОРОМОЛ – эгерде башка далил жок болсо, чыгарманын автору катары түп нускада көрсөтүлгөн жак саналат. Чыгарманы анонимдүү же жашыруун ат менен жарыялоодо (автордун жашыруун аты анын инсандыгы күмөн туудурбаган учурлардан башка) аты же аталышы чыгармада белгиленген басып чыгаруучунун башка далили жок болгон учурдагы автордун өкүлү болуп эсептелет жана басып чыгаруучу автордун укугун коргоого жана аны ишке ашырууну камсыз кылууга укуктуу. Бул жобо мындай чыгарманын автору өзүнүн ким экендигин ачыкка чыгарганча жана өзүнүн автордугун билдиргенге чейин колдонулат (күчүн жоготпойт).

АВУАР (англ. holdings) – мүлк, байлык. Кеңири мааниде алганда (акчалай каражаттар, чектер, векселдер, аккредитивдер ж.б.) алардын ээлеринин төлөмдөрүн ишке ашырууга жана милдеттенмелерин жоюуга болуучу ар түрдүү активдер.

АГЕНТТИК АКЫ – агенттин кызматына колдонуудагы тарифтер жана агенттик келишимдин шарттары боюнча аныкталуучу өлчөмдөгү төлөө акысы.

АГЕНТТИН АКЫСЫ – товарды сатып алуу, сатуу же өтүмдүүлүгүн көбөйтүү үчүн жарнамалоо максатында агенттик (ортомчулук же

расчетный документ, составленный с использованием карты вышеуказанного эмитента. Авторизация может быть автоматизированной (посредством терминала) и голосовой.

ПРЕЗУМПЦИЯ АВТОРСТВА – лицо, обозначенное в качестве автора при первом опубликовании произведения, считается его автором, если не доказано иное. При опубликовании произведения анонимно или под псевдонимом (за исключением случая, когда псевдоним автора не оставляет сомнения в его личности) издатель, имя или наименование которого обозначено на произведении, при отсутствии доказательств иного считается представителем автора и имеет право защищать права автора и обеспечивать их осуществление. Это положение действует до тех пор, пока автор произведения не раскрывает свою личность и не заявляет о своем авторстве.

АВУАРЫ (англ. holdings) – имущество, достояние. В широком смысле различные активы (денежные средства, чеки, векселя, аккредитивы и др.), за счет которых могут быть произведены платежи и погашены обязательства их владельцев.

АГЕНТСКОЕ ВОЗНАГРАЖДЕНИЕ – оплата услуг агента в размере, определяемом действующими тарифами и условиями агентского договора.

АГЕНТСКОЕ ВОЗНАГРАЖДЕНИЕ – это плата агентским службам (посредникам или представительствам) для рекламы товара в целях покуп-

өкүлдүк) кызматтарга акы төлөө. Агенттин акысы агенттик келишимде белгиленген өлчөмдө жана тартипте төлөнөт. Эгер агенттик келишимде агенттик акынын өлчөмү белгиленбесе жана аны келишимдин шарттарынын негизинде аныктоого мүмкүн болбосо, акы КР ЖКнын 390-беренесинин 3-пунктуна ылайык төлөнүүгө тийиш. Келишимде агенттик акыны төлөөнүн шарттары айтылбаган учурда жана келишимдин мазмунунан же иш боюнча жүгүртүүнүн адат шартынан акы төлөөнүн башкача тартиби келип чыкпаса, анда принципал акыны агент өткөн мезгил үчүн отчёт бергенден кийин бир жумадан кечиктирбестен төлөөгө милдеттүү.

АГЕНТТИК КЕЛИШИМ – бир тарап (агент) башка тараптын (принципалдын) тапшыруусу боюнча акы үчүн өзүнүн атынан, бирок принципалдын эсебинен же принципалдын атынан жана каражаттын эсебинен юридикалык жана башка иштерди аткарууга милдеттендирилген жарандык укуктук келишим.

АДАШУУ – КРнын жарандык укугунда колдонулган мындайча атоонун бүтүмгө катышкан жактын ал бүтүм тууралуу туура эмес түшүнүк алгандыгын билдирет. Адашкан адамдын эрки бүтүм үчүн өтө маанилүү болгон жагдайларды туура эмес түшүнүүсүнүн таасири менен калыптанат. Ал эрк жетишсиздигинен улам түзүлгөн бүтүм катары каралып, адашуу менен аракет жасаган тараптын доосу боюнча жараксыз

ки, продажи и реализации. Принципал обязан уплатить агенту вознаграждение в размере и в порядке, установленных в агентском договоре. Если в агентском договоре размер агентского вознаграждения не предусмотрен и не может быть определен исходя из условий договора, вознаграждение подлежит уплате в размере, определяемом в соответствии с пунктом 3 статьи 390 ГК КР. При отсутствии в договоре условий о порядке уплаты агентского вознаграждения принципал обязан уплачивать вознаграждение в течение недели с момента представления ему агентом отчета за прошедший период, если из существующего договора или обычаев делового оборота не вытекает иной порядок уплаты вознаграждения.

АГЕНТСКИЙ ДОГОВОР – гражданско-правовой договор, по которому одна сторона (агент) обязуется за вознаграждение совершать по поручению другой стороны (принципала) юридические и иные действия от своего имени, но за счет принципала либо от имени и за счет принципала.

ЗАБЛУЖДЕНИЕ – термин, употребляемый в гражданском праве КР, означает неправильное представление лица о сделке, в которую оно вступило. Воля заблуждавшегося формируется под влиянием ошибочного представления об обстоятельствах, имеющих существенное значение для сделки. Последняя рассматривается как разновидность сделок с пороками воли и по иску стороны, действовавшей под влиянием заблуждения,

деп табылат. Адашуу бүтүмдүн катышуучуларынын күнөөсү боюнча гана эмес, күтүлбөгөн жагдайлардан улам да келип чыгышы мүмкүн.

АДВОКАТТЫК ИШКЕРДИК – бул жеке жана юридикалык жактарга, мамлекеттик органдарга, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарына (мындан ары ишеним артуучулар) жана корголуучуга (адвокат жазык сот өндүрүшүнө коргоочу катары милдеттүү катышкан учурларда) алардын укуктарын, эркиндиктерин жана мыйзамдуу кызыкчылыктарын, ошондой эле сот адилеттүүлүгүнө жетүүсүн коргоо жана камсыз кылуу максатында «Кыргыз Республикасынын адвокатурасы жана адвокаттык иш жөнүндө» мыйзамында белгиленген тартипте адвокаттык иш жүргүзүү укугуна лицензия алган адамдар тарабынан кесиптик негизде көрсөтүлө турган квалификациялуу юридикалык жардам («Кыргыз Республикасынын адвокатурасы жана адвокаттык иш жөнүндө» мыйзамынын 16-беренеси).

АДВОКАТТЫК СЫР – кесиптик (кызматтык) сырдын бир түрү жана адвокаттын өзүнүн кардары менен жашыруун баарлашып сүйлөшүүсүнө мүмкүнчүлүктү камсыздоо.

«Кыргыз Республикасынын адвокатурасы жана адвокаттык иш жөнүндө» мыйзамынын 30-беренесине ылайык адвокат тарабынан өзүнүн ишеним артуучусуна юридикалык жардам көрсөтүүсүнө байланышкан кандай гана маалымат болбосун адвокаттык сыр болуп саналат. Адвокат

может быть признана недействительной. Заблуждение необязательно связано с виной участников сделки; оно может возникнуть вследствие случайных обстоятельств.

АДВОКАТСКАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ – это квалифицированная юридическая помощь, оказываемая на профессиональной основе лицами, получившими лицензию на право занятия адвокатской деятельностью в порядке, установленном Законом «Об адвокатуре Кыргызской Республики и адвокатской деятельности», физическим и юридическим лицам, государственным органам, органам местного самоуправления (далее – доверителям) и подзащитным (в случаях обязательного участия адвоката в уголовном судопроизводстве в качестве защитника) в целях защиты и обеспечения их прав, свобод и законных интересов, а также доступа к правосудию (статья 16 Закона «Об адвокатуре КР и адвокатской деятельности»).

АДВОКАТСКАЯ ТАЙНА – разновидность профессиональной (служебной) тайны, обеспечивающая возможность конфиденциального общения адвоката со своим клиентом.

Согласно статье 30 Закона «Об адвокатуре КР и адвокатской деятельности», адвокатской тайной являются любые сведения, связанные с оказанием адвокатом юридической помощи своему доверителю. Адвокат не вправе использовать в своих интересах или в интересах третьих лиц

662670

адвокаттык сырды түзгөн маалыматтарды өз кызыкчылыктарында же үчүнчү жактардын кызыкчылыктарында пайдаланууга укуксуз.

АЖЫРАТУУ – жарандык укукта мүлктү башка жактын менчигине өткөрүп берүү; менчик ээсинин ага тиешелүү мүлктү тескөөгө болгон ыйгарым укугун жүзөгө ашыруу ыкмасынын бири. Ажыратуу акы төлөө менен жана акысыз жүргүзүлөт.

АЙЫЛ ЧАРБА КООПЕРАТИВИ – кооперативдин мүчөлөрүнүн экономикалык жана башка керектөөлөрүн канааттандыруу максатында айыл чарба товарларын өндүрүүчүлөрдүн өндүрүштүк же башка чарбалык иш үчүн акчалай баага ээ болгон алардын мүлктөй үлүштүк мүчөлүк акыларын бириктирүүнүн негизиндеги мүчөлүккө негизделген ыктыярдуу бирикмеси (КР «Кооперативдер жөнүндө» мыйзамынын 1-беренеси).

АЙЫП ПУЛ – 1) КРнын жарандык укугундагы бышмананын бир түрү. Ал бузулган милдеттенменин бекем суммасы же анын пайыздык катышы менен аныкталат. Айып акыны белгилөөгө келишимди аткарууну камсыз кылуунун (ал аткарылбаган учурда же талаптагыдай аткарылбаган учурда тийиштүү тараптан өндүрүлөт) ыкмасы кызматын аткарат жана аны бузгандыгы үчүн жарандык жоопкерчилик чарасы болуп саналат. Жалпы эреже боюнча айып акы айыпкер милдеттенмелерди аткарбаган учурда контрагенттин пайдасына төлөнөт; 2) КРнын кылмыш укугунда жазык кодексте каралган чектерде, жазаны дайындоо учурунда КРнын мыйсведения, составляющие адвокатскую тайну.

ОТЧУЖДЕНИЕ – в гражданском праве передача вещей в собственность другого лица; один из способов распоряжения исключительным правом. Отчуждение осуществляется на возмездной и безвозмездной основах.

СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫЙ КООПЕРАТИВ – добровольное объединение сельскохозяйственных товаропроизводителей на основе членства для совместной производственной или иной хозяйственной деятельности, основанной на объединении их имущественных паевых взносов, имеющих денежную оценку, в целях удовлетворения экономических и иных потребностей членов кооператива (статья 1 Закона КР «О кооперативах»).

ШТРАФ – 1) в гражданском праве КР это один из видов неустойки. Его размер определяется фиксированной суммой за нарушение обязательств или в процентном соотношении. Назначение штрафа служит способом обеспечения исполнения обязательств (в случае неисполнения или ненадлежащего исполнения обязательств) и является мерой гражданской правовой ответственности. По общему правилу штраф взыскивается с ответственного лица в пользу контрагента; 2) в уголовном праве КР при назначении наказания, предусмотренного Уголовным кодексом КР, штраф – один из видов наказания, назначаемый в соответствии с минималь-

замдары менен белгиленген эмгек акынын минималдуу өлчөмүнүн белгилүү санына ылайык өлчөмдө дайындалуучу жазанын түрү. Айыпкерге айып акы ал жасаган кылмыштын мүнөзүнө жана оордугуна жараша эмгек акынын жыйырма өлчөмүнөн бир миң өлчөмүнө чейин белгиленет. Кошумча жазалоо катары айып акы мыйзамда каралган учурларда гана дайындалышы мүмкүн; 3) административдик укукта КРнын административдик жоопкерчилиги жөнүндөгү кодексте каралган учурларда жана чектерде администрациялык укук бузуулар үчүн салынуучу администрациялык жазанын түрү. КРнын административдик жоопкерчилиги жөнүндөгү мыйзамдарына ылайык айып акы административдик укук бузууда күнөөлүү болгон жактан сот (судья), ыйгарым укуктуу мамлекеттик орган (кызмат адамы) тарабынан мамлекеттин кирешесине акчалай өндүрүп алууну билдирет. Айып акынын өлчөмү административдик укук бузуу жасалган учурга карата белгиленген эң аз айлык акынын өлчөмүнө негизделет, ал эми административдик укук бузуу узакка созулганда ал айып акы табылган учурга карата же аткарылган иштердин наркына карата пайыздык негизде аныкталат. Жарандарга салынган айып акынын эң аз өлчөмү эң аз айлык акынын 0,1 өлчөмүнөн, кызмат адамдарына – айып акы 2 өлчөмүнөн кем болбоого тийиш, юридикалык жакка салынган айыптын эң аз өлчөмү эң аз айлык акынын жүз өлчөмүнөн кем болбоого тийиш. Жарандарга салынуучу айып акынын эң көп өлчөмү эң аз айлык акынын жыйырма өлчөмүнөн, ал эми кызмат адамдарына – жүз өлчөмүнөн ашпоным размером оплаты труда. Штраф устанавливается в зависимости от характера и тяжести совершенного преступления с учетом имущественного положения осужденного в размере от двадцати до тысячи расчетных показателей. Штраф в качестве дополнительного наказания назначается только в случаях, предусмотренных законом; 3) в административном праве это вид административного наказания, назначаемого в случаях и порядке, предусмотренных Кодексом об административной ответственности КР. Согласно законодательству КР об административной ответственности, штраф есть денежное взыскание в доход государства, налагаемое судом (судьей), уполномоченным государственным органом (должностным лицом) на лицо, виновное в совершении административного правонарушения. Размер штрафа определяется исходя из расчетного показателя, установленного на момент совершения административного правонарушения, а также в процентном выражении от стоимости выполненных работ, товаров и транспортных средств, являющихся непосредственными объектами нарушения, и суммы выручки правонарушителя от реализации товаров (работ, услуг). Минимальный размер штрафа, налагаемого на граждан, не может быть менее 0,1 размера, для должностных лиц – менее двух расчетных показателей. Максимальный размер штрафа, налагаемого на граждан, не может превышать ста, для должностных лиц – двухсот расчетных показателей, максимальный размер штрафа, налагаемого на юридическое лицо, не может превышать одной тысячи расчетных по-

го, юридикалык жактарга салынган айып акынын эң көп өлчөмү айлык акынын миң өлчөмүнөн ашпоого же колдонуудагы ченемдерди же мыйзам актыларын бузуу менен аткарылган иштердин наркынын жыйырма пайызынан ашпоого тийиш.

АККРЕДИТИВ (лат. accreditivus – ишеним) – банктын шарттуу акчалай милдеттенмеси, ал кардардын тапшыруусу боюнча анын контрагентине келишим боюнча берилет; акчалай эмес эсептешүүнүн негизги каражаттарынын бири. Жогоруда көрсөтүлгөн милдеттенме таризделүүчү документтин өзү да аккредитив деп аталат.

АКТ (лат. actus – иш, actum – документ) – КРнын жарандык укугунда актыны эки мааниде түшүнүүгө болот: 1) иш, аракет; 2) расмий документ. Юридикалык акт мамлекеттик орган же кызмат адамы тарабынан компетенциянын чегинде мыйзамда белгиленген формада (мыйзам, жарлык, токтом ж.б.у.с.) кабыл алынат (чыгарылат) жана милдеттүү түрдө аткарылуу күчүнө ээ. Мисалы, ченемдик укуктук акт. Ченемдик укуктук акт – ыйгарым укуктуу мамлекеттик органдын (кызмат адамынын), жергиликтүү өз алдынча башкаруу органынын компетенциясынын чегинде же болбосо референдум аркылуу кабыл алынган (чыгарылган), укук ченемдерин (укуктук ченемдерди) белгилөөгө, өзгөртүүгө же жокко чыгарууга багытталган, аныкталган формадагы расмий документ.

АКЦЕПТ (лат. acceptus – кабыл алынган) – оферталык сунушту кабыл алган жактын жообу. КР ЖКнын 393, 399-беренесинин 2-пунктуна ылайык акцепт жарандык укуктук келишим түзүүнүн бир баскычы болуп саналат.

казателей или не может превышать двадцати процентов от стоимости выполненных работ, произведенных в нарушение действующих нормативов или законодательных актов.

АККРЕДИТИВ (лат. accreditivus – доверительный) – условное денежное обязательство банка, выдаваемое по поручению клиента в пользу его контрагента по договору; одно из основных средств безналичных расчетов. Аккредитивом называется также сам документ, которым оформляется вышеуказанное обязательство.

АКТ (лат. actus – действие, actum – документ) – Акт в гражданском праве КР понимается в двух значениях: 1) поступок, действие; 2) официальный документ. Юридический акт издается государственным органом или должностным лицом в пределах своих компетенций в установленной законом форме (закон, указ, постановление и т.д.) и имеет обязательную силу. Например, акт нормативно-правового характера. Акт – официальный документ установленной формы, принятый (изданный) в пределах компетенции уполномоченного государственного органа (должностного лица), органа местного самоуправления или путем референдума, направленный на установление, изменение или отмену норм права (правовых норм).

АКЦЕПТ (лат. acceptus – принятый) – ответ лица, которому адресована оферта (см. Оферта), о ее принятии.

АКЦЕПТАНТ – коюлган эсеп боюнча өзүнө төлөө милдеттенмесин алган (милдеттүү) жак.

АКЦИОНЕР – акционердик коомдун жок эле дегенде бир акциясына ээлик кылган, акционердик коомдун мүлкүнө анын милдеттүү укугун берүүчү жана ага байланыштуу акционердик коом жөнүндөгү мыйзамы жана КРнын башка мыйзамдары менен белгиленген укуктарга, милдеттерге ээ болгон жеке же юридикалык жак. Акционердин акционердик коомго карата бир гана милдети болот, ал – акциялык капиталдын өзү кол койгон акция менен ченелген бөлүгүн төлөөгө милдеттенет. Жоопкерчиликтин көлөмү баарыдан мурда акциянын номиналдык баасы менен аныкталат. Акционердин башка милдеттери акционердик коомдун уставында атайын каралышы мүмкүн жана жөнөкөй (добуштук) акцияларга ээ акционер дивиденд алуудан тышкары акционердик коомду башкарууга катышуу укугуна ээ. Коомдун милдеттенмелери боюнча акционерлер жооп беришпейт жана өздөрүнө таандык болгон акциялардын наркынын чегинде анын иши менен байланышкан чыгымдарды тартууга тобокелдик кылат.

АКЦИОНЕРДИК КООМ (Үлүштөш жамаат) – пайда табуу максаты менен иш жүргүзгөн жана акцияларды чыгаруу жана жайгаштыруу жолу менен каражаттарды тартуучу юри-

Согласно пункту 2 статьи 393, 399 ГК КР, акцепт является одной из стадий заключения гражданско-правового договора.

АКЦЕПТАНТ – лицо, которое взяло на себя обязательство (обязанность) уплатить по предъявленному счету.

АКЦИОНЕР – физическое или юридическое лицо, владеющее хотя бы одной акцией акционерного общества, предоставляющей ему обязательственное право на имущество акционерного общества, и обладающее в связи с этим правами и обязанностями, установленными законом об акционерных обществах и законодательством КР. Акционер по отношению к акционерному обществу несет обязанность по оплате той части акционерного капитала, представленную акцией, на которую он подписался. Объем ответственности определяется прежде всего номинальной стоимостью акции. Другие обязанности акционера могут быть оговорены специально в уставе акционерного общества, и акционер, владеющий простыми (голосующими) акциями, имеет право, помимо получения дивидендов, принимать участие в управлении акционерным обществом. Акционеры не отвечают по обязательствам общества и несут риск убытков, связанных с его деятельностью, в пределах стоимости принадлежащих им акций.

АКЦИОНЕРНОЕ ОБЩЕСТВО – юридическое лицо, осуществляющее свою деятельность с целью получения прибыли и привлекающее средства путем выпуска и размещения акций. Акци-

дикалык жак болуп саналат. Акционердик коом акцияларды чыгарууга милдеттүү, салым киргизүүнүн түрүнө карабастан анын наркы КРнын улуттук валютасында көрсөтүлөт. Акционердик коом КРнын мыйзам актыларында белгиленген тартипте дагы башка баалуу кагаздарды чыгарууга укуктуу.

АКЦИЯ (лат. actio – көрсөтмө, руксат, талап) – аны кармоочунун (акционердин) акционердик коомдун пайдасынын бир бөлүгүн дивиденд түрүндө алууга, акционердик коомдун иштерин башкарууга катышууга жана ал жоюлгандан кийин калган мүлккө болгон укугун ырастоочу баалуу кагаз.

Акция КРнын жарандык укугу боюнча материалдык маанисинде мындай түшүндүрүлөт: 1) акционердик коомдун ишкердигинен дивиденд түрүндө кирешенин бөлүгүн алууга болгон укук; 2) акционердик коом жоюлганда анын мүлкүн бөлүүгө катышуу укугу; 3) акционердик коомдун ишин башкарууга катышуу укугу. Акция ээлеринин башка укуктары, мисалы, коомдун иши жөнүндө маалыматка укук – көмөкчү укук маанисинде болот.

Акция КРнын жарандык укугунда формалдык мааниси боюнча акционердик коомдун ишин башкарууга катышуу, ал жоюлгандан кийин калган мүлктүн бөлүгүнө болгон укугун ырастоочу жана акционердик коомдун кирешесинен дивиденд түрүндө үлүш алууну түшүнө турган баалуу кагаз. Акция көрсөтүлгөндө жароочу же наамдуу, эркин жүгүртүлүүчү же жүгүртүү чөйрөсү чектелген болушу мүмкүн.

онерное общество обязано выпускать акции, стоимость которых выражается в национальной валюте КР независимо от формы внесения вклада. Акционерное общество также имеет право выпускать иные ценные бумаги в порядке, установленном законодательством КР.

АКЦИЯ (лат. actio – указание, разрешение, предъявление) – ценная бумага, удостоверяющая право ее держателя (акционера) на получение части прибыли акционерного общества в виде дивидендов, на участие в управлении делами акционерного общества и на часть имущества, оставшегося после его ликвидации.

Акция в гражданском праве КР в материальном смысле понимается как: 1) права на получение части прибыли акционерного общества в виде дивидендов; 2) права на участие в управлении делами акционерного общества; 3) права на части имущества, оставшегося после ликвидации акционерного общества. Другие права держателей акций, например, права на информацию о деятельности акционерного общества, дополнительные права.

Акция в гражданском праве КР в формальном смысле понимается как ценная бумага, утверждающая права на управление деятельностью акционерного общества и оставшуюся часть имущества после его ликвидации и дающая права на получение прибыли акционерного общества в виде дивидендов. Акции могут быть предъявительскими либо именными, свободно обращающимися либо с ограниченным кругом обращения.

АКЦИЯЛАРДЫН ИРИ ПАКЕТИ – (үлүштөш) акционердик коом чыгарган жөнөкөй (үлүш каттардын) акциялардын беш жана андан ашык пайыздагы топтому.

АКЦИЯЛАРДЫН КОНТРОЛДУК ПАКЕТИ – акционердик коом чыгарган жөнөкөй акциялардын 50 пайыздан ашыгы.

АКЦИЯЛАРДЫН КОНТРОЛДУК ПАКЕТИНИН ЭЭСИ – акционердик коомдун акцияларынын контролдук пакетине төмөндөгү негиздердин бири боюнча түз же кыйыр ээ болгон жеке же юридикалык жак: 1) баалуу кагаздардын менчик ээси болуп саналган жак; 2) акциялар боюнча добуш укугун ишке ашырууга же контролдоо укугуна ээ болгон жак; 3) акциялардан ажыратуу укугуна ээ же акциялардан ажыратуу укугун тескей турган жак.

АКЦИЯЛАРДЫН ИРИ ПАКЕТИНИН ЭЭСИ – акционердик коомдун акцияларынын ири пакетине төмөнкүдөй негиздердин бири боюнча түз же кыйыр ээлик кылган жеке же юридикалык жак: 1) баалуу кагаздардын менчик ээси болгон жак; 2) акциялар боюнча добуш укугун жүзөгө ашырууну же аны көзөмөл кылууну жүзөгө ашыруучу жак.

АКЧАЛАЙ МИЛДЕТТЕНМЕ – бул карызкордун төлөм аткаруу милдети, башкача айтканда, белгилүү жана белгиленүүчү өлчөмдөгү акчаны берүү боюнча иш аракети.

КРУПНЫЙ ПАКЕТ АКЦИЙ – пять и более процентов простых акций, выпущенных акционерным обществом.

КОНТРОЛЬНЫЙ ПАКЕТ АКЦИЙ – более 50 процентов простых акций, выпущенных акционерным обществом.

ВЛАДЕЛЕЦ КОНТРОЛЬНОГО ПАКЕТА АКЦИЙ – физическое или юридическое лицо, которое прямо или косвенно владеет контрольным пакетом акций акционерного общества по одному из нижеследующих оснований: 1) лицо является собственником ценных бумаг; 2) лицо обладает правом осуществлять или контролировать осуществление права голоса по акциям; 3) лицо обладает правом отчуждать акции или контролирует право по отчуждению акции.

ВЛАДЕЛЕЦ КРУПНОГО ПАКЕТА АКЦИЙ – физическое или юридическое лицо, которое прямо или косвенно владеет крупным пакетом акций акционерного общества по одному из нижеследующих оснований: 1) лицо является собственником ценных бумаг; 2) лицо обладает правом осуществлять или контролировать осуществление права голоса по акциям.

ДЕНЕЖНОЕ ОБЯЗАТЕЛЬСТВО – это обязанность должника совершить уплату или платеж, т.е. действие по передаче определенной и определимой суммы денег.

АКЧАЛАЙ ТАЛАПТЫ ӨТКӨРҮП БЕРҮҮ МЕНЕН КАРЖЫЛОО КЕЛИШИМИ – макулдашуу боюнча бир тарап (каржы агенти, финансы агенти) экинчи тарапка (кардарга) кардардын үчүнчү тарапка (карызкорго) товар бергендигинен, жумуш аткаргандыгынан же кызмат көрсөткөндүгүнөн улам андан алууга тийиш болгон акчаны талап кылуу укугунун эсебинен акчаны берет же берүүгө милдеттенет, ал эми кардар ал акчаны талап кылуу укугун финансы агентине берет же берүүгө милдеттенет. Карызкордон акчаны талап кылуу укугун кардар өзүнүн финансы агентинин алдындагы милдеттенмесин аткаруусу камсыз кылуу максатында да финансы агентине бериши мүмкүн.

АКЫСЫЗ ПАЙДАЛАНУУ – Акысыз кызмат көрсөтүү келишимин караңыз.

АКЫСЫЗ КЫЗМАТ КӨРСӨТҮҮ КЕЛИШИМИ – бул макулдашуу боюнча ссуда берүүчү ссуда алуучуга буюмду убактылуу акысыз берүүгө милдеттенет же берет, ал эми ссуда алуучу ал буюмдун ойдогудай иштетилишин эске алуу менен аны кандай абалда алса дал ошондой абалда же келишимде шартталган абалда кайра кайтарууга милдеттенет. Бул келишим боюнча ссуда берүүчү буюмду аны акысыз пайдалануу келишиминин шарттарына ылайык абалда жана анын максатына ылайык берүүгө милдеттенет.

АКЫСЫНА КЫЗМАТ КӨРСӨТҮҮ КЕЛИШИМИ – аткаруучу бул келишим боюнча тапшырыкчынын

ФИНАНСИРОВАНИЕ ПОД УСТУПКУ ДЕНЕЖНОГО ТРЕБОВАНИЯ – по соглашению одна сторона (финансовый агент) передает или обязуется передать другой стороне (клиенту) денежные средства в счет денежного требования клиента (кредитора) третьему лицу (должнику), вытекающего из предоставления клиентом товаров, выполнения им работ или оказания услуг третьему лицу, а клиент уступает или обязуется уступить финансовому агенту это денежное требование. Денежное требование к должнику может быть уступлено клиентом финансовому агенту также в целях обеспечения исполнения обязательства клиента перед финансовым агентом.

БЕЗВОЗМЕЗДНОЕ ПОЛЬЗОВАНИЕ – см. Договор безвозмездного пользования.

ДОГОВОР БЕЗВОЗМЕЗДНОГО ПОЛЬЗОВАНИЯ (договор ссуды) – это соглашение, в силу которого одна сторона (ссудодатель) обязуется передать или передает вещь в безвозмездное временное пользование другой стороне (ссудополучателю), а последний обязуется вернуть ту же вещь в том состоянии, в каком он ее получил, с учетом нормального износа или в состоянии, обусловленном договором. По данному договору ссудодатель обязан предоставить вещь в состоянии, соответствующем условиям договора безвозмездного пользования и ее назначению.

ДОГОВОР ВОЗМЕЗДНОГО ОКАЗАНИЯ УСЛУГ – это соглашение, по которому одна сторона (исполнитель)

тапшыруусу менен кызматтарды көрсөтүүгө (тийиштүү аракеттерди жасоого же тийиштүү ишкердик жүргүзүүгө), ал эми тапшырыкчы ага акы төлөп берүүгө милдеттенет.

АЛГАЧКЫ ТЕКСТ – кандайдыр бир компилятордун кайрадан иштеп чыгуусуна туш болбогон, программалоонун кандайдыр бир тилде жазылган тексти (КРнын «Электрондук эсептөө машиналары үчүн программаларды жана маалыматтар базаларын укуктук коргоо жөнүндө» мыйзамынын 1-беренеси).

АЛДЫН-АЛА КЕЛИШИМ – бул КРнын жарандык укугу боюнча жактардын алдын-ала келишим түзүү шарты менен келечекте мүлктү өткөрүп берүүгө, жумушту аткарууга же кызмат көрсөтүүгө (негизги келишим) милдеттениши.

АЛИМЕНТ (лат. alimentum – азыктандыруу, багуу) – бир адам тарабынан аны алууга укугу бар экинчи адамга берүүгө милдеттүү болгон каражат. Кеңири мааниде алимент мыйзамга ылайык, нике жана үйбүлөлүк мамилелер боюнча биринчи жактын экинчи жакка (жашы жетпегендер, ошондой эле эмгекке жарамсыз жана муктаж адамдарга) багуу, азыктандыруу үчүн төлөөгө милдеттүү болгон каражат. «Алимент» түшүнүгү «багуу» түшүнүгүнөн тар мааниде болот. Алименттер соттордун аткаруу кагазынын негизинде экинчи бир жактарды багуу үчүн төлөм аткарууга милдеттүү болуп эсептелген жактын эмгек акысынан кармалып калат.

обязуется по заданию другой стороны (заказчика) оказать услуги (совершить действия или осуществить определенную деятельность), а заказчик – оплатить эти услуги.

ИСХОДНЫЙ ТЕКСТ – текст, написанный на каком-либо языке программирования, не подвергавшийся переработке каким-либо компилятором (статья 1 Закона КР «О правовой охране программ для электронных вычислительных машин и баз данных»).

ПРЕДВАРИТЕЛЬНЫЙ ДОГОВОР – это договор в гражданском праве КР, когда стороны обязуются заключить в будущем договор о передаче имущества, выполнении работ или оказании услуг (основной договор) на условиях, предусмотренных предварительным договором.

АЛИМЕНТЫ (лат. alimentum – питание, содержание) – содержание, которое одно лицо обязано предоставить другому лицу, имеющему право на его получение. Алимент в широком смысле понимается как средство на содержание, которое обязаны предоставлять по закону одни лица другим (на несовершеннолетних, а также нетрудоспособным и нуждающимся) в силу существующих между ними брачных и семейных отношений. Понятие «алименты» является более узким, чем понятие «содержание». Алименты обычно удерживаются на основании исполнительных листов судов из заработной платы лиц, обязанных выплачивать средства на содержание других лиц.

АЛМАШУУ – Алмашуу келишимин караңыз.

АЛМАШУУ КЕЛИШИМИ – ар бир жактын өз ара макулдашуусунун негизинде башка жактын менчигине белгилүү бир товарды башка бир товарга алмашып өткөрүп берүүгө милдеттендирет. Алмашуу келишимине КР ЖКнын соода-сатык жөнүндөгү эрежелери (23-бап), эгерде КР ЖКнын жана алмашуунун маңызына карама-каршы келбесе, ал тиешелүү түрдө колдонулат. Мында тараптардын ар бири өзү бере турган товардын сатуучусу жана өзү ордуна кабыл алууга милдеттенген товардын сатып алуучусу деп табылат. Эл аралык сатууда алмашуу келишими, адатта, бартердик келишим деп аталат.

АМАНАТ КИТЕПЧЕСИ – жаран менен банктык салымга келишим түзүүнү жана салым боюнча анын эсебине акча каражаттарын төгүүнү ырастаган банк тарабынан аманатчыга берилген документ. Аманат китепчеси банктын же анын тийиштүү филиалынын аталышы жана жайгашкан орду, салым боюнча эсептин номери, ошондой эле эсепке кошулган бардык акча каражаттарынын суммасы, эсептен чыгарылган бардык акча каражаттарынын суммасы жана банкка аманат китепчесин көрсөтүү учурунда эсептеги акча каражатынын калдыгы көрсөтүлүүгө жана ырасталууга тийиш. Аманат китепчеси көрсөткөндүн баалуу кагазы болуп саналат.

АМАНАТ (ДЕПОЗИТ) СЕРТИФИКАТЫ – банкка салынган аманаттын суммасын жана аманат салуучунун

МЕНА – см. Договор мены.

ДОГОВОР МЕНЫ – соглашение, в силу которого каждая из сторон обязуется передать в собственность другой стороне один товар в обмен на другой. Договор мены применяется соответственно правилам ГК КР о купле-продаже (глава 23) , если это не противоречит нормам ГК КР и существу мены. При этом каждая из сторон признается продавцом товара, который она обязуется передать, и покупателем товара, который она обязуется принять в обмен. В международной торговле договор мены обычно называют бартером.

СБЕРЕГАТЕЛЬНАЯ КНИЖКА – документ, выдаваемый вкладчику банком, удостоверяющий заключение договора банковского вклада с гражданином и внесение денежных средств на его счет по вкладу. В сберегательной книжке должны быть указаны и удостоверены банком наименование и место нахождения банка, а если вклад внесен в филиал, то номер счета по вкладу, а также все суммы денежных средств, зачисленных на счет, все суммы денежных средств, списанных со счёта, и остаток денежных средств на счёте на момент предъявления сберегательной книжки в банк. Сберегательная книжка на предъявителя является ценной бумагой.

СБЕРЕГАТЕЛЬНЫЙ (ДЕПОЗИТНЫЙ) СЕРТИФИКАТ – это ценная бумага, удостоверяющая сумму вкла-

(сертификатты кармоочунун) белгиленген мөөнөт өткөндөн кийин салым суммасын жана сертификат менен шартталган пайыздагы сертификатты берген банктан же ал банктын каалаган филиалынан алууга карата укукту күбөлөндүрүүчү баалуу кагаз. Аманат (депозит) сертификаты көрсөтмө же энчилүү болушу мүмкүн. Аманат (депозит) сертификаты төлөп берүү үчүн мөөнөтүнөн мурда көрсөтүлгөндө банк салымдын суммасын жана пайызын, эгерде сертификаттын шарты боюнча пайыздын башка өлчөмү белгиленбесе, талап кылууга чейинки салымдар боюнча төлөп берет.

АНДЕРРАЙТИНГ – ачык эмиссияда чыгарылчу баалуу кагаздарга андеррайтер тарабынан ал баалуу кагаздардын эмитенттери менен макулдашуунун негизинде жазылууну жүргүзүү же сатуу.

АНДЕРРАЙТЕР – бул баалуу кагаздар рыногунда баалуу кагаздардын эмитенти менен жарык көргөн (чыгарылган) материалдарга жазылууга жана сатууга милдеттенме алган, же болбосо баалуу кагаздарга жазылуу жана башка жактар аркылуу сатып алуу иштери менен камсыздоо боюнча келишим түзгөн кесипкөй катышуучу. Баалуу кагаздар эмитенти менен андеррайтердин ортосунда түзүлгөн келишимде андеррайтерге бардык баалуу кагазга же анын кандайдыр бир бөлүгүнө жазылуу, же сатуу милдети коюлган. Алар өз кезегинде жазылуу иштери боюнча таркатылбашы керек же ачык эмиссиянын жыйынтыгы боюнча, көпчүлүктүн ачык жазылышы үчүн бекитилген акыркы датага сатылып алынбашы кажет.

да, внесенного в банк, и права вкладчика (держателя сертификата) на получение по истечении установленного срока суммы вклада и обусловленных в сертификате процентов в банке, выдавшем сертификат, или в любом филиале этого банка. Сберегательные (депозитные) сертификаты могут быть предъявительскими или именными. В случае досрочного предъявления сберегательного (депозитного) сертификата к оплате банком выплачиваются сумма вклада и проценты, выплачиваемые по вкладам до востребования, если условиями сертификата не установлен иной размер процентов.

АНДЕРРАЙТИНГ – проведение андеррайтером подписки на ценные бумаги или продажи ценных бумаг, выпускаемых при публичной эмиссии, на основании соглашения с эмитентом этих ценных бумаг.

АНДЕРРАЙТЕР – это профессиональный участник рынка ценных бумаг, заключивший договор с эмитентом ценных бумаг с обязательством провести подписку на ценные бумаги или продажу ценных бумаг, выпускаемых при публичной эмиссии ценных бумаг, либо обеспечить подписку на ценные бумаги или их покупку другими лицами. В случае договора между эмитентом ценных бумаг и андеррайтером на андеррайтера может быть возложена обязанность подписаться на все ценные бумаги или их часть либо купить все ценные бумаги или их часть, которая не будет распространена по подписке или куплена по итогам публичной эмиссии, к окончательной дате, установленной для публичной подписки.

АНЫК ЭМЕС БҮТҮМ – жарандык укуктар менен милдеттенмелердин келип чыгышына, өзгөрүшүнө же токтотулушуна багытталган аракет (юридикалык фактылар) аталат, ал тараптар каалаган юридикалык натыйжаларды жаратпайт, тараптар үчүн башка терс натыйжаларга алып келет. Бүтүмдү аныксыз деп таануу үчүн негиз КР ЖК тарабынан гана белгилениши мүмкүн. КР ЖКнын 183-беренесинин 1-пунктунун маңызынан келип чыккандай, бардык аныксыз бүтүмдөр талашып алынуучу жана арзыбаган бүтүмдөргө бөлүнөт.

АПЕЛЛЯЦИЯЛЫК ДАТТАНУУ – соттук ишке катышкан жактардын биринчи инстанциядагы соттун күчүнө кире элек актысынын үстүнөн апелляциялык инстанциядагы сотко (Бишкек шаардык сотуна, облустук сотко) даттануусу.

АПЕЛЛЯЦИЯЛЫК ИНСТАНЦИЯ (экинчи инстанциядагы сот) – жарандык, административдик жана экономикалык иштер боюнча сот коллегияларынын жана биринчи инстанциядагы соттордун мыйзамдуу күчүнө кире элек актыларына карата апелляциялык даттанууларды жана талаптарды карай турган облустук жана аларга теңештирилген соттор.

АРАКЕТТЕР – жарандын эркине көз каранды болгон юридикалык фактынын бир түрү. КРнын жарандык укугу боюнча аракеттер мыйзамдуу жана мыйзамсыз аракеттер болуп бөлүнөт.

АРЗЫБАГАН БҮТҮМ – бул КРнын мыйзам актыларынын талаптарына

НЕДЕЙСТВИТЕЛЬНЫЕ СДЕЛКИ – действие (юридические факты), направленное на возникновение, изменение или прекращение гражданских прав и обязанностей, которые не порождают юридических последствий, желаемых сторонами, влекут иные негативные для сторон последствия. Основания для признания сделки недействительной могут устанавливаться только ГК КР. Как вытекает из смысла пункта 1 статьи 183 ГК КР, все недействительные сделки подразделяются на оспоримые и ничтожные.

АПЕЛЛЯЦИОННАЯ ЖАЛОБА – жалоба или представление, приносимые лицами, участвующими в судебных делах, в судебную коллегию (Бишкекского городского суда, областного суда) на судебный акт суда первой инстанции, не вступивший в законную силу.

АПЕЛЛЯЦИОННАЯ ИНСТАНЦИЯ (суд второй инстанции) – судебные коллегии по гражданским, административным и экономическим делам областных и приравненных к ним судов, рассматривающие апелляционные жалобы и представления на акты суда первой инстанции, не вступившие в законную силу.

ДЕЙСТВИЯ – один из видов юридических фактов, которые зависят от воли граждан. В гражданском праве КР действия подразделяются на правомерные и неправомерные.

НИЧТОЖНАЯ СДЕЛКА – сделка, которая не соответствует требовани-

ылайык келбеген бүтүм. Арзыбаган бүтүм ал жасалган учурда укук ченемдерине ылайык аныксыз болуп саналат, ошондуктан аны аныксыз деп таануу жөнүндө соттун чечими талап кылынбайт. Арзыбаган бүтүм аткарылууга жатпайт. Ар кандай таламдаш жак анын аныксыздыгын колдонуунун натыйжасына шилтеме кылууга жана сот тартибинде талап кылууга укуктуу.

Иште каroo учурунда сот арзыбаган бүтүмдү жасоонун фактысын аныктоо менен анын аныксыздыгын ачык билдирет жана өз демилгеси боюнча бүтүмдүн арзыбагандыгынын аныксыздыгынын залалдарын колдонууга укуктуу, б.а., сот андай жагдайдын болушун өзү аныктай алат, бул туурасында КР ЖКнын 183-беренесинин 2-пунктунда айтылган. Бирок КР ЖКнын 189 жана 190-беренелеринде өзгөчө учурларда сот тарабынан арзыбаган бүтүмдү аныксыз деп таануу мүмкүнчүлүгү каралган.

АССОРТИМЕНТ (франц. assortiment, англ. assortment) – продукциянын жана товарлардын айрым көрсөткүчтөрү (белгилери) боюнча айырмалануучу түрлөрүнүн тизмеси. Ассортимент (номенклатура) топтук жана кеңири жайылтылган деп бөлүнөт. Топтук – өндүрүштүк-техникалык арналыштагы продукциянын жана эл керектөөчү товарлардын ар кандай түрлөрүнүн тизмеси; кеңири жайылтылган – бир түрдөгү продукциянын жана товарлардын айрым белгилери, маркасы, профили, артикулу, модели, фасону, узундугу, өлчөмү, өңү, сүрөтү, фасовкасы, таңгагы ж.б. боюнча бөлүнүүчү курамы.

ям законодательства КР. Ничтожная сделка недействительна в силу нормы права в момент ее совершения, поэтому судебного решения о признании ее недействительной не требуется. Ничтожная сделка не подлежит исполнению. На ничтожность сделки вправе ссылаться и требовать в судебном порядке применения последствий ее недействительности любые заинтересованные лица.

Суд, установив при рассмотрении дела факт совершения ничтожной сделки, констатирует ее недействительность и вправе применить последствия недействительности ничтожной сделки по собственной инициативе, т.е. суд может сам установить наличие такого обстоятельства (об этом говорится в пункте 2 статьи 183 ГК КР). Однако в статьях 189 и 190 ГК КР предусмотрена возможность признания судом в исключительных случаях ничтожной сделки действительной.

АССОРТИМЕНТ (франц. assortiment, англ. assortment) – перечень видов и разновидностей продукции и товаров, различаемых по отдельным показателям (признакам). Ассортимент (номенклатура) подразделяется на групповой и развернутый. Групповой – перечень различных видов продукции производственно-технического назначения и товаров народного потребления; развернутый состав продукции и товаров одного вида, различаемых по отдельным признакам, маркам, профилям, артикулу, модели, фасону, росту, размеру, цвету, рисунку, расфасовке, рецепту, упаковке и др.

АСЫЛДАНДЫРУУ ЖЕТИШКЕНДИГИ – жарандык укуктук кайтаруунун өзгөчө объектиси болуп саналган өсүмдүктөрдүн сорту, жаныбарлар тукуму (КРнын «Асылдандыруу жетишкендиктерин укуктук жактан коргоо жөнүндөгү» мыйзамынын 2-беренеси).

Асылдандыруу жетишкендиктерине болгон укук КРнын «Асылдандыруу жетишкендиктерин укуктук жактан коргоо жөнүндөгү» мыйзамы менен корголот жана асылдандыруу жетишкендиктери патент менен ырасталат. Өсүмдүктөр сорту, жаныбарлар тукуму корголуучу асылдандыруу жетишкендиги болгондо ал же болгон учурда мамлекеттик реестрде катталышы зарыл.

АСЫРАП АЛУУ – ата-эненин үй-бүлөлүк камкордугунан ажырап калган баланын укугун жана мыйзамдуу кызыкчылыгын коргоо максатында колдонулуучу чара. Асырап алуу – юридикалык акты бул асырап алынган бала менен аны асыроого алган ата-эненин ортосунда келип чыккан укуктук мамилени – жеке жана мүлктүк мамилени аныктайт.

АТАЙЫН БЕЛГИЛЕМЕЛЕРДИ КОЛДОНУУ – ченемдик укуктук актылардын тексттеринде сүрөт, аббревиатура, эмблема, географиялык сүрөттөмө, символ жана башка түрдөгү атайын белгилемелер колдонулушу мүмкүн. Ченемдик укуктук актыда колдонулган атайын белгилемелер оздоруу тиешелүү болгон атайын чөйрөдө колдонулуучу катары түшүндүрүлөт. («КРнын ченемдик укуктук актылары жөнүндө» КР мыйзамынын 14-беренеси).

СЕЛЕКЦИОННЫЕ ДОСТИЖЕНИЯ – сорт растений, порода животных, являющиеся особыми объектами гражданско-правовой охраны (статья 1 Закона КР «О правовой охране селекционных достижений»).

Право на селекционное достижение охраняется Законом КР «О правовой охране селекционных достижений» и подтверждается патентом на селекционное достижение. Сорт растений, порода животных стали охраняемыми селекционными достижениями, необходима их регистрация в государственном реестре.

УСЫНОВЛЕНИЕ (УДОЧЕРЕНИЕ) – это мера защиты прав и законных интересов ребенка, который лишен родительской заботы в своем семейном окружении. Усыновление (удочерение) – это юридический акт, в соответствии с которым между усыновленным ребенком и его усыновителем устанавливаются правовые отношения – личные и имущественные.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ СПЕЦИАЛЬНЫХ ОБОЗНАЧЕНИЙ – в текстах нормативных правовых актов могут быть использованы специальные обозначения в виде рисунков, аббревиатур, эмблем, географических изображений, символов и другие. Специальные обозначения, использованные в нормативном правовом акте, понимаются в том значении, в каком они употребляются в соответствующей специальной области (статья 14 Закона КР «О нормативных правовых актах КР»).

АТА-ЭНЕЛИК УКУКТАН АЖЫРАТУУ – балдарды коргоо чарасы катары чыгарылган соттун чечими. Атаэне же алардын бирөөсү ата-энелик укуктарынан ажырайт, эгерде: 1) атаэнелик милдеттерин аткаруудан качса, мисалы, алимент төлөөдөн такыр баш тартса; 2) жүйөлүү себептерсиз эле төрөт үйүнөн (бөлүмүнөн) же болбосо дарылоочу, тарбиялоочу жайлардан, калкты социалдык коргоо ж.б.у.с. мекемелерден баланы алып кетүүдөн баш тартса; 3) балага кордук көрсөткөн учурда же өздөрүнүн ата-энелик укуктарынан кыянаттык менен пайдаланса; 4) балдарга аёосуз мамиле кылып, дене-бой жана психикалык жактан кордук көрсөтүп, өздөрүнүн адеп-ахлаксыз, коомго жат жүрүм-туруму менен балдарга терс таасир тийгизсе; 5) ата-энеси аракечтик же баңгилик менен жабыркаган учурда; 6) өзүнүн балдарына же жубайына карата кылмыш ишин жасаган учурда; 7) жашы жете элек балдарынын тентип кетишине мүмкүнчүлүк берген учурда; 8) балдарын абдан оор жумуштарда иштетсе, ата-энелик укуктарынан ажырайт.

Мындай укуктарынан ажыраган ата-энелер балдарына байланышкан бардык укуктардан, ошондой эле балдары бар жарандар үчүн каралган жеңилдиктерден жана мамлекеттик жөлөкпулдардан ажырайт. Бирок ата-энелик укуктан ажыраган ата-энелер балдарын багуу милдетинен бошотулбайт.

ЛИШЕНИЕ РОДИТЕЛЬСКИХ ПРАВ – мера защиты детей, применяемая по решению суда. Родители или один из них могут быть лишены родительских прав в случае, если они: 1) уклоняются от выполнения обязанностей родителей, в том числе при злостном уклонении от уплаты алиментов; 2) отказываются без уважительных причин взять своего ребенка из родильного дома (отделения) либо из иного лечебного учреждения, воспитательного учреждения, учреждения социальной защиты населения или из других аналогичных учреждений; 3) злоупотребляют своими родительскими правами; 4) жестоко обращаются с детьми, в том числе осуществляют физическое или психическое насилие над ними, покушаются на их половую неприкосновенность; 5) являются больными хроническим алкоголизмом или наркоманией; 6) совершили умышленное преступление против жизни или здоровья своих детей либо против жизни или здоровья супруга или родителя ребенка; 7) допускают бродяжничество своих несовершеннолетних детей; 8) вовлекают детей в наихудшие формы детского труда.

Родители, лишенные родительских прав, теряют все права, основанные на факте родства с ребенком, в отношении которого они были лишены родительских прав, в том числе право на получение от него содержания, а также право на льготы и государственные пособия, установленные для граждан, имеющих детей. Однако лишение родительских прав не освобождает родителей от обязанности содержать своего ребенка.

АТКАРУУ ӨНДҮРҮШҮ – адистештирилген мамлекеттик органдын мыйзамдуу күчүнө киргенден баштап мажбурлап аткарууга багытталган документтердин процессуалдык, фактылык аракеттеринин жыйындысы.

Аткаруу иши сот чечиминин жана ыйгарым укуктуу мамлекеттик органдардын чечимдери өз эрки менен аткарылбаган учурда ишке киришүүчү КРнын жарандык процессуалдык укугунун жыйынтыктоочу баскычы катары каралат. Аткаруу өндүрүшү КРнын Сот департаментине жүктөлгөн. Соттордун жана ыйгарым укуктуу мамлекеттик органдардын чечимдерин мажбурлап аткартуу боюнча аракеттерди сот аткаруучулары жүзөгө ашырат. Мындай чараларды колдонууга аткаруу документтери негиз болуп эсептелет.

АУДИОВИЗУАЛДЫК ЧЫГАРМА – бири-бири менен байланышкан кадрлардан турган (үн менен коштолгон же коштолбогон), тийиштүү техникалык каражаттардын жардамы менен көрүүгө жана угууга арналган (үн менен коштолгон учурда) чыгарма. Аудиовизуалдык чыгарма кинематография чыгармаларын жана ага кинематографияга окшош бардык каражаттар менен жаратылуучу бардык чыгармаларды (теле жана видеофильмдер, диафильмдер жана слайдфильмдер жана ушуга окшош чыгармалар), аларды тартуунун баштапкы же андан кийинки ыкмаларына карабастан өзүнө камтыйт.

ИСПОЛНИТЕЛЬНОЕ ПРОИЗВОДСТВО – совокупность процессуальных и фактических действий специализированного государственного органа, направленных на принудительное исполнение вступивших в законную силу исполнительных документов.

Исполнительное производство рассматривается как заключительная стадия гражданско-процессуального права КР, которая наступает только при неисполнении в добровольном порядке вступивших в законную силу решений судов и решений уполномоченных государственных органов. Исполнительное производство возложено на Судебный департамент КР. Непосредственные действия по принудительному исполнению решений судов и уполномоченных государственных органов осуществляют судебные исполнители. Основаниями для возбуждения исполнительного производства являются исполнительные документы.

АУДИОВИЗУАЛЬНОЕ ПРОИЗВЕДЕНИЕ – произведение, состоящее из зафиксированной серии связанных между собой кадров (с сопровождением или без сопровождения звуком), предназначенное для зрительного и слухового (в случае сопровождения звуком) восприятия с помощью соответствующих технических устройств. Аудиовизуальное произведение включают кинематографические произведения и все произведения, выраженные средствами, аналогичными кинематографическим (теле- и видеофильмы, диафильмы и слайдофильмы и тому подобные произведения), независимо от способа их первоначальной или последующей фиксации.

АУТЕНТТИК ЧЕЧМЕЛӨӨ – КР жарандык укугунда ченемдик укуктук актынын маанисин чечмелөө аны кабыл алган орган тарабынан берилүүсү.

АФФИЛИРЛЕНГЕН ЖАК – КРнын жарандык укугунда кандай гана жеке же юридикалык жак болбосун башка жеке же юридикалык жактын кабыл алчу чечимдерине түздөн-түз же кыйыр түрүндө төмөнкү учурда таасир эте алат: 1) түзүлгөн келишимге; 2) акциялардын ири пакетине (үлүшкө) ээ болгондо; 3) юридикалык жактын кызмат адамы; 4) жеке же юридикалык жакка жогоруда айтылган негиздер боюнча башка жеке же юридикалык жактын көзөмөл жүргүзө алышы.

АЧЫК АКЦИОНЕРДИК КООМ – катышуучулары өзүнө таандык акцияларды башка акционерлердин макулдугусуз ажыратууга укуктуу акционердик коом. Өзү чыгаруучу акцияларга ачык жазылуу жүргүзүүгө жана аларды мыйзам жана башка укуктук актылар менен белгиленчү шарттарда эркин сатууга укуктуу.

АЧЫК КЕЛИШИМ – бул КРнын жарандык укугунда коммерциялык уюм тарабынан түзүлгөн жана товар сатуу, жумуш аткаруу же кызмат көрсөтүү боюнча ага ким кайрылса да өзүнүн ишинин мүнөзү боюнча ишке ашырууга тийиш болгон анын милдеттерин белгилөөчү (чекене соода, жалпы пайдалануудагы транспорт менен ташуу, байланыш кызматы, энергия менен камсыз кылуу,

АУТЕНТИЧЕСКОЕ ТОЛКОВАНИЕ – в гражданском праве КР разъяснение смысла нормативного правового акта органом, который его принял.

АФФИЛИРОВАННОЕ ЛИЦО – в гражданском праве КР любое физическое или юридическое лицо, которое прямо или косвенно может влиять на принимаемые решения другого физического или юридического лица в силу: 1) заключенного договора; 2) владения крупным пакетом акций (доли); 3) того, что оно является должностным лицом юридического лица; 4) того, что физическое или юридическое лицо, в отношении которого другое физическое или юридическое лицо может осуществлять контроль по вышеуказанным основаниям.

ОТКРЫТОЕ АКЦИОНЕРНОЕ ОБЩЕСТВО – это общество, акционеры которого могут отчуждать принадлежащие им акции без согласия других акционеров этого общества. Такое акционерное общество вправе проводить открытую подписку на выпускаемые им акции и их свободную продажу на условиях, устанавливаемых законодательством.

ПУБЛИЧНЫЙ ДОГОВОР – в гражданском праве КР это договор, заключенный коммерческой организацией и устанавливающий ее обязанности по продаже товаров, выполнению работ или оказанию услуг, которые такая организация по характеру своей деятельности должна осуществлять в отношении каждого, кто к ней обратится (розничная торговля, перевозка транспортом общего пользования,

медициналык, мейманкана, банк жагынан тейлөө ж.б.у.с.) келишим.

АЧЫК КОМПАНИЯ – баалуу кагаздарына 50 же андан көп адам ээлик кылуучу эмитент жана/же баалуу кагаздарын ачык сунуш кылган же сунуш кылуучу эмитент. Ачык акционердик коомдор ачык компаниялар болуп саналат.

АЧЫЛЫШ – КРнын жарандык укугунда таанып-билүү деңгээлине түп тамырынан өзгөртүү киргизүүчү материалдык дүйнөнүн мурда белгисиз болгон объективдүү мыйзам ченемдерин, касиеттерин жана кубулуштарын аныктоону түшүндүрөт. Ачылыш таанып-билүү милдетин чечкен жана дүйнөлүк масштабдагы жаңылык болуп эсептелген илимий жобо катары таанылат.

АЧЫК СУНУШ – баалуу кагаздарды жайгаштырууда же сатууда жеке жана юридикалык жактар тарабынан кандай ыкма менен тандалса да, анын ичинде кулактандыруу, проспект же билдирме формаларын жайылтуу менен коштолгон төмөнкүлөрдөн башка сунуш: 1) жеке сунуштоо; 2) КРнын мыйзамдарына ылайык банкроттук жол-жобосун ишке ашыруу процессинде баалуу кагаздарды сатуу; 3) КРнын мыйзамдарына ылайык сот өндүрүшү боюнча баалуу кагаздарды сатуу.

АЧЫК (РАСМИЙ) ЧЕЧМЕЛӨӨ – бул чечмеленип жаткан укуктук акты-

услуги связи, энергоснабжение, медицинское, гостиничное, банковское обслуживание и т.п.).

ПУБЛИЧНАЯ КОМПАНИЯ – эмитент, ценными бумагами которого владеют 50 и более лиц, и/или эмитент, осуществивший или осуществляющий публичное предложение ценных бумаг. Открытые акционерные общества являются публичными компаниями.

ОТКРЫТИЕ – в гражданском праве КР понимается как новое достижение научного познания природы и общества, установление ранее неизвестных, объективно существующих закономерностей, свойств и явлений материального мира. Открытие признается как научное положение, решающее познавательные задачи, и является новостью мирового масштаба.

ПУБЛИЧНОЕ ПРЕДЛОЖЕНИЕ – предложение по размещению или продаже ценных бумаг, сделанное любым физическим и юридическим лицам, каким бы способом они не были выбраны, в том числе сопровождающееся распространением объявления, проспекта или формы заявки, за исключением: 1) персонального предложения; 2) продажи ценных бумаг в процессе осуществления процедуры банкротства в соответствии с законодательством КР; 3) продажи ценных бумаг при исполнительном судебном производстве в соответствии с законодательством КР.

ЛЕГАЛЬНОЕ (ОФИЦИАЛЬНОЕ) ТОЛКОВАНИЕ – это толкование, да-

ны чыгарган мамлекеттик органдын тапшырмасы боюнча тиешелүү органдын берген чечмелөөсү.

ваемое соответствующим органом по поручению того государственного органа, который издал толкуемый нормативный правовой акт.

Б

БАА – сатыктын, иштин, кызмат көрсөтүүнүн наркынын акчалай туюнтмасы. КРнын жарандык укугунда баа – келишимдин кээ бир түрлөрүнүн олуттуу шарттарынын бири жана сатылган товар, аткарылган иш же көрсөтүлгөн кызмат үчүн төлөм жүргүзүү милдеттенмесинин акчалай бааланышы болуп саналат. Баа ошондой эле келишимдин суммасын же келишимди бузган же зыян келтирген тараптын зыяндын ордун толтуруу, же бышмана төлөөгө милдеттүү тараптын акчалай милдеттенмесин аныктоо үчүн да пайдаланылат (жазапул, туум).

БААЛУУ КАГАЗ – КРнын жарандык укугунда бул мүлктүк укуктардын белгиленген формасын жана милдеттүү реквизиттерин сактоо менен ырасталуучу документ же укуктарды белгилөөнүн мыйзам менен белгиленген башка ыкмасы (КР ЖКнын 37-беренеси).

Баалуу кагазды өткөрүп берүү деген аны менен ырасталган бардык укуктар жалпысы менен өтөт дегенди түшүндүрөт. Мыйзамда каралган учурларда баалуу кагаз менен ырасталган укуктарды жүргүзүү жана өткөрүп берүү үчүн аларды адаттагы атайын же компьютерлештирилген атайын реестрде бекемдеп коюунун далили жетиштүү болот. КР

ЦЕНА – денежное выражение стоимости товара, работы, услуги. В гражданском праве КР цена – одно из существенных условий многих видов гражданско-правовых договоров и является денежной оценкой обязательства произвести платеж за проданный товар, выполненные работы или оказанные услуги. Цена используется также для определения суммы договора либо денежного обязательства стороны, нарушившей договор или причинившей ущерб, обязанной возместить убытки или уплатить неустойку (штраф, пени).

ЦЕННАЯ БУМАГА – в гражданском праве КР это документ или иной установленный законом способ фиксации прав, удостоверяющий с соблюдением установленной формы и обязательных реквизитов имущественные права (статья 37 ГК КР).

С передачей ценной бумаги переходят все удостоверяемые ею права в совокупности. В случаях, предусмотренных законом, для осуществления и передачи прав, удостоверенных ценной бумагой, достаточно доказательств их закрепления в обычном специальном или компьютеризованном специальном реестре. ГК КР различает следующие виды ценных

ЖК баалуу кагаздардын төмөнкүдөй түрлөрүн айырмалайт: облигация, вескель, чек, банк сертификаты, талап кылуучуга банктык аманат китепчеси, коносамент, акция жана башка документтер, булар мыйзам менен же анда белгиленген тартипте баалуу кагаздардын катарына киргизилген.

БААЛУУ КАГАЗДАРДЫ ЖАЙГАШТЫРУУ – КРнын жарандык укугунда жарандык укуктук бүтүмдөрдү түзүү менен эмитенттин баалуу кагаздарын биринчи ээлик кылуучунун ажыратып берүүсү.

БААЛУУ КАГАЗДАРДЫН ДЕПОЗИТАРИЙИ – жумушунун иш милдети баалуу кагаздарды сактоо жана баалуу кагаздар менен операцияларды техникалык жактан тейлөө үчүн адистешкен мекеме.

БААЛУУ КАГАЗДАРДЫН ДОКУМЕНТСИЗ ФОРМАСЫ – баалуу кагаздардын формасы, мында анын ээси баалуу кагаздардын ээлеринин реестриндеги жазуунун негизинде, ал эми баалуу кагаздар депонирленген учурда – депо эсебиндеги жазуунун негизинде аныкталат.

БААЛУУ КАГАЗДАР БАЗАРЫНДА ЖӨНГӨ САЛЫНУУЧУ СУБЪЕКТИЛЕР – 1) ачык компания; 2) баалуу кагаздар базарынын кесипкөй катышуучусу; 3) баалуу кагаздар базарынын кесипкөй катышуучуларынын өзүн өзү жөнгө салуучу уюму.

БААЛУУ КАГАЗ БАЗАРЫНДА ӨЗҮН ӨЗҮ ЖӨНГӨ САЛЫП ТУРУУЧУ СУБЪЕКТИ – баалуу кагаздар базарынын кесипкөй катышуучуларынын ыктыярдуу бирикмеси, коммерциялык эмес уюм. Мындай өзүн өзү жөнгө салып туруучу уюм баалуу кагаздар базарынын катышуучуларынын кесипкөй ишин түрдүү шарттар менен камсыздап, кесиптик этиканын стандарттарын сактайт жана баалуу кагаздар ээлеринин, ошондой эле баалуу кагаздар базарынын кесипкөй катышуучуларынын кардарларынын кызыкчылыктарын коргойт; баалуу кагаздар менен байланышкан иштерди жүргүзүүнүн стандартын, эрежелерин бекитет.

БААЛУУ КАГАЗДАРДЫН ЭМИССИЯСЫ – баалуу кагаздар базары жөнүндөгү КРнын мыйзамы менен эмиссиялык баалуу кагаздарды жайгаштыруу боюнча эмитенттин аракеттеринин ырааттуулугун белгилөө. Баалуу кагаздардын эмиссиясынын жол-жобосу эреже катары өзүнө эмитент тарабынан эмиссиялык баалуу кагаздарды чыгаруу жөнүндө чечим кабыл алуу; эмиссиялык баалуу кагаздарды чыгарууну каттоо; эмиссиялык баалуу кагаздарды жайгаштыруу; эмиссиялык баалуу кагаздарды чыгаруунун жыйынтыгы жөнүндөгү отчетту каттоону камтыйт.

БААЛУУ КАГАЗДАРДЫН ЭЭСИ – баалуу кагаздардын менчик укугу боюнча же башка мүлктөй укук таандык болгон жак.

БААЛУУ КАГАЗДАРДЫ ЧЫГАРУУ – бул бир эмитенттин баалуу кагаздарынын ээлик кылуучуларга бирдей көлөмдөгү укуктарды камсыз кылган жана эмиссиясынын (баштапкы жайгаштыруунун) шарттары бирдей

БАЛАНСОВАЯ СТОИМОСТЬ ЦЕННЫХ БУМАГ – стоимость ценных бумаг, отражаемая в балансе эмитента.

БЕЗДОКУМЕНТАРНАЯ ФОРМА ЦЕННЫХ БУМАГ – форма ценных бумаг, при которой владелец устанавливается на основании записи в реестре владельцев ценных бумаг, а в случае депонирования ценных бумаг – на основании записи по счету депо.

ВЕКСЕЛЬ – ценная бумага, удостоверяющая безусловное обязательство векселедателя (простой вексель) или указанного им плательщика (переводной вексель) уплатить определенную сумму денег векселедержателю по истечении определенного периода времени.

ВЛАДЕЛЕЦ ЦЕННЫХ БУМАГ – лицо, которому ценные бумаги принадлежат на праве собственности или ином имущественном праве.

ВЫПУСК ЦЕННЫХ БУМАГ – совокупность всех ценных бумаг одного эмитента, предоставляющих одинаковый объем прав их владельцам и имеющих одинаковую номинальную стоимость. Выпуску эмиссионных

РАЗМЕЩЕНИЕ ЦЕННЫХ БУМАГ – в гражданском праве КР означает отчуждение ценных бумаг эмитента первым владельцем путем заключения гражданско-правовых сделок.

ДЕПОЗИТАРИЙ ЦЕННЫХ БУМАГ – специализированная организация, функции которой заключаются в хранении и учете ценных бумаг и техническом обслуживании сделок с ценными бумагами.

БЕЗДОКУМЕНТАРНАЯ ФОРМА ЦЕННЫХ БУМАГ – форма ценных бумаг, при которой владелец устанавливается на основании записи в реестре владельцев ценных бумаг, а в случае депонирования ценных бумаг – на основании записи по счету депо.

РЕГУЛИРУЕМЫЙ СУБЪЕКТ РЫНКА ЦЕННЫХ БУМАГ – 1) публичная компания; 2) профессиональный участник рынка ценных бумаг; 3) саморегулируемая организация профессиональных участников рынка ценных бумаг.

САМОРЕГУЛИРУЕМЫЙ СУБЪЕКТ РЫНКА ЦЕННЫХ БУМАГ – добровольное объединение профессиональных участников рынка ценных бумаг, некоммерческая организация. Саморегулируемая организация обеспечивает условия деятельности профессиональных участников рынка ценных бумаг, соблюдает стандарты профессиональной этики, а также обеспечивает защиту интересов владельцев ценных бумаг и иных клиентов профессиональных участников рынка ценных бумаг, устанавливает правила и стандарты проведения операций с ценными бумагами.

ЭМИССИЯ ЦЕННЫХ БУМАГ – установленная законом КР о рынке ценных бумаг последовательность действий эмитента по размещению эмиссионных ценных бумаг. Процедура эмиссии ценных бумаг, как правило, включает принятие эмитентом решения о выпуске эмиссионных ценных бумаг; регистрацию выпуска эмиссионных ценных бумаг; размещение эмиссионных ценных бумаг; регистрацию отчета об итогах выпуска эмиссионных ценных бумаг.

болгон тобу. Чыгарылуучу эмиссиялык баалуу кагаздарга бирдей мамлекеттик каттоо номуру берилет, ал ошол чыгарылыштагы бардык баалуу кагаздарга таркатылат, эгерде эмиссиялык баалуу кагаздардын чыгарылышына мамлекеттик каттоо болбогон учурда идентификациялык номур берилет.

БАНК – юридикалык жана жеке жактардын, дагы башкалардын депозиттерин жана акча каражаттарын алуу жана кайра берүү, акы төлөө, мөөнөт белгилөө шартында өзүнүн атынан жайгаштыруу үчүн, ошондой эле кардарлардын тапшырмалары боюнча эсептешүү жүргүзүү үчүн түзүлгөн каржы-насыя мекемеси. Банк акционердик коом түрүндө түзүлгөн жана өзүнүн ишин КРнын мыйзам актыларына ылайык КРнын Улуттук (борбордук) банкы берген лицензиянын негизинде жүргүзүүчү юридикалык жак болот.

БАНКРОТТУК – юридикалык жактын макулдугу менен сот тарабынан таанылган же чогулушу менен жарыяланган өз насыячыларынын акчалай милдеттенмелери боюнча талаптарын толук көлөмдө канааттандыруруга жарамсыздыгы, анын ичинде бюджетке жана бюджеттен тышкары фонддорго милдеттүү төлөмдөрдү төлөөгө кудуретсиздиги.

БАНКТЫК АМАНАТ КЕЛИШИМИ (депозит келишими) – бул келишим боюнча, аманатчыдан түшкөн же аманатчы үчүн түшкөн акчанын суммасын (аманатты) кабыл алган бир тарап (банк) же башка кредиттик мекеме ал сумманы жана анын

ценных бумаг присваивается единый государственный регистрационный номер, который распространяется на все ценные бумаги данного выпуска, а в случае если выпуск эмиссионных ценных бумаг не подлежит государственной регистрации, идентификационный номер.

БАНК – финансово-кредитное учреждение, созданное для привлечения депозитов юридических и физических лиц и других денежных средств и размещения их от своего имени на условиях возвратности, платности, срочности, а также для осуществления расчетов по поручениям клиентов. Банк является юридическим лицом, создаваемым в форме акционерного общества и осуществляющим свою деятельность в соответствии с законодательством КР на основании лицензии, выданной Национальным (Центральным) банком КР.

БАНКРОТСТВО – признанная судом или объявленная собранием кредиторов с согласия юридического лица его неспособность в полном объеме удовлетворить требования своих кредиторов по денежным обязательствам, включая неспособность обеспечить обязательные платежи в бюджет и внебюджетные фонды.

ДОГОВОР БАНКОВСКОГО ВКЛАДА (депозита) — договор, по которому одна сторона (банк) или иное кредитное учреждение, принявшее поступившую от вкладчика или поступившую для него денежную сумму (вклад), обязуется выплатить вклад-

пайыздарын же башка кирешелерди келишимде каралган шарттарда жана тартипте төлөөгө милдеттенет. Банктык аманат келишими аманаттын суммасы банкка түшкөн күндөн баштап түзүлдү деп эсептелет.

БАНК ЭСЕБИНЕН КӨЧҮРМӨ – КРнын жарандык укугунда банк тарабынан анын кызматын колдонуучуларга берилүүчү документ. Анда кайсы бир датага карата кардардын эсебинин абалы көрсөтүлөт.

БАНКТЫК СЫР – банктардын, алардын кардарларынын юридикалык жактардын жана аманат салуучулардын коммерциялык сырын сактоочу жарандык укуктун өзгөчө институту. КРнын «Банктар жана банк ишкердиги жөнүндө» мыйзамынын 54-беренесине ылайык банкка (Кыргызстан Банкына дагы), анын уюштуруучуларына, акционерлерине, директорлор кеңешинин жана башкарманын мүчөлөрүнө, аткаруучу кызматтагы адамдарына, банктын кызматчыларына, ошондой эле банкка иштеген адамдарга аларга ишенип берилген же банк менен кардарлардын ортосундагы мамилелердин жүрүшүндө белгилүү болгон бардык маалыматтарды үчүнчү жактарга ачууга же кандайдыр бир максатта пайдалануруга тыюу салынат. Тыюу салуу банктын мурдагы кардарларына да колдонулат жана андай кардарлардан алынган бардык маалыматка тиешелүү болот. Мындан тышкары, тыюу салуу банктар кызмат көрсөткөн бардык жактарга, банкта алардын эсеби бар же жогуна карабастан тиешелүү.

чику такую сумму и проценты на нее или доход в иной форме на условиях и в порядке, предусмотренных договором. Договор банковского вклада считается заключенным со дня поступления суммы вклада в банк.

ВЫПИСКА ИЗ БАНКОВСКОГО СЧЕТА – в гражданском праве КР документ, выдаваемый банком его клиенту, который показывает состояние счета клиента на определенную дату.

БАНКОВСКАЯ ТАЙНА – особый институт гражданского права, защищающий коммерческую тайну банков, их клиентов, юридических лиц и личную тайну вкладчиков. Согласно статье 54 Закона КР «О банках и банковской деятельности», банку (включая Банк Кыргызстана), его учредителям, акционерам, членам совета директоров и правления, исполнительным должностным лицам, сотрудникам банка, а также лицам, которые работают на банк, запрещается раскрывать третьим лицам или использовать в каких-либо целях любую информацию, которая им была доверена или к которой они имели доступ в процессе отношений между банком и клиентами. Запрет распространяется и на бывших клиентов банка и касается всей информации, полученной от таких клиентов. Кроме того, запрет касается всех лиц, которым банки оказывали услуги, независимо от того, имеют они счета в банке или нет.

БАНК КЕПИЛДИГИ – милдеттенмелерди камсыздоонун ыкмаларынын бири. КР ЖКнын 349-беренеси боюнча банк, башка кредиттик мекеме же камсыздандыруу уюму Банктын кепилдигине ылайык башка жактын жазуу жүзүндөгү өтүнүчү боюнча анын кредиторуна кепилдик берген милдеттенменин шарттарына ылайык кредитор жазуу жүзүндөгү талап койгондо аны төлөсүн деген жазуу жүзүндөгү милдеттенме алат.

БАРТЕРДИК БҮТҮМ – чарбакер субъекттердин ортосундагы натуралай, башкача айтканда, акчалай эмес, «товарга товар» схемасы боюнча соодалашуу, бирок баа коюлган жана бир келишим (конракт) менен таризделүүчү барабар баада товар алмашуу жөнүндө келишим.

БАРЫМТА МИЛДЕТТЕНМЕСИ – КРнын жарандык укугунда зайым алуучудан насыя берүүчүгө, зайым алуучунун барымтада каралган милдеттенмелерин аткарбаган учурда барымтага коюлган мүлктүн наркынан насыя берүүчүнүн нааразычылыгын канааттандырып алуу артыкчылыгын бышыктаган документ.

БАШ ТАРТУУ – укук теориясында эки мааниде түшүндүрүлөт: биринчиден, бул алдын-ала иликтөөнү, алдын-ала тергөөнү жана соттук териштирүүнү объективдүү жана калыс камсыз кылууга чакырылган процесстик укуктун комплекстүү институту. Бул баш тартуу, судьянын, прокурордун, тергөөчүнүн, эксперттин жана алардын жеке кызыкчылыгына жана мыйзамда каралган башка себептерге байланыштуу башка жактардын тийиштүү иш милдетterин аткаруудан четтетүү жөнүндө арыз берүүгө ыйгарым укуктуу жактын арыз берүү жолу аркылуу жүзөгө ашырылат; экинчиден, бул жеке укуктук актыда билдирилген ыйгарым укуктуу мамлекеттик же жергиликтүү өз алдынча башкаруу органынын тескөөчү аракети.

БАНКОВСКАЯ ГАРАНТИЯ – один из способов обеспечения исполнения обязательств. Согласно статье 349 ГК КР, в силу банковской гарантии банк, иное кредитное учреждение или страховая организация дает по просьбе другого лица письменное обязательство уплатить его кредитору в соответствии с условиями даваемого гарантом обязательства денежную сумму по представлении кредитором письменного требования о ее уплате.

БАРТЕРНАЯ СДЕЛКА – договор между хозяйствующими субъектами о натуральном обмене, то есть торговле по схеме «товар за товар»; безвалютный, но оцененный и сбалансированный обмен товарами, оформляемый единым договором (контрактом).

ЗАЛОГОВОЕ ОБЯЗАТЕЛЬСТВО – в гражданском праве КР документ, выдаваемый заемщиком кредитору в подтверждение его права в случае неисполнения обеспеченного залогом обязательства получить преимущественное удовлетворение претензий из стоимости заложенного имущества.

ОТВОД – в теории права понимаются в двух значениях: во-первых, это комплексный институт процессуального права, призванный обеспечить объективность и беспристрастность дознания, предварительного следствия и судебного разбирательства. Реализуется путем подачи лицом, управомоченным заявлять отводы, заявления об отстранении от выполнения соответствующих функций судьи, прокурора, следователя, эксперта и других

БАШКЫ ПОДРЯДЧИК (МАРДИКЕР) – адистештирилген мекеме, уюмдарга иштерди жана иштердин комплексин аткарууну табыштаган подряд келишиминин бир тарабы. КРнын жарандык мыйзам актыларына ылайык башкы подрядчы подряддык иштердин комплексинин аткарылышы, алардын сапаты, өз учурунда кемчиликтерин оңдоо иштери ж. б. боюнча жалдоочунун алдындагы жоопкерчилик болуп саналат.

БАШКЫ МАКУЛДАШУУ – жумушчулар жана иш менен камсыздоочулардын ортосундагы социалдык эмгек мамилелерин жөнгө салуучу жана мамлекеттик деңгээлде түзүлүүчү укуктук убадалашуу. Ал социалдык эмгек мамилелерин регламентациялоонун жалпы принциптерин мамлекеттик деңгээлде бекитет.

БЕКЕМ КҮРӨӨ – күрөөнүн бир түрү, мында күрөө жөнүндөгү келишимге ылайык күрөө берүүчүнүн карамагында калган жана КРнын мыйзам актыларына ылайык күрөөнү мамлекеттик каттоо конторасында катталышы керек болгон күрөө мүлкү.

лиц в связи с их личной заинтересованностью и по иным причинам, предусмотренным законодательством КР; во-вторых, это распорядительное действие управомоченного государственного или местного органа самоуправления, выраженное в индивидуальном правовом акте.

ГЕНЕРАЛЬНЫЙ ПОДРЯДЧИК – сторона договора подряда, которая поручает выполнение отдельных видов и комплексов работ специализированным подрядным организациям – субподрядчикам. В соответствии с гражданским законодательством КР генеральный подрядчик полностью отвечает перед заказчиком за осуществление комплекса подрядных работ и их надлежащее качество, своевременное устранение дефектов и недоделок и т.д.

ГЕНЕРАЛЬНОЕ СОГЛАШЕНИЕ – правовой акт, регулирующий социально-трудовые отношения между работниками и работодателями и заключаемый на уровне государства. Устанавливает общие принципы регламентации социально-трудовых отношений на государственном уровне.

ЗАКЛАД (твердый залог) – это один из видов залога, когда заложенное имущество передается от залогодателя во владение залогодержателю в соответствии с договором о залоге и, согласно законодательству КР, подлежит государственной регистрации в залоговой регистрационной конторе.

БИРДИКТҮҮ БАШКАРУУЧУЛУК – мекемелерди башкаруу ишинин бир түрү. Түзүмдү (структураны) жетектөөчү, юридикалык резолюцияны чыгаруучу, ведомстволук жактан караштуу маселелерди чечүүчү, ошондой органдын иши үчүн жоопкерчиликтүү жетекчилик.

БИРГЕЛЕШКЕН ИШ – белгилүү бир жактардын уюштуруу документтеринин же келишимдин негизинде өздөрүнүн материалдык жана башка керектөөлөрүн канааттандырууга багытталган иши.

БИРЖА (англ. exchange) – уюштуруу жагынан товарлардын стандарттары жана үлгүлөрү боюнча тариздеген жана такай иштеген товардык биржа рыногу. Товардык биржа – товарларды эркин баалар менен дүң соодалоого шарт түзүүчү, өзүнүн ишин тийиштүү орунда, белгиленген эрежелер (биржалык сооданын эрежелери) боюнча ачык соода түрүндө жүргүзүүчү мекеме.

БИРЖАЛЫК БҮТҮМ – биржалык товарга карата укуктарды жана милдеттерди өз ара өткөрүшүү жөнүндө макулдашуу. Биржалык бүтүм сатыктын учурунда ага катышууга киргизилген жактардын ортосунда түзүлөт, биржада аныкталган тартипте катталат жана КРнын мыйзам актылары боюнча тариздет. Биржада түзүлгөн бүтүм анын талаптарына ылайык келбесе, анда ал бүтүм деп эсептелбейт жана биржаларда белгиленген алардын аткарылбаганы үчүн тартылган зыяндын ордун толтуруу аларга карата колдонулбайт.

ЕДИНОЕ УПРАВЛЕНИЕ – это один из видов управления учреждениями. Руководство структурой, вынесение юридических резолюций, решение подведомственных вопросов, а также ответственность за деятельность органа.

СОВМЕСТНАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ – деятельность определенных лиц, направленная на основе учредительных документов или договоров на удовлетворение их материальных и иных потребностей.

БИРЖА (англ. exchange) – организационно оформленный и регулярно функционирующий рынок товаров по стандартам и образцам как товарная биржа. Товарная биржа – организация, создающая условия для оптовой торговли товарами по свободным ценам, осуществляющая свою деятельность в виде публичных торгов в определенном месте по установленным правилам (правилам биржевой торговли).

БИРЖЕВАЯ СДЕЛКА – соглашение о взаимной передаче прав и обязанностей в отношении биржевого товара. Биржевая сделка заключается в ходе биржевых торгов допущенными к участию в них лицами, регистрируется и оформляется в установленном законодательством КР порядке. Заключенные на бирже биржевые сделки, не соответствующие требованиям биржи, не признаются, и гарантии исполнения таких сделок и возмещение убытков из-за их неисполнения, установленные биржами, на них не распространяются. Биржа устанавливает штрафы и применяет другие меры воздействия к участникам небиржевой сделки, совершенной на бирже.

БЛАНКЕТТИК ЧЕНЕМ – КРнын жарандык укугунда мамлекеттик органдарга, кызмат адамдарына өз алдынча жүрүм-турумдун, тыюу салуунун ж.б. аныктоо үчүн берилген укук ченеми.

БОНУС (лат. bonus – жакшы) – кошумча төлөм акы, сыйлык. Бонус сыйлык, кошумча жеңилдиктер, дивиденддер түрүндө болушу мүмкүн. Англисче bonus термини иштеген жылдары, мөөнөтүнөн ашык иштеген мезгилдери жана ошондой эле бирөөнүн камкордугуна муктаждар үчүн кошумча үстөк акылар маанисинде да колдонулуп жүрөт.

БӨЛҮНҮҮЧҮ ЖАНА БӨЛҮНБӨС БУЮМДАР – КР ЖКнын 27-беренесине ылайык, аны бөлгөндө баштапкы арналыш касиетин жана жарактуулугун жоготуучу буюм бөлүнбөс мүлк болуп таанылат. Бөлүнүүчү буюм болуп – арналыш касиети өзгөртүлбөстөн бөлүүгө болуучу буюмдар эсептелет. Бөлүү негизинен жалпы менчикти бөлүштүрүүгө карата укуктук маани алат.

БРОКЕР (англ. broker) – КРнын «Баалуу кагаздар рыногу жөнүндө» мыйзамдын 43-беренесине ылайык брокердик ишти жүзөгө ашыруучу баалуу кагаздар рыногунун кесипкөй катышуучусу. Брокер КРнын ченемдик укуктук актыларына ылайык кардарлардын баалуу кагаздарынын жана акчалай каражаттарынын эсе-

БЛАНКЕТНАЯ НОРМА – в гражданском праве КР правовая норма, предоставляющая государственным органам, должностным лицам право самостоятельно устанавливать нормы поведения, запреты и т.п.

БОНУС (лат. bonus – хороший) – дополнительное вознаграждение. Это может быть премия, дополнительная скидка, добавочный дивиденд и т.п. Английский термин bonus употребляется также в словосочетаниях, означающих различные надбавки за выслугу лет, за сверхурочное время, на иждивенцев.

ДЕЛИМЫЕ И НЕДЕЛИМЫЕ ВЕЩИ – в соответствии со статьей 27 ГК КР неделимой признается вещь, в результате разделения которой ее части утрачивают свойства и назначение первоначальной вещи. Делимой признается вещь, которая может быть разделена без изменения ее назначения. Делимость приобретает правовое значение главным образом применительно к разделу общей собственности.

БРОКЕР (англ. broker) – в соответствии со статьей 43 Закона КР «О рынке ценных бумаг» брокером именуется профессиональный участник рынка ценных бумаг, осуществляющий брокерскую деятельность. Брокер обязан вести учет ценных бумаг и денежных средств клиентов и операций с ними, а также обеспечивает

бин алууга жана алар менен операцияларды жүргүзүүгө милдеттүү, ошондой эле депозитарийдеги өзүнүн кардарларынын баалуу кагаздарына болгон укуктарын эсепке алууну, брокерлер же брокерлердин депозитарийлери тарабынан ачылган коммерциялык банктардагы кардарлардын айрым эсебиндеги (эсептериндеги) акчанын сакталышын камсыз кылат. Брокер кардарларынын депозитарийде же коммерциялык банкта турган активдерине брокердин милдеттенмелери боюнча жаза колдонулбайт. Брокер өзүнүн кардарына тескери маалымат берүүгө укугу жок жана кардардын инвестициялык чечимине таасир этүүчү, кардардын жана брокердин, брокердин аффилирленген же байланышкан жактын кызыкчылыктарынын ортосунда чыр-чатак пайда кылуучу кандай гана маалымат болбосун ага жеткирип турууга милдеттүү, ошондой эле ага кардарга таандык баалуу кагаздарды кардардын жазуу жүзүндөгү буйругу жок кардардын атынан сатып алууга же сатууга, же өткөрүп берүүгө тыюу салынат.

Брокердин милдети: 1) өзү алган же брокер тарабынан милдеттендирилген жактын кардарлардан алынган буйруктарды буйрук берген кардарлардын ар биринин аты-жөнүн, буйруктардын жана анын келип түшкөн убактысын көрсөтүү менен күн сайын эсепке алууну жүргүзүүгө; 2) мыйзамдын талаптарына ылайык келишимдин предмети болгон жана ачык жайгаштыруудан өткөн баалуу кагаздар жөнүндө кардарларга маалыматты ачып берүүнү камсыз кылууга; 3) кардардын буйруктары келип түшкөн тартипте кардардын баалуу кагаздарды сатып алуу-

учет прав на ценные бумаги своих клиентов в депозитарии, хранение денег клиентов на отдельном счете (счетах) в коммерческих банках, открытых брокером или депозитарием брокера в соответствии с нормативными правовыми актами КР. На активы клиентов брокера, находящиеся в депозитарии или в коммерческом банке, не может быть обращено взыскание по обязательствам брокера. Брокер не вправе дезинформировать своего клиента и обязан держать его в курсе любой информации, которая может повлиять на инвестиционные решения клиента, создать конфликт интересов клиента и брокера или аффилированного, или связанного лица брокера. Также ему запрещается покупать ценные бумаги от имени клиента или продавать, или передавать ценные бумаги, принадлежащие клиенту, без письменного распоряжения клиента.

Брокер обязан: 1) вести ежедневный учет распоряжений, получаемых брокером или лицом, уполномоченным брокером, от клиентов, с указанием имени каждого клиента, отдавшего распоряжение, подробностей распоряжения и времени его поступления; 2) обеспечить раскрытие информации клиентам о ценных бумагах, являющихся предметом сделки, в соответствии с требованиями закона о рынке ценных бумаг; 3) выполнять распоряжения клиентов на покупку, продажу или обмен ценных бумаг в том порядке, в котором распоряжения поступают; 4) отдавать

га, сатууга же алмаштырууга карата буйруктарын аткарууга; 4) брокердин же аффилирленген жактын же брокердин байланышкан жагынын жеке буйруктарына караганда баалуу кагаздар менен болгон операцияларды жүзөгө ашырууда кардардын буйруктарына артыкчылык берүүгө; 5) буйрукту аткаруу КРнын мыйзамдарын бузууга кириптер кылбаса, брокер кардардын буйруктарына түздөн-түз баш ийиши керек. Мындай учурда брокер анын буйругун аткарууга укугу жок экендигин кардарга кабарлоого; 6) брокердин жана анын кардарынын, эгерде брокер тарабынан тиешелүү тапшырма алынганга чейин кардарга маалымдалбаган, кызыкчылыктарынын чыр-чатагы ал тапшырма кардардын кызыкчылыктары үчүн зыян алып келүү менен аткарылса, брокер зыяндардын ордун КРнын жарандык мыйзамдары менен белгиленген тартипте өз эсебинен толтуруп берүүгө милдеттүү. Брокер бир фондулук биржанын сатыгынын катышуучусу болуп эсептелген учурда башка фондулук биржалардын сатыгынын катышуучусу болууга укугу бар. Брокер өзү эмитенти болуп эсептелсе, баалуу кагаздар менен бүтүмдөрдү жасоого укуксуз.

БРОКЕРДИК ИШКЕРДИК – КРнын «Баалуу кагаздар рыногу жөнүндө» мыйзамынын 43-беренесине ылайык тиешелүү келишимдин негизинде иш аткаруучу агент же комиссионер катары баалуу кагаздар менен бүтүмдөрдү түзүү брокердик ишкердик деп таанылат.

БУЮМ – жаратылыштын буюмзаттары (жер, анын байлыктары, жапайы

предпочтение распоряжениям клиента перед личными распоряжениями брокера или аффилированного, или связанного лица брокера по отношению к операциям с ценными бумагами; 5) неукоснительно следовать распоряжению клиента, если только исполнение распоряжения не будет являться нарушением законодательства КР. В этом случае брокер обязан сообщить клиенту о том, что он не вправе выполнить его распоряжение; 6) за свой счет возместить убытки в порядке, установленном гражданским законодательством КР, в случае если конфликт интересов брокера и его клиента, о котором клиент не был уведомлен до получения брокером соответствующего поручения, привел к исполнению этого поручения с ущербом для интересов клиента. Брокер, являющийся участником торгов одной фондовой биржи, вправе быть участником торгов других фондовых бирж. Брокер не вправе совершать сделки с ценными бумагами, эмитентом которых является он сам.

БРОКЕРСКАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ – в соответствии со статьей 43 Закона КР «О рынке ценных бумаг» брокерской деятельностью признается деятельность по совершению сделок с ценными бумагами в качестве агента или комиссионера, действующего на основании соответствующего договора.

ВЕЩЬ – это предметы природы (земля, ее недра, дикие звери и т.д.) или

жаныбарлар ж.б.) же эмгектин натыйжасы (үйлөр, машиналар, кездемелер, эмеректер ж.у.с.), булар жагынан жарандык укук мамилелери келип чыгат. Суюк жана газ түрүндөгү заттар, атап айтканда, идиштерге, резервуарларга толтурулган суу, газ ж.б. да буюмзат болуп эсептелет.

Буюм жарандык укук мамилелеринин объектиси болуп саналат. Эгерде буюмдар болбосо, менчик укугу, күрөө укугу, соода-сатык, тапшыруу, контрактация, алмашуу, тартуулоо, карыз, кирелөө (прокат), жалдоо, сактоо жана башка ушул сыяктуу келишимдерден келип чыккан укуктар болмок эмес. «Буюм» деген түшүнүк укуктук мааниде алганда «буюмзаттовар» деген түшүнүккө төп келбейт, б.а., укуктук мааниде алганда «буюм» деген түшүнүк тышкы дүйнөнүн материалдык объекттерине гана жайылтылат. Буюмдардын экономикалык багытын, ошондой эле укукта анын физикалык жана башка касиеттерин эске алып, буюмдар мындайча жиктелет: 1) кыймылсыз жана кыймылдуу; 2) башкы буюм жана ага таандыктар; 3) бөлүнбөс буюмдар; 4) татаал буюмдар; 5) түшүм, продукция жана кирешелер; 6) жаныбарлар; 7) жекече аныкталуучу буюмдар жана тегинин белгиси боюнча аныкталуучу буюмдар; 8) керектелүүчү жана керектелбей турган буюмдар.

БУЮМЗАТ (товар) – бул КРнын жарандык укугунда өндүрүү, пайдалануу же керектөө үчүн рынокко сунушталуучу материалдык буюм.

Буюмзаттын дагы бир түшүнүгү бул бажы чек арасы аркылуу алынып өтүүчү ар кандай кыймылдуу мүлк, результаты труда (дома, машины, ткани, мебель и т.п.), по поводу которых возникают гражданские правоотношения. Вещами также являются жидкие и газообразные вещества, в частности, вода, газ, заключенные в сосуды, резервуары, и т.д.

Вещи являются объектом гражданских правоотношений. Если бы не было вещи, не было бы права собственности, права залога, прав, возникающих из таких договоров, как купля-продажа, поставка, мена, дарение, заем, прокат, наем, хранение и т.п. Понятие «вещь» в правовом смысле не совпадает с понятием «товар», т.е. в правовом смысле понятие «вещь» распространяется лишь на материальные объекты внешнего мира. С учетом экономического назначения вещи, а также физических и иных свойств ее в праве вещи классифицируются на: 1) недвижимые и движимые; 2) главная вещь и принадлежность; 3) неделимые вещи; 4) сложные вещи; 5) плоды, продукция и доходы; 6) животные; 7) индивидуально-определенные вещи и вещи, определяемые родовыми принаками; 8) вещи, потребляемые и непотребляемые.

ТОВАР – в гражданском праве КР – это материальное изделие, предлагаемое рынку с целью его приобретения, использования или потребления.

Товар также понимается как любое перемещаемое через таможенную границу движимое имущество, в том

анын ичинде акча, акча баалуулуктары, баалуу кагаздар, энергиянын электр, жылуулук, дагы башка түрлөрү, айыл чарба малдары, ошондой эле унаа каражаттары (КРнын Бажы кодексинин 9-беренеси).

БУЮМЗАТ БЕЛГИСИ (англ. trade mark, нем. – warenzeichen) – бул бир юридикалык жана жеке жактардын буюмзаты менен кызмат көрсөтүүлөрүн башка юридикалык жана жеке жактардын бир түрдүү буюмдары менен кызмат көрсөтүүлөрүнөн (мындан ары – буюмзат) айырмалоого жөндөмдүү белгилөөлөр (КРнын «Буюмзат белгилер, тейлөө белгилери жана буюм чыгарылган жердин аталышы жөнүндөгү» мыйзамынын 2-беренеси).

Буюмзат белгилерин жана буюм чыгарылган жердин аталышын коргой турган ыйгарым укуктуу мамлекеттик орган болуп Кыргызпатент аталат, буюмзат белгилерин, ошондой эле буюм чыгарылган жердин аталышын каттоого жана пайдалануу укугун берүүгө өтүнмөнү кароого кабыл алат, алар боюнча экспертиза сыноо жүргүзөт, алардын мамлекеттик каттоосун ишке ашырат, күбөлүк берет, расмий маалыматтарды жарыялайт, өздүк ишбилги чегинде актылардын долбоорун иштеп чыгат, буюмзат белгилерин жана буюм чыккан жердин аталышына тиешелүү башка милдеттерди да ал жөнүндөгү Кыргыз Республикасынын Өкмөтү тарабынан бекитилүүчү жобого ылайык аткарат.

Сөз, сүрөт, көлөм жана башка белгилөөлөр же алардын айкалыштары буюмзат белгилер катары катталышы мүмкүн. Буюм белгиси кандай гана

числе валюта, валютные ценности, ценные бумаги, электрическая, тепловая, иные виды энергии, сельскохозяйственные животные, а также транспортные средства (статья 9 Таможенного кодекса КР).

ТОВАРНЫЙ ЗНАК (англ. – trade mark, нем. – warenzeichen) – это обозначения, способные отличать соответственно товары и услуги одних юридических или физических лиц от однородных товаров или услуг (далее – товары) других юридических или физических лиц (статья 2 Закона КР «О товарных знаках, знаках обслуживания и наименованиях мест происхождения товаров»).

Уполномоченным государственным органом в области охраны товарных знаков является Кыргызпатент, который принимает к рассмотрению заявки на регистрацию товарных знаков, а также заявки на регистрацию и предоставление права пользования наименованием места происхождения товара, проводит по ним экспертизу, осуществляет их государственную регистрацию, выдает свидетельства, публикует официальные сведения, в пределах своей компетенции разрабатывает проекты актов, выполняет другие функции, относящиеся к товарным знакам и наименованиям мест происхождения товаров в соответствии с положением о нем, утверждаемым Правительством Кыргызской Республики.

В качестве товарных знаков могут быть зарегистрированы словесные, изобразительные, объемные и другие обозначения или их комбинации. То-

түстө же түстүк айкалышта болбосун катталышы мүмкүн. Буюмзат, белги колдонулуучу буюмдардын мүнөзү буюм белгисин каттоого эч качан бөгөт болуп саналбоого тийиш.

Демек, буюмзат белгиси ички жана эл аралык соодада буюмга сапаттык кепилдик берүү, аны жарнамалоо иштерин аткарат жана ал мыйзам аркылуу акылгөй менчикке тиешелүү болуп саналат.

БУЮМЗАТ БЕЛГИСИН КАТТОО – КРнын мыйзамдары боюнча буюмзат белгисин каттоого билдирүү юридикалык жак же жеке адам (арыз берүүчү) тарабынан Кыргызпатентке берилет. Билдирүү буюмзат белгисинин бирине тиешелүү болушу керек жана билдирүүгө кирген документтердин тизмеси «Буюмзат белгилери, тейлөө белгилери жана буюмзаттын чыккан жеринин аталышы жөнүндө» КРнын мыйзамына дал келиши керек. Билдирүүгө белгиленген тартипте мамлекеттик төлөөнү ырастоочу документ тиркелет. Билдирүү сыноочтон Кыргызпатент тарабынан ишке ашырылат, ал алдын-ала сыноочту жана билдирилген белгилеништеги сыноочту камтыйт. Сыноочтун жыйынтыгы боюнча буюмзат белгисин каттоо жөнүндө же каттоодон баш тартуу жөнүндө чечим кабыл алат. Буюмзат белгисин каттоо билдирүү Кыргызпатентке түшкөн күндөн баштап 10 жыл колдонууда болот жана ээсинин арызы боюнча ар бир жолу 10 жылга узартылышы мүмкүн, булар туурасында КРнын «Буюмзат белгилери, тейлөө белгилери жана буюмзаттын чыккан жеринин аталышы жөнүндө» мыйзамында айтылган.

варный знак может быть зарегистрирован в любом цвете или цветовом сочетании. Характер товаров, для которых применяется товарный знак, не может являться препятствием для регистрации товарного знака.

Таким образом, товарный знак в современных условиях в КР применяется во внутренней и в международной торговле, выполняя функции гарантии качества товара, его рекламы, и относится законом к интеллектуальной собственности.

РЕГИСТРАЦИЯ ТОВАРНОГО ЗНАКА – в соответствии с законодательством КР заявка на регистрацию товарного знака подается юридическим или физическим лицом (заявителем) в Кыргызпатент. Заявка должна относиться к одному знаку. Перечень документов, указанных в заявке, должен соответствовать Закону КР «О товарных знаках, знаках обслуживания и наименованиях мест происхождения товаров». К заявке должен быть приложен документ, подтверждающий уплату пошлины в установленном размере. Экспертиза заявки осуществляется Кыргызпатентом и включает предварительную экспертизу и экспертизу заявленного обозначения. По результатам предварительной экспертизы заявка принимается к рассмотрению либо выносится решение об отказе в принятии ее к рассмотрению. Регистрация товарного знака действует до истечения десяти лет, считая с даты подачи заявки в Кыргызпатент. Срок действия регистрации товарного знака может быть продлен по заявлению владельца, поданному в течение последнего года его действия, каждый раз на десять лет при условии уплаты пошлины, об этом говорится в Законе КР «О товарных знаках, знаках обслуживания и наименованиях мест происхождения товаров».

БУЮМЗАТ БЕЛГИСИНИН КҮБӨЛҮГҮ – катталган буюмзат белгисинин артыкчылыгын, күбөлүктө көрсөтүлгөн буюмзатка карата аны пайдалануу боюнча ээсинин өзгөчөлүк укугун ырастаган расмий документ.

Буюмзат белгисине күбөлүктү Кыргызпатент буюмзат белгиси расмий бюллетенде жарыяланган күндөн үч ай өткөндөн кийин берет. Күбөлүктүн формасын жана анда көрсөтүлгөн маалыматтардын курамын Кыргызпатент белгилейт (КРнын «Буюмзат белгилери, тейлөө белгилери жана буюмзат чыгарылган жердин аталышы жөнүндөгү» мыйзамынын 14-беренеси).

БУЮМЗАТ БИРЖАСЫ – буюмзатты эркин баа боюнча дүң сатуу үчүн шарт түзгөн, өз ишин белгиленген эрежелер (биржалык соода эрежелери) боюнча белгилүү жерде ачык соода түрүндө жүргүзгөн уюм. Буюмзат биржасы юридикалык жак болуп саналат жана биржа соодасына байланышкан ар кандай чарба ишин жүргүзө алат. Өз ишинде ал мамлекеттик бийлик жана башкаруу органдарына көз каранды эмес («Кыргыз Республикасындагы соода биржасы жана биржалык соода жөнүндөгү» мыйзамынын 1-беренеси).

БУЮМЗАТ КАМПАСЫ – КР ЖКнын 900-беренесине ылайык ээлик

СВИДЕТЕЛЬСТВО НА ТОВАРНЫЙ ЗНАК – официальный документ, удостоверяющий приоритет зарегистрированного товарного знака, исключительное право владельца использовать его в отношении товаров, указанных в свидетельстве.
Выдача свидетельства на товарный знак производится Кыргызпатентом по истечении трех месяцев с даты публикации товарного знака в официальном бюллетене. Форма свидетельства и состав указываемых в нем сведений устанавливаются Кыргызпатентом (статья 14 Закона КР «О товарных знаках, знаках обслуживания и наименованиях мест происхождения товаров»).

ТОВАРНАЯ БИРЖА – организация, создающая условия для оптовой торговли товарами по свободным ценам, осуществляющая свою деятельность в виде публичных торгов в определенном месте по установленным правилам (правилам биржевой торговли). Товарная биржа является юридическим лицом и может осуществлять любую хозяйственную деятельность, связанную с организацией биржевой торговли. В своей деятельности она независима от органов государственной власти и управления (статья 1 Закона «О товарной бирже и биржевой торговле в Кыргызской Республике»).

ТОВАРНЫЙ СКЛАД – в соответствии со статьей 900 ГК КР признается ор-

кылуу ишкердиги иретинде буюмзатты сактоону ишке ашырып жана сактоого байланыштуу кызматтарды көрсөтүүчү уюм таанылат.
КРнын жарандык укугунда буюмзат кампасы жалпы пайдалануудагы кампа жана сактоочу кампа болуп бөлүнөт. Жалпы пайдалануудагы кампа деп, эгерде буюмзат кампасы мыйзамдарга ылайык чектелген чөйрөдөгү жактардан буюмзатты кабыл алуучу кампаларга кошулбаса, жалпы пайдалануудагы кампа деп таанылат. Кампа бул буюмзаттын ээси (жүк өткөрүүчү) тарабынан ага өткөрүп берилген буюмзаттын акысын алуу менен сактоого жана ал буюмзатты сакталуу бойдон кайтарып берүүгө милдеттенет.

БУЮМЗАТ НАСЫЯСЫ – КРнын жарандык укугунда насыя келишимининин бир түрү.
КР ЖКнын 737-беренесине ылайык жактар алардын бирин түр белгилери аныкталган буюмдарды экинчи тарапка беришин милдеттендирген келишимди түзүшү мүмкүн.

БУЮМЗАТ ДҮМҮРЧӨГҮ – бул сатып алуучунун буюм алгандыгын, төлөм аткарылган соң буюмдун сатылгандыгын тастыктоо максатында сатуучу тарабынан берилүүчү белгилүү формадагы документ. Ал сатылып алынган буюмзатты кайтарып берүүдө, алмаштырууда, ал эми кемчилик табылып, же өлчөмү, же сапаты туура келбеген учурда же дагы башка ушул сыяктуу себептерде белгилүү мааниге ээ.

ганизация, осуществляющая хранение товаров и оказывающая связанные с хранением услуги в качестве предпринимательской деятельности.
В гражданском праве КР товарный склад подразделяется на склад общего пользования и складское хранение. Складом общего пользования признается, если в соответствии с законодательством он не отнесен к складам, которые могут принимать товары на хранение от ограниченного круга лиц. Складское хранение – это товарный склад, где хранитель обязуется за вознаграждение хранить товары, переданные ему товаровладельцем (поклажедателем), и возвратить эти товары в сохранности.

ТОВАРНЫЙ КРЕДИТ – в гражданском праве КР признается как разновидность кредитного договора.
Согласно статье 737 ГК КР, сторонами товарного кредита может быть заключен договор, предусматривающий обязанность одной стороны предоставить другой стороне вещи, определенные родовыми признаками

ТОВАРНЫЙ ЧЕК – это документ установленной формы, выписываемый продавцом в подтверждение наличия отобранного покупателем товара, а после оплаты – факта его продажи. Товарный чек имеет важное значение и служит основанием при возврате, обмене купленного товара, в случае обнаружения недостатков, несоответствия размеров, недоброкачественных товаров или прочих причин.

БУЮМДАРДЫ ӨТКӨРҮП БЕРҮҮ – КР ЖКнын 256-беренесине ылайык буюмдарды сатып алуучуга тапшыруу, ошондой эле аны сатып алуучуга жөнөтүү үчүн жүк ташуучуга тапшыруу же жеткирүү милдеттенмесин албастан ажыратылган буюмдарды сатып алуучуга жөнөтүү үчүн почтага тапшыруу. Буюм, ал сатып алуучунун ээлигине же ал көрсөткөн жакка иш жүзүндө келип түшкөн учурдан баштап сатып алуучуга тапшырылды деп эсептелет. Буюмдарды өткөрүп берүүгө коносаментти же ага башка товарды тескөөчү документти өткөрүп берүү теңештирилет.

БУЮМДУК УКУК – КР жарандык укугунда төмөнкү маанилерде түшүндүрүлөт: 1) объектиси буюмдар болгон субъективдүү жарандык укук; 2) жарандык укуктун тармактарынын негизгилеринин бири; 3) менчикке субъективдүү укукту ж.б. субъективдүү буюмдук укуктарды жөнгө салуучу ченемдер жыйнагы.

Буюмдук укукка ээ болгон жак, аны башка (милдеттүү) жактардын жардамын пайдаланбастан өзү ишке ашырат. Буюмдун менчик ээси ага мыйзамда белгиленген чектерде өз каалоосуна жараша ээлик кылат, пайдаланат жана башкарат.

БҮТҮМДӨР – бул мыйзам менен уруксат кылынган, көп учурда жактырылган укук ченемдүү жүрүм-турум.

КР ЖКнын 172-беренесине ылайык жарандардын жана юридикалык жактардын жарандык укуктарын жана милдеттерин белгилөөгө, өзгөртүүгө же токтотууга багытталган иш-аракеттер бүтүм деп аталат. Бүтүм жеке жана юридикалык жак-

ПЕРЕДАЧА ВЕЩИ – согласно статье 256 ГК КР, вручение вещи приобретателю, а равно сдача перевозчику для отправки приобретателю или сдача на почту для пересылки приобретателю вещей, отчужденных без обязательства доставки. Вещь считается врученной приобретателю с момента ее фактического поступления во владение приобретателя или указанного им лица. К передаче вещи приравнивается передача коносамента или иного товарораспорядительного документа на нее.

ВЕЩНОЕ ПРАВО – в гражданском праве КР понимается в следующих значениях: 1) субъективное гражданское право, объектом которого является вещь; 2) одна из главных подотраслей гражданского права; 3) совокупность норм, регулирующих субъективное право собственности и иные субъективные вещные права.

Лицо, обладающее вещным правом, осуществляет его самостоятельно, не прибегая к содействию других (обязанных) лиц. Собственник вещи владеет, пользуется и распоряжается ею по своему усмотрению в пределах, установленных законом.

СДЕЛКИ – это проявление правомерного, разрешаемого, чаще всего одобряемого законом поведения.

Согласно статье 172 ГК КР, сделками признаются действия граждан и юридических лиц, направленные на установление, изменение или прекращение гражданских прав и обязанностей. Если сделка является действием физических и юридических лиц,

кылуу ишкердиги иретинде буюмзатты сактоону ишке ашырып жана сактоого байланыштуу кызматтарды көрсөтүүчү уюм таанылат.
КРнын жарандык укугунда буюмзат кампасы жалпы пайдалануудагы кампа жана сактоочу кампа болуп бөлүнөт. Жалпы пайдалануудагы кампа деп, эгерде буюмзат кампасы мыйзамдарга ылайык чектелген чөйрөдөгү жактардан буюмзатты кабыл алуучу кампаларга кошулбаса, жалпы пайдалануудагы кампа деп таанылат. Кампа бул буюмзаттын ээси (жүк өткөрүүчү) тарабынан ага өткөрүп берилген буюмзаттын акысын алуу менен сактоого жана ал буюмзатты сакталуу бойдон кайтарып берүүгө милдеттенет.

БУЮМЗАТ НАСЫЯСЫ – КРнын жарандык укугунда насыя келишимининин бир түрү.
КР ЖКнын 737-беренесине ылайык жактар алардын бирин түр белгилери аныкталган буюмдарды экинчи тарапка беришин милдеттендирген келишимди түзүшү мүмкүн.

БУЮМЗАТ ДҮМҮРЧӨГҮ – бул сатып алуучунун буюм алгандыгын, төлөм аткарылган соң буюмдун сатылгандыгын тастыктоо максатында сатуучу тарабынан берилүүчү белгилүү формадагы документ. Ал сатылып алынган буюмзатты кайтарып берүүдө, алмаштырууда, ал эми кемчилик табылып, же өлчөмү, же сапаты туура келбеген учурда же дагы башка ушул сыяктуу себептерде белгилүү мааниге ээ.

ганизация, осуществляющая хранение товаров и оказывающая связанные с хранением услуги в качестве предпринимательской деятельности.
В гражданском праве КР товарный склад подразделяется на склад общего пользования и складское хранение. Складом общего пользования признается, если в соответствии с законодательством он не отнесен к складам, которые могут принимать товары на хранение от ограниченного круга лиц. Складское хранение – это товарный склад, где хранитель обязуется за вознаграждение хранить товары, переданные ему товаровладельцем (поклажедателем), и возвратить эти товары в сохранности.

ТОВАРНЫЙ КРЕДИТ – в гражданском праве КР признается как разновидность кредитного договора.
Согласно статье 737 ГК КР, сторонами товарного кредита может быть заключен договор, предусматривающий обязанность одной стороны предоставить другой стороне вещи, определенные родовыми признаками

ТОВАРНЫЙ ЧЕК – это документ установленной формы, выписываемый продавцом в подтверждение наличия отобранного покупателем товара, а после оплаты – факта его продажи. Товарный чек имеет важное значение и служит основанием при возврате, обмене купленного товара, в случае обнаружения недостатков, несоответствия размеров, недоброкачественных товаров или прочих причин.

БУЮМДАРДЫ ӨТКӨРҮП БЕРҮҮ – КР ЖКнын 256-беренесине ылайык буюмдарды сатып алуучуга тапшыруу, ошондой эле аны сатып алуучуга жөнөтүү үчүн жүк ташуучуга тапшыруу же жеткирүү милдеттенмесин албастан ажыратылган буюмдарды сатып алуучуга жөнөтүү үчүн почтага тапшыруу. Буюм, ал сатып алуучунун ээлигине же ал көрсөткөн жакка иш жүзүндө келип түшкөн учурдан баштап сатып алуучуга тапшырылды деп эсептелет. Буюмдарды өткөрүп берүүгө коносаментти же ага башка товарды тескөөчү документти өткөрүп берүү теңештирилет.

БУЮМДУК УКУК – КР жарандык укугунда төмөнкү маанилерде түшүндүрүлөт: 1) объектиси буюмдар болгон субъективдүү жарандык укук; 2) жарандык укуктун тармактарынын негизгилеринин бири; 3) менчикке субъективдүү укукту ж.б. субъективдүү буюмдук укуктарды жөнгө салуучу ченемдер жыйнагы.

Буюмдук укукка ээ болгон жак, аны башка (милдеттүү) жактардын жардамын пайдаланбастан өзү ишке ашырат. Буюмдун менчик ээси ага мыйзамда белгиленген чектерде өз каалоосуна жараша ээлик кылат, пайдаланат жана башкарат.

БҮТҮМДӨР – бул мыйзам менен уруксат кылынган, көп учурда жактырылган укук ченемдүү жүрүм-турум.

КР ЖКнын 172-беренесине ылайык жарандардын жана юридикалык жактардын жарандык укуктарын жана милдеттерин белгилөөгө, өзгөртүүгө же токтотууга багытталган иш-аракеттер бүтүм деп аталат. Бүтүм жеке жана юридикалык жак-

ПЕРЕДАЧА ВЕЩИ – согласно статье 256 ГК КР, вручение вещи приобретателю, а равно сдача перевозчику для отправки приобретателю или сдача на почту для пересылки приобретателю вещей, отчужденных без обязательства доставки. Вещь считается врученной приобретателю с момента ее фактического поступления во владение приобретателя или указанного им лица. К передаче вещи приравнивается передача коносамента или иного товарораспорядительного документа на нее.

ВЕЩНОЕ ПРАВО – в гражданском праве КР понимается в следующих значениях: 1) субъективное гражданское право, объектом которого является вещь; 2) одна из главных подотраслей гражданского права; 3) совокупность норм, регулирующих субъективное право собственности и иные субъективные вещные права.

Лицо, обладающее вещным правом, осуществляет его самостоятельно, не прибегая к содействию других (обязанных) лиц. Собственник вещи владеет, пользуется и распоряжается ею по своему усмотрению в пределах, установленных законом.

СДЕЛКИ – это проявление правомерного, разрешаемого, чаще всего одобряемого законом поведения.

Согласно статье 172 ГК КР, сделками признаются действия граждан и юридических лиц, направленные на установление, изменение или прекращение гражданских прав и обязанностей. Если сделка является действием физических и юридических лиц,

тын аракети болуп саналса, анда жеке же юридикалык жак көздөп аракеттенген кайсы бир максатка же укуктук натыйжаларга жетишүүгө багытталган эрк сөзсүз түрдө катышат. Бүтүмдүн түздөн-түз максаты болуп жарандык укуктарды жана милдеттенмелерди орнотуу саналат. Бүтүмдүн маңызын тараптардын эрки жана эрк билдирүүсү түзөт.

БҮТҮМДӨРДҮН ЖАРАКСЫЗДЫГЫ – КР ЖКнын 183-беренесине ылайык бүтүм КР ЖК тарабынан, соттун ушундайча таанышынан улам (талашып алуучу бүтүм) же мындай таанууга карабастан (арзыбаган бүтүм), белгиленген негиздер боюнча жараксыз деп табылат. КР ЖКнын 183-беренесинин маңызынан келип чыккандай, бардык бүтүмдөрдүн жараксыздыгы талашып алынуучу жана арзыбаган бүтүмдөргө бөлүнөт.

Юридикалык илимде бүтүмдү жараксыз деп, жарандык укуктар менен милдеттенмелердин келип чыгышына, өзгөрүшүнө же токтотулушуна багытталган аракет (юридикалык факт) аталат, ал тараптар каалаган юридикалык натыйжаларга алып келбейт, тараптар үчүн башка терс натыйжаларга кириптер кылат. Бүтүм жараксыз болуп калганда, тараптардын ар бири экинчи жагына бүтүм боюнча алган нерселеринин баарын кайтарып берүүгө, ал эми натуралай алганын (анын ичинде алганы мүлктү пайдаланууда, аткарган ишинде же кызмат көрсөтүүсүндө билдирилсе) кайтарып берүү мүмкүнчүлүгү жок учурда, эгерде мыйзамда бүтүмдүн аныктын эместигинин башка кесепеттери каралбаса, наркынын ордун акчалай толтурууга милдеттүү.

то в ней обязательно присутствует воля, направленная на достижение определенной цели или правовых последствий, ради которых физические или юридические лица действуют. Прямой целью сделки является установление гражданских прав и обязанностей. Сущность сделки составляют воля и волеизъявление сторон.

НЕДЕЙСТВИТЕЛЬНОСТЬ СДЕЛОК – в соответствии со статьей 183 ГК КР сделка недействительна на основании, установленном ГК КР, в силу признания ее таковой судом (оспариваемая сделка) либо независимо от такого признания (ничтожная сделка). Из смысла статьи 183 ГК КР вытекает, что недействительные сделки подразделяются на оспоримые и ничтожные.

В юридической науке недействительными сделками именуются действия (юридические факты), направленные на возникновение, изменение или прекращение гражданских прав и обязанностей, которые не порождают юридических последствий, желаемых сторонами, влекут иные негативные для сторон последствия. При недействительной сделке каждая из сторон обязана возвратить другой все полученное по сделке, а в случае невозможности возвратить полученное в натуре (в том числе тогда, когда полученное выражается в пользовании имуществом, выполненной работе или предоставленной услуге) – возместить стоимость в деньгах, если иные последствия не предусмотрены законом.

БҮТҮМДҮН ТҮРЛӨРҮ – катышкан тараптардын санына жараша мыйзам бир тараптуу жана эки тараптуу же көп тараптуу (келишимдер) деп бөлүп карайт. Мындай бөлүүнүн негизине эрк билдирүүсү бүтүм түзүү үчүн зарыл жана жетиштүү болгон жактардын саны жатат. Бир тараптуу бүтүмгө келүү үчүн бир тараптын эркин билдирүү жетиштүү, ал ага башка жарандар же юридикалык жактар кандай мамиле кылгандыгына карабастан аракеттенет.

Бүтүмдөрдү классификациялоо ар кандай белгилери боюнча жүргүзүлөт. Бүтүмдөрдүн мүмкүн болуучу бардык түрлөрүн камтыган бирдиктүү классификация жок, анткени бүтүмдөрдү бөлүштүрүүнүн негизине ар кандай классификациялык негиздердин түрлөрү алынат. Бардык бүтүмдөрдө жалпы белгилердин болушу – эрктин жана эрк билдирүүнүн дал келүүсү, аракеттердин тууралыгы аларды түрлөргө бөлүүнү жокко чыгарбайт.

БҮТҮМДҮН ФОРМАСЫ – тигил же бул ыкма менен бекемделүүгө (фиксацияланууга) тийиш болгондон тышкары бүтүмдүн катышуучуларынын эрк билдиришинин ыкмасы.

Жалпы эреже катары КР ЖКнын 174-беренесине ылайык бүтүмдөр оозеки жана жазуу жүзүндө жүргүзүлүшү мүмкүн. Оозеки формада бүтүмдөр: 1) мыйзам менен жазуу жүзүндөгү формасы белгиленбеген бардык учурда; 2) эгерде түзүүнүн нотариалдык формасы белгиленген бүтүмдөрдөн тышкары ал жасалган учурда дароо аткарылса, ар кандай суммадагы бүтүмдөр оозеки формада жасалышы мүмкүн. Бүтүмдүн

ВИДЫ СДЕЛОК – в зависимости от числа участвующих сторон закон различает односторонние, двусторонние или многосторонние (договоры). В основу такого деления положено количество лиц, выражение воли которых необходимо и достаточно для совершения сделки. Для совершения односторонней сделки достаточно, чтобы волю изъявила одна сторона, которая действует независимо от того, как относятся к ней другие граждане или юридические лица.

Классификация сделок производится по различным признакам. Не существует единой классификации, охватывающей все возможные виды сделок, поскольку в основу подразделения сделок на виды положены различные классификационные основания. Наличие у всех сделок общих признаков – совпадение воли и волеизъявления, правомерность действия – не исключает их подразделения на виды.

ФОРМА СДЕЛОК – способ выражения волеизъявления участников сделок вовне, закрепленный тем или иным способом, то есть фиксация.

По общему правилу, установленному статьей 174 ГК КР, сделки могут совершаться в устной и письменной формах. В устной форме могут совершаться: 1) все сделки, для которых законом не установлена письменная форма; 2) сделки на любую сумму, если они тотчас исполняются в момент совершения, за исключением сделок, для которых установлена нотариальная форма совершения. Письменная форма сделки предпола-

жазуу жүзүндөгү формасы бүтүмдүн маңызын билдирген жана бүтүм жасап жаткан жактын же жактардын өз колдору коюлган документтерди жазуу жүзүндө жасалышын талап кылат. Жазуу жүзүндөгү бүтүмдөр жөнөкөй жана нотариалдык жактан ырасталган деп экиге бөлүнөт. Жөнөкөй жазуу жүзүндөгү формасы юридикалык жактардын, юридикалык жактар менен жарандардын ортосунда мыйзамда белгиленген эң аз эмгек акыдан он эсе ашкан суммага бүтүмдөрдү түзүүдө колдонулат. Жөнөкөй жазуу жүзүндөгү форманы сактоо оозеки түзүлүшү мүмкүн болгон бүтүмдөр үчүн талап кылынбайт.

гает составление документа, в котором письменно излагаются условия сделки, и он скрепляется подписью или подписями лица или лиц, совершивших сделку. Письменные сделки подразделяются на простые и нотариально удостоверенные. Простая письменная форма применима при совершении сделок между юридическими лицами, юридическими лицами и гражданами на сумму свыше десяти установленных законом минимальных зарплат – расчетного показателя. Соблюдение простой письменной формы не требуется для сделок, которые могут быть совершены устно.

В

ВЕДОМСТВОГО КАРАШТУУЛУК – белгилүү категориядагы иштердин өзүнүн компетенциясына жараша тиешелүү иштерди кароого жана аларды маңызы боюнча чечүүгө ыйгарым укук берилген түрдүү мамлекеттик же башка органдарга жана уюмдарга таандык экендиги.

ВЕКСЕЛЬ (нем. wechel – алмашуу) – КРнын жарандык мыйзам актыларында эки мааниде түшүндүрүлөт: 1) вексель берүүчүнүн эч нерсе менен шартталбаган милдеттенмесин (жөнөкөй вексель), же төлөөчүнүн көрсөтүлгөн башка векселинин (которулуучу вексель) векселде көрсөтүлгөн мөөнөт келгенде вексель ээсине (вексель кармоочуга) тийиштүү сумманы төлөө милдеттенмесин ырастоочу баалуу кагаз. 2) вексель – так белгиленген форма-

ПОДВЕДОМСТВЕННОСТЬ – относимость определенных категорий дел к ведению различных государственных или иных органов и организаций, управомоченных в силу своей компетенции рассматривать соответствующие дела и разрешать их по существу.

ВЕКСЕЛЬ (нем. wechel – обмен) – в гражданском законодательстве КР понимается в двух значениях: 1) признается ценная бумага, удостоверяющая ничем не обусловленное обязательство векселедателя (простой вексель), либо иного указанного векселя плательщика (переводной вексель) выплатить по наступлении предусмотренного векселем срока определенную сумму владельцу векселя (векселедержателю); 2) вексель – ценная бумага, представляющая

дагы, карыздык милдеттенмени билдирүүчү баалуу кагаз, ал ээсине (вексель кармоочуга) милдеттенменин мөөнөтү бүткөндө бересечиден же акцептанттан (вексель боюнча төлөөгө милдеттенген) векселде көрсөтүлгөн акчанын суммасын талап кылууга талашсыз укук берет.

ВЕКСЕЛДИН МӨӨНӨТҮ – КРнын жарандык укугу боюнча бул векселди чыгаруу датасы менен аны тындыруу датасынын ортосундагы убакыттын узактыгынын аныкталышы.

ВЕКСЕЛЬ КАРМООЧУ – векселде көрсөтүлгөн сумманы алууга укуктуу векселди кармоочу. Векселдин өзүндө алуучу катары көрсөтүлгөн жак биринчи вексель кармоочу (ремитент) деп аталат. Векселди өткөрүп берүүдө мыйзамдуу векселди кармоочу болуп өзүнүн укугун индоссаменттердин катарында үзгүлтүксүз негиздеген жак эсептелет. Эгер векселди кармоочу векселди жалган жолдор менен алган же аны алууда одоно жаңылыштык кетирген адам аны мурдагы ээсине кайра берүүгө милдеттүү. Векселди кармоочу акцептанттан (жөнөкөй векселди берүүчүдөн) вексель боюнча төлөмдөрдү алууга укуктуу. Векселди кармоочу ошондой эле вексель жөнүндө мыйзамдарда каралган бир катар укуктар, анын ичинде протест берүү, соттук дооматтарды коюу укугу да таандык.

ВИНДИКАЦИЯ (лат. vindicato, vindico – коргойм, доомат коём, талап кылам деген сөздөн, англ. vindication) виндикациялык доомат

собой письменное долговое обязательство строго установленной формы, дающее его владельцу (векселедержателю) бесспорное право по истечении срока обязательства требовать от должника или акцептанта (лица, обязавшегося уплатить по векселю) уплаты обозначенной на векселе денежной суммы.

СРОК ВЕКСЕЛЯ – в гражданском праве КР определяется как продолжительность времени в днях между датой выпуска векселя и датой его погашения.

ВЕКСЕЛЕДЕРЖАТЕЛЬ – владелец векселя, имеющий право на получение указанной в нем суммы денег. Лицо, обозначенное в качестве получателя на самом векселе, называется первым векселедержателем (ремитентом). При передаче векселя законным векселедержателем является лицо, основывающее свое право на непрерывном ряде индоссаментов. Если векселедержатель получил вексель недобросовестно или, приобретая его, совершил грубую неосторожность, он обязан отдать его бывшему владельцу. Векселедержатель имеет право на получение платежа по векселю от акцептанта (векселедателя простого векселя). Векселедержателю принадлежит также ряд других прав, предусмотренных вексельным законодательством, в т.ч. совершение протеста, предъявление судебных исков и др.

ВИНДИКАЦИЯ (лат. vindicato, от vindico – защищаю, заявляю претензию, требую, англ. vindication) – виндикационный иск – в гражданском

– жарандык укукта менчик укугун коргоонун ыкмасы, менчик ээси анын жардамы менен өз мүлкүн башканын мыйзамсыз ээлик кылуусунан алууну талап кыла алат. Дооматтын бул формасы рим укугунун учурунда эле калыптанган. Менчик ээси – өзүнүн мүлкүн кара ниет ээлик кылуудан, ал эми эгер мүлк акысыз алынган болсо, анда аны ак ээлик кылуучудан да мүлк ээсинен кандай жол менен ажыратылганына карабастан виндикациялай алат. Мүлктү акысына алган сатып алуучудан ал эгер менчик ээси же менчик ээси ээлик кылууга (мисалы, убактылуу пайдалануу) берген адамдан жоголгон, алардын бирөөнөн уурдалган же алардын ээлигинен кандайдыр бир алардын эркине каршы жол менен чыгып кеткен учурларда өндүрүү талап кылынышы мүмкүн. Менчик ээси мүлктү кайра берүүнү эле эмес, ошондой эле мыйзамсыз ээлик кылуучу андан тапкан же (эгер ээлик кылуучу кара ниет болбосо) ээлик кылган убакыттын ичинде табууга тийиш болгон, же ээлик кылуусу мыйзамсыз экенин билген же билүүгө тийиш болгон (эгер ээлик кылуучу кара ниет эмес болбосо) убакыттын ичинде табууга тийиш болгон пайданын да ордун толтырууну талап кылууга укуктуу. Мүлктүн ээси ал мүлктөн алынган киреше менчик ээсине чегерилген убакыттан баштап ал мүлктү күтүүгө жумшаган чыгымдарынын ордун толтырууну менчик ээсинен талап кылууга акылуу.

право способ защиты права собственности, с помощью которого собственник может требовать свое имущество из чужого незаконного владения. Эта форма иска сложилась еще в римском праве. Собственник может виндицировать свое имущество от недобросовестного, а если имущество приобретено безвозмездно, то и от добросовестного приобретателя независимо от того, каким путем оно выбыло из владения собственника. От добросовестного приобретателя, который возмездно приобрел имущество, оно может быть истребовано лишь в случае, если было утеряно собственником или лицом, которому сам собственник передал это имущество во владение (например, во временное пользование), похищено у того или другого либо выбыло из их владения каким-либо иным путем помимо их воли. Собственник вправе потребовать не только возврата имущества, но и возмещения доходов, которые незаконный владелец извлек или должен был извлечь за все время владения (если владелец недобросовестный) или со времени, когда он узнал или должен был узнать о неправомерности владения (если владелец добросовестный). Владелец имущества вправе требовать от собственника возмещения произведенных им необходимых затрат на содержание имущества с того времени, с какого собственнику причитаются доходы от этого имущества.

Г

ГЕНДЕРДИК ТЕҢЧИЛИК – коомдогу ар башка жыныстагы адамдардын социалдык жактан бирдей абалда болушу. Үй-бүлө мамилелериндеги гендердик теңчилик КРнын Конституциясында бекемделген. Кыргыз Республикасында аялдардын жана эркектердин укуктарынын тендигине, аларды ишке ашыруу үчүн бирдей мүмкүнчүлүктөргө ылайык аялдар жана эркектер үй-бүлө мамилелеринде жеке жана бирдей мүлктүк укуктарга жана милдеттерге ээ болушат. Үй-бүлө мамилелериндеги гендердик теңчилик коом жана мамлекет тарабынан коргоого алынат. Үй-бүлө мүчөлөрү жана алар менен бирге жашап жаткан адамдардын ортосундагы мамилелер гендердик теңчиликке, ошондой эле инсандын ар-намысы менен аброюн сыйлоо принциптерине негизделет. Үй-бүлө мамилелеринде гендердик укукту кемсинтүүгө тыюу салынат (КРнын Үй-бүлө кодексинин 23-беренелери).

ГРАММАТИКАЛЫК ЧЕЧМЕЛӨӨ – жарандык мыйзамдын ченемдеринин маанисин ал жазылган тилдин грамматикалык эрежелерине таянуу менен түшүндүрүү. Алсак, КР ЖКнын 79-беренесинде дайынсыз жоголду деп табылган жаран «пайда болгон же анын орду табылганда» сот аны дайынсыз жоголду деп табуу жөнүндөгү чечимди алып салат деп айтылган. КР ЖКнын 79-беренесинде «же» деген байламтаны колдонуу жаранды дайынсыз жоголду деп табуу жөнүндө соттук чечим адам пайда болгон, ошондой эле анын орду табылган

ГЕНДЕРНОЕ РАВЕНСТВО – одинаковое социальное положение лиц разного пола в обществе. Гендерное равенство в семейных отношениях в соответствии с закрепленным в Конституции КР равенством прав и свобод женщин и мужчин, равных возможностей для их реализации в Кыргызской Республике, женщины и мужчины имеют в семейных отношениях равные личные и имущественные права и обязанности.
Гендерное равенство в семейных отношениях охраняется обществом и государством. Отношения между членами семьи и лицами, проживающими совместно с ними, основываются на принципах гендерного равенства, а также на уважении чести и достоинства личности. Запрещается гендерная дискриминация в семейных отношениях (статьи 2, 3 Семейного кодекса КР).

ГРАММАТИЧЕСКОЕ ТОЛКОВАНИЕ – представляет собой такой прием, когда смысл нормы гражданского законодательства уясняется исходя из грамматических правил языка, на котором он написан. Так, в статье 79 ГК КР сказано, что суд отменяет решение о признании гражданина безвестно отсутствующим «в случае явки или обнаружения» его пребывания. Применение статьи 79 ГК КР разделительного союза «или» указывает на то, что судебное решение о признании гражданина безвестно отсутствующим подлежит отмене как

учурда алып салына тургандыгын көрсөтүп турат.

в случае явки лица, так и в случае обнаружения его местопребывания.

Д

ДАТТАНУУ – жарандардын укуктарынын жана кызыкчылыктарынын бузулуп жаткандыгы тууралуу мамлекеттик органдарга, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарына же кызмат адамдарына кайрылуусу.

ДАЛИЛДЕР (англ. evidence / proof) – КРнын жарандык процесс укугунда мыйзамда белгиленген тартипте алынган жана алардын негизинде сот мыйзамда белгиленген тартипте тараптардын талаптарына же каршы пикирлерине негиз болуучу жагдайдын, ошондой эле иштин туура чечилиши үчүн мааниси бар башка жагдайлардын болгондугун же болбогондугун аныктай турган ар кандай фактылай маалыматтар. Бул маалыматтар тараптардын жана үчүнчү жактардын түшүндүрмөлөрү, күбөлөрдүн көрсөтмөлөрү, жазуу жана буюм түрүндөгү далилдер, үн жана көрмө жазуулар, эксперттин (адистердин) корутундулары менен аныкталат. Далилдер мыйзамды бузуу менен алынган болсо, юридикалык күчкө ээ эмес, соттун чечими үчүн негиз болбойт.

ДАЛИЛДЕРДИ КАМСЫЗ КЫЛУУ – жарандык сот өндүрүшүндөгү иш боюнча далилдерди сактоо жана бекемдөө максатында көрүлгөн чаралардын жыйындысы. КР ЖПКнын 68-беренесине ылайык ишке катышып жаткан жактар кийин зарыл далилдерди берүү мүмкүн болбой же кыйын болуп калат деп чочулоого негиз болгон учурда соттон ушул далилдерди камсыз кылууну сурана алышат. Сотто иш пайда болгонго чейин далилдер нотариус же консулдук мекеменин кызмат адамы тарабынан КРнын мыйзамдарында белгиленген тартипте камсыз кылынат.

ЖАЛОБА – обращение граждан к государственным органам или органам местного самоуправления, к должностным лицам этих органов по поводу нарушения его законных прав и интересов.

ДОКАЗАТЕЛЬСТВА (англ. evidence / proof) – в гражданском процессуальном праве КР понимается как получение в предусмотренном законом порядке любых фактических данных, на основе которых в определенном законом порядке суд устанавливает наличие или отсутствие обстоятельств, обосновывающих требования или возражения сторон, а также иных обстоятельств, имеющих значение для правильного разрешения дела. Эти данные устанавливаются объяснениями сторон и третьих лиц, показаниями свидетелей, письменными и вещественными доказательствами, звуко- и видеозаписями, заключениями экспертов (специалистов). Доказательства, полученные с нарушением закона, не имеют юридической силы и не могут быть положены в основу решения суда.

ОБЕСПЕЧЕНИЕ ДОКАЗАТЕЛЬСТВ – меры, принимаемые в гражданском судопроизводстве в целях сохранения и закрепления доказательств по делу. Согласно статье 68 ГПК КР, участвующие в деле лица, имеющие основания опасаться, что предоставление необходимых для них доказательств сделается впоследствии невозможным или затруднительным, могут просить суд об обеспечении этих доказательств. Обеспечение доказательств до возникновения дела в суде производится нотариусом или должностными лицами консульских учреждений в порядке, предусмотренном законодательством КР.

ДАЛИЛДӨӨ МИЛДЕТТҮҮЛҮГҮ – КРнын жарандык сот өндүрүшүндө иште чечүү үчүн маанилүү болгон тигил же бул жагдайлардын болушун негиздөө милдеттенмелерин процесстин катышуучуларынын ортосундагы бөлүштүрүү эрежелери.

Далилдөө милдеттүүлүгү – бул тараптардын жагдайларды далилдөө милдеттенмелери, ага алар өздөрүнүн талаптарынын пикирлеринин чыгышынын негизи катары шилтеме жасашат. Тараптардын иштеринин, укуктарынын жана кызыкчылыктарынын чыныгы жагдайларын аныктоого жарандык иш боюнча өндүрүш багытын сот берилген материалдар жана түшүдүрмөлөр менен чектелбей, далилдөө предметин ар тараптуу, толук, объективдүү аныктоо үчүн мыйзамда каралган бардык чараларды көрүүгө милдеттендирет.

ДЕЛЬКРЕДЕРЕ (англ. delcredere) – КРнын жарандык укугунда – бул комиссия келишиминин бир шарты.

КР ЖКнын 822-беренесине ылайык качан гана комиссионер бүтүмдүн үчүнчү жак тарабынан аткарылышын моюнга алган учурда комиссия келишиминде аныкталган тартипте жана өлчөмдө кошумча акы төлөп берүүгө милдеттүү болгондо, делькредере деп аталат.

тельств сделается впоследствии невозможным или затруднительным, могут просить суд об обеспечении этих доказательств. Обеспечение доказательств до возникновения дела в суде производится нотариусом или должностными лицами консульских учреждений в порядке, предусмотренном законодательством КР.

ОБЯЗАННОСТЬ ДОКАЗЫВАНИЯ – в гражданском судопроизводстве КР – это правило распределения между участниками процесса обязанности обосновывать наличие тех или иных обстоятельств, существенных для разрешения гражданского дела.

Обязанность доказывания – это обязанность сторон доказать обстоятельства, на которые они ссылаются как на основание своих требований и возражений. Направленность производства по гражданскому делу на выяснение действительных обстоятельств дела, прав и интересов сторон обязывает суд не ограничиваться представленными материалами и объяснениями, а принимать все предусмотренные законом меры для всестороннего, полного, объективного установления предмета доказывания.

ДЕЛЬКРЕДЕРЕ (англ. delcredere) – в гражданском праве КР – это одно из условий договора комиссии.

Согласно статье 824 ГК КР, когда комиссионер принял на себя ручательство за исполнение сделки третьим лицом, а также дополнительное вознаграждение в размере и в порядке, установленном в договоре комиссии, называется делькредерем.

ДЕПОЗИТАРДЫК ИШ – бүтүмдөрдү жүзөгө ашырууга арналган, ошондой эле бул баалуу кагаздардын номиналдык кармоочусу же менчик ээси менен келишимдин негизинде (депозитардык келишим) бүтүмдөрдү жасоодон улам алынган, баалуу кагаздарга карата укуктарды каттоо жана (же) өткөрүп берүү, сактоо (же) баалуу кагаздарга болгон укуктарды эсепке алуу жана алардын башкаларга өтүшү боюнча иш.

ДЕПОНЕНТ – КРнын жарандык укугунда депозитарийдин баалуу кагаздарды сактоо жана/же баалуу кагаздарга болгон укукту эсепке алуу боюнча кызматтарынан пайдалануучу жак.

ДИВИДЕНДДЕР – КРнын «Акционердик коомдор жөнүндө» мыйзамынын 2-беренесине ылайык акционердин ага тиешелүү коомдордун акцияларынан киреше түрүндө анын акционердик коомдун бөлүштүрүлүүчү кирешесинен (пайдасынан) алган бөлүгү.

ДИРЕКТОРЛОР КЕҢЕШИ – КРнын «Акционердик коомдор жөнүндө» мыйзамынын 36-беренесине ылайык акционерлердин жалпы чогулуштарынын ортосунда коомго жалпы жетекчиликти ишке ашырган акционердик коомдун башкаруу органы.

ДИСПОЗИТИВДҮҮЛҮК – КРнын жарандык процессуалдык укугунда процесстик каражаттар менен коргонууну жүзөгө ашыруу. Тараптар жана ишке катышуучу башка жактар өздөрүнүн материалдык жана процессуалдык укуктарын эркин

ДЕПОЗИТАРНАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ – деятельность по регистрации прав и (или) переходу прав на ценные бумаги и учету, и (или) хранению этих ценных бумаг и денежных средств, предназначенных для осуществления сделок, а также вырученных от совершения сделок на основании договора с собственником или номинальным держателем этих ценных бумаг (депозитарный договор).

ДЕПОНЕНТ – в гражданском праве КР определяется как лицо, пользующееся услугами депозитария по хранению ценных бумаг и/или учету прав на ценные бумаги.

ДИВИДЕНДЫ – согласно статье 2 Закона КР «Об акционерных обществах», часть распределительного дохода (прибыли) акционерного общества, полученная акционером в виде дохода от принадлежащих ему акций данного общества.

СОВЕТ ДИРЕКТОРОВ – согласно статье 36 Закона КР «Об акционерных обществах», это орган управления акционерным обществом, осуществляющий общее руководство обществом в период между общими собраниями акционеров.

ДИСПОЗИТИВНОСТЬ – осуществление защиты в гражданско-процессуальном праве КР процессуальными средствами. Стороны и другие участвующие в деле лица могут свободно распоряжаться своими материальными и процессуальными правами. Суд

колдоно алышат. Сот алардын бул укуктарды ишке ашыруусуна көмөк көрсөтөт жана алардын укуктарды ишке ашыруу аракеттерине көзөмөл жүргүзөт: анын максаты – бир жагынан, тараптарга жана ишке катышкан башка жактарга ар тараптуу жардамдашуу, анткени юридика менен таанышсыздыгы жана башка шарттар алардын өз укуктарын жана кызыкчылыктарын коргоосун кыйындатышы мүмкүн; экинчи жагынан – ишке катышуучулар укуктарын кыянат пайдалануусун болтурбоо. Диспозитивдүүлүк принциби ишке катышкан жактардын кеңири укуктарын караштырат.

ДИСПОЗИТИВДИК ЧЕНЕМДЕР – булар жарандык карым-катнаштын катышуучулары өздөрү билгендей өзгөртө ала турган укук ченемдери.

Диспозитивдик ченемдер жактардын макулдашуусу боюнча ченемден четтөөгө жол берет, бирок эгерде мындай макулдашуу болбосо, диспозитивдик ченемде камтылган эреже колдонулат. Мисалы, КР ЖКнын 615-беренесине ылайык, эгерде келишимде башкача каралбаса, ссуда алуучу буюмду учурдагы жана баштан аяк ондоолорду жүргүзүүгө жана аны күтүү боюнча бардык чыгымдарды көтөрүүгө милдеттүү.

КРнын жарандык мыйзам актылары менен жөнгө салынуучу коомдук мамилелерден улам жарандык укуктун көпчүлүк ченемдери диспозитивдик мүнөзгө ээ. Бул ошондой эле экономикалык карым-катнаштын ар түрдүүлүгү жана анын катышуучуларынын ар түрдүү мүмкүнчүлүктөрү менен түшүндүрүлөт. Өнүгүп келаткан базар экономикасынын

содействует им в реализации этих прав и осуществляет контроль за законностью их распорядительных действий: с одной стороны, в целях оказания всемерной помощи сторонам и другим лицам, участвующим в деле, поскольку юридическая неосведомленность и другие обстоятельства могут затруднить должную защиту ими своих прав и интересов; с другой – чтобы предотвратить злоупотребление участниками дела их правами. Принцип диспозитивности предполагает широкие права участвующих в деле лиц.

ДИСПОЗИТИВНЫЕ НОРМЫ – это нормы права, которые участники гражданского оборота могут изменять по своему усмотрению.

Диспозитивные нормы допускают отступление от нормы по соглашению сторон, однако, если такого соглашения не было, действует правило, содержащееся в диспозитивной норме. Например, согласно статье 615 ГК КР, если иное не предусмотрено договором, ссудополучатель обязан производить текущий и капитальный ремонт вещи и нести все расходы по ее содержанию.

В силу специфики регулируемых гражданским законодательством КР общественных отношений большинство норм гражданского права носит диспозитивный характер. Это также объясняется разнообразием экономического оборота и разными возможностями его участников. В условиях развивающейся рыночной экономики стороны гражданско-правовых от-

шарттарында жарандык-укуктук мамилелердин жактары келишимдик мамилелердин өзгөчөлүктөрүн, ошондой эле өз мүмкүнчүлүктөрүн жана керектөөлөрүн эске алып, өздөрүнүн өз ара укуктарын жана милдеттерин айкындаштырууга укуктуу.

ДОО – жарандык сот процессинде чыр чыгарган маселени же укук бузууларды, же болбосо мыйзам тарабынан корголуучу кызыкчылыктарды коргоп туруучу юридикалык каражат. Доо тууралуу түшүнүк мыйзам ченемдүүлүктө материалдык-укуктук жана процессуалдык маанилеринде колдонулат. Материалдык мааниде – бул жоопкер тарабынан бузулган же чыр жараткан, же болбосо коргоого муктаж субъективдүү укук. Ал эми процессуалдык маанисинде – жарандык ишти козгоого негиз болгон жоопкер адамга арыздануучунун сот аркылуу доо коюуга укугу бар экендигин аныктоого байланыштуу колдонулушу.

ДООГЕР – жарандык процесстин бир тарабы, ага жарандар, кызмат адамдары, мамлекеттик органдар, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары, ошондой эле юридикалык жактар кылмыштан материалдык жапа чегип, анын ордун толтуруу тууралуу талап койгон учурда келип чыгат. Моралдык зыянды компенсациялоо үчүн да жарандык доо коюлушу мүмкүн.

ДООНУ КАМСЫЗ КЫЛУУ – ишке катышкан жактардын арызы боюнча сот тарабынан доогердин кызыкчылыгы үчүн доогердин жоопкерге акчалай же башка талаптарын материалдык

ношений должны иметь право конкретизировать в рамках закона свои взаимные права и обязанности, учитывая особенности договорных отношений, а также свои возможности и потребности.

ИСК – в гражданском судопроизводстве юридическое средство защиты нарушенного или оспариваемого права или охраняемого законом интереса. Понятие иска употребляется в законодательстве КР в двух значениях – в материально-правовом и процессуальном. В материальном смысле подразумевается субъективное право, нарушенное или оспариваемое ответчиком и подлежащее защите. В процессуальном смысле имеется в виду правомерность предъявления через суд требования к ответчику, являющегося основанием возбуждения гражданского дела, наличие у истца права на предъявление иска.

ИСТЕЦ – сторона в гражданском процессе, им могут быть граждане, должностные лица, государственные органы, органы местного самоуправления, а также юридические лица, понесшие имущественный ущерб от преступления и предъявившие требования о его возмещении. Гражданский иск может быть предъявлен и для компенсации морального вреда.

ОБЕСПЕЧЕНИЕ ИСКА – по заявлению лиц, участвующих в деле, принятие судом меры в интересах истца, гарантирующих материальное осуществление денежных или иных тре-

жактан жүзөгө ашырууга кепилдик берүүчү талабы же доо канааттандырылганда жана соттун чечимин келечекте аткаруу. Доону камсыз кылуу, эгерде камсыз кылуу чараларын көрбөй коюу соттун чечимин аткарууну кыйындатышы же жокко чыгарышы мүмкүн болсо, иштин бардык абалында жол берилет.

ДОО КОЮУГА УКУК – мамлекет тарабынан камсыз кылынган жана мыйзам менен бекемделген юридикалык таламдаш жактын жоопкер менен материалдык-укуктук талашты кароо жана чечүү жөнүндө жана бузулган же талашылган субъективдүү укукту же мыйзам менен корголуучу укукту же корголуучу таламды коргоо өтүнүчү менен сотко кайрылуу мүмкүнчүлүгү.
Жалпы кабыл алынган көз карашка ылайык доо коюу укугунун эки тарабы – процесстик жана материалдык тарабы бар же аны доо коюуга процесстик укук жана доо коюуга материалдык укук деп бөлүүгө болот.

ДООНУН ЭСКИРИШИ – КР ЖКнын 211-беренесине ылайык доонун эскириши деп укугу бузулган жактын доосу боюнча укукту коргоо үчүн берилген мөөнөт таанылат. Жарандык укукта доонун эскиришин киргизүү жарандык карым-катнаштын катышуучуларынын ортосундагы мамилелердеги туруксуздукту, аныктыкты жоюуга көмөктөшүүгө чакырылгандыгы менен байланышкан, ал жарандык укукту бузуучуну мамлекеттик мажбурлоо чарасын колдонуу коркунучу астында узак убакыт кармагандыгынан улам сөзсүз пайда болушу мүмкүн.

бований истца к ответчику на случай удовлетворения иска и исполнения будущего решения суда. Обеспечение иска допускается во всяком положении дела, если непринятие мер обеспечения может затруднить или сделать невозможным исполнение решения суда.

ПРАВО НА ИСК – есть обеспеченная государством и закрепленная законом возможность юридически заинтересованного лица обратиться в суд с просьбой о рассмотрении и разрешении материально-правового спора с ответчиком и о защите нарушенного или оспоренного субъективного права либо охраняемого права, или охраняемого законом интереса.

Согласно общепринятой точке зрения, право на иск имеет две стороны – процессуальную и материальную, или можно различать процессуальное право на иск и материальное право на иск.

ИСКОВАЯ ДАВНОСТЬ – согласно статье 211 ГК КР, исковой давностью признается срок для защиты права по иску лица, право которого нарушено. Введение в гражданском праве исковой давности связано с призванием содействовать устранению неустойчивости, неопределенности в отношениях между участниками гражданского оборота, которая неизбежно возникла бы из-за того, что нарушителя гражданского права бесконечно долго держали бы под угрозой применения мер государственного принуждения.

Туруктуу жарандык жугурттуго катышкан субъекттердин укуктары менен милдеттенмелеринин көлөмүн айкын кылууну, демек, жарандык укук боюнча алардын ортосунда келип чыккан талаштарды тез арада чечүүнү талап кылат. Доонун эскириши иш боюнча сотторго кайсы бир даражада чындыкты аныктоону женилдетип, туура чечим кабыл алууга көмөктөшөт. Эгерде бузулган укукту мажбурлап коргоо мумкүнчүлүгү кайсы бир мөөнөт менен чектелбесе, бул иш боюнча далилдерди (күбөлөр олуттуу фактыларды унутуп калышат, документтер жоголуп кетет ж.б.) топтоонун кыйынчылыгына байланышкан жарандык иштерди чечүүнү өзгөчө кыйындатат.

Доонун эскириши үчүн жазанын жалпы мөөнөтү үч жыл деп белгиленет. Мыйзам тарабынан талаптардын айрым түрлөрү үчүн жалпы мөөнөткө салыштырганда кыскартылган же узагыраак атайын мөөнөттөр белгилениши мумкүн. Доонун эскириши мөөнөттөрү жана аларды эсептөөнүн тартиби тараптардын макулдашуусу менен өзгөртүлбөйт. Укукту бузуудан коргоо жөнүндөгү талап сот тарабынан кароого доонун эскириши мөөнөтүнүн өткөндүгүнө карабастан кабыл алынат. Доонун эскириши талашкан тараптын сот чечим чыгарганга чейин берген арызы боюнча гана сот тарабынан колдонулат. Эгерде сот доонун эскириши мөөнөтүнүн өткөрүлүп жиберилишинин себебин жүйөлүү деп тааныбаса, доонун эскириши тиешелүү мөөнөтүнүн доомат коюлганга чейин өтүп кетиши сот тарабынан доо четке кагылсын деген чечим чыгарууга негиз болот. Эгерде мындай абал доонун эскиришинин соңку алты айынын ичинде келип чыкса, ал эми бул мөөнөт алты айга барабар же алты айдан кем болсо, доонун эскириш мөөнөтүнүн өтүп кетиши эскирүү мөөнөтүнүн ичинде жүйөлүү деп тааныльшы мүмкүн. Негизги талап боюнча доонун эскириш мөөнөтүнүн өтүп кетиши менен кошо кошумча талаптар боюнча да доонун эскирүү мөөнөтү өтүп кетет.

ДООНУН ЭСКИРҮҮ МӨӨНӨТҮН ЭСЕПТӨӨ – КР ЖКнын 216-беренесинин 2-пунктуна ылайык мындай укуктун келип чыгышы, б.а., доонун эскириши жак өзүнүн укугунун бузулгандыгын билген же билүүгө тийиш болгон күндөн башталат. Мындай эрежени алып салуу КР ЖКда же башка мыйзамдар менен гана белгиленет.

Тажрыйбада доонун эскирүү учурун же анын башталышын туура аныктоо өзгөчө маанилүү, ошондуктан доонун эскирүү мөөнөтүн эсептөө тартиби КР ЖКда каралган мөөнөттү эсептөөнүн жалпы эрежелери боюнча аныкталат. Ал эми жалпы эреже мындай доонун эскиришинин өтүшү доого укук пайда болгон күндөн тартып башталат.

Доонун эскириши жүрө башташы үчүн, биринчиден, объективдүү учурлар (б.а., субъективдүү укуктун бузулушу), экинчиден, субъективдүү учур (б.а., ыйгарым укук берилген жак анын укуктарынын бузулгандыгы жөнүндө же билүүгө тийиш болгондугу тууралуу учур) башталышы керек. Эгерде ушул учурлар дал келбесе, анда субъективдүү учурга артыкчылык берилет, б.а., доонун эскириши укук бузулган күндөн

Устойчивый гражданский оборот предполагает конкретизацию объема прав и обязанностей участвующих в нем субъектов, а следовательно, скорейшее разрешение возникающих между ними споров по поводу гражданских прав. Исковая давность в определенной степени облегчает установление судами объективной истины по делу и тем самым содействует вынесению правильных решений. Если бы возможность принудительной защиты нарушенного права не ограничивалась определенным сроком, это чрезвычайно затруднило бы разрешение гражданских дел в связи с трудностью собрать доказательства по делу (т.е. свидетели забывают существенные факты, пропадают документы и т.п.).

Общий срок исковой давности устанавливается в три года. Для отдельных видов требований законом могут устанавливаться специальные сроки исковой давности, сокращенные или более длительные по сравнению с общим сроком. Сроки исковой давности и порядок их исчисления не могут быть изменены соглашением сторон. Требования о защите нарушенного права в судебном порядке могут быть предъявлены в суд, несмотря на истечение срока исковой давности. Исковая давность применяется судом по заявлению, поданному оспаривающей стороной до вынесения судом решения. В случаях, когда суд признает неуважительной причину пропуска срока исковой давности, это будет основанием для принятия решения об отказе в удовлетворении иска. Причины пропуска срока исковой давности могут признаваться уважительными, если они имели место в последние шесть месяцев срока давности. В случае истечения сроков исковой давности по основному требованию также истекает давность по дополнительным требованиям.

ИСЧИСЛЕНИЕ СРОКА ИСКОВОЙ ДАВНОСТИ – в соответствии с пунктом 2 статьи 216 ГК КР такое право возникает, т.е. исковая давность начинается со дня, когда лицо узнало или должно было узнать о нарушении своего права. Изъятия из этого правила устанавливаются только ГК КР или иными законами.

На практике важное значение имеет правильное определение момента или начала течения давностного срока, поэтому порядок исчисления срока исковой давности определяется по общим правилам исчисления сроков, предусмотренных ГК КР. Общее правило таково, что течение исковой давности начинается со дня возникновения права на иск.

Для того чтобы началось течение исковой давности, необходимы, во-первых, объективный момент (т.е. нарушение субъективного права), во-вторых, субъективный момент (т.е. момент, когда управомоченный узнал или должен был узнать о нарушении его права). Если эти моменты не совпадают, предпочтение отдается субъективному моменту, т.е. течение давности отсчитывается не со дня, когда право было нарушено, а со дня,

баштап эмес, ыйгарым укуктуу жак анын бузулгандыгы жөнүндө билген же билүүгө тийиш болгон күндөн башталат.

ДООНУН ЭСКИРҮҮ МӨӨНӨТҮНҮН ТҮРЛӨРҮ – КРнын жарандык укугунда доонун эскирүү мөөнөтү жалпы жана атайын мөөнөттөр деп экиге бөлүнөт. КР ЖКнын 212-беренесине ылайык доонун эскиришинин жалпы мөөнөтү талаштын катышуучуларынын субъекттик курамына жараша үч жылды түзөт. Айрым түрлөрү үчүн мыйзам менен доонун эскиришинин атайын мөөнөттөрү, жалпы мөөнөткө салыштырганда кыскартылган же кыйла узартылган атайын мөөнөттөр белгилениши мүмкүн, б.а., алар мыйзамда көрсөтүлгөн талаптарга карата гана колдонулат жана иштин туура чечүү үчүн тез арада доо коюуга убакыт берүүгө чакырылган. Кыскартылган мөөнөттөр өз кезегинде төмөнкүдөй топторго бөлүнөт: 1) 6 ай – бардык милдеттүү жактарга чек берүүчүнүн доосу боюнча; 2) 1 жыл – бүтүмдү анык эмес талаш деп таануу жөнүндө доо боюнча, көтөрүп алуу (подряддык) келишими боюнча иштин сапатынын талаптагыдай эмес экендигине байланыштуу доо боюнча, жүк ташуу келишиминен келип чыккан доо боюнча; 3) 2 жыл – сатылган буюмдагы кемчиликтер жөнүндөгү доо боюнча; мамлекеттик же коммуналдык муктаждыктар үчүн жер участкасын сатып алуу жөнүндө доо боюнча, мүлктү камсыздандыруу келишиминен келип чыккан доо боюнча.

Доонун эскирүү жалпы мөөнөтүн салыштырганда кыйла узартылган мөөнөттөрдү төмөнкүдөй топторго

когда о его нарушении узнал или должен был узнать управомоченный.

ВИДЫ СРОКОВ ИСКОВОЙ ДАВНОСТИ – в гражданском праве КР сроки исковой давности подразделяются на два вида: общие и специальные сроки. В соответствии со статьей 212 ГК КР общий срок исковой давности составляет три года независимо от субъективного состава участников спора. Для отдельных видов требований законом могут устанавливаться специальные сроки исковой давности, сокращенные или более длительные по сравнению с общим сроком, т.е. они применяются только к тем требованиям, которые указаны законом и призваны стимулировать скорейшее предъявление иска для правильного разрешения дела. Сокращенные сроки в свою очередь можно подразделить на следующие группы: 1) 6 месяцев – по искам чекодателя ко всем обязанным лицам; 2) 1 год – по искам о признании оспоримой сделки недействительной, по искам в связи с ненадлежащим качеством работ по договору подряда, по искам, вытекающим из договора перевозки груза; 3) 2 года – по искам о недостатках проданных вещей, по искам о выкупе земельного участка для государственных или муниципальных нужд, по искам, вытекающим из договора имущественного страхования.

Более длительные сроки по сравнению с общим сроком исковой давности можно подразделить на следую-

бөлүүгө болот: 1) 5 жыл – курулуш көтөрмөсү (подряды) боюнча иштеги кемчиликтер жөнүндө доо боюнча; 2) 10 жыл – арзыбаган бүтүмдү аткаруунун натыйжаларын колдонуу жөнүндөгү доо боюнча, тиричилик көтөрүп алма келишими боюнча иштеги кемчиликтер тууралуу доо боюнча; 3) мөөнөттүн башка түрлөрү – мыйзамда тике белгиленген учурларда.

ДЫЙКАН (ФЕРМЕР) ЧАРБАСЫ – юридикалык жактын макамына ээ болгон же өзүнүн ишин юридикалык жакты түзбөстөн ишке ашыруучу өз алдынча чарбакер субъект, анын иш-аракети көбүнчө бир үйбүлө мүчөлөрүнүн жеке эмгегине, туугандарга жана айыл чарба продуктуларын өндүрүүнү биргелешип жүргүзүүчү башка адамдарга негизделген, ал орток менчик укугундагы же пайдалануу (ижарага) алынган дыйкан чарбасынын мүчөлөрүнө таандык жер участкасына же башка мүлккө негизделет.

Дыйкан (фермер) чарбасынын мүлкү, эгерде мыйзам же келишим менен башкача каралбаса, анын мүчөлөрүнө жалпы орток менчик укугунда таандык.

щие группы: 1) 5 лет – по искам о недостатках работ по строительному подряду; 2) 10 лет – по искам о применении последствий исполнения ничтожной сделки, по искам о недостатках работы по договору бытового подряда; 3) иные виды сроков – в случаях, прямо установленных законом.

КРЕСТЬЯНСКОЕ (ФЕРМЕРСКОЕ) ХОЗЯЙСТВО – самостоятельный хозяйствующий субъект, имеющий статус юридического лица либо осуществляющий свою деятельность без образования юридического лица, деятельность которого основана преимущественно на личном труде членов одной семьи, родственников и других лиц, совместно ведущих производство сельскохозяйственной продукции, которое базируется на земельном участке и другом имуществе, принадлежащем членам крестьянского хозяйства на праве совместной собственности или полученном в пользование (аренду).

Имущество крестьянского (фермерского) хозяйства принадлежит его членам на праве общей совместной собственности, если законом или договором между ними не предусмотрено иное.

Ж

ЖАБЫК АКЦИОНЕРДИК КООМ – акциялары анын катышуучуларынын же күн мурунтан аныкталган адамдардын ортосунда гана жай-

ЗАКРЫТОЕ АКЦИОНЕРНОЕ ОБЩЕСТВО – общество, акции которого размещаются и обращаются только среди его участников или иного, за-

гаштырылуучу жана жүгүртүлүүчү акционердик коом (КРнын «Акционердик коомдор жөнүндө» мыйзамынын 2-беренеси).

Жабык акционердик коом өзү чыгарган акцияларды ачык жайгаштырууга, дагы башка жол менен аларды сатып алууну адамдардын чексиз чөйрөсүнө сунуш кылууга укуксуз. Жабык акционердик коомдун акционерлеринин саны элүүдөн ашпоого тийиш, эгерде акционерлеринин саны элүүдөн ашып кетсе, коом бир жылдын ичинде ачык коом катары кайра түзүлүүгө, акционерлеринин саны азайбаса, анда коом сот тартибинде жоюлууга тийиш. Мындай коомдун акционерлери ошол эле коомдун башка акционерлери саткан акцияларды сатып алууда артыкчылык укугуна ээ.

ЖАЗУУ ЖҮЗҮНДӨГҮ ДАЛИЛДЕР – КРнын жарандык процессуалдык укугунда тигил же бул иш үчүн кандайдыр бир маниге ээ болгон маалыматтарды камтыган актылар, документтер, келишимдер, маалым каттар, алышылган жекече каттар мүнөзүндөгү каттар, ошондой эле факс аркылуу, электрондук түрдөгү жана башка каражаттардын жардамы менен алынып, маалыматтардын аныктыгын ырастоого көмөкчү болгон документтер жана материалдар. Жазуу түрүндөгү далилдер жарандык процесс укугунан башка дагы бажы укугундагы бажы эрежелери бузулган учурларда колдонулат.

Бажы укугунда жазуу жүзүндөгү далилдер юридикалык жактар, юридикалык жакты түзбөй эле ишкердик менен алектенген жактар, ошондой эле жеке жактар же кызмат ранее определенного круга лиц (статья 2 Закона КР «Об акционерных обществах»).

Закрытое акционерное общество не вправе проводить публичное размещение выпускаемых им акций, иным образом предлагать их для приобретения неограниченному кругу лиц. Число закрытого акционерного общества не должно превышать пятидесяти. В случае если число акционеров превысит пятидесяти, общество в течение одного года должно преобразоваться в открытое, если число его акционеров не уменьшится, общество подлежит ликвидации в судебном порядке. Акционеры такого общества имеют преимущественное право покупки акций, продаваемых другими акционерами этого общества.

ДОКАЗАТЕЛЬСТВА ПИСЬМЕННЫЕ – в гражданском процессуальном праве КР это акты, документы, договоры, справки, деловая переписка, письма личного характера, иные документы и материалы, содержащие сведения об обстоятельствах, имеющих значение для дела, в том числе полученные посредством факсимильной, электронной или иной связи либо иным способом, позволяющим установить их достоверность. Кроме того, в гражданском процессуальном праве письменные доказательства применяются и в таможенном праве по делу о нарушении таможенных правил.

В таможенном праве так же, как доказательства признаются письменные акты, справки, письменные сообщения и другие документы, в которых юридическими лицами, а также

адамдарынын козголуп жаткан иш боюнча берилген фактылары жана түрдүү кырдаалдар баяндалган актылар, маалым каттар, жазуу каттары жана башка документтер кирет.

ЖАЛГАН НИКЕ – КРнын үй-бүлө укугунда үй-бүлө күтөм деп ниеттенбестен, никенин катталышынан улам келип чыга турган кандайдыр бир пайда табууну көздөп түзүлгөн ника.

ЖАҢЫЧЫЛДЫК (англ. novation) – КРнын жарандык укугунда жактардын ортосунда мурда болуп келген милдеттенмени ошол эле жактардын ортосунда бөлөк предметтүү же ыкмасы башка милдетенме менен алмаштыруучу макулдашууну түшүнүүгө болот.

КР ЖКнын 375-беренесине ылайык качан гана милдеттенме тараптардын ортосунда мурда болуп келген алгачкы милдеттенмени ошол эле жактардын ортосунда аткаруунун башкача жүйөсүн же ыкмасын караган башка милдеттенме жаңыртуу менен алмаштыруу жөнүндөгү макулдашуусу болгон учурда милдеттенме жаңыртуу менен токтотулушу мүмкүн. Тараптар өздөрүнүн макулдашуусу менен милдеттенмелерин токтотушу мүмкүн. Мындай макулдашууга алар ар кандай себептерден улам келиши мүмкүн: моралдык, чарбалык, юридикалык (мисалы, экономикалык жактан максатка ылайыктуу эместик). Бирок тараптардын макулдашуусу менен милдеттенмелердин токтотулушунун кеңири кездешкен, эң маанилүү өзгөчө түрү жаңыртуу

лицами, занимающимися предпринимательской деятельностью без образования юридического лица, физическими лицами или должностными лицами изложены или удостоверены факты и обстоятельства, имеющие значение для дела.

ФИКТИВНЫЙ БРАК – в семейном праве КР понимается как брак, заключенный без намерения создать семью, для достижения каких-либо выгод, вытекающих из факта регистрации брака.

НОВАЦИЯ (англ. novation) – в гражданском праве КР понимается как соглашение сторон о замене первоначального обязательства, существовавшего между ними, другим обязательством между теми же лицами, предусматривающим иной предмет или способ исполнения.

Согласно статье 375 ГК КР, прекращение обязательства новацией наступает, когда обязательство прекращается соглашением сторон о замене первоначального обязательства, существовавшего между ними, другим обязательством между теми же лицами, предусматривающим иной предмет или способ исполнения. Стороны вправе прекратить обязательство своим соглашением. Они могут прийти к такому соглашению в силу различных причин: морального, хозяйственного, юридического характера (например, экономическая нецелесообразность). Но особым, наиболее важным и распространенным видом прекращения обязательства по соглашению сторон является новация, которая представляет собой соглашение, по которому стороны заменяют

болуп саналат. Жаңыртуу тараптар өз ара мамилелеринде милдеттенменин бирин аткаруунун башка жүйөсүн жана ыкмасын караган башка милдеттенме менен алмаштырган макулдашуу болот. Натыйжада бир милдеттенме токтотулат жана анын базасында башка, жаңы милдеттенме келип чыгат (мисалы, ижарага берүүчү жүйөнү (мүлктү) сатууну чечти, ал эми ижарачы аны менчигине сатып алууну чечти). Бул учурда, эгерде тараптардын макулдашуусунда башкасы каралбаса, кошумча (акцессордук) милдеттенмелер да, атап айтканда, күрөө, насыя, кепилдик да токтотулат.

Укук мамилелеринин катышуучулары жаңыртууну адатта көптөгөн милдеттенмелерди акчалай, зайымдык макулдашууларга өзгөртүп кайра түзүү үчүн колдонушат. Өмүргө же ден соолукка келтирилген зыяндын ордун толтуруу жана алименттерди төлөө боюнча милдеттенмелерге карата жаңыртуу колдонулбайт.

ЖАРАН – укуктук негизде тийиштүү мамлекетке таандык болгон жак. Жаран тийиштүү укук кудуреттүүлүгүнө ээ жана ага укуктар, эркиндиктер, милдеттер жүктөлөт. Конкреттүү мамлекеттин жараны өзүнүн укуктук абалы боюнча ал мамлекеттин аймагындагы башка мамлекеттердин жараны жана жарандыгы жок адамдардан айырмаланышат. Атап айтканда, жаранга гана саясий укуктар жана эркиндиктер таандык болот.

ЖАРАНДЫН КУДУРЕТСИЗДИГИ – өзүнүн психикалык оорусунан улам өзү жасаган иш-аракетинин маанисин түшүнбөсө же өзүн өзү башкара албаса, анда ал сот тарабынан иш-аракетке кудуретсиз деп таанылышы мүмкүн, буга байланыштуу ал камкордукка алынат (КР ЖКнын 64-беренесинин 1-пункту).

КР ЖПКнын 282-беренесинин 2-пунктуна ылайык жаранды психикасынын бузулушунан улам аракетке кудуретсиз деп табуу жөнүндөгү иш сотто анын үй-бүлө мүчөлөрүнүн, аны менен чогуу жашагандыгына же жашабагандыгына карабастан жакын туугандарынын (ата-энесинин, балдарынын, бир туугандарынын, эжекарындаштарынын) үй-бүлөнү жана балдарды колдоо боюнча бөлүмдүн же прокурордун, психиатриялык дарылоо мекемесинин арызы боюнча козголот. Жаранды аракетке кудуретсиз деп табуу жөнүндөгү арызда адам өзүнүн иш-аракетинин маанисин түшүнбөй же аларга жетекчилик кыла албай калгандыгынын себеби болгон акыл-эсинин бузулушун күбөлөндүргөн жагдайлар жөнүндө жазылууга тийиш.

Жаранды иш-аракетке кудуретсиз деп табуу жөнүндөгү ишти сот арыз берүүчүнүн, прокурордун жана үй-бүлөнү жана балдарды колдоо боюнча бөлүмдүн өкүлүнүн сөзсүз катышуусу менен карайт. Аракетке кудуретсиз деп табуу жөнүндө иши каралып жаткан жаран, эгерде анын ден соолугунун абалы мүмкүндүк берсе, соттун жыйналышына чакырылышы мүмкүн.

Демек, жаран соттун гана чечими менен аракетке кудуретсиз деп таанылат жана анын атынан бүтүмдү аны камкордукка алган адам түзөт. Жаранды аракетке кудуретсиз деп таануунун негиздери жок учурда сот

в отношениях между собой одно обязательство другим, предусматривающим иной предмет или иной способ исполнения. В результате одно обязательство прекращается и на его базе возникает другое, новое обязательство (например, арендодатель решил продать предмет (имущество), а арендатор решил приобрести его в собственность). В этом случае прекращаются и дополнительные (акцессорные) обязательства, в частности, залог, задаток, поручительство, если иное не предусмотрено соглашением сторон.

Участники правоотношений обычно новацию используют для преобразования многих обязательств в денежное, заемное соглашение. Новация не допускается в отношении обязательств по возмещению вреда, причиненного жизни или здоровью, и по уплате алиментов.

ГРАЖДАНИН – лицо, принадлежащее по правовой основе к определенному государству. Гражданин имеет определенную правоспособность и наделен правами, свободами, обременен обязанностями. По своему правовому положению гражданин конкретного государства отличается от иностранных граждан и лиц без гражданства, находящихся на территории этого государства. В частности, только гражданину принадлежат политические права и свободы.

НЕДЕЕСПОСОБНОСТЬ ГРАЖДАНИНА – гражданин, который вследствие психического расстройства не может понимать значения своих действий или руководить ими, может быть признан судом недееспособным, в связи с чем над ним устанавливается опека (пункт 1 статьи 64 ГК КР).

В соответствии с пунктом 2 статьи 282 ГПК КР дело о признании гражданина недееспособным вследствие психического расстройства может быть возбуждено в суде по заявлению членов его семьи, близких родственников (родителей, детей, братьев, сестер) независимо от совместного с ним проживания, отдела по поддержке семьи и детей, прокурора, психиатрического лечебного учреждения. В заявлении о признании гражданина недееспособным должны быть изложены обстоятельства, свидетельствующие об умственном расстройстве, вследствие которого лицо не может понимать значения своих действий или руководить ими.

Дело о признании гражданина недееспособным суд рассматривает с обязательным участием заявителя, прокурора и представителя отдела по поддержке семьи и детей. Гражданин, о признании недееспособным которого рассматривается дело, может быть вызван в судебное заседание, если это возможно по состоянию его здоровья.

Таким образом, гражданин признается недееспособным только судом и от имени гражданина, признанного недееспособным, сделки совершает его опекун. Если основания, в силу которых гражданин был признан не-

аны аракетке кудуреттүү деп тааныйт. Соттун чечиминин негизинде ага белгиленген камкордук алынып салынат.

ЖАРАНДЫК КОДЕКС (англ. civil code) – жарандардын жана юридикалык жактардын катышуусу менен келип чыгуучу мүлктүк жана мүлк менен байланыштуу өздүк мүлктүк эмес мамилелерди жөнгө сала турган бирдиктүү системалык мыйзам актысы.

КР ЖКнын жарандык укук булактар системасында мааниси боюнча Конституциядан кийинки экинчи орунду ээлейт, система түзүүчү мыйзам катары өзгөчө орунга, башка ченемдик-укуктук актыларга салыштырмалуу жогорку юридикалык күчкө ээ, ошондой эле КРнын жарандык мыйзамы үчүн юридикалык база катары кызмат кылат. КРнын ЖК 1990-жылы КРнын көз карандысыздыгы жана эгемендиги тууралуу декларация кабыл алынгандан кийин кодификацияланган алгачкы тармактык ченемдик-укуктук акты болуп саналат жана ал эгемендүү, көз карандысыз Кыргызстандын жаңы кодификациясынын саясий-укуктук негизи болуп калган. КРнын ЖКин даярдоодо дүйнөлүк жетишкендиктер жана жарандык мыйзамдын эң мыкты үлгүлөрү колдонулган. Мисалы, бул РФ, Германия, Нидерланды, Канададагы Квебек провинциясынын тажрыйбалары, КМШ өлкөлөрүнүн моделдик жарандык кодекси, ошондой эле эл аралык жарандык-укуктук документтер. Ошол себептүү КР ЖК заманбап шарттарда дүйнөнүн цивилизациялуу мамлекеттеринин мыйзамдарынын (кодекстердин) жыйындылары менен бир катарда турат.

дееспособным, отпали, суд признает его дееспособным и отменяется судом ранее установленная над ним опека.

ГРАЖДАНСКИЙ КОДЕКС (англ. civil code) – систематизированный единый законодательный акт, регулирующий имущественные и связанные с ними личные неимущественные отношения, возникающие с участием граждан и юридических лиц.

ГК КР является по значимости вторым после Конституции КР в системе источников гражданского права КР, занимающий особое место как кодифицированный системообразующий закон, обладающий высшей юридической силой по сравнению с другими нормативными правовыми актами и в целом служащий юридической базой для гражданского законодательства КР. ГК КР является первым кодифицированным отраслевым нормативным правовым актом из серии законов после принятия в 1990 г. Декларации о суверенитете и независимости КР и как бы стал одним из политико-правовых предпосылок новой кодификации суверенного и независимого Кыргызстана. При подготовке ГК КР использованы мировые достижения и лучшие образцы гражданского законодательства. В частности, Российской Федерации, Германии, Нидерландов, провинции Квебек Канады, Модельный гражданский кодекс стран СНГ, а также другие международные гражданско-правовые документы. Поэтому в современных условиях ГК КР находится в одном ряду с передовыми сводными законами (кодексами) цивилизованных стран мира.

КРнын ЖК кодификацияланган мыйзам катары эки бөлүктөн турат. Биринчи бөлүгү 1996-жылдын 8-майында кабыл алынган да, ушул эле жылдын 1-июнунан күчүнө кирген. Бул бөлүк 414 беренеден куралган. Ал эми ЖКнын экинчи бөлүгү 1997-жылдын 5-декабрында кабыл алынып, 1998-жылдын 1-мартынан тартып күчүнө кирген. Бул бөлүк 794 беренеден турат.

Ошентип, 1208 беренеден түзүлгөн КРнын ЖК мүлктүк жана жекече мүлктүк эмес мамилелердин бардыгын жөнгө салуучу укуктук негиз катары кызмат кылат, мына ошондуктан аны «экономикалык конституция» деп адилеттүү аташат.

ЖАРАНДЫК ПРОЦЕСС (англ. civil trial) – КРнын жарандык процессуалдык укугунун ченемдери менен жөнгө салынган соттун ишмердүүлүгү жана башка сот өндүрүшүнүн жарандык, административдик жана экономикалык талаш-тартышты жараткан катышуучуларынын, ошондой эле каралып жана чечилген, анын жыйынтыгы боюнча сот актыларын мажбурлап аткартуучу органдардын ишмердүүлүгү.

ЖАРАНДЫК ПРОЦЕССУАЛДЫК КОДЕКСИ (англ. cod of civil procedure) – КРнын сотторунда сот ишинин тартибин аныктоочу, бирдиктүү системага салынган КРнын мыйзам актысы.

КРнын ЖПКсы – жарандык процесс укук ченемдеринин дээрлик көпчүлүгүн камтыган, сотторго караштуу жарандык сот өндүрүшүнүн тартибин жик-жиги менен тартипке келтирүү

ГК КР как кодифицированный закон состоит из двух частей. Часть первая была принята 8 мая 1996 г. и вступила в действие с 1 июня 1996 г., и в ней имеется 414 статей, часть вторая была принята 5 декабря 1997 г. и вступила в действие 1 марта 1998 г., состоит из 794 статей.

Таким образом, ГК КР, состоящий из 1208 статей, служит правовой основой регулирования всей массы имущественных и личных неимущественных отношений, и поэтому ее справедливо называют «Экономической конституцией».

ГРАЖДАНСКИЙ ПРОЦЕСС (англ. civil trial) – урегулированная нормами гражданского процессуального права КР деятельность суда, лиц, участвующих в деле, и других участников судебного производства, связанная с рассмотрением и разрешением по существу спорных гражданских, административных и экономических дел, а также деятельность органов принудительного исполнения судебных актов, принятых в результате такого рассмотрения и разрешения.

ГРАЖДАНСКИЙ ПРОЦЕССУАЛЬНЫЙ КОДЕКС (англ. cod of civil procedure) – систематизированный законодательный акт КР, который определяет порядок гражданского судопроизводства в судах КР.

ГПК КР является следующим по значению после Конституции КР источником, в котором закреплено большинство норм гражданского процессуального права, детально регла-

КР Конституциясынан кийин турган укук булагы. КРнын учурдагы ЖПКсы 2000-жылдын 1-январынан тартып колдонууга киргизилген. Колдонуудагы КРнын ЖПК кабыл алынганга чейин 1965–1999-жылдары Кыргыз ССРинин жарандык процесс кодекси колдонулуп келген.

ЖАРАНДЫК ПРОЦЕССУАЛДЫК УКУК (англ. civil process law) – соттун жарандык, административдик жана экономикалык иштерди териштирүү жана талаш-тартыштарды чечүү тартибин жөнгө салуучу КРнын укук тармагы.

КРнын жарандык процессуалдык укугу – атайын өзгөчөлүктөргө, укуктук жөнгө салуу ыкмасына, ошондой эле КРнын тиешелүү мыйзамдарында каралган укуктук ченемдерди камтыган булак. КРнын ЖПКнын 1-беренесине ылайык КРнын сотторунда жарандык, административдик жана экономикалык иштер боюнча сот иштерин жүргүзүү тартиби КРнын Конституциясы, КР ЖПК, КР «КРнын Жогорку соту жана жергиликтүү соттору тууралуу» мыйзамы, аларга ылайык кабыл алынуучу КРнын башка мыйзамдары, белгилүү мыйзам тартиби аркылуу өз күчүнө кирген, КР катышуучусу болуп саналган эл аралык келишимдер менен аныкталат.

Жогоруда көрсөтүлгөн жана КРнын башка мыйзамдарынын ченемдерине ылайык жарандык процессуалдык укук кандайдыр бир жарандык ишти кароодо сот менен башка субъектилердин ортосунда келип чыккан укук мамилелерин жөнгө салат. КРнын жарандык процессуалментирующих порядок гражданского судопроизводства по делам, отнесенным соответственно к ведению судов. Действующий ГПК КР вступил в силу 1 января 2000 года. До его принятия с 1965 по 1999 год действовал Гражданский процессуальный кодекс Киргизской ССР.

ГРАЖДАНСКОЕ ПРОЦЕССУАЛЬНОЕ ПРАВО (англ. civil process law) – отрасль права КР, регулирующая порядок разбирательства и разрешения судом гражданских, административных и экономических дел.

Гражданское процессуальное право КР имеет свой специфический предмет и метод правового регулирования, а также источники, представляющие собой правовые нормы, содержащиеся в соответствующих законах КР. Согласно статье 1 ГПК КР, порядок судопроизводства по гражданским, административным и экономическим делам в судах КР определяется Конституцией КР, ГПК КР, Законом КР «О Верховном суде Кыргызской Республики и местных судах», принимаемыми в соответствии с ними другими законами КР и вступившими в установленном законом порядке в силу международными договорами, участницей которых является КР.

В соответствии с нормами вышеуказанных и других законов КР гражданское процессуальное право КР регулирует правоотношения, складывающиеся между судом и другими субъектами при рассмотрении и разрешении гражданского дела. Гражданское процессуальное право КР

дык укугу ушундай эле аталыштагы илимди жана Кыргызстандын юридикалык ЖОЖдорунда окутула турган профилдик дисциплинаны камтыйт.

ЖАРАНДЫК УКУК (англ. civil law) – КРнын жалпы укуктук тармагынын эң маанилүүсү жана ал өз алдынча жарандык укук илимин, Кыргызстандын жогорку юридикалык окуу жайларында окутулуучу ушундай аталыштагы түптөлгөн окуу сабагын жана КРнын жарандык мыйзам актыларын камтыйт. Жарандык укук менен жөнгө салынуучу мамилелер кыйла кенен жана ал жарандарга, ошондой эле юридикалык жактарга тиешелүү. Мисалы, коомдук транспортто ишке баратып, жаран жүргүнчүлөрдү ташуу боюнча жарандык-укуктук келишим түзөт же соода-сатык келишими боюнча мүлктү сатып алып жатып, ал бүтүмгө кирет, ошондой эле өндүрүлгөн продукцияны сатуу же сатып алуу жагынан келип чыккан юридикалык жактардын ортосундагы мамилелер. КРнын мыйзам актылары жарандык укуктун жүйөсүн түзгөн, аны менен жөнгө салынган мамилелерди эки топко (тайпага) бөлүп бекитет. КР ЖКнын 1-беренесине ылайык мүлктүк жана ага байланыштуу мүлктүк эмес мамилелер жарандык укуктун жүйөсү болуп саналат.

Демек, жарандык укуктун жүйөсү болуп жалпысынан алганда коомдук мамилелердин кеңири чөйрөсү, ал эми жеке маанисинде алганда жарандык укук: Биринчиден, рыноктук-чарбалык маанидеги милдеттерди чечүүгө байланышкан мамилелерди жөнгө салат. Жеке жана (менчигинин түрүнө карабастан) юридика-

охватывает также одноименную науку и профилирующую учебную дисциплину, изучаемую в юридических вузах Кыргызстана.

ГРАЖДАНСКОЕ ПРАВО (англ. civil law) – важнейшая отрасль права КР, включающая в себя науку гражданского права, фундаментальную одноименную учебную дисциплину, изучаемые в юридических высших учебных заведениях Кыргызстана, и гражданское законодательство КР. Отношения, регулируемые гражданским правом, довольно обширны и касаются как граждан, так и юридических лиц. Например, отправляясь на работу на общественном транспорте, гражданин заключает гражданско-правовой договор по перевозке пассажиров или, приобретая по договору купли-продажи имущество, он вступает в сделку, а также отношения, возникающие между юридическими лицами, по поводу реализации или приобретения произведенной продукции. Законодательство КР выделяет две группы регулируемых гражданским правом отношений, которые составляют его предмет. Согласно статье 1 ГК КР, предметом гражданского права являются имущественные и связанные с ними личные неимущественные отношения.

Таким образом, предметом гражданского права является в целом широкий круг общественных отношений, и в частности, гражданское право, которое регулирует: во-первых, отношения, связанные с решением задач рыночно-хозяйственного значения. Экономические связи между физическими и юридическими

лык жактардын ортосундагы экономикалык байланыштар, негизинен, жарандык-укуктук келишимдердин жана милдеттенмелердин негизинде түзүлөт. Андыктан рыноктук экономика жарандык укуктун ченемдерин алда канча кеңири колдонууну жана анын ролун күчөтүүнү шарттайт. Экинчиден, жарандардын материалдык жана руханий керектөөлөрүн канааттандыруу боюнча мамилелерди, ошондой эле интеллектуалдык менчик жана чыгармачылык ишти оңуктүрүү менен байланышкан мамилелерди жонго салат. Үчүнчүдөн, жарандык укук ченемдери жарандар менчик укугун мурастоо жана башка укуктарын жүзөго ашырышына байланыштуу алардын ортосундагы мамилелерди жонго салуу үчүн өтө маанилүү.

ЖАРАНДЫК УКУКТУН ОБЪЕКТТЕРИ – буюмзаттар, материалдык жана материалдык эмес дүйнөнүн көрүнүштөрү, аларды пайдалануу үчүн жарандык укуктун субъекттери өз ара укуктук мамилелерди түзүү менен ар кандай (тигил же бул) муктаждыктарын канааттандырат. Мындай муктаждыктардын мүнөзү жана аларды канааттандыруу ыкмалары ар башка. Ошондуктан мыйзам жана юрисдикциялык практика жарандык укуктун объекттери өзүнүн тике мааниси бар экендигине таянат, муну буюмзат катары объекттерден көрүүгө болот. Ар кандай жарандык укук мамилесинин өз объектиси болот, жаратылышта объектиси жок укук мамилелери болушу мүмкүн эмес.

КР ЖКнын 22-беренесине ылайык жарандык укуктун объектилерине төмөнкүлөр кирет: буюмдар, акча лицами (независимо от формы собственности) складываются главным образом на основе гражданско-правовых договоров и обязательств. И рыночная экономика обусловливает более широкое применение норм гражданского права и усиление его роли. Во-вторых, отношения по удовлетворению материальных и духовных потребностей граждан, а также отношения, связанные с интеллектуальной собственностью и развитием творческой деятельности. В-третьих, нормы гражданского права имеют важное значение для регулирования отношений между гражданами в связи с осуществлением ими права собственности, наследственного и других прав.

ОБЪЕКТЫ ГРАЖДАНСКИХ ПРАВ – предметы и явления материального и нематериального мира, по поводу которых субъекты гражданского права вступают между собой в правовые отношения для удовлетворения тех или иных потребностей. Характер этих потребностей, как и способы их удовлетворения, различны. Поэтому закон и юрисдикционная практика исходят из того, что каждый объект гражданского права имеет свое прямое значение, что можно видеть на таких объектах, как вещи. Любое гражданское правоотношение обладает своим объектом, в природе безобъектных правоотношений не существует.

В соответствии со статьей 22 ГК КР к объектам гражданского права относятся: вещи, включая деньги и цен-

жана баалуу кагаздар, башка мүлктү кошкондо, анын ичинде мүлктүк эмес укуктар; иштер жана кызмат көрсөтүүлөр; кайтарылуучу маалымат жана интеллект ишинин натыйжалары; фирмалык аталыштар, товардык белгилер жана буюмдарды жекелештирүүнүн башка каражаттары, ошондой эле башка материалдык жана материалдык эмес дооломтор. КР ЖКнын 22-беренесине таянып, ошондой эле юриспруденциянын көз карашынан жарандык укуктардын объекттери: 1) буюмдарга, анын ичинде акчага жана баалуу кагаздарга; 2) иштерге жана кызмат көрсөтүүлөргө; 3) интеллект ишинин натыйжаларына; 4) өздүк мүлктөй эмес дооломтторго бөлүнөт.

ЖАРАНДЫК УКУКТАРДЫ ӨЗ АЛДЫНЧА КОРГОО – бул КРнын ЖКде биринчи жолу оз алдынча каралган жарандык укуктарды коргоонун ыкмаларынын бири. КР ЖКнын 13-беренесине ылайык жарандык укуктарды оз алдынча коргоо ыкмалары бузулган укукка шайкеш келүүгө жана аны болтурбай коюу, же ага богот коюу үчүн зарыл аракеттердин чегинен чыкпоого тийиш. Буга мисал КР ЖКда бекемделген милдеттенмелерди камсыз кылуу ыкмаларынын бири болгон «карман калуу» саналат.

ЖАРАШУУ КЕЛИШИМИ (англ. agreement of tne peace) – тараптардын оз ара макул болуусунун негизинде соттук талаш-тартышты токтотуу жонундогу келишим. Жарашуу келишимин түзүүдө тараптар соттук чыгымдарды, ошондой эле адвокаттын корсоткон кызматы үчүн

ные бумаги, иное имущество, в том числе имущественные права; работы и услуги; охраняемые информация и результаты интеллектуальной деятельности; фирменные наименования, товарные знаки и иные средства индивидуализации изделий, а также другие материальные и нематериальные блага. Исходя из статьи 22 ГК КР, а также с точки зрения юриспруденции, объекты гражданского права принято подразделять на: 1) вещи, включая деньги и ценные бумаги; 2) работы и услуги; 3) результаты интеллектуальной деятельности; 4) личные неимущественные блага.

САМОЗАЩИТА ГРАЖДАНСКИХ ПРАВ – это один из способов защиты гражданских прав, впервые предусмотренный в качестве самостоятельного в ГК КР. Согласно статье 13 ГК КР, допускается самозащита гражданских прав, которая должна быть соразмерна нарушению и не должна выходить за пределы действий, необходимых для его предупреждения или пресечения. Примером самозащиты гражданских прав является «удержание», закрепленное в ГК КР как один из способов обеспечения обязательств.

МИРОВОЕ СОГЛАШЕНИЕ (англ. agreement of tne peace) – соглашение сторон о прекращении судебного спора на основе взаимных уступок. При заключении мирового соглашения стороны могут предусмотреть и порядок распределения судебных расходов, а также расходов по опла-

акыны бөлүштүрүүнүн тартибин да аныкташы мүмкүн. Жарашуу келишими соттук териштирүү учурунда эле эмес, соттук процесстин кандай гана баскычында болбосун түзүүгө болот. Мисалы, ишти кассациялык инстанция карап жатканда же соттун чечимин аткаруу баскычында.

ЖАШАП ТУРУУ УКУГУ – КРнын жарандык мыйзам актылары боюнча чет элдик жарандарга же апатриддерге кандайдыр бир мамлекетте жашап туруусу үчүн уруксат этүү жана ага ылайык белгиленген тартипте документ берүү.

ЖЕКЕ АНЫКТАМА – сот мамлекеттик органдардын, ошондой эле менчигинин формасына карабастан ишканалардын, мекемелердин жана уюмдардын жетекчилеринин жана башка кызмат адамдарынын мыйзамдын бузулушунун аныкталган фактыларына, аларды жасоого өбөлгө болгон себептерге жана шарттарга жана тийиштүү чараларды кабыл алууну талап кыла тургандыгына көңүл бура турган аныктама (КР ЖПКнин 2-беренеси). Жеке аныктаманы сот КР ЖПКнин жана башка мыйзам актыларынын негизинде чыгарат.

ЖЕКЕ ДЕТЕКТИВ (англ. private detective) – КРнын «Кыргыз Республикасында жекече детективдик жана күзөт ишмердиги жөнүндө» мыйзамына ылайык кызмат көрсөтүүнүн түрүнө кирген жекече иликтөө жана күзөт жүргүзүүнү аткарган КРнын жараны. Иликтөө иши жекече детективдин негизги

те услуг адвоката. Мировое соглашение можно заключить не только во время судебного разбирательства, но и на любой стадии судебного процесса. Например, при рассмотрении дела кассационной инстанцией или в стадии исполнения судебного решения.

ВИД НА ЖИТЕЛЬСТВО – в соответствии с гражданским законодательством КР определяется как разрешение, выдаваемое иностранным гражданам или апатридам на право проживания в данном государстве, и выдача соответствующего документа установленного образца.

ЧАСТНОЕ ОПРЕДЕЛЕНИЕ – определение, выносимое судом, которым суд обращает внимание руководителей государственных органов, а также предприятий, учреждений и организаций независимо от форм собственности и других должностных лиц на установленные по делу факты нарушения закона, причины и условия, способствовавшие их совершению и требующие принятия соответствующих мер (статья 2 ГПК КР). Частное определение, выносимое судом, основывается на ГПК КР и других законодательных актах КР.

ЧАСТНЫЙ ДЕТЕКТИВ (англ. private detective) – гражданин КР, выполняющий в соответствии с Законом «О частной детективной и охранной деятельности в Кыргызской Республике» определенные виды услуг, такие, как сыск и охрана. Сыскная деятельность должна быть основным видом занятости частного детектива, совме-

иши болот, аны мамлекеттик кызмат же коомдук бирикмелерде эмгек акы төлөнүүчү шайланма кызмат менен кошуп аткарууга уруксат берилбейт.

Иликтөө максатында төмөндөгүдөй кызматтарды көрсөтүүгө уруксат берилет: 1) процесстин катышуучулары менен болгон келишимдин негизинде жарандык иштер боюнча маалымат топтоо; 2) рынокту изилдөө, ишкер сүйлөшүүлөр үчүн маалымат чогултуу, төлөмгө кудуретсиз же ишенчиликсиз ишкер өнөктөрдү аныктоо; 3) ишкердик жумуштарда фирмалык белгилер менен наамдарды мыйзамсыз пайдаланган учурларды, карасанатай атаандаштыкты, ошондой эле коммерциялык сырды камтыган маалыматтарды жарыя кылган учурларды аныктоо; 4) эмгектик жана башка келишимдерди түзүп жаткан айрым жарандардын өмүр баяны боюнча жана алар жөнүндө мүнөздөмө берүүчү башка маалыматтарды аныктоо (алардын жазуу жүзүндөгү макулдугу менен); 5) дайынсыз жоголгон жарандарды издөө: 6) жарандардын, ишканалардын, мекемелердин жана уюмдардын жоготкон мүлкүн издөө; 7) процесстин катышуучулары менен болгон келишимдин негизинде кылмыш иши боюнча маалыматтарды топтоо. Мындай маалыматтарды топтоо жөнүндө кардар менен келишим түзгөндөн кийин жекече детектив алгачкы иликтөө жүргүзүп жаткан адамга, кылмыш иши боюнча өндүрүш жүргүзүп жаткан тергөөчүгө, прокурорго же сотко бир сутканын ичинде бул жөнүндө жазуу жүзүндө кабарлоого милдеттүү.

Күзөт ишмердигин жүргүзүү максатында жеке детективге кызмат көрсөтүүнүн төмөнкүдөй түрлөрүнө

щение ее с государственной службой либо с выборной оплачиваемой должностью в общественных объединениях не разрешается.

В целях сыска разрешается предоставление следующих видов услуг: 1) сбор сведений по гражданским делам на договорной основе с участниками процесса; 2) изучение рынка, сбор информации для деловых переговоров, выявление некредитоспособных или ненадежных деловых партнеров; 3) установление обстоятельств неправомерного использования в предпринимательской деятельности фирменных знаков и наименований, недобросовестной конкуренции, а также разглашения сведений, составляющих коммерческую тайну; 4) выяснение биографических и других характеризующих личность данных об отдельных гражданах (с их письменного согласия) при заключении ими трудовых и иных контрактов; 5) поиск без вести пропавших граждан; 6) поиск утраченного гражданами или предприятиями, учреждениями, организациями имущества; 7) сбор сведений по уголовным делам на договорной основе с участниками процесса. В течение суток с момента заключения контракта с клиентом на сбор таких сведений частный детектив обязан письменно уведомить об этом лицо, производящее дознание, следователя, прокурора или суд, в чьем производстве находится уголовное дело.

В целях охраны к частному детективу разрешается предоставление следующих видов услуг: 1) защита

уруксат берилет: 1) жарандардын өмүрүн жана саламаттыгын коргоо; 2) менчик ээлеринин мүлкүн кайтаруу, анын ичинде аны ташыган учурда; 3) күзөт-өрт сигналынын каражаттарын долбоорлоо, монтаждоо жана пайдалануу жагынан тейлөө; 4) укукка каршы кол салуулардан укук ченемдүү коргонуу маселелери боюнча кардарларга консультацияларды берүү жана аларга сунуштарды даярдоо; 5) массалык иш-чаралар өткөрүлгөн жерлерде тартипти камсыз кылуу.

Жекече детективдер КРнын Конституциясын, КРнын «Жекече детективдик жана күзөт ишмердиги жөнүндө» мыйзамын жана алардын ишмердигин регламенттөөчү башка ченемдик укуктуу актыларды кыйшаюусуз аткарууга; түзүлгөн келишимдердин шарттарын ак ниеттүүлүк менен жана кесиптик жогорку деңгээлде аткарууга; алынган маалыматтарды башка бирөөгө айтпоого, аны өз кызыкчылыгы үчүн пайдаланбоого жана аларды үчүнчү жактарга бербөөгө милдеттүү.

ЖЕКЕ АДАМДЫН ЖЕ ЮРИДИКАЛЫК ЖАКТЫН АФФИЛИРЛЕНГЕН ӨКҮЛҮ – ал жак кабыл алуучу чечимди, анын ичинде келишимдин күчүн (оозеки келишимдин дагы) тике же кыйыр аныктоого, же кабыл алынышына тике же кыйыр таасир этүүгө укуктуу. Ар кандай жеке же юридикалык жак, ошондой эле ал аффилирленген жактын ушундай укуктары бар ар кандай жеке адам же юридикалык жак (алардын ичинен өзүнө берилген атайын укуктардын чегинде көзөмөл жүргүзүүчү мамлекеттик органдардан башкалар). Юридикалык

жизни и здоровья граждан; 2) охрана имущества собственников, в том числе при его транспортировке; 3) проектирование, монтаж и эксплуатационное обслуживание средств охранно-пожарной сигнализации; 4) консультирование клиентов и подготовка для них рекомендаций по вопросам правомерной защиты от противоправных посягательств; 5) обеспечение порядка в местах проведения массовых мероприятий.

Частные детективы обязаны строго соблюдать Конституцию КР, Закон КР «О частной детективной и охранной деятельности в Кыргызской Республике» и другие нормативных правовых актов, регламентирующие их деятельность; выполнять добросовестно и профессионально условия заключенных договоров; не разглашать полученную информацию, не использовать ее в своих личных целях и не передавать ее третьим лицам.

АФФИЛИРОВАННОЕ ЛИЦО ФИЗИЧЕСКОГО ИЛИ ЮРИДИЧЕСКОГО ЛИЦА – любое физическое или юридическое лицо (за исключением государственных органов, осуществляющих контроль за его деятельностью в рамках предоставленных им полномочий), которое имеет право прямо или косвенно определять решения или оказывать влияние на принимаемые этим лицом решения, в том числе в силу договора (включая устный договор) или иной сделки, а также любое физическое или юридическое лицо, в отношении

жактын аффилирленген жагы болуп ошондой эле анын аткаруучу кызмат адамдары, акционери (катышуучусу) же анын добуштуу акцияларынын он жана андан ашык пайызына, ачык акционердик коомдор үчүн беш жана андан ашык пайызына ээ ар кандай ишкана аталат (КРнын «Банкроттук (кудуретсиздик) жөнүндө» мыйзамынын 2-беренеси).

ЖЕКЕ ЖАК – КРнын жарандары, башка мамлекеттердин жарандары, ошондой эле жарандыгы жок жактар. Укуктун субъекттери болуп адамдар саналат, андыктан мыйзамдарда жана юридикалык доктринада адамдар жеке жак деп аталат. Айрым адамга, индивидуумга тиешелүү болгон жеке жак түшүнүгү жарандык укуктун бул субъекттерин юридикалык жактардан алда канча так чектеп аныктоого мүмкүндүк берет. Ал КРнын гана эмес, ошондой эле башка өлкөлөрдүн мыйзамдарында, эл аралык макулдашууларда жана конвенцияларда колдонулат.

Адам жеке жак катары – көп сандаган, анын ичинде жарандык укуктар менен милдеттердин субъекти. Ошондуктан дүйнөнүн цивилизациялуу өлкөлөрүнүн, анын ичинде КРнын жарандык мыйзамдары адамды жарандык укуктар менен милдеттердин субъекти катары белгилөө үчүн «жаран» деген башка түшүнүктү колдонот жана бул түшүнүк «адамдын үй-бүлө мүчөсү» катары, дегеле адамды эмес, мамлекет менен айрым байланышта турган жакты мүнөздөйт. Демек, «жаран» бул юридикалык түшүнүк.

которого это аффилированное лицо имеет право. Аффилированным лицом юридического лица также признаются его исполнительные должностные лица, акционер (участник) или любое предприятие, владеющее десятью и более процентами его голосующих акций (вкладов, паев) (для открытых акционерных обществ с пятью и более процентами), (статья 2 Закона КР «О банкротстве (несостоятельности)»).

ФИЗИЧЕСКОЕ ЛИЦО – граждане КР, граждане других государств, а также лица без гражданства. Субъектами права являются люди, поэтому в законодательстве и в юридической доктрине люди именуются физическим лицом. Понятие «физическое лицо», относящееся к отдельному человеку, индивидууму, позволяет более четко отграничивать эти субъекты гражданского права от юридических лиц. Оно употребляется не только в законодательстве КР, но и других стран, а также в международных соглашениях и конвенциях.

Человек как физическое лицо – субъект множества прав и обязанностей, в том числе и гражданских. Поэтому гражданское законодательство цивилизованных стран мира, в том числе и КР, для обозначения человека как субъекта гражданских прав и обязанностей употребляет другое понятие – «гражданин», и это понятие характеризует не человека вообще как «члена человеческой семьи», а как лицо, состоящее в определенной связи с государством. Следовательно, «гражданин» – понятие юридическое.

Азыркы учурда бардык цивилизациялуу өлкөлөрдө жеке жактын укуктук абалы мыйзамдар менен жөнгө салынган. Атап айтканда, кодификацияланган жарандык укугу бар өлкөлөрдө бул маселеге жарандык кодекстердин тиешелүү бөлүмдөрү арналган. Алсак, Францияда бул «Жактар жөнүндө» ФЖКнын 1-китеби; Германияда бул «Жалпы бөлүк» ГЖУнун 1-китеби жана «Үй-бүлөлүк укук» ГЖУнун 4-китеби; Швейцарияда бул «Жеке жактар жөнүндө» ШЖКнын биринчи бөлүгүнүн 1-титулу, «Үй-бүлөлүк укук» ШЖКнын экинчи бөлүгү.

Прецеденттик укукту алып жүргөн өлкөлөрдө мындай ченемдер мыйзамдарда камтылган, бирок бул мамлекеттер үчүн ушул маселе боюнча бирдиктүү актынын жоктугу мүнөздүү болуп саналат. Мисалы, Англиянын жеке жактардын укуктук абалын жөнгө салган ченемдери нике үй-бүлөлүк мамилелерди жөнгө салган мыйзамдарда, жашы жете электерге укуктук жардам жөнүндө атайын мыйзамдарда, жарандык-процессуалдык мыйзам актыларында камтылган.

Жогоруда көрсөтүлгөн өлкөлөрдө укуктун булагы катары соттук практика зор мааниге ээ, ал мыйзамдардагы көп сандаган кемчиликтердин ордун толтуруп гана тим болбостон, азыркыга чейин жазылган укукка белгисиз болгон жаңы милдеттендирүүлөрдү түзүүнү улантууда.

АКШда жарандардын укуктук абалын аныктаган мыйзамдарды чыгаруу штаттардын мыйзам чыгаруу органдарынын компетенциясын түзөт, андыктан федерация үчүн жа-

Правовое положение физических лиц в настоящее время во всех цивилизованных странах мира урегулировано законами. В частности, в странах с кодифицированным гражданским правом этому вопросу посвящены соответствующие разделы гражданских кодексов. Так, во Франции это книга 1 ФГК «О лицах»; в Германии – это глава 1 книги 1 ГГУ «Общая часть» и книга 4 ГГУ «Семейное право»; в Швейцарии – это титул 1 первой части ШГК «Физические лица», вторая часть ШГК «Семейное право».

В странах прецедентного права такие нормы содержатся в законах, однако характерным для этих государств является отсутствие единого акта по данному вопросу. Например, в Англии нормы, регулирующие правовое положение физических лиц, содержатся в законах, регулирующих брачно-семейные отношения, в специальных законах о правовой помощи несовершеннолетним, в гражданскопроцессуальном законодательстве.

В указанных странах большое значение как источник права имеет судебная практика, которая не только восполняет многочисленные пробелы в законодательстве, но и до настоящего времени продолжает создавать новые предписания, не известные писаному праву.

В США издание законов, определяющих правовое положение граждан, составляет компетенцию законодательных органов штатов, а потому нет единого для федерации законо-

рандардын укуктук абалын аныктаган бирдиктүү мыйзамдар жок[1].

Жарандык жана соода мамилелеринде жеке жактын укуктук абалы «укукка жөндөмдүүлүк» жана «аракетке жөндөмдүүлүк» деген категориялар аркылуу ачып көрсөтүлөт. Бирок бул категориялар термин жагынан бардык эле укуктук тутумдарында айырмалана бербейт. Атап айтканда, Англияда жана АКШда укукка жөндөмдүүлүк жана аракетке жөндөмдүүлүк «укукка жөндөмдүүлүк» деген бир атоо менен аныкталат.

Англия сыяктуу эле, Францияда да «аракетке жөндөмдүүлүк» жана «укукка жөндөмдүүлүк» деген терминдердин ортосунда так айырма келтирилбейт. Атап айтканда, Франциянын ЖКсында «capacite» деген термин колдонулат, ал укукка жөндөмдүүлүктү жана аракетке жөндөмдүүлүктү түшүндүрөт[2].

Кыргыз Республикасында, ошондой эле КМШ өлкөлөрүндө, атап айтканда, Россияда, Казакстанда жана башка мамлекеттерде жеке жактардын укуктук абалы мыйзамдар менен жөнгө салынган «укукка жөндөмдүүлүк» жана «аракетке жөндөмдүүлүк» деген терминдер менен аныкталат, б.а., «укукка жөндөмдүүлүк» жана «аракетке жөндөмдүүлүк» бул мамлекеттердин Жарандык кодекстеринде каралган.

[1] Алда канча кенен кесири карацыз: *Васильев Е.А.* Гражданское и торговое право капиталистических государств. – М., 1993. – 63-б.

[2] Алда канча кенен карацыз: *Васильев Е.А.* Гражданское и торговое право капиталистических государств. – М., 1993. – 63-б.

дательства, определяющего правовое положение граждан[1].

Правовое положение физических лиц в гражданских и торговых отношениях раскрывается через категории «правоспособность» и «дееспособность». Однако эти категории терминологически различаются не во всех правовых системах. В частности, в Англии и США дееспособность и правоспособность определяются одним термином «правовая способность».

Во Франции, как и в Англии, четкого различия между терминами «дееспособность» и «правоспособность» не проводится. В частности, в статье 3 ГК Франции применяется термин «capacite», под которым понимаются и дееспособность, и правоспособность[2].

В Кыргызской Республике, а также в странах СНГ, в частности в России, Казахстане и других государствах, правовое положение физических лиц определяется терминами «правоспособность» и «дееспособность», которые урегулированы законом, т.е. «правоспособность» и «дееспособность» предусмотрены Гражданскими кодексами этих государств.

[1] См. более подробно: *Васильев Е.А.* Гражданское и торговое право капиталистических государств. – М., 1993. – С.63.

[2] См., более подробно: *Васильев Е.А.* Гражданское и торговое право капиталистических государств. – М., 1993. – С.63.

КР ЖКнын 4-главасы да толугу менен Кыргыз Республикасынын жарандарынын укуктук абалына арналган жана ал «укукка жөндөмдүүлүк» жана «аракетке жөндөмдүүлүк» деген категориялар аркылуу ачып көрсөтүлөт. Эгерде мыйзамда башкача каралбаса, КРнын ЖКнин жоболору бардык жарандарга карата колдонулат.

ЖЕКЕ КАМСЫЗДАНДЫРУУ – бул КРдагы камсыздандыруунун бир түрү. Жеке камсыздандыруу объекти болуп адамдын өмүрү жана саламаттыгы, эмгекке жөндөмдүүлүгү, ошондой эле камсыздандырылган жак белгилүү бир жашка чыкканда же анын өмүрүндө келишимде каралган башка окуя (камсыздандыруу окуясы) болгон учур саналат.

ЖЕКЕ КАМСЫЗДАНДЫРУУ КЕЛИШИМИ – бул келишим боюнча бир тарап (камсыздандыруучу) келишимде шартталган, башка тарап (камсыздалуучу) төлөөчү акы (камсыздандыруу акысы) үчүн камсыздалуучунун же келишимде аталган башка жарандын өмүрүнө же ден соолугуна зыян келген учурда, ал тийиштүү куракка жеткенде же анын өмүрүндө келишимде каралгандай башка окуя болгондо (камсыздандыруу учуру келгенде) келишимде шартталган сумманы бир жолу же мезгил-мезгили менен төлөп берүүгө милдеттенет.

Жеке камсыздандыруу келишимининин предмети (жүйөсү) болуп: 1) жарандын жашоосуна же ден соолугуна зыян келтирүү коркунучу; 2) жарандын белгилүү бир жашка толушу; 3) жарандын жашоосунда келишим таВ КР также глава 4 ГК КР полностью посвящена правовому положению граждан Кыргызской Республики, которое, в свою очередь, раскрывается через категории «правоспособность» и «дееспособность». Положения ГК КР применяются ко всем гражданам, если иное не установлено законом.

ЛИЧНОЕ СТРАХОВАНИЕ – это один из видов страхования в КР. Объектами личного страхования являются жизнь и здоровье человека, его трудоспособность, а также достижение застрахованным лицом определенного возраста или наступление в его жизни иного предусмотренного договором события (страхового случая).

ДОГОВОР ЛИЧНОГО СТРАХОВАНИЯ – это соглашение, в силу которого одна сторона (страховщик) обязуется за обусловленную договором плату (страховую премию), уплачиваемую другой стороной (страхователем), выплатить единовременно или выплачивать периодически обусловленную договором сумму (страховую сумму) в случае причинения вреда жизни или здоровью самого страхователя или другого названного в договоре гражданина (застрахованного лица), достижения им определенного возраста или наступления в его жизни иного предусмотренного договором события (страхового случая).

Предметом договора личного страхования являются: 1) риск причинения вреда жизни или здоровью гражданина; 2) достижение гражданином определенного возраста; 3) наступление в жизни гражданина

рабынан каралган башка окуялардын орун алышы сыяктуу себептер жеке камсыздандыруу саналат.

Камсыздандыруу суммасын алуу укугу келишим түзүлгөн адамдын пайдасына таандык болот. Эгерде келишимде пайда алуучу катары башка жак аталбаса, жеке камсыздандыруу келишими камсыздандырылган жактын пайдасына түзүлдү деп эсептелет. Башка пайда алуучу аталган келишим боюнча камсыздандырылган жак өлгөн учурда камсыздандырылган жактын мураскорлору пайда алуучулар болуп калат. Камсыздандырылган жак болуп саналбаган жактын пайдасындагы, анын ичинде камсыздандырылуучунун камсыздандырылган жагы болуп саналбагандын пайдасындагы жеке камсыздандыруу келишими камсыздандырылган жактын жазуу жүзүндөгү макулдугу менен гана түзүлүшү мүмкүн. Мындай макулдук болбогон учурда келишим камсыздандырылган жактын доосу боюнча, ал эми ал жак өлгөн учурда анын мураскорлорунун доосу боюнча жараксыз деп табылышы мүмкүн (КР ЖКнын 926-беренеси).

ЖЕКЕ КЕПИЛДИК – КРнын жазык-процесстик кодексинде каралган жана кылмыш кылганы туурасында шектелгенге, айыпталуучуга колдонула турган чаралардын бири.

Жеке кепилдик айыпталуучунун сотто тергөөнү жана териштирүүнү жүргүзүүдө тоскоолдук кылбоого сотун жана тергөөчүнүн чакыруусу боюнча белгиленген мөөнөттө келүүгө болгон милдеттенмелерди аткарышы үчүн ишенимге ээ болгон жактын (кепилдик берүүчү) жазуу жүзүндөгү милдеттенмелерин өзүнө алышы.

иного предусмотренного договором события.

Право на получение страховой суммы принадлежит лицу, в пользу которого заключен договор. Договор личного страхования считается заключенным в пользу застрахованного лица, если в договоре не названо в качестве выгодоприобретателя другое лицо. В случае смерти лица, застрахованного по договору, в котором не назван иной выгодоприобретатель, выгодоприобретателями становятся наследники застрахованного лица. Договор личного страхования в пользу лица, не являющегося застрахованным лицом, в том числе в пользу не являющегося застрахованным лицом страхователя, может быть заключен лишь с письменного согласия застрахованного лица. При отсутствии такого согласия договор может быть признан недействительным по иску застрахованного лица, а в случае смерти этого лица – по иску его наследников (статья 926 ГК КР).

ЛИЧНОЕ ПОРУЧИТЕЛЬСТВО – одна из мер пресечения, предусмотренная Уголовно-процессуальным кодексом КР и применяемая в отношении подозреваемого, обвиняемого в совершении преступления.

Личное поручительство заключается в письменном обязательстве заслуживающего доверия лица (поручителя) о том, что оно ручается за выполнение подозреваемым или обвиняемым обязательств по явке в назначенный срок по вызовам следователя и в суд.

ЖЕКЕ МЕНЧИК – мүлктүн менчик укугунда жеке жактарга жана башка жамааттарга таандык экендигин билдирген түшүнүк. КРнын жарандык укугу боюнча жеке менчик жарандардын жана юридикалык жактардын менчиги түрүндө болот.

Жарандардын менчиги төмөнкүдөй формаларда болот: 1) жарандардын менчиги, аны түзүүнүн булагы болуп төмөнкүдөй эмгек чарбанын жана маданияттын кандай чөйрөсүнө жана кимдин өндүрүш каражаттарына жумшалгандыгына карабастан алардын жалданма кызматкер катарындагы эмгеги; 2) пайда алууга багытталбаган өзүнүн экономикалык иши аны түзүүнүн булагы болуп саналган менчик; 3) өзүнүн эмгегине негизделген ишкердиктин эсебинен түзүлгөн менчик; 4) жалданма эмгекти тартууга негизделген ишкердиктин эсебинен түзүлгөн менчик.

Юридикалык жактардын менчиги төмөнкүдөй формаларда болот: 1) чарбалык шериктиктер жана коомдор – алардын ишинин мүлктүк негизин уставдык (топтолуучу) капитал түзөт; 2) керек-жарак кооперативдери – кооперативдердин менчиги өндүрүштүк иш же жарандардын тобунун материалдык керектөөлөрүн канааттандыруу үчүн акчалай же мүлктөй ресурстарды ыктыярдуу түрдө бириктирүү жолу менен түзүлгөн мүлктөн турат; 3) коомдук жана диний уюмдар, боорукердик жана башка фонддор, юридикалык жактардын бирикмеси.

Менчикке кол тийбестиктин, жеке ишке кимдир бирөөнүн өз алдынча кийлигишүүсүнө жол берилбестиктин, жарандык укуктарды тоскоолдуксуз жүзөгө ашыруунун, менчиктин бардык формаларын коргоонун тең-дештигинин жана бузулган укуктарды кайрадан калыбына келтирүүнүн конституциялык деңгээлде, ошондой эле тармактык мыйзамдардын деңгээлинде бекемделген принциптери жарандардын жеке менчиги үчүн өзгөчө мааниге ээ.

КРнын Конституциясы жеке менчикти укуктук жактан коргоону кепилдейт[1]. Биздин өлкөдө ар бир адам жеке өзү, ошондой эле башка жактар менен бирдикте мүлктү менчиктөөгө, ээлик кылууга, пайдалануга жана тескөөгө укуктуу, ошондой эле мыйзам менен мурастоо укугу кепилденет. Соттун чечими болмоюнча эч ким өз мүлкүнөн ажыратылышы мүмкүн эмес.

ЖЕКЕ МЕНЧИК ИШКАНА – КРнын мыйзам актылары боюнча, эгер катышуучулардын ортосундагы келишимде башкача учурлар каралбаса, жалпы үлүштүк менчикке негизделген ишкана. Жеке менчик ишкананын мүлкү жарандын, (үйбүлө мүчөлөрүнүн) мүлкүнөн, алынган кирешелерден жана башка мыйзамдуу булактардан куралат. Мындай ишкананын менчик ээси ишкананын уставында каралган чектерде ишкананын милдеттенмелери боюнча жоопкерчиликте болот.

ЖЕКЕ МҮЛКТҮК ЭМЕС УКУК – КРнын жарандык мыйзам актылары

[1] Караңыз: Кыргыз Республикасынын Конституциясынын (2010-жылдын 27-июнундагы референдумда кабыл алынган) 12-беренеси. – Бишкек: Академия, 2014.

ЧАСТНАЯ СОБСТВЕННОСТЬ – принадлежность имущества на праве собственности частным лицам и другим общностям. По гражданскому праву КР частная собственность выступает в виде собственности граждан и юридических лиц.

Собственность граждан выступает в формах: 1) собственность граждан, источником образования которой является их труд в качестве наемных работников безотносительно к тому, в какой сфере хозяйства и культуры и к чьим средствам производства этот труд прилагается; 2) собственность, источником образования которой служит собственная экономическая деятельность, не направленная на извлечение прибыли; 3) собственность, которая образуется за счет предпринимательской деятельности, основанной на собственном труде; 4) собственность, которая образуется за счет предпринимательской деятельности, основанной на привлечении наемного труда.

Собственность юридических лиц подразделяется на следующие виды: 1) хозяйственные товарищества и общества – имущественную основу их деятельности составляет уставный (складочный) капитал; 2) производственные и потребительские кооперативы, собственность которых состоит из имущества, созданного путем добровольного объединения денежных и вещественных ресурсов для производственной деятельности или удовлетворения материальных потребностей группы граждан; 3) общественные и религиозные организации, благотворительные и иные фонды, объединения юридических лиц.

Для частной собственности особое значение имеют закрепленные как на конституционном уровне, так и на уровне отраслевого законодательства принципы неприкосновенности собственности, недопустимости произвольного вмешательства кого-либо в частные дела, беспрепятственного осуществления гражданских прав, равенства защиты всех форм собственности и восстановления нарушенных прав.

Конституция КР гарантирует правовую защиту частных форм собственности[1]. В нашей стране каждый человек вправе иметь имущество в собственности, владеть, пользоваться и распоряжаться им как единолично, так и совместно с другими лицами, а также законом гарантируется право наследования. Никто не может быть лишен своего имущества иначе как по решению суда.

ЧАСТНОЕ ПРЕДПРИЯТИЕ – по законодательству КР предприятие, основанное на общей долевой собственности, если иное не предусмотрено в договоре между участниками. Имущество частного предприятия состоит из имущества гражданина (членов его семьи) от полученных доходов и других источников, не запрещенных законодательством. Собственник такого предприятия несет ответственность по обязательствам, предусмотренным уставом такого предприятия.

ЛИЧНЫЕ НЕИМУЩЕСТВЕННЫЕ ПРАВА – разновидности граждан-

[1] См. статью 12 Конституции Кыргызской Республики (принята на референдуме 27 июня 2010 г.) – Бишкек: Академия, 2014.

рында каралган жарандык укуктардын бир түрү. КР ЖКнын 50-беренесине ылайык жеке мүлктүк эмес укукка өзүнүн ысымын пайдалануу укугу, автордук укук, өз атына болгон укук, чыгармаларына кол тийбестик укугу ж.б. интеллект ишмердигинин натыйжаларына болгон укуктарды коргоо жөнүндө мыйзамдарга ылайык мүлктүк эмес укуктар таандык.

Жеке мүлктүк эмес укук мыйзамга ылайык жүзөгө ашырылат жана корголот. Мыйзамда каралган учурларда жана тартипте өлгөн адамга таандык болгон жеке мүлктүк эмес укуктар жана башка материалдык эмес баалуулуктар башка адамдар, анын ичинде укук ээсинин мураскорлору тарабынан жүзөгө ашырылышы жана корголушу мүмкүн.

ЖЕКЕЧЕ АНЫКТАЛГАН БУЮМ – башка буюмдардан өзүнө гана тиешелүү белгилери боюнча бөлүнгөн буюм. Жекече аныкталган буюм, анын экономикалык арналышын, ошондой эле укуктук, физикалык жана башка касиеттерин эске алуу менен классификацияланат, ал тектеш белгилери менен аныкталчу жалпы буюмдардан өзүнө таандык белгилери менен бөлүнүүчү конкреттүү буюм. Жекече аныкталган буюмду алмаштырууга болбойт, эгерде ага жол берилсе, КРнын жарандык мыйзам актыларында каралган чекте укуктук натыйжа келип чыгат.

КР ЖКнын 363-беренесине ылайык айрым кайсы бир буюмду кредитордун менчигине, чарба жүргүзүүсүнө, же утурумдук башкаруусуна, же акысын төлөө менен пайдалануусуна өткөрүп берүү милдеттенмеси

ских прав, предусмотренных гражданским законодательством КР. Согласно статье 50 ГК КР, к личным неимущественным правам относятся: право на пользование своим именем, право авторства, право на имя, право на неприкосновенность произведения и другие неимущественные права в соответствии с законами об охране прав на результаты интеллектуальной деятельности.

Личные неимущественные права осуществляются и защищаются в соответствии с законом. В случаях и порядке, предусмотренных законом, личные неимущественные права, принадлежавшие умершему, могут осуществляться и защищаться другими лицами, в том числе наследниками правообладателя.

ИНДИВИДУАЛЬНО ОПРЕДЕЛЕННЫЕ ВЕЩИ – выделенные из других вещей по присущим только им признакам. Индивидуально определенные вещи классифицируются с учетом экономического назначения, а также правовых, физических и иных свойств, выделенных из общей массы других однородных вещей по присущим только им признакам как конкретная вещь. Индивидуально определенные вещи являются незаменимыми, в случае замены имеют ряд правовых последствий, установленных гражданским законодательством КР.

Согласно статье 363 ГК КР, в случае неисполнения обязательств по передаче индивидуально определенных вещей в собственность, в хозяйственное ведение, в оперативное управление или в возмездное поль-

аткарылбаган учурда кредитор бул буюмдун карызкордон алынышын жана милдеттенмеде белгиленген шартта өзүнө берилишин талап кылууга укуктуу. Эгерде ал буюм менчиктөө, чарба жүргүзүү же утурумдук башкаруу укугуна ээ болгон башка жакка берилип коюлган болсо, бул укук жокко чыгат. Эгерде буюм өткөрлүп бериле элек болсо, анын пайдасына милдеттенмеси мурдараак пайда болгон кредитор, ал эми муну аныктоо мүмкүн болбосо, анда доону мурда койгон кредитор артыкчылыкка ээ болот. Мындан сырткары милдеттенменин предмети болгон буюмдун ага берилишин талап кылуунун ордуна кредитор тарткан зыяндарынын ордун толтуруп берүүнү талап кылууга укуктуу.

ЖЕКЕ УКУК (англ. private law) – өзүнүн колдонушун жеке жактарга жайылтуучу, алардын кызыкчылыгын жана менчик ээсинин демилгесин камсыздаган укуктар жыйындысы. Жеке укук чогултулган түшүнүк катары жана анын бул мааниде КР укугунун бир тармагы экенин түшүнүүгө болот. Жеке укукка мүлктүк, аны менен байланышкан өздүк мүлктүк эмес мамилени жөнгө салган КРнын жарандык укугу, ошондой эле үйбүлөлүк мамилелер тиешелүү. Мындан сырткары кээ бир жеке укук өзөгүн түзгөн өлкөлөрдө башка-башка ар кандай түрдөгү соода укуктары кирет.

ЖЕҢИЛГИС КҮЧ – белгилүү шарттардагы чукул кырдаал жана аракеттерге багынбай турган окуялар (жаратылыш кырсыктары, суу ташкыны, жер титирөө, коомдук көрүнүштөр, аскердик аракеттер).

зование кредитору последний вправе требовать отобрания этой вещи у должника и передачи ее кредитору на предусмотренных обязательством условиях. Это право отпадает, если вещь уже передана третьему лицу, имеющему право собственности, хозяйственного ведения или оперативного управления. Если вещь еще не передана, преимущество имеет тот из кредиторов, в пользу которого обязательство возникло раньше, а если это невозможно установить, тот, кто раньше предъявил иск. Кроме того, вместо требования передать ему вещь, являющуюся предметом обязательства, кредитор вправе потребовать возмещения убытков.

ЧАСТНОЕ ПРАВО (англ. private law) – совокупность прав, распространяющих свое действие на интересы частных лиц, обеспечивающих их автономию и инициативу собственников. Частное право как собирательное понятие и в этом понимании означает отрасль права КР. К частному праву относится гражданское право КР, регулирующее имущественные, связанные с ними личные неимущественные отношения, а также семейные отношения. Кроме того, в тех странах, где оно действует, как ядро частного права является в различных его разновидностях торговое право.

НЕПРЕОДОЛИМАЯ СИЛА – чрезвычайное и непредотвратимое при данных условиях событие (стихийное бедствие, наводнение, землетрясение, общественное явление, военные действия).

Женилгис күч жарандык-укуктук жоопкерчиликтен бошотуучу жагдай болуп саналат.

ЖЕР УКУГУ (англ. land law) – КРнын укук тармактарынын бири, менчикке карата укуктук мамилени жана башка буюмдардын жер менен байланышкан укугун жүзөгө ашыруучу коомдук мамилелерди жөнгө салат, жердин чектерин аныктоо, жердин жарандык жүгүртүүдөгү өзгөчөлүгү, жаратылыштын бөтөнчө объектиси катары жерди пайдалануу чектөө, ошондой эле жерди акыл-эстүү пайдалануу жана аны коргоо боюнча мамлекеттик органдардын ишин камсыздайт.

КРнын жер укугу комплекстик укук тармагы болуп саналат жана КРнын жарандык, административдик, экологиялык укук нормаларынан түзүлөт. КРнын жер укугунун негизги булактары болуп КРнын Конституциясы, КРнын ЖК, Жер кодекси жана жер ресурстарына ээлик кылуу, аларды пайдалануу, ошондой эле жерди акыл-эстүү пайдалануу, коргоо боюнча дагы башка мыйзам актылары саналат.

ЖИРАНТ – акчалай (векселде) жана товарды тескөөчү документтерге, анын ичинде камсыздандыруу полисине өткөрүп берүү жөнүндө жазманы жазуучу адам.

ЖООПКЕР – сотто каралып жаткан жарандык, административдик же экономикалык иштин жактарынын бири. Жоопкер доо талабы коюлган жарандар, ошондой эле юридикалык жактар, жеке ишкерлер болушу мүмкүн.

Непреодолимая сила является обстоятельством, освобождающим от гражданско-правовой ответственности.

ЗЕМЕЛЬНОЕ ПРАВО (англ. land law) – одна из отраслей права КР, регулирующая общественные отношения в области реализации права собственности и иных вещных прав на землю, а также её межевания, особенностей гражданского оборота земли, ограничения по пользованию землей как уникальным природным объектом, а также деятельность государственных органов по обеспечению рационального использования земли и ее охраны.

Земельное право КР является комплексной отраслью права и состоит из нормы гражданского и административного, экологического права КР. Основными источниками земельного права КР являются прежде всего Конституция КР, ГК КР и Земельный кодекс КР и другое законодательство КР, регулирующие отношения по владению, пользованию и распоряжению земельными ресурсами, а также обеспечению рационального использования земли и ее охраны.

ЖИРАНТ – лицо, совершающее передаточную надпись на денежных (вексель) и товарораспорядительных документах, в том числе на страховом полисе.

ОТВЕТЧИК – одна из сторон гражданского, административного или экономического дела, рассматриваемого в суде. Ответчиком могут быть

ЖОГОРКУ КЕҢЕШ – Кыргыз Республикасынын парламенти – мыйзам чыгаруу бийлигин жана өз ыйгарым укуктарынын чегинде контролдук кылуу милдеттерин жүзөгө ашыруучу өкүлчүлүктүү жогорку орган. Жогорку Кенеш пропорциялуу система боюнча 5 жылдык мөөнөткө шайлануучу 120 депутаттан турат.

Жогорку Кенештин депутаттыгына шайлоо күнүнө карата 21 жашка чыккан, шайлоого укугу бар КРнын жараны шайлана алат. Парламентке өтүү үчүн шайлоо босогосун кошуп алганда, Жогорку Кеңештин депутаттарын шайлоонун тартиби конституциялык мыйзам менен аныкталат (КРнын Конституциясынын 70-беренеси).

ЖОЛ ЖҮГҮ – жүргүнчү тарабынан транспорттук уюм жоопкерчилигин алуу менен ташып баруу үчүн тапшырылган буюм-тайым. Жол жүгүн ташып баруу үчүн транспорттун түрү боюнча мамлекеттик тийиштүү орган тарабынан атайын эреже каралган. Маселен, темир жол транспортунда – өзүнчө эреже, автомобиль жол транспортунда – өзүнчө эреже ж.б.у.с.

ЖОЮУ (англ. Iquidation) – атайын администрациялоо жол-жобосунун ыкмасы, мында кредиторлордун талаптарын алардын кезектерине жараша канааттандыруу үчүн карызкор юридикалык жактын жоюлуучу массага киргизилген бардык актив-

как граждане, так и юридические лица, индивидуальные предприниматели, к которым предъявлено исковое требование.

ЖОГОРКУ КЕНЕШ – парламент Кыргызской Республики – является высшим представительным органом, осуществляющим законодательную власть и контрольные функции в пределах своих полномочий. Жогорку Кенеш состоит из 120 депутатов, избираемых сроком на 5 лет по пропорциональной системе.

Депутатом Жогорку Кенеша может быть избран гражданин КР, достигший на день выборов 21 года, обладающий избирательным правом. Порядок избрания депутатов Жогорку Кенеша, включая установление избирательного порога для прохождения в парламент, определяется конституционным законом (статья 70 Конституции КР).

БАГАЖ – вещи пассажира, сдаваемые им для перевозки под ответственность транспортной организации. Правила перевозки багажа устанавливаются компетентными государственными органами по каждому виду транспорта. Например, для железнодорожного транспорта – отдельные правила, для автомобильного транспорта – отдельные правила и.т.д.

ЛИКВИДАЦИЯ (англ. Iquidation) – метод процедуры специального администрирования, который предусматривает изъятие и отчуждение всех активов должника юридического лица, включенных в ликвидационную массу с целью удовлетворения

дерин алуу жана андан ажыратуу каралат («Банкроттук (кудуретсиздик) жөнүндө» КРнын мыйзамынын 2-беренеси).

ЖӨНӨКӨЙ ШЕРИКТЕШТИК – КРнын жарандык укугунда эки же андан ашуун жактардын (шериктердин) өз салымдарын бириктирип жана юридикалык жак түзбөстөн пайда табуу үчүн же мыйзамга карама-каршы келбеген башка максаттар үчүн биргелешип аракеттениши.

КР ЖКнын 970-беренесине ылайык жөнөкөй шериктештиктин ишмердиги биргелешип иш жүргүзүү келишими менен жүзөгө ашырылат. Жөнөкөй шериктештик келишимининин жактары болуп, ишкердик менен алектенүү үчүн мындай келишимди түзгөн жеке ишкерлер жана (же) коммерциялык уюмдар аталат.

Шериктештер менчик укугундагы өздөрүнө таандык болгон мүлк, ошондой эле орток иштин натыйжасында чыгарылган продукция жана андай иштен алынган үзүр жана киреше мыйзамда же жөнөкөй шериктештик келишиминде башкача белгиленбесе же иштин жагдайынан келип чыкпаса, алардын менчигинин жалпы үлүшү деп таанылат. Шериктердин менчик укугунан айырмаланган негиздер боюнча жалпы мүлкү бардык шериктердин таламын талашуу менен пайдаланылат, шериктердин жалпы мүлкүн түзөт (алардын жалпы менчигинде турган мүлкүнүн катарында эле). Шериктердин жалпы мүлкүн пайдалануу алардын жалпы макулдашуусу боюнча, ал эми макулдашууга жетишилбеген учурда сот белгилеген тартипте жүргүзүлөт.

требований кредиторов в соответствии с их очередностью (статья 2 Закона КР «О банкротстве (несостоятельности)».

ПРОСТОЕ ТОВАРИЩЕСТВО – в гражданском праве КР – это соединение собственных вкладов двух или более лиц (товарищей) и совместное действие без образования юридического лица для извлечения прибыли или достижения иной цели, не противоречащей закону.

Согласно статье 970 ГК КР, деятельность простого товарищества осуществляется по договору о совместной деятельности. Сторонами договора простого товарищества, заключаемого для осуществления предпринимательской деятельности, могут быть только индивидуальные предприниматели и (или) коммерческие организации.

Внесенное товарищами имущество, которым они обладали на праве собственности, а также произведенная в результате совместной деятельности продукция и полученные от нее плоды и доходы признаются их общей долевой собственностью, если иное не установлено законом или договором простого товарищества либо не вытекает из существа обязательства. Внесенное товарищами имущество, которым они обладали по основаниям, отличным от права собственности, используется в интересах всех товарищей и составляет (наряду с имуществом, находящимся в их общей собственности) общее имущество товарищей. Пользование им осуществляется по общему согласию, а при его недостижении – в порядке, устанавливаемом судом.

ЖУБАЙЛАР – никеде турган адамдар. Жубайлардын жеке жана мүлктүк укуктары жана милдеттери КРнын Үй-бүлө кодекси менен аныкталат, мына ошондуктан жубайлардын ар бири иштин, кесиптин түрүн, бара турган жана жашай турган жерин эркин тандай алат, энелик, аталык, балдарга таалим-тарбия, билим берүү жана үй-бүлөнүн башка маселелери теңдик принцибине таянып чогуу чечилет.

Жубайлардын үй-бүлөдөгү мамилелерин өз ара сыйлашуу менен жардамдашуунун негизинде түзүүгө, үй-бүлөнүн бейпилдигине жана чыңдалышына көмөктөшүү, өздөрүнүн балдарынын бакыбаттыгына жана өсүп жетилишине кам көрүү негизинде курууга милдеттүү, аларга үйдөгү эмгекке карата бирдей милдет жүктөлөт, ошондой эле жубайлардын гендердик басмырлоо жасашына жол берилбейт. Мындан сырткары жубайлардын никеге турганда өз каалоосу боюнча биринин фамилиясын жалпы фамилия катары тандап алышат, болбосо жубайлардын ар бири никеге чейинки өздөрүнүн фамилияларын сактап калышат, же өзүнүн фамилиясына жубайларынын фамилиясын кошуп алышат.

Никенин учурунда жубайлардын тапкан мүлкү алардын ортосундагы менчиги болуп саналат жана алардын ар биринин иштеген ишинен, ишкердик жумушунан жана интеллектуалдык ишинин натыйжаларынан түшкөн кирешелер, алар алган пенсиялар, жөлөкпулдар, ошондой эле атайын максаттуу багыттамасы болбогон дагы башка акчалай төлөмдөр (материалдык жардамдын суммалары, оор жаракат алгандан же ден соолугуна дагы

СУПРУГИ – лица, состоящие в браке. Личные и имущественные права и обязанности супругов определяются Семейным кодексом КР, соответственно каждый из супругов свободен в выборе рода занятий, профессии, мест пребывания и жительства, вопросы материнства, отцовства, воспитания, образования детей и другие вопросы жизни семьи решаются совместно, исходя из принципа равенства.

Супруги обязаны строить свои отношения в семье на основе взаимоуважения и взаимопомощи, содействовать благополучию и укреплению семьи, заботиться о благосостоянии и развитии своих детей, они несут равную обязанность в отношении домашнего труда, а также не допускается гендерная дискриминация супругов. Кроме того, супруги по своему желанию выбирают при заключении брака фамилию одного из них в качестве общей фамилии либо каждый из супругов сохраняет свою добрачную фамилию, либо присоединяет к своей фамилии фамилию другого супруга.

Имущество, нажитое супругами во время брака, является их совместной собственностью, к нему относятся доходы каждого от трудовой, предпринимательской деятельности и результатов интеллектуальной деятельности, полученные ими пенсии, пособия, а также иные денежные выплаты, не имеющие специального целевого назначения (суммы материальной помощи, суммы, выплаченные в возмещение ущерба в связи с утратой

башкача залал келтирилгендин кесепетинен эмгекке кудуреттүүлүгүн жоготкондугуна байланыштуу төлөнгөн суммалар) кирет. Жубайлардын жалпы мүлкү катары, ошондой эле алардын жалпы кирешелеринин эсебинен алынган кыймылдуу жана кыймылсыз мүлктөр, баалуу кагаздар, пайлар, салымдар, кредит мекемелерине же дагы башка коммерциялык уюмдарга салынган капиталдагы үлүштөр жана кайсы жубайынын атына салынганына же акча каражаты жубайлардын кимиси тарабынан салынганына карабастан, никеде турган мезгилде жубайлар тарабынан арттырылган мүлк болуп саналат.

ЖУБАЙЛАРДЫН ЖАЛПЫ МЕНЧИГИ – КРнын жарандык жана үйбүлө укугу боюнча жубайлардын никеде турган кезинде күткөн мүлкүнө болгон укуктук мамиле.

КРнын жарандык мыйзамдарында каралгандай никеге турганга чейин жубайларга таандык мүлк, никеге турганда тартуу же мурастоо иретинде алган, ошондой эле башка мүлк алардын ар биринин менчиги деп саналат. Жеке пайдалануудагы буюмдар – кийим-кечек, бут кийим, кымбат баалуу буюмдар, КРнын мыйзамдарында аныкталган башка буюмдар никенин учурунда жубайлардын жалпы каражаттарынын эсебинен сатып алынгандыгына карабастан аны пайдаланган жубайдын менчиги деп табылат. Эгерде никеде турган учурда жубайлардын жалпы мүлкүнүн эсебинен ал мүлктүн наркын кыйла кобойто турган иштер жасалгандыгы аныкталса, жубайлардын ар биринин мүлкү алардын жалпы менчиги деп таанылат.

трудоспособности вследствие увечья либо иного повреждения здоровья, и другие). Общим имуществом супругов являются также приобретенные за счет их общих доходов движимые и недвижимые вещи, ценные бумаги, паи, вклады, доли в капитале, внесенные в кредитные учреждения или в иные коммерческие организации, и любое другое нажитое супругами в период брака имущество независимо от того, на имя кого из супругов оно приобретено либо на имя кого или кем из супругов внесены денежные средства.

ОБЩАЯ СОБСТВЕННОСТЬ СУПРУГОВ – правоотношения, предусмотренные в гражданском и семейном праве КР по поводу имущества, нажитого супругами во время брака.

Имущество, принадлежавшее супругам до вступления в брак, полученное ими во время брака в дар или в порядке наследования, а также другое имущество, предусмотренное гражданским законодательством КР, является собственностью каждого из них. Вещи индивидуального пользования – одежда, обувь, драгоценности и другие предметы, определяемые законодательством КР, хотя и приобретенные во время брака за счет общих средств супругов, признаются собственностью того супруга, который ими пользовался. Имущество каждого из супругов может быть признано их совместной собственностью, если будет установлено, что в течение брака за счет общего имущества супругов были произведены вложения, значительно увеличившие стоимость этого имущества.

ЖҮК ТАШУУ – жүк ташуу келишиминин негизинде жүктү ташуучу тарап өзүнө тапшырылган жүктү багытталган пунктка жеткирип, аны алууга укуктуу жакка өткөрүп берүү, ал эми жүктү жөнөтүүчү жүктү жеткирүү акысын төлөп берүүгө милдеттүү.

ЖҮК ТАШУУЧУ – КРнын жарандык мыйзамына ылайык транспорт каражатынын жардамы менен жүктү жеткирүү же жүргүнчүнү ташуу жана кол жүгүн жеткирүү үчүн түзүлгөн ташуу келишиминин бир тарабы.

Лицензиянын негизинде иш-аракет кылуучу жеке же юридикалык жак (транспорттук уюм) жүк ташуучу болушу мүмкүн. КР мыйзам актылары, ошондой эле кодекстеринде жана уставдарында каралбаган учурда жүктү ташып жеткирүүнүн шарттары жана ага карата жоопкерчилик жактардын макулдашуусу аркылуу аныкталат. Жүктү жеткирүү же жүргүнчүнү ташуу жана кол жүгүн жеткирүү үчүн транпорттук каражатты өз учурунда камсыз кылуу жүк ташуучунун милдетине кирет. Эгерде белгилүү бир жерге жүктү жеткирүү керек болсо, жүк ташуучу жүктү багытталган жерине толугу менен жана баштагыдай калыпта өз учурунда жеткирип жана транспорттук документте аныкталган жүктү алуучуга өткөрүп берүүгө милдеттүү. Бул жүктү туура жеткирип берүү, анын бүтүндүгү үчүн атайын чараларды көрүү дегендикке жатат (мисалы, тез бузулуучу азык-түлүктү муздатуучу орнотмолордо сактоо ж.б.)

ПЕРЕВОЗКА ГРУЗА – доставка перевозчиком вверенного отправителем груза в пункт назначения и выдача его управомоченному на получение груза лицу (получателю) на основании договора перевозки, а грузоотправитель обязан оплатить стоимость перевозки.

ПЕРЕВОЗЧИК – в соответствии с гражданским законодательством КР является одной из сторон договора перевозки по перемещению груза или перевозке пассажира и доставке багажа с использованием транспортных средств.

Перевозчиком может быть физическое или юридическое лицо (транспортная организация), действующее на основании лицензии. Условия перевозки и ответственность перевозчика определяются соглашением сторон, если законодательными актами КР, в том числе кодексами, уставами, не установлено иное. В обязанности перевозчика входит своевременная подача транспортных средств по перемещению груза или перевозке пассажира и доставке багажа. Перевозчик обязан доставить груз к месту назначения в целости и сохранности в установленный срок и сдать его грузополучателю, обозначенному в транспортном документе. Это означает, что правильное размещение груза, принятие специальных мер по его сохранности (например, помещение скоропортящейся продукции в холодильные установки и т.п.).

ЖҮК ТАШУУ КЕЛИШИМИ – тараптардын биринин ага ишеним менен берилген жүктү багытталган пунктка жеткирип, аны алууга укуктуу жакка (алуучуга) өткөрүп берүүгө, ал эми жүктү жөнөтүүчүнүн жүктү ташып жеткирүү акысын төлөп берүүгө милдеттендирген документ.

Жүк ташуу келишими ташып жеткирүүчүнүн жөнөтүүчүдөн жүктү кабыл алган мезгилден тартып түзүлгөн өз ара акы төлөнүүчү, реалдуу негизги транспорттук келишим болуп саналат. Жүк ташуу келишими ташуу келишиминин бир түрү болуп саналат, жазуу жүзүндө түзүлөт. Бул КРнын мыйзам актыларына ылайык ташып жеткирүүчүгө унаа каражат коштомо кагазын, коносаментти же жүккө башка документти берүү менен тастыкталат. Жүк ташуу келишиминин жактары болуп ташып жеткирүүчү жана жүктү жөнөтүүчү аталат. Алар жарандар жана юридикалык жактар болушу мүмкүн.

ЖҮКТҮ АЛУУЧУ (англ. – cargo/fretght receiver)–жүктү жөнөтүүчүнүн көрсөтмөсү боюнча белгиленген пункттан жүктү алуучу жак. Жүктү жөнөтүүчү же жүктү ташып жеткирүү келишимине катышпаган тарап (үчүнчү жак) жүктү алуучу болушу мүмкүн. Көпчүлүк учурда жүктү алуучу ташып жеткирүү келишимининн катышуучусу болбойт, ошондой болсо да тиешелүү келишимде шарталган белгилүү укукка жана милдеттенмелерге ээ болот.

КРнын жарандык мыйзам актыларына ылайык жүктү алуучу жүктү ташып жеткирүүчүдөн жүктү өз учурунда алууга (б.а., аны вагондон, контейнерден чыгарууга, эгер нефт суюктуктары болсо, аны бошотуп алып, жүктү алгандан калган буюмзаттарды тазалап берүүгө), ошондой эле толук аткарыла элек төлөм каражатты берүүгө милдеттүү. Мындан сырткары келишимге ылайык жүктү түшүрүп алуу иштери жүктү алуучу милдеттендирилсе, жүктү алуучу аны өз учурунда түшүрүп алууга милдеттүү. Жүктү алуучу жүктү ташып жеткирүүчүдөн башында сүйлөшүлгөн жерге жеткирип берүүнү талап кылууга, салмагын, көлөмүн жана абалын текшерүүгө укуктуу. Мыйзам актыларында каралган мөөнөттө жүктү алуучу келбеген учурда талап кылынбаган жүк сатып өткөрүлөт.

ЖҮКТҮ ЖӨНӨТҮҮЧҮ (англ. cargo/fretght dispatcher) – жүктү жеткирип берүү үчүн тапшырган жак жана жүктү жөнөтүүчү документтерде көрсөтүлгөн, жүк ташуу келишиминин бир тарабы. Алар юридикалык же фактылык (ыйгарым берилген) жактар болушу мүмкүн. Жүктү жеткирип берүү үчүн тапшырып жана жеткирип бергендиги үчүн чек, төлөм тапшырмасы, банк аркалуу акцептөө же акчалай түрүндө төлөм аткаруу жүктү жөнөтүүчүнүн милдети болуп эсептелет.

ЖҮРГҮНЧҮЛӨРДҮ ТАШУУ КЕЛИШИМИ – бул макулдашуу боюнча ташуучу жүргүнчүлөрдү баруучу жерине жеткирүүгө, ал эми жүргүнчү жүк коштомун тапшырган учурда жүк коштомун да баруучу жерине жеткирүүгө жана аны алууга ыйгарым

ДОГОВОР ПЕРЕВОЗКИ ГРУЗОВ – соглашение, по которому одна сторона (перевозчик) обязуется доставить вверенный ему отправителем груз в пункт назначения и выдать его управомоченному на получение груза лицу (получателю), а отправитель обязуется уплатить за перевозку груза установленную плату.

Договор перевозки груза является взаимным, возмездным, реальным договором как основной транспортный договор, заключенный с момента принятия груза перевозчиком от отправителя. Договор перевозки груза является одной из разновидностей договора перевозки и заключается в письменной форме, и это подтверждается составлением и выдачей отправителю груза транспортной накладной, коносамента или иного документа на груз в соответствии с законодательством КР. Сторонами договора перевозки груза выступают перевозчик и отправитель груза. Ими могут быть как граждане, так и юридические лица.

ГРУЗОПОЛУЧАТЕЛЬ (англ. – cargo/fretght receiver) – лицо, которому по указанию грузоотправителя должен быть выдан груз в пункте назначения. Грузополучателем может быть отправитель груза или не являющаяся сторона договора перевозки, груза (третье лицо). В большинстве случаев грузополучатель не является стороной договора перевозки и тем не менее приобретает определенные права и обязанности, обусловленные договором перевозки.

В соответствии с гражданским законодательством КР грузополучатель обязан принять груз в установленные сроки от перевозчика, вывести его (т.е. выгрузить его из вагона, контейнера, а если задействованы нефтеналивные емкости, то выкачать и очистить освобожденные от груза предметы как с внутренней, так и с наружной стороны) и оплатить недоплаченные грузоотправителем платежи. Кроме того, согласно договору, если выгрузка лежит на обязанности грузополучателя, он обязан в установленные сроки обеспечить выполнение разгрузочных работ. Грузополучатель имеет также право требовать от перевозчика выдачи груза в пункте назначения, проверки веса, количества и состояния груза. В случае неявки грузополучателя невостребованный груз по истечении установленных законнодательством сроков подлежит реализации.

ГРУЗООТПРАВИТЕЛЬ (англ. cargo /fretght dispatcher) – лицо, сдавшее груз к перевозке и являющееся одной из сторон договора перевозки груза, как отправитель груза, указанного в перевозочном документе. Им могут быть юридическое или фактическое (управомоченное) лицо. Обязанности грузоотправителя по договору перевозки заключаются в сдаче груза к перевозке и уплате за перевозку установленной платы чеками, платежными поручениями, акцептованными банками или наличными деньгами.

ДОГОВОР ПЕРЕВОЗКИ ПАССАЖИРА – это соглашение, в силу которого перевозчик обязуется перевезти пассажира в пункт назначения, а в случае сдачи пассажиром багажа также доставить багаж в пункт назначения и выдать его управомоченному на

укуктуу жакка берүүгө милдеттенет, жүргүнчү белгиленген жол кирени төлөөгө, ал эми жүк коштомун тапшырган учурда – жүк коштому ташылгандыгы үчүн да акы төлөөгө милдеттенет (КР ЖКнын 703-беренеси).

Жүргүнчүлөрдү ташуу келишими эки тараптуу, акы төлөнүүчү, консенсуалдык болуп саналат. Бул келишим жүк ташуу келишиминин бир түрү катары атайын өзгөчөлүктөргө ээ, түзүлгөн учурдан тартып жактардын ортосундагы милдет, укуктарды жаратат, жүргүнчүнү жүк коштому менен коштолсо, келишим реалдуу болуп эсептелет.

КР ЖКнын 702-беренесине ылайык жүргүнчүлөрдү ташуу келишими түзүлгөндүгү жана жүк коштому белет менен, ал эми жүргүнчүнүн жүк коштомун бергендиги транспорттук устав, кодекстер менен аныкталган жүк коштом квитанциясы аркылуу тастыкталат. Мындан сырткары жүргүнчүгө балдарын акысыз же жеңилдетилген шартта, ал эми жүк коштомун атайын ченемдердин алкагында акысыз, андан ашып кеткен учурда тариф боюнча төлөм аткаруу менен ала кетүүгө мүмкүнчүлүк каралган.

получение багажа лицу, а пассажир обязуется уплатить установленную плату за проезд, а при сдаче багажа – за провоз багажа (статья 703 ГК КР).

Договор перевозки пассажира является двусторонним, возмездным, консенсуальным. Разновидность договора перевозки имеет. свои специфические особенности, которые порождают права и обязанности между сторонами в момент его заключения, если с пассажиром следует багаж, то данный договор является реальным.

Согласно статье 702 ГК КР, заключение договора перевозки пассажира и багажа удостоверяется соответственно билетом, а сдача пассажиром багажа – багажной квитанцией, установленной транспортными уставами и кодексами. Кроме того, пассажир имеет право перевозить с собой детей бесплатно или на иных льготных условиях, ручную кладь и багаж бесплатно в пределах установленных норм, а при превышении их – за плату по тарифу.

З

ЗАЙЫМ (карыз) (англ. ioan) – тектеш белгилери, өлчөмү, салмагы, көлөмү боюнча аныкталган накталай акча же буюм. Мисалы,700 кг. буудай, 100 литр бензин же 17 чийме барагы. Зайым жарандык укукта зайым келишиминин предмети же кандайдыр бир шарттарда кайтарып берүү үчүн карызга акча, буюм-таймдарды алуу үчүн келишимдин негизинде жүзөгө ашырылуучу өз алдынча финансылык операция болушу ыктымал.

ЗАЙЫМ КЕЛИШИМИ – бул бир тарап (зайым берүүчү) экинчи тарапка (зайымчыга) акча же түрдүк белгилери аныкталган буюмду берет, ал эми зайымчы ошол эле суммадагы акчаны (зайымдын суммасын) же ошондой эле түрдөгү жана сапаттагы буюмдарды зайым берүүчүгө кайтарып берүүгө милдеттенет (КР ЖКнын 724-беренеси).

Юридикалык табияты боюнча зайым келишими классикалык реалдуу (чыныгы), кайра орду толтурулуучу, бир жактуу келишим. Ошол себептүү бул келишим акчаны же буюмду зайым алуучуга өткөрүп берген мезгилден тартып түзүлдү деп эсептелет. Зайым келишиминин предмети экинчи тараптын менчигине өтүшү менен ижара, ссуда, насыя сыяктуу келишимдерден өзгөчөлөнүп турат.

Зайым келишими белгилүү бир мөөнөткө же ал көрсөтүлбөй жазуу жүзүндө түзүлөт жана бүтүмдүн жалпы талаптарына баш иет. КР ЖКнын 725-беренесинин 1-пунктуна ылайык эсеп көрсөткүчүнүн суммасы он эседен кем эмес өлчөмдөн ашкан учурда, ошондой эле келишимдин бир тарабы юридикалык жак болгон учурда сумманын санына карабастан, келишим жазуу жүзүндө гана түзүлөт. Зайым берүүчү тарабынан белгилүү бир өлчөмдөгү акчалай сумманы же белгилүү бир өлчөмдөгү буюмду бергендигин күбөлөндүрүүчү документ же зайымчынын тил каты зайым

ЗАЕМ (англ. ioan) – наличные деньги или вещи, определенные родовыми признаками, числом, весом, мерой. Например, 700 кг зерна, 100 литров бензина или 17 листов чертежной бумаги и т.д. Заем в гражданском праве может быть предметом договора займа или как самостоятельная финансовая операция, осуществляемая, согласно договору, для получения денег, вещей в долг, взаймы, на определенных условиях возврата.

ДОГОВОР ЗАЙМА – это соглашение, в силу которого одна сторона (заимодавец) передает в собственность другой стороне (заемщику) деньги или вещи, определенные родовыми признаками, а заемщик обязуется возвратить заимодавцу такую же сумму денег (сумму займа) или равное количество других полученных им вещей того же рода и качества (статья 724 ГК КР).

По своей юридической природе договор займа является наиболее типичным, классическим, реальным, возмездным, односторонним договором. Поэтому договор считается заключенным с момента передачи денег или вещей в собственность заемщика. Особенность договора заключается в переходе предмета займа в собственность другой стороне, это отличие его от схожих договоров, таких, как аренда, ссуда, кредит.

Договор займа заключается в письменной форме на определенный срок или без указания его и подчиняется общим для сделок требованиям. Согласно пункту 1 статьи 725 ГК КР, если его сумма превышает не менее чем в десять раз расчетный показатель, а в случаях, когда стороной в договоре является юридическое лицо, независимо от суммы договор заключается только в письменной форме. В подтверждение договора займа и его условий могут быть представлены расписка заемщика или иной документ, удостоверяющие передачу ему заимодавцем определенной денежной

келишимии жана анын шарттарын тастыктап турат. Зайым келишими зайымчыга гана милдеттенмелерди артат, ал эми зайым берүүчүнүн талап кылуу укугу менен камсыздайт.

КРнын мыйзам актыларында зайым алуучуга келишимде каралган олчомдон азыраак коломдо алгандыгын, же такыр эле албагандыгын айтып, талаш жаратуу мүмкүнчүлүгү берилген. Эгерде келишим жазуу жүзүндө түзүлгөн учурда алдоо, коркутуп-үркүтүү, зайымчынын кара ниеттиги менен түзүлгөн же катаал кырдаал түзүлгөн учурлардан сырткары шарттарда күболорду ортого салуу менен аны жокко чыгарууга жол берилбейт. Мүлктүн же акчанын алынган алынбагандыгы тууралуу талаш жаралган учур болсо, чындап эле акча, буюмдардын алынбагандыгы аныкталса, зайым келишими түзүлгөн жок деп эсептелет. Эгерде акча же буюм чындыгында эле азыраак олчомдо алынгандыгы белгилүү болсо, зайым келишими ошол олчомдо түзүлдү деп эсептелет. КРнын жарандык укугунда жеке дагы, юридикалык жак дагы зайым берүүчү жана зайымчы катары аталып, зайым келишиминин жактары боло алышат.

ЗЫЯН – КРнын жарандык укугунда жарандык-укуктук жоопкерчиликтин келип чыгышынын бирден бир шарты жана ыңгайды азайтуу, субъективдүү укукту (оздүк же мүлктүк) же белгилүү жакка тиешелүү байкерликти жок кылуу.

суммы или определенного количества вещей. Договор займа возлагает обязанность только на заемщика, оставляя за заимодавцем право требования.

Законодательством КР предоставлено заемщику право оспаривать договор займа по его безденежности, доказывая, что деньги или вещи в действительности не получены им от заимодавца или получены в меньшем количестве, чем указано в договоре. В случаях, когда договор заключен в письменной форме, оспаривание его по безденежности путем свидетельских показаний не допускается, кроме случаев, когда договор был заключен под влиянием обмана, насилия, угрозы, злонамеренного соглашения представителя заемщика с заимодавцем или стечения тяжелых обстоятельств. Если в процессе оспаривания по его безденежности будет установлено, что деньги или вещи в действительности не были получены от заимодавца, то договор займа считается незаключенным. В случае когда деньги или вещи действительно получены в меньшем количестве заемщиком от заимодавца, то договор займа считается заключенным на это количество денег или вещей. Сторонами договора могут быть как физические, так и юридические лица, именуемые в гражданском праве КР как заимодавец и заемщик.

ВРЕД – в гражданском праве КР является одним из условий наступления гражданско-правовой ответственности и понимается как всякое умаление, уничтожение субъективного права (личного или имущественного) или блага, принадлежащего определенному лицу.

КМШ олколорүнүн юридикалык адабияттарында жана ата мекендик соттук практикада «чыгым» деген термин зыяндын синоними катары жана зыян менен дал келбеген «чыгашалар» деген термин, түшүнүк колдонулууда. Зыян бир нече жактын биргелешкен аракетинен болушу мүмкүн жана мындай учурда зыяндын кандайдыр бир болүгүн ар бир эле жак келтиргендигин аныктоого болбойт, болүнбогон бир нече жактын биргелешкен аракети болот. Зыян келтирүүчүлөр жабырлануучунун алдында бирдей жоопкер.

ЗЫЯН КЕЛТИРҮҮДӨН КЕЛИП ЧЫККАН МИЛДЕТТЕНМЕЛЕР (лат. obligations arising from damage) – бул зыян келтирген жактын милдети, жарандын керт башына же мүлкүно келтирилген зыяндын орду, ошондой эле юридикалык жакка келтирген зыяндын ордун зыян келтирген жак тарабынан толук коломүндо толтурууга тийиш (КР ЖКнын 993-беренеси).

Экинчи бир жакка зыян келтирүү жарандык укук-милдеттердин келип чыгуу негиздеринин бири болуп саналат жана ал келишимден тышкаркы милдеттенмелер деп аталат, анткени мыйзам боюнча зыяндын келип чыгышына байланышкан юридикалык факт келишимге же дагы башка негиздерге байланыштуу келип чыккан милдеттенмелерден айырмаланып турат. Зыян келтирүүдөн келип чыккан милдеттенмелер компенсациялык да (калыбына келтирүүчү), коргоочу иш-милдеттерди да аткарат. Компенсациялык иш-милдеттер жабыр тартуучунун материалдык же материалдык эмес баалуулуктарына карата жасалган аракеттердин терс

В юридической литературе стран СНГ и в отечественной судебной практике употребляются также термины «ущерб» как синоним слова «вред» и «убытки», не совпадающий с понятием «вред». Вред может быть причинен совместными действиями нескольких лиц, и в этом случае нельзя определить, какая часть вреда причинена каждым лицом, является неразделенным результатом совместных действий нескольких лиц. Причинители вреда отвечают перед потерпевшим солидарно.

ОБЯЗАТЕЛЬСТВА ВСЛЕДСТВИЕ ПРИЧИНЕНИЯ ВРЕДА (лат. obligations arising from damage) – это обязанности лица, причинившего вред личности или имуществу гражданина или имуществу юридического лица, возместить причиненный вред в полном объеме (статья 993 ГК КР).

Причинение вреда другому лицу является одним из оснований возникновения гражданских прав и обязанностей и именуется внедоговорным обязательством, поскольку юридический факт, с которым закон связывает возникновение вреда, и в этом заключается отличие данного обязательства от тех, которые вытекают из договора или других оснований, предусмотренных законом. Обязательства вследствие причинения вреда выполняют как компенсационную (восстановительную), так и охранительную функции. Компенсационная выполняет функции устранения отрицательных последствий противоправного действия на материальные

таасирлерин жоюуда пайдаланылат. Ал эми коргоочу иш-милдет мыйзамдуулукту, мыйзам менен корголуучу материалдык жана материалдык эмес баалуулуктарга аяр мамилени сактоону стимулдаштырат.

Зыян келтирген тараптын зыянды толугу менен калыбына келтирүүсү учурдагы милдеттенменин негизги принциби болуп саналат жана бул принцип дүйнөнүн цивилизациялуу мамлекеттеринин жарандык укуктарында башкы деликт деп аталат, ага ылайык аракеттин укукка каршы келишине жана аны келтирүүчүнүн күнөөлүү экендигине чара көрүлөт.

Зыян келтирүүдөн келип чыккан милдеттенменин жактары – насыя берүүчү жана карызкор. Насыя берүүчү зыян тарткан тарап катары катышат, б.а., зыяндан жабыр тарткан жак. Буларга жарандар, юридикалык жактар, мамлекеттик органдар, өзүн өзү башкаруу органдары, ошондой эле КР насыя берүүчү боло алышат. Жарандар өзүнүн аракет кудуреттүүлүгүнө карабастан, ага келтирген зыянды төлөтүүгө укуктуу.

Эгерде зыян тартуучу (багуучу болсо) өлгөн учурда анын багуусунда турган же ал өлгөн күнгө карата андан каражат алууга укугу бар эмгекке жараксыз жактар, ал киши өлгөндөн кийин төрөлгөн баласы жана башка жактар.

Карызкор келтирген зыяндын ордун толтурууга милдеттүү жак. Жалпы эреже боюнча зыян келтирген жактын баарысы карызкор деп аталат. Ошол эле учурда зыяндын ордун толтуруу боюнча милдеттенме мыйзам боюнча башка жакка жүктөлүшү мүмкүн.

или нематериальные блага потерпевшего. Охранительная функция стимулирует соблюдение законности, бережное отношение к охраняемым законом материальным и нематериальным благам.

Основным принципом данного обязательства является возмещение вреда в полном объеме лицом, его причинившим, и этот принцип в гражданском праве цивилизованных стран мира именуется генеральным деликтом, в соответствии с которым противоправность действия и виновность причинителя вреда презюмируются.

Стороны обязательства вследствие причинения вреда – кредитор и должник. В качестве кредитора выступает потерпевший, т.е. лицо, которому причинен вред. Это могут быть граждане, юридические лица, государственные органы, органы местного самоуправления, а также КР. Граждане имеют право на возмещение вреда независимо от своей дееспособности.

В случае смерти потерпевшего (кормильца) правом на возмещение вреда обладают нетрудоспособные лица, находящиеся на иждивении умершего или имевшие ко дню его смерти право на получение от него содержания, ребенок умершего, родившийся после его смерти, и другие лица.

Должник обязательства вследствие причинения вреда – это лицо, обязанное возместить вред. Им по общему правилу является причинитель вреда. Вместе с тем обязанность по возмещению вреда может быть возложена законом на другое лицо.

Эгерде мыйзам актыларында башкача каралбаса, зыян келтирүүнүн негизинде милдеттенменин келип чыгышы үчүн төмөнкүдөй шарттардын болушу абзел: зыяндын болушу, зыян келтирүүчүнүн укук бузуучу жүрүм-туруму, зыян келтирүүчү менен зыян тартуучунун ортосундагы себеп болуучу байланыш, зыян келтирүүчүнүн күнөөсү. Белгилүү бир кырдаалдарда зыян келтирүүчүнүн жүрүм-туруму укукка каршы келбесе да, күнөөсүнүн жок экендиги аныкталган күндө да зыян келтиргендиги үчүн милдеттенме жүктөлөт.

Келтирилген зыяндын ордун толугу менен калыбына келтирүү иши тиешелүү принциптин негизинде, мыйзамдын алкагында сот тарабынан ишке ашырылат. Түзүлгөн кырдаалга ылайык сот жооптуу жакты келтирген зыяндын ордун толтурууга (дал ошондой сапаттагы, түрдөгү буюмду алып берүү, бузулган буюмду ондоп берүү) же чыгашаны жабууга милдеттендирет (КР ЖКнын 14-беренесинин 2-пункту).

ЗЫЯНДЫН ОРДУН ТОЛТУРУУ (англ. compesation for damage) – КРнын жарандык укугунда зыян келтирүүнүн кесепетинен пайда болгон мүлктүк залалды компенсациялоо менен төлөп берүүнү жүзөгө ашыруучу укуктук жоопкерчиликтин бир түрү. Зыяндын ордун толтуруу чыгашаны толугу менен калыбына келтирүү принцибинен келип чыгышы зарыл жана жоопкер тарап анын накталай ордун толтурууга милдеттүү, т.а., аны дал ошондой сапаттагы, тектеш буюм менен жабууга, зыян келтирилген буюмду ондоп-түздөп берүүгө милдеттүү. Мындай

Для возникновения обязательств вследствие причинения вреда, если иное не предусмотрено законодательством, требуются следующие условия: наличие вреда, противоправность поведения причинителя вреда, причинная связь между поведением причинителя вреда и наступившим вредом, вина причинителя вреда. В определенных случаях ответственность за причинение вреда может наступать при отсутствии противоправности поведения и вины причинителя вреда.

Возмещение причиненного вреда осуществляется судом в рамках закона с учетом принципа полного возмещения причиненного вреда. Суд в соответствии с обстоятельствами дела обязывает лицо, ответственное за причинение вреда, возместить вред в натуре (предоставить вещь того же рода и качества, исправить поврежденную вещь и т.п.) или возместить причиненные убытки (пункт 2 статьи 14 ГК КР).

ВОЗМЕЩЕНИЕ ВРЕДА (англ. compesation for amage) – в гражданском праве КР является одним из проявлений правовой ответственности, в котором осуществляется компенсация имущественного ущерба, возникающего в результате причинения вреда. Возмещение вреда должно исходить из принципа полного возмещения вреда, и ответственное лицо обязано возместить его в натуре, т.е. предоставить вещь такого же рода и качества, исправить поврежденную вещь. Размер возмещения уменьшается либо в возмещении может быть полностью отказано, если возник-

зыяндын келип чыгышына же көбөйүшүнө жабырлануучу өзү себепкер болгон учурларда зыяндын өлчөмү азайтылып же болбосо толугу менен зыянды төлөдөн бошотулат. Мисалы, тыюу салынган жерден жолду кесип өтүп, машинанин алдында калган жөө жүрүүчү.

Жабыр тартуучунун эмгекке жарамдуулугунун төмөндөгөндүгүнө же өлүмүнө байланыштуу зыяндын ордун толтуруу ай сайын төлөө аркылуу жүргүзүлөт. Жүйөлүү себептер бар болсо, зыяндын ордун толтурууга укугу бар жарандын талабы боюнча ага таандык төлөмдөрдү сот зыян келтирүүчүнүн мүмкүнчүлүктөрүн эске алуу менен бир жолу, бирок үч жылдан ашпаган убакыт үчүн гана бердирет. Кошумча чыгымдардын ордун толтуруу суммасы медициналык экспертизанын корутундусунун негизинде аныкталган мөөнөттөрдүн чегинде, ошондой эле тийиштүү кызматтардын жана мүлктүн наркын алдын-ала төлөө зарылчылыгы болгон кезде келечек мезгил үчүн ыйгарылышы мүмкүн. Мисалы, жолдомо сатып алуу, жол акысын төлөө, атайын транспорт каражаттарын төлөө (КР ЖКнын 1020-беренеси).

новению или увеличению вреда содействовала грубая неосторожность самого потерпевшего. Например, пешеход, переходя улицу в запрещенном месте, попал под машину и т.п.

Возмещение вреда, связанного со снижением трудоспособности или смертью потерпевшего, производится ежемесячными платежами. При наличии уважительных причин суд с учетом возможностей причинителя вреда может по требованию гражданина, имеющего право на возмещение вреда, присудить ему причитающиеся платежи единовременно, но не более чем за три года. Суммы в возмещение дополнительных расходов могут быть присуждены на будущее время в пределах сроков, определяемых на основе заключения медицинской экспертизы, а также при необходимости предварительной оплаты стоимости соответствующих услуг и имущества. Например, приобретения путевки, оплаты проезда транспортных средств и т. п. (статья 1020 ГК КР).

И

ИЖАРА (лат. arrendare – карызга берүү, англ. lease) – келишимдин негизинде мүлктү убактылуу ээлик кылууга жана пайдалануга белгиленген төлөм акы алуу менен берип туруу. Ижара жана жалдоо КРнын жарандык мыйзам актыларында маанилеш термин катары жүрөт жана

АРЕНДА (лат. arrendare – отдавать внаем, англ. lease) – предоставление имущества во временное владение и пользование за определенную плату на основе договора. Термины «аренда» и «имущественный наем» в гражданском законодательстве КР существуют как синонимы, и для аренды

ижара үчүн өзгөчө укуктук режим каралуу менен өзүнчө түргө бөлүнөт.

Базар экономикасынын шарттарында мүлктү ижарага берүүнүн ар кандай себептери болушу мүмкүн, ижарага берүүчү өзүнүн мүлкүнөн ажырап калууну каалабаганда же мүлктүн кымбаттыгынан ижарага алуучу зарыл болгон буюмду сатып ала албастыгынан улам.

Ижара берүүчү болуп мүлктүн менчик ээси гана же менчик ээси тарабынан ыйгарым укук берилген жак болушу мүмкүн. Ошондуктан ижара менчик ээсинин ага таандык буюмга ээлик кылуу көрүнүштөрүнүн бири болуп саналат, т.а., ижара келишимине ылайык мүлктү жалдоо келишиминин маанилеши катары ижара акысын алуу менен өзүнүн кызыкчылыктарын канааттандыруу үчүн мүлккө убактылуу ээлик кылуу же пайдалануу укугу менчик ээсинен ижарага алуучуга өткөрүлүп берилет.

ИЖАРА АКЫСЫ – келишимге ылайык ижарага берилген мүлк үчүн төлөм акы. Ижарага алынган мүлктүн наркынан амортизациялык чегерүүлөр, ошондой эле аны колдонуудан түшкөн кирешенин бир бөлүгүн эске алуу менен ижара акысын тараптар аныктайт, айрым учурда мамлекеттик мүлктүн ижара акысы КРнын Мамлекеттик мүлк боюнча фонду же жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары тарабынан аныкталуучу ченемдердин негизинде бекитилет. Имараттардын жана курулуштардын ижара келишиминин ижара акы шарттарынан башка учурлар анчейин деле маанилүү эмес. Төлөм акы аныкталбаган учурда окшош мүлктү ушундай эле кырдаалда ижарасына

установлен особый правовой режим с подразделением на отдельные виды.

В условиях рыночной экономики причины предоставления имущества в аренду могут быть различными, от нежелания арендодателя расстаться со своим имуществом или невозможностью для арендатора купить необходимое имущество из-за его высокой цены.

Арендодателем может быть только собственник сдаваемого в аренду имущества или лицо, уполномоченное собственником. Поэтому аренда является одним из проявлений правомочия собственника по распоряжению принадлежащим ему имуществом, т.е. правомочия владения и пользования передаются собственником арендатору для удовлетворения своих интересов взиманием арендной платы на основе договора аренды как синонима договора имущественного найма.

АРЕНДНАЯ ПЛАТА – плата за предоставленное в аренду имущество в соответствии с договором. Размер арендной платы включает амортизационные отчисления от стоимости арендованного имущества, а также часть дохода от его использования определяется соглашением сторон, а в случае аренды государственного имущества – на основе нормативов, утверждаемых Фондом государственного имущества КР или органами местного самоуправления. Условие об арендной плате не является существенным, кроме арендной платы для договоров аренды зданий и сооружений. Если плата не определена, то применяются условия, обычно используемые при аренде аналогичного

колдонулуучу шарттар пайдаланылат.

ИЖАРА КЕЛИШИМИ – бул ижарага алуучунун убактылуу ээлик кылуу же пайдалануу үчүн төлөм акы берүү менен ижара берүүчүдөн мүлктү убактылуу берүүсүн милдеттендирген макулдашуу. Ижара келишимине ылайык, мүлккө болгон менчик укугун бербестен эле мүлктү ээлик кылуу же пайдалануу үчүн өткөрүп берүүгө болот.

Ижара келишими тил табыштык, акы төлөнүүчү, мөөнөттүү келишим болуп эсептелет жана анын предмети болуп жекече аныкталган жегенге жарабай турган буюмдар аталат. Келишимдин жактары менчик ээси макамына ээ болгон бардык эле жеке же юридикалык жактар, ошондой эле мыйзам менен же менчик ээси тарабынан мүлктү ижарага берүү үчүн ыйгарым укукка ээ болгондор болушу мүмкүн. Ижара келишими оозеки жүзүндө да түзүлөт. Эгерде жарандардын ортосунда түзүлгөн келишимдин мөөнөтү бир жылдан ашкан учурда жөнөкөй жазуу жүзүндө талап кылынат.

Ижара акысы келишимдин олуттуу шарты болуп саналат жана ижара акысы келишимдин катышуучулары тарабынан ар кандай формада: акчалай, натуралай түрдө, ижарага алуучу тарабынан белгилүү бир кызматты көрсөтүү ж.б. болуп аныкталат. Эгерде ижара төлөмү акчалай эмес түрдө аныкталган учурда келишим аралаш келишим деп аталат. Ижара келишими мөөнөтү көрсөтүлбөй түзүлгөн учурда келишимден баш тартуу, түзүлгөн келишимдин мөөнөтүнүн

имущества при сравнимых обстоятельствах.

ДОГОВОР АРЕНДЫ – это соглашение, в силу которого арендодатель обязуется предоставить арендатору имущество за плату во временное владение и пользование или во временное пользование. По договору аренды происходит передача имущества во владение и пользование или пользование без перехода права собственности.

Договор аренды консенсуальный, возмездный, срочный договор, и его предметом являются индивидуально определенные непотребляемые вещи. Сторонами договора могут быть любое физическое или юридическое лицо, имеющее статус собственника, а также лица, уполномоченные законом или собственником сдавать имущество в аренду. Договор аренды может быть заключен в устной форме. Простая письменная форма требуется, если срок договора аренды, заключенного гражданами, превышает один год.

Существенным условием договора является условие об арендной плате, и арендная плата может устанавливаться сторонами в различных формах: денежной, натуральной, путем предоставления арендатором определенных услуг и т. д. В случае, когда арендная плата установлена не в денежной форме, договор считается смешанным договором. Договор аренды прекращается в связи с отказом от договора, заключенного на неопределенный срок, истечением срока до-

аяктагандыгы үчүн токтотулат, катышуучуларынын биринин талабы боюнча соттук тартипте келишим бузулушу мүмкүн. Мындан башка дагы соттук тартипте келишим ижарага алуучу тарабынан бузулат, эгерде ижарага алынган мүлк колдонууга жарабай калса, ага ижарага алуучу тарап жоопкер болгон кырдаалда (мүлктүн капысынан керектен чыгышы же бузулушу, мүлктүн керектен чыгышына менчик ээси себепкер болсо).

ИЖАРАЛЫК ИШКАНА (англ. leased enterprise) – мүлктүн менчик ээси же анын ээси катары чыгуучу тиешелүү мамлекеттик органдын макулдугу менен ижарага алынуучу ишкана.

Ижаралык ишкана өз ишмердигин жалпы чогулушта бекиткен уставдын негизинде жана ижаранын бардык шарттары каралган ижара келишими менен жүргүзөт, ал эми ишканаңы ижара аркылуу биротоло сатып алуу дагы ижара келишими менен аныкталууга тийиш.

ИЖАРАЧЫ (англ. leaseholder, lessee, leaser) – ижара келишимин түзүү менен мүлктүн ээсинен же ижарага берүүчүдөн ар кандай мүлктү убактылуу ээлик кылуу менен акы төлөп пайдалануучу жак.

Мүлктү убактылуу акы төлөп пайдалануу үчүн ыктыярдуу негизде келишим менен ижарага алган жеке же юридикалык жак ижарачы болушу мүмкүн.

говора, по требованию одной из сторон договор может быть расторгнут в судебном порядке при существенном нарушении одной из сторон своих обязанностей. Кроме того, в судебном порядке расторгается договор арендатором и в случае, если арендованное имущество окажется в непригодном для дальнейшего использования состоянии по обстоятельствам, за которые арендатор не отвечает (случайная гибель или повреждение имущества, если риск случайной гибели остался на собственнике).

АРЕНДНОЕ ПРЕДПРИЯТИЕ (англ. leased enterprise) – предприятие, арендуемое с согласия собственника имущества или соответствующего государственного органа, предоставляющего его в аренду.

Арендное предприятие осуществляет свою деятельность на основании устава, утвержденного общим собранием, и договора аренды, где предусматриваются все условия аренды, а случаи последующего выкупа арендного предприятия должны также определяться договором аренды.

АРЕНДАТОР (англ. leaseholder, lessee, leaser) – сторона договора аренды, заключившая с собственником или арендодателем договор аренды для временного владения и пользования каким-нибудь имуществом за плату.

Арендатором может быть физическое или юридическое лицо, взявшее в аренду на добровольных началах по договору имущество во временное пользование за определенную плату.

ИЛИМИЙ (ДОКТРИНАЛЫК) ЧЕЧМЕЛӨӨ – бул илимий юридикалык адабиятта, жарандык мыйзамдарга берилген комментарийлерде, илимий конференцияларда ж.б. учурларда юрист-окумуштуунун укуктук ченемдин маанисин түшүндүрүүсү.

Илимий чечмелөө милдеттүү юридикалык күчкө ээ эмес. Аны кабылдоо анын ишенимдүүлүгүнүн даражасына байланыштуу. Бирок илимий чечмелөө зор мааниге ээ, анткени чечмелөө өздөрү үчүн милдеттүү күчкө ээ болгон органдар мыйзамдын маанисин түшүнүшүнө олуттуу таасир этет.

ИМАРАТТАРДЫ ЖАНА КУРУЛУШТАРДЫ ИЖАРАЛОО КЕЛИШИМИ – бул жарандык укуктук келишимдин бир түрү. КР ЖКнын 589-беренеси боюнча ижарага берүүчү имаратты же курулушту ижарачыга акысы үчүн убактылуу ээлик кылууга же пайдаланууга берүүгө милдеттенет. Имараттарды жана курулуштарды ижаралоо келишими тараптар кол коюучу бир документ түзүү менен жазуу жүзүндө түзүлөт, ал нотариуста күбөлөндүрүлүүгө жана мамлекеттик каттоого алынууга тийиш (КР ЖКнын 590-беренеси).

ИМПЕРАТИВДИК ЧЕНЕМДЕР – булар жарандык карым-катнаштын катышуучулары өздөрү билгендей өзгөртө албай турган укук ченемдери.

Императивдик ченемдердин эрежелери жактардын макулдашуусу менен өзгөртүлүшү мүмкүн эмес. Мындай ченемдердин мисалы болуп доонун эскириши жөнүндө эрежелер саналат, анткени КР ЖКнын

НАУЧНОЕ (ДОКТРИНАЛЬНОЕ) ТОЛКОВАНИЕ – это разъяснение смысла правовой нормы учеными-юристами в юридической литературе, в комментариях к гражданского законодательства, на научных конференциях и в других случаях.

Научное толкование не имеет обязательной юридической силы. Восприятие его зависит от степени его убедительности. В то же время научное толкование имеет огромное значение, поскольку оказывает существенное влияние на уяснение смысла закона теми органами, толкование которых имеет обязательную силу.

ДОГОВОР АРЕНДЫ ЗДАНИЯ И СООРУЖЕНИЯ – является одним из видов гражданско-правовых договоров. Согласно статье 589 ГК КР, арендодатель обязуется предоставить арендатору за плату во временное владение и пользование или во временное пользование здание или сооружение. Договор аренды здания и сооружения заключается в письменной форме путем составления одного документа, подписанного сторонами, который подлежит нотариальному удостоверению и государственной регистрации.

ИМПЕРАТИВНЫЕ НОРМЫ – нормы права, которые участники гражданского оборота не могут менять по своему усмотрению.

Правила императивных норм не могут быть изменены соглашением сторон. Примером таких норм являются правила об исковой давности, поскольку, согласно статье 214 ГК КР, сроки исковой давности и порядок их исчисления не могут быть изменены соглашением сторон.

214-беренесине ылайык доонун эскиришинин мөөнөттөрү жана аларды эсептөөнүн тартиби жактардын макулдашуусу менен өзгөртүлбөйт.

ИНВЕСТИЦИЯЛАР (лат. investio – кийиндирем, нем. investion) – КРнын мыйзам актыларына ылайык бул пайда алуу ж.б. пайдалуу натыйжага ээ болуу максатында экономикалык иш-аракеттин объектилерине салынган, инвестордун менчигинде турган же ал тарабынан тикелей же кыйыр түрдө көзөмөлдөнгөн активдердин бардык түрлөрүнүн материалдык жана материалдык эмес салымдары.

КРнын «Кыргыз Республикасында инвестициялар жөнүндө» Мыйзамынын 1-беренесине ылайык инвестиция бул акча каражаттары; кыймылдуу жана кыймылсыз мүлк; мүлк укуктары (ипотека, мүлктү кармап турууга укук, күрөө жана башкалар); акциялар жана юридикалык жак катары катышуунун башка формалары; облигациялар жана башка карыз милдеттенмелери; мүлктүк эмес укуктар (анын ичинде ишкердик беделин, автордук укуктарды, патенттерди, товардык белгилерди, өнөр жай үлгүлөрүн, технологиялык процесстерди, фирмалык аталыштарды жана ноу-хауну кошо алганда интеллектуалдык менчикке укук); КРнын мамлекеттик органдары тарабынан берилген лицензияларга же башка формага негизделген иш-аракетти жүзөгө ашыруучу бардык укуктар; КРнын жаратылыш ресурстарын издөөгө, иштетүүгө, казып алууга же эксплуатациялоого концессияны кошо алганда КРнын мыйзамдарына негизделген концессиялар; инвес-

ИНВЕСТИЦИИ (лат. investio – одеваю, нем. investion) – в соответствии с законодательством КР – это материальные и нематериальные вложения всех видов активов, находящихся в собственности или контролируемых прямо или косвенно инвестором, в объекты экономической деятельности в целях получения прибыли и (или) достижения иного полезного эффекта.

Согласно статье 1 Закона «Об инвестициях в Кыргызской Республике», инвестиции – это денежные средства; движимое и недвижимое имущество; имущественные права (ипотека, право удержания имущества, залог и другие); акции и иные формы участия в юридическом лице; облигации и другие долговые обязательства; неимущественные права (в т.ч. право на интеллектуальную собственность, включая деловую репутацию, авторские права, патенты, товарные знаки, промышленные образцы, технологические процессы, фирменные наименования и ноухау); любое право на осуществление деятельности, основанной на лицензии или в иной форме, предоставленной государственными органами КР; концессий, основанных на законодательстве КР, включая концессии на поиск, разработку, добычу или эксплуатацию природных ресурсов КР; прибыли или доходы, полученные от инвестиций и реинвестированные на территории КР; иные формы инвестирования, не

тициялоодон алынган жана КРнын аймагында реинвестицияланган пайдалар же кирешелер; инвестициялоонун КРнын мыйзам актылары тыюу салбаган башка формалары. Инвестициялык режимди жөнгө салуучу мыйзамдар КРнын Конституциясынан, КР «Кыргыз Республикасында инвестициялар жөнүндө» Мыйзамынан, КРнын башка мыйзамдарынан жана ченемдик укуктук актыларынан турат.

ИНВЕСТИЦИЯЛЫК ИШ – КРнын жарандык мыйзам актыларына ылайык бул жеке же юридикалык жактардын киреше алуу (белгилүү пайданы табуу) максатындагы жана (же) башка бир пайдалуу майнапка жетиш үчүн болгон инвестициялык салым катары түшүнүүгө болот. Негизги фонддорду түзүүгө жана өнүктүрүүгө инвестиция салуу капиталдык салым түрүндө ишке ашырылат.

ИНВЕСТИЦИЯЛЫК УКУК – КРнын инвестициялык ишмердикти жөнгө салуучу юридикалык ченемдердин жыйындысы катары комплекстик жаңы укук тармактарынын бири. Инвестициялык укук КРнын комплекстик укук тармактарынын жаңы түрү катары КРнын түрдүү укук ченемдерин, баарынан мурда жарандык укуктук, андан соң конституциялык, эмгектик, административдик, финансылык ж.б. укук тармактарынын ченемдерин өз ичине камтыйт.

Инвестициялык укук КРнын Жогорку кесиптик билим берүүнүн мамлекеттик стандартына ылайык жаңы дисциплина катары милдеттүү түрдөгү дисциплиналардын тизмесине киргизилген. Жалпысынан алып караганда инвестициялык ишмердикти жүргүзүүдөн келип чыккан коомдук мамилелер инвестициялык укуктун жөнгө салуусунун жүйөсү (предмети) болуп саналат[1].

запрещенные законодательством КР. Законодательство, регулирующее инвестиционный режим в КР, состоит из Конституции КР, Закона КР «Об инвестициях в Кыргызской Республике», других законов и нормативных правовых актов КР.

ИНВЕСТИЦИОННАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ – в соответствии с гражданским законодательством КР понимается как вложение инвестиций физическими или юридическими лицами для осуществления практических действий в форме капитальных вложений в целях получения прибыли (определенной выгоды) и (или) достижения иного полезного эффекта. Инвестирование в создание и воспроизводство основных фондов осуществляется в форме капитальных вложений.

ИНВЕСТИЦИОННОЕ ПРАВО – одна из новых комплексных отраслей права КР как совокупность юридических норм, регулирующих инвестиционную деятельность. Инвестиционное право как новый вид комплексной отрасли права КР включает в себя нормы различных отраслей права КР, прежде всего нормы гражданского права, затем конституционного, трудового, административного, финансового и других отраслей права КР.

Инвестиционное право как новая дисциплина включена в перечень обязательных дисциплин в соответствии с государственным стандартом высшего профессионального образования КР. Предметом правового регулирования инвестиционного права являются инвестиционные отношения, которые в самом общем виде можно определить как общественные отношения, возникающие в процессе осуществления инвестиционной деятельности[1].

ИНВЕСТОР (англ. investor) – КРнын мыйзам актыларына ылайык – бул тике инвестиция формасында жеке, карыз же тартылган каражаттарды салууну ишке ашыруучу инвестициялык иш-аракеттин субъектиси.

Кыргыз Республикасынын «Кыргыз Республикасында инвестициялар жөнүндө» Мыйзамынын 1-беренесинин 3-пунктуна ылайык инвесторлор ата мекендик жана чет өлкөлүк болуп бөлүнөт. Ата мекендик инвесторлорго КРнын юридикалык жана жеке жактары, ошондой эле КРнын резиденти макамына ээ болгон жана КРнын аймагында инвестициялык иш-аракеттерди жүзөгө ашыруучу чет өлкөлүк жарандар жана жарандыгы жок жактар кирет. Чет өлкөлүк инвесторлорго ата мекендик инвестор болуп саналбаган жана КРнын экономикасына инвестиция салууну жүзөгө ашыруучу бардык эле жеке жана юридикалык жактар, анын ичинде: 1) чет өлкөлүк жаран деп саналган жеке жак же КРдан тышкары такай жашоочу жарандыгы жок жактар;

ИНВЕСТОР (англ. investor) – в соответствии с законодательством КР – это субъект инвестиционной деятельности, осуществляющий вложение собственных, заемных или привлеченных средств в форме прямых инвестиций.

Согласно пункту 3 статьи 1 Закона «Об инвестициях в Кыргызской Республике», инвесторов принято делить на отечественных и иностранных. К отечественным инвесторам относятся юридические и физические лица КР, а также иностранные граждане и лица без гражданства, имеющие статус резидента КР и осуществляющие инвестиционную деятельность на территории КР. К иностранным инвесторам относятся любые физические и юридические лица, не являющиеся отечественными инвесторами и осуществляющие вложение инвестиций в экономику КР, в том числе: 1) физическое лицо, являющееся иностранным гражданином или лицом без гражданства, постоянно проживающим за пределами КР; 2) юридическое лицо, созданное

[1] *Мороз С.П.* Инвестиционное право. Учебник. – 3 изд., перераб. и доп. – Алматы: КазГЮУ, 2006. – 21-б.

[1] *Мороз С.П.* Инвестиционное право. Учебник. – 3 изд., перераб. и доп. – Алматы: КазГЮУ, 2006. – С. 21.

2) чет мамлекеттин мыйзам актыларына ылайык түзүлгөн жана катталган юридикалык жак; чет олколуктордун катышы менен түзүлгөн, башкача айтканда, КРнын мыйзам актыларын ылайык уюмдаштырылган томонкудой жактар: а) чет олколук бир же андан коп жеке, юридикалык жактарга толук таандык; б) жазуу жүзүндө контракт, копчулук добуш берүүчү акцияларды сатуу укугу, аткаруу же байкоочу органдардын копчулук мүчолорун дайындоо укугу аркылуу чет олколук бир же андан коп жеке, юридикалык жактар контролдоочу жана башкаруучу; в) добуш берүүчү акциялардын же чет олкодо такай жашоочу чет олколук жарандардын, жарандыгы жок жактардын юридикалык жактардын менчигинде турган акционерлердин добушунун үчтөн биринен кем эмеси; КРнын эл аралык келишиминин негизинде түзүлгөн юридикалык жак; юридикалык жак болуп саналбаган чет олколук уюм; эл аралык уюм.

ИНДОССАМЕНТ (нем. indossament) – векселдердин, чектердин, коносаменттердин жана башка баалуу кагаздардын арткы бетине жазылуучу, ал документтер боюнча укукту бир жактан (индоссанттан) башка жакка (индоссатка) өткөрүп берүүнү билдирген жазуу.

Индоссамент эки түрго болүнөт: 1) бланктык – аткаруу жүргүзүлүүгө тийиш болгон жактын аты-жөнү (индоссат) көрсөтүлбөйт; 2) ордердик – аткаруу жүргүзүлүүгө тийиш болгон жак (индоссат) же анын буйругу менен жүргүзүлө турган аткаруу көрсөтүлөт.

и зарегистрированное в соответствии с законодательством иностранного государства; созданное с иностранным участием, то есть учрежденное в соответствии с законодательством КР: а) полностью принадлежащее одному или более иностранным физическим, юридическим лицам; б) контролируемое и управляемое одним или более иностранными физическими, юридическими лицами посредством письменного контракта, права реализовать большинство акций, права назначать большинство членов исполнительного или наблюдательного органа; в) не менее чем одна треть процентов акций или голосов акционеров которого находится в собственности иностранных граждан, лиц без гражданства, постоянно проживающих за границей, или юридических лиц; юридическое лицо, созданное на основе международного договора КР; иностранная организация, не являющаяся юридическим лицом; международная организация.

ИНДОССАМЕНТ (нем. indossament) – передаточная надпись, совершаемая на оборотной стороне векселя, чека, коносамента и других ценных бумаг, означающая передачу прав по этим документам от одного лица (индоссанта) к другому лицу (индоссату).

Индоссамент подразделяется на два вида: 1) бланковый – без указания имени лица (индоссата), которому должно быть произведено исполнение; 2) ордерный – с указанием лица (индоссата), которому или приказом которого должно быть произведено исполнение.

Индоссамент баалуу кагаз менен күболөндүрүлгөн укуктарды индоссатка өткөрүп бербестен (кайра тапшырылган индоссамент), тапшырма боюнча гана жүзөго ашыруу менен чектелиши мүмкүн. Мындай учурда индоссат өкүл катары катышат.

ИНДОССАНТ (нем. indossant) – бул КРнын жарандык мыйзам актыларына ылайык векселдин же башка баалуу кагаздын арткы бетине өткөрүп берүү жөнүндө жаза турган (индоссамент) жеке же юридикалык жак.

ИНДОССАТ (нем. indossat) – бул КРнын жарандык мыйзам актыларына ылайык векселди же башка баалуу кагазды өткөрүп берүү жөнүндө жазуусу (индоссамент) боюнча алуучу жеке же юридикалык жак.

ИНКАССО (ит. incasso) – бул банк жүргүзө турган операциялардын бир түрү, анткени бул операция боюнча банк өзүнүн кардарынын тапшыруусу менен ага тиешелүү акчалай суммаңы башка жактардан эсептешүү документтеринин негизинде алуучу жана ал акчаны алуучунун эсебине аныкталган тартипте кириштөөчү болот. Инкассо боюнча эсептешүүдө кардар өзүнүн банкына (эмитент банкка) төлөөчүдөн төлөмдү алганда кардардын эсебинен аракеттерди жүргүзүүгө тапшырма жиберет. Инкассо тапшырмасын алган эмитент банк аны аткаруу үчүн башка банкты (аткаруучу банкты) тартууга укуктуу. Инкассо боюнча эсептешүүлөрдүн тартиби мыйзам жана ага ылайык белгиленген банк эрежелери, банк тажрыйбасында колдону-

Индоссамент может быть ограничен только поручением осуществлять права, удостоверенные ценной бумагой, без передачи этих прав индоссату (препоручительный индоссамент). В этом случае индоссат выступает в качестве представителя.

ИНДОССАНТ (нем. indossant) – это в соответствии с гражданским законодательством КР физическое или юридическое лицо, осуществляющее передаточную надпись на обороте векселя или иной другой ценной бумаги.

ИНДОССАТ (нем. indossat) – это в соответствии с гражданским законодательством КР физическое или юридическое лицо, получающее по передаточной надписи вексель или иную ценную бумагу.

ИНКАССО (ит. incasso) – это один из видов банковской операции, заключающийся в том, что банк по поручению клиента получает причитающиеся ему денежные суммы от других лиц на основании расчетных документов и зачисляет их в установленном порядке на счет получателя средств. При расчетах по инкассо клиент направляет своему банку (банку-эмитенту) поручение об осуществлении за счет клиента действий по получению платежа от плательщика. Банк-эмитент, получивший инкассовое поручение, вправе привлекать для его выполнения другой банк (исполняющий банк). Порядок осуществления расчетов по инкассо регулируется законом, установленным в соответствии с ним банковскими правилами и применяемыми в

луучу ишкер жүгүртүү салты менен жөнгө салынат (КР ЖКнын 789-беренеси).

ИНКОРПОРАЦИЯ (лат. incorpoation) – жыйнакка хронологиялык, алфавиттик, тематикалык жана башка тартиптер боюнча бириктирүү, жайгаштыруу жолу менен укуктук ченемдерди тутумдаштыруунун бир түрү. Эл аралык укук ченемдери да эч өзгөрүүгө учурабастан, ушундай эле ыкмалар боюнча тутумдаштырылат.

Инкорпорациялар белгилүү бир маселелер жана предметтер боюнча укук белгилөөчү мыйзам актыларын чогултуу, же болбосо жыйноо түрүндө жарыкка чыгат. Жыйнакты басып чыгарууга даярдык көрүү процессинде басмада жарыяланып жаткан мыйзам актыларынын текстгерин иштеп чыгуу иштери, т.а., текстке мурда кабыл алынган жаңы укук жоболорун ж.б. киргизүү иштери аткарылат.

Инкорпорация эки түрдө кездешет: 1) хронологиялык; 2) такай тутумдаштыруу. Жыйнактагы ченемдик актылар алардын кабыл алынган мезгилине байланыштуу түзүлсө, инкорпорациянын хронологиялык түрү болуп эсептелет. Ал эми мурда кабыл алынган ченемдик актылары предметтик белгилерине, т.а., укуктун тармактарына ылайык жайгаштырылса, инкорпорациянын такай тутумдаштыруу түрү болуп калат.

Инкорпорация дагы башкача айырмаланат: 1) расмий, кимдир бирөө тарабынан же тапшырма боюнча аткарылган учурда, балким, жарыкка чыгарууга даярдалган жыйнакты же чогултулган мыйзам актыларын бекитүүчү же расмий банковской практике обычаями делового оборота (статья 789 ГК КР).

ИНКОРПОРАЦИЯ (лат. incorpoation) – один из видов систематизации норм права путем объединения и расположения в сборниках или собраниях в хронологическом, алфавитном, тематическом или ином порядке. Международно-правовые нормы также без изменения их существа систематизируются таким же путем.

Инкорпорации издаются как сборники или собрания правоустанавливающих законодательных актов по предмету и кругу вопросов. В подготовке к изданию сборника или собрания осуществляется обработка текста публикуемого законодательного акта, т.е. внесение в текст ранее принятых новых правовых положений и т.д.

Инкорпорация бывает в двух видах: 1) хронологической; 2) систематической. Хронологической называется, когда нормативные акты в сборниках или собраниях расположены в зависимости от времени их принятия. Систематической называется, когда принятые за истекший месяц нормативные акты группируются в сборниках или собраниях по предметному признаку, т.е. по отраслям права.

Инкорпорация также различается как: 1) официальная, когда осуществляется от имени или по поручению, может быть с санкции правотворческого органа, который утверждает либо официально одобряет подготовленные сборник или собрание законодательства. Такое утверждение или одобрение носит официальный характер и приравнивается к источникам опубликования помещенных в сборнике нормативных правовых актов; 2) неофициальная, когда осуществляется государственными органами или другими юридическими, физическими лицами, но не имеющими полномочий издавать сборник или собрание законодательства и осуществляющими по собственной инициативе. Неофициальные сборники или собрание законодательства не являются источником права.

түрдө жактыруучу укук чыгаруу органдарынын санкциялары тарабынан ишке ашкан учурда. Мындай жактыруу же бекитүү расмий мүнөздү алып жүрөт жана ченемдик укук актыларынын жыйнагына жайгаштырылган жарыкка чыгаруу булактары менен теңештирилет; 2) расмий эмес, бул качан гана мамлекеттик органдар же башка юридикалык, жеке жактар тарабынан ишке ашкан, бирок жыйнакты чыгарууга же мыйзамды чогултуу укугуна ээ болбогон учурлар. Расмий эмес жыйнактар же мыйзам актылардын жыйналышы укуктун булагы болуп эсептелбейт.

ИНКОТЕРМС – 1936-жылдан бери Эл аралык соода палатасы тарабынан чыгарылуучу эл аралык тышкы соодалык контракттарда дайыма кездешүүчү коммерциялык терминдердин жана сөз айкаштарын чечмелөөнүн эрежеси. Эгер тараптар контракттарды же сырткы соода бүтүмдөрүн түзүүдө инкотермсте айтылган шарттарга шилтеме жасашса, анда бул соода эрежелерин жана терминдерин ар түрдүү өлкөлөрдүн ар башкача чечмелөөсүнөн келип чыгуучу проблемаларды жаратпайт жана түшүнбөөчүлүктөр менен талаш-тартыштардын болбой тургандыгына жардам берет. Мындай термин КР жарандык укугунда жаңы КР ЖК кабыл алынгандан кийин колдонула баштады.

ИНТЕГРАЛДЫК МИКРОСХЕМАЛАР ТОПОЛОГИЯЛАРЫН УКУКТУК КОРГОО – КРнын жарандык мыйзам актылары боюнча интегралдык микросхемалар топологиясы укуктук коргоо объектиси катары

нодательства. Такое утверждение или одобрение носит официальный характер и приравнивается к источникам опубликования помещенных в сборнике нормативных правовых актов; 2) неофициальная, когда осуществляется государственными органами или другими юридическими, физическими лицами, но не имеющими полномочий издавать сборник или собрание законодательства и осуществляющими по собственной инициативе. Неофициальные сборники или собрание законодательства не являются источником права.

ИНКОТЕРМС – правила, выпускаемые с 1936 г. Международной торговой палатой по толкованию международных коммерческих терминов и выражений, наиболее часто применяемых во внешнеторговых контрактах. В случае возникновения споров и недоразумений, вызываемых различной трактовкой правил торговли разных стран и толкований терминов при заключении контрактов или внешнеторговых сделок, если стороны ссылаются на условия, оговоренные в инкотермсе, снимает возникшие проблемы. Данный термин применяется в гражданском праве КР с принятием нового ГК КР.

ПРАВОВАЯ ОХРАНА ТОПОЛОГИЙ ИНТЕГРАЛЬНЫХ МИКРОСХЕМ – по гражданскому законодательству КР топология интегральной микросхемы как объект правовой охраны представляет собой зафиксирован-

интегралдык микросхема элементтеринин жыйындысынын материалдык булактагы белгиленген мейкиндиктик-геометриялык жайгашуусун жана алардын ортосундагы байланышты көрсөтөт. КРнын «Интегралдык микросхемалардын топологияларын укуктук коргоо жөнүндө» мыйзамына ылайык укуктук коргоо оригиналдуу топологияга гана жайылтылат.

ИНТЕЛЛЕКТУАЛДЫК МЕНЧИК – бул КР мыйзам актыларында белгиленген тартипте, жеке жана мүлктүк мүнөздөгү өзгөчө укукка ээлик кылуучунун чыгармачыл ишмердигинин жыйынтыктарын жана жекелештирүү каражаттарын өзү каалагандай тескөөсү.

Интеллектуалдык менчик укугу чексиз укук болуп саналат жана биринчи жолу 1967-жылдын 14-июлунда Бүткүл дүйнөлүк интеллектуалдык менчик уюмун түзгөн Конвенция менен колдонууга киргизилген.

КРнын Конституциясынын 49-беренесине ылайык ар кимге адабий, көркөм, илимий, техникалык жана башка чыгармачылыктын түрлөрүнө, окутуучулук эркиндигине кепилдик берилет. Интеллектуалдык менчик мыйзам менен корголот.

КР ЖКнын 1037-беренесине ылайык интеллектуалдык менчиктин объектилерине төмөндөгүлөр кирет:

1) интеллектуалдык иштин натыйжалары. Бул илимдин, адабияттын жана искусствонун чыгармалары; аткаруу иштери, фонограммалар жана уктуруу уюмунун берүүлөрү; электрондук эсептөө машиналары үчүн программалар жана маалыматтар базасы; интегралдык микросхемалардын топологиялары; изденип табуу иштери, пайдалуу моделдер, өнөр жайлык үлгүлөр; селекциялык жетишкендиктер; ачыла элек маалыматтар (коммерциялык жашыруун сыр), анын ичинде өндүрүштүк сырлар (ноухау); 2) жарандык карым-катнашка катышуучулардын товарларды, жумуштарды жана кызмат көрсөтүүлөрдү жекече түргө өткөрүү каражаттары; фирмалык аталыштар; товардык белгилер (тейлөө белгилери); товарлардын чыккан жеринин аталыштары; 3) интеллектуалдык ишмердүүлүктүн башка натыйжалары жана КРнын ЖКинде же башка мыйзамдарда каралган учурларда жарандык карым-катнашка катышуучулардын товарларды, жумуштарды жана кызмат көрсөтүүлөрдү жекече түргө өткөрүү каражаттары.

ИШЕНИМ БЕРИЛГЕН БАШКАРУУЧУ – КРнын жарандык мыйзам актыларына ылайык бул ишеним берген жактын кызыкчылыгы үчүн мүлктүн ээси тарабынан ишенип берилген мүлктү башкаруучу жеке же юридикалык жак.

КР ЖКнын 858-беренесине ылайык мамлекеттик ишканадан тышкары жеке ээлик кылуучу ишкер же коммерциялык уюм ишеним берилген башкаруучу боло алат. Мамлекеттик органга же жергиликтүү өз алдынча башкаруу органына мүлк ишенимдүү башкарууга берилүүгө тийиш эмес. Мүлктү ишенимдүү башкаруу келишими боюнча ишеним берилген башкаруучу пайда көрүүчү болууга тийиш эмес.

ДОВЕРИТЕЛЬНЫЙ УПРАВЛЯЮЩИЙ – в соответствии с гражданским законодательством КР – это физическое или юридическое лицо, осуществляющее доверительное управление имуществом в интересах учредителя управления.

Согласно статье 858 ГК КР, доверительным управляющим может быть индивидуальный предприниматель или коммерческая организация, за исключением государственного предприятия. Имущество не подлежит передаче в доверительное управление государственному органу или органу местного самоуправления. Доверительный управляющий может быть выгодоприобретателем по договору доверительного управления имуществом.

ное на материальном носителе пространственно-геометрическое расположение совокупности элементов интегральной микросхемы и связей между ними. В соответствии с Законом КР «О правовой охране топологий интегральных микросхем» правовая охрана распространяется только на оригинальную топологию.

ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНАЯ СОБСТВЕННОСТЬ – это право обладателя исключительных прав как личного, так и имущественного характера на результаты творческой деятельности и средства индивидуализации по своему усмотрению распоряжаться в установленном законодательством КР порядке.

Право интеллектуальной собственности является правом абсолютным и впервые введено Конвенцией, учреждающей Всемирную организацию интеллектуальной собственности от 14 июля 1967 года.

В соответствии со статьей 49 Конституции КР каждому гарантируется свобода литературного, художественного, научного, технического и других видов творчества, преподавания. Интеллектуальная собственность охраняется законом.

Согласно статье 1037 ГК КР, к объектам прав интеллектуальной собственности относятся:

1) результаты интеллектуальной деятельности. Это произведения науки, литературы и искусства; исполнения, фонограммы и передачи организации вещания; программы для электронных вычислительных машин и базы данных; топологии интегральных микросхем; изобретения, полезные модели, промышленные образцы; селекционные достижения; нераскрытая информация (коммерческая тайна), в том числе секреты производства (ноухау); 2) средства индивидуализации участников гражданского оборота, товаров, работ и услуг. К ним относятся фирменные наименования; товарные знаки (знаки обслуживания); наименования мест происхождения товаров; 3) другие результаты интеллектуальной деятельности и средства индивидуализации участников гражданского оборота, товаров, работ и услуг в случаях, предусмотренных ГК КР или иными законами КР.

Жогоруда көрсөтүлгөндөн башка «Баалуу кагаздар рыногу тууралуу» мыйзамдын 2-беренесине, ошондой эле КРнын Баалуу кагаздар боюнча Улуттук комиссиясынын 2000-жылдын 15-сентябрындагы токтомуна ылайык ишеним берилген башкаруучу бул баалуу кагаздар рыногунун тажрыйбалуу катышуучусу, бир жактын же ал тарабынан көрсөтүлгөн үчүнчү жактын кызыкчылыгы менен башка бирөөгө таандык жана белгилүү убакка колдонууга берилген баалуу кагазды ишеним менен башкаруу иштерин аткаруучусу.

ИШЕНИМ БЕРҮҮЧҮ – КРнын жарандык укугунда түзүлгөн тапшыруу келишиминин негизинде юридикалык мааниге ээ болгон тийиштүү аракеттерди өзүнүн атынан жана эсебинен аткарууну башка бир жакка ишенип берүүчү физикалык же юридикалык жакты түшүнөт.

ИШЕНИМ КАТ – үчүнчү жактын алдында өкүлчүлүк кылуу үчүн бир жак тарабынан экинчи жакка кат жүзүндө берилген ыйгарым укук. Өкүлдүк кылууну тапшыруучу ишеним катты тиешелүү үчүнчү жакка бериши мүмкүн. Юридикалык жактын атынан ишеним кат анын жетекчисинин же уюштуруу документтеринде буга укук берилген башка жактын колу коюлуп, ал уюмдун мөөрүн басуу менен берилет. Мамлекеттик же муниципалдык менчикке негизделген юридикалык жактын атынан акча жана башка мүлк байлыктарын алууга жана берүүгө ишеним катка ал уюмдун башкы (улук) бухгалтери да кол коюуга тийиш.

Кроме вышеуказанного, в статье 2 Закона КР «О рынке ценных бумаг», а также стандартов по ведению реестра владельцев ценных бумаг в КР, одобренного постановлением Нацкомиссии по ценным бумагам КР от 15 сентября 2000 года, доверительный управляющий – это профессиональный участник рынка ценных бумаг, осуществляющий деятельность по доверительному управлению ценными бумагами, переданными ему во владение на определенный срок и принадлежащими другому лицу, в интересах этого лица или указанных этим лицом третьих лиц.

ДОВЕРИТЕЛЬ – в гражданском праве КР понимается как физическое или юридическое лицо в соответствии с заключенным договором на выполнение определенных юридически значимых действий другому лицу как поверенному от его имени и за счет него.

ДОВЕРЕННОСТЬ – это письменное уполномочие, выдаваемое одним лицом другому для представительства перед третьими лицами. Доверенность может быть представлена представляемым соответствующему третьему лицу. От имени юридического лица доверенность выдается за подписью его руководителя или иного лица, уполномоченного на это его учредительными документами, с приложением печати этой организации. Доверенность от имени юридического лица, основанного на государственной или муниципальной собственности, на получение или выдачу денег и других имущественных ценностей должна быть подписана также главным (старшим) бухгалтером этой организации. Срок действия доверенности не может превышать трех лет. Если срок в доверенности не указан, она сохраняет силу в течение одного года со дня ее совершения. Доверенность, в которой не указана дата ее совершения, недействительна. Удостоверенная нотариусом доверенность, предназначенная для совершения действий за границей, не содержащая указаний о сроке ее действия, сохраняет силу до ее отмены лицом, выдавшим доверенность (статья 203 ГК КР).

Ишеним катты колдонуу мөөнөтү үч жылдан ашпайт. Эгерде ишеним каттын мөөнөтү көрсөтүлбөсө, анда ал ошол ишеним кат түзүлгөн күндөн баштап бир жыл бою күчүндө болот. Түзүлгөн күнү көрсөтүлбөгөн ишеним кат жараксыз болуп саналат. Чет өлкөдө колдонууга арналган, колдонуу мөөнөтү көрсөтүлбөгөн, нотариус тарабынан күбөлөндүрүлгөн ишеним кат ошол ишеним катты берген жак аны жокко чыгарганга чейин күчүн сактайт. (КР ЖКнын 203-беренеси).

Кыргыз Республикасынын Жарандык кодексинде жогоруда көрсөтүлгөндөрдөн тышкары кайра ишеним артуу жана ишенимди токтотуу, ишенимди токтотуунун натыйжалары, КРнын мыйзамында каралбаган учурда ишеним артуу ыйгарым укукка кирип, нотариалдык жактан күбөлөндүрүлгөндө кайра ишеним артууга жол бериле тургандыгы өзгөчө тартипке келтирилген. Бул жерде өзгөчө мааниге ээ болгон дагы бир жагдай болуп ишеним кат берген жак каалаган учурда ишеним катты же ишеним кат менен берилген ишенимди жокко чыгара алат, ал эми ишеним кат берилген жак андан баш тарта алат. Мындай укуктан баш тартуу жөнүндө макулдашуу жараксыз.

ИШЕНИМДИ ӨТКӨРҮП БЕРҮҮ – КРнын жарандык укугунда ишеним кат менен берилген ыйгарым укукту башка бир жакка ишеним кат менен берүүнү түшүнөбүз. Бирок КР ЖКда каралган жалпы эреже боюнча, ишеним кат берилген жак өзүнө берилген укуктук аракеттерди жеке өзү жасоого тийиш.

Кроме вышеуказанного, в Гражданском кодексе Кыргызской Республики также особо регламентированы передоверия и прекращения доверенности, последствия его прекращения, в том числе предусмотрено, что передоверие по доверенности допускается, если оно входит в содержание полномочия, и что оно должно быть нотариально удостоверено, кроме случаев, предусмотренных законом КР. Здесь очень важно также, что лицо, выдавшее доверенность, может в любое время отменить доверенность или передоверие, а лицо, которому выдана доверенность, отказаться от нее. Причем соглашение об отказе от этих прав является ничтожным.

ПЕРЕДОВЕРИЕ – в гражданском праве КР понимается как передача полномочий, полученных в силу доверенности, другому лицу. Хотя по общему правилу установленное в ГК КР лицо, которому выдана доверенность, должно лично совершать те действия, на которые оно уполномочено.

КР ЖКнын 205-беренесине ылайык ишеним кат берилген жак, эгерде ишеним кат аркылуу укук алса, же болбосо ишеним катты берген жактын таламдарын коргоо үчүн шартка жараша мындай аракеттерди жасоого мажбур болсо, ишенимди башка жакка өткөрүп бере алат. Ишенимди өткөрүп берүү тартибинде берилүүчү ишеним кат КР ЖКнын 203-беренесинде каралгандан башка учурларда нотариустук күбөлөндүрүлүүгө тийиш. Ишенимди өткөрүп берүү тартибинде берилүүчү ишеним каттын колдонулушунун мөөнөтү ову негизденген ишеним каттын колдонуу мөөнөтүнөн ашпайт. Укуктарын башка жакка өткөрүп берген адам бул тууралуу өзүнө ишеним катты берген жакка билдирүүгө жана укуктарды өткөрүп алган жак жөнүндө ага зарыл маалымат берүүгө тийиш. Бул милдеттенменин аткарылбашы укукту өткөрүп алган жактын аракеттери үчүн укуктарын өткөрүп берген жактын өзүнүкүндөй жоон беришине алып келет.

ИШЕНИМ БЕРИЛГЕН МЕНЧИК (траст) – бул траттын уюштуруучуларынын, ишеним берилген менчик өзүнүн жана бенефициардын (пайда алуучунун, б.а., траттык операциялар пайдасына жүргүзүлүүчүнүн) ортосундагы мүлктүк жана (же) финансылык мамилелердин системасы.

ИШКАНА (англ. enterprise) – КР ЖКнын 33-беренесинин 1-бөлүгүнө ылайык бул өзүнүк күллүү ишкердигин жүзөгө ашыруу үчүн пайдаланылган мүлктүк комплекс.

Согласно статье 205 ГК КР, лицо, которому выдана доверенность, может передоверить их совершение другому лицу, если уполномочено на это доверенностью либо вынуждено к этому силою обстоятельств для охраны интересов выдавшего доверенность. Доверенность, выдаваемая в порядке передоверия, должна быть нотариально удостоверена, за исключением случаев, предусмотренных статьей 203 ГК КР. Срок действия доверенности, выданной в порядке передоверия, не может превышать срока действия доверенности, на основании которой она выдана. Передавший полномочия другому лицу должен известить об этом выдавшего доверенность и сообщить ему необходимые сведения о лице, которому переданы полномочия. Неисполнение этой обязанности возлагает на передавшего полномочия ответственность за действия лица, которому он передал полномочия, как за свои собственные.

ДОВЕРИТЕЛЬНАЯ СОБСТВЕННОСТЬ (траст) – это система имущественных и (или) финансовых отношений между учредителями траста, доверительным собственником и бенефициаром (выгодоприобретателем, т.е. лицом, в интересах которого совершаются трастовые операции).

ПРЕДПРИЯТИЕ (англ. enterprise) – согласно части 1 статьи 33 ГК КР, это имущественный комплекс, используемый для осуществления предпринимательской деятельности.

ИШКАНАНЫ ИЖАРАЛООКЕЛИШИМИ – КРнын жарандык укугунда ижара келишиминин бир түрү болуп саналат, бүгө ылайык ишкердикти жүзөгө ашыруу үчүн пайдаланылуучу мүлктүк комплекс катары бүтүндөй алганда ишканаңы ижаралоо келишими боюнча, ижарага берүүчү ижарачыга акы төлөтүү менен жер участокторун, имараттарды, курулуштарды, жабдуу-шаймандарды жана ишкананын курамына кирген башка негизги каражаттарды убактылуу ээлик кылууга жана пайдалануугаберүүгө, чийки зат запастарын, отунду, материалдарды жана башка жүгүртүү каражаттарын: жерди, суунун жана башка жаратылыш ресурстарын, имараттарды, курулуштарды жана жабдуу-шаймандарды пайдалануу укугун, ишкана менен байланышкан башка мүлктүк укуктарды, ишканаңын ишин өзгөчөлөп турган белгилерге укукту жана башка өзгөчө укуктарды келишимде аныкталган тартипте, шартта жана өлчөмдө берүүгө, оңондой эле талап коюу укугун ага берүүгө жана ишканага тиешелүү карыздарды ага которуугамилдеттенет, бүгө ижарага берүүчү башка жактарга берүүгө укукоо болгон укуктар менен милдеттер кирбейт (КР ЖКнын 504-беренеси).

Ишканаңы ижаралоо келишими жактар кол коюлган бир документти түзүү жолу менен жазуу жүзүндө түзүлөт жана нотариалдык жактан күбөлөндүрүлүүгө, оңондой эле каттоодон өткөн учурдан тартып түзүлүү деп эсептелинүү үчүн мамлекеттик каттоодон өтүүгө тийиш.

ДОГОВОР АРЕНДЫ ПРЕДПРИЯТИЯ – в гражданском праве КР является одним из видов договора аренды, по которому осуществляется аренда предприятия в целом как имущественного комплекса, используемого для предпринимательской деятельности, при котором арендодатель обязуется предоставить арендатору за плату во временное владение и пользование земельные участки, здания, сооружения, оборудование и другие входящие в состав предприятия основные средства, передать в порядке, на условиях и в пределах, определяемых договором, запасы сырья, топлива, материалов и иные оборотные средства, права пользования землей, водой и другими природными ресурсами, зданиями, сооружениями и оборудованием, иные имущественные права, связанные с предприятием, права на обозначения, индивидуализирующие деятельность предприятия, и другие неключительные права, а также уступить ему права требования и перевести на него долги, относящиеся к предприятию, за неключением тех прав и обязанностей, которые арендодатель не вправе передавать другим лицам (статья 504 ГК КР).

Договор аренды предприятия заключается в письменной форме путем составления единого документа, подписанного сторонами, и подлежит нотариальному удостоверению, а также государственной регистрации, чтобы считаться заключенным с момента такой регистрации.

ИШКАНАНЫ САТУУ КЕЛИШИМИ – КРнын ЖКинде каралган соода-сатык келишиминин өзгөчө түрү, ага ылайык сатып алуучунун менчигине мүлктүк комплекс катары ишкананы толугу менен сатуучунун башка жактарга берүүгө укуксуз болгон укуктар менен милдеттеринен башканын баарын берүүгө милдеттенет. Эгерде келишимде башкача каралбаса, сатуучунун өзүнчөлүгүнүн жана анын продукциясынын, ал аткарган иштердин же кызмат көрсөтүүлөрдүн фирмалык аталышына, товардык белгисине, тейлөө белгисине жана башка каражаттарына укуктар сатып алуучуга өтөт. КР ЖКнын 416-беренесине ылайык келишимдин өзгөчөлүгү – анын сөзсүз жактар кол койгон соода-сатык келишимин түзүү менен жазуу жүзүндө болушу, тийиштүү документтердин тиркелиши, ошондой эле мамлекеттик каттоодон өтүүсү жана ушундай катталган учурдан тартып ал түзүлдү деп эсептелиши. Ишкананы сатуу келишиминин формасын сактабай коюу анын жараксыз болуп калышына алып келет.

ИШКЕР (англ. enterprising) – ишкерлик менен алектенген жак, эгерде кеңири мааниден алып карап көрсөк, коммерциялык уюмдун жетекчиси, ошондой эле КРнын мыйзам актыларында белгиленген тартипте жеке ишкер катары каттоодон өткөн жаран.

ИШКЕРДИК БЕДЕЛ – материалдык эмес дөөлөттөрдүн бири жана конкреттүү жактын адистик деңгээлинин

ДОГОВОР ПРОДАЖИ ПРЕДПРИЯТИЯ – это особый вид договора купли-продажи, предусмотренный в ГК КР, согласно которому продавец обязуется передать в собственность покупателя предприятие в целом как имущественный комплекс за исключением прав и обязанностей, которые продавец не вправе передавать другим лицам. Права на фирменное наименование, товарный знак, знак обслуживания и другие средства индивидуализации продавца и его продукции, выполняемые ими работы или услуги переходят к покупателю, если иное не предусмотрено договором. Особенность договора заключается в том, что, согласно статье 416 ГК КР, обязательности письменной формы путем составления договора купли-продажи, подписанного сторонами с приложением к нему документов, а также государственной регистрации и договор считается заключенным с момента такой регистрации. Несоблюдение формы договора продажи предприятия влечет его недействительность.

ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬ (англ. enterprising) – лицо, осуществляющее предпринимательскую деятельность, если смотреть в широком смысле, руководитель коммерческой организации, а также гражданин, зарегистрированный в качестве индивидуального предпринимателя в установленном законодательством КР порядке.

ДЕЛОВАЯ РЕПУТАЦИЯ – одно из нематериальных благ, которое представляет собой оценку профессио-

баасын билдирет. Ишкердик беделге ар бир жаран ээ боло алат, анын ичинен ишкердик жүргүзгөнү, ошондой эле кандай гана юридикалык жак болбосун, мейли коммерциялык жана коммерциялык эмес уюм же мамлекеттик ишканалар, мекемелер ж.б. (КР ЖКнын 50-беренеси).

ИШТИКТҮҮ КАРЫМ-КАТНАШТАРДЫН КААДА-САЛТТАРЫ – КРнын жарандык укуктарында ээлик кылуу ишинин кайсы бир жагында калыптанып калган жана кеңири колдонулган, кайсы бир документтерде жазылгандыгына же жазылбагандыгына карабастан мыйзамдарда каралбаган жүрүш-туруш эрежелери (КР ЖКнын 4-беренеси).

ИШТИ СЫРТЫНАН КАРОО – жарандык процессте соттун иште доогер же жоопкер, же ал экөө тең жок болгон учурда кароосу. Доогер же жоопкерден, же эки тараптан тең иште алар жокто териштирүү жөнүндө арыз берилген учурларда жол берилет. Доогер же жоопкер соттун отурумуна жүйөлүү себепсиз келбеген жана алардан иште сырттан кароо жөнүндө арыз түшпөгөн учурда сот иште териштирүүнү кийинкиге калтырат. Экинчи жолу чакырганда жүйөлүү себептер жок эле жактар келбей койгон болсо, анда сот иштин материалындагы маалыматтар боюнча териштирүүгө мүмкүн эмес деп эсептесе, доону кароосуз калтырат.

нальных качеств конкретного лица. Деловой репутацией может обладать любой гражданин, в т.ч. занимающийся предпринимательской деятельностью, а также любое юридическое лицо как коммерческая и некоммерческая организация или государственные предприятия, учреждения и др. (статья 50 ГК КР).

ОБЫЧАЙ ДЕЛОВОГО ОБОРОТА – в гражданском праве КР сложившееся и широко применяемое в какой-либо области предпринимательской деятельности правило поведения, не предусмотренное законодательством, независимо от того, зафиксировано ли оно в каком-либо документе или нет (статья 4 ГК КР).

ЗАОЧНОЕ РАССМОТРЕНИЕ ДЕЛА – в гражданском процессе рассмотрение судом дела в отсутствие истца или ответчика либо того и другого. Допускается, если от истца или ответчика, либо от обеих сторон поступило заявление о разбирательстве дела в их отсутствие. В случае неявки на судебное заседание истца и ответчика без уважительных причин, если от них не поступило заявление о заочном рассмотрении дела, суд откладывает разбирательство дела. При неявке сторон без уважительных причин по вторичному вызову суд оставляет иск без рассмотрения, если не считает возможным разрешить дело по имеющимся в деле материалам.

К

КААДА-САЛТТАР (англ. custom) – КРнын жарандык укугунда жашоо турмуштун белгилүү чөйрөсүндө бекем орноп калган тийиштүү коомдук мамилелердин катышуучуларынын жүрүш-турушун жөнгө салуучу эреже деп аныктоого болот.

Каада-салттар конкреттүү коомдук чөйрөдө (этностук же социалдык топто, кайсы бир кесиптеги адамдар арасында, ишмердиктин белгилүү түрүнүн катышуучуларында ж.б.) түзүлөт жана бул чөйрөдө, негизинен, өзүнүн байыртадан берки жана бир нече жолку, узак мезгил бою кыйшаюусуз колдонулушунун аркасында сакталат.

КАДЫР-БАРКТЫ, БЕДЕЛДИ КОРГОО – бул КР жарандык укугу боюнча материалдык эмес абалды коргоону камсыз кылуунун бирден бир ыкмасы деп түшүнүүгө болот. Эгерде кимдир бирөө жарандын кадыр-баркына же ишкердик беделине же юридикалык жактын ишкердик беделине шек келтирген маалыматтарды таратып жана андай маалымат чындап эле жалган мүнөзгө ээ болсо шек келтирген маалыматтарды төгүндөө менен катар алардын жайылтылышынан улам келтирилген материалдык жана моралдык зыяндын ордун толтуруу-ну сот аркылуу талап кылууга укуктуу. Жогоруда маалымдалгандан башка учурда да, маселен, мындай ишке тиешеси бар же болбосо ага кызыкдар адамдардын талабы боюнча жарандын кадыр-баркын, ишкердик беделин ал өлгөндөн кийин да коргоого мыйзам жол берет.

ОБЫЧАЙ (англ. custom) – в гражданском праве КР можно определить как прочно установившееся правило жизни участников соответствующих общественных отношений в определенной сфере и регулирующее их поведение.

Обычаи создаются в конкретной общественной среде (этнической или социальной группе, среди лиц определенной профессии, участниками определенного вида деятельности и т.п.) и соблюдаются в этой среде главным образом благодаря своей давности и неоднократному, неуклонному применению в течение долгого времени.

ЗАЩИТА ДОСТОИНСТВА, ДЕЛОВОЙ РЕПУТАЦИИ – в гражданском праве КР понимается как один из способов обеспечения защиты нематериальных благ. В случае когда распространяются сведения, порочащие достоинство или деловую репутацию гражданина, или сведения, порочащие деловую репутацию юридического лица, и такие сведения не соответствуют действительности, то они вправе требовать по суду опровержения порочащих его честь, достоинство или деловую репутацию сведений и возмещения материального и морального вреда. Кроме вышеизложенного, если какой-то гражданин имеет отношение к этому делу или по требованию заинтересованных лиц также законом допускается защита достоинства гражданина и после его смерти.

КАЗУС (лат. casus) – КРнын жарандык укугунда үч мааниде түшүндүрүлөт: биринчиден, укуктун субъекттеринин эркисиз пайда болгон окуя, ошондуктан алдын-ала шарттоого мүмкүн эмес; экинчиден, бул кокустан болгон аракет, күнөөнүн элементи жок, бирок сыртынан караганда укук бузуунун белгилерине ээдей.

Демек, юридикалык жоопкерчиликке тартууга болбойт; үчүнчүдөн, КР сотторунун ишинен өзүнчө алынган соттук иш же укуктагы кырдаал мисал катары башка окшош иштерди караганда көрсөтүлөт.

КАЙРА ИНВЕСТИЦИЯЛОО (лат. re – кайрадан аракеттенүү) – КР жарандык укугунда инвестициялык операциялардан киреше формасында алынган каражаттарды кайталап, кошумча салуу болот. Кайра инвестициялоо кабыл алуучу өлкөнүн экономикасына чет өлкөлүк инвесторлордун тапкан пайдасынын бөлүгү боюнча капиталдык салымы.

КАЙРА ИШТЕТҮҮ – КРнын жарандык укугунда менчик укугун алуунун негиздеринин бири болуп саналат. КР ЖКнын 253-беренесине ылайык эгерде келишимде башкасы каралбаса, жактын өзүнө тиешелүү эмес материалдарды кайра иштетүү жолу менен жасаган жаңы кыймылдуу мүлкүнө менчик укугу материалдын менчик укугун пайда кылат. Бирок кайра иштетүүнүн наркы материалдын наркынан кыйла ашса, жаңы буюмга менчик укугуна өзү үчүн ак ниеттүүлүк менен аракеттенип кайра иштеткен жак ээ болот. Эгерде ке-

КАЗУС (лат. casus) – в гражданском праве КР понимается в трех значениях: во-первых, это событие, наступление которого не зависит от воли субъекта права, поэтому не может быть предусмотрено при данных условиях; во-вторых, это случайное действие, не имеющее элементов вины, хотя обладает внешними признаками правонарушения.

Следовательно, не влечет юридической ответственности; в-третьих, отдельно взятое судебное дело судов КР первой инстанции или правовая ситуация как пример, которые показывают при рассмотрении аналогичных судебных дел.

РЕИНВЕСТИЦИИ (от лат. re – повторное действие) – в гражданском праве КР повторные, дополнительные вложения средств, полученных в форме доходов от инвестиционных операций. Реинвестиция понимается также как вложение капитала частями прибылей иностранных инвесторов в экономику принимающей страны.

ПЕРЕРАБОТКА – в гражданском праве КР является одним из оснований приобретения права собственности. В соответствии со статьей 253 ГК КР, если иное не предусмотрено договором, право собственности на новую движимую вещь, изготовленную лицом путем переработки непринадлежащих ему материалов, приобретается собственником материалов. Однако, если стоимость переработки существенно превышает стоимость материалов, право собственности на новую вещь приобретает лицо, которое, действуя добросовестно, осуще-

лишимде башкача каралбаса, материалынан жасалган буюмга менчик укугун алган материалдын ээси кайра иштеткен жакка анын иш наркын компенсациялоого, ал эми жаңы буюмга менчик укугуна иштеткен жак ээ болгон болсо, анда ал материалдын ээсине материалдын наркын төлөп берүүгө милдеттүү. Кайра иштеткен жактын кара ниеттик аракетинин натыйжасында материалынан ажыраган анын ээси жаңы буюмду анын менчигине берүүнү жана ага келтирилген зыяндын ордун төлөп берүүнү талап кылууга акылуу.

КАЙРА КАМСЫЗДАНДЫРУУ – КРнын жарандык укугунда түзүлгөн келишимге ылайык толугу менен же жарым жартылай камсыздандыруу тобокелдигин жана камсыздандыруу чыгашаларын башка камсыздандыруучудан төлөтүү.

КР «Кыргыз Республикасындагы камсыздандырууну уюштуруу жөнүндөгү» мыйзамынын 3-беренесине ылайык мында кайра камсыздандыруу келишимин түзгөн камсыздандыруучу камсыздандыруу келишими (негизги келишим) боюнча келишимде камсыздандырылуучу болуп саналат.

КАЙРЫМДУУЛУК – муктаж болгон жарандарга же юридикалык жактарга материалдык жактан жардам корсотүү жана аны менен кайсы бир коомдук маанилүү иштерди онуктүрүүгө жана колдоого багытталган иш. Мисалга, ооруканa куруу, мектепти ондоо, олкобүзгө белгилүү бол-

ствило переработку для себя. Если иное не предусмотрено договором, собственник материалов, приобретший право собственности на изготовленную из них вещь, обязан компенсировать стоимость переработки осуществившему ее лицу, а в случае приобретения права собственности на новую вещь этим лицом последнее соответственно обязано возместить собственнику материалов их стоимость. Собственник материалов, утративший их в результате недобросовестных действий лица, осуществившего переработку, вправе требовать передачи новой вещи в его собственность и возмещения причиненных ему убытков.

ПЕРЕСТРАХОВАНИЕ – в гражданском праве КР можно определить как полностью или частичное страхование риска и выплату страхового возмещения у другого страховщика в соответствии с договором.

Согласно статье 3 Закона «Об организации страхования в Кыргызской Республике», страховщик по договору (основному договору) страхования, заключивший договор перестрахования, является в договоре перестрахования страхователем.

БЛАГОТВОРИТЕЛЬНОСТЬ – оказание материальной помощи нуждающимся гражданам или юридическим лицам, направленной на поощрение, а также на развитие каких-либо общественно значимых форм деятельности. Например, для строительства больницы, ремонта школы, прове-

гон коомдук-саясий ишмерлердин юбилейлик мааракелерин өткөрүү ж.б.у.с.

КАЛЫБЫНА КЕЛТИРҮҮ ӨНДҮРҮШҮ – көрсөтүүчүнүн жоголгон баалуу кагаздары жана көрсөтүүчүнүн (буйрутма) ордердик баалуу кагаздары боюнча укуктарды калыбына келтирүүнүн соттук тартиби, ошондуктан калыбына келтирүү өндүрүшү өзгөчө өндүрүшкө кирет.

КР ЖПКнин 297-беренесине ылайык көрсөтүүчүнүн баалуу кагазын же көрсөтүүчүнүн (буйрутма) ордердик баалуу кагазын жоготкон адам мыйзамда белгиленген учурларда ал документти жараксыз деп эсептөө жана ал боюнча укуктарды калыбына келтирүү жөнүндө соттон өтүнө алат. Жоголгон документти жараксыз деп эсептөө жөнүндө арыз ал документти берген мекеме (жак) жайгашкан жердеги сотко берилет.

КАМКОРЧУЛУК (англ. guardianship; tutelage) – КРнын жарандык укугу боюнча аракетке кудуретсиз же толук эмес аракетке кудуреттүү жарандардын өздүк (жеке) жана мүлктүк укуктарын жана кызыкчылыктарын коргоо үчүн, ошондой эле камкорчулукка алынгандарды тарбиялоо максатында белгиленген укуктун бир формасын түшүнүүгө болот.

КР ЖКнын 67-беренесине ылайык камкордукка алуу жаш балдарга, ошондой эле психикалык бузулуудан улам сот тарабынан аракетке кудуретсиз деп табылган жарандарга белгиленет. Камкордукка алуучулар

дения мероприятий, посвященных юбилею общественно политических деятелей в стране, и т.д.

ВОССТАНОВЛЕНИЕ ПРОИЗВОДСТВА – это судебный порядок восстановления прав по утерянным ценным бумагам предъявителя и по ордерным ценным бумагам предъявителя, поэтому восстановление производства относится к особым производствам.

Согласно статье 297 ГПК КР, лицо, утратившее ценную бумагу на предъявителя или ордерную ценную бумагу, может просить суд о признании утраченного документа недействительным и восстановлении прав по нему. Права по документу могут быть восстановлены и при утрате документом признаков платежности в результате ненадлежащего хранения или по другим причинам. Заявление о признании утраченного документа недействительным подается в суд по месту нахождения учреждения (лица), выдавшего этот документ.

ОПЕКА (англ. guardianship; tutelage) – по гражданскому праву КР понимается как одна из правовых форм защиты личных и имущественных прав и интересов недееспособных или не полностью дееспособных граждан, а также в целях воспитания опекунов.

В соответствии со статьей 67 ГК КР опека устанавливается над малолетними, а также над гражданами, признанными судом недееспособными вследствие психического расстройства. Опекуны являются представи-

мыйзамга ылайык камкордук кылуучу тарап болуп саналат жана алардын атынан алардын кызыкчылыгында бардык зарыл бүтүмдү жасайт.

КАМСЫЗДАНДЫРУУ (англ. insurace) – бул жарандык-укуктук мамиленин бир түрү катары белгилүү окуя (камсыздандыруу учуру) болгон кезде камсыздандыруу салымынын эсебинен (камсыздандыруу сыйлыгы) куралган фонддун эсебинен жеке жана юридикалык жактардын мүлктүк кызыкчылыктарын коргоо.

КРнын камсыздандыруу жөнүндөгү мыйзам актыларына ылайык камсыздандыруу ыктыярдуу жана милдеттүү түрдө жүзөгө ашырылат жана камсыздандыруу жарандын же юридикалык жак (камсыздандырылуучу) камсыздандыруу уюму (камсыздандыруучу) менен түзүлгөн мүлктүк же жеке камсыздандыруу келишиминин негизинде жүргүзүлөт.

КАМСЫЗДАНДЫРУУ САЛЫМЫ – КРнын «Кыргыз Республикасында камсыздандырууну уюштуруу жөнүндөгү» мыйзамынын 3-беренесине ылайык бул камсыздандыруу акысы – келишимде шартталган акы, ага ылайык камсыздандыруучу уюм камсыздандырылуучу жакка камсыздандыруу келишиминде белгиленген тартипте жана мөөнөттө төлөп берүүгө милдеттүү. Мындан сырткары «Мамлекеттик социалдык камсыздандыруу жөнүндөгү» мыйзамынын 2-беренеси боюнча камсыздандыруу салымы камсыздандыруучу мамлекеттик социалдык камсыздандыруу

телями подопечных в силу закона и совершают от их имени и в их интересах все необходимые сделки.

СТРАХОВАНИЕ (англ. insurace) – это вид гражданско-правовых отношений относительно защиты имущественных интересов физических и юридических лиц в случае наступления определенных событий (страховых случаев) за счет денежных фондов, которые формируются путем уплаты этими лицами страховых платежей (страховых взносов, страховых премий).

В соответствии с законодательством КР страхование осуществляется в добровольной и обязательной формах на основе договоров имущественного или личного страхования, заключаемых между гражданином или юридическим лицом (страхователем) и со страховой организацией (страховщиком).

СТРАХОВЫЕ ВЗНОСЫ – в соответствии со статьей 3 Закона «Об организации страхования в Кыргызской Республике» это обусловленная договором плата, которую страхователь обязан уплатить страховщику в порядке и сроки, установленные договором страхования. Кроме того, согласно статье 2 Закона «О государственном социальном страховании», страховые взносы – это плата за государственное социальное страхование, которую страхователь обязан внести страховщику.

үчүн камсыздоочуга төгүп берүүгө милдеттүү болгон акы.

КАМСЫЗДАНДЫРУУ САЛЫМЫН ТӨЛӨӨЧҮ – КРнын «Мамлекеттик милдеттүү социалдык камсыздандыруу максаттары үчүн КРнын жарандарын персоналдык (жекече) каттоо жөнүндө» мыйзамынын 1-беренесине ылайык КРнын Социалдык фондуна камсыздандыруу взносторун өз алдынча төлөгөн жалдоочулар, ошондой эле жарандар, анын ичинде жеке ишкерлер, чет өлкөлүк жарандар, жарандыгы жок жактар, т.а., камсыздандыруу салымын төлөөчүлөр болуп камсыздандыруучу жана камсыздандырылуучу жак аталат.

КАМСЫЗДАНДЫРУУ ЖӨНӨТҮҮСҮ – баалуу почта жөнөтүүлөрү жөнөтүүчүнүн пломбасы (мөөрү), коюлган каттар, бандеролдор (балуу таңгак), посылкалар (жөнөтмө), тике контейнерлер (жөнөтмө идиш), ошондой эле жөнөкөй (салымы бааланбаган) посылкалар жана тике контейнерлер (КРнын «Почта байланышы жөнүндө» мыйзамы).

КАМСЫЗДАНДЫРЫЛУУЧУ (англ. insurer) – КРнын «Кыргыз Республикасында камсыздандырууну уюштуруу жөнүндө» мыйзамынын 3-беренесине ылайык камсыздандырылуучу – камсыздандыруучу уюм менен камсыздандыруу келишимин түзгөн жаран же юридикалык жак.

КАМСЫЗДАНДЫРУУ КЕПИЛДИГИ – КРнын жарандык укугунда өз каалоосу менен мүлктүк камсыздандыруунун бир түрү, ага ылайык кыл-

ПЛАТЕЛЬЩИК СТРАХОВЫХ ВЗНОСОВ – наниматели, а также граждане, в том числе индивидуальные предприниматели, иностранные граждане, лица без гражданства, которые самостоятельно уплачивают страховые взносы в Социальный фонд КР согласно статье 1 Закона «О персонифицированном (индивидуальном) учете граждан КР для целей обязательного государственного социального страхования», т.е. плательщиками страхового взноса являются страхователи и застрахованные лица.

СТРАХОВЫЕ ОТПРАВЛЕНИЯ – ценные почтовые отправления (письма, бандероли, посылки, прямые контейнеры, опечатанные пломбой (печатью) отправителя), а также обыкновенные (без оценки вложения) посылки и прямые контейнеры (Закон КР «О почтовой связи»).

СТРАХОВАТЕЛЬ (англ. –insurer) – согласно статье 3 Закона «Об организации страхования в Кыргызской Республике», гражданин или юридическое лицо, заключившее договор страхования со страховой организацией (страховщиком).

ГАРАНТИЙНОЕ СТРАХОВАНИЕ – в гражданском праве КР понимается как вид добровольного имущественного страхования, по которому

мыш иштери, дагы башка себептерден улам келтирилген, о.э. материалдык жана акчалай каражаттарды сактоо, коргоо, кабыл алуу, жөнөтүү, белгилүү бир дарекке жеткирүү иштери менен алектенген кызматкерлер тарабынан кетирилген каталардан юридикалык жак тарткан зыяндардын ордун толтурууну түшүнөбүз.

КАМСЫЗДАНДЫРУУ ПОЛИСИ (КҮБӨЛҮГҮ) – КРнын жарандык укугунда камсыздандыруу келишимин ырастоо катары камсыздандырылуучуга, камсыздандыруу уюму (камсыздандыруучу) тарабынан берилүүчү атайын документ.

КАМСЫЗДАНДЫРУУ РЕЗЕРВДЕРИ (САКТАМАСЫ) – КРнын «Кыргыз Республикасында камсыздандырууну уюштуруу жөнүндө» мыйзамынын 3-беренесине ылайык бул кабыл алган камсыздандыруу милдеттенмелерин аткарууну камсыз кылуу максатында камсыздандыруу түрлөрү боюнча алынган камсыздандыруу взносторунан камсыздандыруучу тарабынан түзүлүүчү атайын акча фондусу.

КАМСЫЗДАНДЫРУУ СУММАСЫ – КРнын «Кыргыз Республикасында камсыздандырууну уюштуруу жөнүндө» мыйзамынын 3-беренеси боюнча бул камсыздандыруучу мүлктүк камсыздандыруу келишими боюнча камсыздандыруучу ордун толтырууга милдеттенген же жеке камсыздандыруу келишими боюнча ал төлөөгө милдеттенген чектеги сумма аныкталат.

юридическому лицу возмещаются убытки от преступных действий, небрежности или упущений работников, занятых хранением, охраной, приемом, отпуском и перевозкой материальных и денежных ценностей.

СТРАХОВОЙ ПОЛИС – в гражданском праве КР определяется как именной документ, выдаваемый страховой организацией (страховщиком) страхователю в удостоверение договора страхования.

СТРАХОВЫЕ РЕЗЕРВЫ – согласно статье 3 Закона «Об организации страхования в Кыргызской Республике», это специальные денежные фонды, формируемые страховщиками из полученных страховых взносов по видам страхования с целью обеспечения выполнения принятых ими страховых обязательств.

СТРАХОВАЯ СУММА – в соответствии со статьей 3 Закона «Об организации страхования в КР» определяется как сумма, в пределах которой страховщик обязуется выплатить страховое возмещение по договору имущественного страхования или которую он обязуется выплатить по договору личного страхования.

КАМСЫЗДАНДЫРУУ ЧЫГЫМЫНЫН ОРДУН ТОЛТУРУУ – бул камсыздандыруу кырсыгы болгон учурда зыянды жабууга камсыздандыруу келишими боюнча камсыздандыруучу уюм тарабынан төлөнө турган акчалай сумма («Кыргыз Республикасында камсыздандырууну уюштуруу жөнүндө» мыйзамынын 3-беренеси).

КАМСЫЗДАНДЫРУУ ОКУЯСЫ – камсыздандырылуучуга, камсыздандырылган жакка же болбосо пайда табуучуга камсыздандыруу төлөмүн төлөп берүү үчүн камсыздандыруучуну милдеттендирген, камсыздандыруу келишиминде же мыйзамда каралган окуянын болушу (КРнын «Кыргыз Республикасында камсыздандырууну уюштуруу жөнүндө» мыйзамынын 3-беренеси).

КАМСЫЗДАНДЫРУУЧУЛАР – КРнын «Кыргыз Республикасында камсыздандырууну уюштуруу жөнүндө» мыйзамынын 4-беренесине ылайык камсыздандыруу ишин жүргүзүү максатында КРнын мыйзамдарында каралган уюштуруучулук-укуктук таризде түзүлгөн жана КРнын аймагында камсыздандыруу ишин жүргүзүүгө белгиленген тартипте лицензия алган юридикалык жактар камсыздандыруучулар болуп саналат. Мыйзамда каралган талаптарга жооп бербеген юридикалык жактар камсыздандыруу ишин жүргүзүүгө укуксуз.

КАМПАДА САКТОО КЕЛИШИМИ – бул келишим боюнча буюмзатты (сактоочу) буюмзат ээси (жүк откоруучу) тарабынан ага откорүп берилген буюмзаттарды акысын алуу менен

СТРАХОВОЕ ВОЗМЕЩЕНИЕ – это денежная сумма, выплачиваемая страховщиком по договору страхования в покрытие ущерба при наступлении страхового случая (статья 3 Закона «Об организации страхования в Кыргызской Республике»).

СТРАХОВОЙ СЛУЧАЙ – свершившееся событие, предусмотренное договором страхования или законом, с наступлением которого возникает обязанность страховщика произвести страховую выплату страхователю, застрахованному лицу либо выгодоприобретателю (статья 3 Закона «Об организации страхования в Кыргызской Республике»).

СТРАХОВЩИКИ – согласно статье 4 Закона «Об организации страхования в Кыргызской Республике», это юридические лица, созданные в организационно-правовой форме, предусмотренной законом КР, с целью осуществления страховой деятельности и получившие в установленном порядке лицензию на осуществление страховой деятельности на территории КР. Юридические лица, не отвечающие требованиям закона (не имеющие лицензию), не вправе заниматься страховой деятельностью.

ДОГОВОР СКЛАДСКОГО ХРАНЕНИЯ – это договор, по которому товарный склад (хранитель) обязуется за вознаграждение хранить товары, переданные ему товаровладельцем

сактоого жана ал буюмзаттарды сактатуу бойдон кайтарып берүүгө милдеттенет (КР ЖКнын 902-беренеси).

Кампада сактоо келишими сактоо келишиминин бир түрү жана жогоруда берилген аныктамадан бул эки тараптуу, акы төлөнүүчү, тил табыштык (консенсуалдык) келишими. Аманатка берилген мүлктү сактоочу жана аны берүүчү келишимдин тараптары катары катышат, мында буюмзат сактоочу кампа, ал эми буюмзаттын ээси аманатка берүүчү болуп саналат.

Ээлик кылуу ишкердиги иретинде буюмзатты сактоону ишке ашырып жана сактоого байланыштуу кызматтарды көрсөтүп жаткан уюм буюмзат кампасы деп табылат (КР ЖКнын 900-беренеси). Эгерде буюмзат кампасы мыйзамдарга ылайык чектелген чөйрөдөгү жактардан гана буюмзатты сактоого кабыл алуучу кампаларга кошулбаса, жалпы пайдалануудагы буюмзат кампасы деп эсептелет.

Кампага сактоо келишими тил табыштык (консенсуалдык), акы төлөнүүчү, эки жактуу болуп саналат. Каралып жаткан келишимдин предмети – буюмзатты сактоо жана ишкердик менен байланышкан кызматтарды көрсөтүү. Келишимдин мөөнөтү жактардын макулдашуусу менен аныкталат же ал мөөнөтү көрсөтүлбөй түзүлөт (талап кылганга чейин). Бул келишим боюнча кызматтардын наркы бардык буюмзат ээлерине бирдей болушу шарт. Кампада сактоо келишими жазма түрүн талап кылат. Ошол эле учурда келишимди түзүү жана кампага буюмзатты кабыл алуу кампа документи менен тастыкталган учурда пайдаланылды деп эсептелет.

(поклажедателем), и возвратить эти товары в сохранности (статья 902 ГК КР).

Договор складского хранения является разновидностью договора хранения, и как следует из вышеприведенного определения, данный договор двусторонний и возмездный. Сторонами договора выступают хранитель и поклажедатель, а в роли хранителя выступает товарный склад, поклажедателем – товаровладелец.

Товарным складом признается организация, осуществляющая в качестве предпринимательской деятельности хранение товаров и оказывающая связанные с этим услуги (статья 900 ГК КР). Товарный склад признается складом общего пользования, если в соответствии с законодательством он не отнесен к складам, которые могут принимать товары на хранение от ограниченного круга лиц.

Договор складского хранения является консенсуальным, возмездным, двусторонним. Предметом рассматриваемого договора – хранение товаров и оказание услуг, связанных с предпринимательской деятельностью. Срок договора определяется соглашением сторон с указанием срока и без указаний такого (до востребования). Цена оказываемых услуг по данному договору должна быть одинаковой для всех товаровладельцев, заключивших этот договор. Форма договора складского хранения предполагается письменная. При этом она считается соблюденной, если заключение договора и принятие товара на склады удостоверены складским документом.

КАПИТАЛДЫ КОТОРУУ – КРнын «Чет өлкөлүк валюталар менен операциялар жөнүндөгү» мыйзамынын 1-беренеси боюнча салымдарды, займдарды жана башка инвестицияларды кошуп алганда капиталдын импорту жана экспорту, ошондой эле чет өлкөлүк валюта жана ал билдирилген баалуу кагаздар менен бардык операциялар аталат.

КАРЖЫЛЫК ИЖАРА – КРнын жарандык мыйзам актыларында каржы ижара келишими катары түшүндүрүлөт.

КР ЖКнын 603-беренесине ылайык каржылык ижара келишими бул ижарага берүүчү белгилеген сатуучудан ал көрсөткөн мүлктү менчикке сатып алууга жана ушул мүлктү төлөгөн акысы үчүн ижарачыга ишкердик максатка убактылуу ээлик кылууга жана пайдалануу берүүгө милдеттенет. Мында ижарага берүүчү ижара жүйөсүн жана сатуучуну тандоо үчүн жоопкерчилик тартпайт.

Каржы ижара келишиминде сатуучуну жана сатып алынган мүлктү ижарага берүүчү тандай тургандыгы каралышы мүмкүн.

КАРМАП КАЛУУ – КРнын жарандык укугунда милдеттенмени аткарууну камсыз кылуунун жаңы ыкмасы катары аныкталды. КР ЖКнын 342-беренесине ылайык аталган ыкманын маңызы карызкорго же карызкор тарабынан көрсөтүлгөн башка жакка берилүүгө тийиш болгон буюмду кармаган кредитор, карызкор бул буюмду төлөп берүү же бул буюм менен байланышкан кемип калган учурларда жана чыгымдарды

ПЕРЕВОД КАПИТАЛА – в соответствии со статьей 1 Закона «Об операциях в иностранной валюте» определяется как импорт и экспорт капитала, включая операции по вкладам, займам и другим инвестициям, а также все операции с иностранной валютой и выраженными в ней ценными бумагами.

ФИНАНСОВАЯ АРЕНДА – в гражданском законодательстве КР понимается как договор финансовой аренды.

Согласно статье 603 ГК КР, финансовая аренда есть соглашение, по которому одна сторона – арендодатель – обязуется приобрести в собственность указанное арендатором имущество у определенного им продавца и предоставить арендатору это имущество за плату во временное владение и пользование для предпринимательских целей. Арендодатель в этом случае не несет ответственности за выбор предмета аренды и продавца.

Договором финансовой аренды может быть предусмотрено, что выбор продавца и приобретенного имущества осуществляется арендодателем.

УДЕРЖАНИЕ – в гражданском праве КР определяется как новый способ обеспечения исполнения обязательств. Согласно статье 342 ГК КР, существо указанного способа заключается в том, что кредитор, у которого находится вещь, подлежащая передаче должнику либо другому лицу, указанному должником, вправе в случае неисполнения должником в срок своего обязательства по оплате этой вещи или возмещению кредито-

кредиторго ордун толтуруу боюнча оз милдеттенмесин моонотундо аткарбаган учурда, аны тиешелуу милдеттенме аткарылмайынча карман турууга укуктуу экендигинде турат.

Карман калуу укугу буюмдун баасын толон же чыгымдардын ордун толтурун берүү менен байланышпаган, бирок эки тарап тең катышкан милдеттенмелерден келип чыккан талаптарды камсыз кылуу үчүн да жузого ашырылышы мүмкүн. Мүлктү карман калууну жузого ашырган кредитордун талаптары күрөө менен камсыздалган талаптарды канааттандыруу үчүн каралган коломдо жана тартипте канааттандырылат. Карман калуу милдеттенмесинин чөнемдери диспозитивдик мүнөзго ээ, анткени тараптарга келишимде милдеттенмени камсыз кылуунун аталган ыкмасын жокко чыгарган шартты белгилөө укугу берилген. Карызкордун буюмун карман калуу укугуна ээ болгон кредитордун ордунда буюмду сактоого байланыштуу кызматы үчүн толоону күтүп жаткан келишим боюнча сактоочу, жүктү ташып келгендиги үчүн толук эсептешмейинче кабыл алуучуга жүктү бербеген келишим боюнча жүк ташуучу, аткарылган жумушу үчүн толонмойунча жасаган буюмун таштырыкчыга бербеген подрядчы ж. б. болушу мүмкүн. Ишкердик мамилелеринде карызкордун карман калыпган буюму үчүн толоого же ага карата чыгымдардын же башкача түрдөгү чыгымдардын ордун толтурууга байланышпаган милдеттенмолери да камсыз кылынышы мүмкүн. Кредитордун эсептешине келип түшкөн буюмга карата укук үчүнчү жак тарабынан сатып алынган учурда да кредитор озүндө болгон буюмду карман калуу укугунан ажырабайт. Эгерде кредитор буюмду карман калганына карабастан карызкор оз милдеттенмесин аткарбаса, анда кредитор ага карата ондүрүп алуу укугуна ээ. Мында кредитордун талаптары буюмдун наркынын эсебинен күрөө менен камсыз кылынган талаптарды камсыз кылуу үчүн белгиленген тартипте жана коломдо канааттандырылат.

ру связанных с этой вещью издержек и убытков удерживать ее до тех пор, пока соответствующее обязательство не будет исполнено.

Удержание может быть осуществлено также для обеспечения требований, хотя и не связанных с уплатой цены вещи или возмещением расходов на нее, но возникших из обязательства, в котором участвуют обе стороны. Требования кредитора, осуществившего удержание, удовлетворяются в объеме и порядке, предусмотренными для удовлетворения требований, обеспеченных залогом. Нормы обязательства об удержании носят диспозитивный характер, поскольку сторонам предоставлено право предусмотреть в договоре условие, исключающее применение названного способа обеспечения исполнения обязательства. В роли кредитора, располагающего правом удерживать вещь должника, может оказаться хранитель по договору хранения, ожидающий оплаты услуг, связанных с хранением вещи, перевозчик по договору перевозки, не выдающий груз получателю до полного расчета за выполненную перевозку, подрядчик, не передающий заказчику созданную им вещь до оплаты выполненной работы, и т.п. В предпринимательских отношениях удержанием вещи должника могут обеспечиваться также его обязательства, не связанные с оплатой удерживаемой вещи или возмещением издержек на нее и других убытков. Кредитор не лишается права удерживать находящуюся у него вещь даже тогда, когда права на поступившую во владение кредитора вещь приобретены третьим ли-

КАРЫЗДЫ КОТОРУУ – КРнын жарандык укугу боюнча карызкордун озүнүн карызын башка жакка макулдашууга ылайык, туцгуч карызкор экинчи жакка, т.а., жаңы карызкорго озүнүн милдеттенмесин аткаруу боюнча милдеттенмени жүктойт, оз кезегинде акыркы жак мурдагы карызкордун абалынан жаман эмес шартта милдеттенмелерин алмашуу менен которуусун түшүнүүгө болот.

КР ЖКнын 318-беренесине ылайык карызды которуу кредитордун макулдугу менен гана жол берилет.

КАРЫЗДЫ КЕЧҮҮ – бул баарыдан мурда кредитор карызкордун мойнундагы милдеттенмелерден бошотуусу жана бул бир караганда кредитордун бир жактуу эркинен келип чыккан акт катары корунушу мүмкүн, бирок дайыма карызкордун да макулдугун талап кылат.

КР ЖКнын 376-беренесине ылайык карыздын кечирилиши, эгерде бул кредитордун мүлкүно карата башка жактардын укугун бузбаса, кредитор тарабынан карызкордун мойнундагы милдеттенмелерден бошотуусу

цом. Если, несмотря на удержание кредитором вещи, должник не исполнил свое обязательство, кредитор вправе обратить на нее взыскание. При этом требования кредитора удовлетворяются из ее стоимости в порядке и объеме, которые предусмотрены для удовлетворения требований, обеспеченных залогом.

ПЕРЕВОД ДОЛГА – по гражданскому праву КР понимается как перевод должником своего долга на другое лицо на основании соглашения, в силу которого одна сторона как первоначальный должник возлагает на другую сторону, именуемую новым должником, обязанность по исполнению собственного обязательства, т.е. долг перед третьим лицом – кредитором, а последний соглашается на замену должника в обязательстве на условиях, не худших, чем положение прежнего должника.

Согласно статье 318 ГК КР, перевод долга допускается лишь с согласия кредитора.

ПРОЩЕНИЕ ДОЛГА – это прежде всего освобождение кредитором должника от лежащих на нем обязанностей, которое, на первый взгляд, может показаться односторонним волевым актом кредитора, но всегда требует и согласия должника.

Согласно статье 376 ГК КР, прощение долга – это случай, когда обязательство прекращается с освобождением кредитором должника от лежащих на нем обязанностей, если это не нарушает прав других лиц в

менен милдеттенмени токтотулушу. Жактардын макулдашуусу менен милдеттенмелерди токтотулушунун башка негиздеринен бул утурлама канааттандырууну белгилегендиги менен айырмаланат. Эгерде карызды кечирүү аракетке кудуретсиз жак тарабынан жасалса же үчүнчү жактардын укуктарын бузса, жараксыз. Мисалы, КРнын мыйзамдарына ылайык кредитор банкрот деп жарыяланган учурда.

КАРЫЗКОР – КРнын жарандык укугунда милдеттенменин катышуучусунун укуктар менен милдеттерин болуштүрүүдөн келип чыккан белгилөө аныкталат. Милдеттенмеге кандай болбосун башка жарандык укуктар сыяктуу эле кеминде эки жак катышат, алар анын субъекттери же тараптары деп аталат. Укуктарды жана милдеттерди алып жүрүүгө кудуреттүү жактар гана милдеттенме укук мамилелеринин тараптары болот, алар карызкорлор жана насыя берүүчүлөр деп аталат. Аткаруу милдетин тарткан, башкача айтканда, милдеттүү тарап карызкор деп аталат. Ага кредит берүүчүлөрдүн пайдасы үчүн жасай турган белгилүү иш-аракет жүктөлөт. Карызкор жарандык укуктарды жана милдеттерди алып жүрүүчү болууга кудуреттүү, б.а., укукка кудуреттүү жеке же юридикалык жак. Карызкор төлөөгө кудуретсиз деп табылган же эсептелген юридикалык жак же жеке ишкер болушу мүмкүн. Бир тараптуу келишимде карызкор бир гана жак (мисалы, карыз келишиминде – зайымчы), эки тараптуу келишимде эки тарап болуп эсептелет.

отношении имущества кредитора. От иных оснований прекращения обязательств вследствие соглашения сторон прощение долга отличается тем, что не предполагает встречного удовлетворения. Прощение долга недействительно, если совершено недееспособным лицом или нарушает права третьих лиц. Например, в случае объявления кредитора банкротом в соответствии с законодательством КР.

ДОЛЖНИК – в гражданском праве КР определяется как обозначение участника обязательства и вытекает из распределения прав и обязанностей. В обязательстве, как и в любом ином гражданском правоотношении, участвуют не менее двух лиц, именуемых его субъектами или сторонами. Сторонами обязательственного правоотношения выступают только лица, способные быть носителями прав и обязанностей, их называют должниками и кредиторами. Должником называют того, кто несет обязанность такого исполнения, т.е. обязанная сторона. На ней лежит необходимость совершения определенных действий в пользу кредитора. Должник способен обладать гражданскими правами и обязанностями, т.е. является правоспособным физическим или юридическим лицом. Должником может быть юридическое лицо или индивидуальный предприниматель, считающиеся или признанные неплатежеспособными. В одностороннем договоре должник – одна сторона (например, в долговом договоре – заемщик), двустороннем договоре выступают две стороны.

КАТТОО ЖӨНҮНДӨ КҮБӨЛҮК – мамлекеттик компетенттүү органдар тарабынан юридикалык жак катары катталган уюмдарга берилүүчү белгиленген үлгүдөгү документ.

КЕЛИШИМ – КРнын жарандык укугунда жарандык укуктарды жана милдеттерди белгилөө, өзгөртүү же токтотуу жөнүндө эки же бир нече жактын макулдашуусу түшүнүлөт (КР ЖКнын 381-беренесинин 1-пункту).

Келишим укуктук конструкция катары Байыркы Римде эле пайда болгон. Адамзаттын тарыхында деликттер жана келишимдер милдеттенмелердин келип чыгышынын мамлекет тааныган бирден бир негизи болгон. Азыркы шарттарда, өнүгүп келаткан базар экономикасынын шарттарында жарандык укуктун субъекттеринин ортосундагы укук мамилелери жактардын эркин эрк билдирүүсүнүн базасында эрк билдирүүчү акт катары келип чыгат. Жарандык укуктун тилинде бул жарандык-укуктук келишим деп аталат.

«Келишим» термини жарандык укук илиминде ар кандай мамилелерде колдонулат. Бул эң оболу юридикалык факт, милдеттенме укук мамилелерин белгилөө фактысы менен бекемделген милдеттенме жана документ, бүтүмдүн бир түрү ж.б.[1] Бирок бул терминдин артында тур-

[1] Карацыз: *Новицкий И.Б., Лунц Л.А.* Общее учение об обязательстве. – М., Госюриздат, 1954. – 94-б.; Иоффе О.С. Обязательственное право. – М., Госюриздат, 1975. – 26-б.; Брагинский М.И., Витрянский В.В. Договорное право. – М., 1998. – 13-б.; Голованов Н.М. Гражданско-правовые договоры. – СПб., 2002. – 9-бет ж.б.

СВИДЕТЕЛЬСТВО О РЕГИСТРАЦИИ – документ установленного образца, выдаваемый организациями, зарегистрированными в качестве юридических лиц компетентным государственным органом.

ДОГОВОР – в гражданском праве КР понимается как признаваемое соглашение двух или нескольких лиц об установлении, изменении или о прекращении гражданских прав и обязанностей (пункт 1 статьи 381 ГК КР).

Договор как правовая конструкция возник еще в Древнем Риме. В истории человечества деликты и договоры были единственными признаваемыми государством основаниями возникновения обязательств. В современных условиях, в условиях рыночной экономики, правоотношения между субъектами гражданского права возникают как волевой акт на базе свободного волеизъявления сторон. Это на языке гражданского права называется гражданско-правовым договором.

Термин «договор» в науке гражданского права употребляется в различных значениях. Это прежде всего юридический факт, обязательство и документ, закрепленный факт установления обязательственного правоотношения, разновидность сделки и т.д.[1] Однако понятие, стоящее

[1] См: *Новицкий И.Б., Лунц Л.А.* Общее учение об обязательстве. – М.: Госюриздат, 1954. – С. 94; Иоффе О.С. Обязательственное право. – М.: Госюриздат, 1975. – С.26; Брагинский М.И., Витрянский В.В. Договорное право. – М., 1998. – С. 13; Голованов Н.М. Гражданско-правовые договоры. – СПб., 2002. – С. 9. и др.

ган түшүнүк Кыргыз Республикасынын жарандык кодексинде ачып көрсөтүлөт. Келишим – бул жарандык укуктун негизги институту, ал анда колдонулуп жаткан жарандык-укуктук ченемдердин жарымынан ашыгын пайдаланат. М.И.Брагинский белгилегендей, «келишимдин негизги милдети адамдардын мүмкүн болгон жана тиешелүү жүрүш-турушунун алкагын, ага тете тиешелүү талаптарды бузуунун натыйжаларын көрсөтүү жолу менен адамдардын жүрүш-турушун мыйзамдын чектеринде жөнгө салууда турат»[1]. Рынок шаймандарынын бири болуп саналуу менен жарандык-укуктук келишим жарандык карым-катнаштын мамилелерин турукташтырат, аларды алдын алгыдай кылат, келишимдин катышуучуларынын ишкердик бардык зарыл нерселер менен камсыз кылына тургандыгына ишеничин калыптандырууну камсыз кылат, ошондой эле жарандык мамилелердин субъекттеринин демилгесин стимулдаштырат, демек, өндүрүштү өнүктүрүүгө да көмөктөшөт[2]. Азыркы шарттарда жарандык-укуктук келишимдин болушунун зарылчылыгы ал жарандык укуктун, экономикалык карым-катнаш субъекттеринин иштешинин ар кандай чөйрөлөрүн козгогондугу менен шартталган. Укуктук институт катары жарандык-укуктук келишим буюмзаттык өндүрүштөн келип чыккан.

[1] Карацыз: *Брагинский М.И., Витрянский В.В.* Договорное право. – М., 1998. – 9-б.

[2] Карацыз: *Голованов Н.М.* Гражданско-правовые договоры. – СПб., 2002. – 10-б.

за этим термином, раскрывается в Гражданском кодексе Кыргызской Республики. Договор – это основной институт гражданского права, использующий в нем более половины действующих гражданско-правовых норм. Как отмечает М.И.Брагинский, «основное назначение договора сводится к регулированию в рамках закона поведения людей путем указания на пределы их возможного и должного поведения, а равно последствия нарушения соответствующих требований»[1]. Являясь одним из инструментов рынка, гражданско-правовой договор стабилизирует отношения гражданского оборота, делает их предсказуемыми, обеспечивает формирование уверенности участников договора в том, что предпринимательская деятельность будет обеспечена всем необходимым и также стимулирует инициативу субъектов гражданских правоотношений, а значит, способствует развитию производства[2]. Необходимость существования гражданско-правового договора в современных условиях обусловлена тем, что он затрагивает различные сферы жизнедеятельности субъектов гражданского права, экономического оборота. Как правовой институт гражданско-правовой договор порожден товарным производством.

[1] См: *Брагинский М.И., Витрянский В.В.* Договорное право. – М., 1998. – С. 9.

[2] См: *Голованов Н.М.* Гражданско-правовые договоры. – СПб., 2002. – С. 10.

Келишим эң уникалдуу укуктук каражаттардын бирин билдирет, анын алкагында ар бир тараптын таламы башка тараптын таламын канааттандыруу принциби аркылуу канааттандырылышы мүмкүн. Бул келишимди түзүүдө жана аны ойдогудай аткарууда тараптардын жалпы таламын жаратат. Ошондуктан жарандык-укуктук келишим жарандык укук мамилелеринин катышуучуларынын укуктарынын жана милдеттеринин көлөмүн, милдеттенмелерди аткаруунун тартибин жана шарттарын, аларды аткарбагандык же талаптагыдай аткарбагандык үчүн жоопкерчиликти аныктайт.

КЕЛИШИМДИН КОЛДОНУЛУШУ – КР жарандык укугуна ылайык келишимдер жалпы эреже боюнча күчүнө кирет жана ал түзүлгөн учурдан тартып аны тараптар аткарууга милдеттүү болуп калат (КР ЖКнын 385-беренесинин 1-пункту жана 394-беренелери).

Келишимден бир эле учурда милдеттенме келип чыгат. Бирок тараптар өздөрү түзгөн келишимдин шарттары алардын келишимди түзгөнгө чейин келип чыккан мамилелерине карата колдонула тургандыгын белгилөөгө укуктуу. Келишимдин колдонулуш мөөнөтүнүн аякташы тараптардын келишим боюнча милдеттенмелеринин токтотулушуна алып келбейт. Эгерде мыйзамда же келишимде анын колдонулушунун мөөнөтү каралган болсо, бул мөөнөттүн аякташы тараптардын келишим боюнча милдеттенмелеринин токтотулушуна алып келет. Колдонулушунун мөөнөтү көрсөтүлбөгөн

Договор представляет собой одно из самых уникальных правовых средств, в рамках которого интерес каждой стороны в принципе может быть удовлетворен лишь посредством удовлетворения интереса другой стороны. Это и порождает общий интерес сторон в заключении договора и его надлежащем исполнении. Поэтому именно гражданско-правовой договор определяет объем прав и обязанностей участников гражданских правоотношений, порядок и условия исполнения обязательства, ответственность за их неисполнение или ненадлежащее исполнение.

ДЕЙСТВИЕ ДОГОВОРА – в соответствии с гражданским правом КР договоры по общему правилу вступают в силу и становятся обязательными для сторон с момента его заключения (пункт 1 статьи 385 и статья 394 ГК КР).

Из договора одновременно возникает и обязательство. Однако стороны вправе установить, что условия заключенного ими договора применяются к их отношениям, возникшим до заключения договора. Окончание срока действия договора само по себе не влечет прекращения обязательств сторон по договору. Если законом или договором предусмотрен срок действия договора, окончание этого срока влечет прекращение обязательств сторон по договору. Договор, в котором отсутствует указание на срок его действия, признается действующим до определения в нем момента окон-

келишим тараптар милдеттенмени аткарышы аякташынын анда көрсөтүлгөн учуруна чейин анык деп табылат.

КР ЖКнын 385-беренесинин 4-пунктуна ылайык, келишимдин колдонуу мөөнөтүнүн аякташы жактардын ошол мөөнөт аяктаганга чейинки бузулган учурлар үчүн жоопкерчиликтен бошотпойт.

КЕЛИШИМДИН МИЛДЕТТЕНМЕДЕН АЙЫРМАСЫ – келишим милдеттенменин келип чыгуу негиздеринин бири гана экендигинде турат, алар башка юридикалык фактылардан да келип чыгат (КР ЖКнын 7-беренеси), анткени милдеттенме келишимден гана эмес, ошондой эле бир тараптуу бүтүмдөрдөн; укукка жат аракеттерден (мисалы, зыян келтирүүдөн жана башкалардан) келип чыгышы мүмкүн. Келишимден келип чыккан милдеттенмелерге, эгерде келишимдер жөнүндө жалпы эрежелерде жана келишимдердин түрлөрү тууралуу эрежелерде башкасы каралбаса, милдеттенмелер жөнүндө жалпы жоболор колдонулат.

КЕЛИШИМДЕН ТЫШКАРКЫ МИЛДЕТТЕНМЕЛЕР – КРнын жарандык укугунда жарандык-укуктук милдеттенмелер тобунун жалпыланган аталышы. Мындай милдеттенме КР жарандык укугунда өз ара ыктыярдуулуктун негизинде эмес, тараптардын биринин аракетинин натыйжасында келип чыгат. Ага зыян келтирүүдөн келип чыккан милдеттенме мисал боло алат (деликтик милеттенме). Бул жерде зыян келтирүүчү карызкор, ал эми зыян

чания исполнения сторонами обязательства.

В соответствии с пунктом 4 статьи 385 ГК КР окончание срока действия договора не освобождает стороны от ответственности за его нарушение, имевшее место до истечения этого срока.

ОТЛИЧИЕ ДОГОВОРА ОТ ОБЯЗАТЕЛЬСТВА – договор – лишь одно из оснований возникновения обязательств, которые возникают и из других юридических фактов (статья 7 ГК КР), ибо обязательство может возникнуть не только из договора, но и из односторонних сделок, неправомерных действий (например, из причинения вреда и т.д.). К обязательствам, возникающим из договора, применяются общие положения об обязательствах, если иное не предусмотрено общими правилами о договорах и правилами об отдельных видах договоров.

ВНЕДОГОВОРНЫЕ ОБЯЗАТЕЛЬСТВА – в гражданском праве КР это обобщенное название группы гражданско-правовых обязательств. Такие обязательства в гражданском праве КР возникают в результате действий одной из сторон, а не путем взаимного волеизъявления. Примером могут служить обязательства вследствие причинения вреда (деликтные обязательства). Здесь причинитель вреда выступает должником, а потерпевшее лицо – кредитором.

тартуучу жак – насыя алуучу болуп саналат.

КР ЖКнын 993-беренесине ылайык зыян келтирүүнүн натыйжасындагы милдеттенме жарандын керт башына же мүлкүнө келтирилген зыяндын орду, ошондой эле юридикалык жакка келтирилген зыяндын орду ал зыянды келтирген жак тарабынан толук көлөмүндө толтурулууга тийиш болгон жактын милдеттенмеси.

Жогоруда көрөтүлгөн аныктамадан улам анын тараптары келишимдик мамиле аркылуу байланышта эмес же болбосо зыян учурдагы келишимден улам келип чыккан жок деген бүтүмгө келүүгө болот. Мындан сырткары мисалга зыян келтирүүнүн натыйжасындагы келишимдик эмес милдеттенмелерге жарандын жана саламаттыгына зыян келген жактын набыт болушунан, товарлардын, иштердин же кызматтардын жетишсиздигинен, моралдык зыянды, негизсиз баюудан улам зыян тарткандарга келтирилген зыяндардын ордун толтуруу кирет.

КЕЛИШИМДИК САНКЦИЯЛАР (ЖАЗАЧАРА) (лат. sanction – катаал токтом, англ. sanctionapproval) – КРнын жарандык укугу боюнча түзүлгөн жарандык-укуктук келишимдердин тиешелүү аткарылышын камсыз кылууга чакырган, мыйзамда же келишимде каралган мүлктүк таасир көрүү чараларын түшүнүүгө болот. Келишимдик санкциянын негизги түрлөрү – айып же туум формасында айып төлөмдү төлөө жана келтирилген зыяндын ордун толтуруу. Кошумча келишимдик санкция

Согласно статье 993 ГК КР, обязательства вследствие причинения вреда вменяются в обязанности лица, причинившего вред личности или имуществу гражданина, а также вред, причиненный юридическому лицу, подлежит возмещению лицом, причинившим вред, в полном объеме.

Из вышеприведенного определения вытекает, что его стороны не были связаны договорными отношениями либо причинения вреда не следовало из существующего договора. Кроме вследствие причинения вреда, примером внедоговорных обязательств также служит возмещение вреда, причиненного здоровью и лицам, понесшим ущерб в результате смерти гражданина, возмещение вреда, причиненного вследствие недостатков товаров, работ или услуг, а также возмещение морального вреда, обязательства вследствие неосновательного обогащения.

ДОГОВОРНЫЕ САНКЦИИ (лат. sanction – строжайшее постановление, англ. sanctionapproval) – по гражданскому праву КР понимается как предусмотренные законом и договором меры имущественного воздействия, призванные обеспечивать надлежащее исполнение заключенных гражданско-правовых договоров. Основные виды договорных санкций – возмещение причиненных убытков и уплата неустойки в форме штрафа или пени. Дополнительные договорные санкции и их размер устанав-

жана алардын өлчөмү колдонулуудагы мыйзамдарда каралган санкцияларга жарактуу болгондой соттор тарабынан белгиленет.

КЕЛИШИМДИ ТҮЗҮҮ ЖӨНҮНДӨГҮ НЕГИЗГИ ЖОБОЛОР – бул келишимге киргизилген шарттардын жыйындысы, б.а., жактардын макулдашуусу жетишилген шарттар. Алардын маанисине жараша жана өзүнүн юридикалык мааниси боюнча жарандык-укуктук келишимдин бардык шарттары төмөнкүдөй түрлөргө бөлүнөт: олуттуу, демейки жана кокусунан.

Олуттуу деп жарандык-укуктук келишимдин өзүн түзүү үчүн зарыл жана жетиштүү болгон шарттар аталат. КР ЖКнын 393-беренесине ылайык эгерде тараптардын ортосунда тийиштүү учурлардагыдай формада келишимдин бардык олуттуу шарттары боюнча макулдашуу жетишилсе, келишим түзүлгөн болуп эсептелинет. Келишимде демейки же кокусунан болгон шарттар жок болушу мүмкүн. Ошол эле учурда олуттуу шарттардын бири эле жок болгондо келишим түзүлдү деп эсептелбейт жана келишимдин олуттуу шарттарынын юридикалык мааниси ушунда турат. Келишимдин жүйөсү жөнүндөгү шарттар, жарандык мыйзамдарда олуттуу катары аталган же ошол түрдөгү келишимдерге зарыл шарттар, ошондой эле тараптардын биринин арызы боюнча келишим жетишилүүгө тийиш болгон бардык шарттар олуттуу болуп саналат. Мында сөз олуттуу шарттардын тизмеги жөнүндө эмес, түшүнүк тууралуу мыйзам боюнча жүрүп жатат. Мыйзам бардык келишимдер үчүн олуттуу шарттардын жалпы

ливаются судами применительно к санкциям, предусмотренным гражданским законодательством КР.

ОСНОВНЫЕ ПОЛОЖЕНИЯ О ЗАКЛЮЧЕНИИ ДОГОВОРА – это совокупность условий, включенных в договор, т.е. условий, при которых достигнуто соглашение сторон. В зависимости от их значения и по своему юридическому значению все условия гражданско-правового договора подразделяются на существенные, обычные и случайные.

Существенными называются условия, которые необходимы и достаточны для заключения самого гражданскоправового договора. В соответствии со статьей 393 ГК КР договор считается заключенным, если между сторонами в требуемой в надлежащих случаях форме достигнуто соглашение по всем существенным условиям договора. В договоре могут отсутствовать обычные или случайные условия. В то же время при отсутствии хотя бы одного из существенных условий договор не считается заключенным, в этом и заключается юридическое значение существенных условий договора. Существенными являются условия о предмете договора, условия, которые названы в гражданском законодательстве как существенные или необходимые для договора данного вида, а также все те условия, относительно которых по заявлению одной из сторон должно быть достигнуто соглашение. В данном случае речь идет в законе о понятии, а не о перечне существенных условий. Закон не дает общего перечня существенных условий для всех договоров, а лишь указывает на возможные виды этих условий. Для различных договоров предметы разные, однако без определения предмета договора невозможно не только существование, а и заключение договоров. Так, нельзя заключить договор аренды, если между арендодателем и арендатором не достигнуто соглашение о том, что будет сдано в аренду в соответствии с данным договором. Или заключать договор купли-продажи, если стороны не достигли соглашения, что является предметом купли-продажи, также нельзя.

тизмегин бербейт, ушул шарттардын мүмкүн болгон түрлөрүн гана көрсөтөт. Ар кандай келишимдер үчүн келишимдердин жүйөсү ар башка, бирок келишимдин жүйөсү аныкталмайынча келишимдин болушу гана эмес, аны түзүү мүмкүн эмес. Алсак, эгерде ижарага берүүчү менен ижарага алуучунун ортосунда бул келишимге ылайык ижарага эмне бериле тургандыгы жөнүндө макулдашууга жетишилбесе, ижара келишимин түзүүгө болбойт. Же, эгерде тараптар соода-сатык жүйөсүн эмне болуп санала тургандыгын макулдаша албаса, соода-сатык келишимин түзүүгө болбойт.

Демейки – бул тараптардын макулдашуусуна муктаж болбогон шарттар. Алар тиешелүү ченемдик укуктук актыларда баяндалган, эгерде тараптар келишим түзбөсө, анда ошонун өзү менен алар бул келишим жөнүндө мыйзамда камтылган шарттарга макул. Башка сөз менен айтканда, эгерде тараптар демейки шарттарды келишимге киргизбесе, анда бул иш жүзүндө алар келишимде диспозитивдик ченемдер тарабынан каралган шарттарды аткарууга макул болгондугун билдирет. Мисалы, эгерде мыйзамда же келишимде башкасы каралбаса, буюмду өткөрүп берип жаткан учурда менчик укугунун сатып алуучуга өтүшү жөнүндө шарт демейки шарт болот. Жактар демейки шарттарда келишим түзүүнү каалабаган учурда, алар келишимдин мазмунуна, эгерде диспозитивдик ченемде демейки шарттар аныкталбаган болсо, аларды алып салган же өзгөрткөн пункттарды киргизе алат.

Демейки шарттарды өзгөрткөн же толуктаган шарттар кокусунан бол-

Обычные – это условия, которые не нуждаются в согласовании сторон. Они сформулированы в соответствующих нормативных правовых актах, и если стороны заключили договор, то тем самым они согласились и с теми условиями, которые содержатся в законодательстве об этом договоре. Иными словами, если стороны не включили в договор обычные условия, то это по существу означает, что они согласились на исполнение условий, предусмотренных в договоре диспозитивными нормами. Например, обычным будет условие о переходе права собственности к покупателю в момент передачи вещи, если иное не предусмотрено законодательством или договором. В случае когда стороны не желают заключать договор на обычных условиях, они могут включить в содержание договора пункты, отменяющие или изменяющие обычные условия, если последние определены диспозитивной нормой.

Случайными условиями называются такие условия, которые изме-

гон шарттар деп аталат. Алар келишимде каралышы мүмкүн, жок болушу да мүмкүн. Кокусунан болгон шарттар тараптардын каалоосу боюнча келишимдин текстине киргизилет жана ушул учурдан тартып юридикалык күчкө ээ болот. Алсак, мисалы, тараптардын ижара келишими боюнча тараптар мүлктүн капилет жараксыз болуп калышынын тобокелдигин ижарага берүүчү же башка сатуучу жана сатып алуучу эмес, ижарачы көтөрөт деп макулдашышы мүмкүн, мыйзамда тиешелүү көрсөтүүлөр жоктугуна карабастан, сатуучу сатылган мүлктү сатып алуучунун жашаган жерине жеткирип бере тургандыгы жөнүндө макулдашат.

КЕЛИШИМДИ ЧЕЧМЕЛӨӨ – келишимге тигил же бул шарттарды киргизүүгө байланыштуу келишимдин айрым шарттарынын түшүнүксүздүгү же толук эместиги, анын укуктук табияты, келишимде колдонулган түшүнүктөрдүн мааниси жөнүндө тараптардын пикир келишпестиктери келип чыкса, анда аларды чечмелөө зарылчылыгы келип чыгат.

Келишимди чечмелөө талаш-тартыштарды чечүү учурунда тараптардын өздөрү, ошондой эле сот жүргүзүшү мүмкүн. Келишимди чечмелөө эрежелери КР ЖКнын 392-беренесинде камтылган жана келишимди чечмелөө анын мазмунун түшүндүрүүнү, анын жоболорунун маани-маңызын аныктоону билдирет. Жалпысынан алганда, жарандык мыйзамдар, атап айтканда, КР ЖКнын жарандык-укуктук келишимди чечмелөө тартиби жагынан тике көрсөтүүлөрдү камтыбайт, болгону келишимдин

ТОЛКОВАНИЕ ДОГОВОРА – означает, что в связи с включением в договор тех или иных условий возникают неясность или неполнота отдельных условий договора, разногласия сторон о его правовой природе, о смысле используемых в договоре понятий, возникает необходимость их толкования.

Толкование договора может производиться как самими сторонами, так и судом в случае разрешения спора. Правила о толковании договора содержатся в статье 392 ГК КР, и толкование договора означает объяснение его содержания, определение смысла положений. В целом гражданское законодательство, и в частности ГК КР, не содержат прямых указаний относительно порядка толкования гражданско-правового договора, а лишь указывают, что при толковании условий договора судом

няют либо дополняют обычные условия. Они могут быть предусмотрены в договоре, а могут и отсутствовать. Случайные условия включаются в текст договора по усмотрению сторон и с этого момента приобретают юридическую силу. Так, например, по договору аренды стороны могут договориться, что риск случайной гибели имущества будет нести арендатор, а не арендодатель или другой продавец и покупатель. Например, несмотря на отсутствие соответствующего указания в законе, договариваются о том, что продавец доставит проданное имущество по месту жительства покупателя.

шарттарын чечмелөөдө сот тарабынан анда камтылган сөздөрдүн жана түшүнүктөрдүн түз мааниси көңүлгө алына тургандыгын гана көрсөтөт (КР ЖКнын 392-беренеси). Келишимдин түз маанисин аныктоо мүмкүн болбогон учурда, ал башка шарттар жана жалпысынан алганда келишимдин маани-маңызына салыштыруу жолу менен аныкталат. Эгерде көрсөтүлгөн эрежелер келишимдин мазмунун аныктоого мүмкүндүк бербесе, анда тараптардын максаттарын эске алуу менен алардын анык жалпы эрки бөлүп көрсөтүлүүгө тийиш. Мында бардык тиешелүү жагдайлар, анын ичинде келишимдин алдындагы сүйлөшүүлөр, кат алышуу, жактардын өз ара мамилесинде туруктуу болуп калган практика, иштиктүү жүгүртүү салты, тараптардын андан кийинки жүрүм-турумдарынын бардык жактары көңүлгө алынат.

принимается во внимание буквальное значение содержащихся в нем слов и выражений (статья 392 ГК КР). При невозможности установления буквального значения условия договора оно устанавливается путем сопоставления с другими условиями и смыслом договора в целом. Если же указанные правила не позволяют определить содержание договора, то должна быть выделена действительная общая воля сторон с учетом их цели. При этом принимаются во внимание все соответствующие обстоятельства, включая предшествующие договору переговоры и переписку, практику, установившуюся во взаимоотношениях сторон, обычаи делового оборота, последующее поведение сторон.

КЕЛИШИМ ЭРКИНДИГИ – бул КРнын жарандык мыйзам актыларынын негизги принциптеринин бири катары жарандык-укуктук мамилелердин катышуучулары өз каалоосу боюнча жана тышкы мажбурлоосуз тигил же бул келишимди түзүүгө же түзбөөгө, келишимдин шарттарын өз алдынча аныктоого укуктуу экендигин билдирет. Мында, албетте, келишимдик өнөк да ушундай эле укуктарга ээ экендигин эске алуу керек. Ошондуктан ыктыярдуу жана өз ара кабыл алынган макулдашуу гана жарандык укукта чыныгы жарандык-укуктук келишим деп табылышы туура болот.

СВОБОДА ДОГОВОРА – это один из основных принципов гражданского законодательства КР, который означает, что участники гражданско-правовых отношений по своему усмотрению и без принуждения извне вправе решать, вступать или не вступать им в тот или иной договор, свободно избирать партнера, с которым они желают заключить договор, самостоятельно определять условия договора. При этом, конечно, следует учитывать, что и договорной партнер обладает такими же правами. Поэтому подлинным гражданско-правовым договором в гражданском праве может признаваться лишь добровольное и взаимно принятое соглашение.

Рыноктук экономиканын шарттарында КРнын жарандык укугунда келишим эркиндиги принцибин бекемдөө өзгөчө маанилүү болуп саналат жана тараптар үчүн милдеттүү болгон пландуу-административдик актылардын негизинде келишим түзүүгө мажбурлоодон мыйзам чыгаруучунун баш тартышын билдирет, ошондой эле жарандык карым-катнаштарга административдик кийлигишүүгө жол бербейт. Бирок айрым учурларда КРнын жарандык мыйзамдарынын кээ бир ченемдери жарандардын, юридикалык жактардын же бүтүндөй алганда коомдун таламдарын коргоо максатында императивдик мүнөздө болот, б.а., милдеттүү түрдө колдонулууга тийиш. Алардын арасында алда канча чабал тарапты коргоо, монополизмди чектөө, ак ниетсиз конкуренцияга каршы күрөшүү, керектөөчүлөрдү коргоо максатында келишимдин эркиндигин чектеген ченемдер жана башкалар болушу мүмкүн.

Демек, КР ЖКнын 382-беренеси боюнча жарандар жана юридикалык жактар келишим түзүүгө эрктүү. Кыргыз Республикасынын Жарандык кодексинде, мыйзамда же ыктыярдуу кабыл алынган милдеттенмеде келишим түзүүгө милдеттүүлүк каралгандан башка учурларда мажбурлап келишим түзүүгө жол берилбейт. Жактар келишимди мыйзам актыларда каралса же каралбаса деле түзө алышат. Жактар мыйзам актыларда каралган келишимдердин ар түркүн элементтери камтылган келишимди (аралаш келишим) түзө алат. Эгерде жактардын келишиминен же аралаш келишимдин

В условиях рыночной экономики закрепление принципа свободы договора в гражданском праве КР является чрезвычайно важным и означает отказ законодателя от понуждения к заключению договора на основе обязательных для сторон планово-административных актов, а также не допускает административного вмешательства в гражданский оборот. Однако в некоторых случаях отдельные нормы гражданского законодательства КР в целях защиты интересов граждан, юридических лиц или в целом общества носят императивный характер, т.е. должны применяться в обязательном порядке. Среди них могут быть нормы, ограничивающие свободу договора в целях защиты более слабой стороны, ограничения монополизма, борьбы с недобросовестной конкуренцией, защиты потребителей и т.п.

Таким образом, в соответствии со статьей 382 ГК КР граждане и юридические лица свободны в заключении договора. Понуждение к заключению договора не допускается, за исключением случаев, когда обязанность заключить договор предусмотрена Гражданским кодексом Кыргызской Республики, иными законами или добровольно принятым обязательством. Стороны могут заключить договор, как предусмотренный, так и не предусмотренный законодательством. Стороны могут заключить договор в котором содержатся элементы различных договоров, предусмотренных законодательством (смешанный

маңызынан дагы башка келип чыкпаса, тараптардын аралаш келишим боюнча мамилелерине карата элементтери аралаш келишимде камтылган келишимдер жөнүндөгү мыйзамдар тийиштүү бөлүктөрүндө колдонулат. Тийиштүү шарттын мазмуну мыйзамдарда жазылгандан тышкары учурларда келишимдин шарттары тараптардын кароосу боюнча аныкталат (КР ЖКнын 383-беренеси).

КЕНЧ – КР ЖКнын 262-беренесине ылайык менчик ээси аныкталбаган же мыйзамга байланыштуу ага болгон укугунан ажыраган, башкача айтканда, жерге көмүлгөн же башкача жолдор менен катылган акча же баалуу буюмдар кенч катылган жер участогу, курулуш ж.б. тиешелүү болгон жак менен кенч тапкан жактын менчигине, эгерде алардын ортосундагы келишимде башкасы каралбаса, бирдей үлүштө өтөт.

Кенч катылган жер участогунун же башка мүлктүн ээсинин макулдугусуз казууларды жүргүзгөн же байлыктарды издеген жак кенч тапкан учурда, кенч ал табылган жер участогунун же башка мүлктүн ээсине өткөрүп берилүүгө тийиш. Тарых же маданият эстеликтерине тиешелүү кенч табылган учурда алар мамлекеттик менчикке өткөрүлүүгө тийиш. Мындай болгондо кенч табылган жер участогунун же башка мүлктүн ээси жана кенч тапкан жак кенчтин наркынын элүү пайыз өлчөмүндө сүйүнчү алууга укуктуу. Ал жактардын ортосунда сүйүнчүнү

договор). К отношениям сторон по смешанному договору применяется в соответствующих частях законодательство о договорах, элементы которых содержатся в смешанном договоре, если иное не вытекает из соглашения сторон или существа смешанного договора. Условия договора определяются по усмотрению сторон, кроме случаев, когда содержание соответствующего условия предписано законодательством (статья 383 ГК КР).

КЛАД – в соответствии со статьей 261 ГК КР это есть зарытые в земле или сокрытые иным способом деньги или ценные предметы, собственник которых не может быть установлен либо в силу закона утратил на них право, поэтому он поступает в собственность лица, которому принадлежит земельный участок, строение и т.п., в которых клад был сокрыт, и лица, обнаружившего клад, в равных долях, если соглашением между ними не установлено иное.

При обнаружении клада лицом, производившим раскопки или поиски ценностей без согласия на это собственника земельного участка или иного имущества, где клад был сокрыт, клад подлежит передаче собственнику земельного участка или иного имущества, в котором был обнаружен клад. В случае обнаружения клада, относящегося к памятникам истории или культуры, он подлежит передаче в государственную собственность. При этом собственник земельного участка или иного имущества, в пределах или составе которого был обнаружен клад, и лицо, обнаружив-

бөлүштүрүү КР ЖКнын ченемдеринде каралган эрежелерди колдонуу менен жүргүзүлөт. Тарых же маданият эстеликтерине тиешелүү кенч тапкан жак ага сүйүнчү төлөнгөнгө чейин бул мүлктү КР ЖКнын 342-беренесине ылайык кармап турууга укуктуу.

КЕПИЛДИК (франц. garantie – кепилдөө) – КРнын жарандык укугунда эки мааниде түшүндүрүлөт: 1) жарандык укукта мыйзам же келишим менен каралган милдеттенме, ага ылайык тигил же бул жак бересечинин милдеттенмеси аткарылбаган (мисалы, банктык гарантияны кара) же тийиштүү түрдө аткарылбаган учурда кредитордун алдында жооп берет (толугу менен же айрым); 2) сатуучунун товардагы материалдык кемчилик үчүн тийиштүү мезгилдин ичинде жооп берүүчү мыйзам менен белгиленген милдеттенмеси.

КЕПИЛДИК КАТ – КРнын жарандык укугунда расмий документ деп түшүндүрүлөт жана ага ылайык кепил (гарант) белгилүү бир милдеттенмелерди өзүнө алат. Мындай милдеттенмелер жарандык укуктук мамиледе ар кандай болот жана кепилдик кат каралган шарттарга ылайык аткарылышы мүмкүн.

КЕПИЛДИК ТӨЛӨМ – жумушкер жүйөлүү деп табылган себептерден улам мекемедеги иштен алагды болгон учурлары үчүн КР мыйзам актыларына ылайык жүргүзүлүүчү төлөө. КРнын мыйзам актыларына ылайык жүйөлүү себептер деп жылда берилүүчү эмгек өргүүсүн, баланы багуу, кам көрүү үчүн кошумча өргүүлөр, милдеттүү медициналык текшерилүү, донордук иш-милдеттерди аткаруу, мамлекеттик же коомдук милдеттенмелерди аткаруу, ачылыштарды киргизүү жана рационализатордук сунуштарды киргизүү. Кепилдик төлөм жогоруда аталгандардан башка дагы жумушкерлердин күнөөсүз эмгектин үзгүлтүккө учурашына байланышкан себептерден улам аткарылуучу төлөмдөр, бошонуу жөлөкпулу, ишке аргасыз чыкпоо үчүн төлөмдөр ж.б.

КЕПИЛДИК МӨӨНӨТ – КРнын жарандык укугу боюнча бул соода-сатык келишими менен сатылган товар сапаттык талапка ылайыктуу, ал эми жумуш жана кызмат көрсөтүү – өзүнүн керектөөчүлүк касиеттерин сактап калууга тийиш болгон мезгил. Кепилдик мөөнөт узак пайдалануга же сактоого арналган продукцияга белгиленет. Кепилдик мөөнөт бүткөндөн кийин товарда, жумуш же кызмат көрсөтүүдө табылган кемчиликтер жалпы эреже боюнча даярдоочунун (аткаруучунун, сатуучунун) товардагы (жумуш, кызмат көрсөтүү) кемчиликтер боюнча керектөөчүнүн талаптарын канааттандырууга болгон милдеттерин токтотот.

Кепилдик мөөнөт субъективдүү жарандык укуктардын реалдуулугунун маанилүү укуктук кепилдиги болуп саналат. Мыйзамдын маңызы боюнча кепилдик мөөнөт сатып алуучунун (тапшырыкчынын) буюмдагы көрүнбөс кемчиликтерден коопсуз

шее клад, имеют право на получение вознаграждения в размере пятидесяти процентов от стоимости клада. Вознаграждение распределяется между этими лицами применительно к правилам, предусмотренным нормами ГК КР, относящимся к памятникам истории и культуры, вправе до выплаты ему вознаграждения удерживать это имущество согласно статье 342 ГК КР.

ГАРАНТИЯ (от франц. garantie – обеспечение) – в гражданском праве КР понимается в двух значениях: 1) предусмотренное законом или договором обязательство, в силу которого какое-либо лицо отвечает перед кредиторами (полностью или частично) при неисполнении или ненадлежащем исполнении обязательства должником (см. например, банковская гарантия); 2) установленное законом обязательство продавца отвечать за материальные недостатки товара в течение определенного срока.

ГАРАНТИЙНОЕ ПИСЬМО – в гражданском праве КР понимается как официальный документ, в соответствии с которым гарант (поручитель) принимает на себя определенные обязательства. Такие обязательства в гражданском правоотношении бывают разные и могут быть реализованы при наступлении условий, оговоренных в гарантийном письме.

ГАРАНТИЙНЫЕ ВЫПЛАТЫ – осуществляемые в соответствии с законодательством КР выплаты, производимые работникам при отвлечении их от работы в данной организации по уважительным причинам. Законодательством КР уважительными причинами признаются: ежегодный трудовой очередной отпуск, дополнительные перерывы для кормления ребенка, обязательное медицинское обследование, выполнение донорских функций, выполнение государственных или общественных обязанностей, внедрение изобретений и рационализаторских предложений. Кроме вышеуказанного, к гарантийным выплатам также относятся простой не по вине работника, выходное пособие, оплата за время вынужденного прогула и т.д.

ГАРАНТИЙНЫЙ СРОК – в гражданском праве КР это период времени, в течение которого товар должен соответствовать требованиям качества по договору купли-продажи, а работы и услуги – сохранять свои потребительские свойства. Гарантийный срок устанавливается на продукцию, предназначенную для длительного пользования или хранения. Обнаружение недостатков товара, работы или услуги по истечении гарантийного срока по общему правилу прекращает обязанность изготовителя (исполнителя, продавца) удовлетворять требования потребителей по поводу недостатков товара (работы, услуги).

Гарантийный срок представляет собой важную правовую гарантию реальности субъективных гражданских прав. По смыслу закона, гарантийный срок устанавливается для безопасности покупателя (заказчика) от скрытых недостатков изделия,

болушу үчүн белгиленет, андай кемчиликтер кадимкидей кабыл алууда байкалбай, бирок аны пайдалануу, сактоо ж.б. процессинде айкындалышы мүмкүн. Көмүскө кемчиликтерди табуу үчүн мыйзамда каралган демейки мөөнөттөргө караганда алар узагыраак. Кепилдик мөөнөт өтө башташы чекене соода тармактары аркылуу товарды сатуу күнүнө, сатып алуучунун товарды алган учуруна туш келет. Кепилдик мөөнөт буюмду эксплуатациялоонун кепилдик мөөнөтү, товардын кызмат кылышынын кепилдик мөөнөтү, продукцияны сактоонун кепилдик мөөнөтү, жарактуулуктун кепилдик мөөнөтү болуп бөлүнөт. Алардын ар бири белгилүү өзгөчөлүккө ээ жана өзгөчө укуктук кесепеттерге кириптер кылат.

КЕРЕКТӨӨЧҮ (кардар) – КРнын «Керектөөчүлөрдүн укуктарын коргоо жөнүндөгү» мыйзамына ылайык пайда табууну көздөбөстөн жеке (тиричилик) муктаждыктары үчүн гана товарларга (иш, кызмат көрсөтүүгө) буйрутма кылууга ниеттенген же буйрутма кылган, сатып алган же пайдаланган жаран.

КЕРЭЭЗ (англ. last will and testament) – бул жарандын кокустан өлүп калышым мүмкүн деп өзүнө тиешелүү мүлктү же ага болгон укукту тескөөчү катары КРнын жарандык мыйзам актылары белгилеген тартипте талаптагыдай жол-жоболоштуруу үчүн болгон эрк-ниети (каалоосу).

КР ЖКнын 1127-беренесине ылайык керээзди жеке өзү түзөт, б.а., Өкүл аркылуу аны түзүүгө мыйзам жол бербейт. Жаран өзүнүн бардык мүлкүн же анын бир бөлүгүн мыйзам

которые не могут быть обнаружены при обычной приемке, но могут выявиться в процессе его использования, хранения и т.п. Они более длительны, чем предусмотренные законом обычные сроки для обнаружения скрытых недостатков. Начало течения гарантийного срока приурочивается ко дню продажи товаров через розничную торговую сеть, моменту получения товара покупателем. Гарантийный срок подразделяется на гарантийный срок эксплуатации изделия, гарантийный срок службы товара, гарантийный срок хранения продуктов, гарантийный срок годности и т.п. Каждый из них обладает известной спецификой и влечет особые правовые последствия.

ПОТРЕБИТЕЛЬ – в соответствии с Законом КР «О защите прав потребителей» гражданин, имеющий намерение заказать или приобрести либо заказывающий, приобретающий или использующий товары (работы, услуги) исключительно для личных (бытовых) нужд, не связанных с извлечением прибыли.

ЗАВЕЩАНИЕ (от англ. last will and testament) – это волеизъявление гражданина по распоряжению принадлежащим ему имуществом или правом на него на случай смерти, оформленное в установленном гражданским законодательством КР порядке надлежащим образом.

Согласно статье 1127 ГК КР, завещание составляется лично, т.е. совершение его через представителя законом не допускается. Гражданин может завещать все свое имущество или часть

боюнча мураскорлорго кирген, же кирбеген бир же бир нече адамга, ошондой эле юридикалык жакка, мамлекетке же жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарына керээзге калтыра алат.

Мурас берүүчү мыйзам боюнча мураскорлорду түшүндүрбөй эле бирөөнү, бир нечесин же бардыгын мурастан ажыратып салууга укуктуу. Эгерде керээзде башкача каралбаса, мыйзам боюнча мураскорду өкүлчүлүк укугу боюнча мурастан ажыратып салуу мурастоочунун урпактарына жайылтылбайт. Мурас берүүчү ар кандай мүлк жөнүндө тескөөнү камтыган керээз калтырууга укуктуу. Мурас берүүчү керээз калтыруу учурунда өзүнө таандык болбогон мүлк жөнүндө тескөөнү камтыган керээз калтырууга укуктуу. Эгерде керээз ачылган учурга карата мындай мүлк ага таандык болсо, тиешелүү тескөө жараксыз болуп эсептелет. Мурас берүүчү түзгөн керээзин кандай гана учур болбосун жокко чыгара жана өзгөртө алат, анын жокко чыгарган же өзгөрткөн себептерин көрсөтүп берүүгө милдеттүү эмес. Мурас берүүчү өзү тарабынан керээзде мураскор деп дайындалган адамдарга алар өлүп калса, өз кезегинде өздөрүнө керээзделген мүлктү белгилүү түрдө тескөө укугун жүктөөгө укуксуз.

КЕРЭЭЗДИК БАШ ТАРТУУ – бул керээз калтыруучу керээз боюнча мураскорго мурастын эсебинен, (керээзден баш тартуу) аткарууга талап кылуу укугуна ээ болушкан бир же бир нече жактардын (баш тартуу алуучулардын) пайдасына кандайдыр бир милдеттенмени (керээздик баш тартууну) аткаруу милдетин жүктөшү.

его одному либо нескольким лицам, как входящим, так и не входящим в круг наследников по закону, а также юридическим лицам, государству или органам местного самоуправления.

Наследодатель вправе без объяснения лишить наследства одного, нескольких или всех наследников по закону. Лишение наследника по закону наследства не распространяется на его потомков, наследующих по праву представления, если из завещания не вытекает иное. Наследодатель вправе составить завещание, содержащее распоряжение о любом имуществе. Наследодатель вправе написать завещание, содержащее распоряжение об имуществе, которое в момент составления завещания ему не принадлежит. Если в момент открытия наследства такое имущество будет ему принадлежать, соответствующее распоряжение является действительным. Наследодатель свободен отменять и изменять составленное завещание в любой момент после его совершения и не обязан при этом указывать причины отмены или изменения. Наследодатель не вправе возлагать на лиц, назначенных им наследниками в завещании, обязанность в свою очередь распорядиться определенным образом, завещанным им имуществом на случай их смерти.

ЗАВЕЩАТЕЛЬНЫЙ ОТКАЗ – это возложение на наследника по завещанию исполнения за счет наследства какого-либо обязательства (завещательный отказ) в пользу одного или нескольких лиц (отказополучателей), которые приобретают право требовать исполнения завещательного отказа.

КР ЖКнын 1139-беренесине ылайык мураскорлорго киргендер да, кирбегендер да андан баш тартуучулар болушу мүмкүн. Керээздик баш тартуунун заты баш тартуу алуучуга мурастын курамына кирген буюмду же башка буюмдук укукту берүү, мурастын курамына кирбеген мүлктү сатып алуу жана ага берүү, ал үчүн белгилүү бир ишти аткаруу, ага белгилүү бир кызмат көрсөтүү жана башка ушул сыяктуулар болушу мүмкүн. Керээз калтыруучу тарабынан керээздик баш тартууну аткаруу милдети жүктөлгөн мураскор, аны мурас калтыруучунун карыздарынын өзүнө тийиштүү бөлүгүн чыгарып салгандан кийин, ага өткөн мурастын чыныгы наркынын чегеринде гана аткарууга тийиш. Керээздик баш тартуу жүктөлгөн мураскор мураста милдеттүү үлүш укугуна ээ болсо, анын баш тартууну аткаруу милдети, ага өткөн мурастын, анын милдеттүү үлүшүнүн өлчөмүнөн ашкан наркынын чектери менен чектелет. Эгерде керээзде башкача каралбаса, керээзден баш тартуу бардык же бир нече мураскорго жүктөлгөн учурларда баш тартуу алардын ар бирине анын мурастагы үлүшүнө ченемдүү жүктөлөт.

КЕСИПТИК БИРЛИКТЕР – «Кыргыз Республикасындагы кесиптик бирликтер жөнүндө» мыйзамынын 1-беренесине ылайык бул өз мүчөлөрүнүн эмгектик жана социалдык-экономикалык укуктары менен кызыкчылыктарын коргоо үчүн түзүлүп, өндүрүштүк да, ошондой эле өндүрүштүк эмес да чөйрөлөрдөгү

В соответствии со статьей 1139 ГК КР участниками завещательного отказа – отказополучателями могут быть лица, как входящие, так и не входящие в число наследников по закону. Предметом завещательного отказа может быть передача отказополучателю в собственность или в иное вещное право вещи, входящей в состав наследства, приобретение и передача ему имущества, не входящего в состав наследства, выполнение для него определенной работы, оказание ему определенной услуги и т.п. Наследник, на которого завещателем возложено исполнение завещательного отказа, должен исполнить его лишь в пределах действительной стоимости перешедшего к нему наследства, за вычетом падающей на него части долгов наследодателя. Если наследник, на которого возложен завещательный отказ, имеет право на обязательную долю в наследстве, его обязанность исполнить отказ ограничивается пределами стоимости перешедшего к нему наследства, которое превышает размер его обязательной доли. В случаях когда завещательный отказ возложен на всех или нескольких наследников, отказ обременяет каждого из них соразмерно его доле в наследстве, если завещанием не предусмотрено иное.

ПРОФЕССИОНАЛЬНЫЕ СОЮЗЫ – в соответствии со статьей 1 Закона «О профессиональных союзах» (профсоюзы) КР – это добровольные общественные объединения граждан на основе общности интересов по роду деятельности как в производственной, так и непроизводственной сферах, создаваемые для защиты тру-

ишинин түрү боюнча кызыкчылыктардын жалпылыгынын негизиндеги жарандардын ыктыярдуу коомдук бирикмелери.

Жогоруда көрсөтүлгөн жана башка мыйзам актылары боюнча кесиптик бирликтер өз ишинде көз карандысыз жана КРнын мыйзам актыларына гана баш иет, мамлекеттик бийлик органдарына, жумуш берүүчүлөргө, саясий партияларга жана башка коомдук уюмдарга отчет бербейт жана алар тарабынан контролдонбойт. Эгерде мыйзам тарабынан башкача каралбаса, кесиптик бирликтердин укуктарын чектей же алардын уставдык ишин жүзөгө ашырууга тоскоолдук кыла турган ар кандай кийлигишүүлөргө тыюу салынат.

КОДЕКС (лат. codex – мыйзамдар жыйнагы) – эркин мыйзам актысы, анда өз ара окшош, бир тектүү коомдук мамилелерди жөнгө салууну камсыз кылуучу ченемдик укуктук акт.

«Кыргыз Республикасынын ченемдик укуктук актылары жөнүндө» мыйзамынын 13-беренесине ылайык кодекстин тутуму төмөндөгүдөй өзгөчөлүктөргө ээ: биринчиден, кодификацияланган ченемдик укуктук актынын (кодекстин) бөлүмдөрү жалпы жана өзгөчө бөлүктөргө бириктирилиши мүмкүн; экинчиден, кодификацияланган ченемдик укуктук актынын (кодекстин) жалпы бөлүгүндө төмөнкүлөр камтылышы керек: негизги жоболор (принциптер, түшүнүктөрдүн аныктамалары, негизги институттар); адистештирилген ченемдик жоболор; жогорку даражада жалпылаштырылгандыгы, туруктуулугу менен мүнөздөлүүчү жана өзгөчө бөлүмдүн ченемдерин пайда-

довых и социально-экономических прав и интересов своих членов.

В соответствии с вышеуказанным законом и другими законодательствами КР профсоюзы независимы в своей деятельности и подчиняются только законодательству КР, не подотчетны и не подконтрольны органам государственной власти, нанимателям, политическим партиям и другим общественным объединениям. Запрещается всякое вмешательство, способное ограничить права профсоюзов или воспрепятствовать осуществлению их уставной деятельности, если иное не предусмотрено законом.

КОДЕКС (лат. codex – собрание законов) – сводный законодательный акт, обеспечивающий системное регулирование сходных между собой однородных общественных отношений.

В соответствии со статьей 13 Закона «О нормативных правовых актах Кыргызской Республики» структуры кодекса имеют следующие особенности: во-первых, разделы кодифицированного нормативного правового акта (кодекса) могут объединяться в общую и особенную части; во-вторых, общая часть кодифицированного нормативного правового акта (кодекса) должна содержать: фундаментальные (принципы, определения понятий, основные институты); специализированные нормативные положения; иные исходные нормативные положения, которые характеризуются высокой степенью обобщенности, стабильности и закладывают правовую основу использования (применения)

лануда (колдонууда) укуктук негиздерди түзүүчү бөлөк башталма ченемдик жоболор; үчүнчүдөн, кодификацияланган ченемдик укуктук актылардын өзгөчө бөлүгү төмөнкүдөй белгиленген ченемдерди камтышы мүмкүн: мүмкүн болуучу жана талаптагыдай жүрүм-турумдун (юридикалык укуктар жана милдеттер) түрү жана ченеми (эрежеси); укук ченемдерин мүмкүн болуучу бузулган учурлардын терс натыйжаларынын түрү жана ченеми (юридикалык жоопкерчилик).

Кодекс мыйзам чыгаруучунун кодификациялык иш-аракетинин натыйжасы жана аны жалпы эреже боюнча укуктун белгилүү тармагына (мисалы, жарандык, кылмыш-жаза, жарандык-процесс, кылмыш-жаза-процесс, эмгек ж.б.) тиешелүү десек болот. Айрым кодекстер мыйзам актыларынын ченемдерин, тармактарын (Турак жай кодекси) же укуктун чакан тармагын (Салык кодекси) бириктирет.

КОДИФИКАЦИЯ – жаңы, системалаштырылган ченемдик-укуктук актыны түзүү боюнча мамлекеттин укук жаратуу органдарынын иштери. Кыргыз Республикасында кодификация колдонулуудагы мыйзам актыларды терең жана ар тараптуу кайра иштеп чыгуу жолу менен ишке ашырылат жана расмий мүнөзгө ээ болот.

Кодификациялоо процессинин учурунда эскирген ченемдик-укуктук материал алып салынат, өзүнүн өзгөчө мазмуну менен кодификацияланган актынын түзүмү куралат.

норм особенной части; в-третьих, особенная часть кодифицированного нормативного правового акта (кодекса) может содержать нормы, которые обозначают: вид и меру (правила) возможного и должного поведения (юридические права и обязанности); вид и меру негативных (отрицательных) последствий возможных нарушений норм права (юридическую ответственность).

Кодекс является результатом кодификационной деятельности законодателя, и по общему правилу его можно отнести к определенной отрасли права (например, гражданской, уголовной, гражданско-процессуальной, уголовно-процессуальной, трудовой и т.п.). Некоторые кодексы объединяют нормы, отрасли законодательства (Жилищный кодекс) или подотрасли права (Налоговый кодекс).

КОДИФИКАЦИЯ – деятельность правотворческих органов государства по созданию нового, систематизированного нормативного правового акта. Кодификация в Кыргызской Республике осуществляется путем глубокой и всесторонней переработки действующего законодательства КР и носит официальный характер.

В процессе кодификации нормативного правового акта отбрасывается устаревший нормативный правовой материал, формируется структура кодифицированного акта со своим специфическим содержанием.

КОКУСУНАН ЖОК БОЛУУ (мүлктүн) ТОБОКЕЛДИГИ – КРнын жарандык укугунда жактардын милдеттенмелеринен сырткаркы себептерге байланыштуу мүлк жок болуу же бузулуу тобокелдигин түшүнөбүз.

КОЛЛИЗИЯЛЫК ЧЕНЕМ – кайсыл мамлекеттин укуктары эл аралык мүнөздөгү жарандык, үй-бүлөлүк, эмгектик мамилелерге колдонулууга тийиштигин же кайсы ченемдик акт мамлекеттик ички юридикалык талаш-тартышта (коллизияда) колдонулууга тийиштигин көрсөтүүчү норма. Коллизиялык ченем улуттук жана эл аралык укуктардын ортосундагы талаш-тартыштарды чечүү принцибин аныкташы мүмкүн.

Эл аралык жекече укукта коллизиялык ченем адатта кандайдыр бир укугун көрсөтпөстөн абстраттуу эреже түрүндө түзүлөт, ал эми ал боюнча принциптин өзү укукту колдонуу менен аныкталат (мисалы, адамдын атуулдугу боюнча мыйзам, буюмдардын турган орду мыйзамы, никеге кайсы жерден туруу мыйзамы ж.б.).

КОММЕРЦИЯЛЫК ЭМЕС УЮМ – КР ЖКнын 85-беренесинин 1-пунктуна ылайык өз ишмердигинин негизги максаты катары пайда табууну көздөбөгөн жана алынган пайданы катышуучулардын ортосунда бөлүштүрбөгөн уюм таанылат.

Коммерциялык эмес уюмдар социалдык, кайрымдуулук, маданий, билим берүүчү, илимий, башкаруучу максаттарга жетүү, юридикалык жардам көрсөтүү, ошондой эле коомдун жыргалчылыгына багытталган

РИСК СЛУЧАЙНОЙ ГИБЕЛИ (имущества) – в гражданском праве КР понимается как риск возможного несения убытков в связи с гибелью или порчей имущества по причинам, не зависящим от сторон обязательства.

КОЛЛИЗИОННАЯ НОРМА – норма, которая указывает, право какого государства должно быть применено к гражданскому, семейному, трудовому отношению международного характера либо какой нормативный акт подлежит применению при внутригосударственном юридическом конфликте (коллизии). Коллизионная норма может также устанавливать принцип разрешения конфликта между национальным и международным правом.

В международном частном праве коллизионная норма обычно формулируется в виде абстрактного правила, указывая не на право какого-то конкретного государства, а на сам принцип, по которому определяется применение права (например, закон гражданства лица, закон места нахождения вещи, закон места заключения брака и т.д.).

НЕКОММЕРЧЕСКАЯ ОРГАНИЗАЦИЯ – в соответствии с пунктом 1 статьи 85 ГК КР признаются организации, не преследующие в качестве основной цели своей деятельности извлечения прибыли и не распределяющие полученную прибыль между участниками.

Некоммерческие организации могут создаваться для достижения социальных, благотворительных, культурных, образовательных, научных, управленческих целей, оказания юридической помощи, а также в

дагы башка максаттар үчүн түзүлүшү мүмкүн.

Кыргыз Республикасынын жарандык мыйзам актылары боюнча коммерциялык эмес уюмдарга: коомдук жана диний уюмдар (бирикмелер), менчиктин ээси тарабынан каржыланган мекемелер, кайрымдуулук жана башка фонддор, ошондой эле Кыргыз Республикасынын Жарандык кодексинде каралган юридикалык жактын белгилерине ээ болгон айрым башка уюмдар кирет. Коммерциялык эмес уюмдар мамлекеттик каттоодон өтөөр замат юридикалык жак катары түзүлдү деп эсептелет.

КОМИССИОНЕР – комиссия келишиминин тарабы, ал үчүнчү жак менен өзүнүн атынан бүтүм жасоого сыйлык акы үчүн, бирок комитенттин эсебинен жана кызыкчылыгында экинчи жактын (комитенттин) тапшырмасы боюнча милдеттенме алат (КР ЖКнын 882-беренеси).

Кыргыз Республикасынын жарандык мыйзам актыларында комиссия келишиминин жактары, анын ичинен комиссионер үчүн атайын талаптар каралган эмес. Комиссионер кесипкөй соода жүгүртүүчү, коммерциялык мекеме же индивидуалдык ишкер макамына ээ болгон бардык эле субъекттер боло алышы мүмкүн.

КОМИССИЯ – КРнын жарандык укугунда аны эки мааниде түшүнүүгө болот: биринчиден, белгилүү бир иш-милдеттерди аткаруу үчүн КР мыйзам актыларында каралган тарiных целях, направленных на достижение общественных благ.

В соответствии с гражданским законодательством Кыргызской Республики к некоммерческим организациям относятся: общественные и религиозные организации (объединения), финансируемые собственниками учреждения, благотворительные и иные фонды, а также некоторые другие организации, обладающие признаками юридического лица, предусмотренными в Гражданском кодексе Кыргызской Республики. Некоммерческая организация считается созданной как юридическое лицо с момента ее государственной регистрации.

КОМИССИОНЕР – сторона договора комиссии, которая обязуется по поручению другой стороны (комитента) за вознаграждение заключить с третьим лицом сделку от своего имени, но в интересах и за счет комитента (статья 882 ГК КР).

Гражданское законодательство Кыргызской Республики не содержит специальных требований к сторонам договора комиссии, в том числе для комиссионера. Комиссионерами могут выступать любые субъекты гражданских прав, профессионально действующие в торговом обороте, имеющие статус коммерческой организации или индивидуального предпринимателя.

КОМИССИЯ – в гражданском праве КР понимается в двух значениях: во-первых, это государственный орган, создаваемый в установленном законодательством КР порядке для выполнения каких-либо определенных функций. Например, избирательная комиссия КР или временно создаваемые ЖК КР, Правительством КР для проверки работы какого-то госоргана или проведения специальных мероприятий. Кроме того, госорганы или другие организации также могут создать разные комиссии, так называемые согласительные комиссии палат парламента, ревизионная комиссия и др., во-вторых, договор комиссии.

тиби боюнча түзүлүүчү мамлекеттик орган. Мисалы, КРнын шайлоо комиссиясы же КРнын Жогорку Кеңеши, КРнын Өкмөтү тарабынан тигил же бул мамлекеттик органдын ишин текшерүү боюнча, же атайын бир иш-чараларды жүргүзүү үчүн убактылуу түзүлүүчү комиссиялар кирет. Мамлекеттик органдар же башка уюмдар да түрдүү комиссияларды, парламент палаталарынын макулдашуу комиссияларын, текшерүү комиссияларын түзө алышат; экинчиден, бул комиссия келишими.

КОМИССИЯ КЕЛИШИМИ (лат. commissio – «тапшырма», «committo» сөзүнөн келип чыккан (бириктирем, тапшырам, уюштурам) – бул келишим боюнча бир тарап (комиссионер) башка тараптын (комитенттин) тапшыруусу боюнча бир же бир нече бүтүмдү акысына өзүнүн атынан, бирок комитенттин эсебинен ишке ашырууга милдеттенет (КР ЖКнын 882-беренеси). Кыргыз Республикасынын мыйзам чыгаруучуларынын аныктамасы боюнча комиссия келишими консенсуалдык – келишимдин жактарынын укук жана милдеттери келишим түзүлгөн учурдан тартып пайда болот; акы төлөнүүчү; эки жактуу келишим.

Комиссия келишими материалдык эмес ортомчу кызматты көрсөтүү боюнча келишимдин түрүнө кирет жана базар экономикасынын шарттарында кыймылсыз мүлк (батир, үй, унаа ж.б.), түрдүү объектилер менен бүтүм түзүү иштеринде кеңири таралган, өз кезегинде ал нарктарды орнотуу, бүтүмдөрдү тариздөө жана башка аспектилер боюнча атайын билимди талап кылат.

ДОГОВОР КОМИССИИ (лат. commissio – «поручение», производно от «committo» (соединяю, устраиваю, поручаю) – это соглашение, в силу которого одна сторона (комиссионер) обязуется по поручению другой стороны (комитента) за вознаграждение совершить одну или несколько сделок от своего имени, но за счет комитента (статья 882 ГК КР). Из определения, данного законодателем Кыргызской Республики, следует, что договор комиссии является: консенсуальным – права и обязанности сторон возникают с момента заключения договора; возмездным; двусторонним.

Договор комиссии относится к числу договоров по оказанию нематериальных посреднических услуг, и наибольшее распространение получило в условиях рыночной экономики совершение сделок с недвижимостью (квартира, дом, дача или автомобиль) и со многими другими объектами, что требует определенных знаний, навыков по установлению цен, а также правил оформления сделок и других аспектов.

Келишимге эки тарап катышат: комитент жана комиссионер, алардын ортосундагы мамиле ишенимдүү мүнөзгө ээ болуп, комиссионердин өздүгү комитент үчүн олуттуу маанига ээ. Буга ылайык КРнын жарандык мыйзамы келишимдин жактарынын укуктук статусу боюнча эч кандай талаптарды койбойт. Мыйзам, укук колдонулуучу актылар, ушул сымал келишимди түзүүдөгү уставдык документтер (юридикалык жактар үчүн) менен чектелбеген жарандык укуктун бардык субъекттери юридикалык да, жеке жактар да жогорудагы келишимдин катышуучулары боло алышат.

Комитенттин кызыкчылыгы жана тапшырмасы боюнча келишимдерди түзүү жагынан ортомчунун кызмат көрсөтүүсү комиссия келишиминин предмети болуп саналат. Келишимде комиссия келишиминин предметин, б.а., комиссионер аткарууга милдеттүү аракеттерди аныктоо бул келишимдин милдеттүү шарты болуп эсептелет, себеби КР ЖКде бул келишимге карата башка олуттуу шарттар каралган эмес. Комиссия келишиминин мазмуну жактардын укук жана милдеттеринде чагылдырылат жана өз ара мүнөзгө ээ.

Комиссия келишими белгилүү мөөнөткө же мөөнөтү көрсөтүлбөгөн убакытка түзүлүшү мүмкүн, бул анын бузулуп калды дегендигине жатпайт жана анда аткарылуу аймагын сөзсүз түрдө көрсөтүү талап кылынбайт. Комитент же комиссионер мыйзам же келишимде каралган шарттарды аткаруудан баш тарткан учурда; комиссионер кайтыш болуп кеткен учурда же аракетке кудуретсиз деп табылганда, же болбосо дайынсыз жоголуп кеткен учурларда; комиссионер, б.а., индивидуалдык ишкер төлөөгө кудуретсиз (банкрот) деп табылган учурда бул келишим токтотулат. Комиссионер төлөөгө кудуретсиз (банкрот) деп жарыяланган учурда ал тарабынан түзүлгөн келишим боюнча укуктары жана милдеттери комитентке өтөт.

В договоре присутствуют две стороны: комитент и комиссионер, а отношения между ними носят лично доверительный характер, и личность комиссионера имеет существенное значение для комитента. Соответственно гражданское законодательство КР не предъявляет никаких требований к правовому статусу обеих сторон договора. В принципе ими могут выступать любые субъекты гражданских прав, как юридические, так и физические лица, которые не ограничены законодательством, правоприменительными актами или для юридических лиц – уставными документами в заключении такого рода сделок.

Предметом договора комиссии является оказание посредником услуг по совершению сделок в интересах и по поручению комитента. Определение в договоре предмета договора комиссии, то есть тех действий, которые должен совершить комиссионер, является обязательным условием заключения договора комиссии, так как иных существенных условий для этого вида договора ГК КР не предусмотрено. Содержание договора комиссии выражается в правах и обязанностях сторон и носит взаимный характер.

Договор комиссии может быть заключен на определенный срок или без указания срока его действия, что также не будет считаться нарушением, и в нем не обязательно указывать территорию его исполнения. Настоящий договор прекращается вследствие: отказа комитента от исполнения договора; отказа комиссионера от исполнения договора в случаях, предусмотренных законом или договором; смерти комиссионера, признания его недееспособным, ограниченно дееспособным или безвестно отсутствующим; признания индивидуального предпринимателя, являющегося комиссионером, несостоятельным (банкротом). В случае объявления комиссионера несостоятельным (банкротом) его права и обязанности по сделкам, заключенным им для комитента во исполнение указаний последнего, переходят к комитенту.

КОММЕРЦИЯ (лат. commercium) – КРнын жарандык укугунда пайда табуу максатында товарды сатуу же сатууга көмөктөшүү жана кызмат көрсөтүү ишмердиги аныкталат.

КОММЕРЦИЯЛЫК ӨКҮЛЧҮЛҮК – КР ЖКнын 202-беренесине ылайык, бул ишкердик чөйрөсүндөгү келишимдерди түзүүдө ишкерлердин атынан туруктуу мүнөздө жана өз алдынча өкүлдүк кылып туруучу жак.

Кыргыз Республикасынын жаңы Жарандык кодексинде биринчи жолу коммерциялык деп аталган ыктыярдуу өкүлчүлүктүн өзгөчө түрү каралган жана мындай мамилеге жарандык-укуктук келишим негиз болуп саналат. Мындай келишим ишкер (өкүл) менен коммерциялык өкүлдүн ортосунда жөнөкөй жазуу түрүндө түзүлөт жана анда коммерциялык өкүлдүн ыйгарым укуктары тактап көрсөтүлүүгө тийиш.

Өкүлчүлүктүн коммерциялык мүнөздө болушу үчүн көрсөтүлгөн жак ишкердиктин бир түрү менен

КОММЕРЦИЯ (лат. commercium) – в гражданском праве КР определяется как деятельность по продаже или содействию продаже товаров и оказанию услуг с целью получения прибыли.

КОММЕРЧЕСКОЕ ПРЕДСТАВИТЕЛЬСТВО – в соответствии со статьей 202 ГК КР это лицо, постоянно и самостоятельно представительствующее от имени предпринимателей при заключении ими договоров в сфере предпринимательской деятельности.

В новом Гражданском кодексе Кыргызской Республики впервые предусмотрена особая разновидность добровольного представительства, которое называется коммерческим, и основанием такого отношения является гражданско-правовой договор. Данный договор заключается между предпринимателем (представляемым) и коммерческим представителем в простой письменной форме, и в нем должны содержаться четкие указания на полномочия коммерческого представителя.

Чтобы представительство носило коммерческий характер, указанное лицо постоянно и самостоятельно

такай жана өз алдынча жүргүзүүсү абзел жана ага КРнын мыйзам актыларында каралган ишкердикти укуктук жактан жөнгө салуу өзгөчөлүктөрүнүн бардыгы тиешелүү. Бүтүмдө бир эле учурда ар кандай жактарга коммерциялык өкүлчүлүк болууга ал тараптардын макулдугу менен жана мыйзамда каралган башка учурларда жол берилет. Мында коммерциялык өкүл өзүнө берилген тапшырмаларды ишкердин кадимки камкордугу менен аткарууга милдеттүү.

Эгерде алардын ортосундагы макулдашууда башкача каралбаса, коммерциялык өкүл келишимдин жактарынан бирдей үлүштө шартталган сый акыны жана тапшырманы аткарууда тарткан чыгымдары үчүн төлөм аткарышын талап кылууга укуктуу. Ошондой эле коммерциялык өкүл өзүнө берилген тапшырманы аткаруу учурунда соода бүтүмдөрү жөнүндө белгилүү болгон маалыматты сыр бойдон сактоого милдеттүү. Сырды сактоо боюнча талапты аткарбоо коммерциялык өкүлдүн сырды ачып салуудан улам келтирилген чыгымдын ордун толтуруу жоопкерчилигинин негизи болуп саналат.

КР ЖКнын ишкердиктин айрым чөйрөлөрүндө коммерциялык өкүлчүлүктүн өзгөчөлүктөрү мыйзам актылар менен да белгилене тургандыгын карайт. Айтсак, баалуу кагаздардын базары тууралуу мыйзам актыларында баалуу кагаздар базарынын кесипкөй катышуучуларынын ишмердигин жүзөгө ашыруу өзгөчөлүгү же болбосо банк тууралуу мыйзам актыларында ишенимдүү банк операцияларын аткаруу өзгөчөлүгүнүн нормалары камтылган.

должно заниматься одной из форм предпринимательской деятельности, и поэтому на него распространяются все особенности правового регулирования предпринимательской деятельности, предусмотренные законодательством КР. Одновременное коммерческое представительство разных сторон в сделке допускается с согласия этих сторон и в других случаях, предусмотренных законом. При этом коммерческий представитель обязан исполнять данные ему поручения с заботливостью обычного предпринимателя.

Коммерческий представитель вправе требовать уплаты обусловленного вознаграждения и понесенных им при исполнении поручения издержек от сторон договора в равных долях, если иное не предусмотрено соглашением между ними. Кроме того, коммерческий представитель обязан сохранять в тайне ставшие ему известными сведения о торговых сделках как в ходе выполнения поручения, так и после исполнения данного ему поручения. Невыполнение требования о сохранении тайны является основанием ответственности коммерческого представителя в форме возмещения убытков, причиненных разглашением коммерческой тайны.

ГК КР предусматривает, что особенности коммерческого представительства в отдельных сферах предпринимательской деятельности устанавливаются законодательством КР. В частности, в законодательстве о рынке ценных бумаг содержатся особенности осуществления деятельности профессиональных участников рынка ценных бумаг или в банковском законодательстве имеется норма особенности осуществления доверительных банковских операций.

КОММЕРЦИЯЛЫК САТЫЛУУ – КР ЖКнын 224-беренесине ылайык бул коммерциялык уюмда башкаруучулук милдеттерди аткарган адамга, ошол адамдын ээлеген кызматтык абалына байланыштуу берип жаткандын кызыкчылыгы үчүн жасаган аракеттери (аракетсиздиги) үчүн, акча, баалуу кагаздар, башка мүлк мыйзамсыз берилгенде, ошого тете мүлктүк мүнөздөгү мыйзамсыз кызмат көрсөтүү.

КОММЕРЦИЯЛЫК СЫР (англ. commercial secret) – бул КРнын жарандык мыйзам актыларына ылайык чарбакер субъектинин өндүрүшүнө, технологиясына, башкаруусуна, финансылык жана башка ишине байланыштуу корголгон укугу, аларды ачыкка чыгарганда анын кызыкчылыгына зыян келиши мүмкүн.

Коммерциялык сырды түзгөн маалыматтардын мазмунун жана көлөмүн аныктаган жана өз кезегинде аларга мамлекет анын сакталышын жана корголушун кепилдеген чарбакер субъекти – Кыргыз Республикасында ишкердик жүргүзгөн жеке же юридикалык жактар.

Коммерциялык сырдын объектисинин тизмесине кирген маалыматтар ишкер субъектинин менчиги болуп саналат, же болбосо мыйзамдарга ылайык белгиленген чектерде анын ээлигинде, пайдалануусунда, тескөөсүндө болот. Мындай объектилерге булар кирет: чарбакер субъектинин атайылап жашырылган экономикалык таламдары жана анын

КОММЕРЧЕСКИЙ ПОДКУП – в соответствии со статьей 224 УК КР – это незаконная передача лицу, выполняющему управленческие функции в коммерческой организации, денег, ценных бумаг, иного имущества, а равно незаконное оказание ему услуг имущественного характера за совершение действий (бездействия) в интересах дающего в связи с занимаемым этим лицом служебного положения.

КОММЕРЧЕСКАЯ ТАЙНА (англ. commercial secret) – это в соответствии с гражданским законодательством КР охраняемые права хозяйствующих субъектов, связанные с производством, технологией, управлением, финансовой и другой деятельностью, разглашение которых может нанести ущерб их интересам.

Хозяйствующие субъекты – физические или юридические лица, занимающиеся предпринимательской деятельностью в Кыргызской Республике, определяют содержание и объем сведений, составляющих коммерческую тайну, и в свою очередь государство гарантирует им ее соблюдение и защиту.

Перечень сведений, относящихся к объектам коммерческой тайны, является собственностью хозяйствующих субъектов либо находится в его владении, пользовании, распоряжении в пределах, установленных им в соответствии с законодательством. К таким объектам относятся: преднамеренно скрываемые экономические интересы и сведения в сферах произ-

ишинин ар кандай жактары жана ондүрүштүк-чарбалык, башкаруу, илимий-техникалык, каржылык чөйрөлөрү жөнүндө маалыматтар, аларды коргоо атаандаштыктын таламдары жана чарбакер субъектинин экономикалык коопсуздугуна болгон коркунуч менен шартталган.

КРнын «Коммерциялык сыр жөнүндө» мыйзамынын 2-беренесине ылайык коммерциялык сырды түзгөн маалыматтар томондогү талаптарга шайкеш келүүгө тийиш: а) ишкер субъект үчүн чыныгы же кудуреттүү баалуулукка ээ болууга; б) мыйзамдарга ылайык жалпыга белгилүү же жалпынын билишине мүмкүн болбоого; в) аталган маалыматтарды классификациялоону тутуму аркылуу алардын жашырындуулугун сактоо боюнча тиешелүү чаралар ишкер субъектилер тарабынан тиешелүү деңгээлде белгиленүүгө, пайдалануунү чектоонүн ички эрежелерин иштеп чыгууга, документтерди жана башка маалымат алып жүрүүчүлөрдү тиешелүү эң белгилерин коюуну жүргүзүү, аларды эсепке алууну сактоонун жана колдонуунун уюштурулушун камтууга.

КОМПЕНСАЦИЯ – КРнын укук тутумунда томонкүдой мааниде түшүндүрүлөт: биринчиден, КРнын жарандык укугунда мындай учурларда гана жүзөго ашырылат: жарандык-укуктук милдеттердин бузулушунан улам ал укук-милдеттерди аткаруу мүмкүн болбой калгандыгына байланыштуу келип чыккан зыяндын; аткаруу милдети тапшырылган адам милдеттүү жактын күнөөсү боюнча милдеттерин аткарууга кызыкчылыгын жоготкондо тарткан зыяндын

водственно-хозяйственной, управленческой, научно-технической, финансовой деятельности хозяйствующего субъекта, охрана которых обусловлена интересами конкуренции и возможной угрозой экономической безопасности.

Согласно статье 2 Закона КР «О коммерческой тайне», сведения, составляющие коммерческую тайну, должны соответствовать следующим требованиям: а) иметь действительную или потенциальную ценность для субъекта предпринимательства; б) не являться общеизвестными или общедоступными согласно законодательству; в) обозначаться соответствующим образом с принятием субъектами предпринимательства надлежащих мер по сохранению их конфиденциальности через систему классификации названных сведений, разработку внутренних правил ограничения пользования, введение соответствующей маркировки документов и иных носителей информации, организацию учета, хранения и применения.

КОМПЕНСАЦИЯ – в правовой системе КР понимается в следующих значениях: во-первых, в гражданском праве КР компенсация осуществляется в случаях, когда: возмещение убытков, возникших вследствие нарушения гражданско-правовой обязанности, когда ее исполнение в натуре в связи с таким нарушением стало невозможным; управомоченное лицо утратило по вине обязанного лица интерес к реальному исполнению обязанности; в иных, предусмо-

ордун толтуруу; мыйзамда каралган башка учурларда милдеттердин аткарылбаганына байланыштуу келип чыккан мүлктүк чыгымдардын ордун акчалай толтуруу; экинчиден, КРнын эмгек укугунда компенсация эмгек милдеттенмелерин аткаруу боюнча мыйзамда белгиленген учурларда кошумча чыгымдары үчүн жумушкерлерге төлөнүүчү төломдор. Мисалы, иш сапары үчүн чыгымдарды жабуу, бир жолу берилүүчү акчалай жардам ж.б.; үчүнчүдөн, КРнын бажы укугунда компенсация бул бажы тарифтери боюнча мыйзамда каралган бажы жыйымынын өзгөчө бир түрү.

КОМПЛЕКСТҮҮ ИШКЕРДИК ЖҮРГҮЗҮҮ УРУКСАТТАМА КЕЛИШИМИ – Франчайзингди карагыз.

КОМПЛЕКТТҮҮЛҮК – берилген продукцияда ал продукцияны пайдалануу үчүн керектүү бардык болуктөрүнүн, тетиктеринин, агрегаттарынын ж.б.у.с. толук болушу. КРнын жарандык мыйзам актыларына ылайык продукциянын комплекттүүлүгү стандарттар, техникалык шарттар, прейскуранттар менен аныкталат, ал эми аларда аныкталбаган учурда келишим менен аныкталышы мүмкүн.

КОНДОМИНИУМ – Кыргыз Республикасынын жарандык мыйзам актыларында каралган көзгөлбөс мүлктү башкаруунун уюштуруучулук-укуктук формасы, имараттардын менчик ээлеринин (турак жайдын да, ошондой эле турак жай эмес имараттардын да) шериктештиги, имараттарды, болмо жайларды жана ал жайлардын менчик ээлеринин жалпы мүлкүн эксплуатациялоотренных законом случаях денежного возмещения имущественных потерь, вызванных нарушением обязанностей; во-вторых, в трудовом праве КР компенсация – это выплаты работникам, производимые в установленных законом случаях дополнительных расходов, связанных с выполнением трудовых обязанностей. Например, оплата командировочных расходов, единовременное пособие и т.п.; в-третьих, в таможенном праве КР компенсация – пошлины как особый вид таможенных пошлин, предусмотренных в законе о таможенном тарифе.

ДОГОВОР КОМПЛЕКСНОЙ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКОЙ ЛИЦЕНЗИИ – см. Франчайзинг.

КОМПЛЕКТНОСТЬ – наличие в поставленной продукции всех частей, деталей, агрегатов и т.п., необходимых для использования этой продукции. В соответствии с гражданским законодательством КР комплектность продукции определяется стандартами, техническими условиями, прейскурантами, а если она ими не определена, то в необходимых случаях может быть установлена в договоре.

КОНДОМИНИУМ – это организационно-правовая форма, предусмотренная в гражданском законодательстве КР, по управлению недвижимостью, товарищество собственников помещений (как жилых, так и нежилых), некоммерческая организация, создаваемая для обеспечения эксплуатации, содержания, управления зданиями, помещениями и общим имуществом всех собственников помещений. Кон-

ну, күтүүнү, башкарууну камсыздоо үчүн түзүлүүчү коммерциялык эмес уюм. Кондоминиум менчик ээлеринин бөлмө жайларынан жана жалпы мүлкүнөн турат (КРнын «Турак жайдын менчик ээлеринин шериктештиги (кондоминиумдар) жөнүндө» мыйзамынын 1-беренеси).

КОНКЛЮДЕНТТИК АРАКЕТТЕР (лат. conclude – корутундулайм, жыйынтык чыгарам) КРнын жарандык укугунда тигил же бул жактын эркин оозеки же жазуу формасындагы билдирүүсү аркылуу эмес, жүрүм-турумунун негизинде укук ченемдери менен жөнгө салынуучу белгилүү бир мамилелерге жетишүүсү. Мисалы, жактар оозеки же жазуу жүзүндө шарттарын билдирбестен, жүрүм-турумдары, алып жүрүүлөрү боюнча келишим түзүшү.

КОНОСАМЕНТ (франц. connaissement) – анын кармоочусуна коносаментте көрсөтүлгөн жүктү тескөөгө жана ташып келингенден кийин жүктү алууга болгон укугун күбөлөндүрүүчү товардык тескөөчү документ. Коносамент сунуш кылуучуга, ордердик же өздүк болушу мүмкүн. Коносамент бир нече түп нускада даярдалган учурда биринчи сунуш кылынган коносамент боюнча жүктү берүү анын калган нускаларынын күчүн жокко чыгарат.

Коносаментте ташуучу жана жүктү алуучунун ортосундагы келишимдик мамиле көрсөтүлүшү зарыл жана ал ташуучу тарабынан жүк кабыл алынган соң жөнөтүүчүгө берилет. Коноссамент – жүктү кабыл алган-

доминиум состоит из помещений собственников и общего имущества (статья 1 Закона «О товариществах собственников жилья (кондоминиумах)».

КОНКЛЮДЕ́НТНЫЕ ДЕЙСТВИЯ (лат. conclude – заключаю, делаю вывод) – в гражданском праве КР понимаются как действия лица, выражающие его волю не в форме устного или письменного волеизъявления, а поведением установить определенные отношения, регулируемые нормами права. Например, лица своим поведением совершить сделку, без взякой формы устного или письменного волеизъявления.

КОНОСАМЕНТ (франц. connaissement) – в соответствии со статьей 48 ГК КР – это товарораспорядительный документ, удостоверяющий право его держателя распоряжаться указанным в коносаменте грузом и получить груз после завершения перевозки. Коносамент может быть предъявительским, ордерным или именным. При составлении коносамента в нескольких подлинных экземплярах выдача груза по первому предъявленному коносаменту прекращает действие остальных экземпляров.

В коносаменте должны быть указаны договорные отношения между перевозчиком и грузополучателем, и он выдается перевозчиком отправителю после приема груза к перевозке. Коносамент служит доказательством

дыгынын жана келишимдин түзүлгөндүгүн далили.

КОНСЕНСУС (лат. concensus – макулдашуу, жалпы пикир) – орчундуу маселелер боюнча көпчүлүк кызыкдар жактын каршылыгы жок болгон учурда чечим кабыл алуунун ыкмасы же келишимдин жактарынын каршылыгы жок болгон учурда аны кайрадан жаңы мөөнөткө түзүү.

КОНСОРЦИУМ (лат. consortium – катышуу, биргелештик) – тармактар боюнча глобалдык долбоорлорду биргеликте жүзөгө ашыруу, кирешелүү буйрутмаларды алуу жана аларды биргеликте аткаруу үчүн ишкердиктин белгилүү бир бөлүгүн координациялоо, өндүрүштүк, насыя финансылык, маркетингдик ири масштабдуу операцияларды жүргүзүү максатында макулдашуулардын негизинде өз алдынча ишкер структуралардын убактылуу биригиши. Консорциумду түзүүдө консорциалдык келишим түзүлүп, ага ылайык координациялоо иштери ыйгарым укуктардын негинде аракеттенүүчү жетекчиге (Президентке) жүктөлөт.

КОНТРАГЕНТ (лат. contrahens – макулдашуучулар) – КРнын жарандык укугундагы жарандык-укуктук мамилелери боюнча келишимдеги жактардын бирөөнү түшүнөт.

КОНТРАКТ (лат. contractus) – КРнын жарандык укугуна ылайык бул терминди жарандык-укуктук келишимдердин синоними катары түшүнүүгө болот.

приема груза и подтверждением фактов заключения договора.

КОНСЕНСУС (лат. concensus – согласие, общее мнение) – способ принятия решений при отсутствии принципиальных возражений у большинства заинтересованных лиц или заключения договора на новый срок, если нет возражений сторон договора.

КОНСОРЦИУМ (от лат. consortium – соучастие, сообщество) – на основе соглашения временное объединение самостоятельных предпринимательских структур для совместного осуществления глобальных проектов в разных отраслях, координации определенной части предпринимательской деятельности для размещения и получения выгодных заказов и их совместное исполнение, проведение производственных, кредитно-финансовых и маркетинговых крупномасштабных операций. При создании консорциума составляется консорциальное соглашение возложением координации работы на руководителя (Президента), действующее в пределах полномочий, предоставленных участниками.

КОНТРАГЕНТ (от лат. contrahens – договаривающийся) – в гражданском праве КР понимается как одна из сторон договора в гражданско-правовых отношениях.

КОНТРАКТ (от лат. contractus) – в соответствии с гражданским правом КР понимается как синоним понятия гражданско-правовых договоров.

Контракт КРнын эмгек укугунда да белгилүү бир мөөнөткө жазуу жүзүндө түзүлүп, тараптардын укук-милдеттери, эмгекти уюштуруу жана акы төлөө, социалдык тиричиликтик жана башка шарттар көрсөтүлүп түзүлгөн эмгек келишимдеринин бир түрү катары колдонулат.

КОНТРАФАКЦИЯ (лат. contrafactio – жасалма) – КРнын жарандык укугунда эки мааниде колдонулуучу термин: биринчиден, автордук укуктун же чектеш укуктардын бузулушу; экинчиден, айрым фирмалардын карөзгөй атаандашуу же кардарды алдоо максатында өздөрүнүн товардык белгилерине башка фирмалардын өтүмдүү товарларына коюлуучу белгилерди пайдаланышы. Контрафакция термини дүйнөнүн көптөгөн цивилизациялуу өлкөлөрүнүн укуктарында колдонулат.

КОНЦЕССИЯ (лат. concessio – руксатты дайындап берүү, макулдук же жол берүү) – бул инвесторго мүлктү, жерди жана анын ички казынасын убактылуу пайдаланууга берүү менен ээлик кылуу ишинин белгилүү бир түрүн жүргүзүүгө Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн руксат бериши. Концессиялык иш-аракеттердин негизги принциптери болуп төмөнкүлөр эсептелет: иш-аракеттердин келишимдин узак мөөнөттүү мүнөзү; концессионерлерди тандоого конкурстук мамиле КРнын колдонуудагы эмгекти коргоо, жаратылышты пайдалануу жана айлана-чөйрөнү коргоо ченемдерин жана эрежелерин сактоо; концессиялык келишимдин объекттерин комплекстүү пайдалануу. КРнын Өкмөтү тарабынан

Контракт также применяется и в Трудовом праве КР как один из видов трудового договора, заключаемого в письменной форме с указанием срока действия, прав и обязанностей, а также ответственности сторон, организации и оплаты труда, социально-бытовых и других условий.

КОНТРАФАКЦИЯ (лат. contrafactio – подделка) – как термин применяется в гражданском праве КР в двух значениях: во-первых, это нарушение авторских и смежных прав; во-вторых, использование отдельными лицами на своих фирменных товарных знаках обозначений, помещаемых на своих товарах других лиц, в целях недобросовестной конкуренции и обмана покупателя. «Контрафакция» как термин применяется в правах во многих цивилизованных странах мира.

КОНЦЕССИЯ (лат. concessio предоставленное разрешение, уступка) – это разрешение Правительства Кыргызской Республики инвестору на осуществление определенного вида предпринимательской деятельности, связанной с предоставлением ему во временное пользование имущества, земли и ее недр. Основными принципами концессионной деятельности являются: договорной долгосрочный характер деятельности; конкурсный подход к выбору концессионеров; соблюдение действующих в КР норм и правил охраны труда, природопользования и охраны окружающей среды; комплексное использование объекта концессионного договора. Правительством КР устанавливается перечень объектов, передача кото-

концессияга өткөрүп берүүгө жол берилбеген же чектелген объекттердин тизмеси белгиленет. Концессиялык укук мамилелеринин субъектилери болуп төмөнкүлөр эсептелет: концессиялык органдар, концессионерлер («Кыргыз Республикасындагы концессиялар жана концессиялык ишканалар жөнүндө» мыйзамынын 1-, 35-беренелери).

КОНЦЕССИОНЕРЛЕР – КРнын «Кыргыз Республикасындагы концессиялар жана концессиялык ишканалар жөнүндө» мыйзамынын 5-беренесине ылайык чет мамлекеттер, юридикалык жактар жана жарандар, ошондой эле орток (КРнын мыйзамдары боюнча) ишканалар.

КОНЦЕССИЯЛЫК КЕЛИШИМ (лат. concession – руксат берүү, макул болуу же жол берүү) – КР мыйзам актыларына ылайык бул мамлекет (КР) тарабынан чет өлкөлүк же ата мекендик жеке же юридикалык жактарга аныкталган шарт менен (инвесторлорго) жаратылыш байлыктарын, мамлекеттик ишканаларды жана башка объектилерди ишке киргизип пайдалануу үчүн түзүлгөн келишим.

КРнын «Кыргыз Республикасындагы концессиялар жана концессиялык ишканалар жөнүндө» мыйзамынын 12-беренесине ылайык концессиялык келишим анын субъекттеринин ортосундагы концессиялык мамилелерди жөнгө сала турган негизги документ болуп саналат. Капиталдык салымдардын өлчөмүнө жараша концессиялык келишим эл депутаттарынын тийиштүү Кеңеши жана жергиликтүү мамлекеттик администрация же КРнын Өкмөтү, ошондой эле алар

рых в концессию не допускается или ограничивается. Субъектами концессионных правоотношений являются: концессионные органы, концессионеры (статьи 1, 35 Закона «О концессиях и концессионных предприятиях в Кыргызской Республике»).

КОНЦЕССИОНЕРЫ – в соответствии со статьей 5 Закона «О концессиях и концессионных предприятиях в КР» – это иностранные государства, юридические лица и граждане, а также совместные (по законодательству Кыргызской Республики) предприятия.

КОНЦЕССИОННЫЙ ДОГОВОР (лат. concession – разрешение, уступка) – по законодательству КР – это договор на сдачу государством (КР) иностранным или отечественным физическим или юридическим лицам (инвесторам) в эксплуатацию на определенных условиях природных ресурсов, государственных предприятий и других объектов.

В соответствии со статьей 12 Закона КР «О концессиях и концессионных предприятиях в Кыргызской Республике» концессионный договор является основным документом, регламентирующим концессионные отношения между его субъектами. В зависимости от размера капитальных вложений концессионный договор заключается соответствующими Советами народных депутатов и местной государственной администрацией или Правительством КР, а также

ыйгарым укук берген же атайын түзүлгөн орган тарабынан түзүлөт.

Концессиялык келишимдин мазмуну негизги жана кошумча жоболорду камтыйт. Негизги жоболорго: келишимдин субъектилери; келишимдин объектиси; төлөмдөрдүн түрлөрү, шарттары, өлчөмү жана тартиби; капиталдык салымдардын төмөнкү өлчөмү жана аны төлөө мөөнөтү; өндүрүлүүчү продукциянын көлөмүнө квоталар; айлана-чөйрөнү коргоо боюнча талаптар; жактардын биринин талабы боюнча колдонула баштаса, келишимдин шарттарын өзгөртүп жибериши мүмкүн болгон юридикалык фактылардын тизмеси; ишкананы жоюу тартиби; келишимдин мөөнөттөрү; тараптардын жоопкерчилиги кирет. Калган бардык өз ара милдеттенмелер кошумча жоболорго таандык.

Концессиялык келишим 5 жылдан 50 жылга чейинки мөөнөткө түзүлөт жана предмети (жүйөсү) болуп жер, анын байлыктары, мүлк, ошондой эле белгилүү аймактагы чарбакер ишаракеттердин айрым түрлөрү болушу мүмкүн.

КОНЦЕССИЯЛЫК ОРГАНДАР – КРнын «Кыргыз Республикасындагы концессиялар жана концессиялык ишканалар жөнүндө» мыйзамынын 5-беренесине ылайык – бул Кыргыз Республикасынын Өкмөтү, алар укук берген же атайын түзүлгөн органдар, ошондой эле өздөрүнө берилген укуктун чегинде аракеттене турган жергиликтүү мамлекеттик администрация жана эл депутаттарынын жергиликтүү кеңештери.

уполномоченным им или специально созданным органом.

Содержание концессионного договора включает основные и дополнительные положения. К основным положениям относятся: субъекты договора; объект договора; виды, условия, размер и порядок платежей; минимальный размер капиталовложений и срок их вложений; квоты на объем производимой продукции; требования по охране окружающей среды; перечень юридических фактов, наступление которых может повлечь изменение условий договора по требованию одной из сторон; порядок ликвидации предприятия; сроки договора; ответственность сторон. Все остальные взаимные обязательства относятся к дополнительным.

Концессионный договор заключается на срок от 5 до 50 лет, и предметами договора могут быть земля, ее недра, имущество, а также отдельные виды хозяйственной деятельности на определенной территории.

КОНЦЕССИОННЫЕ ОРГАНЫ – согласно статье 5 Закона КР «О концессиях и концессионных предприятиях в Кыргызской Республике», Правительство Кыргызской Республики и им уполномоченные или специально созданные органы, а также местная государственная администрация и местные Советы народных депутатов, действующие в пределах установленной им компетенции.

КООМДУК БИРИКМЕ – КРнын «Коммерциялык эмес уюмдар жөнүндөгү» мыйзамынын 2-беренесине ылайык жана башка материалдык эмес керектөөлөрүн канааттандыруу үчүн таламдарынын жалпылыгынын негизинде бириккен жарандардын ыктыярдуу бирикмеси.

Коомдук бирикменин укуктук абалы, аларды түзүү, ишмердиги, кайра уюштуруу жана жоюу тартиби КРнын Конституциясына негизделет жана КРнын Жарандык кодекси, КРнын «Коммерциялык эмес уюмдар жөнүндөгү» мыйзамы, башка КРнын мыйзамдары жана башка укуктук ченемдик актылары, КР тааныган жана ратификациялаган эл аралык актылар жана келишимдер менен жөнгө салынат.

Коомдук бирикме үчтөн кем эмес аракетке кудуреттүү жаран тарабынан уюштуруу чогулушун (конференциясын) чакырат, анда коомдук бирикмени түзүү жөнүндө чечим кабыл алынып, анын уставы бекитилүү менен жетекчи жана контролдоочу эсептик текшерүүчү органдары түзүлөт. Мамлекеттик каттоодон өткөн учурдан баштап коомдук бирикме юридикалык жак укугуна ээ болот.

Коомдук бирикмелер эреже боюнча аныкталган же аныкталбаган мөөнөткө түзүлөт жана өз алдынча юридикалык жак катары өздөрүнүн бирликтерин, ассоциацияларын жана башка бирикмелерин түзүшү мүмкүн, түзүлгөн максатына ылайык чарбалык, анын ичинде өндүрүштүк ишти жүзөгө ашыра алат.

Коомдук бирикменин жогорку органы анын бардык мүчөлөрүнөн турган жалпы чогулуш болуп саналат. Эгерде чечимди кабыл алууда анын

ОБЩЕСТВЕННЫЕ ОБЪЕДИНЕНИЯ – в соответствии со статьей 2 Закона КР «О некоммерческих организациях» – это добровольные объединения граждан, объединившихся на основе общности их интересов для удовлетворения духовных и иных нематериальных потребностей.

Правовое положение общественных объединений, порядок их создания, деятельности, реорганизация и ликвидация основываются на Конституции КР и регулируются ГК КР, Законом «О некоммерческих организациях», другими законами и иными нормативными правовыми актами КР, международными актами и договорами, признанными и ратифицированными в КР.

Общественное объединение создается по инициативе не менее трех дееспособных граждан созывом учредительного собрания (конференции), на котором принимается решение о его создании, утверждается его устав и формируются руководящие и контрольно-ревизионные органы. С момента государственной регистрации общественное объединение приобретает права юридического лица.

Общественные объединения, как правило, создаются на неопределенный или определенный срок и как самостоятельное юридическое лицо могут создавать свои союзы, ассоциации и другие объединения, осуществляющие хозяйственную, в том числе производственную деятельность, соответствующую целям, для достижения которых они созданы.

Высшим органом общественного объединения является общее собрание, которое состоит из всех его членов. Общее собрание имеет кворум,

мүчөлөрүнүн үчтөн биринен кем эмеси катышса, ал эми коомдук бирикмеде 100дөн көп мүчөсү болгондо 25тен кем эмес мүчөсү катышса, жалпы чогулуштун кворуму болот.

Жалпы чогулуштун гана компетенциясына кирген маселелер: уставга өзгөртүүлөр жана толуктоолор киргизүү; коомдук бирикменин ишинин артыкчылык берилген багытын аныктоо, анын мүлкүн пайдалануунун тартиби; коомдук бирикмеге мүчөлүккө кабыл алуу жана андан чыгаруу (эгерде уставда башкача каралбаса); башкаруу органдарын түзүүнүн тартиби; иш жөнүндө жылдык отчетту жана жылдык баланcты бекитүү; филиалдарды жана өкүлчүлүктөрдү түзүү жөнүндө чечим; ишке башка юридикалык жактардын катышуусу; кайра уюштуруу жана жоюу; устав тарабынан коомдук бирикменин башка органдарынын компетенциясына таандык кылынган башка жагдайлар (КРнын «Коммерциялык эмес уюмдар жөнүндөгү» мыйзамынын 20-беренеси).

КООМДУК ФОНД – КР ЖКнын 162-беренесине ылайык бул социалдык, кайрымдуулук, маданий, билим берүү жана башка коомдук пайдалуу максаттарды көздөгөн ыктыярдуу мамлекеттик эмес мүлктүк мүчөлүк акылардын негизинде жарандар жана (же) юридикалык жактар тарабынан уюштурулган мүчөлүгү жок коммерциялык эмес уюм.

Коомдук фонддун укуктук абалы, аларды түзүүнүн, ишинин, кайра уюштурулушунун жана жоюлушунун тартиби КРнын Конституциясына негизделет жана КРнын ЖК, КРнын «Коммерциялык эмес уюмдар

если в принятии решения участвует не менее одной трети его членов, а в случаях когда в общественном объединении более 100 членов, – не менее 25 членов.

Исключительную компетенцию общего собрания составляют следующие вопросы: внесение изменений и дополнений в устав; определение приоритетных направлений деятельности общественного объединения, порядок использования его имущества; прием и исключение из членов общественного объединения (если иное не установлено уставом); порядок формирования органов управления; утверждение годового отчета о деятельности и годового баланса; решение о создании филиалов и представительств; участие в деятельности других юридических лиц; реорганизация и ликвидация; другие вопросы, за исключением отнесенных уставом к компетенции других органов общественного объединения (статья 20 Закона КР «О некоммерческих организациях»).

ОБЩЕСТВЕННЫЙ ФОНД – согласно статье 162 ГК КР, это некоммерческая организация, не имеющая членства, учрежденная гражданами и (или) юридическими лицами на основе добровольных негосударственных имущественных взносов, преследующая социальные, благотворительные, культурные, образовательные и иные общественно полезные цели.

Правовое положение общественного фонда, порядок их создания, деятельности, реорганизация и ликвидация основываются на Конституции КР и регулируются ГК КР, Законом «О некоммерческих организациях»,

жөнүндөгү» мыйзамы, КРнын башка мыйзамдары жана башка укуктук ченемдик актылары, КР тааныган жана ратификациялаган эл аралык актылар жана келишимдер менен жөнгө салынат.

Коомдук фонддун башкаруу органдары, аны түзүүнүн тартиби, башкаруу ыкмалары коомдук фонддун түзүүчүлөрү тарабынан бекитилүүчү устав менен аныкталат. Фонддун мүлкү анын менчиги болуп эсептелет жана ал устав боюнча аныкталган максаттарга жетүү үчүн пайдаланылат. Уюм түзүлүү максатына жараша, коом үчүн зарыл болуп эсептелген өндүрүштүк, чарба иштери менен алектенүүгө укуктуу. Коомдук фонддун түзүүчүлөрү алар түзгөн фонддун милдеттенмелери боюнча, ал эми фонд өз түзүүчүлөрү боюнча милдеттенмелерге жооп бербейт.

КОММАНДИТТИК ШЕРИКТЕШТИК – КР ЖКнын 122-беренесине ылайык бул катышуучулар менен катар шериктештиктин атынан ишкердикти жүргүзүүчү жана өзүнүн бардык мүлкү (толук шериктери) менен шериктештиктин милдеттенмелери боюнча жооп берүүчү, шериктиктин ишин байланыштуу өздөрү кошкон салымдардын чектериндеги чыгымдардын тобокелдигин көтөрүшкөн жана шериктештиктин ишкердик ишин жүзөгө ашырууга катышпаган бир же бир нече катышуучулар (салым кошуучулар, командиттер) бар шериктештик таанылат. Буга КР ЖКнын коммандиттик шериктештик жөнүндөгү жоболоруна карама-каршы келбегендиктен, ком-

другими законами и иными нормативными правовыми актами КР, международными актами и договорами, признанными и ратифицированными КР.

Руководящий орган общественного фонда и порядок его формирования, а также способы управления определяются уставом, утверждаемым учредителями. Имущество фонда является его собственностью и используется для целей, определенных в его уставе. Фонд вправе заниматься производственной и иной хозяйственной деятельностью, необходимой для достижения общественно полезных целей, ради которых создан фонд, и соответствующей этим целям. Учредители общественного фонда не отвечают по обязательствам созданного ими фонда, а фонд в свою очередь не отвечает по обязательствам своих учредителей.

КОММАНДИТНОЕ ТОВАРИЩЕСТВО – согласно статье 122 ГК КР, это товарищество, в котором наряду с участниками, осуществляющими от имени товарищества предпринимательскую деятельность и отвечающими по обязательствам товарищества всем своим имуществом (полными товарищами), имеется один или несколько участников (вкладчиков, коммандитистов), которые несут риск убытков, связанных с деятельностью товарищества, в пределах сумм внесенных ими вкладов и не принимают участия в осуществлении товариществом предпринимательской деятельности. К нему применяются правила ГК КР о полном товариществе, поскольку это не противоречит положе-

мандиттик шериктештиктерге карата КР ЖКнын толук шериктештиктер жөнүндөгү эрежелери колдонулат.

КОРКУТУУ – укукта инсанга психикалык зомбулук көрсөтүүнүн бир түрү, анын мыйзам менен корголуучу укуктарына жана таламдарына күч колдонуп, материалдык же башкача зыян келтирүүгө ниеттенгендигин түшүнүүгө болот.

КРнын жарандык укугунда коркутуу бүтүмдүн анык эместигинин негиздеринин бири катары каралат. Кылмыш укугунда коркутуу белгилүү жагдайларда аяктаган кылмыш, мисалы, өлтүрөм деп коркутуу катары таанылат; көп учурда коркутуу конкреттүү кылмыштын элементи, мисалы, тоноодо жана каракоодо аны жасоо ыкмасы болуп саналат.

КОРРЕСПОНДЕНТТИК КЕЛИШИМ – КР жарандык укугунда өлкөнүн ичиндеги банктардын ортосунда же андан тышкары жакта түзүлүүчү макулдашуу, ага ылайык алардын бирөө башкасынын төлөөлөр жана эсептешүүлөр тапшырмаларын аткаруусун түшүнүүгө болот. Мында банктар өз ара эсептешүүлөр кайсы эсептер боюнча жүргүзүлөрү жөнүндө макулдашышат, кызмат адамдарынын койгон колдорунун үлгүлөрүн жана комиссиялык акынын тарифтерин алмашышат.

КОШУЛУУ КЕЛИШИМИ – КР ЖКнын 387-беренесине ылайык шарттары жактардын бири аркылуу формулярларда же башка стандарттуу түрдө аныкталган жана сунуш кылынган келишимге башка жактын

ниям, установленным ГК КР о коммандитном товариществе.

УГРОЗА – в праве понимается как один из видов психического насилия над личностью, выражение нанести физический, материальный или иной вред лицу, его правам и охраняемым законом интересам.

В гражданском праве КР угроза рассматривается в качестве одного из оснований недействительности сделок. В уголовном праве КР угроза при определенных обстоятельствах признается законченным преступлением. Например, угроза убийством; чаще угроза является элементом конкретного преступления, способом его совершения, например, при грабеже и разбое.

ДОГОВОР КОРРЕСПОНДЕНТСКИЙ – в гражданском праве КР понимается как соглашение между банками внутри страны или за ее пределами, в соответствии с которым один из них выполняет поручения другого по платежам и расчетам. По данному договору банки между собой договариваются, по каким счетам и когда будут производиться взаимные расчеты, обмениваются образцами подписей должностных лиц банка и тарифами комиссионного вознаграждения.

ДОГОВОР ПРИСОЕДИНЕНИЯ – согласно статье 387 ГК КР, признается договор, условия которого определены одной из сторон в формулярах или иных стандартных формах и могли быть приняты другой стороной

бүт бойдон кошулуусу менен гана кабыл алынуучу келишим.

КРнын жарандык укугу боюнча келишимдер негизинен кат алышуу, шарттарды макулдашуу жана башка жолдор боюнча түзүлөт.

Бланктар же келишимдин формуляры ж.б. сыяктуу стандарттык формаларда аныкталуучу кошулуу келишими жана анын шарттары бир жак тарабынан иштелип чыгат. Ал эми экинчи жак бул бланктар менен келишимдин формулярларына эч кандай өзгөртүүлөрдү киргизе албайт, болбой эле экинчи тарап ага өзгөртүү киргизген учурда ал кошулуу келишими сапатынан ажырап, демейки келишимге айланат.

Базар экономикасынын шарттарында кошулуу келишими электрди же жылуулук энергиясын, газды жана башка коммуналдык ишканалардын шарттары менен пайдаланууда транспорттук уюмдар менен түзүлүүчү келишимдерде кеңири таралган. Бүгүнкү күндө жалпы элдик келишимдер бир эле учурда кошулуу келишими менен бирге колдонулат. Мисалы, прокатка (белгилүү убакытка пайдаланууга) берүүчү жайды алалы. Ал прокат келишимин түзүп жатып, жалпы келишимдин тарабы катары чыгат, ал эми кошулуу келишимин түзүүдө кардарга келишим бланкын берет. Кардар келишимге эч кандай толуктоолорду киргизбестен, кол тамгасы менен тастыкташы зарыл, эгер өзгөртүү киргизген учурда кошулуу келишими демейки келишимге айланып калат.

КР ЖКнын 387-беренесинин 2-пунктуна ылайык келишимге кошулган тарап, эгерде кошулуу келишими мыйзамдарга каршы келбесе да ал тарапты мындай кене иначе как путем присоединения к предложенному договору в целом.

В гражданском праве КР договоры обычно заключаются путем обмена письмами, согласования условий и т.д.

Договор присоединения и его условия вырабатываются одной стороной, в стандартных формах как бланки или формуляры договора и т.п. Другая сторона не может вносить на эти бланки или формуляры договора никаких изменений, а в случае изменений с другой стороной договор перестает быть договором присоединения, превращается в обычный договор.

Договор присоединения в условиях рыночной экономики получил широкое применение в договоре с транспортными организациями при пользовании электрической и тепловой энергией, газом и другими услугами коммунальных предприятий. Кроме того, можно отметить, что в наши дни многие публичные договоры выступают одновременно и как договор присоединения. Например, ателье проката, заключая договор проката, выступает стороной в публичном договоре, а при заключении договора присоединения ателье проката предоставляет клиенту бланк договора. Клиенту остается подписать договор, ничего к нему не добавляя, в случае внесения изменения договор присоединения превращается в обычный.

В соответствии с пунктом 2 статьи 387 ГК КР присоединившаяся к договору сторона вправе потребовать расторжения или изменения договора, если договор присоединения хотя

лишимдерде адатта берилүүчү укуктардан ажыратса же бузулган милдеттенмелер үчүн экинчи тараптын жоопкерчилигин жокко чыгарып же чектеп койсо, болбосо кошулуучу тарап үчүн ачыктан-ачык кыйын шарттарды камтыса жана бул шарттарды ал тарап өзүнүн акылэстүү түшүнүлгөн таламдарынан келип чыкканда өзүндө келишимдин шарттарын аныктоого мүмкүнчүлүгү болуп туруп кабыл албай турган болсо, келишимди бузууну же өгөртүүнү талап кылууга укуктуу.

КОШУМЧА ЖАЛДОО – КР жарандык укугунда жалдоочу жалдоого алган мүлктү же анын жарымын үчүнчү жакка жалдоого берүүсүн түшүнүүгө болот.

КР ЖКнын 553-беренесине ылайык, эгерде мыйзамдарда башкача каралбаса, жалдоочу жалдоого берүүчүнүн макулдугу менен жалданган мүлктү кошумча жалдоого (субарендага) тапшырууга, мүлктүк жалдоо келишими боюнча өз укуктарын жана милдеттерин башка жакка берүүгө (кайра жалдоо), ошондой эле өзүнүн жалдоочу укуктарын күрөөгө коюуга жана мындай жак катары чарбалык шериктештиктердин жана коомдордун уставдык капиталына каражат же өндүрүштүк кооперативдерге пайлык мүчөлүк акы кошууга укуктуу.Кайра жалдоону кошпогондо, көрсөтүлгөн учурларда келишим боюнча жалдоого берүүчүгө карата жалдоочу жооптуу бойдон калат.

Кошумча жалдоо келишими мүлктүк жалдоо келишиминин мөөнөтүнөн ашык мөөнөткө түзүлүшү мүмкүн эмес. Эгерде мыйзамдарда башкача каралбаса, кошумча жалдоо

и не противоречит законодательству, но лишает эту сторону прав, обычно предоставляемых по договорам такого вида, исключает или ограничивает ответственность другой стороны за нарушение обязательств либо содержит другие явно обременительные для присоединившейся стороны условия, которые она, исходя из своих разумно понимаемых интересов, не приняла бы при наличии у нее возможности участвовать в определении условий договора.

ПОДНАЕМ – в гражданском праве КР понимается так: наниматель сдает третьему лицу в поднаем нанятое имущество или его часть.

Согласно статье 553 ГК КР, наниматель вправе с согласия наймодателя сдавать нанятое имущество в поднаем (субаренду), передавать свои права и обязанности по договору имущественного найма другому лицу (перенаем), а также отдавать свои права нанимателя в залог и вносить их в качестве вклада в уставный капитал хозяйственных товариществ и обществ или паевого взноса в производственный кооператив, если иное не установлено законодательством. В указанных случаях, за исключением перенайма, ответственным по договору перед наймодателем остается наниматель.

Договор поднайма не может быть заключен на срок, превышающий срок договора имущественного найма. К договору поднайма применяются правила о договоре имущественно-

келишимине карата мүлктүк жалдоо келишими жөнүндөгү эрежелер колдонулат.

КОШУМЧА ЖООПКЕРЧИЛИКТЕГИ КООМ – КР ЖКнын 138-беренесине ылайык уставдык капиталы уюштуруучу документтер менен аныкталган өлчөмдөгү үлүштөргө бөлүнгөн, бир же бир нече жактар тарабынан түзүлгөн мекеме; мындай коомдун катышуучулары анын милдеттенмелери боюнча коомду уюштуруу документтери менен аныкталган, өздөрү кошкон салымдын наркынын бардыгынын эселенген өлчөмүндө өзүнүн мүлкү менен субсидиялык жоопкерчиликти тилектештик менен тартышат.

Мындай коомго КР ЖК тарабынан бекитилген эрежелер пайдаланылат, кошумча жоопкерчиликтүү коомду фирмалык атоодо коомдун аталышы, ошондой эле «кошумча жоопкерчиликтүү» деген сөздөр камтылышы зарыл.

КОШ КАМСЫЗДАНДЫРУУ – «Кыргыз Республикасында камсыздандыруну уюштуруу жөнүндөгү» мыйзамынын 3-беренесине ылайык, бул бир эле мүлктүн эки же андан көп камсыздандыруучуда камсыздандырылуусу. Мында объект ар башка камсыздандыруучуда камсыздандырылат да, камсыздандыруучулардын жоопкерчилиги, т.а., бардык келишим боюнча жалпы камсыздандыруу наркы камсыздандыруу наркынан жогору турат. Кош камсыздандыруу алдамчылыктын аныктагычы болуп эсептелгендиктен, көп мамлекеттин мыйзамында камсыздандыруучулардын жоопкерчилик жүйөсү катары

го найма, если иное не установлено законодательством.

ОБЩЕСТВО С ДОПОЛНИТЕЛЬНОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТЬЮ – согласно статье 138 ГК КР, это учрежденное одним или несколькими лицами общество, уставный капитал которого разделен на доли определенных учредительными документами размеров; участники такого общества солидарно несут субсидиарную ответственность по его обязательствам своим имуществом в одинаковом для всех кратном размере к стоимости внесенных ими вкладов, определяемом учредительными документами общества.

К данному обществу применяются правила, установленные в ГК КР, фирменное наименование общества с дополнительной ответственностью должно содержать наименование общества, а также слова «с дополнительной ответственностью».

ДВОЙНОЕ СТРАХОВАНИЕ – в соответствии со статьей 3 Закона «Об организации страхования в Кыргызской Республике» – это страхование одного и того же имущества у двух или нескольких страховщиков. При двойном страховании объект оказывается застрахованным у разных страховщиков, в котором суммарный лимит ответственности страховщиков, т.е. общая страховая сумма по всем договорам, превышает страховую стоимость. Поскольку двойное страхование является проявлением и индикатором страхового мошенничества, то в законодательстве многих стран содержится такая специ-

атайын чектөө ченемдери киргизилген.

КОШУМЧА КАМСЫЗДАНДЫРУУ – бир объектти бир келишим боюнча бир нече камсыздандыруучу менен бирдикте камсыздандыруу («Кыргыз Республикасында камсыздандырууну уюштуруу жөнүндө» мыйзамынын 2-беренеси).

КМШнын ЭКОНОМИКАЛЫК СОТУ – КМШнын уставына ылайык КМШнын чегинде экономикалык милдеттенмелерди аткарууну камсыз кылуу максатында иштеген Шериктештиктин органы. Жайгашкан орду – Минск шаары. Анын карамагына экономикалык милдеттенмелерди аткарууда келип чыккан талаштарды, ошондой эле мүчө мамлекеттердин макулдашуусу менен анын карамагына берилген башка талаштарды чечүү кирет. КМШнын экономикалык соту Шериктештиктин экономикалык маселелер боюнча макулдашууларынын жана башка актыларынын жоболорун чечмелөөгө укуктуу.

КӨЗӨМӨЛСҮЗ (жолбун) ЖАНЫБАРЛАР – КРнын жарандык укугунда ээсиз буюм катары өзгөчө түр менен каралат. Көзөмөлсүз же ээсиз жайылып жүргөн малды же үй жаныбарларын кармаган жак (адам) КРнын жарандык мыйзамдары боюнча аларды ээсине берүүгө милдеттүү, ал эми эгер малдын ээси же анын турган жери белгисиз болсо, кармагандан үч күндөн кечиктирбестен табылган жаныбарлар жөнүндө ички иштер органдарына же жергиликтүү өз алдынча башкаруу органына билдирүүгө тийиш жана алар менчик ээсин издөөгө чара көрүшөт.

альная ограничительная норма, как принцип солидарной ответственности страховщиков.

СОСТРАХОВАНИЕ – страхование одного объекта по одному договору совместно с несколькими страховщиками (статья 2 Закона «Об организации страхования в КР»).

ЭКОНОМИЧЕСКИЙ СУД СНГ – в соответствии с Уставом СНГ – орган Содружества, действующий в целях обеспечения выполнения экономических обязательств в рамках СНГ. Место пребывания – г. Минск. К его ведению относится разрешение споров, возникающих при исполнении экономических обязательств, а также других споров, отнесенных к его ведению соглашениями государств-членов. Экономический суд СНГ вправе толковать положения соглашений и иных актов Содружества по экономическим вопросам.

БЕЗНАДЗОРНЫЕ ЖИВОТНЫЕ – в гражданском праве КР рассматриваются как особый вид бесхозных вещей. Лицо, задержавшее безнадзорный или пригульный скот или других безнадзорных домашних животных, в соответствии с гражданским законодательством КР обязано возвратить их собственнику, а если собственник животных или его местопребывание неизвестны, не позднее трех дней с момента задержания заявить об обнаруженных животных в орган внутренних дел или орган местного са-

КУДУРЕТСИЗДИК – насыячылардын акчалай милдеттенмелери же милдеттүү төлөм аткаруу боюнча милдеттерин аткаруу боюнча талаптарын толугу менен аткарууга кудуретсиз экендиги тууралуу карызкордун билдирүүсү же сот тарабынан ушундай деп табылышы.

Кудуретсиздик – КРнын «Банкроттук (кудуретсиздик) жөнүндө» мыйзамынын 3-беренесине ылайык бересечинин сотто же кредиторлордун чогулушунда бересечинин макулдугу менен төлөөгө кудуретсиздик деп таанылышы, б.а., бересечинин өз кредиторлорунун акчалай милдеттенмелер боюнча талаптарын толук көлөмдө канааттандырууга кудуретсиздиги, анын ичинде бюджетке жана бюджеттен тышкаркы фонддорго милдеттүү төлөмдөрдү төлөөгө кудуретсиздик.

КУРАМДЫК ЧЫГАРМАЛАР – бул чыгармачылык эмгектин натыйжаларынын материалдарын тандап алуу же жайгаштыруу аркылуу жаратылган жыйнактар (энциклопедиялар, антологиялар) жана чыгармалардын башка курамдары (КР ЖКнын 1049-беренеси, КРнын «Автордук укук жана аралаш укуктар жөнүндө» мыйзамынын 7-беренеси).

КУПУЯ ЫСЫМ (грек. pseudos – жалган жана onyma – ысым) – илим, адабият жана искусство чыгармасынын авторунун ойдон чыгарылган, шарттуу ысымы.

Купуя ысым бул автордун жеке мүлктүк эмес укугу, ошондуктан ал купуя ысым менен өзүнүн чыгар-

моуправления, которые принимают меры к розыску собственника.

НЕСОСТОЯТЕЛЬНОСТЬ – признанная судом или объявленная должником неспособность должника в полном объеме удовлетворить требования кредиторов по денежным обязательствам и (или) исполнить обязанность по уплате обязательных платежей.

Несостоятельность – в соответствии со статьей 3 Закона КР «О банкротстве (несостоятельности)» признанная судом или объявленная с согласия должника собранием кредиторов неплатежеспособность должника, т.е. неспособность должника в полном объеме удовлетворить требования своих кредиторов по денежным обязательствам, включая неспособность обеспечить обязательные платежи в бюджет и внебюджетные фонды.

СОСТАВНЫЕ ПРОИЗВЕДЕНИЯ – это произведения, созданные в результате составительства (энциклопедии, антологии), и другие составные произведения, представляющие собой по подбору или расположению материалов результат творческого труда (статья 1049 ГК КР, статья 7 Закона КР «Об авторском праве и смежных правах»).

ПСЕВДОНИМ (греч. pseudos – ложь и onyma – имя) – вымышленное, условное имя автора произведения науки, литературы или искусства.

Псевдоним – это личное неимущественное право автора, поэтому он под псевдонимом может публи-

маларынын бардыгын же айрымдарын жарыялоого, кайра чыгарууга же таратууга акылуу. Бир эле автор бир нече купуя ысым пайдаланышы мүмкүн. Автордун макулдугусуз, ал эми ал каза болгондон кийин чыгармаларга кол тийгистикти коргоону ишке ашыруучу жактын макулдугусуз купуя ысымды ачуу автордук укукту бузуу деп аталат.

КҮБӨЛҮК – КРнын жарандык укугунда кандайдыр бир юридикалык мааниге ээ фактыны расмий түрдө тастыктоочу документти түшүнүүгө болот. Мисалы, туулгандыгы тууралуу, нике тууралуу ж.у.с. күбөлүктү же болбосо жактын укуктарын, автордук күбөлүк, окуу жайды аяктагандыгы тууралуу күбөлүк, квалификациясын жогорулаткандыгы тууралуу күбөлүк ж.у.с.

КҮНӨӨ (англ. blame) – адамдын укукка карама-каршы жасаган өзүнүн жосуну (аракети же аракетсиздиги) жана анын натыйжаларына карата психикалык мамилеси. Күнөө термин катары кеңири мааниде адам өзүнүн жүрүш-турушуна жол берилбестигин, укукка карама-каршы келээрин сезүүсү же түшүнүүсү жана ага байланыштуу натыйжалар юридикалык жоопкерчиликтин шарты болуп саналат.

КР жарандык укугунда күнөө – жарандык укук бузгандык: келишимдик же башка милдеттенмени аткарбаганы же тийиштүү түрдө аткарбаганы, мыйзамсыз бүтүм жасаганы, мүлккө зыян келтиргени ж.у.с. үчүн жоопкерчиликтин шарты.

ковать, воспроизводить, распространять все или некоторые свои произведения. Одним автором возможно использование нескольких псевдонимов. Раскрытие псевдонима без согласия автора, а после его смерти – без согласия лиц, осуществляющих охрану неприкосновенности произведения, является нарушением авторского права.

СВИДЕТЕЛЬСТВО – в гражданском праве КР понимается как документ, официально подтверждающий какой-либо факт, имеющий юридическое значение. Например, свидетельство о рождении, о браке и т.д., либо права лица, авторское свидетельство, свидетельство об окончании учебного заведения, свидетельство курса повышения квалификации и т.д.

ВИНА (англ. blame) – психическое отношение человека к своему противоправному деянию, т.е. действию или бездействию и его последствиям. «Вина» как термин в широком смысле означает осознание или понимание человеком своего поведения о недопустимости, противоправности, а результаты, связанные с ней, являются условием юридической ответственности.

В гражданском праве КР вина – это условие ответственности за гражданское правонарушение: неисполнение либо ненадлежащее исполнение договорного или иного обязательства, совершение незаконной сделки, причинение имущественного вреда и т.п.

Бир катар учурларда күнөө жоопкерчиликтин милдеттүү шарты болуп эсептелбейт (эгер зыян ишкер тарабынан же катуу коркунучтун булагынан келтирилсе). Күнөөнүн формасы, эреже катары, жарандык-укуктук жоопкерчиликтин өлчөмүнө таасир этпейт.

Эл аралык укукта күнөө деп субъекттин аны эл аралык жоопкерчиликке кириптер кылуучу укукка каршы эл аралык иш жасаганы түшүнүлөт.

КҮРӨӨ (англ. security; нем. verpfandungf, cautionf) – КРнын жарандык укугунда КРнын жарандык мыйзам актыларында каралган милдеттенмелердин аткарылышын камсыз кылуу ыкмаларынын бири.

Күрөө деп кредитор – күрөө кармоочу карызкор күрөө менен камсыз кылынган милдеттенмесин аткарбаган учурда мыйзамда белгиленген чыгарып салууларды эске алуу менен, күрөөгө коюлган мүлктүн эсебинен башка кредиторлорго караганда канааттандыруу алуунун артыкчылыгына ээ болгон милдеттенмелердин аткарылышын камсыз кылуу ыкмасы түшүнүлөт[1].

КР ЖКнын 234-беренесинин 1-пунктуна ылайык күрөө милдеттенмени белгилөө учурунда кредитордун талабы боюнча карызкор милдеттенмесин аткарбай калган же тиешелүү түрдө аткарбай калган учурда кредитор – күрөө кармоочу төлөтүп алуу менен кайрылып, күрөөгө коюлган мүлктүн наркынан башка кредиторлорго караганда милдеттенмени ар-

[1] Карацыз.: *Вишневский А.А.* Залоговое право: Учеб.и практ. пособие. – М., 1995. – 1-б.

В ряде случаев вина не является обязательным условием ответственности (если вред причинен предпринимателем или источником повышенной опасности). Форма вины, как правило, не влияет на размер гражданскоправовой ответственности.

В международном праве под виной понимается установленный факт совершения субъектом международно-противоправного деяния, влекущего его международную ответственность.

ЗАЛОГ (англ. security; нем. verpfandungf, cautionf) – в гражданском праве КР является одним из способов обеспечения исполнения обязательств, предусмотренных гражданским законодательством КР.

Залог понимается как способ обеспечения исполнения обязательства, при котором кредитор-залогодержатель приобретает право в случае неисполнения должником обеспеченного залогом обязательства получить удовлетворение за счет заложенного имущества преимущество перед другими кредиторами за изъятиями, установленными законом[1].

Согласно пункту 1 статьи 324 ГК КР, залог характеризуется тем, что по требованию кредитора уже в момент установления обязательства выделяется имущество, на которое в случае неисполнения или ненадлежащего исполнения обязанностей должником кредитор, залогодержатель вправе обратить взыскание и получить удовлетворение из стоимости заложенного

[1] См.: *Вишневский А.А.* Залоговое право: Учеб.и практ. пособие. – М., 1995. – С. 1.

тыкчылыктуу канааттандыруу укугуна ээ боло турган мүлктүн бөлүнүп коюлушу менен мүнөздөлөт. КРнын жарандык мыйзам актыларына ылайык күрөөгө эки өзгөчөлүк мүнөздүү келет: биринчиден, кредитор тарабынан мажбурлап аткартуунун мүмкүн болуучу объекти катары күрөө жүйөсү болгон мүлк милдеттенме белгиленип жаткан учурда дароо бөлүнүп коюлат; экинчиден, талаптары күрөө менен камсыз кылынган кредитор, башка кредиторлорго караганда күрөөгө коюлган мүлктүн эсебинен өзүнүн дооматтарын биринчи кезекте канааттандыруу укугуна ээ болот. Мисалы, эгерде ар биринин талабы 10 миллион сомдон болгон эки кредитордун бири наркы 15 миллион сом болгон буюмду күрөөгө алган болсо, анда ал күрөөгө коюлган мүлктүн эсебинен өзүнүн дооматтарын толук канааттандыруу укугуна ээ болот, ал эми экинчи кредиторго ошол эле мүлктүн эсебинен калган сумма гана, б. а., 5 миллион сом гана төлөнөт.

Күрөө келип чыгуу негиздери болуп келишимдер да, ошондой эле КРнын мыйзамдары да негиз болот. Күрөө көпчүлүк учурда келишимдин негизинде келип чыгат, атап айтканда, мындай жарандык-укуктук келишимдер банктардан, ломбарддан ж. б. кредит алуу үчүн түзүлөт. Күрөө укугу күрөө жөнүндө келишим түзүлгөн учурдан тартып келип чыгат, ал эми күрөө кармоочуга өткөрүп берилүүгө тийиш болгон мүлккө карата, эгерде күрөө тууралуу келишимде башкача каралбаса, бул мүлк өткөрүп берилген учурдан тартып келип чыгат.

Күрөө укук мамилелеринин келип чыгышына мыйзамда түздөн-түз, б.а., кайсы мүлк кайсы милдеттенимущества преимущество перед другими кредиторами обязательства. В соответствии с гражданским законодательством КР залогу присущи две особенности: во-первых, имущество, являющееся предметом залога, выделяется сразу в момент установления обязательства как возможный объект принудительного взыскания со стороны кредитора; во-вторых, кредитор, требования которого обеспечены залогом, приобретает право первоочередного по сравнению с другими кредиторами удовлетворения своих претензий за счет заложенного имущества. Например, если из двух кредиторов, цена требования каждого из которых составляет 10 миллионов сомов, один приобрел право залога на вещь, стоящую 15 миллионов сомов, то он получит за счет заложенного имущества полное удовлетворение своих претензий, а второму кредитору за счет того же имущества будет выплачена лишь оставшаяся сумма, т.е. 5 миллионов сомов.

Основаниями возникновения залога являются как договоры, так и законы КР. Залог в большинстве случаев возникает в силу договора, в частности, такие гражданско-правовые договоры заключаются для получения кредитов с банков, ломбардов и т.д. Право залога возникает с момента заключения договора о залоге, а в отношении имущества, которое надлежит передать залогодержателю, с момента передачи этого имущества, если иное не предусмотрено договором о залоге.

Основанием возникновения залогового правоотношения также иногда служит прямое указание закона, т.е.

мени камсыз кылуу үчүн күрөөгө коюлду деп таанылa тургандыгын көрсөтүү да негиз болот. Бул учурда күрөө жөнүндө келишимден келип чыккан эрежелер, эгерде мыйзамда башкасы каралбаса, мыйзамдын негизинде келип чыккан күрөөгө карата да колдонулат. Күрөөнү түзүү талаптарынын сакталбагандыгы күрөө жөнүндөгү макулдашуунун жарактуу эместигине алып келет.

Күрөө укук мамилелеринин жактары болуп күрөө берүүчү жана күрөө кармоочу саналат. Күрөөнүн жүйөсү ар кандай мүлк, анын ичинде жүгүртүүдөн алып салынган мүлктөн, кредитордун инсандыгынан ажырагыс байланыштуу талаптардан, атап айтканда, алимент жөнүндө, өмүргө жана ден соолукка келтирилген зыяндын ордун толтуруу тууралуу ж.б. жакка берилиши мыйзам тарабынан тыюу салынган башка укуктардан тышкары, буюмдар жана мүлктүк укуктар (талаптар) болушу мүмкүн.

Кыргыз Республикасынын мыйзам актыларында же келишимде күрөөнүн төмөнкүдөй түрлөрү аныкталышы мүмкүн: а) күрөө жүйөсү күрөө берүүчүнүн колунда калган күрөө; б) жүгүртүүдөгү товарлардын күрөөсү; в) ипотека; г) буюмдарды ломбардга коюу (күрөөгө коюу); д) укуктардын жана баалуу кагаздардын күрөөсү.

КҮРӨӨКАНА – КРнын жарандык мыйзам актыларына ылайык, кыймылдуу мүлктү күрөөсү үчүн ссуда менен камсыздоочу атайын насыялык мекеме. Күрөөканага коюлган буюмдардын күрөөсү келишими күрөө билетин берүү аркылуу тариз-

какое имущество и для обеспечения какого обязательства оно признается находящимся в залоге. При этом правила о залоге, возникающем из договора, применяются и к залогам, возникающим на основании закона, если законом не предусмотрено иное. Несоблюдение требований относительно его оформления влечет недействительность соглашения о залоге.

Сторонами залогового правоотношения являются залогодатель и залогодержатель. Предметом залога может быть всякое имущество, в том числе вещи и имущественные права (требования), за исключением имущества, изъятого из оборота, требований, неразрывно связанных с личностью кредитора, в частности, требований об алиментах, о возмещении вреда, причиненного жизни или здоровью, и иных прав, уступка которых другому лицу запрещена законом.

Законодательством Кыргызской Республики или договором могут быть определены следующие виды залога: а) залог, при котором предмет залога остается у залогодателя; б) залог товаров в обороте; в) ипотека; г) заклад, залог вещей в ломбарде; д) залог прав и ценных бумаг.

ЛОМБАРД – в соответствии с гражданским законодательством КР определяется как специализированное кредитное учреждение, выдающее ссуды под залог движимого имущества. Договор залога вещей в ломбарде оформляется выдачей залогового

делет жана күрөөгө коюлуп жаткан буюмдар ага өткөрүлүп берилет.

КРнын ЖКнин 341-беренесине ылайык күрөөкана өз эсебинен буюмдарды күрөөгө кабыл алынган буюмдарды демейде соодада мындай түрдөгү жана сапаттагы бааларына ылайык белгиленүүчү аларды баалоонун толук суммасы менен күрөө берүүчүнүн пайдасына камсыздандырууга милдеттүү. Күрөөкана күрөөгө коюлган буюмдарды пайдалануугa жана тескөөгө укуксуз.

Күрөөкана күрөөдөгү буюмду жоготуп жибергендиги же сапатынын бузулушу боюнча кандайдыр бир чоң күч жумшалган аракеттерге каршылык көргөзүү мүмкүн болбогондугун дадилдей алса, жоопкерчиликти тартат. Күрөөгө берилген мүлктү сатуу үчүн бекитилген тартип боюнча, буюмун күрөөгө коюп, насыя алган тарап белгиленген мөөнөткө насыянын суммасын кайтарып бербеген учурда күрөөкана нотариустун бир айлык жеңилдетүү мөөнөтүнүн аяктагандыгы тууралуу аткаруу жазуусунун негизинде алдындагы мүлктү сатып жиберүүгө укуктуу. Күрөөкана карызкор күрөөгө берүүчүгө жогорудагыдай талап койгондон соң, өзүнүн алдындагы буюмду сатуудан алган сумма аны толугу менен канааттандырууга жетишсиз болгон учурда да, карызы өчүрүлөт.

КҮРӨӨГӨ БЕРҮҮЧҮ – КРнын жарандык укугуна ылайык күрөө менен камсыз кылынган милдеттенмелер боюнча карызкор же коюлган мүлк менчик укугуна же чарба жүргүзүүгө таандык болгон үчүнчү жак. Башка бирөөнүн мүлкүнүн барымтасын жокко чыгаруучу же аны чарба жүр-

билета, и закладываемые вещи передаются им.

Согласно статье 341 ГК КР, ломбард обязан страховать в пользу залогодателя за свой счет принятые в залог вещи в полной сумме их оценки, устанавливаемой в соответствии с ценами на вещи такого рода и качества, обычно взимаемыми в торговле в момент их принятия в залог. Ломбард не вправе пользоваться и распоряжаться заложенными вещами.

Ломбард несет ответственность за утрату и повреждение заложенных вещей, если не докажет, что утрата или повреждение произошли вследствие непреодолимой силы. В случае невозвращения в установленный срок суммы кредита, обеспеченного залогом вещей в ломбарде, ломбард вправе на основании исполнительной надписи нотариуса по истечении льготного месячного срока продать это имущество в порядке, установленном для реализации заложенного имущества. После этого требования ломбарда к должнику–залогодателю погашаются, даже если сумма, вырученная при реализации заложенного имущества, недостаточна для их полного удовлетворения.

ЗАЛОГОДАТЕЛЬ – в гражданском праве КР – это должник по обязательству, обеспеченному залогом, или третье лицо, выступающее в качестве вещного поручителя и не участвующее в этом обязательстве. Залогодателем вещи может быть ее собственник, который устраняет залог чужого

гүзүүгө укугу бар буюм ээси барымта берүүчү боло алат, кыймылсыз мүлк барымтага берилген учурда ошол мүлк ээсинин макулдугу менен чарба жүргүзүү укугуна ээ боло алат.

КҮРӨӨНҮ КАТТОО – КРнын жарандык мыйзамына ылайык, күрөөгө коюлган мүлктү мамлекеттик каттоодон өткөрүү. Барымтадагы мүлктү каттоо анын чындыкка дал келе тургандыгы үчүн алгылыктуу мааниге ээ жана барымтаны каттаган мурдагы күрөө каттоочунун күрөө кармоочунун үстүнөн барымтанын ушул эле предметинин кийинки күрөөсү, ошондой эле үчүнчү бир жактарга карата мамилелелер боюнча өзгөчө укуктар менен камсыздайт. Барымтаны каттоо боюнча талаптар сакталбаган учурда барымта тууралуу келишим жараксыз болуп саналат.

КЫЗМАТ КӨРСӨТҮҮ – КРнын жарандык укугуна ылайык, берилген буйрутма катары аткарылуучу жана өз алдынча азык же буюм өндүрүлбөй турган иш, эмгек.

Базар экономикасынын шартында экинчи бир жактардын керектөөлөрүн канааттандырууга багытталган, эмгек мамилелеринин негизинде ишке ашкан ишмердүүлүктөн тышкары ишкердиктин бир түрү болуп саналат.

КЫЗМАТТЫК ОЙЛОП ТАБУУ – жумушкердин кызматтык нускоолор, түзүм бөлүмдөрү жөнүндө жоболор, уюмдардын уставдары жана башка ушундай документтер менен аныкталган өздөрүнүн эмгектик

имущества, либо лицо, имеющее на нее право хозяйственного ведения, а в случае когда передается недвижимое имущество в залог, обладателем права хозяйственного ведения с согласия собственника этого имущества.

РЕГИСТРАЦИЯ ЗАЛОГА – это осуществление в соответствии с гражданским законодательством КР государственной регистрации заложенного имущества. Правовое значение регистрации заложенного имущества имеет существенное значение для его действительности и наделяет предыдущего залогодержателя, зарегистрировавшего залог, преимущественными правами над кредиторами (залогодержателями) последующих залогов на этот же предмет залога, а также по отношению к любым третьим лицам. Несоблюдение требований по регистрации залога влечет недействительность договора о залоге.

УСЛУГИ – в соответствии с гражданским законодательством КР понимается как работа, выполняемая на заказ и неприводящая к созданию самостоятельного продукта или товара.

В условиях рыночной экономики услуги являются одними из видов предпринимательской деятельности, направленной на удовлетворение потребностей других лиц, за исключением деятельности, осуществляемой на основе трудовых правоотношений.

СЛУЖЕБНОЕ ИЗОБРЕТЕНИЕ – изобретения, полезные модели, промышленные образцы, созданные работником в период действия трудовых (служебных) отношений в соответствии с законодательством КР

(кызматтык) милдеттерин аткаруунун натыйжасында же кызматкер кызматтык ойлоп табууну, пайдалуу үлгүнү, өнөр жайлык ченүлгүнү түзгөнгө чейин таанышкан тийиштүү документтештирүүдө белгиленген жалдоочунун айкын тапшырмасын аткарууда КРнын мыйзам актыларына ылайык эмгектик (кызматтык) мамилелер колдонулган мезгилде кызматкер түзгөн ойлоп табуу, пайдалуу үлгү, өнөр жайлык ченүлгү (КРнын «Кызматтык ойлоп табуулар, пайдалуу үлгүлөр, өнөр жайлык ченүлгүлөр жөнүндөгү» мыйзамынын 1-беренеси).

КЫЗМАТТЫК СЫР – КРнын мамлекеттик сырлар категориясынын бири. Кызматтык сырды ачыкка чыгаруу КРнын коргонуу жөндөмдүүлүгүнө, коопсуздугуна, экономикалык жана саясий таламдарына терс таасир көрсөтүшү мүмкүн болгон маалыматтар кирет. Мындай маалымат мамлекеттик же аскердик сырга тиешелүү өзүнчө маалыматтар мүнөзүнө ээ жана аларды толугу менен ачыкка чыгарбайт.

Кызматтык сырдан турган маалыматтарга чектөө коюучу «жашыруун» мөөр коюлат. Маалыматтарга жашыруундукту чектөөчү мөөр коюу тартибин КРнын Өкмөтү аныктайт. Мыйзамда каралбаган чек коюучу мөөр коюуга жол берилбейт (КРнын «Мамлекеттик сырларды коргоо жөнүндөгү» мыйзамынын 1-беренеси).

КЫЗМАТТЫК ЧЫГАРМА – эмгек келишими боюнча автор өзүнүн кызматтык милдет (кызматтык тапшырма) чегинде жараткан адабий, илимий жана өнөр чыгармасы. Эмгек келишими болсо да, бирок белгиленген кызматтык милдеттерден тышкары түзүлгөн адабий, илимий жана өнөр чыгармалары кызматтык чыгармага кирбейт.

КРнын «Автордук укук жана чектеш укуктар жөнүндөгү» мыйзамы менен кызматтык чыгарманы коргоонун өзгөчө укуктук тартиби белгиленген. Бул укук макулдашуудан башкасы каралбаган болсо, кызматтык чыгарма ал колдонулган мөөнөт ичинде иш берүүчүгө таандык болот. Мындай макулдашуу болгон күндө да иш берүүчү анын аталышын автор же үчүнчү жактар чыгарманы пайдаланууда көрсөтүлүшүн талап кылууга акылуу. Кызматтык чыгарманы пайдаланганы үчүн жумуш берүүчү авторго алардын ортосундагы келишим менен белгиленген өлчөмдө жана тартипте сый акы төлөп бере алат. Кандай болгон күндө да кызматтык чыгарманын автору моралдык укукту сактап калат.

КЫЙМЫЛДУУ МҮЛК – КРнын жарандык укугунда жер менен тыгыз байланыштагы жок, ага бекитилбеген объекти.

Кыймылдуу мүлк өзүнүн мазмуну жана укуктук табияты боюнча эркин жылма, жарандык жүгүртүүгө катышуучу мүлк болуп саналат жана ага өзү кыймылдама буюмдар (жаныбарлар), ошондой эле каттоого муктаж болбогон акча, баалуу кагаздар, карыздар күбөлүгү (күрөөлүк), аткаруу баракчалары, материалдар, жабдуулар жана башка жылма объектилер кыймылдуу мүлккө кирет.

в результате выполнения работником своих трудовых (служебных) обязанностей, определяемых должностными инструкциями, положениями о структурных подразделениях, уставами организаций и иными аналогичными документами, либо при выполнении им конкретного задания нанимателя, зафиксированного в соответствующей документации, с которой работник был ознакомлен до создания служебного изобретения, полезной модели, промышленного образца (статья 1 Закона КР «О служебных изобретениях, полезных моделях, промышленных образцах»).

СЛУЖЕБНАЯ ТАЙНА – одна из категорий государственных секретов КР. К служебной тайне относится информация, разглашение которой может оказать отрицательное воздействие на обороноспособность, безопасность, экономические и политические интересы КР. Такая информация имеет характер отдельных сведений, относящихся к государственной или военной тайне, и не раскрывает их полностью.

Информации, составляющей служебную тайну, присваивается ограничительный гриф «секретно». Порядок установления ограничительных грифов секретности на информацию определяется Правительством КР. Присвоение ограничительных грифов, не предусмотренных законом, не допускается (статья 1 Закона КР «О защите государственных секретов»).

СЛУЖЕБНОЕ ПРОИЗВЕДЕНИЕ – произведение литературы, науки и искусства, созданное автором в рамках своих служебных обязанностей (служебного задания) по трудовому договору. Служебными произведениями не считаются произведения литературы, науки и искусства, созданные хотя и при наличии трудового договора, но сверх установленных служебных обязанностей.

Законом КР «Об авторском праве и смежных правах» установлен особый правовой режим охраны. Служебные произведения в течение всего срока их действия принадлежат работодателю – при отсутствии соглашения сторон об ином. Даже при наличии подобного соглашения работодатель вправе требовать, чтобы его наименование указывалось при любом использовании произведения автором или третьими лицами. За использование служебных произведений работодателем автору может выплачиваться вознаграждение в размере и порядке, установленном в договоре между ними. В любом случае моральные права сохраняются за автором служебного произведения.

ДВИЖИМОЕ ИМУЩЕСТВО – в гражданском праве КР понимаются как объекты, которые не имеют органической связи с землей, не прикрепленные к ней.

Движимое имущество по содержанию и по правовой природе предполагает свободное перемещение, участие в гражданском обороте и к нему относятся вещи, которые могут сами передвигаться (животные), а также деньги, ценные бумаги, долговые свидетельства (закладные), исполнительные листы, материалы и оборудование, другие перемещаемые объекты, не нуждающиеся в регистрации.

КЫЙМЫЛСЫЗ МҮЛК – КРнын жарандык укугунда жер менен танапташ болгон, жылдырганда (атайын жүгүртүүдө) анын арналышына тиешелүү өлчөмдө зыян боло турган объекти.

КР ЖКнын 24-беренесине ылайык кыймылсыз мүлккө жер участоктору, кен байлыктар участоктору, өзгөчөлөнгөн суу объектилери, токойлор, көп жылдык бак-даректар, имараттар, курулмалар жана жер менен бекем байланышта болгондордун бардыгы, б.а., алардын багытына өлчөмсүз зыян келтирбей туруп жылдырууга болбогон объекти.

КРнын мыйзам актылары боюнча кыймылсыз мүлккө башка буюмдар да кириши мүмкүн, тактап айтканда, жеке жана юридикалык жактарга таандык кыймылсыз мүлктөр жана ошондой эле деңиз кемелери, ички сууда сүзүүчү кемелер, космостук объектилер кирген мамлекеттик каттоодон өтүүгө тийиш жылдырма объектилер.

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН БАНК ТАРМАГЫ – өлкөбүздө жалпы акча-насыя механизминин алкагында иштөөчү түрдүү банктардын, насыя мекемелеринин банк институттарынын жыйындысы.

КРнын «Кыргыз Республикасындагы банктар жана банк ишмердүүлүгү тууралуу» мыйзамынын 3-беренесине ылайык, КР банк тармагы КР улуттук банкынан (Борбордук банк) жана коммерциялык банктардан түзүлөт.

Улуттук банк Кыргыз Республикасынын банкы жана өлкөнүн менчиги болуп эсептелет. Анын ишмердүүлүгү тиешелүү акча-насыя саясатын жүргүзүү аркылуу баалардын туруктуулугун сактоого максатталган, ошол себептүү ал кор (резерв) тутумунун уюткусу болуп эсептелет. Ал эми коммерциялык банктар банк жүгүртүүлөрүнүн бардык түрүн жүзөгө ашырат. Ишмердүүлүгүнүн түрүнө жараша ар тараптуу же адистештирилген түргө ажырайт.

НЕДВИЖИМОЕ ИМУЩЕСТВО – в гражданском праве КР понимаются как объекты, органически связанные с землей, перемещение (реальный оборот) которых без несоразмерного ущерба их назначению невозможно.

В соответствии со статьей 24 ГК КР к недвижимым имуществам относятся земельные участки, участки недр, обособленные водные объекты, леса, многолетние насаждения, здания, сооружения и все, что прочно связано с землей, то есть объекты, перемещение которых без несоразмерного их назначению ущерба невозможно.

Законодательством КР к недвижимым вещам может быть отнесено и иное имущество, в частности, недвижимое имущество, принадлежащее физическим и юридическим лицам, а также подлежащие государственной регистрации перемещаемые объекты, такие, как воздушные и морские суда, суда внутреннего плавания, космические объекты.

БАНКОВСКАЯ СИСТЕМА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ – совокупность различных видов банков, банковских институтов, кредитных учреждений, действующих в нашей стране в рамках общего денежно-кредитного механизма.

В соответствии со статьей 3 Закона КР «О банках и банковской деятельности в Кыргызской Республике» банковская система КР состоит из Национального (Центрального) банка Кыргызской Республики и коммерческих банков.

Национальный (Центральный) банк Кыргызской Республики – банк Кыргызской Республики и находится в ее собственности, цель деятельности банка – достижение и поддержание стабильности цен посредством проведения соответствующей денежнокредитной политики, является ядром резервной системы. Коммерческие банки осуществляют все виды банковских операций. По видам деятельности банк может быть универсальным или специализированным.

Л

ЛИЗИНГ (англ. leasing – ижаралоо, ижарага алуу) – чет өлкөлөрдө лизингди ар кандай мааниде түшүнүшүп келет: Францияда – credit – bail – насыя – ижара, Италияда – perazion dilocazione finanziaria – каржы ижарасы боюнча иш жүргүзүү.

КРнын жарандык укугунда лизингди мүлккө ээ болуу менен, аны лизинг келишиминин негизинде жеке же юридикалык жактарга мөөнөтүн, төлөм акысын жана лизинг алуучунун биротоло сатып алуу укугу боюнча башка шарттарды көрсөтүү аркылуу өткөрүп берүүчү инвестициялык ишмердүүлүктүн бир түрү катары түшүнүүгө болот.

Лизингге берүүчү болуп лизинг ишмердүүлүгүн жүргүзүүгө укуктуу банктар, банктардын алдында түзүлгөн лизингдик компаниялар, б.а., банктардын туунду ишканалары; унаа жана жабдык чыгаруучу ири өнөр жайлар түзгөн адистешкен лизингдик компаниялар, ошондой эле КРнын мыйзам актыларынын алкагында ишкердикти жүргүзүүчү ар бир жак лизинг берүүчү боло алат.

ЛИЗИНГ (англ. leasing – арендовать, брать в аренду) – в зарубежных странах лизинг трактуется по-разному: во Франции – credit – bail – кредит-аренда, в Италии – perazion dilocazione finanziaria – операции по финансовой аренде.

В гражданском праве КР лизинг понимается как один из видов инвестиционной деятельности по приобретению имущества с последующей передачей его на основании договора лизинга физическим или юридическим лицам с указанием сроков, оплаты и других условий с правом выкупа имущества лизингополучателем.

Лизингодателями могут быть банки, имеющие право осуществлять лизинговую деятельность, лизинговые компании, существующие при банках, т.е. дочерние предприятия банков; специализированные лизинговые компании, созданные крупными производителями машин и оборудования; любые лица, осуществляющие предпринимательскую деятельность в соответствии с законодательством КР.

Лизингдин предмети болуп ар кандай буюмдар, анын ичинде ишканалар жана башка мүлк топтомдору, имараттар, курулмалар, жабдуулар, унаа каражаттары жана ишкердик жүргүзүү үчүн пайдалануунга болуучу башка кыймылдуу жана кыймылсыз мүлктөр, ал эми жер тилкелери жана башка табигый объектилер, ошондой эле эркин жүгүртүүгө мыйзамда тыюу салынган же жүгүртүү үчүн өзгөчө тартип белгиленген мүлк лизингдин предмети боло албайт.

Лизинг ички жана эл аралык, ошондой эле каржылык, кайтарылма, ыкчам сыяктуу түрлөргө да бөлүнөт.

ЛИЗИНГ БҮТҮМҮ – КРнын жарандык укугунда лизинг келишимин түзүү үчүн лизингге берүүчү, лизинг алуучу жана сатуучу (тапшыруучу) менен болгон керектүү келишимдердин тобу.

ЛИЗИНГ КЕЛИШИМИ – бул ижарага берүүчү ижарачы белгилеген сатуучудан ал көрсөткөн мүлктү менчикке сатып алууга жана ушул мүлктү төлөгөн акысы үчүн ижарачыга ишкердик максатта убактылуу ээлик кылууга жана пайдалануунга берүүгө милдеттенген макулдашуу (КР ЖКнын 603-беренеси).

Мыйзамда каралган жогорку аныктамадан ижара предметин жана сатуучуну тандоо үчүн ижарага берүүчү жоопкерчиликтүү эмес деген бүтүм келип чыгат. Мындан тышкары бул келишим боюнча сатуучуну жана ижара предметин ижарага

Предметами лизинга могут быть любые вещи, в т.ч. предприятия и другие имущественные комплексы, здания, сооружения, оборудование, транспортные средства и другое движимое и недвижимое имущество, которое может использоваться для предпринимательской деятельности, кроме земельных участков и других природных объектов, а также имущество, которое законами запрещено для свободного обращения или для которого установлен особый порядок обращения.

Лизинг бывает как внутренний и международный, а также подразделяется на следующие виды – финансовый, возвратный, оперативный.

ЛИЗИНГОВАЯ СДЕЛКА – в гражданском праве КР понимается как совокупность договоров, необходимых для реализации договора лизинга между лизингодателем, лизингополучателем и продавцом (поставщиком) предмета лизинга.

ЛИЗИНГОВЫЙ ДОГОВОР – это соглашение, по которому одна сторона (арендодатель) обязуется приобрести в собственность указанное арендатором имущество у определенного им продавца и предоставить арендатору это имущество за плату во временное владение и пользование для предпринимательских целей (статья 603 ГК КР).

Из вышеуказаннго определения, данного законодателем, вытекает, что арендодатель не несет ответственности за выбор предмета аренды и продавца. Кроме того, по данному договору может быть предусмотрено, что выбор продавца и приобретенно-

берүүчү тандай турганы каралышы ыктымал. КР ЖКнын 604-беренесине ылайык лизинг келишиминин предмети болуп жер тилкесинен жана башка жаратылыш объекттеринен тышкары ишкердик үчүн пайдаланылуучу керектелбеген бардык буюмдар саналат.

Келишимдин предмети тууралуу шарттар абдан маанилүү болуп эсептелет. Жалпысынан төмөнкүлөрдү маанилүү шарттар катары киргизүүгө болот: 1) лизингдин предмети (лизингге берилүүчү мүлктөрдү аныктоого мүмкүндүк берүүчү сандык жана башка касиеттери, аталышы); 2) лизинг предметин жана сатуучуну тандоочу тарапты көрсөтүү; 3) лизинг предметинин келишим наркы; 4) келишим шарттарына ылайык, төлөмдүн өлчөмү же өлчөмдү аныктоо тартиби, ыкмалары, лизинг төлөмдөрүн аткаруунун мезгилдүүлүгү; 5) лизинг келишиминин баасы же аны аныктоо тартиби; 6) лизингдин мөөнөтү тууралуу шарт.

Лизинг келишими ижара келишиминен кыйла айырмаланган өзгөчөлүккө ээ: 1) лизинг келишими үч жактуу, ал эми ижара келишими эки жактуу; 2) лизинг келишими боюнча ижарага берилген буюм өз маалынан кечиктирилгени жана бузуктугу үчүн жабдуу даярдаган жак жоопкер болсо, ижара келишими боюнча бул жоопкерчилик ижарачыга жүктөлөт; 3) лизингде жабдуунун толук ондолушу, адатта, лизинг алуучуга жүктөлсө, ижара келишими боюнча мындай милдеттенме (келишим шарттары боюнча) аргасыз болот; 4) лизинг төлөмдөрү, адатта, бекитилет жана өзгөртүлбөйт, ал эми ижара келишими боюнча мүлктү пайдалануу

го имущества осуществляется арендодателем. В соответствии со статьей 604 ГК КР предметами лизингового договора могут быть любые непотребляемые вещи, используемые для предпринимательской деятельности, кроме земельных участков и других природных объектов.

Условия о предмете договора относятся к числу существенных. В целом к числу существенных условий договора можно отнести: 1) предмет лизинга (его наименование, количественные и иные характеристики, позволяющие определенно установить имущество, подлежащее передаче в лизинг); 2) указание на сторону, осуществляющую выбор предмета лизинга, и продавца; 3) контрактная стоимость предмета лизинга; 4) размер либо порядок определения размера, способ и периодичность уплаты лизинговых платежей в соответствии с условиями договора; 5) цена договора лизинга либо порядок ее определения; 5) условие о сроке лизинга.

Лизинговый договор имеет довольно существенные отличительные особенности от договора аренды: 1) договор лизинга трехсторонний, а договор аренды двусторонний; 2) если по договору лизинга за несвоевременное предоставление сданного в аренду имущества и его неисправность несет ответственность изготовитель оборудования, то по договору аренды ответственность за перечисленное несет арендодатель; 3) при лизинге капитальный ремонт оборудования, как правило, возлагается на лизингополучателя, а по договору аренды такая обязанность следует в виде исключения (в зависимости от условий договора); 4) лизинговые платежи,

үчүн ижара акысы келишимде каралгандай оңдоп-түзөтүлүшү мүмкүн; 5) жецилдетилген шартта унааларды жана жабдууларды алуу лизингдин шарттарынын бири, ал эми ижара келишиминде мындай артыкчылыктар каралбайт.

Жогоруда каралгандан тышкары да өзгөчөлүктөр бар. Асыресе, бул келишимде каралбаган учурда, мүлктү лизинг келишиминин предмети катары сатуучу ижарага алуучуга өткөрүп берет. Мында өткөрүлүп берип жаткан машиналардын, жабдуулардын лизинг төлөмү алар сатылып жатканда калдык наркына жана лизинг коюмуна көз каранды. Ал эми ижара төлөмү ижарага берилип жаткан мүлккө карата суроо-талапка, сунуштарга ылайык аныкталат.

Келишимде аныкталган мүлк лизинг алуучуга келишимде каралган мөөнөттө өткөрүлүп бериши керек, эгерде анын мөөнөтү белгиленбесе ылайыгы келгенде өткөрүлүп бериши кажет. Лизинг берүүчүнүн айынан мөөнөтү өтүп кетсе лизинг алуучу келишимди бузуу жана келтирилген чыгымды төлөтүп алууга укуктуу (КР ЖКнын 606-беренесинин 2-пункту).

Каржы ижарасынын келишиминде каралбаса, ижарага берген мүлктүн капысынан иштен чыгуу же капысынан бузулуу тобокелдиги ижарага берилген учурдан тартып ага өтөт (КРнын 607-беренеси).

Келишимдин мөөнөтү жактардын макулдашуусу менен аныкталат да, как правило, фиксированные и не меняются, в то время как арендная плата за пользование имуществом при указании об этом в договоре аренды может корректироваться; 5) одним из условий лизинга является приобретение машин и оборудования на льготных условиях, при аренде такой привилегии не предусматривается.

Кроме перечисленных, имеются другие особенности. В частности, имущество как предмет лизингового договора передается продавцом непосредственно арендатору в месте нахождения последнего, если иное не предусмотрено этим договором. При этом лизинговые платежи за передаваемые машины и оборудование зависят от покупной цены на время заключения такой сделки, остаточной стоимости и лизинговой ставки. Что же касается арендной платы, то она зависит от спроса и предложения сдаваемого в аренду имущества.

Обозначенное договором имущество должно быть передано лизингополучателю в указанный в договоре срок, а если в договоре такой срок не указан – в разумный срок. Просрочка, допущенная по вине лизингодателя, дает право лизингополучателю потребовать расторжения договора и возмещения убытков (пункт 2 статьи 606 ГК КР).

В момент передачи лизингополучателю имущества на него переходит и риск случайной гибели или случайной порчи арендованного имущества, если иное не предусмотрено договором финансовой аренды (статья 607 ГК КР).

Срок договора определяется соглашением сторон и, как правило, на

адатта, ал узак убакытка түзүлөт. Лизинг төлөмдөрүнүн өлчөмү жана аткаруунун мезгилдүүлүгү лизинг келишиминде айкын аныкталгандыктан келишимде көрсөтүлгөндөр милдеттүү болуп саналат.

Келишимдин наркы (баасы) келишим түзүү учурунда жактардын макулдашуусу боюнча лизинг алуучунун келишим шарттарын аткаруу маалында жумшалган сыртсалым чыгымдарына, сый акысына (киреше), же болбосо келишимдин предметин биротоло сатып алуу шарты каралган учурда лизинг төлөмдөрүнүн жана сатып алуу наркынын жыйындысына байланыштуу бекитилет.

Лизинг төлөмдөрү лизинг алуучунун өздүк иш наркына кошулуучу чыгымдарга кирет. Ал эми кирешеден алынуучу салыктын өлчөмү төлөнүүчү суммадан кемитилет. Лизинг келишиминин предметин сатып алуу наркы лизинг алуучунун чыгымдарына кирбейт.

Кыргыз Республикасынын жарандык кодексинде лизинг келишиминин формасы тууралуу атайын көрсөтмө жок. Ошондуктан ижара келишими тууралуу жалпы жоболор окшоштугу боюнча колдонулат.

ЛИКВИДАНТ – КРнын жарандык укугунда ишин токтотуп жаткан юридикалык жакка (ишканага) же жеке жакка (соодагерге) насыя берүүчү катары аныкталган талап коюучу.

ЛИКВИДАТ – КРнын жарандык укугунда иши токтотулгандыгына бай-

продолжительный период. Указание конкретного срока в договоре является обязательным, поскольку на его основании определяются периодичность и размер лизинговых платежей.

Стоимость (цена) договора устанавливается по соглашению сторон при заключении договора, исходя из суммы инвестиционных расходов лизингодателя, связанных с исполнением данного договора, и суммы его вознаграждения (дохода), либо совокупности лизинговых платежей и выкупной стоимости, если по условиям договора предусмотрен выкуп предмета договора.

Лизинговые платежи относятся к затратам, которые включаются в себестоимость работ лизингополучателя. На эту сумму платежей уменьшается размер облагаемой налогом прибыли. Выкупная стоимость предмета договора лизинга не входит в состав затрат лизингополучателя.

Гражданский кодекс Кыргызской Республики не содержит конкретных указаний о форме лизингового договора. Поэтому, следует полагать, должны применяться по аналогии общие положения о договоре аренды.

ЛИКВИДАНТ – в гражданском праве КР определяется как кредитор, который предъявил свои требования к юридическому лицу (предприятию), подлежащему ликвидации, или физическому лицу (торговцу), прекращающему свое дело.

ЛИКВИДАТ – в гражданском праве КР понимается как лицо, с которого

ланыштуу андан карызды өндүрүп алып жаткан жак.

ЛИЦЕНЗИАТ – КРнын жарандык мыйзам актылары боюнча иш-аракеттин айкын түрүн аткарууга же интеллектуалдык менчик объектисин пайдаланууга лицензиясы бар жеке (жеке ишкер) же юридикалык жак.

ЛИЦЕНЗИЯ (лат. licentia – эркиндик, укук; англ. licence) – иш-аракеттин белгилүү түрүн жүргүзүүгө же белгилүү иш-аракетти аткарууга акылуу мамлекеттик орган жаранга же юридикалык жакка берүүчү уруксат. Лицензия анын ушул түрү үчүн белгиленген талаптарга жооп берүүчү негизде жана шартта бардык адамдарга бирдей берилет. Мыйзам актылары менен мамлекет менчигине тиешелүү иштердин түрлөрүнөн (продукция чыгаруу, жумуш аткаруу жана кызмат көрсөтүү) түрлөрүнөн башка мамлекеттик ишканаларга лицензияларды артыкчылык укугунда берүүгө тыюу салынат. Лицензиялар төмөнкүдөй түрлөргө айырмаланат: патентсиз, өзгөчө, патенттүү, толук, жөнөкөй, бир жолу берилүүчү, экспорттук (импорттук) (КРнын «Лицензиялоо жөнүндө» мыйзамынын 2-беренеси).

ЛИЦЕНЗИЯЛОО – лицензия берүүгө, лицензиянын бар экендигин ырастаган документтерди кайра толтурууга, лицензияны токтото турууга же жокко чыгарууга жана лицензиячылар

взыскивается долг по случаю прекращения его дела.

ЛИЦЕНЗИАТ – в соответствии с гражданским законодательством КР – это физическое (индивидуальный предприниматель) или юридическое лицо, имеющее лицензию на осуществление конкретного вида деятельности или использование объекта интеллектуальной собственности.

ЛИЦЕНЗИЯ (лат. licentia – свобода, право; англ. licence) – выдаваемое гражданину или юридическому лицу компетентным государственным органом разрешение заниматься определенным видом деятельности или совершать определенные действия. Выдача лицензий осуществляется на равных для всех лиц основаниях и условиях, отвечающих требованиям, установленным для данного вида лицензии. Запрещается предоставлять преимущественное право выдачи лицензий государственным предприятиям, кроме тех видов деятельности (производство продукции, работ, услуг), которые законодательными актами отнесены к государственной монополии. Различают следующие виды лицензии: беспатентная, исключительная, патентная, полная, простая, разовая, экспортная (импортная) (статья 2 Закона КР «О лицензировании»).

ЛИЦЕНЗИРОВАНИЕ – мероприятия, связанные с выдачей лицензий, переоформлением документов, подтверждающих наличие лицензий, приостановлением и аннулированием

тийиштүү талаптарды жана шарттарды сактоого көзөмөлдүк кылууга байланышкан иш чара.

ЛИЦЕНЗИЯЛЫК ЖЫЙЫМ – бир өлкөнүн бажы чек арасы аркылуу товарларды жана унаа каражаттарын алып өтүүдө ал өлкөнүн укуктуу органдарынан импортчулар менен экспортчулар жазуу жүзүндөгү санкцияларды алууда төлөнө турган салык.

ЛИЦЕНЗИЯЛЫК КЕЛИШИМ (англ. license agreement; нем. izenzabkommen) – бул интеллектуалдык иштин натыйжаларына же жеке каражаттарга өзгөчө укугу бар жак (лицензия берүүчү) экинчи жакка (лицензия алуучуга) интеллектуалдык менчиктин тиешелүү объектисин пайдалануугa уруксат берүүчү жак менен түзүлгөн келишим.

Лицензиялык келишим акысыз болууга тийиш жана лицензия алуучуга: лицензия берүүчүнүн интеллектуалдык менчиктин объектисин пайдалануу укугун жана башка адамдарга лицензия берүү укугун (өзгөчөлөнбөгөн жөнөкөй лицензия) сактоо менен интеллектуалдык менчиктин объектисин пайдалануу укугун; лицензия берүүчүнүн интеллектуалдык менчиктин объектисин пайдалануунун лицензия берүүчүгө өткөрүлүп берилбей турган укугун сактоо менен (өзгөчө лицензия) интеллектуалдык менчиктин объектисин пайдалануу укугун берүүнү карашы мүмкүн (КР ЖКнын 1042-беренеси).

лицензий и надзором за соблюдением лицензиатами соответствующих требований и условий.

ЛИЦЕНЗИОННЫЙ СБОР – налог, взимаемый с импортеров и экспортеров при получении ими письменной санкции компетентного органа данной страны на перемещение через ее таможенную границу товаров и транспортных средств.

ЛИЦЕНЗИОННЫЙ ДОГОВОР (англ. – licenseagreement; нем. – lizenzabkommen) – это договор, по которому одна сторона, обладающая исключительным правом на результат интеллектуальной деятельности или на средство индивидуализации (лицензиар), предоставляет другой стороне (лицензиату) разрешение использовать соответствующий объект интеллектуальной собственности.

Лицензионный договор предполагается возмездным и может предусматривать предоставление лицензиату: права использования объекта интеллектуальной собственности с сохранением за лицензиаром права его использования и права выдачи лицензии другим лицам (неисключительная лицензия); права использования объекта интеллектуальной собственности с сохранением за лицензиаром права его использования в части, не передаваемой лицензиару (исключительная лицензия) других видов лицензии, допускаемых законом (статья 1042 ГК КР).

ЛИЦЕНЗИЯЛЫК ПАСПОРТ – лицензиялык келишимдин шартында сатып алуучуга объектин сатуу мүмкүнчүлүгүн негиздеген документ. Ал лицензиялык объектиге тиешелүү техникалык документтердин көлөмү, лицензиялык объектиге кирген ойлоп табууларды жана өнөр жайлык үлгүлөрдү түзүүгө, патенттөөгө байланышкан илимий-изилдөө жана тажрыйба-конструктордук ишке сарптоолор жөнүндөгү маалыматтан турат.

ЛОГИКАЛЫК ЧЕЧМЕЛӨӨ – мындай чечмелөө жарандык укук ченемдеринин маанисин анда колдонулган түшүнүктөрдү изилдөөнүн жана алардын ортосундагы байланыштардын жардамы менен түшүндүрүү. Мисалы, КР ЖКнын 83-беренесине ылайык, менчигинде, чарба жүргүзүүсүндө же ыкчам башкаруусунда өзгөчөлөнгөн мүлкү бар жана өзүнүн милдеттенмелери боюнча ал мүлкү менен жооп берген, өз атынан ушул мүлккө байланышкан жана мүлккө байланышпаган жеке укуктарга, милдеттенмелерге ээ боло алуучу жана жүзөгө ашыруучу, сотто доочу жана жоопкер катары да чыга алуучу уюм юридикалык жак катары таанылат.

Акционердик коомду да уюм деп таанууга болобу деген суроо туулат. Логикалык чечмелөөнүн жардамы менен бул маселенин оң чечилишине келебиз.

ЛИЦЕНЗИОННЫЙ ПАСПОРТ – документ, дающий возможность продажи объекта покупателю на условиях лицензионного договора. Содержит сведения об объеме технической документации, относящейся к объекту лицензии, затратах на научно-исследовательские и опытно-конструкторские работы, связанные с его созданием, патентованием изобретений и промышленных образцов, входящих в объект лицензии, и др.

ЛОГИЧЕСКОЕ ТОЛКОВАНИЕ – это когда в толковании используются для уяснения смысла нормы гражданского права при помощи исследования употребляемых в нем понятий и связи между ними. Например, в соответствии со статьей 83 ГК КР юридическим лицом признается организация, которая имеет в собственности, хозяйственном ведении или оперативном управлении обособленное имущество и отвечает по своим обязательствам этим имуществом, может от своего имени приобретать и осуществлять имущественные и личные неимущественные права и обязанности, быть истцом и ответчиком в суде.

Возникает вопрос: можно ли под организациями понимать и акционерное общество? При помощи логического толкования приходим к положительному решению данного вопроса.

М

МААЛЫМАТ КОРУ – КРнын «Автордук жана чектеш укуктар жөнүндө» мыйзамынын 4-беренесине ылайык бул маалыматтардын (макалалардын, эсептөөлөрдүн дагы ушул сыяктуулардын) жыйындысын электрондук эсептөө машиналарынын (ЭЭМ) жардамы аркылуу табылгыдай жана кайра иштетилгидей кылып тутумга салынган берүүнүн жана уюштуруунун калыс түрү.

Маалымат кору түшүнүгү КРнын башка мыйзамдарында, тактап айтканда, «Электрондук эсептөөчү машиналар жана маалыматтар базалары үчүн программаларды укуктук коргоо жөнүндө» жана «Маалыматташтыруу жөнүндө» мыйзамдарында да кездешет.

МААЛЫМАТТАР БАНКЫ – адамдын ишкердигинин тийиштүү бир предметтик тармагы жөнүндө программалык, маалыматтык жана техникалык каражаттардын борбордоштурулган топтоо, сактоо жана жамааттык пайдалануу үчүн арналган тобу, ошондой эле файлдар же бири-бирине байланышпаган маалымат кору түрүндө сакталуучу маалыматтардын өзү (КРнын «Маалыматташтыруу жөнүндө» мыйзамынын 2-беренеси).

МАЙЫПТАРДЫ ЖАНА УЛГАЙГАН ЖАРАНДАРДЫ СОЦИАЛДЫК ЖАКТАН ТЕЙЛӨӨ – өзүнүн негизги турмуштук керектөөлөрүн өз алдынча канааттандыруу мүмкүнчүлүгүн жарым-жартылай же толук жоготкондугуна байланыштуу оор турмуш

БАЗА ДАННЫХ – согласно статье 4 Закона КР «Об авторском праве и смежных правах», это объективная форма представления и организации совокупности данных (статей, расчетов и так далее), систематизированных таким образом, чтобы эти данные могли быть найдены и обработаны с помощью электронной вычислительной машины (ЭВМ).

Понятие «база данных» также имеется в других законах КР, в частности в законах «О правовой охране программ для электронных вычислительных машин и баз данных», «Об информатизации».

БАНК ДАННЫХ – совокупность программных, информационных и технических средств, предназначенных для централизованного сбора, хранения и коллективного использования данных об определенной предметной области человеческой деятельности, а также сами данные, которые хранятся в виде файлов или не связанных между собой баз данных (статья 2 Закона КР «Об информатизации»).

СОЦИАЛЬНОЕ ОБСЛУЖИВАНИЕ ИНВАЛИДОВ И ГРАЖДАН ПОЖИЛОГО ВОЗРАСТА – представляет собой деятельность социальных служб по социальной поддержке, оказанию социально-бытовых, социально-медицинских, правовых услуг, прове-

жагдайына кабылган жарандарды социалдык жактан колдоо, социалдык-тиричилик, социалдык-медициналык, укуктук кызматтарды көрсөтүү, социалдык көндүрүү жана оңолдуруу боюнча социалдык кызматтардын иш-аракетин билдирет.

МАКЛЕР (англ. broker) – бул фондук жана товардык биржаларда жеке өзү бүтүмдөрдү түзүүдө арачылык кылуучу жак, арачы.

Кээ бир чет мамлекеттерде жана биздин өлкөдө маклерлер брокер деп аталат жана алар биржа иштеринин белгилүү түрлөрү боюнча адистешет, кардардын тапшыруусу менен алардын эсебинен иштейт.

МАМЛЕКЕТТЕН АЖЫРАТУУ – КРнын жарандык укугунда мамлекеттик ишканалардын иш милдеттерин чарбалык башкарууга, тиешелүү ыйгарым укуктарын түздөн-түз чарбакерлерге берүү менен кайра уюштуруу.

Мамлекеттен ажыратуу Кыргыз Республикасында акциялардын бүт топтомуна пакетине мамлекеттик менчикти сактоо менен мамлекеттик ишкананы акционердик коомго кайра түзүү түрүндө жүзөгө ашырылат.

МАМЛЕКЕТТИК ЗАЙЫМ КЕЛИШИМИ – КР ЖКнын 733-беренесинде каралгандай карыз алуунун өзгөчө түрү. Мамлекеттик зайым келишими боюнча карыз берүүчү КР, ал эми карыз алуучу – жаран же юридикалык жак болот. Мамлекеттик зайым алуу ыктыярдуу.

Мамлекеттик зайым келишими зайым берүүчү мамлекет тарабынан

дению социальной адаптации и реабилитации граждан, находящихся в трудной жизненной ситуации в связи с частичной или полной утратой возможности самостоятельно удовлетворять свои основные жизненные потребности.

МАКЛЕР (англ. broker) – это лицо, непосредственно осуществляющее посреднические функции, – посредник при заключении сделок на фондовых и товарных биржах.

В некоторых других государствах и в нашей стране маклеры называются брокерами, и они специализируются на определенных видах биржевых операций, действуют по поручению клиентов за их счет.

РАЗГОСУДАРСТВЛЕНИЕ – в гражданском праве КР понимается как преобразование государственных предприятий с передачей функций хозяйственного управления и соответствующих полномочий непосредственно хозяйствующим субъектам.

Разгосударствление в Кыргызской Республике осуществляется в форме преобразования государственного предприятия в акционерное общество с сохранением государственной собственности на весь пакет акций.

ДОГОВОР ГОСУДАРСТВЕННОГО ЗАЙМА – особая разновидность договора займа, предусмотренная в статье 733 ГК КР. По договору государственного займа заемщиком выступает КР, а заимодавцем – гражданин или юридическое лицо. Государственные займы являются добровольными.

Договор государственного займа заключается путем приобретения

чыгарылган зайымдарды же башка баалуу кагаздарды зайым алуучуга карызга берилген акчалай каражаттарды же башка мүлктү (зайымдын шарттарына жараша), белгиленген пайыздарды же башка мүлктүк укуктарды зайымды чыгаруунун шарттарында каралган мөөнөтүндө кайра алууга укугун ырастоочу сатып алуу менен түзүлөт. Чыгарылган зайымдын шарттарын өзгөртүүгө жол берилбейт.

МАТЕРИАЛДЫК ДӨӨЛӨТТӨР – КРнын жарандык укугунда жеке жактардын (адамдардын) керектөөлөрүн канааттандырууга жөндөмдүү буюмзаттар (буюмдар, акча, кызмат көрсөтүү), ошондой эле материалдык дөөлөттөр жарандык укук мамилелеринин объектиси катары мыйзам актыларында да бекемделген.

МАТЕРИАЛДЫК ЭМЕС ДӨӨЛӨТТӨР – экономикалык (мүлктүк) мазмундан ажыраган, укук субъекти (адамы) менен ажыралгыс байланышкан дөөлөттөр.

КРнын мыйзам актыларына ылайык мындай дөөлөт болуп өмүр, ден соолук, инсандын аброю, жеке кол тийгистик, ар-намыс жана жакшы аты, ишкердик бедели, жеке кол тийгистиги, жеке жана үй-бүлөлүк сыр, эркин жер которуу укугу, баруучу жана жашай турган жерди тандоо, ысымга укук, автордук, кебетесин сүрөткө тартуу укугу жана башкалар. Бул тизмек али бардыгын камтыбайт. Айрым учурда келечектеги иш аракеттердин натыйжасы да жарандык укук мамилелеринин объектиси болуп саналат. Мисалы, жүргүнчүлөрдү, жүктөрдү ташуу ж.б.

заимодавцем выпущенных государством облигаций или иных ценных бумаг, удостоверяющих право заимодавца на получение от заемщика предоставленных ему взаймы денежных средств или (в зависимости от условий займа) иного имущества, установленных процентов либо иных имущественных прав в сроки, предусмотренные условиями выпуска займа. Изменение условий выпущенного в обращение займа не допускается.

МАТЕРИАЛЬНЫЕ БЛАГА – в гражданском праве КР понимаются как предметы, которые способны удовлетворять потребности (вещи, деньги, услуги) физических лиц (людей) и, в частности, материальные блага как объекты гражданских правоотношений, закрепленных в законодательном акте.

НЕМАТЕРИАЛЬНЫЕ БЛАГА – блага, лишенные экономического (имущественного) содержания, неразрывно связанные с субъектом права.

В соответствии с законодательством КР такими благами являются жизнь, здоровье, достоинство личности, личная неприкосновенность, честь и доброе имя, деловая репутация, неприкосновенность частной жизни, личная и семейная тайна, право свободного передвижения, выбора места пребывания и жительства, право на имя, право авторства, изображение лица и др. Этот перечень далеко не исчерпывающий. В некоторых случаях результаты будущих действий тоже являются объектом гражданских правоотношений. Например, перевозка пассажиров, грузов и т.д.

МИЛДЕТТЕНМЕНИН ЭСЕП-ЧОТ МЕНЕН ТОКТОТУЛУШУ – бул КРнын жарандык укуктук мыйзам актыларында каралган милдеттенмелерди токтотуу ыкмаларынын бири.

КР ЖКнын 373-беренесине ылайык милдеттенме ага тең деш, мөөнөтү башталган же мөөнөтү көрсөтүлбөгөн, же талап кылынуучу учуру менен аныкталган каршы талап аркылуу толук же бир бөлүгүндө токтотулат. Эсепчот үчүн бир жактын арызы жетиштүү.

Талаптардын эсепчотуна төмөнкүлөр жол берилбейт: 1) эгерде башка тараптын талапка карата арызы боюнча доонун эскирүү мөөнөтү колдонулууга тийиш болсо жана бул мөөнөт аяктаса; 2) өмүргө жана ден соолукка келтирилген зыяндын ордун толтурууга; 3) балакун төлөтүүгө; 4) өмүр бою багууга; 5) мыйзамда же келишимде каралган башка учурларда.

Талап кабыл алынган учурда карызкор жаңы насыячынын талабына каршы биринчи насыячыга карата өзүнүн утурлама талабын эсепчоттоого укуктуу. Эсеп-чот, эгерде талап карызкор тарабынан талапты кабыл алуу жөнүндө билдирүү алган учурга карата болуп турган негиздеме боюнча келип чыкса, талаптын мөөнөтү билдирүү алынганга чейин башталса, бул мөөнөт көрсөтүлбөсө же талап кылынуучу учур менен аныкталса эсептелинет.

МУНИЦИПАЛДЫК МЕНЧИК (англ. municipal property) – жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын карамагында пайдалануусунда, тескөөсүндө турган, жергиликтүү өз алдынча башкаруу кирешелерин алуучу булак катары кызмат кылуучу жана

ПРЕКРАЩЕНИЕ ОБЯЗАТЕЛЬСТВА ЗАЧЕТОМ – это один из способов прекращения обязательств, закрепленный в гражданском законодательстве КР.

Согласно статье 373 ГК КР, обязательство прекращается полностью или в части зачетом встречного однородного требования, срок которого наступил либо срок которого не указан или определен моментом востребования. Для зачета достаточно заявления одной стороны.

Не допускается зачет требований: 1) если по заявлению другой стороны к требованию подлежит применение срока исковой давности и этот срок истек; 2) о возмещении вреда, причиненного жизни или здоровью; 3) о взыскании алиментов; 4) о пожизненном содержании; 5) в иных случаях, предусмотренных законом или договором.

В случае уступки требования должник вправе зачесть против требования нового кредитора свое встречное требование к первоначальному кредитору. Зачет производится, если требование возникло по основанию, существовавшему к моменту получения должником уведомления об уступке требования, и срок требования наступил до его получения либо этот срок не указан или определен моментом востребования.

МУНИЦИПАЛЬНАЯ СОБСТВЕННОСТЬ (англ. municipalproperty) – собственность местных сообществ, находящаяся во владении, в пользовании, распоряжении органов местного самоуправления, служащая источником получения доходов мест-

КРнын мыйзам актыларына ылайык жергиликтүү өз алдынча башкаруу иш милдеттерин жүзөгө ашырууга зарыл жергиликтүү коомдоштуктардын менчиги (КРнын «Мүлккө муниципалдык менчик жөнүндө» мыйзамынын 2-беренеси).

Мүлккө муниципалдык менчик укугунун пайда болушуна, жүзөгө ашырылышына жана токтолушуна байланыштуу келип чыккан мамилелер КРнын Конституциясы, КРнын «Мүлккө муниципалдык менчик жөнүндө» мыйзамы, КРнын башка ченемдик укуктук актылары, ошондой эле КР катышуучу болуп саналган мыйзамда белгиленген тартипте күчүнө кирген эл аралыкк келишимдер менен жөнгө салынат.

Жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары жергиликтүү маанидеги маселелерди чечүү үчүн зарыл болгон муниципалдык менчикти КРнын мыйзам актыларына ылайык, өз каалоосу боюнча сатып алат, ээлик кылат, пайдаланат жана тескей алат.

МУРАС (англ. inheritance, succession) – КРнын жарандык мыйзам актылары боюнча бул өлгөн адамдын (мурастоочунун) мураскерлик укугун улантуучу башка жакка же жактарга (мураскерге) өткөн мүлкү.

КР ЖКнын 1120-беренесине ылайык мурастын курамына мурас ачылган учурда мураскерге тиешелүү бардык укуктар жана милдеттер кирет да ал мураскердин өлүмү менен токтотулбайт. Мурастын курамына мурастоочунун жеке өзүнөн ажырагыс болгон укук жана милдеттер кирбейт: 1) эгерде мыйзам же келишим тарабынан башкача каралбаса, юридиного самоуправления и необходимая для осуществления функций местного самоуправления, в соответствии с законодательством КР (статья 2 Закона КР «О муниципальной собственности на имущество»).

Отношения, связанные с возникновением, осуществлением и прекращением права муниципальной собственности на имущество, регулируются Конституцией КР, Законом «О муниципальной собственности на имущество», иными нормативными правовыми актами КР, а также вступившими в установленном законом порядке в силу международными договорами, участницей которых является КР.

Органы местного самоуправления по своему усмотрению могут приобретать, владеть, пользоваться и распоряжаться муниципальной собственностью, необходимой для решения вопросов местного значения, в соответствии с законодательством КР.

НАСЛЕДСТВО (англ. inheritance, succession) – в соответствии с гражданским законодательством КР – это переход имущества умершего человека (наследодателя) к другому лицу или лицам (наследникам) в порядке наследственного правопреемства.

Согласно статье 1120 ГК КР, в состав наследства входят все права и обязанности, принадлежащие наследодателю на момент открытия наследства, существование которых не прекращается с его смертью. Не входят в состав наследства права и обязанности, неотделимо связанные с личностью наследодателя: 1) права членства, участия в коммерческих и

калык жак болуп саналган коммерциялык жана башка уюмдарга мүчө болуу, катышуу укугу; 2) өмүрүнө жана саламаттыгына келтирилген залалдын ордун толтуруу укугу; 3) балакун милдеттенмелеринен келип чыгуучу укуктар жана милдеттер; 4) топтолуучу бааракы корунан топтолгон бааракы укуктарын кошпогондо, эмгек жана социалдык камсыздоо жөнүндө мыйзамдардын негизинде бааракыга, жөлөкпулдарга жана башка төлөмдөргө болгон укук; 5) мүлктүк укуктарга байланышпаган жеке мүлктүк эмес укуктар жана милдеттер.

Мурас жарандардын өлгөндөн же аны сот өлдү деп жарыялагандан кийин ачылат. Мурас ачуу убактысы мурастоочу өлгөн күн (зарылдыгы боюнча), ал эми аны өлдү деп жарыялаганда, эгерде соттун чечиминде башка күн көрсөтүлбөсө, жаранды өлдү деп жарыялоо жөнүндө соттун чечими күчүнө кирген күн эсептелет. Эгерде бир календарлык күндүн (жыйырма төрт сааттын) ичинде биринен кийин бири мурастоого укуктуу жактар өлүп калса, алар бир мезгилде өлдү деп табылат, алардын ар бири өлгөндөн кийин мурастоо ачылат жана алардын ар биринин мураскери мурастоого чакырылат.

Мурас ачуунун орду мурастоочунун акыркы туруктуу жашаган орду болуп саналат. Эгерде мурастоочунун акыркы жашаган жери белгисиз же КРнын чегинен тышкары жерде болсо, мурастоочуга тиешелүү болгон кыймылсыз мүлк же анын негизги бөлүгү турган КРнын аймагында жайгашкан жер, ал эми кыймылсыз мүлк жок болгондо, кыймылдуу мүлкүн негизги бөлүгү жайгашкан жер мурас ачуу орду деп таанылат.

другие организациях, являющихся юридическими лицами, если иное не установлено законом или договором; 2) право на возмещение вреда, причиненного жизни или здоровью; 3) права и обязанности, возникшие в алиментных обязательствах; 4) права на пенсию, пособия и другие выплаты на основании законодательства о труде и социальном обеспечении, за исключением прав на средства пенсионных накоплений из накопительных пенсионных фондов; 5) личные неимущественные права, не связанные с имущественными.

Наследство открывается вследствие смерти гражданина или объявления его судом умершим. Временем открытия наследства признается день (по необходимости и момент) смерти наследодателя, а при объявлении его умершим – день вступления в силу судебного решения об объявлении гражданина умершим, если в решении суда не указан иной день. Если в течение одних календарных суток (двадцать четыре часа) умерли лица, которые вправе были наследовать один после другого, они признаются умершими одновременно, наследование открывается после смерти каждого из них, и к наследованию призываются наследники каждого из них.

Местом открытия наследства является последнее постоянное место жительства наследодателя. Если последнее место жительства наследодателя неизвестно или находится за пределами КР, местом открытия наследства признается место нахождения принадлежавшего наследодателю недвижимого имущества или его основной части на территории КР, а при отсутствии недвижимого имущества – место нахождения основной части движимого имущества.

МУРАСКЕРЛЕР – КР ЖКнын 1125-беренесине ылайык мураскер болуп керээз жана мыйзам боюнча мурас ачкан учурдагы тирүү жарандар, ошондой эле мурастоочу көзү тирүүсүндө бойго бүткөн жана мурас ачкандан кийин төрөлгөн балдар. Керээз боюнча мурас ачкан учурда түзүлгөн юридикалык жактар, ошондой эле мамлекет жана жергиликтүү коомдоштугу да мураскерлер болушу мүмкүн.

НАСЛЕДНИКИ – в соответствии со статьей 1125 ГК КР наследниками по завещанию и закону могут быть граждане, находящиеся в живых в момент открытия наследства, а также дети, зачатые при жизни наследодателя и родившиеся живыми после открытия наследства. Наследниками по завещанию могут быть также юридические лица, которые являлись созданными в момент открытия наследства, а также государства и местные сообщества.

МҮЛК (англ. property) – КР жарандык укугунда үч мааниде түшүндүрүлөт: биринчиден, баарыдан мурда жеке же юридикалык жактын, мамлекеттин же өз алдынча башкаруу органынын (муниципалдык органдардын) менчигинде турган, болбосо чарба жүргүзүү же ыкчам башкаруу укугундагы уюмга таандык болгон буюмдарды жана материалдык баалуулуктардын (акча жана баалуу кагаздар) жыйындысы. Мисалы, мурас мүлкү же юридикалык жактын карамагындагы (тендеминде турган) мүлк; экинчиден, буюмдардын жана башка жактан (активдерден) алган буюмдардын же мүлк ордуна канааттандырылган мүлктүк укуктардын жыйындысы. Мисалы, насыя берүүчүнүн талап кылуу укугу; үчүнчүдөн, мүлк ээлеринин (жигердүү жана жигерсиз) мүлктүк абалын мүнөздөөчү буюмдарды, мүлктүк укуктардын жана милдеттенмелердин жыйындысы. Мисалы, соода-сатык, мүлктү жалдоо келишиминин жүйөсү ж.б.

ИМУЩЕСТВО (англ. property) – в гражданском праве КР понимаются в трех значениях: во-первых, совокупность вещей и материальных ценностей (в том числе деньги и ценные бумаги), состоящих в собственности физического или юридического лица, государства или муниципального образования либо принадлежащих государственным организациям на праве хозяйственного ведения или оперативного управления. Например, наследственное имущество или имущество, находящееся на балансе юридических лиц; во-вторых, совокупность вещей и имущественных прав на получение вещей или имущественное удовлетворение от других лиц (актив). Например, права требований кредитора; в-третьих, совокупность вещей, имущественных прав и обязанностей, которые характеризуют имущественное положение их носителя (актив и пассив). Например, предмет договора купли-продажи, имущественного найма и т.д.

МҮЛКТҮК УКУКТАР – авторго анын чыгармасына карата чыгарманы каалаган түрдө жана каалаган ыкмада пайдаланууга болгон өзгөчө укуктар.

Автордун өз чыгармаларын пайдаланууга болгон өзгөчө мүлктүк укуктары: чыгарманы кайра чыгаруу (кайра чыгаруу укугу); чыгарманын нускасын кандай жол менен болбосун таркатуу: киреге берүү жана дагы ушул сыяктуулар (таркатуу укугу); чыгарманы таркатуу максатында анын нускаларын, анын ичинде өзгөчө автордук укуктардын ээсинин уруксаты менен даярдалган нускаларды кошо сыртка сатуу (сыртка чыгаруу укугу); чыгарманы жалпы элге көрсөтүү (жалпы элге көрсөтүү укугу); чыгарманы жалпы эл алдында аткаруу (жалпы эл алдында аткаруу укугу); чыгарманы жалпыга маалымдоо үчүн эфирге берүү жана (же) кийин эфирге берип туруу (эфирге берүү укугу) жолу аркылуу кабарлоо; чыгарманы жалпыга маалымдоо үчүн чубалгы же ушуга окшогон башка каражаттардын жардамы менен кабарлоо (чубалгы аркылуу жалпыга маалымдоо үчүн кабарлоо укугу); чыгарманы которуу (которуу укугу); чыгарманы кайра өндөө, же чыгарманы башкача түрдө кайра иштеп чыгууну (иштеп чыгуу укугу) жүзөгө ашыруу, аларга уруксат берүү же тыюу салуу укугу; чыгарманы жалпыга маалымдоо үчүн бардык адамдар чыгармага ар кандай жерден жана каалаган учурда өзүнүн тандоосу боюнча ага жете алгандай мүмкүнчүлүк ала турган (жалпыга маалымдоого жеткирүү) укугу (КРнын «Автордук жана чектеш укуктар жөнүндө» мыйзамынын 16-беренеси).

ИМУЩЕСТВЕННЫЕ ПРАВА – автору в отношении его произведения принадлежат исключительные права на использование произведения в любой форме и любым способом.

К исключительным имущественным правам автора на использование произведения относятся: воспроизводить произведение (право на воспроизведение); распространять экземпляры произведения любым способом: сдавать в прокат и так далее (право на распространение); импортировать экземпляры произведения в целях распространения, включая экземпляры, изготовленные с разрешения обладателя исключительных авторских прав (право на импорт); публично показывать произведение (право на публичный показ); публично исполнять произведение (право на публичное исполнение); сообщать о произведении для всеобщего сведения путем передачи в эфир и (или) последующей передачи в эфир (право на передачу в эфир); сообщать о произведении для всеобщего сведения по кабелю, проводам или с помощью иных аналогичных средств (право на сообщение для всеобщего сведения по кабелю); переводить произведение (право на перевод); переделывать, аранжировать или другим образом перерабатывать произведение (право на переработку); сообщать произведение для всеобщего сведения таким образом, при котором любое лицо может иметь доступ к нему из любого места (право на доведение до всеобщего сведения) и в любое время по своему выбору (статья 16 Закона КР «Об авторском праве и смежных правах»).

МЫЙЗАМ – белгиленген тартипте КРнын Жогорку Кеңеши кабыл алуучу жана тиешелүү чөйрөдөгү абдан маанилүү коомдук мамилелерди жөнгө салуучу ченемдик укуктук акт («КРнын ченемдик укуктук актылары жөнүндө» мыйзамынын 4-беренеси).

МЫЙЗАМДЫН ОКШОШТУГУ – мыйзамдардагы кенемтелердин ордун толтуруу ыкмасы, мында укук колдонуучу окшош кырдаалга тиешелүү ченемди пайдаланат.

КРнын жарандык мыйзам актыларынын окшош жактарын колдонуу үчүн төмөнкүдөй шарттар зарыл: 1) жөнгө салынууга тийиш болгон, өзүнүн белгилери боюнча жарандык укуктун жүйөсүнө кирген мамилелер; 2) мамилелер жарандык мыйзамдар же тараптардын макулдашуусу менен жөнгө салынбагандыгы; 3) бул мамилелерге карата колдонулуучу ишкердик карым-катнаш салтынын жоктугу; 4) окшош мамилелерди жөнгө салган укук ченемдеринин бар экендиги; 5) мыйзамдын окшош жактарын колдонууну жөнгө салынууга тийиш болгон мамилелердин маңызына карама-каршы келбей тургандыгы.

КР ЖКнын 5-беренесинин 2-пунктуна ылайык мыйзамдын окшош жактарын пайдаланууга мүмкүн болбогондо, тараптардын укуктары жана милдеттери жарандык мыйзамдардын (укуктардын окшоштугу) жалпы башталыштарына, маанисине жана ак ниеттүүлүктүн, эстүүлүктүн, акыйкаттуулуктун талаптарына негизделип аныкталат.

Жарандык укуктун жалпы башталыштары КР ЖКнын 1-беренесинде

ЗАКОН – нормативный правовой акт, принимаемый Жогорку Кенешем КР в установленном порядке и регулирующий наиболее важные общественные отношения в соответствующей сфере (статья 4 Закона «О нормативных правовых актах КР»).

АНАЛОГИЯ ЗАКОНА – это способ восполнения пробелов в законодательстве, когда правоприменитель использует норму, относящуюся к сходной ситуации.

Для применения аналогии гражданского законодательства КР необходимы следующие условия: 1) отношения, подлежащие урегулированию, по своим признакам входят в предмет гражданского права; 2) отношения, не урегулированные гражданским законодательством или соглашением сторон; 3) отсутствие применимого к этим отношениям обычая делового оборота; 4) наличие нормы права, регулирующей сходные отношения; 5) непротиворечие применения аналогии закона существу подлежащих урегулированию отношений.

В соответствии с пунктом 2 статьи 5 ГК КР при невозможности использования аналогии закона права и обязанности сторон определяются исходя из общих начал и смысла гражданского законодательства (аналогия права) и требований добросовестности, разумности и справедливости.

Общие начала гражданского законодательства сформулированы в

баяндалган. Жарандык мыйзам актыларынын маңызы деп жарандык укуктун жүйөсүнүн жана усулунун мүнөздүү белгилери түшүнүлөт. Ак ниеттүүлүктүн, эстүүлүктүн жана акыйкаттуулуктун талаптары баа берүү сынамы болуп саналат. Алардын мааниси сот Кыргыз Республикасынын жарандык кодексин колдонуу маалында айкындаштырууну талап кылат, азырынча соттук карап чыгууга зор мүмкүндүк бар.

Бул ченемдин негизги мааниси, ал жарандык мамилелердин катышуучуларынын иш аракеттеринин ак ниеттүүлүгүнүн, эстүүлүгүнүн жоромолунун бекемдегендигинде жана жарандык укуктарды жүзөгө ашыруу өлчөмдөрүн мүнөздөөдө жалпы колдонулган кыска корутундуну түзөрүндө. Жарандык укукту чектеген жана жоопкерчиликти белгилеген окшоштугу боюнча жарандык мыйзамдарды колдонууга жол берилбейт (КР ЖКнын 5-беренеси). Мындан сырткары мыйзам окшоштугу менен шилтеме берип жөнгө салуучу мыйзамдык ыкманы айырмалоо керек, анда тийиштүү бир мамилени жөнгө салуучу ченемдик актыда тигил же бул маселе мамилелердин башка түрүн жөнгө салуучу айкын ченемдерге ылайык чечилиши керектиги көрсөтүлөт.

Демократиялык мамлекеттерде мыйзам окшоштугун жазык укугунда колдонууга катуу тыюу салынат.

МЫЙЗАМДУУ ӨКҮЛДӨР – КР ЖПКнын 2-беренесине ылайык ишке катышкан жактын (адамдын) ата-энеси, багып алгандар, камкорчусу, көзөмөлчү, ошондой эле ишке катышкан жактын камкордукка алган уюмдун өкүлдөрү жана адамдар.

статье 1 ГК КР. Под смыслом гражданского законодательства понимаются характерные черты предмета и метода гражданского права. Требования добросовестности, разумности и справедливости являются оценочными критериями. Их содержание требует конкретизации в процессе применения Гражданского кодекса Кыргызской Республики судом, пока же остается большой простор для судебного усмотрения.

Основное значение данной нормы в том, что она закрепляет презумпцию добросовестности, разумности действий участников гражданских правоотношений и составляет общеупотребительную формулу при характеристике пределов осуществления гражданских прав. Применение гражданского законодательства по аналогии, ограничивающее гражданские права и устанавливающее ответственность, не допускается (статья 5 ГК КР). Кроме того, от аналогии закона следует отличать законодательный прием отсылочного регулирования, когда в нормативном акте, регламентирующем определенное отношение, указывается, что тот или иной вопрос должен решаться в соответствии с конкретными нормами, регулирующими другой вид отношений.

Применение аналогии закона в уголовном праве в демократических государствах строго запрещается.

ЗАКОННЫЕ ПРЕДСТАВИТЕЛИ – в соответствии со статьей 2 ГПК КР – это родители, усыновители, опекуны, попечители, а также представители организаций и лиц, на попечении которых находится лицо, участвующее в деле.

Мыйзамдуу өкүлдөр мыйзамда каралган укугун ырастоочу документтерди көрсөтөт жана ишке жарамсыз, ишке жарамдуулугу чектелген адамдардын жеке, мүлктүк укуктарын жана мыйзамдуу таламдарын коргоо үчүн менчигинин түрүнө карабастан бардык мекеме-уюмдарда, сотто жана башка укук коргоо органдарында чыгуучу жарандар.

МЫЙЗАМДЫН УЛУКТУГУ – бул мыйзамдуулук жол-жобосунун бири, коомдун жана мамлекеттин укук ишмердигинин баштапкы жоболору. Мыйзамдын улуктугун башка ченемдик укуктук актыларга салыштырмалуу КРнын Конституциясынын, КРнын мыйзамдарынын улуктугу, б.а., мыйзам бийлиги деп түшүнүүгө болот.

МЫЙЗАМДЫ ЧЕЧМЕЛӨӨ – мыйзам чыгаруу, укукту жүзөгө ашыруу же мыйзамдарды иретке келтирүү маалында, укук ченемдеринин мазмунун аныктоо жана чечмелөөгө багытталган ченем чыгаруучу органдардын ишмердиги.

«КРнын ченемдик укуктук актылары жөнүндө» мыйзамынын 31-беренесине ылайык ченемдик укуктук актыларда так эместиктер, аларды турмушта колдонууда түшүнүксүздүк же карама-каршылык табылган учурда расмий чечмелөө (түшүндүрмө) берилет. Ченемдик укуктук актыны же аны түзгөн жактарын расмий чечмелөө (түшүндүрүү) Конституцияны кошпогондо, ошол актыны кабыл алган же чыгарган ченем чыгаруучу орган, болбосо кызмат адамы ченемдик укуктук актыны кабыл алуу жолу менен жүзөгө ашырат. Расмий

Законные представители в силу закона представляют соответствующие документы, удостоверяющие их полномочия, и выступают для защиты личных, имущественных прав и законных интересов недееспособных, ограниченно дееспособных граждан во всех организациях независимо от формы собственности, судебных и других правоохранительных органах.

ВЕРХОВЕНСТВО ЗАКОНА – это один из принципов законности, исходные положения правовой деятельности общества и государства. Верховенство закона понимается также как главенство Конституции КР, законов КР по отношению ко всем иным нормативным правовым актам, то есть это власть закона.

ТОЛКОВАНИЕ ЗАКОНА – деятельность нормотворческих органов, направленная на уяснение и разъяснение смысла и содержания норм права в процессе издания закона, реализации права или систематизации законов.

Согласно статье 31 Закона «О нормативных правовых актах КР», в случае обнаружения неясностей в нормативных правовых актах, неправильной или противоречивой практики их применения дается официальное толкование (разъяснение). Официальное толкование (разъяснение) нормативного правового акта или его структурного элемента, за исключением Конституции, осуществляется нормотворческим органом или должностным лицом, принявшим или издавшим этот акт, путем принятия нормативного правового

чечмелоодо ченемдердин мазмуну түшүндүрүлөт же такталат, алардын мыйзамдар тутумундагы орду, ошондой эле бир түрдөгү коомдук мамилелердин ар кандай багытын жөнгө салуучу башка ченемдер менен болгон кызматтык жана башка байланыштары аныкталат. Ченемдик укуктук актыларды расмий чечмелөө маалында аларга өзгөртүү жана толуктоо киргизүүгө жол берилбейт. Мыйзам ченемдери Конституциянын жоболоруна толук ылайык келгендей түрдө, ал эми башка ченемдик укуктук актыларда камтылган ченемдер Конституцияга, конституциялык мыйзамдарга, кодекстерге жана мыйзамдарга ылайык чечмелениши керек.

акта. При официальном толковании объясняется или уточняется содержание норм, определяется их место в системе законодательства, а также функциональные и иные связи с другими нормами, регулирующими различные аспекты одного и того же вида общественных отношений. В процессе официального толкования нормативных правовых актов не допускается внесение в них изменений и дополнений. Нормы законов должны толковаться в полном соответствии с положениями Конституции, а нормы, содержащиеся в других нормативных правовых актах, – в соответствии с Конституцией, конституционными законами, кодексами и законами.

Н

НАСЫЯ (лат. creditum – ссуда, карыз, credere – ишенүү, англ. credit – КРнын мыйзам актылары боюнча эки мааниде түшүнүүгө болот: биринчиден, бухгалтердик эсептин бир бөлүгү. Насыя боюнча жигердүү эсептерде эсеп объектисинин азайышы, ал эми насыя боюнча жигерсиз эсепте эсеп объектисинин көбөйүшү жазылат; экинчиден, акчалай же натуралай кайра кайтаруу шарты менен эреже катары, насыя берүүчүнүн жана карызкордун ортосундагы келишимде насыяны пайдалангандыгы үчүн аныкталган пайызды төлөөгө берилген карыз.

КР ЖКнын 737- жана 738-беренелерине ылайык, насыяларды буюмзат насыясы жана коммерциялык насыя катары берүүгө болот. Күрөө, кепилдик, КРнын мыйзам актыларында же насыя келишиминде каралган каржы жана башка куралдар насыяны кайра кайтарууда камсыздоочу сапатка ээ боло алат.

КРЕДИТ (лат. creditum – ссуда, долг, от credere – верить, англ. credit) – по законодательству КР понимается в двух значениях: вопервых, часть счета бухгалтерского учета. На активных счетах по кредиту – уменьшение объекта учета, на пассивных счетах по кредиту записывается увеличение объекта учета; во-вторых, ссуда, предоставляемая в денежной или натуральной форме на условиях возвратности, как правило, с уплатой определенного по соглашению между кредитором и должником процента за пользование кредитом.

В соответствии со статьей 737 и 738 ГК КР кредиты также могут выдаваться как товарный и коммерческий кредит. В качестве обеспечения кредита могут выступать залог, гарантия, поручительство, различные

НАСЫЯ БЕРҮҮЧҮ – ата мекендик жана чет өлкөлүк юридикалык же жеке жактарды, ошондой эле КР ыйгарым укук берген органдын атынан карызкордон анын төмөнкүдөй милдеттерин аткарууну талап кылууга укуктуу адам: мүлкүн өткөрүп берүү, ишти аткаруу, акча төлөө ж.б. (КРнын «Кудуретсиздик жөнүндө» мыйзамынын 2-беренеси).

НАСЫЯ БИРЛИГИ – насыя бирлигинин катышуучуларынын жеке сактыгын бириктирүү жолу менен өзүнүн катышуучуларына (мүчөлөрүнө) жардам көрсөтүү жана аларды алгылыктуу пайыздык коюм менен өз ара насыялоо үчүн пайдалануу, ошондой эле каржылык кызмат көрсөтүү максатында түзүлүүчү коммерциялык эмес каржы-насыя мекемеси («КРнын насыя союздары жөнүндө» мыйзамынын 1-беренеси).

НАСЫЯ КЕЛИШИМИ – бул жарандык-укуктук келишим, ал боюнча банк же башка насыя берүүчү уюм (насыя берүүчү) акча каражатын (насыяны) келишимде каралган шартта зайым алуучуга берүүгө, ал эми зайым алуучу алынган акча суммасын кайра кайтарууга жана ал үчүн ага пайыз төлөп берүүгө милдеттенет.

Насыя келишими сөзсүз жазуу жүзүндө түзүлөт. Жазуу түрүн сактабоо насыя келишимин жараксыз деп табууга алып келет. Мындай келишим жараксыз деп эсептелет (КР ЖКнын 734-беренеси).

финансовые и другие инструменты, предусмотренные законодательством КР или кредитным договором.

КРЕДИТОР – лицо, включая кыргызских и иностранных юридических и физических лиц, а также КР в лице уполномоченных органов, которое имеет право требовать от должника исполнения его обязанности: передать имущество, выполнить работу, уплатить деньги и т.п. (статья 2 Закона КР «О банкротстве (несостоятельности)»).

КРЕДИТНЫЙ СОЮЗ – некоммерческое финансово-кредитное учреждение, создаваемое в целях оказания помощи своим участникам (членам) путем слияния личных сбережений участников кредитного союза и их использования для взаимного кредитования по приемлемым процентным ставкам, а также оказания финансовых услуг (статья 1 Закона КР «О кредитном союзе»).

КРЕДИТНЫЙ ДОГОВОР – это гражданско-правовой договор, по которому банк или иная кредитная организация (кредитор) обязуются предоставить денежные средства (кредит) заемщику в размере и на условиях, предусмотренных договором, а заемщик обязуется возвратить полученную денежную сумму и уплатить проценты на нее.

Кредитный договор должен быть заключен в письменной форме. Несоблюдение письменной формы влечет недействительность кредитного договора. Такой договор считается ничтожным (статьи 734 – 735 ГК КР).

НАСЫЯ МАКУЛДАШУУСУ – бул насыя макулдашуусунда каралган пайыздарды жана башка сарптоолорду кайтарып берүү, толоо боюнча шарттарды камтуучу жана акча каражаты (буюмзат жана кызмат корсотүүлөр) түрүндө карыз алуу максатында түзүлүүчү зайымчы менен насыя берүүчүнүн ортосундагы келишим болуп эсептелүүчү юридикалык документ.

НЕГАТОРДУК ДОО (лат. actio negotia – тануучу доо) – бул буюмга ээлик кылган менчик ээсинин мулкко ээлик кылууга, аны пайдаланууга жана тескөөгө ыйгарым укуктарды жүзөгө ашырууда тоскоолдуктарды жоюу жөнүндө үчүнчү жакка келишимден тышкаркы каршы талабы.

Ээлик кылуудан ажыратуу менен байланышпаган эреже бузууларды жоюу жөнүндө доо (негатордук доо) доогердин мыйзамдуу талабы катары менчик укугун коргоонун буюмдук-укуктук каражаттарына кирет. КР ЖКнын 289-беренесинин 2-пунктуна ылайык менчик ээси (негизги ээси) эреже бузуулар ээлик кылуудан ажыратуу менен байланышпаса да,озунун ар кандай бузулган укуктарынын четтелишин талап кыла алат, ал ага негатордук доонун жардамы менен камсыз кылын берилет.

Мулкту пайдаланууга жана тескөөгө доогердин укугун негиздеген, опондой эле үчүнчү жактын мамилеси бул ыйгарым укуктарды жүзөгө ашырууга тоскоолдук кыла тургандыгын тастыктаган жагдайлар каршы (негатордук) доонун негизи болуп саналат. Эгерде жоопкер оз мамилесин укукка ылайыктуулугун далилдөөсө, жоопкердин аракети жана аракетсиздиги деп болжолдонгон мамилесинин укукка жат экендигин далилдоо доогердин милдетине кирбейт.

Мыйзамдуу (виндикациялык) жана каршы (негатордук) доолор катары менчик укугун тануу жөнүндө доо менчик укугун коргоо үчүн буюмдук-укуктук каражат болуп саналат, б.а., бул мулкту кайра кайтаруу же ээлик кылуудан ажыратуу менен байланышпаган башка тоскоолдуктарды жоюу тууралуу айкын талаптар менен бириктирилбеген талаш мулкко менчик укугунун доогерге таандык экендигин үчүнчү жактардын алдында белгилоо жөнүндө мулктун менчик ээсинин келишимден тышкаркы каршы талабы.

Жоопкер кандайдыр бир айкын милдеттерди аткарышы эмес, мулкко менчик укугу, башка буюм укугу доогерге таандык экендигинин фактысын белгилоо гана менчик укугун тануу жөнүндө доонун жүйөсү болуп саналат. Доогерде мулкко менчик укугу же башка буюм укугу бар экендигин тастыктаган жагдайлар доонун негизи болуп саналат. Бул жарандык укуктарды тануу сыяктуу коргоо ыкмасын караган доонун укуктук негизи болуп КР ЖКнын 11-беренеси саналат.

Сот ишинде кончулугу укуктук милдеттенме мүнөзүндө болгон мындай доолор көп жолугат, анткени алар жактардын салыштырмалуу укуктук мамилелеринен келип чыгат. Турмушта мындай талаптар келишимдик укуктун тиешелүү ченемдеринин, мурастоо, жубайлардын жалпы мулкү жана башкалар жөнүндө ченемдердин негизинде чечилет.

КРЕДИТНОЕ СОГЛАШЕНИЕ – это юридический документ, являющийся договором между заемщиком и кредитором, заключаемым с целью получения займа в форме денежных средств (товаров или услуг) и содержащим условия по их возврату, оплате процентов и других затрат, предусмотренных в кредитном соглашении.

НЕГАТОРНЫЙ ИСК (лат. actio negotia – отрицающий иск) – есть внедоговорное требование владеющего вещью собственника к третьему лицу об устранении препятствий в осуществлении правомочий владения, пользования и распоряжения имуществом.

Иск об устранении нарушений, не связанных с лишением владения (негаторный иск), как и виндикационное требование, относится к числу вещно-правовых средств защиты права собственности. В соответствии с пунктом 2 статьи 289 ГК КР собственник (титульный владелец) может требовать устранения всяких нарушений его права, хотя эти нарушения и не были связаны с лишением владения и оно обеспечивается ему с помощью негаторного иска.

Основанием негаторного иска служат обстоятельства, обосновывающие право истца на пользование и распоряжение имуществом, а также подтверждающие, что поведение третьего лица создает препятствия в осуществлении этих правомочий. В обязанность истца не входит доказательство неправомерности действия

и бездействия ответчика, которые предполагаются таковыми, если сам ответчик не докажет правомерность своего поведения.

Иск о признании права собственности, как виндикационный и негаторный иски, является вещно-правовым средством для защиты права собственности, т.е. это внедоговорное требование собственника имущества о констатации перед третьими лицами факта принадлежности истцу права собственности на спорное имущество, не соединенное с конкретными требованиями о возврате имущества или об устранении иных препятствий, не связанных с лишением владения.

Предметом иска о признании права собственности является лишь констатация факта принадлежности истцу права собственности, иного вещного права на имущество, но не выполнение ответчиком каких-либо конкретных обязанностей. Основанием иска являются обстоятельства, подтверждающие наличие у истца права собственности или иного права на имущество. Правовой основой данного иска является статья 11 ГК КР, предусматривающая такой способ защиты гражданских прав, как их признание.

В судебной практике такие иски встречаются часто, но большинство из них носит обязательственно-правовой характер, ибо вытекают из относительных правоотношений сторон. Такие споры на практике разрешаются на основе соответствующих норм договорного права, норм о наследовании, об общем имуществе супругов и т.п. Встречаются, одна-

Бирок доогер менен кандайдыр бир салыштырмалуу укуктук түйүндөр менен эч кандай байланышпаган үчүнчү жактарга багытталган менчик укугун таануу жөнүндө мындай талаптар да жолугат. Мисал катары менчик укугу курулуш эзсинин өзүнө таандык экенин таануу жөнүндө жергиликтүү администрацияга берилген талабын алууга болот, администрация болсо укукту белгилөөчү документтер сакталбагандыктан же өз учурунда толтурулбагандыктан аларды берүүдөн баш тартат.

НИКЕ – үй-бүлө күтүү максатында түзүлгөн, жубайлар ортосундагы мүлктүк жана мүлктүк эмес мамилелерин жарата турган, мыйзамда белгиленген тартипте тараптардын эркин жана толук макулдугу менен эркек жана аялдын ортосундагы тең укуктуу баш кошуусу.

НИКЕ КУРАГЫ – бул адамдын никеге турушуна укук берген курак, андай курак Кыргыз Республикасында 18 жашка толгон убак (КРнын үй-бүлө кодексинин 2-беренеси).

НОТАРИАТ (англ. sustem of notary public offices) – КРнын Конституциясына, КРнын «Нотариат жөнүндө» мыйзамына жана КРнын башка ченемдик укуктук актыларына ылайык КРнын атынан КРнын мыйзамдарында каралган күбөлөндүрмө аракеттерди нотариустар тарабынан жүргүзүү жолу менен жарандардын, юридикалык жактардын укуктарынын жана мыйзамдуу таламдарынын корголушун камсыз кылуу милдети жүктөлгөн мамлекеттик органдар-

ко, и такие требования о признании права собственности, которые обращены к третьим лицам, никак не связанным с истцом какими-либо относительными правовыми узами. В качестве примера можно сослаться на требование владельца строения о признании за ним права собственности, обращенное к органу местной администрации, который отказывается выдать правоустанавливающие документы ввиду того, что они не сохранились или не были своевременно оформлены.

БРАК – равноправный союз между мужчиной и женщиной, заключенный при свободном и полном согласии сторон в установленном законом порядке с целью создания семьи, порождающий имущественные и личные неимущественные отношения между супругами.

БРАЧНЫЙ ВОЗРАСТ – это возраст, по достижении которого лицо вправе вступить в брак, такой возраст в Кыргызской Республике установлен с достижением 18 лет (статья 2 Семейного кодекса КР).

НОТАРИАТ (англ. sustem of notary public offices) – представляет собой систему государственных органов, должностных лиц и частных нотариусов, на которых возложена обязанность обеспечивать в соответствии с Конституцией КР, Законом КР «О нотариате» и другими нормативными правовыми актами КР защиту прав и законных интересов граждан и юридических лиц путем совершения нотариусом предусмотренных законодательством КР нотариальных

дын, кызмат адамдарынын жана жекече нотариустардын тутумун билдирген орган жана мекеме (КРнын «Нотариат жөнүндө» мыйзамынын 2-беренеси)

НОТАРИУС (лат. notaries – жазгыч, катчы; англ. notary) – бул күбөлөндүрүү аркылуу юридикалык мааниси бар талашсыз фактыларды, укуктук окуяларды ырастоону, документтерди күбөлөндүрүүнү, документтерге аткаруу күчүн жана юридикалык аныктык берүү боюнча иш-аракетти жана жарандар менен юридикалык жактардын укуктарын, алардын КРнын «Нотариат жөнүндө» мыйзамында каралган мыйзамдуу таламдарын коргоого багытталган башка аракеттерин билдирүүчү жак.

Кыргыз Республикасында күбөлөндүрмө аракеттерди мамлекеттик жана жеке нотариустар аткарат. Калктуу пунктта нотариус болбосо күбөлөндүрүүнү жергиликтүү өз алдынча башкаруунун аткаруучу органдарынын ушундай аракеттерди жасоого ыйгарым укугу бар кызмат адамдары жүргүзөт. Башка мамлекеттерде күбөлөндүрмөнү КРнын элчилик мекемелеринин ыйгарым укугу бар кызмат адамдары жүргүзөт.

КРнын «Нотариат жөнүндө» мыйзамынын 4-беренесине ылайык мамлекеттик нотариус – жогорку юридикалык билими бар КР жараны, ошондой эле КРнын мамлекеттик кызмат жөнүндөгү мыйзамына ылайык кесипкөй талабына жооп берген мамлекеттик кызматкер. Жеке нотариус жогорку юридикалык билимге, юридикалык адистик боюнча кеминде үч жыл иштеген, мамлекеттик же жеке нотариустарда алты айлык иш

действий от имени КР (статья 2 Закона КР «О нотариате»).

НОТАРИУС (лат. notaries – писец, секретарь; англ. notary) – это лицо, осуществляющее нотариальные действия по удостоверению бесспорных фактов, правовых событий, имеющих юридическое значение, по освидетельствованию документов, приданию документам исполнительной силы и юридической достоверности и другие действия, направленные на защиту прав граждан и юридических лиц, их законных интересов, предусмотренных Законом КР «О нотариате».

Нотариальные действия в Кыргызской Республике совершают государственные и частные нотариусы, а также должностные лица исполнительных органов местного самоуправления, уполномоченные на совершение этих действий, в случаях отсутствия в населенном пункте нотариуса. В других государствах нотариальные действия совершают уполномоченные должностные лица консульских учреждений КР.

В соответствии со статьей 4 Закона КР «О нотариате» государственными нотариусами могут быть лица, граждане КР, имеющие высшее юридическое образование, а также государственный служащий, отвечающий квалификационным требованиям, установленным Законом КР «О государственной службе». Частным нотариусом может быть гражданин КР, имеющий высшее юридическое образование, стаж по юридической специ-

тажрыйбадан өткөн, кесиптик сынак тапшырган, жеке күбөлөндүрмө иш жүргүзүү укугуна уруксат кагазы болгон КРнын жараны боло алат.

Мыйзамда белгиленген тартипте аракетке жөндөмсүз же аракетке жөндөмдүүлүгү чектелген деп таанылган; атайлап жасаган кылмыштары үчүн соттуулугу бар, аныcы алынып салындыбы же жоюлдубу ага карабастан күбөлөндүрмө иш жүргүзүүгө жол берилбейт.

Нотариустар күбөлөндүрмө иш-аракеттерин жасашканда бирдей укуктарга ээ жана бирдей жоопкерчиликтерди тартышат. Мамлекеттик жана жеке нотариустар тариздеген документтер бирдей юридикалык күчкө ээ. Нотариустар күбөлөндүрмө мекемелерди түзүүгө укуктуу. Нотариустун укуктары жана милдеттери КРнын «Нотариат жөнүндө» мыйзамы менен аныкталат.

нальности не менее трех лет, прошедший шестимесячную стажировку у государственного или частного нотариуса, сдавший квалификационный экзамен, имеющий лицензию на право занятия частной нотариальной деятельностью.

К занятию нотариальной деятельностью не допускаются лица: признанные недееспособными или ограниченно дееспособными в установленном законом порядке; имеющие судимость за умышленное преступление, независимо от того, снята она или погашена.

При совершении нотариальных действий нотариусы обладают равными правами и несут одинаковую ответственность. Документы, оформленные государственными и частными нотариусами, имеют одинаковую юридическую силу. Нотариусы имеют право создавать нотариальные палаты. Права и обязанности нотариуса определяются Законом КР «О нотариате».

О

ОБЛИГАЦИЯ (лат. obligatio – милдеттенме, англ. finance bond) – каралган мөөнөттө жалпы (номиналдык) наркта же башка мүлккө тете баалуу кагаз чыгарган жактан алууга аны кармоочунун укугун күбөлөндүрүүчү баалуу кагаз. Облигация аны кармоочуга анын жалпы наркынан белгиленген пайызды алууга болгон укукту же башка мүлктүк укуктарды да берет (КР ЖКнын 44-беренеси).

ОБЛИГАЦИЯ (лат. obligatio – обязательство, англ. finance bond) – это эмиссионная ценная бумага, удостоверяющая право ее держателя на получение от лица, выпустившего облигацию, в предусмотренный в ней срок номинальной стоимости или иного имущественного эквивалента. Облигация предоставляет ее держателю также право на получение фиксированного в ней процента от номинальной стоимости облигации либо иные имущественные права (статья 44 ГК КР).

Облигация баалуу кагаздардын бир түрү болуп саналат жана облигация көрсөтүүчү (берүүчү) же эничилүү, эркин жүгүртүлүүчү, же жүгүртүүсү чектелген болушу мүмкүн.

ОКУЯ (англ. – event) – бул адамдардын эркине жана аң-сезимине көз карандысыз болгон табигый көрүнүштөрдүн, жаратылыш кубулуштарынын кесепетинин мыйзам менен байланышынан келип чыккан укуктук мамиле.

Окуя юридикалык фактылардын бир түрү болуп эсептелинет жана ага суу ташкындары, жер титирөөлөр, адамдын төрөлүшү жана өлүмү, аскердик аракеттер, белгилүү бир мөөнөт аралыгынын аякташы ж.б. кирет.

КРнын жарандык укугунда окуя бүткөн жана салыштырмалуу деп бөлүнөт. Бүткөн түрү – бул адамдардын эркине жана аң-сезимине таптакыр көз карандысыз болгон окуя. Салыштырмалуу түрү – бул адамдардын эркине (каалоосуна, күч колдонушуна) байланыштуу иштен келип чыгуучу окуялар (атайын от коюудан чыккан өрт).

ОПЕРАТИВДҮҮ БАШКАРУУ УКУГУНА НЕГИЗДЕЛГЕН МАМЛЕКЕТТИК ИШКАНА – бул мамлекеттик менчиктин базасында турган мүлктүн негизинде, ага бекитип берилген мүлктү оперативдүү башкаруучу ишкана. Оперативдүү башкаруу укугуна негизделген мамлекеттик ишкананын фирмалык аталышында ал КРнын мамлекеттик ишканасы экени көрсөтүлүүгө тийиш (КР ЖКнын 159-беренеси).

Облигация является разновидностью ценной бумаги, и облигации могут быть предъявительскими либо именными, свободно обращающимися либо с ограниченным кругом обращения.

СОБЫТИЯ (англ. event) – это обстоятельства, естественные, природные явления, произошедшие независимо от воли и сознания людей, с которыми закон связывает возникновение правоотношения.

События являются одним из видов юридических фактов, и к нему относятся наводнение, землетрясение, рождение и смерть человека, военные действия, истечение определенного промежутка времени и т.д.

В гражданском праве КР события подразделяются на абсолютные и относительные. Абсолютные – это события, совершенно не зависящие от воли и сознания людей. Относительные – это события, возникновение которых обусловлено волевой деятельностью людей (пожар, возникший вследствие умышленного поджога).

ГОСУДАРСТВЕННОЕ ПРЕДПРИЯТИЕ, ОСНОВАННОЕ НА ПРАВЕ ОПЕРАТИВНОГО УПРАВЛЕНИЯ – это предприятие, осуществляющее оперативное управление на базе имущества, находящегося в государственной собственности, закрепленным за ним имуществом. Государственное предприятие, основанное на оперативном управлении, в фирменном наименовании должно содержать указание на то, что оно является государственным предприятием КР (статья 159 ГК КР).

Мамлекеттик ишкананын ага бекитип берилген мүлккө болгон укугу КР ЖКнын 231-беренеси менен мындайча аныкталат, эгерде мүлк мекемеге ыкчам башкаруу укугунда берилсе, анда өзүнө бекитилген мүлккө карата мыйзамда белгиленген чектерде, өзүнүн ишинин максатына, менчик ээсинин тапшырмасына жана мүлктүн багытталышына ылайык ээлөө, пайдалануу жана башкаруу укуктарын ишке ашырат. Ыкчам башкаруу укугуна негизденген мамлекеттик ишкананын милдеттенмелери боюнча, анын мүлкүнүн жетишсиздигинде, жардам пул (субсидиярлык) жоопкерчилигин мамлекет (КР) өзүнө алат.

ОПЦИОН (лат. optio – тандоо) – бул тараптар мурдатан түзүлгөн келишим боюнча аныкташкан мөөнөттө, баада жана шартта кыймылсыз мүлктү сатып алуунун же ижаралоонун артыкчылык укугу (КРнын «Кыймылсыз мүлккө болгон укуктарды жана ага тиешелүү бүтүмдөрдү мамлекеттик каттоо жөнүндө» мыйзамынын 1-беренеси).

ОФЕРТА (англ. offer – сунушталган; нем. angebotn) – бул сунуш кылган жактын бир же бир нече айкын жакка жетишерлик ачык жиберген, өзүн сунушту кабыл алуучу жак менен келишим түзгөн катары эсептөөгө ниеттенген сунушу.

Оферта келишимдин олуттуу шарттарын камтууга тийиш жана аны жиберген жакты ал алынган учурдан баштап жиберилген жак менен байланыштырат. Эгерде офертаны алдырып алуу жөнүндө билдирүү офертанын өзүнөн мурда же аны менен бир учурда келип түшсө, оферта алынбаган катары эсептелинет (КР ЖКнын 396-беренеси).

Оферта дареги боюнча алынса, эгерде анын өзүндө башкача шарт талбаса, же сунуштан, же ал сунуш жасалган кырдаалдан башка келип чыкпаса, анын кайтаруу үчүн белгиленген мөөнөттүн ичинде кайра алдырып алынбайт. Аныкталбаган жактардын чөйрөсүнө багытталган жарнама жана башка сунуштар, эгерде сунушта андан башка нерсе түздөн-түз көрсөтүлбөсө, оферта жасоого чакыруу катары каралат. Сунуш кылган жактын кимиси жооп берсе да, сунуш кылынган шарттарда аны менен келишим түзүүгө карата эрки көрүнүп турган, келишимдин бардык олуттуу шарттарын камтыган сунуш оферта (ачык сунуш) катары таанылат.

Права государственного предприятия на закрепленное за ним имущество определяются в соответствии со статьей 231 ГК КР, согласно которому, если имущество закреплено за учреждением на праве оперативного управления, оно осуществляет в пределах, установленных законом, в соответствии с целями своей деятельности, заданиями собственника и назначением имущества в отношении закрепленного за ним имущества права владения, пользования и распоряжения им. По обязательствам государственного предприятия, основанного на праве оперативного управления, при недостаточности его имущества государство (КР) несет субсидиарную ответственность.

ОПЦИОН (лат. optio – выбор) – это преимущественное право покупки или аренды недвижимого имущества в сроки, по цене и на условиях, оговоренных сторонами в предварительном договоре (статья 1 Закона КР «О государственной регистрации прав на недвижимое имущество и сделок с ним»).

ОФЕРТА (англ. offer – предложение; нем. angebotn) – это адресованное одному или нескольким конкретным лицам предложение, которое достаточно определенно и выражает намерение лица, сделавшего предложение, считать себя заключившим договор с адресатом, которым будет принято предложение.

Оферта должна содержать существенные условия договора и связывает направившее ее лицо с момента ее получения адресатом. Если извещение об отзыве оферты поступило ранее или одновременно с самой офертой, оферта считается неполученной (статья 396 ГК КР).

Оферта, полученная адресатом, не может быть отозвана в течение срока, установленного для ее акцепта, если иное не оговорено в самой оферте либо не вытекает из существа предложения или обстановки, в которой оно было сделано. Реклама и иные предложения, адресованные неопределенному кругу лиц, рассматриваются как приглашение делать оферты, если иное прямо не указано в предложении. Содержащее все существенные условия договора предложение, из которого усматривается воля лица, делающего предложение, заключить договор на указанных в предложении условиях с любым, кто отзовется, признается офертой (публичная оферта).

Ө

ӨЗ АРА КАМСЫЗДАНДЫРУУ – жарандар менен юридикалык жактар өз мүлкүн жана башка мүлктүк таламдарын өз ара камсыздандыруу коомдорун түзүү жана бул үчүн зарыл каражаттарын ага бириктирүү жолу менен өз ара негизде камсыздандыруу (КР ЖКнын 967-беренеси).

Өз ара камсыздандыруу коомдору коммерциялык эмес уюм болуп саналат жана өз мүчөлөрүнүн мүлкүн жана башка мүлктүк таламдарын Кыргыз Республикасынын Жарандык кодексине, өз ара камсыздандыруу жөнүндө мыйзамына ылайык камсыз-

ВЗАИМНОЕ СТРАХОВАНИЕ – страхование гражданами и юридическими лицами своего имущества и иных имущественных интересов на взаимной основе путем образования обществ взаимного страхования, необходимых для этого средств (статья 967 ГК КР).

Общества взаимного страхования являются некоммерческими организациями и осуществляют страхование имущества и иных интересов своих членов в соответствии с Гражданским кодексом Кыргызской Республики, законом о взаимном

дандырышат. Өз ара камсыздандыруу коомунун мүчөсү болуп саналбаган жактар камсыздандыруу келишимин түзүү жолу менен жүзөгө ашырышат.

ӨЗҮ БИЛЕМДИК МЕНЕН КУРУЛГАН КУРУЛУШ – бул курулушка бөлүнбөгөн жер аянтчада тургузулган, ошондой эле курулушка зарыл чечимди албастан курулган, же болбосо КРнын мыйзам актыларында белгиленген шаар куруу жана курулуш ченемдери менен эрежелерин олуттуу бузуу менен курулган турак үй, башка курулуш, курулма же бөлөк кыймылсыз мүлктү өзү билемдик менен курулган курулуш.

Эгерде өзү билемдик менен турак үй, башка курулуш, курулма же бөлөк кыймылсыз мүлктөн курулуш тургузулган болсо, КРнын жарандык мыйзам актыларына ылайык, ал менчик укугуна ээ болалбайт, ошондой эле курулушту тескей албайт, б.а., сатылбайт, белекке, ижарага бере албайт, башка бүтүмдөрдү жасай албайт.

Өзү билемдик менен курулган курулуш укугу бузулган жактын, болбосо тиешелүү мамлекеттик органдын же жергиликтүү өз алдынча башкаруу органынын доосу боюнча аны курган жак тарабынан же анын эсебинен бузулууга тийиш, ал эми Бишкек жана Ош шаарларынын аймактарына өзү билемдик менен курулган курулуш, эгерде аны жүзөгө ашырган адам аныкталбаса, тиешелүү жергиликтүү өз алдынча башкаруу органынын чечими боюнча бузулат. Өзү билемдик менен курулган курулушту бузуу, аны бузуу жөнүндө чечимди кабыл алган жергиликтүү өз алдынча башкаруу органынын каражаттарынын эсебинен жүзөгө ашырылат (КР ЖКнын 2541 беренеси).

страховании. Лица, не являющиеся членами общества, взаимное страхование осуществляют путем заключения договора страхования.

САМОВОЛЬНАЯ ПОСТРОЙКА – это жилой дом, другое строение, сооружение или иное недвижимое имущество, созданное на земельном участке, не отведенном для этих целей, а также созданное без получения на это необходимых разрешений либо с существенным нарушением градостроительных и строительных норм и правил, установленных законодательством КР.

В случае если лицо самовольно построило жилой дом, другое строение, сооружение или иное недвижимое имущество, в соответствии с гражданским законодательством КР оно не приобретает на нее право собственности, не может распоряжаться постройкой, т.е. продавать, дарить, сдавать в аренду, совершать другие сделки.

По иску лица, права которого нарушены, либо соответствующего государственного органа или органа местного самоуправления самовольная постройка подлежит сносу осуществившим ее лицом либо за его счет, а на территориях городов Бишкека и Оша подлежит сносу по решению соответствующего органа местного самоуправления в случае, если лицо, осуществившее ее, не установлено. Снос самовольной постройки осуществляется за счет средств органа местного самоуправления, принявшего решение о ее сносе (статья 2541 ГК КР).

ӨЗГӨЧӨ КЫРДААЛ – бул жарандардын жана юридикалык жактардын укуктарын жана эркиндиктерин чектөө боюнча атайын мыйзам менен бекитилген убактылуу чара, ошондой эле аларга кошумча милдеттерди жүктөө. Өзгөчө кырдаал учурунда мамлекеттик бийлик жана башкаруу органдарынын ишмердиги өзгөчө укук тартибинде өтөт.

Кыргыз Республикасында өзгөчө кырдаалды конституциялык мыйзамда каралган тартипте жана учурда КРнын Жогорку Кеңеши киргизет (КРнын Конституциясынын 74-беренеси).

КРнын Конституциясынын 64-беренесине ылайык, Кыргыз Республикасынын Президенти конституциялык мыйзамында каралган негиздер боюнча өзгөчө кырдаалды киргизүү мүмкүнчүлүгү, зарыл болгон учурда аны алдын-ала жарыялабастан эле өз алдынча аймактарда киргизет, кечөндетпестен аны Жогорку Кеңешке билдирет.

Жарандардын коопсуздугу жана конституциялык түзүмдү коргоо үчүн кырдаалды тезирээк жөндөштүрүү, мыйзамдуулукту жана укук тартибин калыбына келтирүү, коркунучтарды, ошондой эле жаратылыш кырсыктарын, кыйроолорду жана апааттарды, жугуштарды, өлөттүктөрдү, конституциялык түзүмгө келтирилген түздөн-түз коркунучту, жапатырмак башаламандыктарды жоюу жана аларга зарыл жардам көрсөтүү максатында өзгөчө кырдаал киргизилет.

ӨЗГӨЧӨ ӨНДҮРҮШ – бул КРнын жарандык процессуалдык укугунда кызыкдар жактардын ортосунда укуктук талаш-тартыштын жоктугун

ЧРЕЗВЫЧАЙНОЕ ПОЛОЖЕНИЕ – это временная мера, установленные специальным законом ограничения прав и свобод граждан и юридических лиц, а также возложение на них дополнительных обязанностей. В условиях чрезвычайного положения допускается особый правовой режим деятельности органов государственной власти и управления.

В Кыргызской Республике чрезвычайное положение вводится Жогорку Кенешем КР в случаях и порядке, предусмотренных конституционным законом (статья 74 Конституции КР).

Согласно статье 64 Конституции КР, Президент КР при наличии основания, предусмотренного конституционным законом, предупреждает о возможности введения чрезвычайного положения, а при необходимости вводит его в отдельных местностях без предварительного объявления, о чем незамедлительно сообщает Жогорку Кенешу.

Чрезвычайное положение вводится исключительно в интересах безопасности граждан и охраны конституционного строя с целью скорейшей нормализации обстановки, восстановления законности и правопорядка, устранения угрозы безопасности граждан и оказания им необходимой помощи, а также стихийных бедствий, крупных аварий или катастроф, эпидемий, эпизоотий, прямой угрозы конституционному строю, массовых беспорядков, сопряженных с насилием и угрозой жизни людей.

ОСОБОЕ ПРОИЗВОДСТВО – это разновидность гражданского судопроизводства в гражданском процессуальном праве КР, при котором

айгинелеген жарандык процессуалдык өндүрүшүнүн бир түрү.

Өзгөчө өндүрүштөгү сот иштеринде соттун милдеттери жарандардын жана менчигинин түрүнө карабастан юридикалык жактардын, мамлекеттик бийлик органдарынын жана жергиликтүү өз алдынча башкаруунун, башка жактардын мыйзам тарабынан корголуучу талаптарын айкын юридикалык фактылардын катыштыгы бар же жок экендигин, жарандын белгилүү бир укуктук абалын таануу, жарандык укукту мурунку калыбына келтирүүнү коргоо.

КР ЖПКнын 270-беренесине ылайык өзгөчө сот ишин жүргүзүү тартибинде сот: 1) юридикалык мааниси бар фактыларды аныктоо жөнүндөгү; 2) жаранды дайынсыз жок деп табуу же жаранды өлгөн деп жарыялоо жөнүндөгү; 3) жаранды аракетке жөндөмдүүлүгү чектелген же аракетке жөндөмсүз деп табуу жөнүндөгү; 4) эресеге жете электи толук аракетке жөндөмдүү деп табуу (эмансипация) жөнүндөгү; 5) кыймылдуу мүлктү ээси жок деп табуу жөнүндөгү жана ээси жок кыймылсыз мүлккө карата муниципалдык менчик укугун таануу жөнүндөгү; 6) жоголуп кеткен көрсөтүүчүгө карата баалуу кагаздарга жана баалуу чакырыктык (ордердик) кагаздарга карата укукту калыбына келтирүү жөнүндөгү (чакыруу); 7) жаранды психиатриялык ооруканага (стационарга) мажбурлап жаткыруу жөнүндөгү; 8) жарандык абалды каттоодогу туура эместиктерди аныктоо боюнча; 9) күбөлөндүрмө иштерди жасаганга же аны аткаруудан баш тартканга карата арыздар боюнча иштерди карайт. КРнын мыйзамдары менен өзгөчө сот ишин жүргүзүүгө башка иштер да кошулушу мүмкүн.

отсутствует спор о праве между заинтересованными лицами.

В особом судопроизводстве задачами суда являются защита охраняемых законом интересов граждан и юридических лиц независимо от формы собственности, органов государственной власти и местного самоуправления, других лиц путем установления наличия или отсутствия конкретных юридических фактов, признания определенного правового состояния гражданина, восстановления гражданских прав.

Согласно статье 270 ГПК КР, в порядке особого производства суд рассматривает дела: 1) об установлении фактов, имеющих юридическое значение; 2) о признании гражданина безвестно отсутствующим и об объявлении гражданина умершим; 3) о признании гражданина ограниченно дееспособным и недееспособным; 4) об объявлении несовершеннолетнего полностью дееспособным (эмансипация); 5) о признании движимой вещи бесхозяйной и признании права муниципальной собственности на бесхозяйную недвижимую вещь; 6) о восстановлении прав по утраченным ценным бумагам на предъявителя и ордерным ценным бумагам (вызывное производство); 7) о принудительной госпитализации гражданина в психиатрический стационар; 8) об установлении неправильностей записей актов гражданского состояния; 9) по заявлениям на совершение нотариальных действий или отказ в их совершении. Законами КР к особому производству могут быть отнесены и другие дела.

ӨЗГӨЧӨ ПИКИР – чечим чыгарууда сот тарабынан чечилүүгө тийиш болгон бүтүндөй иш же айрым маселелер боюнча соттордун көпчүлүгү кабыл алган чечим менен макул болбогон соттун пикири (КР ЖПКнын 16-беренеси).

ӨКҮЛ – бул сотто ишти алып барууга тийиштүү түрдө катталган ыйгарым укугу бар жана ар кандай аракетке жарамдуу, сот, тергөөчү, прокурор жана өкүлчүлүктүү органдардын, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын депутаттарынан башка жак (жаран) сотто өкүл болгон жаран (КР ЖПКнын 54-, 55-беренелери).

ӨКҮЛЧҮЛҮК (англ. representation) – КРнын жарандык укугунда бир өкүлдү башка өкүл менен байланыштырган укуктук мамиле.

Өкүлчүлүк коомдук мамилелердин ар түрдүү жактарында кеңири колдонулат. Өкүлчүлүктүн башкы максаты – өкүл тарабынан өкүлдүк кылууну тапшырган жактын атынан жана анын таламында бүтүм жана башка укуктук юридикалык иш-аракеттерди жасоо. Өкүлчүлүк институтуна жеке, ошондой эле юридикалык жактар да кайрылат.

КР ЖКнын 200-беренесине ылайык ишеним катка, мыйзам көрсөтмөсүнө же бага укуктуу мамлекеттик органдын же жергиликтүү өз алдынча башкаруу органынын актысына негизделген ыйгарым укуктун аркасында бир жак (өкүл) башка (өкүлдүк кылууну тапшырган) жактын атынан түзгөн бүтүм өкүлдүк кылуу-

ОСОБОЕ МНЕНИЕ – мнение судьи, несогласного с решением, принятым большинством судей по делу в целом или по отдельным вопросам, которые должны быть разрешены судом при вынесении решения (статья 16 ГПК КР).

ПРЕДСТАВИТЕЛЬ – это лица, которые могут быть представителями в суде, им может быть любое дееспособное лицо, имеющее надлежащим образом оформленное полномочие на ведение дела в суде, кроме судьи, следователей, прокуроров и депутатов представительных органов власти и органов местного самоуправления (статьи 54 и 55 ГПК КР).

ПРЕДСТАВИТЕЛЬСТВО (англ. representation) – в гражданском праве КР понимается как правоотношение, связывающее представителя с представляемым.

Представительство находит применение в различных областях общественных отношений. Главными целями представительства являются осуществление представителем сделки и иных правомерных юридических действий от имени и в интересах другого лица – представляемого. К институту представительства обращаются как физические, так и юридические лица.

В соответствии со статьей 200 ГК КР под представительством понимается сделка, совершенная одним лицом (представителем) от имени другого лица (представляемого) в силу полномочия, основанного на доверенности, указании закона либо акте уполномоченного на то государственного органа или органа местного самоуправления,

ну тапшыруучуну түздөн-түз жарандык укуктарын жана милдеттерин түзөт, өзгөртөт жана токтотот.

Өкүлчүлүк институтунун тарыхы алыска кеткен. Байыркы Римде тапшырма (mandatum) келишиминин негизинде ишеним берилген адам башка жактын (ишеним берген адамдын) таламында бүтүм түзүп, башка соттошуу ишин аткара алган. Коомдун өнүгүшү менен өкүлчүлүк институту да өркүндөп олтурган, өзгөчө, IX–XX кылымдарда жалпы эле укуктук мамилелердин, асыресе, жарандык-укуктук мамилелердин татаалдашына байланыштуу өркүндөгөн.

Рынок экономикасынын шартында өкүлчүлүк институту кеңири колдонула баштаган. Бул ар кандай жагдайлар менен түшүндүрүлөт. Атап айтканда, жактын өзү өз укуктарын жүзөгө ашырып, мыйзамдын күчү боюнча милдеттенмелерин аткара албаганда (мисалы, толук аракетке жөндөмдүү болбогондо; аракетке жөндөмдүүлүгү чектелгенде; мыйзамда каралган негиздер боюнча же башка айкын турмуштук жагдайлардан улам – ооругандан, иш сапарда жүргөндөн, колу бошобогонунан улам жаран аракетке жөндөмсүз деп таанылганда) келип чыгат. Жарандар бир катар учурда өкүлдүн атайын билиминен жана тажрыйбасынан пайдалануу, убактысын, каражатын үнөмдөө максатында өкүлдөрдүн кызматынан пайдаланат.

Өкүлчүлүк институтуна муктаждык жарандарда гана эмес, көпчүлүк юридикалык жактарда да пайда болушу мүмкүн (мисалы, сатуучу жана маянкер (кассирдин иштери, филиалдын иш-милдетин аткаруусу).

которая непосредственно создает, изменяет и прекращает гражданские права и обязанности представляемого.

Институт представительства имеет давнюю историю, так как еще в Древнем Риме на основании договора поручения (mandatum) поверенный (мандатарий) мог в интересах другого лица (доверителя) совершать сделки, выполнять процессуальные действия и т.д. С развитием общества институт представительства также усовершенствовался, особенно в IX–XX вв., в связи с усложнением правоотношений вообще и гражданско-правовых в частности.

В условиях рыночной экономики институт представительства имеет широкую сферу применения. Это объясняется различного рода обстоятельствами. В частности, когда лицо само не может осуществлять свои права и исполнять обязанности в силу закона (например, из-за отсутствия полной дееспособности; ограничения дееспособности; признания гражданина недееспособным по основаниям, предусмотренным законом, или вследствие конкретных жизненных обстоятельств (например, из-за болезни, командировки, занятости и т.д.). К услугам представителей в ряде случаев граждане прибегают ради того, чтобы воспользоваться специальными знаниями и опытом представителя, сэкономить время, средства и т.п.

Потребность в институте представительства может возникать не только у граждан, но и у большинства юридических лиц, (например, работа продавцов и кассиров, функционирование филиалов).

ӨЛДҮ ДЕП ЖАРЫЯЛОО – бул жарандын жашаган жеринде үч жыл бою турган орду жөнүндө маалымат болбосо, ал эми алты ай бою ал өлүм коркунучундагы (мисалы, өрт болгон учурда) же белгилүү бир кырсыктан улам (мисалы, учак кырсыкка учураганда, анын ичинде жүргүнчү болуп саналган адам) аны курман болду деп эсептөө негиз болгон шарттарда кабарсыз болсо, анда сот тарабынан аны өлдү деп жарыялоосу. Согушка байланыштуу дайынсыз жоголгон аскер кызматчысы же башка жаран согуш аяктаган күндөн кеминде эки жыл өткөндөн кийин сот өлдү деп жарыялашы мүмкүн.

Соттун өлдү деп жарыялаган чечими мыйзам күчүнө кирген күн өлдү деп жарыяланган жарандын өлгөн күнү болуп эсептелинет. Өлүм коркунучун туудурган же белгилүү бир кырсыктан өлгөн катары эсептөөгө негиз бар шарттарда дайынсыз жоголгон жаран өлгөн катары кабарланган учурда, сот мындай жарандын өлгөн күнү катары анын курман болгонун болжогон күндү тааный алат (КР ЖКнын 80-беренеси).

Жаранды өлдү деп жарыялоонун кесепети КРнын мыйзам актылары менен аныкталат, тактап айтканда, КР ЖКнын 81-беренесинде мындай дейт, эгерде өлдү деп жарыяланган жаран өзү келген же турган орду билинген учурда тийиштүү чечим сот тарабынан жокко чыгарылат. Жаран өзү келген мезгилдин убактысына карабастан, өзүнүн өлүмү жарыялангандан кийин сакталып калган мүлкү акысыз өткөн ар кандай жактан анын өзүнө кайтарылып берилишин

ОБЪЯВЛЕНИЕ УМЕРШИМ – это объявление гражданина судом умершим, если по месту его постоянного жительства нет сведений о месте его пребывания в течение трех лет, а если он пропал без вести при обстоятельствах, угрожавших смертью (например, во время пожара) или дающих основание предполагать его гибель от несчастного случая (например, от произошедшей аварии самолета, в числе пассажиров которого числился, – в течение шести месяцев). Военнослужащий или иной гражданин, пропавший без вести в связи с военными действиями, может быть объявлен судом умершим не ранее, чем по истечении двух лет со дня окончания военных действий.

Днем смерти гражданина, объявленного умершим, считается день вступления в законную силу решения суда об объявлении его умершим. В случае объявления умершим гражданина при обстоятельствах, угрожавших смертью или дающих основание предполагать его гибель от определенного несчастного случая, суд может признать днем смерти этого гражданина день его предполагаемой гибели (статья 80 ГК КР).

Последствия объявления умершим определяются законодательными актами КР, в частности, в статье 81 ГК КР говорится, что в случае явки или обнаружения места пребывания гражданина, объявленного умершим, соответствующее решение отменяется судом. Независимо от времени своей явки гражданин может потребовать от любого лица возврата сохранившегося имущества, которое безвозмездно перешло к этому лицу после объявления гражданина умершим.

талап кылалат. Өлдү деп жарыяланган жарандын мүлкү акы төлөнгөн бүтүм боюнча өткөрүп алган адамдар, эгерде өлдү деп жарыяланган жарандын тирүү экендигин билип туруп, анын мүлкүн сатып алгандыгы далилденсе, анда ага бул мүлктү кайтарып берүүгө милдеттүү. Мындай мүлктү кайтарып берүү мүмкүн болбосо, анын орду натуралай толтурулат. Эгерде өлдү деп жарыяланган адамдын мүлкү мурастоо укугу боюнча мамлекетке өтүп жана сатылып кеткен болсо, анда адамды өлдү деп жарыялоо жөнүндөгү чечим алып салынгандан кийин мүлктү сатуудан алынган сумма төлөө күнүнө карата анын рыноктук наркын эске алуу менен ага кайтарылып берилет.

ӨМҮР БОЮ БАГУУ – КРнын жарандык укугунда өмүрлүк кирешенин (рентанын) бир түрү болуп саналат. Өмүр бою багуу келишим менен турмушка ашырылат жана ага рента жөнүндө эрежелер колдонулат, анда багуунун бүткүл көлөмүнүн наркы аныкталышы мүмкүн. Мында ай сайын багуунун бүткүл көлөмүнүн наркы эки эсептик көрсөткүчтөн аз болбошу керек.

КР ЖКнын 537-беренесине ылайык өмүр бою багуу келишими – бул макулдашуу, ал боюнча жаран – бир тарап ага таандык турак үйдү, батирлерди же башка кыймылсыз мүлктү кирешe төлөөчүнүн – экинчи тараптын менчигине берет, ал бул жаранды жана (же) ал көрсөткөн үчүнчү жакты (адамды) өмүр бою багууга милдеттенет.

Өмүр бою багуу келишими турак жай, тамак-аш жана кийим-кечеге болгон керектөөлөрүн камсыз кылуу

Лица, к которым имущество гражданина, объявленного умершим, перешло по возмездным сделкам, обязаны возвратить ему это имущество, если доказано, что, приобретая имущество, они знали, что гражданин, объявленный умершим, находится в живых. При невозможности возврата такого имущества в натуре возмещается его стоимость. Если имущество лица, объявленного умершим, перешло по праву наследования к государству и было реализовано, то после отмены решения об объявлении лица умершим ему возвращается сумма, вырученная от реализации имущества, с учетом его рыночной стоимости на день выплаты.

ПОЖИЗНЕННОЕ СОДЕРЖАНИЕ – в гражданском праве КР является одним из видов пожизненной ренты. Пожизненное содержание осуществляется через договор, и к нему применяются правила о пожизненной ренте, в нем должна быть определена стоимость всего объема содержания. При этом стоимость общего объема содержания в месяц не может быть менее двух расчетных показателей.

В соответствии со статьей 537 ГК КР договор пожизненного содержания – это соглашение, по которому одна сторона–гражданин передает принадлежащий ему жилой дом, квартиру или иную недвижимость в собственность плательщика ренты, который обязуется осуществлять пожизненное содержание этого гражданина и (или) указанного им третьего лица (лиц).

Договор пожизненного содержания может включать как обязанность по предоставлению содержания по

боюнча багуу милдетин камтышы мүмкүн, ал эми саламаттыгы талап кылса, карап багууну да камтыйт. Мындан тышкары, төлөөчү үчүн ырым-жырым (ритуалдык) кызматтарынын киреше төлөмү да каралган.

Өмүр бою багуу келишимине ылайык буюмдата күтүүнүн ордуна жарандын бүткүл өмүрүнүн аралыгында мезгил-мезгили менен акчалай төлөөгө алмаштыруу мүмкүнчүлүгү бар. Киреше төлөөчү ага өмүр бою багууну камсыз кылууга берилген кыймылсыз мүлктү киреше алуучунун алдын-ала макулдугу менен гана өзүнөн ажыратууга, күрөөгө берүүгө же башка жол менен колдонууга укуктуу. Киреше төлөөчү өмүр бою багуу мезгилине калган мүлктү колдонуу ал мүлктүн наркынын төмөндөшүнө алып келбеш үчүн зарыл чараларды көрүшү керек.

КР ЖКнын 541-беренесине ылайык өмүр бою багуу милдеттенмеси киреше алуучунун өлүмүнө байланыштуу токтойт. Киреше төлөөчү өз милдеттенмелерин олуттуу бузган учурда киреше алуучу өмүр бою багууну камсыз кылууга берилген кыймылсыз мүлктүн кайтарылышын же ага сатылуучу баасын төлөп берүүнү талап кылууга укуктуу. Киреше төлөөчү бул жерде киреше алуучуну багууга байланыштуу сарпталган чыгымдардын ордун толтырууну талап кылууга укугу жок.

Жаранга берилүүчү же багууга бериле турган көлөм жөнүндө тараптардын ортосундагы талаш-тартышты чечүүдө сот ак ниеттүүлүк жана акылга сыярлык жүйөлөрдү жетекчиликке алуусу керек.

обеспечению потребностей в жилище, питании и одежде, а если этого требует состояние здоровья гражданина, также и уход за ним. Кроме этого, также предусмотрена оплата плательщиком ренты ритуальных услуг.

В соответствии с договором пожизненного содержания имеется возможность замены предоставления содержания в натуре выплатой в течение жизни гражданина периодических платежей в деньгах. Плательщик ренты также вправе отчуждать, сдавать в залог или иным способом обременять недвижимое имущество, переданное ему в обеспечение пожизненного содержания, только с предварительного согласия получателя ренты. Плательщик ренты обязан принимать необходимые меры для того, чтобы в период предоставления пожизненного содержания использование указанного имущества не приводило к снижению стоимости этого имущества.

Согласно статье 541 ГК КР, обязательство пожизненного содержания прекращается со смертью получателя ренты. В случае существенного нарушения плательщиком ренты своих обязательств получатель ренты вправе потребовать возврата недвижимого имущества, переданного в обеспечение пожизненного содержания, либо выплаты ему выкупной цены. Плательщик ренты здесь не вправе требовать компенсации расходов, понесенных в связи с содержанием получателя ренты.

При разрешении спора между сторонами об объеме содержания, которое предоставляется или должно предоставляться гражданину, суд должен руководствоваться принципами добросовестности и разумности.

ӨНӨР ЖАЙ МЕНЧИГИ (англ. industrial property) – КРнын жарандык укугунда жаратуучулардын чыгармачыл ишмердигинин жыйынтыгы болуп саналган жана курмаларда, жаңы нерселерде, өндүрүш ишмердигинин ыкмаларында жана башка материалдык дүйнөнүн объектилеринде ишке ашуучу материалдык эмес дөөлөттөргө болгон өзгөчө укуктар.

Атоо катары «өнөр жай менчиги» эл аралык укукта эле эмес, ата мекендик мыйзам актыларында, юридикалык адабияттарда да көп кездешет. Жарандык кодексте жөнгө салуу предметин жана менчик өнөр жай объектилерин чагылдыруучу берене бар болгону менен, мыйзам актыларында ага аныктама берилген эмес.

Демек, КР ЖКнын 56-главасына ылайык, өнөр жай менчигинин укуктук жөнгө салуу предмети болуп ойлоп табуу жана аны пайдалануу, пайдалуу моделди, өнөр жай үлгүсүн түзгөн мамиле аталат.

«Өнөр жай менчиги эл аралык макулдашууларда», ошондой эле дүйнөнүн көптөгөн цивилизациялуу мамлекеттеринин мыйзам актыларында ойлоп табууга болгон укукту, өнөр жай үлгүлөрүн, үрөн-тукум (селекциялык) жетишкендиктерин, интегралдык микросхемалардын топологиясын, буюмзат белгилерди, кызмат көрсөтүү белгилерин, фирмалык аталыштар менен келип чыгууну көрсөтүү же буюмзат өндүрүлгөн жайдын аталышын, географиялык көрсөтмөлөрдү, карөзгөй атаандаштыкка каршы коргоо укугун жана башка объектилерди өз кучагына камтыган

ПРОМЫШЛЕННАЯ СОБСТВЕННОСТЬ (англ. – industrial property) – в гражданском праве КР понимается как исключительные права на нематериальные блага, являющиеся результатом творческой деятельности их создателей и воплощающиеся в конструкциях, новых веществах, способах производственной деятельности и иных объектах материального мира.

Термин «промышленная собственность» получил признание не только в международном праве и довольно часто упоминается в отечественном законодательстве, в юридической литературе, хотя в Гражданском кодексе имеется статья, отражающая предмет регулирования и объекты промышленной собственности, а определения его в законодательстве не дано.

Так, согласно главе 56 ГК КР, предмет регулирования права промышленной собственности составляют отношения, возникающие в связи с созданием и использованием изобретений, полезных моделей, промышленных образцов.

«Промышленная собственность в международных соглашениях», а также в законодательстве многих цивилизованных стран мира – собирательный термин, включающий права на изобретения, промышленные образцы, селекционные достижения, топологии интегральных микросхем, товарные знаки, знаки обслуживания, фирменные наименования и указания происхождения или наименования места происхождения товара, географические указания, а также права, относящиеся к защите против недобросовестной конкуренции, и другие объекты. Особая

жалпы түшүнүк. Бул объектилердин дүйнөлүк рынокто өтө баалуу экени жогорку уруксат кагаз тетелиги менен түшүндүрүлөт.

ӨНӨР ЖАЙ ҮЛГҮСҮ (англ. industrial model/specimen) – бул КРнын жарандык укугунда жасалганын, буюмдун сырткы көрүнүшүн аныктоочу жана жаңыча, кайталангыс болуп эсептелген көркөм же көркөмсүлпөттүү (конструктордук) чечилиши.

КРнын жарандык мыйзам актыларында өнөр жайлык үлгү белгилеринин жыйындысы боюнча жаңыча (ал боюнча дүйнөдө белгисиз, б.а., дүйнөлүк жаңылык болушу шарт), кайталангыс (жасалганын сырткы көрүнүшү авторлордун чыгармачыл эмгеги менен шартталып, б.а., нерсенин эстетикалык жана ар тараптуу өзгөчөлүктөрүн аныктоо менен белгилери же алардын комбинациялары боюнча айырмаланышы шарт) болуп эсептелсе, ал укуктук коргоого тийиш.

Өнөр жай үлгүсүнө алынган уруксат кагаз Кыргызпатентке өтүнмө берилген күндөн тартып он жыл бою күчүндө болот. Өнөр жай үлгүсүнө уруксат кагаздын күчүндө болуу мөөнөтүн анын ээсинин өтүнүчү боюнча Кыргызпатент узартат, бирок беш жылдан ашпайт (КРнын «Патент мыйзамынын» 4-беренеси).

ӨТМӨ УКУК – КРнын жарандык укугунда милдеттенме эки тараптын тең макулдашуусу боюнча аны аткаруунун ордуна өтмө укук акысын төлөө (акча төлөө, мүлк берүү ж.б.) менен токтотулушу. Өтмө укук акысын төлөө өлчөмүн, мөөнөтүн жана

ценность этих объектов на мировом рынке объясняется высокой патентоспособностью.

ПРОМЫШЛЕННЫЙ ОБРАЗЕЦ (англ. industrial model/specimen) – в гражданском праве КР понимается художественное или художественно-конструкторское решение изделия, определяющее его внешний вид и являющееся новым и оргинальным.

В соответствии с гражданским законодательством КР промышленный образец подлежит правовой охране, если по совокупности существенных признаков является новым (он неизвестен из сведений, ставших общедоступными в мире, т.е. новизна должна быть мировой), оргинальным (особенности внешнего вида изделия обусловлены творческим трудом авторов, т.е. признаки или их комбинация должны быть своеобразными, определяя отличительные эстетические и эргономические особенности изделия).

Патент на промышленный образец действует в течение десяти лет, считая с даты подачи заявки в Кыргызпатент. Срок действия патента на промышленный образец продлевается Кыргызпатентом по ходатайству владельца патента, но не более чем на пять лет (статья 4 «Патентного закона» КР).

ОТСТУПНОЕ – в гражданском праве КР понимается прекращение обязательства предоставлением по соглашению сторон взамен исполнения отступного (уплатой денег, передачей имущества и т.п.). Размер, сроки и порядок предоставления отступно-

тартибин тараптар белгилейт (КР ЖКнын 372-беренеси).

ӨТҮНҮЧ (англ. solicitation, retition) – КРнын жарандык укугунда мындай түшүндүрүлөт, биринчиден, тиешелүү маселени маңызы боюнча чечүүгө укугу бар мамлекеттик же жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарына жарандын же юридикалык жактардын даректелген өтүнүчү же сунушу; экинчиден, белгиленген учурларда жана тартипте тергөөчүгө, прокурорго, судьяга же сотко берилген соттошуу же чечимдерди кабыл алуу жөнүндө өтүнүч. Жарандык сот өндүрүшүндө бул укук доогерге, жоопкерге, үчүнчү жакка, арыздануучуга жана соттошуунун башка катышуучусуна, алардын өкүлдөрүнө, прокурорго, укуктарын коргоо үчүн сотко кайрылган айрым жарандарга жана мыйзам тарабынан кызыкчылыктары корголуучу башка адамдарга таандык (КР ЖПКнын 35-беренеси).

го устанавливаются сторонами договорных обязательств (статья 372 ГК КР).

ХОДАТАЙСТВО (англ. solicitation, retition) – в гражданском праве КР понимается, во-первых, как просьба или представление, адресованное компетентным органам государственного или местного самоуправления, гражданином или юридическим лицом, для разрешения по существу соответствующего вопроса; во-вторых, как поданная в установленных случаях и в порядке просьба о совершении процессуальных действий или принятии решений, обращенная к следователю, прокурору, судье или суду. Право на заявление ходатайства в гражданском судопроизводстве принадлежит истцу, ответчику, третьим лицам, заявителю и другим участникам процесса, их представителям, прокурору, отдельным гражданам, обратившимся в суд за защитой прав и охраняемых законом интересов других лиц (статья 35 ГПК КР).

П

ПАЙДАЛАНУУ – КР жарандык укугунда пайдалануу укугу катары түшүндүрүлөт жана ошондой эле ыкчам башкаруу укугунун, чарба жүргүзүү, менчиктен пайдалануу чектөө (сервитут) укугунун жана башка мүлктүк укуктардын субъекттеринин негизги ыйгарым укуктарынын бири болуп саналат.

КР ЖКнын 222-беренесине ылайык пайдалануу укугу – бул мүлктөн анын табигый пайдалуу касиеттерин алуунун, ошондой эле андан пайда

ПОЛЬЗОВАНИЕ – в гражданском праве КР понимается как правомочие пользования и является одним из основных правомочий собственника, а также субъектов права оперативного управления, права хозяйственного ведения, сервитутов и других вещных прав.

В соответствии со статьей 222 ГК КР правомочие пользования – это юридически обеспеченная возможность извлекать из имущества его по-

алуунун юридикалык жактан камсыз кылынган мүмкүнчүлүгү. Пайда киреше, кошумча киреше, түшүм, төл түрүндө ж.б. болушу мүмкүн.

Пайдалануу укугу ээлик кылуу укугу менен тыгыз байланышкан, анткени менчик ээси өз мүлкүн ага бир эле учурда ээлик кылган шартта пайдалана алат. Ал укуктук негизге таяндыбы же жокпу, пайдалануу, ээлик кылуу сыяктуу эле, мыйзамдуу жана мыйзамсыз деп айырмаланат. Буюмду пайдалануу укугун менчик ээси башка жакка бералат, ал эми айрым учурда, эгерде менчик ээси эмес жак, буюмду ойдогудай укуктук негизде пайдаланса, ал да менчик укугун өткөрүп берүүнү жүзөгө ашыра алат, атап айтканда, төмөнкүлөр мыйзамга же келишимдин жоболоруна карама-каршы келбесе, жалдоочу имарат жайды же анын бир бөлүгүн башка жакка кошумча жалдоого тапшыра алат.

ПАЙДАЛУУ ҮЛГҮ (модель) – бул түзүмдөргө (курама (конструкция) жана жасалга, т.а., өндүрүш каражаттарын жана буюмдарды, ошондой эле алардын курамдык бөлүктөрүн үзүрлүү (конструктивдик) аткаруу) таандык жаңыча, өндүрүштө пайдаланылуучу техникалык чечим.

Пайдалуу үлгүгө таандык белгилердин жыйындысы ал билдирилген күнгө чейин дүйнөдө ушул сымал түзүмдөр тууралуу белгилүү экендиги, ошондой эле өлкөбүздө аларды ачык колдонуу тууралуу маалыматтарды камтыган техникалык деңгээлдин бир бөлүгү болуп эсептелбеген учурда ал жаңы үлгү деп эсептелинет.

лезные естественные свойства, а также получать от него выгоду. Выгода может выступать в виде дохода, приращения, плодов, приплода и в иных формах.

Правомочие пользования тесно связано с правомочием владения, ибо собственник может пользоваться своим имуществом только при условии одновременного владения им. В зависимости от того, основано оно на правовом титуле или нет, пользование, как и в случае с владением, подразделяется на законное и незаконное. Право пользования вещью может передаваться собственником другому лицу, а в определенных случаях передачу права собственности может осуществлять и несобственник, если он пользуется вещью на надлежащем правовом основании, в частности, наниматель может сдавать помещение или его часть иному лицу в поднаем, если это не противоречит закону или положениям договора.

ПОЛЕЗНАЯ МОДЕЛЬ – это техническое решение, относящееся к устройствам (конструкция и изделие, т.е. конструктивное выполнение средств производства и предметов потребления, а также их составных частей) и являющееся новым и промышленно применимым.

Полезная модель является новой, если совокупность ее существенных признаков не является частью уровня техники, которая включает любые сведения об устройствах того же назначения, что и заявленная полезная модель, ставшая общедоступной в мире до даты приоритета заявленной полезной модели, а также сведения об открытом применении в нашей стране.

Пайдалуу үлгү табияты боюнча акылгөй менчиктин материалдык эмес объектилерин ойлоп табууга окшошуп кетет, бирок андан айырмаланып, пайдалуу үлгү үчүн ойлоп табуучулук деңгээл талап кылынбайт. Эгерде пайдалуу үлгү жаңыча мүнөзгө ээ болуп, өндүрүштө пайдаланылат деп табылса, укуктук коргоо менен камсыздалат.

Пайдалуу үлгүгө күбөлүк Кыргызпатентке өтүнмө берилген күндөн тартып беш жыл бою күчүндө болот. Пайдалуу үлгүгө күбөлүк күчүндө болуу мөөнөтү анын ээсинин өтүнүчү боюнча Кыргызпатент тарабынан узартылат, бирок үч жылдан ашпайт (КРнын «Патент мыйзамынын» 4-беренеси).

ПАТЕНТ (лат. patents – ачык, так, түшүнүктүү) – бул иш билги мамлекеттик орган тарабынан белгилүү бир мезгил аралыгында пайдалуу үлгүнү же өндүрүштүк ченүлгүнү ойлоп тапкандыгы үчүн ойлоп табуучуну өзгөчө укук менен камсыздап, анын жаратман (автор) экенин тастыктап берилүүчү коргоо күбөлүгү.

Патент аны берген мекеме жайгашкан мамлекеттин алкагында гана күчкө ээ жана анда ойлоп табуучунун ойлоп чыгарган нерсесин өндүрүү, пайдалануу жана сатуу боюнча уруксат кагазын берүү укугу каралат. Патент күчкө ээ болгон мезгилге карата жеке жактардын кирешелерине салыктарды төлөгөндүгүн тастыктоочу фиксирленген аванстык төлөм түрүндөгү документ катары да маанеге ээ.

ПАТЕНТТҮҮ ИШЕНИМ ӨКҮЛ – бул белгиленген тартипте аттестациядан өткөн, «Патенттик ишенимдүү өкүл-

Полезная модель является сходной с изобретением нематериального объекта интеллектуальных прав, и в отличие от изобретения для полезной модели не требуется, чтобы она имела изобретательский уровень. Если полезная модель является новой и промышленно применимой, то предоставляется правовая охрана.

Патент на полезную модель действует в течение пяти лет, считая с даты подачи заявки в Кыргызпатент. Срок действия патента на полезную модель продлевается Кыргызпатентом по ходатайству владельца, но не более чем на три года (статья 4 «Патентного закона КР»).

ПАТЕНТ (лат. patents – открытый, ясный, очевидный) – это охранное свидетельство, выдаваемое изобретателю компетентным государственным органом, удостоверяющее его авторство и исключительное право на изобретение полезной модели либо промышленного образца в течение определенного срока.

Патент действует только в пределах территории того государства, ведомство которого выдало его, и включает право изобретателя выдать лицензию на производство, использование и продажу изобретения. Патент также понимается как документ, подтверждающий уплату налога на доходы физических лиц в виде фиксированного авансового платежа на период действия патента.

ПАТЕНТНЫЙ ПОВЕРЕННЫЙ – это физическое лицо, которое аттестовано в установленном порядке и за-

дөр жөнүндө» КРнын мыйзамынын талаптарына ылайык Кыргыз Республикасынын патенттүү ишеним өкүлдөрүнүн мамлекеттик каттоо тизмесине алынган жана өнөр жай менчигинин объектилери менен асылдандыруу жетишкендиктерин укуктук коргоону алуу жана аны ишке ашыруу маселелери боюнча акылгөй менчик жаатындагы ыйгарым укуктуу мамлекеттик органда же башка мекемелердин алдында жеке же юридикалык жактардын өкүлү болууга укук берилген жеке жак. Патенттүү ишеним өкүлүнүн иши аттестациядан өткөн адистин жеке жана юридикалык жактын укуктарын, эркиндиктерин жана өнөр жайлык менчиктин объектилери менен асылдандыруу жетишкендиктерине байланыштуу болгон мыйзамдуу кызыкчылыктарын коргоо боюнча кесипкөй иш-аракеттерин жүзөгө ашырууну билдирет.

Патенттүү ишеним өкүлү өзүнүн кесиптик иштерин жекече ишкер катары өз алдынча же юридикалык жакты түзүү менен жана ошондой эле жалданып иштөө менен да жүргүзө алат. Жалданып иштеген патенттүү ишеним өкүлү бул жөнүндө акылгөй менчик жаатындагы ыйгарым укуктуу мамлекеттик органга маалымат берүүгө милдеттүү. Патенттүү ишеним өкүлү бул маалыматтарды каттоо тизмесинде көргөзүү жана расмий бюллетенде жарыялоо үчүн акылгөй менчик жаатындагы ыйгарым укуктуу мамлекеттик органга бир айлык мөөнөттүн ичинде ушул маселеге байланыштуу бардык өзгөрүүлөр жөнүндө билдирүүгө милдеттүү. Кыргыз Республикасынын мыйзамдарына ылайык юридикалык

регистрировано в Государственном реестре патентных поверенных Кыргызской Республики (далее – Реестр) в соответствии с требованиями Закона КР «О патентных поверенных» и которому предоставлено право на представительство физических или юридических лиц перед уполномоченным государственным органом в области интеллектуальной собственности и другими организациями по вопросам получения и осуществления правовой охраны объектов промышленной собственности и селекционных достижений. Деятельность патентного поверенного представляет собой деятельность аттестованного специалиста по осуществлению квалифицированных действий в интересах физических и юридических лиц по защите их прав, свобод и законных интересов в отношении объектов промышленной собственности и селекционных достижений.

Патентный поверенный может осуществлять свою профессиональную деятельность как самостоятельно – в качестве индивидуального предпринимателя или с образованием юридического лица, так и работая по найму. Патентный поверенный, работающий по найму, обязан представлять сведения об этом в уполномоченный государственный орган в области интеллектуальной собственности. Обо всех изменениях, связанных с этим вопросом, патентный поверенный обязан сообщать в уполномоченный государственный орган в области интеллектуальной собственности в месячный срок для отражения этой информации в Реестре и публикации в официальном бюллетене. Патентные поверенные, создавшие

жакты түзүшкөн патенттүү ишеним өкүлдөрү бул маалыматты каттоо тизмесинде жана расмий бюллетенде чагылдыруу үчүн бир айлык мөөнөттө бул тууралуу Кыргызпатентке билдирүүгө тийиш (КРнын «Патенттүү ишеним өкүлдөрү жөнүндө» мыйзамынын 4-беренеси).

ПАТЕНТТИК УКУК – КРнын жарандык укук институту болуп саналат жана пайдалуу үлгүлөрдү, өнөр жай ченүлгүлөрүн түзүү, укуктук коргоо жана пайдаланууга байланыштуу келип чыккан мүлктүк жана жеке мүлктүк эмес мамилелерди жөнгө салуучу укук ченемдеринин жыйындысы, ошондой эле патент же дагы башка документ менен күбөлөндүрүлүүчү авторлук укук.

Патенттик укуктун объектилери болуп, КРнын «Патент мыйзамы» менен бекитилген илимий-техникалык чыгармачыл ишмердиктин жыйынтыктары саналат. Ал эми чыгармачыл эмгеги аркылуу патенттик укук объектиси түзүлгөн КРнын жараны патенттүү укук субъектиси болуп эсептелет.

ПАТЕНТ ЭЭСИ – бул мыйзам менен белгиленген тартипте патент алган жана берилген патентти укуктук жактан коргоонун бүткүл көлөмүндө пайдаланган жаран же юридикалык жак.

ПАТРОНАЖ (лат. patronus – камкорчу) – бул баралына жеткен ишке жөндөмдүү, бирок саламаттыгына байланыштуу өз укуктарын коргой жана милдеттерин аткара албай турюридическое лицо в соответствии с законодательством Кыргызской Республики, должны в месячный срок информировать об этом уполномоченный государственный орган в области интеллектуальной собственности для отражения этой информации в Реестре и публикации в официальном бюллетене (статья 4 Закона КР «О патентных поверенных»).

ПАТЕНТНОЕ ПРАВО – является институтом гражданского права КР и понимается как совокупность правовых норм, регулирующих имущественные и связанные с ними личные неимущественные отношения, возникающие в связи с созданием, правовой охраной и использованием изобретений, полезных моделей, промышленных образцов, а также право авторства на них, удостоверяемое патентом или другим документом.

Объектами патентного права являются творческие результаты научно-технической деятельности, отвечающие установленным «Патентным законом» КР. Субъектом патентного права признается гражданин КР, творческим трудом которого создан объект патентного права.

ПАТЕНТООБЛАДАТЕЛЬ – это гражданин или юридическое лицо, получившие патент в установленном законом порядке и пользующиеся всем объемом правовой охраны, предоставляемой патентом.

ПАТРОНАЖ (лат. patronus – покровитель) – это установление попечительства по просьбе совершеннолетнего дееспособного гражданина, который по состоянию здоровья не

ган жарандардын өтүнүчү боюнча белгиленген камкордук көрүү (КР ЖКнын 76-беренеси).

ПЛАГИАТ (лат. plagio – уурдайм) – бирөөнүн илим, адабият же искусство чыгармасына бүтүндөй же бөлүгүнө авторлукту атайылап өзүнө ыйгарып алуу.

ПОДРЯД (көтөрмө) – Подряд келишимин караңыз.

ПОДРЯД (көтөрмө) КЕЛИШИМИ – бул жактардын бири (подрядчы көтөрмөчү) экинчи тараптын (буйрутмачынын) тапшырмасы боюнча айрым ишти аткарууга жана анын натыйжасын белгиленген мөөнөттө буйрутмачыга тапшырууга, ал эми буйрутмачы бүткөн ишти кабыл алууга жана ага акы төлөөгө милдеттенген макулдашуу (КР ЖКнын 623-беренеси).

Мындай аныктамадан анын мүнөзүнө тиешелүү белгилери, келишимдин юридикалык табияты келип чыгат, подряд келишими тил табыштык (консенсуалдык), акы төлөнүүчү, эки тараптуу жарандык-укук келишим болуп саналат. Каралган мүнөздөмө бардык подряд келишимине таандык болуп саналат.

Жалпы эреже боюнча укук жөндөмдүүлүгүнө ээ болгон бардык жарандар, юридикалык жактар подряд келишиминин субъектиси болушу мүмкүн. Алар подряд келишиминин жактары катары буйрутма берүүчү жана подрядчы деп аталышат. Белгилүү бир ишти аткаруу үчүн башка жакка тапшырма берген тарап буйрутма берүүчү деп аталат. Подрядчы болуп берилген иш тапшырманы аткаруучу жак аталат.

может самостоятельно осуществлять и защищать свои права и исполнять обязанности (статья 76 ГК КР).

ПЛАГИАТ (лат. plagio – похищаю) – умышленное присвоение авторства на чужое произведение науки, литературы или искусства в целом или в части.

ПОДРЯД – см. Договор подряда.

ДОГОВОР ПОДРЯДА – это соглашения, в силу которого одна сторона (подрядчик) обязуется выполнить по заданию другой стороны (заказчика) определенную работу и сдать ее результат заказчику, а заказчик обязуется принять результат работы и оплатить ее (статья 623 ГК КР).

Из данного определения вытекают его характерные признаки, юридическая природа договора, что договор подряда является консенсуальным, возмездным, двусторонним гражданско-правовым договором. Указанная характеристика относится к любому подрядному договору.

Субъектами договора подряда, по общему правилу, могут быть любые дееспособные граждане и юридические лица. Они именуются сторонами договора подряда как заказчик и подрядчик. Заказчиком является сторона, которая поручает другой стороне выполнение определенной работы. Подрядчиком является сторона, которая обязуется выполнить работу.

Келишимдин предмети болуп аткарылуучу иштин жыйынтыгы саналат. КР ЖКнын 624-беренесине ылайык, подряд келишими буйрутмачыга иштин натыйжасын өткөрүп берүү же башкача түрдө тапшыруу менен буюмду даярдоого же кайра иштетүүгө (иштетүүгө) же башка ишти аткарууга түзүлөт. Эгерде подряд келишиминде башкача каралбаса, буйрутмачынын тапшырмасын аткаруу ыкмасын подрядчы өз алдынча аныктайт. Көптөгөн жарандык-укуктук келишимдер сыяктуу эле подряд келишими формасы боюнча КР ЖКда каралган бүтүмдөрдүн жалпы эрежелерине дал келиши шарт. Турмушта подряд келишимининин жөнөкөй жазуу түрү кеңири таралган. Бул подряд мамилелеринин туруктуулугун камсыздайт, ал эми талаш-тартыш жаралган учурда келишимдин жактарынын укуктарын коргойт.

Келишимдин мөөнөтү иш аткаруу боюнча өтө маанилүү. кийинки бөлүгү болуп саналат жана ал подрядчик менен буйрутмачынын макулдашуусу боюнча аныкталат, келишимдин жактары катары буйрутмачы өзүнүн тапшырмасын белгиленген мөөнөттө аткарылышына, подрядчик өз убагында акысын алууга кызыкдар.

Подряд келишими акы төлөнүүчү келишим болуп саналат, андыктан подрядчыга аткарган иши үчүн буйрутмачынын акы төлөшү кажет.

Подряд келишими байыркы рим укугунан бери эле «locatio-conductio», «ишти жалдоо» дегенди түшүндүргөн жарандык-укук келишим катары кеңири тараган келишим болуп саналат[1]. Заманбап шарттарда учурдагы келишим жактардын түрдүү иштер тармагындагы аткаруу, уюштуруу жана белгилүү, жеке жыйынтыктарга жетишүүдө жарандардын жана юридикалык жактардын көптөгөн жашоо тармактарында колдонулат.

Имараттарга, унааларга жана башка мүлктөргө ондоп-түзөө иштерин аткаруу, чоң (капиталдык) курулуштарды, долбоордук-изилдөө иштерди аткаруу, жаңы буюмдарды (эмеректерди, кийим-кечелерди, бут кийимдерди) даярдоо, атайын куралдарды жана аппараттарды даярдоо, жабдууну ондоо жана куроо, пайдалуу кендерди өндүрүү, буйрутма илимий изилдөөлөрдү жүргүзүү үчүн адис көтөрмөчүгө кайрылуу зарылдыгы келип чыккан учурларда подряд келишими пайдаланылат. Мындан сырткары подряд келишими өлкөбүздүн айыл чарбасындагы агротехникалык иштерде да кеңири пайдаланылып келет.

Ошентип, подряд келишими азыркы учурда адамдын жашоо-турмушунда кеңири колдонулуп, ал жаңы буюмдарды, тапшырма менен качан гана башка бир ишти аткаруу аркалуу жүгүртүүгө материалдык маанеге ээ болгон менчик укугун киргизүүгө кызмат кылат.

ПРОКАТ (кирезат) – КРнын жарандык укугунда прокат келишими аркалуу жүзөгө ашырылуучу мүлктү жалдоо келишимининин бир түрү катары түшүндүрүлөт.

[1] Гражданское право: учебник: в 3 т. Т.2 / *Абрамова Е.Н., Аверченко Н.Н., Арсланов К.М.* и др. / Под ред. *Сергеева А.П.* – М.: РГ-Пресс, 2012. – 406 - б.

Предметом договора подряда является результат выполненной работы. Согласно статье 624 ГК КР, договор подряда заключается на изготовление или переработку (обработку) вещи либо на выполнение другой работы с передачей ее результата или со сдачей ее иным образом заказчику. Подрядчик самостоятельно определяет способы выполнения задания заказчика, если иное не предусмотрено договором подряда. Как и большинство гражданско-правовых договоров, по форме подряд должен соответствовать общим правилам сделок, предусмотренным ГК КР. На практике наиболее распространена простая письменная форма договора подряда. Это обеспечивает подрядным отношениям прежде всего большую стабильность, а в случае возникновения спора – защиту прав сторон договора.

Срок договора подряда является следующим важным элементом по выполнению работы и устанавливается соглашением подрядчика и заказчика как сторона договора, заинтересованная в выполнении своего заказа к определенному сроку, а подрядчик заинтересован в получении оплаты своевременно.

Договор подряда является возмездным договором, выполненная подрядчиком работа должна оплачиваться заказчиком.

Договор подряда является одним из самых распространенных гражданско-правовых договоров, известных еще в римском праве как «locatio-conductio», который означает «наем работы»[1]. В современных условиях договор подряда применяется во многих сферах жизнедеятельности граждан и юридических лиц, где речь идет о различных видах работ, выполняемых, организуемых сторонами самостоятельно и имеющих определенный, отдельный от них результат.

Договор подряда находит применение, когда возникает необходимость поручить специалисту-подрядчику выполнение работ по ремонту зданий, машин и другого имущества или выполнение индивидуальных заказов граждан, осуществление капитального строительства, проектно-изыскательских работ, изготовление новых вещей (мебели, одежды, обуви и т.д), специальных инструментов, приборов и аппаратуры, а также по монтажу и наладке оборудования, добыче полезных ископаемых, проведению заказных научных исследований. Кроме того, договор подряда также широко применяется в агротехнических работах в сельском хозяйстве.

Таким образом, договор подряда в настоящее время широко применяется в жизнедеятельности человека и служит созданию новой вещи, введению в оборот права собственности посредством передачи заказчику, когда выполняется другая работа, имеющая материальный результат.

ПРОКАТ – в гражданском праве КР понимается как один из видов имущественного найма, осуществляемый через договор проката.

[1] Гражданское право: учебник: в 3 т. Т.2 / *Абрамова Е.Н., Аверченко Н.Н., Арсланов К.М.* и др. / Под ред. *Сергеева А.П.* – М.: РГ-Пресс, 2012. – С. 406.

ПРОКАТ КЕЛИШИМИ– бул мүлктү туруктуу ишкерлик кылууга тапшырган жалдоого берүүчү прокат келишими боюнча акысы үчүн кыймылдуу мүлккө убактылуу ээлик кылууга жана пайдаланууга жалдоочуга берүүгө милдеттенген макулдашуу (КР ЖКнын 565-беренеси).

Прокат келишими мүлктү жалдоо келишиминин бир түрү болуп саналат жана ал башка жалдоо келишиминен өзүнчө түргө бөлүп көрсөтүүчү айрым мүнөздүү белгилерге ээ. Бул биринчиден, жалдоого берүүчү туруктуу бир ишкердикке мүлктү жалдоого берет. Сөз бардык эле коммерциялык уюмдар жөнүндө эмес, мүлктү такай жана кесиптик ишкердик катары прокатка берүү ишмердиги менен гана алектенген коммерциялык уюмдар же жеке ишкер тууралуу болуп жатат. Булар көбүнчө тикме үйлөр (ателье) же прокатка берүү чордону. Мүлктү бир ирет гана ижарага берүү менен алектенген коммерциялык уюмдарды прокат деп таануунун болбойт; экинчиден, жалдоого кыймылдуу мүлк берилет. Эгерде мүлктү жалдоо келишиминин объектиси болуп кыймылсыз мүлк эсептелсе, сөз прокат тууралуу эмес, ишканаларды, имараттарды, курулмаларды, жер аянчаларын жана башка кыймылсыз мүлктөрдүн ижарасы болуп калат; үчүнчүдөн, прокат келишими боюнча берилген мүлк керектөө максатында пайдаланылат. Мында сөз жеке колдонуу тууралуу болуп жатат. Мүлктү өндүрүштүк максатта пайдалануу үчүн ушундай шарт келишимде каралышы зарыл же ал милдеттенмелерге ылайык (мисалы, прокатка берилген илимий жабдууну өндүрүш маалында, прокатка берилген таразаны соода ишинде пайдалануу) келип чыгуусу керек; төртүнчүдөн, Жарандык кодекске ылайык, прокат тиричилик үчүн эмес (жабдуунун прокаты), ошол себептүү жалдоочу катары жарандар эле эмес, юридикалык жактар да катыша алат; бешинчиден, прокат келишими ачык мүнөзгө ээ. Жалдоого берүүчү мүмкүнчүлүгү бар болуп туруп, прокат келишимин түзүү сунушу менен кайрылгандардын сунушун четке кагууга жана келишим түзүүдө кардарлар арасынан бирине өзгөчө мамиле жасоого укугу жок; алтынчыдан, прокат келишиминин мүлктү жалдоо келишиминен айырмасы анын мөөнөтсүз болбой тургандыгы. Тактап айтканда, КР ЖК прокат келишиминин болжолдуу мөөнөтүн бир жыл менен чектейт. Бул деген, эгерде прокат келишими бир жылдан ашык мөөнөткө түзүлгөн күндө дагы ал юридикалык жагынан алганда бир гана жылга жарактуу; жетинчиден, Жарандык кодексте каралган жалдоочунун мүлктү жалдоо келишимин кайра түзүү, белгисиз бир мөөнөткө кайра өзгөртүү боюнча өзгөчө укугу тууралуу эреже прокат келишимине карата колдонулбайт; сегизинчиден, эгерде келишимде каралбаган болсо, жалдоочу каалаган учурда прокат келишиминен баш тартууга укуктуу.

Демек, прокат келишимине мүнөздүү жогоруда саналып өткөн

ДОГОВОР ПРОКАТА – это соглашение, по которому наймодатель, осуществляющий сдачу имущества внаем в качестве постоянной предпринимательской деятельности, обязуется предоставить нанимателю движимое имущество за плату во временное владение и пользование (статья 565 ГК КР).

Договор проката представляет собой одну из разновидностей договора имущественного найма, и ему присущи некоторые характерные признаки, позволяющие выделить его в отдельный вид договора найма. Это: во-первых, наймодатель осуществляет сдачу имущества внаем в качестве постоянной предпринимательской деятельности. Речь идет не о любой коммерческой организации, а о коммерческой организации или об индивидуальном предпринимателе, постоянно и профессионально занимающемся предпринимательской деятельностью по прокату имущества. Обычно это ателье или пункт проката. Разовые операции, совершаемые коммерческой организацией по сдаче имущества в аренду, нельзя признать прокатом; во-вторых, внаем сдается движимое имущество. Если объектом имущественного найма является недвижимость, речь не может идти о прокате, в этом случае имеет место аренда предприятий, зданий, сооружений, земельного участка и иного недвижимого имущества; в-третьих, имущество, предоставленное по договору проката, используется для потребительских целей. Речь идет о личном потреблении. Использование имущества в производственных целях допускается лишь в случаях, когда это предусмотрено договором или вытекает из существа обязательства (например, при прокате научного оборудования последнее может быть использовано в производственном процессе, при прокате весов они используются в торговой деятельности и т.п.); в-четвертых, в соответствии с Гражданским кодексом прокат может быть и небытовым (прокат оборудования), поэтому в качестве нанимателя может выступать не только гражданин, но и юридическое лицо; в-пятых, договор проката является публичным договором. Наймодатель не вправе отказать никому, кто обратится к нему с предложением заключить договор проката при наличии возможности предоставить потребителю соответствующее имущество, и не вправе оказывать предпочтение одному лицу перед другим в отношении заключения договора; в-шестых, договор проката в отличие от обычного договора имущественного найма не может быть бессрочным. Напротив, ГК КР ограничивает даже возможные сроки договора проката одним годом. Это значит, что, если договор проката будет заключен на срок более года, он будет юридически действительным только в течение одного года; в-седьмых, к договору проката не применяются предусмотренные в Гражданском кодексе правила о преимущественном праве нанимателя на возобновление договора имущественного найма и о возобновлении договора имущественного найма на неопределенный срок; в-восьмых, наниматель вправе отказаться от договора проката в любое время, если иное не предусмотрено договором.

Таким образом, можно сделать вывод, что все вышеперечисленные

белгилер аны жалдоо (ижара) келишиминин өз алдынча түрүнө ажыратууга мүмкүндүк берет деген бүтүм чыгарууга болот.

Прокат келишими эки тарап кол койгон документти түзүү, анын катышуучуларынын документтери менен алмашуу ыкмасы аркылуу жазуу түрүндө гана түзүлөт. Тиешелүү келишимди түзүү жана толтуруу тартиби Кыргыз Республикасынын Жарандык кодексинде бекитилген эрежелерге баш иет. Прокат келишиминин мазмуну бардык эле жарандык-укуктук келишимдер сыяктуу жалдоого берүүчү жана жалдоочуга жалдоо келишими боюнча кошумча милдеттенмелердей эле жактардын милдеттенмелери менен аныкталат. Прокат келишиминде мүлктү уландып жалдоого берүүгө, келишим боюнча каралган өзүнүн укук-милдеттерин үчүнчү бир жакка өткөрүүгө жол берилбейт.

ПРОЦЕССТИК (соттошуу мөөнөттөрү) МӨӨНӨТТӨР – бул жарандык ишти кароо, сот чечимин аткаруу же дагы башка соттошуу иштери үчүн мыйзам же сот тарабынан аныкталуучу мезгил аралыгы. Иштин натыйжасы соттор үчүн да, кызыкдар тараптар үчүн да соттошуу мөөнөтү КРнын жарандык процесстик мыйзам актылары менен бекитилген.

Субъектилерине карай соттошуу мөөнөтү төмөнкүдөй түрлөргө ажыратылат: биринчиден, мыйзам тарабынан соттор жана аны кызмат адамдары үчүн бекитилген мөөнөттөр; экинчиден, мыйзам же сот (сот аткаруучусу) тарабынан жарандык

характерные признаки договора проката позволяют выделить его в отдельный вид договора найма (аренды).

Договор проката заключается только в письменной форме, путем составления как одного документа, подписанного обеими сторонами, так и обмена документами, достоверно исходящими от каждой из сторон. Порядок заключения и исполнения договора проката подчиняется правилам, установленным Гражданским кодексом Кыргызской Республики. Содержание договора проката, как и все гражданско-правовые договоры, определяется обязанностями сторон, в частности, наймодателя и нанимателя как по договору найма с дополнительными обязанностями. Не допускаются сдача в поднаем имущества, предоставленного нанимателю по договору проката, передача нанимателем своих прав и обязанностей по договору проката другому лицу.

ПРОЦЕССУАЛЬНЫЕ СРОКИ – это отрезок времени, устанавливаемый законом или судом, в течение которого должно быть рассмотрено гражданское дело, исполнено судебное решение либо совершено иное процессуальное действие. Процессуальные сроки определены гражданским процессуальным законодательством КР как для суда, так и для всех заинтересованных лиц в исходе дела.
В зависимости от субъекта процессуальные сроки классифицируются на следующее виды: во-первых, сроки, установленные законом для суда и его должностных лиц; во-вторых, сроки, определенные законом или судом (судебным исполнителем) для со-

сот өндүрүшүнүн тараптарынын жана катышуучуларынын соттошуу иши үчүн бекитилген мөөнөттөр.

Соттошуу мөөнөтү айрым учурда процесске катышпаган жактар үчүн да аныкталышы мүмкүн. Мисалы, КРнын жарандык-процесстик мыйзам актыларына ылайык, соттун талабы боюнча кызыкдар болгон бардык эле жарандар, мамлекеттик же өз алдынча башкаруу органдарынын кызмат адамдары, юридикалык жактар көрсөтүлгөн мөөнөткө карамагындагы документтерди же дагы башка жазма далилдерди берүүгө милдеттүү.

Дагы башка мисал катары, биринчи баскычтагы сот тарабынан ишти соттук териштирүү, соттук отурумду өткөрүү жана иш боюнча сот чечимдерин чыгарууга зарыл болгон бардык соттошуу ишин жасоо үчүн жарандык ишти карап чыгуу боюнча мыйзам менен бекитилген карап чыгуунун мөөнөтүн алсак болот.

ПРОЦЕССТИК УКУК МУРАСТОО – бул КРнын жарандык сот өндүрүшүндө соттошуу маалында анын укук мурастоочусу тарабынан материалдык укуктук мамилелерде жактардын алмашуусун түшүндүрөт.

вершения процессуальных действий сторонами и другими участниками гражданского судопроизводства.

Процессуальные сроки в некоторых случаях могут быть определены и для лиц, не являющихся участниками процесса. Например, согласно гражданскому процессуальному законодательсту КР, любой заинтересованный гражданин, должностные лица государственных или муниципальных органов, юридических лиц по требованию суда обязаны в указанный им срок представить находящиеся у них документы или другие письменные доказательства.

Другим примером может служить пропуск рассмотрения гражданских дел судом первой инстанции, установленный законом для проведения всех необходимых процессуальных действий по подготовке дела к судебному разбирательству, проведению судебного заседания и вынесению по делу судебных решений.

ПРОЦЕССУАЛЬНОЕ ПРАВОПРЕЕМСТВО – в гражданском судопроизводстве КР понимается как замена стороны в процессе ее правопреемником в материальном правоотношении.

Р

РЕГРЕССТИК (чегинме) ДОО (лат. regessus) – КРнын жарандык укугунда насыячынын карызкордун күнөөсү боюнча үчүнчү жакка берген акчалай сумманы кайтарып берүүсү тууралуу талабына кайра талап коюу.

РЕГРЕССНЫЙ ИСК (лат. regessus) – в гражданском праве КР обратное требование кредитора о возмещении уплаченной денежной суммы, которую он уплатил третьему лицу по вине должника.

РЕКВИЗИЦИЯ (алып коюу) (лат. regusitio – талап кылуу) – бул бөөдө кырсыктар болгон учурда жана башка өзгөчө жагдайларда мүлк мамлекеттик органдардын чечими боюнча коомдун кызыкчылыгында менчик ээсине ал мүлктүн рыноктук наркын төлөп берүү менен аны тартып алуу (алып коюу) (КР ЖКнын 286-беренеси).

РЕНТА (лат. reddita – артка кайтарылган, кайра берилген; нем. rente, франц. rente) – КРнын жарандык укугунда эки мааниде колдонулат: биринчиден, белгилүү бир капиталдан, жер участкасынан, мүлктөн дайыма алынып туруучу киреше; экинчиден, камсыздандыруучунун камсыздануучуга төлөй турган жылдык суммасы.

Ренталык мамиле учурунда өзүлөрүнүн рента ала тургандары үчүн ишкердик талап кылынбайт. Рента келишимин кара.

РЕНТА (киреше) КЕЛИШИМИ – бул макулдашуу, ал боюнча бир тарап (рентаны алуучу) экинчи тарапка (рента төлөөчүгө) кыймылсыз же кыймылдуу мүлктү менчикке берет, эми рента төлөөчү алынган мүлктүн ордуна мезгил-мезгили менен рента алуучуга белгилүү бир акча суммасы түрүндө же башка формада аны күтүүгө каражаттарды берүүгө милдеттенет (КР ЖКнын 519-беренеси).

Жогорудагы аныктамадан рента алуучу башка тарапка мүлктү бере тургандыгы (берүүгө милдеттенбейт) келип чыгат. Андыктан жарандык мыйзамда бекемделген ченемдерди эске алуу менен келишим тийиштүү мүлктү алган учурдан тартып түзүлдү деп эсептелет, келишимди түзүү үчүн мындай берүү зарыл, рента келишимин чын (реалдуу) келишим деп таануу керек[1].

РЕКВИЗИЦИЯ (от лат. regusitio – требование) – это изъятие имущества у собственника в интересах общества по решению государственных органов в случаях стихийных бедствий и при иных обстоятельствах, носящих чрезвычайный характер, с выплатой ему рыночной стоимости имущества (статья 286 ГК КР).

РЕНТА (лат. reddita – возвращенная, отданная назад; нем. rente, франц. rente) – в гражданском праве КР понимается в двух значениях: во-первых, это регулярно получаемый доход от определенного капитала, земельного участка, имущества; во-вторых, определенная ежегодная сумма, уплачиваемая страховщиком страхователю.

При рентных отношениях не требуют от своих рентополучателей предпринимательской деятельности. См. также Договор ренты.

ДОГОВОР РЕНТЫ – это соглашение, по которому одна сторона (получатель ренты) передает другой стороне (плательщику ренты) в собственность недвижимое или движимое имущество, а плательщик ренты обязуется в обмен на полученное имущество периодически выплачивать получателю ренту в виде определенной денежной суммы либо предоставления средств на его содержание в иной форме (статья 519 ГК КР).

Из данного определения вытекает, что получатель ренты передает (а не обязуется передать) другой стороне имущество. Поэтому с учетом тех норм, закрепленных в гражданском законодательстве, договор считается заключенным с момента передачи

Мына ошентип, рента алуучудан аны төлөөчүгө мүлктү менчикке берүү чыныгы курамдын бөлүгүн билдирет, анын негизинде келишим келип чыгат, демек, рента келишиминин чыныгы келишим катары келип чыккан учуру болуп кыймылдуу мүлк үчүн келишимди нотариалдык күбөлөндүрүү таанылат, ал эми кыймылсыз мүлк менен келишим мамлекеттик каттоодон өтөт, ошол учурдан тартып рента милдеттенмеси жаралган болуп эсептелет.

Рента келишими Кыргыз Республикасынын жарандык кодексине ылайык эки түргө бөлүнөт: туруктуу рента жана өмүр бою рента. Өз кезегинде өмүр бою рента келишиминде анын өзгөчө түрү катары багуу менен өмүр бою күтүү келишими өзгөчө бөлүнүп турат. Туруктуу рентанын эң алгылыктуу өзөчөлүгү төлөө мөөнөттөрү менен байланыштуу, б.а., төлөө мөөнөтүнүн аякташы аныкталган эмес жана туруктуу келишим мөөнөтсүз, ал эми өмүр бою рентада аны төлөөнүн токтотулушу алуучунун кайтыш болушу менен байланышкан.

Рента келишиминин тараптары жарандар гана боло алат, буга туруктуу рентаны алуучулар, эгерде бул мыйзамга жана алардын ишисоответствующего имущества, для заключения договора необходима такая передача, а договор ренты следует признать реальным договором[1].

Таким образом, передача имущества в собственность от получателя ренты ее плательщику представляет собой элемент фактического состава, на основе которого возникает договор, следовательно, моментом возникновения договора ренты как реального договора для движимого имущества признается нотариальное удостоверение договора, а для недвижимого – государственная регистрация договора, который с момента его совершения порождает обязательство ренты.

Договор ренты в соответствии с Гражданским кодексом Кыргызской Республики подразделяется на два вида: постоянная рента и пожизненная рента. В свою очередь, в договоре пожизненной ренты выделяется в качестве ее особого вида договор пожизненного содержания с иждивением. Самое существенное отличие постоянной ренты связано со сроками выплаты, то есть срок окончания выплаты не определен и постоянная рента бессрочна, а при пожизненной ренте прекращение ее выплаты связано с моментом смерти получателя.

Сторонами договора ренты могут быть только граждане, за исключением получателей постоянной ренты, а также некоммерческое юридиче-

[1] Гражданское право: Китеп/*Сергеев А. П., Толстой Ю.К.* Т. 2. – М., 2012. – 138-б.; *Брагинский М.И., Витрянский В.В.*Келишимдик укук. Экинчи китеп: Мүлктү берүү жөнүндө келишимдер.– М., 2013. – 632-б.

[1] Гражданское право (Учебник в 3 т.) Т.2./ *Е.Ю. Валявина, И.В. Елисеев* [и др.]; отв. ред. *А.П. Сергеев, Ю.К. Толстой.* – 4-е изд., перераб. и доп. – М.: ТК ВЕЛБИ, Проспект, 2008. – С. 138; *Брагинский М.И., Витрянский В.В.* Договорное право. Книга вторая: Договоры о передаче имущества. – М., 2000. – С. 632.

нин максаттарына каршы келбесе, коммерциялык эмес юридикалык жактар да кирбейт. Тактап айтканда, алар эмгекке жарамдуу, эмгекке жарамсыз адамдар да, киреше булактары жок же бар да адамдар болушу мүмкүн. КР ЖК эч кандай эрежелер жок жана рентаны төлөөчүлөрдүн субъектилер курамы боюнча атайын чектөөлөрдү белгилебейт. Рентаны алуучуларды ала турган болсок, коммерциялык эмес юридикалык жак бул уюштуруу документтеринде каралган анын ишмердүүлүгүнүн максаттарына ылайык келген учурда гана болушу мүмкүн.

Рента келишиминин предмети болуп рентанын өзү, ошондой эле рентаны төлөөгө берилүүчү кыймылсыз мүлк да, кыймылдуу мүлк (акчаны кошо алганда) да саналат. Предмет жөнүндө келишим шарты келишимдин олуттуу шарты, андыктан бул шарттар боюнча жактар макулдашууга жетишпесе рентаны түзүлдү деп айтууга болбойт.

Туруктуу рента келишиминин токтотулушу төлөөчүнүн өз демилгеси же рента алуучунун талабы боюнча сатып алуу жолу менен болот, ал эми өмүр бою рента келишими рентаны алуучунун кайтыш болушу (рентаны алуучулар бир нече болсо, акыркысы кайтыш болгондо) менен токтотулат. Рента төлөөчү тарабынан өмүр бою рента келишими олуттуу бузулган учурда рента алуучу рента төлөөчүдөн рентаны, ал эми бул өмүр бою күтүү менен багуу келишими болсо – рентаны төлөөгө же рентаны сатып алууга берилген кыймылсыз мүлк болсо, аны талап кылууга укуктуу.

ское лицо, если это не противоречит закону и целям их деятельности. В частности, ими могут быть как трудоспособные, так и нетрудоспособные лица, как имеющие, так и не имеющие источников дохода. ГК КР не содержит каких-либо правил и не устанавливает специальных ограничений по субъектному составу плательщиков ренты. Что касается получателей ренты, некоммерческое юридическое лицо может быть им лишь в том случае, когда это соответствует целям его деятельности, предусмотренным учредительными документами.

Предметом договора ренты является сама рента, а также имущество, как движимое (включая деньги), так и недвижимое, передаваемое под выплату ренты. Условия договора о предмете относятся к существенным условиям договора, поэтому без достижения соглашения сторон по этим условиям договор ренты нельзя признать заключенным.

Прекращение договора постоянной ренты происходит путем выкупа ее плательщиком ренты по собственной инициативе или по требованию получателя ренты, а договор пожизненной ренты прекращается со смертью получателя ренты (последнего из получателей ренты, если их было несколько). В случае существенного нарушения договора пожизненной ренты плательщиком ренты получатель ренты вправе требовать от плательщика ренты, а если это договор пожизненного содержания с иждивением, то возврата недвижимого имущества, переданного под выплату ренты, или выкупа ренты.

РЕТОРСИЯ (лат. retorsio – тескери аракет) – бул Кыргыз Республикасынын Өкмөтү тарабынан КРнын жарандарынын жана юридикалык жактарынын укуктарына атайын чектөө койгон мамлекеттердин жарандарынын жана жактарынын укуктарын чектөө менен жооп кайтаруунун белгилениши (КР ЖКнын 1176-беренеси). Реторсия эл аралык укукта бир мамлекеттин башка мамлекет тарабынан кабыл алынган окшош чараларына жооп катары колдонуучу чектөө чаралары. Мисалы, чет элдик жарандардын укуктарын чектөө, башка мамлекеттин буюмзаттарына бажы жыйымдарын көтөрүү.

РЕТОРСИЯ (лат. retorsio– ограничение действий) – это установленные Правительством Кыргызской Республики ответные ограничения в отношении прав граждан и юридических лиц тех государств, в которых имеются специальные ограничения прав граждан и юридических лиц КР (статья 1176 ГК КР).
Реторсия применяется в международном праве как ограничительные меры, принимаемые одним государством в ответ на аналогичные меры другого государства. Например, ограничение прав иностранных граждан, повышение таможенных пошлин на товары другого государства.

С

САКТОО – КРнын жарандык укугунда келишимдин негизинде буюмдарды сактоого берүү жана аны сакталган бойдон кайтарып берүү кызмат көрсөтүүсү.

Сактоонун негизи болуп, биринчиден, келишимдер (сактоо келишими, соода-сатык келишими, ижара келишими, ташып жеткирүү келишими ж.б.); экинчиден, мыйзам (таап алуу – КР ЖКнын 259-беренеси); жолбун айбанаттар – 262-беренеси) эсептелет.

САКТОО КЕЛИШИМИ – бул бир тарап (сактоочу), экинчи тарап (буюм өткөрүүчү) берген буюмду сактоого жана аны бүтүн бойдон кайтарып берүүгө милдеттенген макулдашуу. Келишим буюм сактоого өткөрүлгөн учурдан тартып түзүлдү деп эсептелет (КР ЖКнын 879-беренеси).

ХРАНЕНИЕ – в гражданском праве КР понимается как оказание услуг в виде хранения вещей, переданных на основе договора, и возврата их в сохранности.

Основаниями хранения являются, во-первых, договор (непосредственно договор хранения, договор купли-продажи, аренды, перевозки и т.д.); вовторых, закон (находка– статья 259 ГК КР); (безнадзорные животные –статья 262 ГК КР).

ДОГОВОР ХРАНЕНИЯ – это соглашение, в соответствии с которым одна сторона (хранитель) обязуется хранить вещь, переданную ей другой стороной (поклажедателем), и возвратить эту вещь в сохранности. Договор считается заключенным с момента передачи вещи на хранение (статья 879 ГК КР).

Сактоо келишими тейлөө келишиминин бир түрү жана өзүнүн юридикалык табияты боюнча чыныгы (анткени аманатты сактоочу жак буюмдарды сактоого өткөрүп берүүнү талап кылалбайт), бир жактуу, ошондой эле акы төлөнүүчү жана бекер болушу мүмкүн.

Бирок КР ЖКнын 880-беренесине ылайык, коммерциялык уюм сактоочу болгон учурда келишим биринчиден, акы төлөнүүчү, экинчиден, эки тараптуу, үчүнчүдөн, тил табыштык (консенсуалдык) болуп эсептелет, б.а., ал түзүлгөн күндөн тартып күчүнө кирет.

Келишим субъектиси болуп аманатка берүүчү жана сактоочу эсептелет. Бардык эле жеке же юридикалык жак буюмду сактоо үчүн аманатка берүүчү боло алат жана ал үчүн сөзсүз түрдө мүлктүн менчик ээси болушу кажет эмес, ал үчүн ыйгарым укуктуу жак (ижарачы, ташып жеткирүүчү, киречи (подрядчы) ж.б.) болуу жетиштүү. Буюмду сактоо үчүн кабыл алган жак – сактоочу деп аталат жана сактоочулукка жөндөмү бар жеке жана юридикалык жактар, ошондой эле атайын уруксат кагазы бар субъектилер (банктар, күрөөканалар, буюмзат кампасы) болушу мүмкүн.

Бирок уюштуруу документтеринде мындай ишкерликке түздөн-түз тыюу салынбаган учурда юридикалык жактар да мүлктөрдү сактоого кабыл алалат.

Сактоо келишиминин түрлөрү бүтүмдөрдү тариздөө боюнча жалпы эрежелерге баш иет. Жазуу жүзүндө милдеттүү түрдө: а) жарандардын ортосунда сактоого берилип жаткан буюмдун наркы мыйзам тарабынан бекитилген эсептик көрсөткүчтүн

Договор хранения как разновидность договора услуг и по своей юридической природе является реальным (потому что хранитель не вправе требовать передачи вещей на хранение), односторонним, может быть как возмездным, так и безвозмездным.

Однако, согласно статье 880 ГК КР, когда хранителем является коммерческая организация, то договор хранения является, во-первых, возмездным, во-вторых, двусторонним, в-третьих, консенсуальным, т.е. вступает в силу с момента его заключения.

Субъектами в договоре выступают поклажедатель и хранитель. Лицо, передающее вещь на хранение, именуется поклажедателем, и им могут быть любое физическое или юридическое лицо, в том числе не обязательно собственник имущества, но и иное управомоченное лицо (арендатор, перевозчик, подрядчик и т.д.). Принимающее вещь на хранение – хранителем, и им могут быть дееспособные физические и юридические лица, а также специальные субъекты, имеющие лицензию (банки, ломбарды, товарные склады).

Однако юридические лица могут принимать имущество на хранение, если их учредительные документы не содержат прямого запрета на такую деятельность.

Форма договора хранения подчиняется общим правилам оформления сделок. Письменная форма обязательна, если: а) между гражданами, когда стоимость передаваемой на хранение вещи превышает не менее чем в десять раз установленный за-

өлчөмүнөн он эседен кем эмес өлчөмдөн ашып кеткенде; б) келишимде жактарынын бири катары юридикалык жак катышканда; в) эгерде сактоо келишими сактоочуну мүлктү сактоо үчүн кабыл алууну милдеттендирсе, ал катышуучуларынан жана мүлктүн наркынан көз карандысыз болгон учурда (КР ЖКнын 881-беренеси).

Келишим белгилүү бир мөөнөткө (мөөнөттүү келишим) жана ошондой эле мөөнөтү көрсөтүлбөгөн, б.а., талап кылганга чейин (мөөнөтү көрсөтүлбөгөн келишим) түзүлүшү мүмкүн. Эгерде келишимде сактоонун мөөнөтү көрсөтүлбөгөн болсо, сактоочу мүлк ээси талап кылганга чейин буюмду сактоого милдеттүү (КР ЖКнын 883-беренесинин 2-пункту).

Кыргыз Республикасынын жарандык кодексинде сактоонун жарандык-укуктук жөнгө салуу өзгөчөлүктөрүнө ээ болгон бир нече түрү каралган. Сактоонун андай түрлөрүнө: буюмзат кампасын сактоо (кампада сактоо келишими), күрөөканада сактоо, баалуу нерселерди банктарда сактоо, унаа уюмдарынын аманат бөлмөлөрүндө сактоо, уюмдардын кийимканаларда сактоо, мейманкаларда сактоо (пансионаттарда, эс алуу үйлөрүндө, санаторийлерде), секвестр (талаш жараткан буюмдарды сактоо) кирет.

САЛТ-САНАА УКУГУ – бул салтсанаага негизделген, белгилүү бир мамлекеттин аймагында жана белгилүү аймактагы этностук же социалдык топтордун коомдук мамилелерин жөнгө салуучу ченемдер тутуму, жүрүм-турум эрежелери.

Эгерде кыргыз элинин салттык укугунун келип чыгуу тарыхына

коном размер расчетного показателя; б) с одной стороны в договоре выступает юридическое лицо; в) независимо от состава участников договора и стоимости вещи, если данный договор хранения предусматривает обязанность хранителя принять вещь на хранение (статья 881 ГК КР).

Договор может быть заключен на определенный срок (срочный договор), так и без указания срока, т.е. до востребования (бессрочный договор). Если срок хранения договором не предусмотрен и не может быть определен, исходя из его условий, хранитель обязан хранить вещь до востребования ее поклажедателем (пункт 2 статьи 883 ГК КР).

Гражданский кодекс Кыргызской Республики предусматривает ряд специальных видов хранения, имеющих особенности гражданско-правового регулирования. К таким видам хранения относятся: хранение на товарном складе (договор складского хранения), хранение в ломбарде; хранение ценностей в банке; хранение в камерах хранения транспортных организаций; хранение в гардеробах организаций; хранение в гостинице (пансионатах, домах отдыха, санаториях); секвестр (хранение вещей, являющихся предметом спора).

ТРАДИЦИОННОЕ ПРАВО – это система норм, правил поведения, основанная на народных традициях и регулирующая общественные отношения этнических или социальных групп в определенной местности и на территории определенного государства.

Если обратиться к истории возникновения традиционного права кыргы-

кайрылсак, ал азыркы кыргыз мамлекетинин аймагындагы кыргыз коомчулугунан тартып мамлекет курулганга чейинки салттардын негизинде иштелип чыккан.

САНАЦИЯ (лат. sanatio – дарылоо, англ. sanitation) – бул юридикалык жактын каржылык абалын чыңдоого багытталган, тукулжуроодон (банкроттон) чыгаруу максатын көздөгөн экономикалык жана уюштуруу мүнөздөгү атайын иш тутуму.

КРнын жарандык мыйзам актыларында санация эки мааниде түшүндүрүлөт: биринчиден, бул тукулжураган кезде колдонулуучу жол-жобо, ал каржы, экономикалык же уюштуруу мүнөзүндөгү чараларды колдонуу менен карыз тарапты чарбалык жактан жакшыртууну, ошондой эле мыйзамда белгиленген мөөнөттүн ичинде бардык насыячылардын талаптарын канааттандырууну карайт (КРнын «Банкроттук (кудуретсиздик) жөнүндөгү» мыйзамынын 2-беренеси), экинчиден, соттун чечими менен ыйгарым укук берилген орган тарабынан сот белгилеген мөөнөттө карызкордун насыячылар менен эсептешүү максатында анын төлөөгө жөндөмдүүлүгүн калыбына келтирүүгө багытталган каржылык, башка экономикалык же уюштуруу чараларынын топтомунун жүзөгө ашырылышы (КР ЖКнын 101-беренеси).

САРАМЖАЛДУУ СУНУШ – юридикалык жак үчүн жаңыча жана пайдалуу деп эсептелген техникалык, уюштуруу же башкаруу сунушу, болбосо техникалык чечим. Жогоруда аталган сунуш же техникалык чечим

зского народа, то можно сказать, что оно выработано на основе традиций в кыргызском обществе до образования на нынешней территории кыргызского государства.

САНАЦИЯ (лат. sanatio – лечение, англ. sanitation) – это система специальных мероприятий, имеющих экономический и организационный характер, направленная на улучшение финансового состояния юридических лиц с целью оздоровления и предотвращения их банкротства.

В гражданском законодательстве КР санация понимается в двух значениях: во-первых, как процедура, применяемая в процессе банкротства, предусматривающая хозяйственное оздоровление должника с применением мер финансового, экономического или организационного характера, а также удовлетворение требований всех кредиторов в течение установленного законом срока (статья 2 Закона КР «О банкротстве (несостоятельности)»), во-вторых, осуществление по решению суда уполномоченным органом комплекса мер финансового, иного экономического или организационного характера, направленных на восстановление платежеспособности должника с целью его расчета с кредиторами в установленные судом сроки (статья 101 ГК КР).

РАЦИОНАЛИЗАТОРСКОЕ ПРЕДЛОЖЕНИЕ – техническое, организационное либо управленческое предложение или техническое решение, являющееся новым и полезным для данного юридического лица. Чтобы

рационализатордук болушу үчүн: 1) техникалык чечимдердин бир түрү; 2) ал келип түшкөн юридикалык жак үчүн жаңы же пайдалуу чечим; 3) ал берилген юридикалык жак үчүн пайдалуу болушу шарт (оң натыйжаларды алууга мүмкүнчүлүк берет).

Кыргызпатенттин сарамжалдуу сунушту тааныган чечими кабыл алынганда гана, жаратманга (авторго) сарамжалчы күбөлүгү берилет.

СЕКВЕСТР – КРнын жарандык укугунда талашка түшкөн буюмдарды сактоо.

КР ЖКнын 920-беренесине ылайык секвестр жөнүндө келишим боюнча буюмга укук жөнүндө ортолорунда талаш пайда болгон эки же бир нече адам талаш буюмду талашты чечүүгө милдеттенме алган үчүнчү адамга берет, буюмду ал соттун чечими же болбосо талашкан бардык жактардын макулдугу боюнча (келишимдик секвестр) ыйгарылуучу адамга кайтарып берет. Эки же бир нече адамдын ортосундагы талашка түшкөн буюм соттун чечими менен секвестр тартибинде сактоого берилиши мүмкүн (соттук секвестр). Сот дайындаган жак, ошондой эле талашкан тараптардын өз ара макулдугу менен аныкталган жак сот секвестри боюнча сактоочу болушу мүмкүн. Эгерде мыйзамдарда башкача белгиленбесе, эки учурда тең сактоочунун макулдугу талап кылынат. Секвестр тартибинде сактоого кыймылдуу, ошондой эле кыймылсыз буюмдар берилиши мүмкүн.

данное предложение или техническое решение было рационализаторским, оно должно быть: 1) одним из видов технических решений; 2) новым и полезным для юридического лица, которому оно поступило; 3) оно должно быть полезным для юридического лица, которому подано (позволяет получать любой положительный эффект).

После принятия соответствующих решений Кыргызпатентом о признании предложения рационализаторским автору предложения выдается удостоверение рационализатора.

СЕКВЕСТР – в гражданском праве КР понимается хранение вещей, являющихся предметом спора.

Согласно статье 920 ГК КР, по договору о секвестре двое или несколько лиц, между которыми возник спор о праве на вещь, передают спорную вещь третьему лицу, принимающему на себя обязанность по разрешению спора возвратить вещь тому лицу, которому она будет присуждена по решению суда либо по соглашению всех спорящих лиц (договорной секвестр). Вещь, являющаяся предметом спора между двумя или несколькими лицами, может быть передана на хранение в порядке секвестра по решению суда (судебный секвестр). Хранителем по судебному секвестру может быть как лицо, назначенное судом, так и лицо, определяемое по взаимному согласию спорящих сторон. В обоих случаях требуется согласие хранителя, если законом не установлено иное. На хранение в порядке секвестра могут быть переданы как движимые, так и недвижимые вещи.

Жалпы эреже боюнча секвестр акы төлөнүүчү келишим болуп саналат жана сактоочу эгерде келишимде же секвестр белгиленген сот чечиминде башкача каралбаса, секвестр тартибинде буюмду талашкан тараптардын эсебинен сыйлык акы алууга укуктуу.

СЕРВИТУТ (лат. servitus – милдет, милдеттүүлүк, моюн сунуу) – КРнын жарандык укугунда бөтөн мүлктү КРнын жарандык мыйзам актылары боюнча пайдалануу укугунан турган мүлктүк укуктун өзгөчө түрү.

Сервитут көп учурда бөтөн жер аймагын пайдалануу укугунда колдонулат. КРнын жер кодексинин 1-беренеси боюнча сервитут – адамдардын башка адамдын менчигинде же пайдалануусунда болгон жер аймагын чектелген түрдө максаттуу пайдалануга болгон укугу. Жер казыналарын пайдалануучуларга берилген чектеш жана алыскы жерлерге, тоолорго жана (же) геологиялык бөлүнгөн жерлерге ээ болуу жана аларды пайдалануу укугун чектөө укугу. Сервитут тараптардын макулдугу боюнча «макулдашылган» (эркин), уруксат кылынган же жер пайдалануу боюнча мамлекеттик органдын катышуусу менен же сот тартибинде чечилүүчү «мажбурдатылган» (административдик) болушу мүмкүн (КРнын «Жер казыналары жөнүндөгү» мыйзамынын 22–25-беренелери).

КРнын «Кыймылсыз мүлккө жана аны менен бирге бүтүмдөргө болгон укуктарды мамлекеттик каттоо жөнүндө» мыйзамынын 1-беренеси боюнча сервитут бул башка жактын кыймылсыз мүлкүн, аны чыны менен ээлебей туруп чектүү пайдалануу укугу, ошондой эле кыймылсыз мүлктүн ээсинин же аны пайдалануучунун анын аймагында башка жактардын пайдасына алып келген аракеттер же андай аракеттен карманууну жөнүндөгү ар кандай келишим.

По общему правилу договор о секвестре является возмездным и хранитель, осуществляющий хранение вещи в порядке секвестра, имеет право на вознаграждение за счет спорящих сторон, если договором или решением суда, которым установлен секвестр, не предусмотрено иное.

СЕРВИТУТ (лат. servitus – обязанность, обязательство, повинность) – в гражданском праве КР понимается как особый вид вещного права, выражающийся в соответствии с гражданским законодательством КР в праве пользователя чужой вещью.

Сервитут чаще всего применяется в пользовании чужим земельным участком. Согласно статье 1 Земельного кодекса КР, сервитут – право лица на ограниченное целевое пользование земельным участком, находящимся в собственности или в пользовании у другого лица. Право доступа к сопредельным и отдаленным земельным, горным и (или) геологическим отводам и ограничения права пользования ими, предоставляемые недропользователю. Сервитут может быть «согласительным» (свободным), разрешаемым по согласию сторон, либо «принудительным» (административным), решаемым при участии государственного органа по недропользованию или в судебном порядке (статьи 22–25 Закона КР «О недрах»).

В соответствии со статьей 1 Закона КР «О государственной регистрации прав на недвижимое имущество и сделок с ним» сервитут – это право на ограниченное пользование недвижимым имуществом другого лица без

Жогоруда көрсөтүлгөндөрдөн башка дагы КРнын «Көмүр жөнүндөгү» мыйзамынын тийиштүү беренелери менен белгиленген тартипте уруксат кагаз ээсин берилген чектеш жана алыскы жерлерге, тоолорго жана (же) геологиялык бөлүнгөн жерлерге ээ болуу, аларды пайдалануу укугун чектөө.

СООДА-ӨНӨР ЖАЙ ПАЛАТАСЫ – республиканын ишкерлеринин таламдарын билдирүүгө жана коргоого, улуттук экономиканын, Кыргыз Республикасынын башка өлкөлөр менен өндүрүштүк, илимий-техникалык жана соода байланыштарынын өнүгүшүнө көмөктөшүүгө тийиш болгон мамлекеттик эмес уюм («Кыргыз Республикасынын соода-өнөр жай палатасы жөнүндөгү» мыйзамынын 1-беренеси).

СООДА-САТЫК – ыңгайлуу шарттарды сунуш кылган жактар менен сатуу жана сатып алуу, ташып жеткирүү, көтөрмө (подрядчы) сыяктуу жарандык-укуктук келишимдерди атаандаштык аркылуу түзүү тартиби.

Соода-сатык заманбап шарттарда соодалашуу (аукцион) же сынак (конкурс) түрүндө өткөрүлөт. Чет мамлекеттерде ушундай эле тажрыйба же бул аталыш тендер деген аталышка ээ, өз кезегинде КРнын мыйзам актыларында да сынак түрүндөгү соода-сатык тендер деп аталат.

Кроме вышеуказанного, сервитут также понимается как право доступа к сопредельным и отдаленным земельным, горным и (или) геологическим отводам и ограничения права пользования ими, предоставляемые лицензиату в порядке, установленном соответствующими статьями Закона КР «Об угле».

ТОРГОВО-ПРОМЫШЛЕННАЯ ПАЛАТА – негосударственная организация, призванная выражать и защищать интересы предпринимателей республики, содействовать развитию национальной экономики, производственных, научно-технических и торговых связей Кыргызской Республики с другими странами (статья 1 Закона «О Торгово-промышленной палате Кыргызской Республики»).

ТОРГИ – состязательный порядок заключения гражданско-правовых договоров, таких как купля-продажа, поставки, подряд и т.д. с любым лицом, предложившим наиболее выгодные условия.

В современных условиях торги обычно проводятся в форме аукциона или конкурса. Такая практика в зарубежных странах или в международном праве в торговле также именуется тендером, и соответственно и в законодательстве КР конкурсная форма торгов называется тендером.

СООДА-САТЫК КЕЛИШИМИ – бул макулдашуу келишим, ага ылайык тараптын бири (сатуучу) экинчи тараптын (сатып алуучунун) менчигине буюмду берүүгө, ал эми сатып алуучу буюмду алууга жана ал үчүн белгилүү бир акчалай сумманы (баасын) төлөөгө милдеттенет (КР ЖКнын 415-беренеси). Соода-сатык келишими тил табыштык (консенсуалдык), акы төлөө жана эки тараптуу жарандык-укуктук келишим болуп саналат.

Соода-сатык келишими көп кылымдык онүгүү тарыхы бар жарандык укуктун салттуу институттарынын ичине кирет. Эгерде рим укугунан берки тарыхты карасак соода-сатык келишиминин негизги чарбалык максаты сатып алуучунун чарбасына тигил же бул керектүү буюм түшүүсү болуп саналат[1]. Бул максатка жетүү үчүн кыйла натыйжалуу укуктук каражат сатып алуучу керектүү буюмдун менчик ээси болуп калышында турат. Көпчүлүк учурда субъектиге менчик ээсинин укугун берүү дал ушул соода-сатык келишиминин алкагында өтөт.

Азыркы шарттарда соода-сатык рынок экономикасындагы бардык олколордо кыйла маанилүү келишим болуп саналат жана ар кандай онүккон мамлекеттин жарандык жүгүртүүсүнүн негизин түзөт. Соода-сатык келишимин колдонуу чойросу биздин олкодо да кыйла кеңейип баратат, анын жардамы менен мүлктүк соодада өзгөчө мамилелерди жөнгө салуу ийгиликтүү ишке ашырылат.

[1] *Новицкий И.В., Луиц Л.А.* Общее учение об обязательстве. – М.: Госюриздат, 1954. – 127-б.

ДОГОВОР КУПЛИ-ПРОДАЖИ – это соглашение, в силу которого одна сторона (продавец) обязуется передать вещь (товар) в собственность другой стороне (покупателю), а покупатель обязуется принять этот товар и уплатить за него определенную денежную сумму (цену) (статья 415 ГК КР). Договор купли-продажи является консенсуальным, возмездным и двусторонним гражданско-правовым договором.

Договор купли-продажи относится к числу традиционных институтов гражданского права КР, имеющих многовековую историю развития. Если обратиться к истории со времен римского права, то заметим, что основная хозяйственная цель договора купли-продажи заключается в том, чтобы в хозяйство покупателя поступили те или иные нужные для него вещи[1]. Наиболее эффективное правовое средство для достижения этой цели состоит в том, чтобы сделать покупателя собственником необходимых вещей. Большинство случаев наделения субъекта правом собственности происходит именно в рамках договора купли-продажи.

В современных условиях купля-продажа является наиболее важным договором во всех странах с рыночной экономикой и составляет основу гражданского оборота любого цивилизованного государства. Сфера применения договора купли-продажи значительно расширяется и в нашей стране, с его помощью успешно осуществляется регулирование специфических отношений в имущественном обороте.

[1] *Новицкий И.В., Луиц Л.А.* Общее учение об обязательстве. – М.: Госюриздат, 1954. – С. 27.

КРнын жарандык мыйзамдарына ылайык келишим түзүү үчүн келишимдин бардык колдонулган шарттары боюнча тараптар макулдашуусу керек. КР ЖКнын 393-беренесине ылайык эгерде жактардын ортосунда тийиштүү учурлардагыдай түрдө келишимдин бардык олуттуу шарттары боюнча макулдашууга жетишилсе, келишим түзүлгөн болуп эсептелет. Олуттуу деп келишимдин предмети жөнүндөгү шарттар, мындай түрдөгү келишимдер үчүн олуттуу же зарыл катары мыйзамдарда аталган шарттар, ошондой эле жактардын биринин билдирүүсү боюнча макулдашууга жетишүүгө тийиш болгон шарттар эсептелет.

Соода-сатык келишиминин предмети ачык-айкын буюмзаттын белгилүү бир саны болуп саналат (алардын жүгүртүлүшүнө карата талаптар сакталган ар кандай буюмдар). Келишим эгерде тараптар сатылуучу буюмзаттын аталышын жана санын аныктаган учурда гана түзүлдү деп эсептелет. Буюмзаттын ар түрдүүлүгү, саны жана толуктугу келишимдин жактары жагынан белгиленет жана сатуучу буюмзаттын сапатына кепилдик берүүнү карашы мүмкүн. Буюмзаттын баасы (же аны аныктоо тартиби) жактар тарабынан белгиленет, эгерде баа келишимде белгиленбесе, ал ошол сыяктуу буюмзаттар үчүн ушундай жагдайларда сатылуучу товардын баасына бирдей жана жалпы эрежелер боюнча аныкталат.

Соода-сатык келишиминин субъекттери сатуучу жана сатып алуучу болуп саналат. Келишимдин субъекттерине карата Кыргыз Республикасынын жарандык кодекси белгилеген ченемге ылайык сатуучу

Для заключения договора в соответствии с гражданским законодательством КР необходимо соглашение сторон по всем существенным условиям договора. Согласно статье 393 ГК КР, договор считается заключенным, если между сторонами в требуемой в надлежащих случаях форме достигнуто соглашение по всем существенным условиям договора. Существенными являются условия о предмете договора, условия, которые названы в законодательстве как существенные или необходимые для договоров данного вида, а также все те условия, относительно которых по заявлению одной из сторон должно быть достигнуто соглашение.

Предметом договора купли-продажи является определенное количество конкретного товара (любых вещей, в отношении которых соблюдены требования к их оборотоспособности). Договор считается заключенным только в случае, если стороны определили наименование и количество продаваемого товара. Ассортимент, качество и комплектность товара устанавливаются сторонами договора, и может быть предусмотрено предоставление продавцом гарантии качества товара. Цена товара (или порядок ее определения) устанавливается сторонами, в случае если цена договором не установлена, она определяется по общим правилам и равна цене товара, продаваемого при аналогичных обстоятельствах за аналогичные товары.

Субъектами договора купли-продажи являются продавец и покупатель. В соответствии с той нормой, установленной Гражданским кодексом Кыргызской Республики в отношении субъектов договора, требуется,

сатылуучу мүлктүн менчик ээси болуп саналышы талап кылынат, ал эми сатып алуучу ар кандай ишке жарамдуу жак болушу мүмкүн. Бирок сатуучу тарабынан алдыда түзүлө турган же сатып алууга келишим түзүүгө жол берилет.

Соода-сатык келишиминин түрлөрүнө карата Кыргыз Республикасынын жарандык кодексинде белгиленген жалпы эреже колдонулат, бирок соода-сатык келишимдеринин айрым түрүнө карата чоң өзгөчөлүк бар.

Соода-сатык келишиминде КРнын жарандык мыйзам актыларынын алкагында жактардын жоопкерчиликтери каралууга тийиш. Сатуучу өзүнүн милдеттери боюнча келишимге ылайык үчүнчү жактардын укугунан бош буюмзатты берүү милдетин бузса, жоопкерчилик тартат. Эгерде соодасатык келишими аткарылганга чейин келип чыккан негиздер боюнча үчүнчү жак буюмзатты алып коюу жөнүндө сатып алуучуга доо койсо, сатып алуучу ишке катышууга сатып алуучуну тартууга милдеттүү. Эгерде буюмзат үчүнчү жак тарабынан сатып алуучудан алынып койсо, сатуучу сатып алуучу тарткан зыяндын ордун толтуруп берүүгө милдеттүү. Сатуучу сатылган буюмзатка үчүнчү жактардын укуктары тууралуу билгенин же билүүгө тийиш экендигин далилдей алса, жоопкерчиликтен бошотулат.

СООДА УКУГУ – бул көптөгөн чет мамлекеттерде соода жүгүртүү жана жарандык жаатында келип чыгуучу жарандык укук мамилелери менен катар эле жөнгө салуучу өз алдынча укук тармагы.

чтобы продавец был собственником продаваемого имущества, а покупателем может быть любое дееспособное лицо. Однако допускается заключение договора по продаже товара, который будет создан или приобретен продавцом в будущем.

В отношении формы договора куплипродажи действуют общие правила о форме сделок, установленные Гражданским кодексом Кыргызской Республики, но большая специфика существует в отношении отдельных видов купли-продажи.

В договоре купли-продажи должна быть предусмотрена ответственность сторон в рамках гражданского законодательства КР. Продавец несет ответственность, согласно договору, по своим обязанностям при нарушении обязанности передать товар свободным от прав третьих лиц. Если третье лицо по основанию, возникшему до исполнения договора купли-продажи, предъявит покупателю иск об изъятии товара, покупатель обязан привлечь продавца к участию в деле. В случае когда товар будет все же изъят у покупателя третьими лицами, продавец обязан возместить покупателю понесенные им убытки. Продавец освобождается от ответственности, если докажет, что покупатель знал или должен был знать о правах третьих лиц на проданный товар.

ТОРГОВОЕ ПРАВО – это самостоятельная отрасль права, регулирующая наряду с гражданским правом отношения, возникающие в сфере гражданского и торгового оборота во многих зарубежных странах.

Атайын соода кодекстери бар мамлекеттерде, алсак, жарандык укугунун дуализм орун алган Францияда, Германияда жана Японияда соода укугу сооданы, ошондой эле бүтүндөй ишкердикти жөнгө салат. Европанын айрым өлкөлөрүндө, алсак, Швейцарияда, Италияда соода укугу менен жарандык укуктун ортосундагы чек шарттуу мүнөзгө ээ, ошол себептүү жогорудагы мамлекеттердин соода кодекстери көптөгөн укук ченемдерин бирдиктүү жарандык кодексе киргизишкен.

СОТТУН АНЫКТАМАСЫ – соттук отурумда сот чыгарган сот актысы.

КР ЖПКнын 225-беренеси боюнча иш маңызы чечилбей калган сот актысы аныктама түрүндө өз алдынча соттошу документи катары сот тарабынан кеңешүү бөлмөсүндө чыгарылат. Анча татаал эмес маселелерди чечүүдө сот кеңешүү бөлмөсүнө барбай эле аныктама чыгаралат. Мындай аныктама сот отурумунун токтомуна жазылат жана кабыл алынар замат дароо жарыя кылынат, Кыргыз Республикасынын жарандык процессуалдык кодексинде белгиленген мөөнөттө даттанылышы мүмкүн.

Соттук аныктамада төмөндөгүлөр көрсөтүлүүгө тийиш: 1) аныктама чыгарылган күнү жана орду; аныктама чыгарган соттун аталышы, курамы жана сот отурумунун катчысы; ишке катышкан жактар, талаш предмети; аныктама чыгарылган маселе; тыянак чыгарууда сот негизденген жүйөлөр жана ал жетекчиликке алган мыйзамдарга шилтемелер; соттун

В странах, где имеются специальные торговые кодексы, в частности, во Франции, в Германии и Японии, где существует дуализм (двойственность) гражданского права, торговое право регулирует сферу торговли и предпринимательскую деятельность вообще. Граница между нормами торгового и грждданского права в некоторых европейских странах, в частности в Швейцарии, Италии, является условной, поэтому многие нормы Торгового кодекса этих стран включили нормы в единый Гражданский кодекс.

ОПРЕДЕЛЕНИЕ СУДА – судебные акты, выносимые судами на судебных заседаниях.

Согласно статье 225 ГПК КР, акт суда, которым дело не разрешается по существу, выносится в форме определения судом в совещательной комнате в виде самостоятельного процессуального документа. При разрешении несложных вопросов суд может вынести определение, не удаляясь в совещательную комнату. Такое определение заносится в протокол судебного заседания и оглашается немедленно после его принятия, может быть обжаловано в установленные Гражданским процессуальным кодексом Кыргызской Республики случаях и сроки.

В судебном определении должны быть указаны: 1) дата и место вынесения определения; 2) наименование суда, вынесшего определение, состав и секретарь судебного заседания; 3) лица, участвующие в деле, и предмет спора; 4) вопрос, по которому выносится определение; 5) мотивы, по которым суд пришел к своим выводам, и ссылка на законы, которыми

токтому; эгер аныктама даттанууга жатса, ага даттануунун тартиби жана мөөнөтү (КР ЖПКнын 226-беренеси).

СОТТУК АЙЫПТАР – КР жарандык-процессуалдык укугунда юридикалык жоопкерчилик чарасы жана мүлк жазасы.

Соттук айыптар ишке катышуучу жана сот акыйкатына көмөктөшүүчү жактарга, ошондой эле башка субъектилерге мыйзам же сот тарабынан аларга жүктөгөн соттошуу милдеттенмелерди аткарбаганы, сот отурумунда тартип бузуу, соттун чакыруусуна себепсиз келбөө, соттун тапшырмаларын өз убагында аткарбоо ж.б. үчүн колдонулат.

СОТТУК АТКАРУУЧУ – мамлекеттик кызматта турган, ага мыйзам менен соттук актыларды жана башка органдардын актыларын аткаруу милдети жүктөлгөн кызмат адамы.

Соттук аткаруучу бул КРнын жараны, жашы жыйырма бешке чыккан, жогорку юридикалык билими бар, соттолбогон жана ден соолугу боюнча ага жүктөлгөн милдеттерди аткарууга жөндөмдүү адам боло алышы мүмкүн («Кыргыз Республикасындагы аткаруу өндүрүшү жөнүндө жана соттук аткаруучулардын макамы тууралуу» мыйзамынын 4-жана 5-беренелери).

СОТТУК ЧЫГЫМДАР – КРнын жарандык соттошу (процесс) укугунда жарандык иштерди кароого жана чечүүгө байланыштуу катышуучу-

суд руководствовался; 6) постановление суда; 7) порядок и срок обжалования определения, если оно подлежит обжалованию (статья 226 ГПК КР).

СУДЕБНЫЕ ШТРАФЫ – в гражданско-процессуальном праве КР понимаются как мера юридической ответственности и представляют собой имущественную санкцию.

Судебные штрафы применяются к лицам, участвующим в деле и содействующим правосудию, а также к иным субъектам за неисполнение возложенных на них законом или судом процессуальных обязанностей, таких как нарушение порядка на судебном заседании, неявка на заседание суда без уважительных причин по вызову суда, несвоевременное выполнение задания суда, и т.д.

СУДЕБНЫЙ ИСПОЛНИТЕЛЬ – должностное лицо, состоящее на государственной службе и выполняющее возложенные на него законом задачи по исполнению судебных актов и актов других органов

Судебным исполнителем может быть гражданин КР, достигший двадцатипятилетнего возраста, имеющий высшее юридическое образование, не имеющий судимости и способный по состоянию здоровья исполнять возложенные на него обязанности (статьи 4 и 5 Закона «Об исполнительном производстве и о статусе судебных исполнителей в Кыргызской Республике»).

СУДЕБНЫЕ РАСХОДЫ – в гражданском процессуальном праве КР понимаются затраты, которые несут участвующие в деле лица в связи с

лар тарта турган чыгымдар. Соттук чыгымдар өндүрүштөгү иш боюнча жана чечимдерди, аныктамаларды, токтомдорду аткарууга байланышкан мамлекеттик алымдардан жана коромжулардан турат.

Өзгөчө өндүрүштөгү иш боюнча даттануудан, арыздануудан, жогору жакка (апелляциялык) даттануудан мамлекеттик алымдар алынат. Соттук чыгымдарга: а) сыноочторго (эксперттерге) жана күбөлөргө төлөнүүчү тиешелүү сумма; б) жеринде ги өндүрүш иштери жана сот чечимдерин аткарууга байланышкан чыгымдар; в) жоопкерди издөөгө кеткен чыгым кирет.

ССУДА – бул буюмду (мүлктү) же башка материалдык баалуулуктарды келишимдин негизинде акысыз колдонууга берүү, б.а., ал акысыз пайдалануу келишиминин негизинде турмушка ашат. Ссудага берилип жаткан буюмдун ээси же ал ыйгарым укук берген жак ссудага берүүчү болалат.

СУБСТИТУЦИЯ (лат. substituo – ордуна коем, ордуна берем) – укук теориясы боюнча: биринчиден, касиеттери жана арналышы боюнча биринчини экинчи менен алмаштыруу; экинчиден, мурас укугунда негизги мураскор мурас укугун аткарууга киришпесе, мурас калтыруучунун керээзге кошумча мураскорду (субститутту) дайындоосу; үчүнчүдөн, эл аралык укукта – бул мамлекеттердин материалдык жоопкерчилигинин бир формасы же кайтарып берүүнүн (реституциянын) бир түрү.

рассмотрением и разрешением гражданского дела. Судебные расходы состоят из государственной пошлины и издержек, связанных с производством по делу и исполнением решений, определений и постановлений.

Сжалоб, заявлений по делам особого производства, апелляционных жалоб взимается государственная пошлина. К судебным расходам относятся: а) суммы, касающиеся оплаты экспертам и свидетелям; б) расходы, связанные с производством на местах и исполнением судебных решений; в) расходы по поиску ответчика.

ССУДА – это передача вещи (имущества) или других материальных ценностей в безвозмездное пользование на договорной основе, т.е. ссуда осуществляется на основании договора безвозмездного пользования. Ссудодателем может быть собственник передаваемой в ссуду вещи или лицо, уполномоченное собственником.

СУБСТИТУЦИЯ (лат. substituo – ставлю вместо, передаю взамен) – в теории права понимаются: во-первых, как замещение одного обычно сходного по свойствам и по назначению другим; во-вторых, в наследственном праве назначение наследодателем в завещании дополнительного наследника (субститута) на случай, если основной наследник почему-либо не вступит в права наследства; в-третьих, в международном праве – одна из форм материальной ответственности государств или разновидности реституции.

СУБЪЕКТИВДҮҮ УКУК – жеке же юридикалык жактардын кызыкчылыктары боюнча кандайдыр бир максатка жетүүгө багытталган жүрүм-турумунун мыйзам менен камсыздалган чарасы.

КРнын жарандык укугунда субъективдүү укуктун өбөлгөсү болуп укукка жөндөмдүүлүк саналат, б.а., жалпы (абстракттуу) укукка ээлик кылуу. Субъективдүү укук айкын укук мамилелеринин зарыл бөлүгү болуп саналат жана ал юридикалык фактынын негизинде келип чыгат. Эгерде жеке жана юридикалык жактардын субъективдүү укуктары бузулса, ал бекитилген мыйзам тартиби боюнча сотто же башка мамлекеттик органда корголот.

СУДЬЯ (англ. judge) – укук теориясында сот бийлигин жүргүзө турган мамлекеттик кызматкер.

«Кыргыз Республикасынын судьяларынын макамы жөнүндө» мыйзамынын 1-беренесине ылайык, Конституцияда жана «Кыргыз Республикасынын судьяларынын макамы жөнүндө» мыйзамында каралган тартипте сот адилеттигин жүзөгө ашырууга ыйгарым укуктуу жана өзүнүн милдеттерин кесипкөйчө аткарган адамдар судья деп саналат.

Жогорку сотко 40тан жаш эмес, 70 жаштан улуу эмес, жогорку юридикалык билими жана юридикалык кесип боюнча он жылдан кем эмес, аның ичинде беш жыл судьялык иш кылган Кыргыз Республикасынын жараны судья болушу мүмкүн.

Жогорку соттун конституциялык палатасына 40тан жаш эмес, 70 жаштан улуу эмес, жогорку юридикалык билими жана юридикалык кесип боюнча он беш жылдан кем эмес иштеген, мамлекеттик жана расмий тилдерди билген Кыргыз Республикасынын жараны судья боло алат («Кыргыз Республикасынын судьяларынын макамы жөнүндө» мыйзамынын 15-беренеси).

СУБЪЕКТИВНОЕ ПРАВО – обеспеченная законом мера возможного поведения физических или юридических лиц, направленного на достижение определенных целей, для удовлетворения их интересов.

В гражданском праве КР предпосылкой субъективного права является правоспособность, т.е. общая (абстрактная) способность иметь права. Необходимым элементом конкретного правоотношения выступают субъективные права, и соответственно оно возникает на основании юридического факта. Если нарушено субъективное право физических или юридических лиц, то оно защищается в суде или ином государственном органе в установленном законом порядке.

СУДЬЯ (англ. judge) – в теории права понимается как должностное лицо государства, являющееся носителем судебной власти.

В соответствии со статьей 1 Закона «О статусе судей Кыргызской Республики» судьями являются лица, наделенные в порядке, предусмотренном Конституцией и Законом «О статусе судей Кыргызской Республики», полномочиями осуществлять правосудие и исполняющие свои обязанности на профессиональной основе.

Судьей Верховного суда может быть гражданин Кыргызской Республики не моложе 40 лет и не старше 70 лет, имеющий высшее юридическое образование и стаж работы по юридической профессии не менее десяти лет, в том числе пятилетний стаж судейской работы.

Судьей Конституционной палаты Верховного суда может быть гражданин Кыргызской Республики не моложе 40 лет и не старше 70 лет, имеющий высшее юридическое образование и стаж работы по юридической профессии не менее пятнадцати лет, владеющий государственным и официальным языками (статья 15 Закона «О статусе судей Кыргызской Республики»).

Жергиликтүү соттордун судьяларына 30 жаштан жаш эмес жана 65 жаштан улуу эмес, жогорку юридикалык билими жана юридикалык кесиби боюнча беш жылдан кем эмес иштеген Кыргыз Республикасынын жараны боло алат («Кыргыз Республикасынын судьяларынын макамы жөнүндө» мыйзамынын 17-беренеси).

Судьей местного суда может быть гражданин Кыргызской Республики не моложе 30 лет и не старше 65 лет, имеющий высшее юридическое образование и стаж работы по юридической профессии не менее пяти лет (статья 17 Закона «О статусе судей Кыргызской Республики»).

СЫЙЛЫК БЕРҮҮГӨ АЧЫК УБАДА – жарыяда көрсөтүлгөн укуктук аракетти анда көрсөтүлгөн мөөнөттө аткарган кишиге акчалай сыйлык төлөп берүү же башка сыйлык берүү (сыйлоо) жөнүндө ачык жарыялаган жак убада кылынган сыйлыкты тийиштүү иш жасаган ар бир адамга, атап айтканда, жоголгон буюмду тапкан же сыйлык жөнүндө жарыя кылган жакка зарыл маалыматты билдирген адамга төлөп берүүгө милдеттенүү (КР ЖКнын 989-беренеси).

ПУБЛИЧНОЕ ОБЕЩАНИЕ НАГРАДЫ – публичное объявление о выплате денежного вознаграждения или о выдаче иной награды (о выплате награды) тому, кто совершит указанное в объявлении правомерное действие в указанный в нем срок, и обязанность выплатить обещанную награду любому, кто совершил соответствующее действие, в частности, отыскал утраченную вещь или сообщил лицу, объявившему о награде, необходимые сведения (статья 989 ГК КР).

Т

ТАБИГЫЙ КЫРСЫК – КРнын жарандык укугунда адамдын тааирине баш ийбеген (табигый, жаратылыш кубулуштары, суу ташкыны, жер титирөө, кар күрткүсү ж.б.у.с.) көрүнүштөр. Жаратылыш кырсыктары башталаар замат мамлекеттик

СТИХИЙНОЕ БЕДСТВИЕ – в гражданском праве КР понимается как событие, не поддающееся влиянию человека (естественные, природные явления, наводнение, землетрясение, снежный занос и т.п.). Наступлением стихийных бедствий компетентные

ишбилги органдар өзгөчө кырдаалды жарыялайт.

Жаратылыш кырсыктары окуя катары юридикалык фактылардын бир түрү болуп эсептелет, анын мыйзам менен байланышынан укуктук мамиле келип чыгат.

ТАБЫЛГА – бул жоголгон буюмду таап алуу, ал эми укуктук жагынан – табылган буюмду менчиктөөнү жөнгө салуучу КРнын жарандык укугунун ченемдери (КР ЖКнын 229-беренеси).

Кыргыз Республикасынын жарандык кодексинде бекитилген укук ченемдери башынан эле жоголгон буюмду таап алган жак дароо эле аны жоготкон адамга, же аны тааныгандарга билдирип, кайтарып берүүсү, ошондой эле аны өзүндө сактоого же болбосо сактоо үчүн милицияга, тиешелүү мамлекеттик органга же анда корсотүлгөн жактарга берүү укугу каралган. Буюмду таап алган жак аны атайын же олдоксондук менен капысынан жоготуп же бузуп алса, буюмдун наркынын алкагында ага жооп берет.

Эгерде милиция же жергиликтүү өз алдынча башкаруу органына табылга тууралуу билдирген күндөн кийинки үч айдын аралыгында буюмду алууга ыйгарым укуктуу жак аныкталбаган учурда буюмду таап алган жак аны өзүнүн менчигине өткөрүү укугуна ээ болот, мындай шарттан баш тарткан учурда табылга муниципалдык менчигине өткөрүлөт.

государственные органы объявляют чрезвычайное обстоятельство.

Стихийное бедствие как событие является одним из видов юридических фактов, с которыми закон связывает возникновение правоотношений.

НАХОДКА – это обнаружение потерянной вещи, а с юридической стороны – нормы гражданского права КР, регулирующие приобретение найденной вещи в собственность (статья 229 ГК КР).

Правовая норма, закрепленная в Гражданском кодексе Кыргызской Республики как исходная, заключается в том, что нашедший потерянную вещь обязан немедленно уведомить об этом лицо, потерявшее ее, или собственника вещи или кого-либо другого из известных ему лиц, имеющих право получить ее, и возвратить найденную вещь этому лицу, а также вправе хранить вещь у себя либо сдать на хранение в милицию, соответствующему государственному органу или указанному ими лицу. Нашедший вещь отвечает за ее утрату или повреждение лишь в случае умысла или грубой неосторожности и в пределах стоимости вещи.

Если же в течение трех месяцев с момента заявления о находке милиции или органу местного самоуправления лицо, управомоченное на получение утерянной вещи, не будет установлено и не заявит о своем праве на вещь нашедшему ее лицу либо органу внутренних дел или органу местного самоуправления, нашедший вещь приобретает право собственности на нее или при отказе от приобретения найденной вещи в собственность она поступает в муниципальную собственность.

КР ЖКнын 260-беренесине ылайык, жоголгон буюмду таап алган жак анын ээсинен, же буюм мамлекеттик менчикке откорулгон учурда тиешелүү мамлекеттик органдан буюмду сактоо, откорүп берүү, ошондой эле буюмду алууга ыйгарым укуктуу жакты табууга байланыштуу чыгымдардын ордун толтуруусун талап кылууга укуктуу. Мындан тышкары, жоголгон буюмду таап алып, буюм ээсине кайтарган жак менчик ээсинен табылганын наркынын 20 пайызына чейинки сый акыны талап кылууга укуктуу. Бирок жоголгон буюмду таап алган жак табылга тууралуу билдирбей койсо же аны жашырып алууга аракет кылса мындай укук берилбейт.

ТАЛАП КЫЛУУНУ БАШКАГА БЕРҮҮ – милдеттенменин негизинде насыячыга таандык болгон укук (талап) башка жакка бүтүм боюнча (талапты откорүп берүү) берилиши. Талап кылууну башка жакка берүү карызкордун макулдугусуз насыячынын керт башы карызкор үчүн маанилүү болгон милдеттенмелер боюнча болбойт (КР ЖКнын 314-жана 316-беренелери).

ТАЛАШСЫЗ ФАКТЫЛАР – КРнын жарандык жана жарандык сотгошуу (процессуалдык) укуктарында эгер доогердин жана жоопкердин түшүндүрмосу менен, ошондой эле бир тараптын ырастоосу жана экинчи тараптын моюнга алуусу менен далилденсе, жарандык иштин туура чечилиши үчүн мааниси бар жагдайлар.

ственность она поступает в муниципальную собственность.

В соответствии со статьей 260 ГК КР лицо, нашедшее и возвратившее потерянную вещь, вправе получить от этого лица, а в случаях перехода вещи в государственную собственность – от соответствующего государственного органа – возмещения необходимых расходов, связанных с хранением, со сдачей или с реализацией вещи, а также затрат на обнаружение лица, управомоченного на получение вещи. Кроме того, лицо, нашедшее и возвратившее вещь, вправе потребовать от лица, управомоченного на получение вещи, вознаграждения в размере до 20 процентов ее стоимости. Это право не возникает, если нашедший вещь не заявил о находке или пытался ее утаить.

УСТУПКА ТРЕБОВАНИЯ – передача права (требования), принадлежащего кредитору на основании обязательства, другому лицу по сделке. Уступка требования не допускается без согласия должника по обязательству, в котором личность кредитора имеет существенное значение для должника (статьи 314 и 316 ГК КР).

БЕССПОРНЫЕ ФАКТЫ – в гражданском и гражданско-процессуальном праве КР понимаются как обстоятельства, значимые для правильного разрешения гражданского дела, если они подтверждаются объяснениями истца и ответчика, а также утверждением одной стороны и признанием другой.

ТАЛАШТАРДЫ ЖӨНДӨӨНҮН ДООМАТ ТАРТИБИ – бул сотко чейин насыя берүүчү менен карызкордун ортосундагы талаш маселелерди жөнгө салуу боюнча жарандык укуктарды коргоонун түрү.

Талаштарды жөнгө салуунун доомат коюу тартиби боюнча насыя берүүчү карызкорго ага таандык милдеттенмелерди аткаруу жөнүндө талап (доомат) коюуга, ал эми карызкор ага белгиленген мөөнөттө жооп берүүгө милдеттүү. Карызкор доматты аткаруудан толугу менен, же жарым-жартылай баш тартканда болбосо, андан жооп алалбаганда насыя берүүчү сотко доо берүүгө укуктуу.

ТАПШЫРМА – КРнын жарандык укугунда тапшырма келишими аркалуу ортомчулук кызмат көрсөтүү (Тапшырма келишимин караңыз).

ТАПШЫРМА КЕЛИШИМИ – бир тарап (ишеним берилген) экинчи тараптын (ишеним берүүчүнүн) атынан белгилүү бир юридикалык ишти аткарууга милдеттенген макулдашуу (КР ЖКнын 802-беренеси).

Тапшырма келишими Кыргызстандын заманбап укук тармагы үчүн салттуу келишим болуп саналат, анткени ал өз алдынча келишимдин бир түрү катары белгилүү жана биздин мыйзамчыларыбыз аны 1964-жылкы Кыргыз Советтик Социалисттик Республикасынын жарандык кодексинен алышкан.

Учурдагы келишим жарандар жана юридикалык жактар түрдүү себептерден улам жарандык иш жүгүртүүнүн субъектиси катары түздөн-түз катышуусу мүмкүн болбогон ар

ПРЕТЕНЗИОННЫЙ ПОРЯДОК УРЕГУЛИРОВАНИЯ СПОРОВ – это форма защиты гражданских прав, представляющая собой урегулирование спорных вопросов между кредитором и должником до передачи спора в суд.

При претензионном порядке урегулирования споров кредитор обязан предъявить должнику требование (претензию) об исполнении лежащей на нем обязанности, а должник – дать на нее ответ в установленный срок. При полном или частичном отказе должника удовлетворить претензию или неполучении от него ответа кредитор вправе предъявить иск в суд.

ПОРУЧЕНИЕ – в гражданском праве КР понимается как оказание посреднических услуг через договор поручения (см. Договор поручения).

ДОГОВОР ПОРУЧЕНИЯ – это соглашение, в силу которого одна сторона (поверенный) обязуется совершить от имени и за счет другой стороны (доверителя) определенные юридические действия (статья 802 ГК КР).

Договор поручения для современной правовой системы Кыргызстана является традиционным договором, так как договор поручения как самостоятельный вид договора известен и воспринят нашим законодательством из Гражданского кодекса Киргизской Советской Социалистической Республики 1964 г.

В современных условиях договор поручения применяется в различных сферах жизнедеятельности граждан и юридических лиц, когда они, как субъекты гражданского

кандай кырдаалдарда пайдаланылат. Мисалы, тигил же бул жак мыйзамга (катышуу үчүн аракет жөндөмдүүлүгү жок болгон учурда) же белгилүү бир турмуштук кырдаалга (ооруса, колу бош эмес болсо) байланыштуу өз укук-милдеттерин аткаруусу мүмкүн болбогон учур. Ошондой эле атайын билимин же сотто өкүлдүн тажрыйбасын колдонуу үчүн да өкүлдөрдүн кызматтарына кайрылган учурлар кездешет. Ишкердиктин өнүгүшү жана жабдуу, өнөктөштөрдү издөө, маркетинг, юридикалык тейлөө сыяктуу кызматтарды көрсөтүүчү фирмалардын пайда болушу менен мындай мамиле чарбалык коомдордун (акционердик коомдун жыйналышында акционердин өкүлчүлүгү, баалуу кагаздар менен операцияларды аткаруу ж.б.) катышуусундагы мамилелерде байкалат.

Тапшыруу келишими тил табыштык (консенсуалдык), эки тараптуу, айрыкча акы төлөбөй турган же акы төлөнүүчү келишим болуп саналат.

КР ЖКнын 803-беренесине ылайык, тапшыруу келишими ишеним берүүчү менен ишеним артылган жактын ортосундагы мамилелерди жөнгө салуу үчүн жазма түрүндө түзүлөт. Тапшыруу келишиминин жазма түрүн сактабай коюу жалпы натыйжага кедерин тийгизет. Келишимдин тараптары ишеним берүүчү жана ишеним артылган жак деп аталат да, келишимдин предмети материалдык эмес ортомчу кызматтарды көрсөтүүнүн негизги шарты болуп эсептелет.

оборота, не могут в силу различных обстоятельств непосредственно принимать участие. Например, когда представляемый не может лично осуществить свои права и обязанности в силу закона (когда личному участию препятствует отсутствие у него дееспособности) или конкретных жизненных обстоятельств (когда личное участие невозможно из-за болезни, занятости и т.д.). Кроме того, существует ряд случаев, когда к услугам представителей прибегают для того, чтобы воспользоваться специальными знаниями, квалификацией или опытом представителя в суде и т.д. В связи с развитием предпринимательской деятельности и появлением фирм, оказывающих услуги по снабжению, поиску партнеров, маркетингу, юридическому обслуживанию и т. п. Особенно это заметно в отношениях с участием хозяйственных обществ: представительство акционера на собрании акционерного общества, совершение операций с ценными бумагами и т.д.

Договор поручения является консенсуальным, взаимным, преимущественно безвозмездным или возмездным договором.

В соответствии со статьей 803 ГК КР договор поручения заключается в письменной форме для урегулирования отношений между доверителем и поверенным. Несоблюдение письменной формы договора поручения влечет общие последствия несоблюдения простой письменной формы. Стороны в договоре именуются доверителем и поверенным, существенным условием является его предмет – оказание нематериальных посреднических услуг.

ТАРА (кача, идиш) – буюмзатты сактоо жана ташуу маалында анын сакталуусун камсыз кылуучу идиш (баллон, челек, кап, ящик ж.б.). КРнын жарандык укугунда тара көптөгөн келишимдердин жүйөсү, алардын олуттуу шарттарынын бири болушу мүмкүн.

ТАРТУУ КЕЛИШИМИ – бул бир тарап (тартуулоочу) көзү тирүү кезинде экинчи тарапка (тартуу алуучуга) буюмду менчикке акысыз берет же берүүгө милдеттенет, же ага берген же берүүгө милдеттенген, ага өзүнө карата же үчүнчү жакка карата мүлк укугун (талабын) берген же берүүгө милдеттенген, аны өз алдындагы же үчүнчү жактын алдындагы мүлк милдеттенмесинен бошоткон же бошотууга милдеттенген макулдашуу (КР ЖКнын 509-беренеси).

Тартуу келишиминин башка жарандык-укуктук келишимдерден айырмалоочу белгиси жана башкы шарты анын акысыз мүнөзү. Эки тарап тең (тартуулоочу жана тартууну алуучу) мүлктүк пайда акысыз берилип жаткандыгын айкын аңдап түшүнүшү керек. Андай болбогон учурда жарандык-укуктук келишимдин акы төлөбөө жоромолу менен байланыштуу чыр-чатак келип чыгышы жана тартуу соода-сатык катары бааланышы мүмкүн.

Юридикалык көз караштан алганда акы төлөбөөнүн берилүүчү баалуулукка тең баада (эквивалент)[1] болуп, туура келбей тургандыгын гана түшүнүү керек. Тартуулоочу тартуу

[1] *Шершеневич Г.Ф.* Учебник русского гражданского права (1907-жылы чыгарылышы боюнча). – М.: Спарк, 1995. – 337-б.

ТАРА – изделие (баллон, бочка, мешок, ящик и т.п.), обеспечивающее сохранность продукции (товаров) в процессе ее хранения и транспортировки. В гражданском праве КР тара может быть предметом многих договоров, в том числе существенным условием.

ДОГОВОР ДАРЕНИЯ – это соглашение, по которому одна сторона (даритель) при своей жизни безвозмездно передает или обязуется передать другой стороне (одаряемому) вещь в собственность либо передает или обязуется передать ей имущественное право (требование) себе или третьему лицу, либо освобождает или обязуется освободить ее от имущественной обязанности перед собой или перед третьим лицом (статья 509 ГК КР).

Отличительной чертой и главным условием договора дарения от других гражданскоправовых договоров является его безвозмездный характер. Обе стороны (даритель и одаряемый) должны ясно осознавать, что имущественные выгоды предоставляются безвозмездно. В противном случае возможен конфликт, связанный с презумпцией возмездности договора, и тогда дарение может быть квалифицировано, например, как купля-продажа.

С юридической точки зрения, под безвозмездностью следует понимать только то, что передаваемой ценности не соответствует эквивалент[1]. Это означает, что даритель не получает

[1] *Шершеневич Г.Ф.* Учебник русского гражданского права (1907 года выпуска). – М.: Спарк, 1995. – С. 337.

алуучу тараптан эч кандай утурлама берүү албайт. Утурлама буюм же укук берилсе, утурлама милдеттенме алса, келишим тартуу деп эсептелбейт. Мындан тышкары тартуу алуучу өз кезегинде тартуулоочуга кандайдыр бир мүлктүк пайданы бере алат. Мындай учурда тең баалуулук каралат жана макулдашуу соода-сатык же алмашуу катары бааланышы мүмкүн.

Тартуу келишиминин предмети болуп тартуулоочунун буюмду тартуу алуучунун менчигине берүү, мүлктүк укуктарын берүү, өзүнүн же үчүнчү жактын алдында милдеттенмелеринен бошонуу боюнча аракеттери саналат.

Ошентип, тартуу келишиминин предметин юридикалык объект катары үч бөлүккө бөлсө болот: 1) буюмдарды тартуу алуучунун менчигине өткөрүп берүү; 2) тартуулоочунун өзүнө болгон же үчүнчү жакка болгон мүлктүк укукту өткөрүп берүү; 3) тартуу алуучуну тартуулоочунун же үчүнчү жактын алдында мүлктүк милдеттенмеден бошотуусу.

Тартуу келишиминин предмети буюмдардан тышкары акча, баалуу кагаздар, чыгармачылык ишмердүүлүктүн натыйжалары, ошондой эле мүлктүк укуктарды өткөрүп берүү, өзүнүн же үчүнчү жактын алдында мүлктүк милдеттенмелерден бошотуу.

КРнын жарандык мыйзам актыларына ылайык тартуулоо келишиминин жактары болуп КРнын жарандык укугунун ар кандай субъекттери чыга алышат, буга субъекттик курамына жараша тартуулоого тыюу бар учурлар кирбейт, алар кыйла көп. Субъекттик курамга жараша каты-

никакого встречного предоставления со стороны одаряемого. При наличии встречной передачи вещи или права либо встречного обязательства договор не признается дарением. Вторым отличительным признаком договора дарения является увеличение имущества одаряемого за счет уменьшения имущества дарителя. Причем даритель, совершая дарение, должен осознавать, что он совершает это за счет уменьшения своего имущества.

Предметом договора дарения являются действия дарителя по передаче вещи в собственность одаряемого, по передаче имущественных прав, по освобождению от обязанностей перед собой или третьим лицом.

Таким образом, предмет договора дарения как юридический объект можно разбить на три части: 1) передача вещей в собственность одаряемого; 2) передача дарителем имущественного права самому себе либо третьему лицу; 3) освобождение одаряемого от имущественной обязанности перед дарителем либо перед третьим лицом.

Предметом договора дарения, кроме вещей, могут быть деньги, ценные бумаги, результаты творческой деятельности, а также передача имущественных прав, освобождение от имущественной обязанности перед собой или третьим лицом.

В соответствии с гражданским законодательством КР сторонами договора дарения могут выступать любые субъекты гражданского права КР, кроме случаев, где имеется запрет дарения в зависимости от субъектного состава, а их существует достаточно много. В зависимости от субъектного

шуучу (тартуулоочу) буюмдун менчик ээси же тартууга бериле турган укукка ээ болушу мүмкүн. Жарандык укуктун тили менен алганда, тартуу келишиминин субъекттери же тартуу келишиминин катышуучулары бир жагы тартуулоочу, экинчи жагы тартуу алуучу болуп саналат.

КР ЖКнын 510-беренесинде айтылгандай, тартуу келишиминин формасы тартуу келишиминин түрүнөн жана тартуу предметинен көз каранды. Тартуу келишиминин оозеки түрү бардык учурда каралган, бирок кыймылсыз мүлктү тартуулоо, келечекте тартуулоо убадасы жана юридикалык жак тараптан тартуулоо наркы КРнын мыйзам актыларында аныкталган эсептешүү көрсөткүчүнүн он эселенген өлчөмүнөн ашкан тартууну тартуулоо учурлары кирбейт. Бардык мындай учурда келишим оозеки түрдө гана түзөлөт. А тургай оозеки түзүлгөн тартуу келишими тартуу берүүчүнүн доосу боюнча сот тарабынан анык эмес деп табылышы мүмкүн. Кыймылсыз мүлктү тартуу келишими мамлекеттик каттоого жатат, бирок милдеттүү түрдө нотариалдык күбөлөндүрүүгө жатпайт. Мамлекеттик каттоодон өткөн учурдан тартып, тартуу алуучу бул кыймылсыз мүлктүн менчик ээси болуп калат.

ТАТААЛ БУЮМ – КР ЖКнын 28-беренеси боюнча эгерде теги ар кандай буюмдар бир бүтүн нерсени түзсө, бириктирүүнүн негизинде аныкталуучу багыт боюнча аны пайдалануунун мүмкүнчүлүк түзүлсө, алар бир буюм (татаал буюм). Эгерде келишимде башкача белгиленбесе, татаал буюм жаатында түзүлгөн бүтүмдүн күчү

состава участник (даритель) должен быть собственником вещи или обладателем права передаваемых в дар. На языке гражданского права субъекты договора дарения или участники договора дарения называются дарителем – одна сторона, а другая сторона – одаряемым.

Форма договора дарения зависит от вида договора дарения и от предмета дарения, об этом говорится в статье 510 ГК КР. Устная форма договора дарения предусмотрена для всех случаев, кроме дарения недвижимого имущества, обещания дарения в будущем и дарения юридическим лицом дара, стоимость которого превышает десять размеров расчетных показателей, установленных законодательными актами КР.Во всех этих случаях договор заключается только в письменной форме. Более того, договор дарения, заключенный устно, может быть признан судом недействительным по иску дарителя. Договор дарения недвижимого имущества подлежит государственной регистрации и не требует обязательного нотариального удостоверения. С момента государственной регистрации одаряемый становится собственником этого недвижимого имущества.

СЛОЖНЫЕ ВЕЩИ – в соответствии со статьей 28 ГК КР, если разнородные вещи образуют единое целое, позволяющее использовать его по назначению, определяемому существом соединения, они рассматриваются как одна вещь (сложная вещь). Действие сделки, заключенной по поводу сложной вещи, расспространяется на

анын бардык курамдык бөлүктөрүнө жайылтылат.

ТЕНДЕР (тоорук) – бул анын жардамы менен буюмзатты жөнөтүүгө, жумуштарды, кызмат көрсөтүүлөрдү жана кеңеш кызмат көрсөтүүнү КРнын «Мамлекеттик сатып алуулар жөнүндөгү» мыйзамы менен каралган тартипте жеңүүчүнү аныктоочу сынак (КРнын «Мамлекеттик сатып алуулар жөнүндөгү» мыйзамынын 1-беренеси).

ТЕНДЕРДИК ТАБЫШТАМА – бул тооруктарды өткөргөн учурда буюмзат жөнөтүүгө, кызмат көрсөтүү, жумуштарды жасоо жана кеңеш кызматын көрсөтүү жагынан жасалган сунуш (КРнын «Мамлекеттик сатып алуулар жөнүндөгү» мыйзамынын 1-беренеси).

ТИЛ КАТ (англ. receipt) – КРнын жарандык укугунда тигил же бул нерсени, кандайдыр бир суммадагы акчалай каражатты, квитанцияны алгандыгы күбөлөндүрүлүп, кол коюлган юридикалык документ.

ТИРИЛИК КӨТӨРМӨ КЕЛИШИМИ – КРнын жарандык укугунда жарандардын талаптарга ылайык өздүк, турмуштук, үй-бүлөлүк керектөөлөрүн канааттандырууну максат кылган тиричилик үчүн жарандык-укуктук жалдоо келишими.

КР ЖКнын 651-беренесине ылайык тирилик көтөрмө (подрядынын) келишими боюнча тиешелүү ишкерликти жүзөгө ашырып жаткан көтөрмөчү жарандын (буйрутмачынын) тапшырмасы боюнча буйрут-

все ее составные части, если договором не установлено иное.

ТЕНДЕР (торги) – это конкурс, посредством которого определяется победитель на поставку товаров, работ, услуг и консультационных услуг в порядке, предусмотренном Законом КР «О государственных закупках» (статья 1 Закона КР «О государственных закупках»).

ТЕНДЕРНАЯ ЗАЯВКА – это предложение на поставку товаров, оказание услуг, осуществление работ и оказание консультационных услуг при проведении торгов (статья 1 Закона КР «О государственных закупках»).

РАСПИСКА (англ. receipt) – в гражданском праве КР понимается как юридический документ с подписью, удостоверяющий получение подписавшим чего-либо, какой-либо суммы, квитанции.

БЫТОВОЙ ПОДРЯД – в гражданском праве КР понимается как гражданско-правовой договор бытового подряда, целью которого является удовлетворение личных, домашних, семейных потребностей граждан в соответствии с предъявляемыми требованиями.

В соответствии со статьей 651 ГК КР по договору бытового подряда подрядчик, осуществляющий соответствующую предпринимательскую деятельность, обязуется выполнить по заданию гражданина (заказчика)

мачынын тирилик же башка жеке муктаждыктарын канааттандырууга арналган айрым ишти аткарууга, ал эми буйрутмачы ишти кабыл алууга жана акы төлөөгө милдеттенет.

Тирилик көтөрмөсү ачык келишим, ал жарандык-укуктук келишимдерге мүнөздүү бардык белгилерге ээ. Бул – эки тараптуу, тил табыштык жана акы төлөнүүчү келишим.

Жарандардын өздүк, турмуштук, үй-бүлөлүк керектөөлөрүн канааттандырууга багытталган иш-аракеттердин жыйындысы тирилик көтөрмө келишиминин предмети болуп саналат, буйрутма берүүчү жана көтөрмөчү келишимдин жактары, алар өз ара макулдашуунун негизинде келишимдеги иштин наркын аныкташат.

ТОЛУК ШЕРИКТИК – КР ЖКнын 108-беренесине ылайык толук шериктик катары катышуучулары (толук шериктер) өздөрүнүн ортосунда түзүлгөн келишимге ылайык шериктиктин атынан ээлик кылуу ишкердигин жүргүзүп, анын милдеттенмелери боюнча ага таандык бүтүндөй мүлкү менен бири-бирине тилектеш түрдө жооп беришкен биримдик.

Толук шериктиктин фирмалык аталышы анын бардык катышуучусунун атын (аталышын), ошондой эле «толук шериктик» деген сөздү, бир же бир нече катышуучусунун атын (аталышын) «жана компания», ошондой эле «толук шериктик» деген сөздөрдү камтууга тийиш.

Каалаган жак бир гана толук шериктин мүчөсү болуу менен, алар шериктиктин уставдык капиталын түзөт. Толук шериктиктин уставдык капиталынын өлчөмүн, түзүүнүн тартибин жана мөөнөтүн шериктиктин

определенную работу, предназначенную удовлетворять бытовые или другие личные потребности заказчика, а заказчик обязуется принять и оплатить работу.

Договор бытового подряда является публичным, и ему присущи все характерные признаки гражданско-правовых договоров. Так, рассматриваемый договор двусторонний, консенсуальный и возмездный.

Результат выполненной работы, предназначенный для удовлетворения личных, домашних, семейных потребностей граждан, является предметом договора бытового подряда, стороны – заказчик и подрядчик – путем соглашения определяют цену работы в договоре.

ПОЛНОЕ ТОВАРИЩЕСТВО – в соответствии со статьей 108 ГК КР полным признается товарищество, участники которого (полные товарищи) в соответствии с заключенным между ними договором занимаются предпринимательской деятельностью от имени товарищества и солидарно друг с другом отвечают по его обязательствам всем принадлежащим им имуществом. Фирменное наименование полного товарищества должно содержать имена (наименования) всех его участников, а также слова «полное товарищество» либо имя (наименование) одного или нескольких участников с добавлением слов «и компания», а также слова «полное товарищество».

Любое лицо может быть участником только одного полного товарищества, в котором они образуют уставный капитал товарищества. Размер, порядок и сроки образования уставного капитала товарищества опреде-

уюштуруу документтери аныктайт. Катышуучулардын толук шериктиктин мүлкүндөгү үлүшү КРнын «Чарбалык шериктиктер жана коомдор жөнүндө» мыйзамынын эрежелери боюнча аныкталат.

Толук шериктикке жаңы катышуучуларды кабыл алуу толук шериктиктин бардык катышуучуларынын макулдугу менен гана мүмкүн болот жана кабыл алууда толук шериктиктин уюштуруу документтерине шериктиктин катышуучуларынын үлүштөрүнүн жаңы өлчөмү, шериктикти башкаруунун тартиби, шериктиктин жаңы катышуучусу өз салымын кошуу өлчөмү, тартиби, мөөнөтү жана ыкмасы, жаңы катышуучуну кабыл алууга байланыштуу башка шарттар жагындагы өзгөртүүлөр киргизилет.

Толук шериктиктин пайдасын жана зыянын бөлүштүрүү эгерде уюштуруу документинде же катышуучулардын макулдашуусунда башкача белгиленбесе, толук шериктиктин пайдасы жана зыяны катышуучулардын ортосунда алардын шериктиктин уставдык капиталына кошкон салымдарынын өлчөмүнө жараша бөлүштүрүлөт.

ТОСМО ДОО (англ. counter suit) – КРнын жарандык процессуалдык укугунда жоопкер иш боюнча чечим кабыл алынганга чейин алгачкы доо менен бирдикте карап чыгуу үчүн доогерге тосмо доо коюу укугу. Тосмо доо коюу доо коюу жөнүндө жалпы эрежелер боюнча жүргүзүлөт (КР ЖПКнын 138-беренеси).

Укук назариятында тосмо доо бузулган же талаштагы субъективдүү укугун, эркиндигин же мыйзам менен корголуучу кызыкчылыктарын

ляются учредительными документами. Доли участников в имуществе полного товарищества определяются по правилам, установленным Законом КР «О хозяйственных товариществах и обществах».

Прием новых участников в полные товарищества возможен лишь с согласия всех участников, и при этом необходимо внести изменения в учредительные документы с учетом относительно нового размера долей участников товарищества, порядка управления товариществом, размера, порядка, сроков и способа внесения новым участником товарищества своего вклада и иных условий, связанных с приемом нового участника.

Распределение прибыли и убытков полного товарищества осуществляется между участниками пропорционально размеру их вкладов в уставный капитал товарищества, если иное не установлено учредительным договором или соглашением.

ВСТРЕЧНЫЙ ИСК (англ. counter suit) – в гражданском процессуальном праве КР понимается как исковое требование, предъявляемое ответчиком к истцу в суде до принятия решения по делу для рассмотрения его совместно с первоначальным иском. Предъявление встречного иска производится по общим правилам о предъявлении иска (статья 138 ГПК КР).

В теории права встречный иск также понимается как средство защиты ответчика против предъявленного к нему иска по защите нарушенных

коргоо боюнча жоопкерге карата коюлган доого каршы коргоо каражаты катары да пайдаланылат.

КР ЖПКнын 139-беренесине ылайык тосмо доону кабыл алуу, эгерде: тосмо талап алгачкы талапка кошуу үчүн жөнөтүлсө; тосмо доону канаттандыруу алгачкы доону толугу менен же жарым жартылай канаттандырууну жокко чыгарса; тосмо жана алгачкы доолордун ортосунда өз ара байланыш бар болсо, аларды бирге карап чыгуу талашты кыйла тез жана туура карап чыгууга алып келсе, тосмо доону кабыл алат.

ТОТАЛИЗАТОР – КРнын жарандык укугунда оюн, мында анын катышуучусу божомол реалдуу, документ менен ырасталган фактыга жарым-жартылай же толугу менен дал келишине байланыштуу болгон оюндук, спорттук же башка социалдык мааниси бар мүмкүн болуучу түрүнө божомол жасоо менен болгон мелдеш.

Тотализаторду жүргүзүүдө келип чыгуучу жарандык-укук мамилелери КР ЖКнын 992-беренеси менен аныкталат. Ага ылайык, мамлекет, өз алдынча башкаруу органдары менен ыйгарым укуктуу мамлекеттик органынан лотереяларды, тотализаторлорду жана тобокел оюндарын ойнотуу үчүн уруксат алган жактардын ортосундагы, оюнчулардын ортосундагы жарандык-укук мамилелер келишим аркылуу жөнгө салынат. Бул келишим лотереялык билетти, дүмүрчөктү же дагы башка документти берүү менен тариздеет жана

или оспариваемых субъективных прав, свобод или охраняемых законом интересов.

Согласно статье 139 ГПК КР, встречный иск принимается к производству, если: он направлен к зачету первоначального иска; удовлетворение встречного иска исключает полностью или частично удовлетворение первоначального иска; между встречным и первоначальным исками имеется взаимная связь и их совместное рассмотрение приведет к более быстрому и правильному рассмотрению споров.

ТОТАЛИЗАТОР – в гражданском праве КР понимается как игорное заведение, где проводятся азартные игры, в которых участники заключают пари или делают предварительные прогнозы на все возможные варианты игровой, спортивной или иной социально значимой ситуации, где выигрыш зависит от частичного или полного совпадения прогноза с наступившими реальными событиями, а также документально подтвержденными фактами.

Гражданско-правовые отношения, возникающие при проведении тотализатора, определяются статьей 992 ГК КР, в котором говорится, что отношения между государством, органами местного самоуправления, лицами, получившими от уполномоченного государственного органа разрешение (лицензию) на проведение лотерей, тотализаторов (взаимных пари) и других основанных на риске игр, и участниками игр регулируются договором между организатором и участником игр. Такой договор оформляется выдачей лотерейного

оюндун катышуучусу лотереялык билеттин наркын, же оюнга катышуу үчүн дагы башка төлөм кошкон учурдан тартып учурдагы келишим түзүлдү деп табылат.

ТРАНСПОРТ (унаа) – КРнын аймагында катталган автомобиль, темир жол, аба, ички суу, шаардык электр унаасы (транспорту), ошондой эле КРнын менчигинде турган канжолдогу труба транспорту (КРнын «Транспорт жөнүндөгү» мыйзамынын 2-беренеси).

ТРАНСПОРТ КАРАЖАТЫН ЭЭЛИГИ МЕНЕН ИЖАРАЛОО – ижара келишими менен жүзөгө ашырылат, ага ылайык ээси унаа каражатын ижаралоо (убактылуу жалдоо) келишими боюнча ижарага берүүчү ижарага алуучуга унаа каражатын акы үчүн убактылуу ээлик кылууга, пайдаланууга берүүгө жана аны башкаруу, аны техникалык жактан пайдалануу боюнча кызматтарды өз күчү менен милдеттүү көрсөтүү (КР ЖКнын 571-беренеси).

Унаа каражатын ээлиги менен кошо ижаралоо келишими тил табыштык келишими болуп эсептелет жана ал мөөнөтүнөн көз карандысыз эле жазуу түрүндө түзүлүшү шарт. Келишимдин мөөнөтү ижара тууралуу жалпы ченемдер аркылуу жөнгө салынат.

Аталган келишим боюнча ижарачыга бир катар тейлөө кызматтары (алсак, ижарага берүүчү ижарачы үчүн ыңгайлуу болуп саналган ташып жеткирүүчү жолду таап берүү

билета, квитанции или иного документа и признается заключенным с момента оплаты участником стоимости лотерейного билета или иной оплаты участия в игре.

ТРАНСПОРТ – это зарегистрированный на территории КР автомобильный, железнодорожный, воздушный, внутренний водный, городской электрический транспорт, а также находящийся в собственности КР магистральный трубопроводный транспорт (статья 2 Закона КР «О транспорте»).

АРЕНДА ТРАНСПОРТНОГО СРЕДСТВА С ЭКИПАЖЕМ – осуществляется в соответствии с договором аренды, согласно которому при аренде (фрахтование на время) транспортного средства с предоставлением услуг по управлению и технической эксплуатации (договор аренды транспортного средства с экипажем) арендодатель обязан предоставить арендатору транспортное средство за плату во временное владение и пользование и оказывать своими силами услуги по управлению им и по его технической эксплуатации (статья 571 ГК КР).

Договор аренды транспортного средства с экипажем является консенсуальным договором и должен быть заключен только в письменной форме независимо от его срока. Срок в договоре регламентируется общими нормами об аренде.

По данному договору может быть предусмотрен более широкий круг услуг, предоставляемых арендатору (так, арендодатель может принять на себя обязанность избрать наиболее

милдеттенмесин алышы мүмкүн). Унаа каражатынын ээлигинин курамы жана анын дасыктыгы жактар үчүн милдеттүү болгон эрежелерине жана келишимдин шарттарына жооп бериши зарыл, эгерде жактар үчүн милдеттүү эрежелерде мындай талаптар бекитилбеген учурда ал кадимки унаа каражатынын түрүн пайдалануу талаптарына, келишимдин шарттарына дал келиши абзел. Унаанын ээлик мүчөлөрү ижара берүүчүнүн кызматкерлери бойдон калышат. Алар ижарага берүүчү менен эмгек мамилелерди сактап, анын техниканы пайдалануу жана башкаруу буйруктарына баш ийишет. Ошол эле учурда алар ижарачынын унаа каражатты коммерциялык пайдалануугa байланыштуу буйругуна да баш ийишет (КР ЖКнын 574-беренеси).

Ошентип, унаа каражатынын ээлик мүчөлөрү кош башкарууда болушат. Унаа каражаттарын техникалык пайдалануугa байланыштуу маселелерде ижарага берүүчүнүн, ал эми коммерциялык эксплуатациялоого байланыштуу маселелерде ижарачынын буйруктарын аткарышат.

ТРАНСПОРТ КАРАЖАТЫН ЭЭЛИГИ ЖОК ИЖАРАЛОО КЕЛИШИМИ – ижарага берүүчү ижарага алуучуга акы үчүн унаа каражатын башкаруу жана техникалык жактан пайдалануу боюнча кызмат көрсөтпөстөн убактылуу ээлик кылууга жана пайдалануугa берет (КР ЖКнын 581-беренеси).

Жогорудагы аныктамадан улам келишимдин эки жактуу: акы төлөнүүчү жана чыныгы (реалдуу) келишим. Бул келишимди түзүү

выгодный для арендатора маршрут перевозки). Состав экипажа транспортного средства и его квалификация должны отвечать обязательным для сторон правилам и условиям договора, а если обязательными для сторон правилами такие требования не установлены, то требованиям обычной практики эксплуатации транспортного средства данного вида и условиям данного договора. Члены экипажа остаются работниками арендодателя. Они сохраняют трудовые отношения с арендодателем, подчиняются распоряжениям арендодателя, относящимся к управлению и технической эксплуатации. В то же время они подчиняются распоряжениям арендатора, касающимся коммерческой эксплуатации транспортного средства (статья 574 ГК КР).

Таким образом, члены экипажа транспортного средства находятся как бы в двойном подчинении. По вопросам, связанным с технической эксплуатацией транспортного средства, они выполняют все распоряжения арендатора, по вопросам, связанным с коммерческой эксплуатацией, они подчиняются арендатору.

ДОГОВОР АРЕНДЫ ТРАНСПОРТНОГО СРЕДСТВА БЕЗ ЭКИПАЖА – предоставляет арендатору транспортное средство за плату во временное владение и пользование без оказания услуг по управлению им и его технической эксплуатации (статья 581 ГК КР).

Из вышеуказанного определения договора следует, что он является двусторонним, возмездным и реальным договором. Заключение данного дого-

унаа каражатынын ижарасына багытталган, бирок ал Кыргыз Республикасынын жарандык кодексинде каралгандай, башкаруу жана техникалык пайдалануу боюнча кызматтар көрсөтүлбөйт. Келишимдин жактары ижарага берүүчү жана ижарачы, ал эми өзөгү – бардык эле унаа каражаттары (автомобиль, темир жол, суу жана аба унаалары ж.б.). Унаа каражаты ижара келишиминин өзөгү катары убактылуу пайдалануу үчүн ижарачыга берилет.

Демек, ижарага берүүчүнүн ижарага берген унаа каражатына болгон ээлик кылуу укугу сакталбайт.

Унаа каражатын ээси жок ижаралоо келишиминин максаты – унаа каражатын убактылуу пайдалануугa жана колдонууга алуу. Унаа каражатын ээлик курамы менен ижаралоо келишиминен айырмаланып, ижарачы ижарага берүүчүнүн катышуусуз эле өз алдынча же үчүнчү жактын жардамы менен техникалык жана коммерциялык жактан пайдалана алат.

Унаа каражатын ижарага алуу келишиминин мөөнөтү мыйзамда аныкталган эмес. Бул маселе жактардын ыктыяры менен чечилет. Ошондой болсо да, КР ЖКнын 581-беренесинин 2-пунктунда унаа каражатын ээлик курамы жок ижаралоо келишимине карата ижара келишимин белгисиз бир мөөнөткө жаңылоо, ижарачынын ижара келишимин жаңы мөөнөткө түзүү боюнча артыкчылык укугу колдонулбай тургандыгы айтылат.

Унаа каражатын ээлик курамсыз ижаралоо келишиминин түрү анын мөөнөтүнөн көз карандысыз жазуу түрүндө каралган. Ага карата кый-

вора направлено на аренду транспортного средства, но без предоставления услуг по управлению и технической эксплуатации, что и предусмотрено Гражданским кодексом Кыргызской Республики. Сторонами договора выступают арендодатель и арендатор, предмет договора – транспортное средство любого вида (автомобильный, железнодорожный, водный, воздушный транспорт и т.д.). Как предмет договора аренды транспортное средство передается во владение и в пользование арендатору.

Следовательно, арендодатель не сохраняет за собой владение переданным транспортным средством.

Цель договора аренды транспортного средства без экипажа – получение во временное владение и пользование транспортного средства. В отличие от договора аренды транспортного средства с экипажем по рассматриваемому договору арендатор самостоятельно или с помощью третьего лица, но без участия арендодателя осуществляет его техническую и коммерческую эксплуатацию.

Срок аренды транспортного средства по данному договору законом не определен. Этот вопрос решается по усмотрению сторон. Однако в части 2 статьи 581 ГК КР сказано, что правила о возобновлении договора аренды на неопределенный срок и о преимущественном праве арендатора на заключение договора аренды на новый срок к договору аренды транспортного средства без экипажа не применяются.

Форма договора аренды транспортного средства без экипажа независимо от его срока предусмотрена письменная. К этому договору не

мылсыз мүлк ижаралар келишимдерин каттоо тууралуу эрежелер пайдаланылбайт (КР ЖКнын 582-беренеси).

ТРАНСПОРТТУК ИШКАНА – бул ташуучу болуп саналган жана жүктөрдү, жүргүнчүлөрдү, кол жүгүн жана почтаны ташуу, унаа каражаттарын техникалык жактан тейлөө, ондоо боюнча чарбалык-коммерциялык иш жүргүзгөн, унаа иши менен байланышкан кызматтардын башка түрлөрүн көрсөткөн жана КРнын мыйзамдарына ылайык аракеттенген юридикалык жак (КРнын «Транспорт жөнүндөгү» мыйзамынын 2-беренеси).

ТРАНСПОРТТУК ЭКСПЕДИЦИЯ (лат. expeditio – жиберүү, жөнөтүү) – КРнын жарандык укугунда унаалык экспедиция өз алдынча унаакөмөкчү келишим катары жүктү жөнөтүүчү жерине (чордон (станция), аялдама (порт), токтомо (пристан)) жеткирип, ташып-жеткирүүчүгө өткөрүп берүүнү, документтерди толтурууну, андан соң багытталган жерде ташып жеткирүүчүдөн жүктү кабыл алып, жүктү алууга ыйгарым укуктуу жакка жеткирип берүүнү милдет кылган экспедициялык келишим аркылуу жөнгө салынат.

КР ЖКнын 718-беренесине ылайык унаа экспедиция келишими боюнча экспедитор кардардын – жүк жөнөтүүчүнүн же жүк алуучунун сыйлык акысы үчүн же анын эсебинен келишимде аныкталган, жүк ташуу менен байланышкан кызмат көрсөтүүлөрдү аткарууга же аткаруунu уюштырууга милдеттенет.

применяются правила о регистрации договоров аренды недвижимого имущества (статья 582 ГК КР).

ТРАНСПОРТНОЕ ПРЕДПРИЯТИЕ – это юридическое лицо, являющееся перевозчиком и занятое хозяйственно-коммерческой деятельностью по перевозке грузов, пассажиров, багажа и почты, техническому обслуживанию и ремонту транспортных средств, оказывающее другие виды услуг, связанных с транспортной деятельностью, и действующее в соответствии с законодательством КР (статья 2 Закона КР «О транспорте»).

ТРАНСПОРТНАЯ ЭКСПЕДИЦИЯ (лат. expeditio – отправление) – в гражданском праве КР транспортная экспедиция регулируется через договор экспедиции главной миссией, которой является доставка груза в пункт отправления (станцию, порт, пристань), и сдать перевозчику, оформить перевозочные документы, затем по прибытии груза в пункт назначения нужно принять груз от перевозчика и доставить грузополучателю как самостоятельный транспортно-вспомогательный договор.

Согласно статье 718 ГК КР, договором транспортной экспедиции именуется договор, по которому одна сторона – экспедитор – обязуется за вознаграждение и за счет другой стороны – клиента – грузоотправителя или грузополучателя – выполнить или организовать выполнение определенных договором услуг, связанных с перевозкой груза.

Жогоруда көрсөтүлгөн аныктамадан унаа экспедиция келишими сүлпөтү (конструкциясы) боюнча, тапшыруу жана комиссия келишимине окшош экендиги айгиненет. Бул келишимдерде экспедитор же өкүл, далдалчы кызмат көрсөтүшөт. Ошол эле учурда унаа экспедиция келишими комиссия, тапшыруу келишимдеринен айырмаланып турат, анткени аталган келишимдердин өзөгү болуп каалаган бүтүмдөр менен аракеттер эсептелсе, унаа экспедиция келишиминин өзөгү болуп, жүктү ташып жеткирүүгө байланышкан кызматтарды көрсөтүү эсептелет.

Бул келишимге башка жарандыккуктук келишимдерге мүнөздүү белгилер да таандык. Ошол себептүү, унаа экспедиция келишими акы төлөнүүчү, тил табыштык жана чыныгы келишим болуп эсептелет. Ошентсе да КМШ мамлекеттеринин юридикалык адабияттарында, мисалы, РФнын унаа экспедиция келишимине мүнөздүү белгилер боюнча акыркы убакка чейин ар түрдүү пикир орун алып келет[1].

Өз кезегинде Россиялык окумуштуюристтер Д.А.Медведев менен В.Т.Смирновдор «экспедитор экспедициялык кызматтарын уюштуруп жатканда унаа экспедиция келишими макулдашуу, же жүктү ташып жеткирүүчү экспедитор катары катышып, карамагындагы жүк менен

[1] См.: *Хаснутдинов А.И.* Вспомогательные договоры на транспорте. – Иркутск, – 1994. – С. 94. Фархутдинов Я. Ф. Правовое регулирование транспортно-экспедиционного обслуживания граждан. – Казань, 1977. – 17-б.

Из вышеуказанного определения договора следует, что по конструкции договор транспортной экспедиции сходен с договорами поручения и комиссии. В этих гражданско-правовых договорах экспедитор или представитель, комиссионер оказывают услуги, и в этом заключается сходство. В то же время договор транспортной экспедиции отличается от договоров комиссии, поручения тем, что если предметом названных договоров являются любые сделки и действия, то предметом договора транспортной экспедиции является оказание услуги, связанной только с перевозкой грузов.

Этому договору присущи характерные признаки других гражданскоправовых договоров. Поэтому договор транспортной экспедиции является возмездным, консенсуальным и реальным договором.Однако в юридической литературе стран СНГ, в частности РФ, в отношении признаков договора транспортной экспедиции имеются неоднозначные мнения до последнего времени[1].

В свое время российские ученые-юристы Д.А. Медведев, В.Т. Смирнов также отмечали, что «договор транспортной экспедиции может быть либо консенсуальным, когда экспедитор организует выполнение экспедиционных услуг, либо реальным, когда он выполняет их с вверенным ему гру-

[1] См.: *Хаснутдинов А.И.* Вспомогательные договоры на транспорте. – Иркутск, 1994. – С. 94. Фархутдинов Я. Ф. Правовое регулирование транспортно-экспедиционного обслуживания граждан. – Казань, 1977. – С. 17.

кызмат көрсөтүп жаткан учурда чыныгы болуп эсептелет»[1] деген пикирлерин билдиришкен.

Келишимде көрсөтүлүп жаткан кызматтар сый акыга аткарылат, ушул себептүү учурдагы келишим кайтарымдуу болуп эсептелет. Эгерде экспедитор келишимге ылайык кызматтарды гана уюштурса, келишим макулдашылды деп эсептелет. Бул келишимди түзүү учурунда жүктү да өткөрүп берүү зарыл, ошондо гана ал чыныгы келишим деп эсептелинет. Мында, экспедитор бир эле учурда жүктү ташып жеткирүүчү да, экспедитор катары да катышат.

Келишимдин жактары экспедитор жана керектөөчү, ошондой эле жүктү ташып жеткирүүчү же жүктүн ээси да экспедитор катары келишимге катыша алат.

Экспедитор жүктү ташып жеткирүүгө байланыштуу көрсөтүлгөн юридикалык жана иш жүзүндөгү кызматтар унаа экспедициялар келишиминин өзөгүн түзөт. Көрсөтүлө турган кызматтардын болжолдуу тизмеси КР ЖКнын 718-беренесинде баяндалган, анда негизги жана кошумча кызматтарды көрсөтүү боюнча унаа экспедициялар келишиминин эки милдети аныкталган. Келишимдин наркына жактардын макулдашуусу боюнча аныкталган экспедиторго берүүчү сый акы кирет. Экспедитор кызмат көрсөтүү үчүн кээ бир учурда бекитилген кызмат баасын, белгиленген бааны, тигил же бул иштерди аткарганы үчүн ко-

[1] Гражданское право: учебник. Ч. II./Под. ред. А.П.Сергеева, Ю.К. Толстого. – М., 1997. – 413-б.

зом, когда экспедитором выступает перевозчик»[1].

Возмездность договора определяется тем, что оказываемые услуги по договору выполняются за вознаграждение, следовательно, данный договор возмездный. В случае когда экспедитор в соответствии с договором организует выполнение только услуги, то договор считается консенсуальным. Если с момента заключения договора транспортной экспедиции следует и передача груза, то договор признается реальным. Здесь экспедитор выступает одновременно в качестве перевозчика и экспедитора.

Сторонами договора выступают экспедитор и клиент, в договоре также могут участвовать перевозчик в роли экспедитора или собственник груза.

Предмет договора транспортной экспедиции составляют услуги, оказанные юридически и фактически экспедитором, связанные с организацией и выполнением перевозок груза. Перечень возможных оказываемых услуг изложен в статье 718 ГК КР, и в нем определены две функции договора транспортной экспедиции по оказанию основных и дополнительных услуг. Цена договора составляет вознаграждение экспедитора, определяемое по соглашению сторон. За оказание услуги экспедитор в ряде случаев может использовать установленные тарифы, таксы или ставки за выполнение тех или иных операций. Возникшие расходы оплачиваются

[1] Гражданское право: учебник. Ч. II./Под. ред. А.П.Сергеева, Ю.К. Толстого. – М., 1997. – С.413.

юмдарды колдоно алат. Кызмат көрсөтүүгө байланыштуу келип чыккан чыгымдар өзүнчө төлөнөт, алсак, жүк жүктөө жана түшүрүү, жүктү сактоо үчүн жыйымдарды төлөө ж.б. Тигил же бул иште аткаруу узактыгы боюнча экспедитор менен кардардын өз ара мамилелеринен улам келишимдин мөөнөтү аныкталат. Эгер кеп бир жолку гана экспедициялык тапшырмасын аткаруу тууралуу болуп жатса, анын мөөнөтү жүктү жеткирүү үчүн талап кылынган убакытка жараша түзүлөт. Мында унаа экспедициялык узак келишими түзүлөт.

КР ЖКнын 719-беренесинин 1-пунктуна ылайык, унаа экспедия келишими жазуу түрүндө түзүлөт. Бул талап кылынуучу документти түзүү, экспедитор менен кардардын кол коюусу, документти келишимдин катышуучулары жөнөтүп жатканды-гын тастыктоочу почта, телеграф, телетайп, телефон жана башка каражаттары аркылуу алмашуу дегендик. Зарыл болгон учурда кардар өз милдеттерин аткаруу үчүн экспедиторго ишеним бериши шарт.

ТРАТТА (англ. cash order; итал. tratta)– которулуучу вексель дегендин эле өзү.

ТУРАК ЖАЙ – бул туруктуу же убактылуу жашоого арналган жана пайдаланылган, КРнын мыйзамдарында белгиленген техникалык, санитардык жана башка милдеттүү талаптарга жооп берген имарат корунун өзүнчө бирдиги (жеке турак үй; жеке турак үйдүн бир бөлүгү; көп батирлүү үйдөгү батир; коммуналдык

отдельно, если они связаны с оказанием услуг, в частности, плата за разгрузку и выгрузку груза, по уплате пошлин за хранение груза и т.д. Срок договора определяется характером взаимоотношений экспедитора и клиента, исходя из длительности осуществления самих операций. Если речь идет о выполнении разовых экспедиционных поручений, требующих однократного совершения каких-либо операций, в частности о доставке груза, то срок исчисляется временем, необходимым для доставки груза. Здесь заключаются длительные договоры транспортной экспедиции.

Согласно пункту 1 статьи 719 ГК КР, договор транспортной экспедиции заключается в письменной форме. Это означает составление как требуемого документа и подписание его экспедитором и клиентом, так и обмен документами посредством почтовой, телеграфной, телетайпной, телефонной или иной связи, позволяющей установить, что документ исходит со стороны участников договора. При необходимости клиент должен выдать экспедитору доверенность для исполнения его обязанностей.

ТРАТТА (англ. cashorder; итал. tratta) – то же, что переводной вексель.

ЖИЛОЕ ПОМЕЩЕНИЕ – отдельная единица жилищного фонда (индивидуальный жилой дом; часть индивидуального жилого дома; квартира в многоквартирном доме; коммунальная квартира; комната в коммунальной квартире; комната в домах специализированного жилищного фонда; жилой дом передвижного жи-

батир; коммуналдык батирдеги бөлмө; адистешкен турак жай корунун үйлөрүндөгү бөлмө, көчмө турак жай корунун турак үйү) (КР турак жай кодексинин 1-беренеси).

ТУРАК ЖАЙДЫ ЖАЛДОО КЕЛИШИМИ – бул бир тарабы, турак жайдын менчик ээси же ал башкарууга дайындалган укуктуу жак (жалдоого берүүчү) төлөнгөн акы үчүн турак жайды жарандын (жалдоочуга) же анын үй-бүлө мүчөлөрүнүн ээлигине жана пайдалануусуна берүүгө милдеттендире турган макулдашуу (КР ЖКнын 609-беренеси).

Турак жайды жалдоо келишими жарандардын келишимдин жактары катары милдеттүү катышуусу талап кылынган өз алдынча укуктук өнүгүү алган жарандык-укуктук келишимдердин бир түрү. Турак жайды жалдоо ижаранын түрү болуп эсептелинет.

Турак жайды жалдоо келишими тил табыштык (консенсуалдык), эки тараптуу, кайтарымдуу, мөөнөтсүз келишим болуп саналат, бул жогоруда берилген аныктамадан келип чыгат. Кээ бир учурда ал белгилүү бир мөөнөткө (мисалы, иш учурунда кызматтык жай берүү, окуу мезгили учурунда окуу жайдан жатакана берүү) да түзүлүшү ыктымал.

Келишимдин жактарынын бири жалдоого берүүчү деп аталат жана ал менчик ээси же турак жайды пайдалануучу уюм, мекеме, ишкана болушу ыктымал. Ал эми келишимдин экинчи тарабы жалдоочу деген ата-

лищного фонда), предназначенная и используемая для постоянного или временного проживания, отвечающая установленным техническим, санитарным и другим обязательным требованиям, установленным законодательством КР (статья 1 Жилищного кодекса КР).

ДОГОВОР НАЙМА ЖИЛОГО ПОМЕЩЕНИЯ – это соглашение, по которому одна сторона – собственник жилого помещения или управомоченное им лицо (наймодатель) – обязуется предоставить другой стороне – гражданину (нанимателю) и членам его семьи – жилое помещение во владение и в пользование за плату (статья 609 ГК КР).

Договор найма жилого помещения является одним из видов гражданско-правовых договоров, получивших самостоятельное правовое развитие в силу обязательного участия в нем граждан как сторон договора. Наем жилого помещения является разновидностью аренды.

Договор найма жилого помещения является консенсуальным, двусторонним, возмездным, бессрочным договором, это вытекают из вышеуказанного определения. В отдельных случаях договор найма жилого помещения может быть заключен на определенный срок (например, на период работы предоставлено служебное помещение или общежитие на период учебы в учебном заведении).

Сторона договора найма жилого помещения именуется наймодателем. Им может быть как собственник гражданин или жилищно-эксплуатационная организация, предприятие, организация. Другая сторона именуется нанимателем. В качестве нанимателя выступает гражданин, которому предоставлено жилое помещение.

лышка ээ. Мында, турак жай менен камсыздалган жаран жалдоочу катары катышат.

КРнын жарандык мыйзам актыларына ылайык, жашоо үчүн жарандарга берилүүчү турак жай ошол конуш шарттарына дал келген, ыңгайлуу, бекитилген тазалык жана техникалык талаптарга жооп берүүсү шарт.

Турак жайды жалдоо келишиминин өзөгү болуп бир же бир нече бөлмөдөн турган батир же тиешелүү тосмолонуп бөлүнгөн турак жай (көп кабаттуу үйдөгү батир, турак үй, батирдин же турак үйдүн жарымы) эсептелет. Келишим боюнча турак жайды жалдоочу жана анын үй-бүлө мүчөлөрү карамагындагы турак жайды максаттуу гана пайдаланышы зарыл.

Турак жайды жалдоо келишими жазуу түрүндө түзүлөт. Жазуу жүзүндө милдеттүү түрдө болушу турак жайды жалдоо келишимин даярдоо жана кол коюуга байланыштуу. Жалдоого берүүчүнүн жана жалдоочунун турак жайды жалдоо келишимдеги жазуу түрүн сактабаганы келишимдин жараксыз экенин билдирбейт, болгону кандайдыр бир талаш-тартыштар жаралган учурда келишимге таянуу жана анын шартына шилтеме берүү укугунан ажыратат, бирок жазма жана башка далилдерди алып келүү укугун четке какпайт (КР ЖКнын 178-беренеси).

КРнын мыйзам актыларында каралбаган учурда, жалдоо келишими боюнча турак жайды пайдалануу үчүн төлөм акысы жана жалдоочунун

В соответствии с гражданским законодательством КР жилое помещение, предоставляемое гражданам для проживания, должно быть благоустроенным применительно к условиям данного населенного пункта, отвечать установленным санитарным и техническим требованиям.

Предметом договора найма жилого помещения является жилое помещение, как правило, это квартира либо надлежаще изолированное жилое помещение (квартира в многоквартирном доме, жилой дом, часть квартиры или жилого дома), состоящее из одной или нескольких комнат. Наниматель и члены его семьи в соответствии с договором найма жилого помещения должны пользоваться жилым помещением или квартирой только по назначению.

Договор найма жилого помещения заключается в письменной форме. Обязательность письменной формы заключается в подготовке и подписании договора найма жилого помещения. Несоблюдение наймодателем и нанимателем письменной формы заключения договора найма жилого помещения не влечет за собой недействительности договора, однако лишает стороны в случае спора права ссылаться в подтверждение договора и его условий на свидетельские показания, но не лишает их права приводить письменные и другие доказательства (статья 178 ГК КР).

Плата за пользование жилыми помещениями по договору найма устанавливается по соглашению между нанимателем и наймодателем (соб-

жалдоого берүүчүнүн (турак жайдын менчик ээсинин) макулдашуусу боюнча бекитилет. Ал эми КРнын мыйзам актыларында башкача каралбаса, коммуналдык кызматтар (ысык жана муздак суу менен камсыздоо, агынды куурлары, газ, электр жана жылуулук энергиясы, лифт, таштанды ж.б.у.с.) үчүн төлөм акысы жалдоочу аткаруучу тарифтерге ылайык алынат.

ТУРАК ЖАЙ КОДЕКСИ – бул турак жай мамилелерин, анын ичинде мамлекеттик жана муниципалдык турак жай корунун турак жайларына ээлик кылуу, пайдалануу, тескөө, укугунун пайда болушун, жүзөгө ашырылышын, өзгөрүшүн, токтотулушун, жеке турак жай корунун турак жайын жана турак жай ээлеринин жалпы мүлкүн пайдалануу, орун жайларды турак жайлардын катарына киргизүү жана аларды турак жай корунан чыгаруу менен аны эсепке алуу, турак жайларды күтүү жана ондоо, кайра түзүү, мерчемдештирүү, көп батирлүү үйлөрдү башкаруу, турак жайды пайдалануунун натыйжасында берилген буюмдарга жана коммуналдык кызматын көрсөтүүгө акы төлөө тартиби, турак жайларды белгиленген тазалык жана техникалык эрежелерге жана ченемдерге, мыйзамдардын башка талаптарына ылайык турак жай корун пайдалануну, сактоону жана көзөмөлдөөнү, ошондой эле мамлекеттик турак жай көзөмөлүн жүзөгө ашырууну укуктук жактан жөнгө салуучу кодекстик тутумду түзүүчү мыйзам.

КРнын турак жай кодексин 2013-жылдын 30-майында КР-

ственником жилого помещения), если законодательством КР не установлено иное. Оплата за коммунальные услуги (горячее и холодное водоснабжение, канализацию, газ, электрическую и тепловую энергию, лифты, вывоз мусора и другие услуги) взимается согласно тарифам, по которым оплачивает эти услуги наймодатель, если законодательством КР не установлено иное.

ЖИЛИЩНЫЙ КОДЕКС – это кодифицированный системообразующий закон, регулирующий жилищные отношения, в том числе и по возникновению, осуществлению, изменению, прекращению права владения, пользования, распоряжения жилыми помещениями государственного и муниципального жилищных фондов, пользования жилыми помещениями частного жилищного фонда, пользования общим имуществом собственников помещений, отнесения помещений к числу жилых помещений и исключения их из жилищного фонда, учета жилищного фонда, содержания и ремонта жилых помещений, переустройства и перепланировки жилых помещений, управления многоквартирными домами, порядка оплаты поставляемых товаров и коммунальных услуг в результате использования жилых помещений, осуществления контроля за использованием и сохранностью жилищного фонда, соответствием жилых помещений установленным санитарным и техническим правилам и нормам, иным требованиям законодательства, осуществления государственного жилищного надзора.

Жилищный кодекс КР был принят Жогорку Кенешем КР 30 мая

нын Жогорку Кеңеши кабыл алып, 2013-жылдын 9-июлунда колдонууга киргизилген. Бул турак жай кодекси Кыргыз мамлекетинин тарыхындагы экинчи кодекстик тутумду түзүүчү мыйзам катары өзгөчө орунду ээлейт, башка ченемдик укуктук актыларга салыштырганда жогорку юридикалык күчкө ээ жана КРнын турак жай мыйзам актылары үчүн юридикалык уютку катары 6 бөлүмдөн, 16 бапты камтыган 93 беренеден турат.

ТУРАК ЖАЙДЫ КОШУМЧА ЖАЛДОО КЕЛИШИМИ – бул турак жайды жалдоо келишимине кошумча келишим, ал боюнча жалдоочу жалдоого берүүчүнүн макулдугу менен жалдоочунун пайдалануусуна ал жалдаган жайдын бөлүгүн же бардыгын кандайдыр бир мөөнөткө өткөрүп берет, ал өз алдынча укукка ээ болбойт.

Турак жайды жалдоо келишими боюнча жалдоого берүүчүнүн алдында жооптуу болуп жалдоочу калат.

Турак жайды кошумча жалдоо келишими жазуу жүзүндө түзүлөт. Эгерде кошумча жалдоочу жайгашкан турак жай ар бир жашоочуга туура келген өлчөмү белгиленген ченемден аз болуп чыкса, турак жайды кошумча жалдоого берүүгө жол берилбейт.

Турак жайды кошумча жалдоого берүү келишимин колдонуу мөөнөтү аны түзүүдө тараптардын макулдашуусу менен белгиленет. Кошумча жалдоо келишиминин мөөнөтү жалдоочу убактылуу кеткенде жалдоочу үчүн турак жай аянтына укугу сакталган мөөнөттөн ашпоого тийиш.

ТУРАК ЖАЙДЫН МЕНЧИК ЭЭЛЕРИНИН ШЕРИКТИГИ – көп батир-

2013 года и введен в действие 9 июля 2013 года. Этот Жилищный кодекс играет особо важную роль как закон, составляющий второй кодификационный состав в истории кыргызской государственности, имеет высшую юридическую силу среди других нормативных правовых актов и является юридической базой для других жилищных законодательств КР, состоит из 6 разделов, а также 16 глав, включая 93 статьи.

ДОГОВОР ПОДНАЙМА ЖИЛОГО ПОМЕЩЕНИЯ – это договор, по которому наниматель с согласия наймодателя передает на определенный срок часть или все нанятое им помещение в пользование поднанимателю, по которому не приобретает самостоятельного права пользования.

Ответственным перед наймодателем по договору найма жилого помещения остается наниматель.

Договор поднайма жилого помещения заключается в письменной форме. Сдача в поднаем жилых помещений не допускается, если в результате вселения поднанимателя размер жилой площади, приходящий на каждого проживающего, окажется меньше установленной нормы.

Срок действия договора поднайма жилого помещения устанавливается соглашением сторон при его заключении. Срок договора поднайма при временном выезде нанимателя не может превышать срока, в течение которого за нанимателем сохраняется право на жилую площадь.

ТОВАРИЩЕСТВО СОБСТВЕННИКОВ ЖИЛЬЯ – это некоммерческая

лүү үйдөгү жалпы мүлктү (кыймылсыз мүлк түйүндөрүн) биргелешип башкаруу, ошол түйүндөрдү пайдалануну камсыз кылуу, ээлик кылуу, пайдалануу жана мыйзамдарда белгиленген чектерде көп батирлүү үйдөгү жалпы мүлктү тескөө үчүн көп батирлүү үйдөгү турак жана турак эмес жайлардын менчик ээлери тарабынан түзүлүүчү коммерциялык эмес уюм.

Турак жай менчик ээлеринин шериктигин көп батирлүү үйлөрдөгү турак жана турак эмес жайлардын менчик ээлери уюштурат (КРнын «Көп батирлүү үйлөрдүн турак жана турак эмес жайларынын менчик ээлеринин шериктиктиги жөнүндө» мыйзамынын 3-беренеси).

Турак жай менчик ээлеринин шериктигин түзүү үчүн 3 менчик ээсинен кем эмес демилгечи зарыл жана алар жазуу жүзүндө бардык менчик ээлерине 10 күн мурун уюмдаштыруу чогулушун өткөрүү жөнүндө кабарлайт. Уюмдаштыруу чогулушу төмөнкүдөй чечимдерди кабыл алат: турак жай менчик ээлеринин шериктигин түзүү, турак жай менчик ээлеринин шериктигинин аталышын жана жайгашкан жерин, уставын бекитүү, ошондой эле турак жай менчик ээлеринин шериктигинин башкаруу органдарын шайлоо жана уюмдаштыруу чогулушу КРнын мыйзам актыларына ылайык турак жай менчик ээлеринин шериктигин түзүүгө, анын ишине тиешелүү жана башка маселелерди кароого укуктуу.

Турак жай менчик ээлеринин шериктиги өз уставынын негизинде аракеттенет жана шериктиктин мүчөлөрүнүн жалпы чогулушу, шериктиктин башкармалыгы жана

организация, создаваемая собственниками жилых и нежилых помещений в многоквартирном доме для совместного управления общим имуществом (комплексом недвижимого имущества) в многоквартирном доме, обеспечения эксплуатации этого комплекса, владения, пользования и в установленных законодательством пределах распоряжения общим имуществом в многоквартирном доме.

Товарищество собственников жилья учреждается собственниками жилых и нежилых помещений в многоквартирных домах (статья 3 Закона КР «О товариществах собственников жилых и нежилых помещений в многоквартирных домах»).

Для создания товарищества собственников жилья необходима инициативная группа в количестве не менее трех собственников, и они в письменной форме уведомляют всех собственников о проведении собрания не позднее чем за 10 дней. Учредительное собрание принимает решение: о создании товарищества собственников жилья, утверждает наименование и местонахождение товарищества собственников жилья и устав, а также избирает орган управления товарищества собственников жилья, рассматривает и другие вопросы, относящиеся к созданию и деятельности товарищества собственников жилья в соответствии с законодательством КР.

Товарищество собственников жилья действует на основании своего устава, и органами управления являются общее собрание членов товарищества, правление товарищества

текшерүү комиссиясы (текшерүүчү) турак жай менчик ээлеринин шериктигинин башкаруу органдары болуп саналат. Турак жай менчик ээлеринин шериктигинин ишин шериктиктин башкармалыгы жетектейт, жалпы чогулушунун иш билгилигине киргизилген башка бардык маселелер боюнча чечимдерди кабыл алууга укуктуу.

ТУРАК ЖАЙ УКУГУ – турак жай корун пайдалануу боюнча мамилелерди жөнгө салуучу укуктук ченемдер жыйындысы. Турак жай укугунун негизин жарандык укуктун ченемдери (жалдоонун мүлктүк мамилелери жана турак жайларды ижарага берүү) түзөт, бирок анда өтө чоң мааниге администрациялык-укуктук ченемдер (турак жай корун коргоону уюштуруу ж.б.), үй-бүлөлүк укук ченемдери (турак жай ээсинин үй-бүлө мүчөлөрүнүн укуктары) ээ болот. Турак жай укугу деп ошондой эле тиешелүү окуу курсун да түшүнүү керек.

ТУУГАНДЫК – бул жалпы эле укукта бир адамдын башкадан же жалпы ата-бабадан келип чыгышына негизделген адамдар (туугандар) ортосундагы байланыш.

КРнын үй-бүлө кодексинин 2-беренесине ылайык жакын туугандарга ата-энеси, балдары, асырап алуучулар, асырап алынгандар, ата-энеси бир жана ата-энеси башка эркек жана кыз бир туугандар, чоң ата, чоң эне, таята, таэне, неберелери кирет.

ТУУМ (лат. poena – жаза, англ. penalty) – КРнын жарандык укугунда милдеттерди аткарууну камсыз кылуу максатында, айрыкча кели-

и ревизионная комиссия (ревизор). Руководство деятельностью товарищества осуществляется правлением, которое вправе принимать решения по всем вопросам деятельности товарищества за исключением вопросов, отнесенных к исключительной компетенции общего собрания.

ЖИЛИЩНОЕ ПРАВО – совокупность правовых норм, регулирующих отношения по использованию жилищного фонда. Основы жилищного права составляют нормы гражданского права (имущественные отношения найма и аренды жилых помещений), однако значительную роль в нем играют административно-правовые нормы (организация охраны жилого фонда и др.), нормы семейного права (права членов семьи собственников жилья). Под жилищным правом понимается также соответствующий учебный курс.

РОДСТВО – это в общем праве связь между людьми (родственниками), основанная на происхождении одного лица от другого или от общего предка.

В соответствии со статьей 2 Семейного кодекса КР к близким родственникам относятся родители, дети, усыновители, усыновленные, полнородные и неполнородные братья и сестры, дедушка, бабушка, внуки.

ПЕНЯ (лат. poena – наказание, англ. penalty) – в гражданском праве КР понимается как разновидность неустойки, применяемой в целях обе-

шимдик жана башка милдеттерди аткаруунун мөөнөтү өтүп кеткен учурда колдонулуучу бышмананын бир түрү.

Туум жалпы эреже боюнча мөөнөтү өтүп кеткен милдеттенмелердин суммасынан пайыз төлөө түрүндө мыйзам же келишим аркылуу бекитилет жана ал мөөнөтү өткөн ар бир күн үчүн эсептелет. Туум белгилүү бир мөөнөт, турмушта 30 күн менен чектелет, бул мезгилден өтүп кетсе, жазапул бир жолу өндүрүлүшү мүмкүн.

ТУУНДУ ЧАРБА КООМУ – бул эгерде башка чарба (негизги) коому же шериктик өзүнүн уставдык капиталдагы күчү басымдуулук кылса, же алардын ортосунда түзүлгөн келишимге ылайык келсе, же башка жолдор менен мындай коом кабыл алуучу чечимдерди аныктоого мүмкүнчүлүгү болсо, ал туунду чарба коому деп аталат. Туунду чарба коому юридикалык жак болуп саналат.

Туунду чарба коом өзүнүн негизги коомунун (шериктигинин) карыздарына жооп бербейт. Туунду чарба коому менен келишим боюнча негизги коом (шериктик) ага милдеттүү болгон көрсөтмөлөрдү берүүгө укуктуу, туунду коом мындай көрсөтмөлөрдү аткаруу үчүн аны менен чогуу бирдей жоопкерчиликтүү болот.

Негизги коомдун (шериктик) күнөөсү боюнча туунду коом кудуретсиз болгон учурда негизги коом (шериктик) анын карыздарын төлөө жоопкерчилигин тартат. Туунду коомдун катышуучулары (акционер-

спечения исполнения обязательств, чаще всего на случай просрочки исполнения договорных и иных обязательств.

Пеня по общему правилу устанавливается законом или договором в виде процента от суммы (цены) просроченного обязательства и начисляется за каждый день просрочки. Начисление пени может быть ограничено определенным сроком, на практике обычно 30 дней, после истечения этого срока может быть назначено взыскание разового штрафа.

ДОЧЕРНЕЕ ХОЗЯЙСТВЕННОЕ ОБЩЕСТВО – это хозяйственное общество, признаваемое дочерним, если другое (основное) хозяйственное общество или товарищество в силу преобладающего участия в его уставном капитале либо в соответствии с заключенным между ними договором, либо иным образом имеет возможность определять решения, принимаемые таким обществом. Дочернее хозяйственное общество является юридическим лицом.

Дочернее общество не отвечает по долгам своего основного общества (товарищества). Основное общество (товарищество), которое по договору с дочерним обществом имеет право давать последнему обязательные для него указания, отвечает солидарно с дочерним обществом по сделкам, заключенным последним во исполнение таких указаний.

В случае банкротства (несостоятельности) дочернего общества по вине основного общества (товарищества) последний несет субсидиарную ответственность по его долгам. Участники (акционеры) дочернего

лери) негизги коомдон (шериктиктен) анын күнөөсү боюнча келтирилген чыгымдардын ордун толтурууну, эгерде мыйзам тарабынан башкача белгиленбесе, талап кылууга укуктуу. Туунду коомдун өзгөчөлүктөрү мыйзам тарабынан аныкталат. (КР ЖКнын 150-беренеси).

ТЫШКЫ БАШКАРУУЧУ – бул КРнын кудуретсиздик (банкроттук) жөнүндөгү мыйзамында белгиленген тартипте дайындалган администратор. Ал актоонун бекитилген мерчемине ылайык карыз тарапты актоо ишин өткөрүүгө жооп берет (КРнын «кудуретсиздик (банкроттук) жөнүндөгү» мыйзамынын 2-беренеси).

Эгерде, юридикалык жактын уюмдаштыруучулары (катышуучулары), алар ыйгарым укук берген орган же уюмдаштыруу документтери менен аны өзгөртүп түзүүгө ыйгарым укуктуу юридикалык жактын органы юридикалык жакты соттун чечиминде белгиленген мөөнөттө өзгөртүп түзүүнү жүзөгө ашырбаса, сот юридикалык жакты тыштан башкаруучу кылып дайындайт жана ага ошол юридикалык жакты өзгөртүп түзүүнү тапшырат.

Тышкы башкаруучу дайындалган учурдан тартып ага юридикалык жактын иштерин башкаруу боюнча ыйгарым укуктар өтөт. Тышкы башкаруучу сотто юридикалык жактын атынан чыгат, ажыратуу балансын түзөт жана аны юридикалык жакты кайра уюштуруунун натыйжасында келип чыккан уюмдаштыруу документтери менен бирге соттун бекитүүсүнө өткөрөт.

общества вправе требовать возмещения основным обществом (товариществом) убытков, причиненных по его вине дочернему обществу, если иное не установлено законом. Особенности положения дочерних обществ определяются законом (статья 150 ГК КР).

ВНЕШНИЙ УПРАВЛЯЮЩИЙ – администратор, назначаемый в порядке, установленном законом о банкротстве (несостоятельности), и ответственный за проведение процедуры реабилитации должника, согласно утвержденному плану реабилитации (статья 2 Закона КР «О банкротстве (несостоятельности)».

В случае если учредители (участники) юридического лица, уполномоченный ими орган или орган юридического лица, уполномоченный на реорганизацию его учредительными документами, не осуществят реорганизацию юридического лица в срок, определенный в решении суда, суд назначает внешнего управляющего юридическим лицом и поручает ему осуществить реорганизацию этого юридического лица.

С момента назначения внешнего управляющего к нему переходят полномочия по управлению делами юридического лица. Внешний управляющий выступает от имени юридического лица в суде, составляет разделительный баланс и передает его на утверждение суда вместе с учредительными документами возникающих в результате реорганизации юридических лиц.

ТЫШКЫ СООДА ИШКЕРДИГИ – буюмзатты, кызмат көрсөтүүлөрдү, маалыматтарды, ошондой эле акылгөй иштин натыйжасын, анын ичинде аларга болгон өзгөчө укуктарды (акылгөй менчиги) эл аралык алмашуу жагындагы ээлик кылуу иши («Кыргыз Республикасындагы тышкы соода ишкердигин мамлекеттик жөнгө салуу жөнүндө» мыйзамынын 2-беренеси).

ВНЕШНЕТОРГОВАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ – это предпринимательская деятельность в области международного обмена товарами, услугами, информацией, также результатами интеллектуальной деятельности, в том числе исключительными правами на них (интеллектуальная собственность) (статья 2 Закона КР «О государственном регулировании внешнеторговой деятельности»).

У

УБАКТЫЛУУ ТУРГУНДАР – турак жайдын менчик ээси аларга мамлекеттик жана муниципалдык турак жай корунун үйлөрүнөн акы албастан турак жайда мөөнөттүү жашоо укугун берген жарандар (КРнын турак жай кодексинин 1-беренеси).

КРнын турак жай кодексинин 55-беренесине ылайык турак жайды жалдоочу жана аны менен жашаган үй-бүлө мүчөлөрү өз ара макулдашуу боюнча аларды пайдалануусунда турган турак жайда башка жарандардын убактылуу жашоосуна (убактылуу тургундарга) уруксат бералат жана аларды үч айдан ашуун мөөнөткө киргизүүгө турак аянтынын ченемдери сакталган шартта жана жалдоого берүүчүнүн жазуу жүзүндөгү кабарлоосу менен гана жол берилет.

Убактылуу тургундар ушул жайда жашаган жалдоочунун же анын үй-бүлө мүчөлөрүнүн биринчи талабы боюнча жайды бошотуп берүүгө милдеттүү. Баш тарткан учурда жалдоочу же анын үй-бүлө мүчөлөрү башка турак жай бербестен убактылуу тургундарды сот тартибинде чыгаруусу

ВРЕМЕННЫЕ ЖИЛЬЦЫ – это граждане, которым собственник жилого помещения предоставляет право срочного проживания в жилом помещении без взимания с них платы в домах государственного и муниципального жилищного фондов (статья 1 Жилищного кодекса КР).

В соответствии со статьей 55 ЖК КР наниматель жилого помещения и проживающие с ним члены семьи могут по взаимному согласию разрешить временное проживание в находящемся в их пользовании жилом помещении другим гражданам (временным жильцам) и вселение их сроком свыше трех месяцев допускается лишь при условии соблюдения нормы жилой площади и с письменным уведомлением наймодателя.

Временные жильцы обязаны освободить помещение по первому требованию нанимателя или членов его семьи, проживающих в данном помещении. В случае отказа наниматель или члены его семьи вправе требовать в судебном порядке выселения временных жильцов без предоставления

талап кылууга укуктуу. Убактылуу тургундар катары турак жайда жашаган жарандар жашаган мөөнөтүнө карабастан бул жайга өз алдынча укукка ээ эмес. Турак жайга мүлктүк жалдоо келишиминин токтотулушу менен убактылуу жашаган жайды бошотуп берүүдөн баш тартканда, башка турак жай бербестен сот тартибинде чыгарылат.

УЗАРТУУ (англ. on time) – КР жарандык укугунда келишимге ылайык, буюмзат же кызматтар үчүн алардын наркын жарым жартылай, бөлүп-бөлүп төлөө ыкмаларынын бири.

Турмушта, төлөмдүн мындай түрү чекене буюмзатты насыяга сатууда кеңири пайдаланылат жана буюмзат менен кызматтар үчүн төлөмдү бөлүп берүүдө далдалчылардын ортосунда насыялык милдеттенмелер келип чыгат.

Узартуу КР жарандык-процесстик укугунда да колдонулат, тактап айтканда, КР ЖПКнын 209-беренесине ылайык ишти караган сот ишке катышуучулардын даттануулары боюнча жактардын мүлктүк абалына жедагы башка милдеттенмелерине байланыштуу чечимди аткаруу мөөнөтүн узартууга, ошондой эле аткаруу ыкмасын, тартибин өзгөртүүгө укуктуу.

Узартуу боюнча катышуучулардын арыздары сот отурумунда каралат жана соттун узартуу жөнүндө аткаруу аныктамасы, аны аткаруунун ыкмасын жана тартибин өзгөртүү тууралуу жекече даттанууга же сунуштама берүүгө мүмкүн болот.

другого жилого помещения. Граждане, проживающие в жилом помещении в качестве временных жильцов, самостоятельного права на это помещение не имеют независимо от срока проживания. С прекращением договора имущественного найма жилого помещения временные жильцы, при отказе освободить помещение, подлежат выселению в судебном порядке без предоставления другого жилого помещения.

РАССРОЧКА (англ. on time) – в гражданском праве КР понимается как один из способов оплаты товаров или услуг, производимый по частям, а не в полной сумме их стоимости в соответствии с договором.

На практике такая форма оплаты наиболее распространена при продаже розничных товаров в кредит, и при оплате товаров или услуг в рассрочку между контрагентами возникают кредитные обязательства.

Рассрочка также применяется и в гражданско-процессуальном праве КР, в частности, согласно статье 209 ГПК КР, суд, рассмотревший дело, вправе по заявлению лиц, участвующих в деле, исходя из имущественного положения сторон или других обстоятельств, рассрочить исполнение решения, а также изменить способ и порядок его исполнения.

Заявления лиц, участвующих в деле по рассрочке, рассматриваются на судебном заседании, и на определение суда о рассрочке исполнения решения, об изменении способа и порядка его исполнения, конечно, могут быть поданы частная жалоба или представление.

УКУК ОКШОШТУГУ – КРнын жарандык укугунда Кыргыз Республикасынын укуктарынын тиешелүү тармагын укуктук жөнгө салуунун жалпы башталыштары жана негиздери катары түшүндүрүлөт.

Укук окшоштугу заманбап шарттарда укуктагы кенемтелерди толтуруунун каражаты катары кызмат кылат жана турмушта мыйзамдын окшоштугун колдонууга мүмкүн болбогон учурда өтө сейрек колдонулат.

Укуктун жана мыйзамдын окшоштугун колдонуу шарты азыркы учурда КР ЖКда каралган. КР ЖКнын 5-беренесине ылайык мыйзамдын окшоштугу тийиштүү мамилелер мыйзамдар же жактардын макулдашуусу менен түздөн-түз жөнгө салынбаганда жана аларга карата колдонулуучу ишкердик карым-катнаштардын салты жок болгон учурда, мунун өзү алардын маңызына карама-каршы келбегендиктен, мындай мамилелерге карата жарандык мыйзамдардын бирдей мамилелерди (мыйзам окшоштугу) жөнгө салуучу ченемдери колдонулат. Көрсөтүлгөн учурларда мыйзамдын окшоштугун пайдалануу мүмкүн болбосо, жактардын укуктары жана милдеттери КРнын жарандык мыйзам актыларынын (укуктардын окшоштугу) жалпы башталыштарына жана маанисине жараша акниеттүүлүктүн, акылга сыярлыктын, адилеттүүлүктүн талаптарына негизденип аныкталат. Окшоштук боюнча жарандык укуктарды чектеген жана жоопкерчиликти белгилеген ченемдер колдонулбайт.

УКУК БУЗУУ (англ. violation of the law) – тигил же бул укук ченемдерин бузуу жана коом үчүн кандайдыр бир коркунуч алып келүүчү укукка каршы жосун (аракет же аракетсиздик).

АНАЛОГИЯ ПРАВА – в гражданском праве КР понимается как общие начала и принципы правового регулирования сооответствующей отрасли права Кыргызской Республики.

В современных условиях аналогия права служит средством восполнения пробелов в праве и в практике применяется крайне редко при невозможности использовать аналогию закона.

Условия применения аналогии права и закона в настоящее время предусмотрены в ГК КР. Согласно статье 5 ГК КР, аналогия закона используется в случаях, когда отношения, подлежащие гражданско-правовому регулированию, прямо не урегулированы законодательством или соглашением сторон и отсутствует применимый к ним обычай делового оборота, к таким отношениям, поскольку это не противоречит их существу, применяется норма гражданского законодательства, регулирующая сходные отношения (аналогия закона). При невозможности использования в указанных случаях аналогии закона права и обязанности сторон определяются исходя из общих начал и смысла гражданского законодательства КР (аналогия права) и требований добросовестности, разумности, справедливости. Не применяются по аналогии нормы, ограничивающие гражданские права и устанавливающие ответственность.

ПРАВОНАРУШЕНИЕ (англ. violation of the law) – противоправное деяние (действие или бездействие), которое

Укук бузуу төрт элементтен турат: 1) субъекти – бул укукту бузган жеке жана юридикалык жактар; 2) объектиси – бул мыйзам менен корголгон коомдук мамилелерге субъектинин кол салышы, б.а., укук бузуу объектилери мамлекет тарабынан корголуучу ар кандай коомдук мамилелерди, социалдык баалуулуктарды, жарандардын укугун жана эркиндигин чагылдырат; 3) объективдүү жагы – бул субъектинин жосуну, б.а., адамдын белгилүү бир жүрүм-турумы. Жосун мыйзам тарабынан жөнгө салынган аракеттен же аракетсиздиктен болушу мүмкүн жана ушуга байланыштуу укуктук маниге ээ; 4) субъективдүү жагы – бул жүйө, укук бузуунун максаты, субъектинин күнөөсү, б.а., субъектинин психикалык абалы, укук бузуу учурундагы эркси, анын өз жүрүм-турумуна карата ички мамилеси.

Укук назарятында (теориясында) укук бузуулар мүнөзү, коомдук коркунучунун деңгээли боюнча жиктелет. Мүнөзү боюнча алганда кылмыштык, административдик (жол кыймыл эрежелерин сактабоо), жарандык (жарандын же юридикалык жактардын мүлкүнө зыян келтирүү) жана тартипке чакыруу (ишке келбөө) мыйзам бузууларга ажырайт. Укук бузуунун коомго зыянынын деңгээли боюнча кылмыштык укук бузуулар жана административдик, жарандык, тартипке чакыруучу жоруктар катары мүнөздөлөт.

нарушает какие-либо нормы права и представляет определенную опасность для общества.

Правонарушение состоит из четырех элементов: 1) субъект – это физические или юридические лица, совершившие правонарушение, 2) объект – это охраняемые законом общественные отношения, на которые посягнул субъект, т.е. объекты правонарушений представляют собой различные общественные отношения, социальные ценности, права и свободы граждан, охраняемые государством; 3) объективная сторона – это деяние субъекта, т.е. определенное поведение человека. Деяние может быть действием или бездействием, которые урегулированы законами и в связи с этим имеют правовое значение; 4) субъективная сторона – это мотивы, цель правонарушения, вина субъекта, т.е. психическое состояние, волевая направленность субъекта права во время совершения правонарушения, его внутреннее отношение к своему поведению.

В теории права правонарушения классифицируются по характеру и степени общественной опасности. Правонарушения по характеру делятся на уголовные – преступления; административные – нарушения правил дорожного движения, гражданские – причинение вреда личности, имуществу граждан или юридических лиц и дисциплинарные – прогул. По степени общественной опасности правонарушения характеризуются как преступления, к которым относятся уголовные правонарушения и проступки, включающие административные, гражданские и дисциплинарные.

УКУК МАМИЛЕСИ – укук түркүмү назариятында борбордук маанеге ээ маанилүү укук түркүмдөрүнүн бири болуп саналат жана укук ченемдери менен жөнгө салынган, катышуучуларын мамлекет тарабынан коргоочу жана кепилдик берүүчү субъект укуктарын, милдеттерин алып жүрүүчү коомдук мамилелер.

Укук мамилелери укук ченемдеринин негизинде жана алардын катышуучуларынын акыл-эстүү, эрктүү аракеттеринин жыйынтыгында келип чыгуучу коомдук мамилелердин өзгөчө бир түрүн чагылдырат.

Мыйзамда каралган юридикалык фактылар, алсак, келишимдер, административдик актылар, укук бузуулар, окуялар ж.б. укук мамилелеринин келип чыгышына негиз болуп эсептелет.

УКУК СУБЪЕКТИСИ – мамлекет тарабынан субъективдик укуктарды жана милдеттерди алып жүрүүчү катары табылуучу жеке жана юридикалык жактар.

Азыркы юридикалык адабиятта «укук субъектиси» түшүнүгү «субъект» же «укук мамилелеринин катышуучулары» аталыштарынын синоними катары көбүрөөк пайдаланылат[1]. КРнын мыйзам актыларында түздөн-түз же өкүлү аркылуу укук, милдеттерге ээ болуп, аны аткарууга мыйзам укук берген жеке жана юридикалык жак, мамлекет, мамлекеттик же муниципалдык органдар.

[1] *Марченко М.Н.* Проблемы теории государства и права: учеб. – М.: ТК Велби, Изд-во Проспект, 2006. – 645-б.

ПРАВООТНОШЕНИЕ – в теории права является одним из важных правовых категорий, занимающих центральное место в системе правовых категорий, и понимается как общественное отношение, урегулированное нормами права, участники которого являются носителями субъективных прав и обязанностей, охраняемых и гарантируемых государством.

Правоотношения представляют собой особую разновидность общественных отношений, скадывающуюся на основе правовых норм и в результате сознательно-волевых действий их участников.

Основаниями возникновения правоотношений являются юридические факты, предусмотренные законом, и к таким фактам относятся договоры, административные акты, правонарушения, а также события и т.д.

СУБЪЕКТ ПРАВА – физическое или юридическое лицо, за которыми государство признает способность быть носителями субъективных прав и обязанностей.

В современной юридической литературе понятие «субъект права» чаще всего используется в качестве синонима терминов «субъект» или «участник правоотношений»[1]. Субъект права в законодательстве КР – физическое и юридическое лицо, государство, государственное или муниципальное органы, обладающие по закону способностью иметь и осуществлять непосредственно или через представителя права и обязанности (т.е. правосубъектностью).

[1] *Марченко М.Н.* Проблемы теории государства и права: учеб. – М.: ТК Велби, Изд-во Проспект, 2006. – С. 645.

Укуктун ар бир тармагында анын субъектилеринин жоболорунун белгилүү бир өзгөчөлүккө ээ болгонуна карабастан, азыркы шарттарда КРнын бардык укук тармактарында укук мамилелеринин зарыл бөлүгү катары пайдаланылат. КРнын жарандык укугунда укуктун субъектиси болуп укуктук мамиленин катышуучусу, мыйзам боюнча укук жана милдетке ээ жана аны түздөн-түз же өзүнүн өкүлү аркылуу жүзөгө ашыруучу (б.а., мамлекеттин жеке же юридикалык жактарды субъективдик укук жана милдеттерди алып жүрүүгө жөндөмдүү деп таануусу) саналат. Мисалы, жарандык укук мамилелеринде чет мамлекеттин жарандары менен жарандыгы жок жактар жеке жак катары, ал эми коммерциялык жана коммерциялык эмес уюмдар юридикалык жак катары катышат.

УКУК МУРАСКОРЛУГУ – КРнын жарандык укугунда укуктардын жана милдеттердин укук мамилелеринин биринчи субъектиден экинчи субъектисине өтүшү. Укук мураскорлугу мыйзамга же келишимге, же болбосо башка юридикалык фактылардын негиздерине ылайык жүргүзүлөт, бул учурда укук мураскорлугу мындай укук берилген бардык мамилелерде мурдакы укук калтыруучунун ордун ээлеп калат.

КРнын жарандык, үй-бүлөлүк, эмгек мыйзам актыларында менчик ээсинин жеке укуктарына карата укук мураскорлугуна жол берилбейт, себеби бул укук ажыратылгыс болуп эсептелет жана башка жактарга өткөрүлбөйт. Жогорудагы аталган КРнын мыйзам актылары укук мураскорлугуна укук жана милдеттери боюнча укуктун субъектисине гана жол берет.

В современных условиях во всех отраслях права КР субъект права применяется как необходимый элемент правоотношений, хотя в каждой отрасли права положения его субъектов имеют определенную специфику. В гражданском праве КР субъектами права являются участники правовых отношений, обладающие по закону способностью иметь и осуществлять непосредственно или через представителя определенные права и обязанности (т.е. признание государством за физическими или юридическими лицами способности быть носителями субъективных прав и обязанностей). Например, в гражданских правоотношениях граждане, иностранные граждане и лица без гражданства выступают как физические лица, коммерческие и некоммерческие организации – как юридические лица.

ПРАВОПРЕЕМСТВО – в гражданском праве КР понимается как переход прав и обязанностей от одного субъекта правоотношений к другому. Правопреемство осуществляется в силу закона или договора и может быть на основании других юридических фактов, при этом правопреемник становится на место своего предшественника во всех правоотношениях, к которым применяется правопреемство.

В гражданском, семейном, трудовом законодательстве КР правопреемство не допускается в отношении личных прав собственника, так как они неотчуждаемы и не передаются другим лицам. Вышеназванным законодательством КР правопреемство допускается лишь в отношении прав и обязанностей субъекта права.

УКУККА ЖАРАМДУУЛУК – бул жарандардын жарандык укукка жана милдеттерге ээ болууга жарамдуулугу (КР ЖКнын 52-беренесинин 1-пункту). Мындай жарамдуулук КРнын бардык жарандарына бирдей таанылат. КРнын Конституциясынын 16-беренесинин 3-пунктуна ылайык, «Кыргыз Республикасында мыйзам жана сот алдында бардык адамдар бирдей. Эч ким теги, жынысы, расасы, улуту, тили, туткан дини, саясий жана диний ынанымдары үчүн, же жеке жана коомдук мүнөздөгү кандайдыр бир башка жагдайлар боюнча басмырланып, эркиндиги жана укугу кысымга алынбайт[1]. Жарандын курагы, психикалык жана денесинин абалы жана башкалар анын укукка жарамдуулугуна таасир эталбайт.

Укукка жарамдуулуктун мүнөздүү белгиси: 1) кепилдиктин болушу; 2) теңдик; 3) ажыратылбагандык; 4) укуктар менен милдеттердин байланышы саналат.

Укукка жарамдуулуктун мазмуну баарын бириктирип келгенде жаран мыйзамга ылайык ээ болууга жарамдуу болгон жарандык укуктардан жана милдеттерден көрүнүп турат. Укукка жарамдуулуктун мазмуну бул: менчик укугунда мүлккө ээ болууга; мүлктү мурастоого жана керээзге калтырууга; ишкердик кылууга жана мыйзамда тыюу салынбаган кандай иш болбосун аткарууга; өз алдынча же башка жарандар жана юридикалык жактар менен бирдикте юридикалык жактарды түзүүгө; мыйзамда тыюу салынбаган кандай болбосун бүтүмдөрдү жасоого жана милдеттенмелерге катышууга; жашаган жерин тандоого; илимий, адабий жана өнөр чыгармаларынын, ойлоп табуулардын жана акылгөй иштин башка натыйжасынын жаратман укугуна ээ болууга; башка мүлктүк жана жеке мүлктүк эмес укуктарга ээ болууга.

Жарандын укук жарамдуулугу, КР ЖКнын 52-беренесинин 2-пунктуна ылайык ал төрөлгөн учурдан башталат, башкача айтканда, бала тирүү төрөлсө, ушул учурдан тартып мыйзам ага жарандык укукка жарамдуулук берүүнү байланыштырат жана ал бала укукка жарамдуу деп эсептелет.

Айрым учурда укукка жарамдуулук төрөлгөнгө чейин пайда болот, башкача айтканда, укук ченемдери, тагыраак айтканда, мыйзам али төрөлө элек баланын келечектеги укуктарын коргоону карайт. Мисалы, КР ЖКнын 1142- жана 1125-беренелерине ылайык, керээз жана мыйзам боюнча мурас ачкан учурда тирүү жарандар, ошондой эле мурас калтыруучунун көзү тирүүсүндө бойго бүткөн жана мурасты ачкандан кийин тирүү төрөлгөн балдар мураскор болушу мүмкүн. Бул учурда мыйзам КРнын келечектеги жаранынын укуктарын гана коргойт. Атап айтканда, КР ЖКнын 1017-беренесинде баккан адамдын көзү өткөн учурда зыяндын ордун толтуртууга багуудагы адамдар менен катар баккан адамдын көзү өткөндөн кийин төрөлгөн баласы да укуктуу экени каралат.

Жалпы эрежеден тышкаркы түрдө айрым жарандык укуктарга жана милдеттерге ээ болуу жарамдуулугу төрөлгөн учурдан тартып эмес, адам белгилүү куракка жеткенде келип чыгышы мүмкүн (мисалы, доочу, жоопкер жана башка адамдын өкүлү болуу жөндөмү).

[1] Кыргыз Республикасынын Конституциясы. – Бишкек: Академия, 2010. – 78-б.

ПРАВОСПОСОБНОСТЬ – это способность граждан иметь права и нести обязанности (пункт 1 статьи 52 ГК КР).Такая способность признается в равной мере за всеми гражданами КР, потому что, согласно пункту 3 статьи 16 Конституции КР: «В Кыргызской Республике все равны перед законом и судом». Никто не может подвергаться какой-либо дискриминации, ущемлению прав и свобод по мотивам происхождения, пола, расы, национальности, языка, вероисповедания, политических и религиозных убеждений или по каким-либо иным условиям и обстоятельствам личного или общественного характера[1]. Возраст, психическое и физическое состояние гражданина и т.д. не влияют на его правоспособность.

Характерными чертами правоспособности являются: 1) гарантированность; 2) равенство; 3) неотчуждаемость; 4) связь прав и обязанностей.

Содержание правоспособности проявляется в тех гражданских правах и обязанностях, которыми в совокупности способен обладать гражданин в соответствии с законом. Законный характер содержания правоспособности это: иметь имущество на праве собственности; наследовать и завещать имущество; заниматься предпринимательской и любой иной не запрещенной законом деятельностью; создавать юридические лица самостоятельно или совместно с другими гражданами и юридическими лицами; совершать любые, не запрещенные законом сделки и участвовать в обязательствах; избирать место жительства; иметь права автора произведений науки, литературы и искусства, изобретений и иного результата интеллектуальной деятельности; иметь иные имущественные и личные неимущественные права.

Правоспособность гражданина КР возникает, согласно пункту 2 статьи 52 ГК КР, в момент его рождения, т.е. если ребенок родился живым, с этого момента закон наделяет его гражданской правоспособностью и ребенок считается правоспособным.

В некоторых случаях правоспособность возникает до рождения, то есть нормы права, точнее закон, предусматривают охрану будущих прав еще не родившегося ребенка. Например, согласно статьям 1142 и 1125 ГК КР, наследниками по закону в числе других могут быть дети наследодателя, родившиеся после его смерти, а наследниками по завещанию – граждане, зачатые при жизни наследодателя и родившиеся живыми после открытия наследства. Закон в данном случае охраняет лишь права будущего гражданина КР. В частности, например, статья 1017 ГК КР предусматривает, что право на возмещение вреда в случае смерти кормильца наряду с иждивенцами имеет также его ребенок, родившийся после смерти кормильца.

Исключение из общего правила способность иметь некоторые гражданские права и обязанности может возникнуть не с момента рождения, а по достижении лицом определенного возраста (например, способность быть истцом, ответчиком и представителем другого лица).

[1] Конституция Кыргызской Республики. – Бишкек: Академия, 2010. – С. 78.

Мыйзамда укукка жарамдуулуктун мазмунунун айрым бөлүктөрүн чектөө, б.а., жаранды айрым укуктук мүмкүнчүлүктөрдөн ажыратуу каралган учурлар болот. Укукка жарамдуулукту ушундай чектөө жасалган кылмыш үчүн жазалоо чарасы катары гана сот тарабынан колдонулушу мүмкүн. Атап айтканда, төмөнкүдөй түрдө: 1) айрым кызматтарды ээлөө же айрым ишти аткаруу укугунан ажыратуу; 2) эркин жер которуу жана жашаган жерин тандоо укугунан ажыратуу.

Укукка жарамдуулук жарандын өлүшүнүн себептерине карабастан, анын өлүмү менен токтотулат. Өзүнүн укуктук натыйжалары боюнча өлүмгө адамды өлдү деп жарыялоо теңештирилет, ал анын укукка жарамдуулугунун токтотулушу жөнүндө болжолду пайда кылат, бул жөнүндө КР ЖКнын 80-беренесинде айтылган.

Ошентип, жогоруда айтылгандарга таянуу менен төмөнкүдөй тыянакка келүүгө болот: укукка жарамдуулук – бул КРнын мыйзамдары аркалуу жарандарды жана юридикалык жактарды укуктун субъектиси деп мыйзам боюнча жарыялоо керектигин тааный турган белгилүү коомдук касиет, т.а., укукка жарамдуулук – бул жөн гана коомдук эмес, бул – коомдук юридикалык касиет.

УКУКТУК ЖӨНГӨ САЛУУ – бул коомдук мамилелерди тартипке келтирүүнүн куралы жана анын катышуучуларынын жүрүм-турумун укук ченемдеринин талабына дал келтирүү.

УКУКТУУЛУК (англ. competence) – КРнын укук назариятында укуктук

Законом предусмотрено и ограничение некоторых элементов содержания правоспособности, т.е. лишение гражданина некоторых правовых возможностей. Такое ограничение правоспособности может быть применено только судом лишь как мера наказания за совершенное преступление. В частности, в виде: 1) лишения права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью; 2) лишения права свободного передвижения и избрания места жительства.

Правоспособность прекращается со смертью гражданина независимо от причин ее наступления. К смерти по своим правовым последствиям приравнивается объявление лица умершим, которое влечет за собой предположение о прекращении его правоспособности, об этом говорится в статье 80 ГК КР.

Таким образом, исходя из сказанного выше, можно сделать вывод, что правоспособность – это определенное общественное свойство, признаваемое законами КР за гражданами и юридическими лицами, которых закон считает нужным объявить субъектами права, т.е. правоспособность – это не просто общественное, а общественное юридическое свойство.

ПРАВОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ – это инструмент по упорядочиванию общественных отношений и приведение в соответствие поведения участников к требованиям или разрешениям, содержащимся в нормах права.

ПРАВОМОЧИЕ (англ. competence) – в теории права КР понимается как

мамиленин катышуучусунун кандайдыр бир аракетти жүзөгө ашыруусун же мындай укуктук мамиленин башка катышуучусунан белгилүү аракетти аткаруусун талап кылуу мүмкүнчүлүгүнүн КРнын мыйзам актыларында каралышы.

Укуктуулук мыйзам актыларда каралган чыныгы мүмкүнчүлүк болуп саналат жана ошондуктан мамлекеттик кепилдик катары эсептелет. Эгерде кандайдыр бир жактар же белгилүү бир укуктук мамиленин катышуучулары өз милдеттерин аткарбаганда, тиешелүү укук берилген тарап өзүнүн бузулган укугун жана кызыкчылыгын коргоо үчүн сотко же башка мамлекеттик органдарга, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарына кайрылалат.

УЛУТТАШТЫРУУ – бул жарандарга жана юридикалык жактарга тиешелүү мүлктү улутташтыруу аркылуу мамлекеттин менчигине айландыруу.

Кыргыз Республикасында улутташтыруу мындай мүлктү мамлекеттештирүү жөнүндө мыйзамдын негизинде гана жана мүлктү мамлекеттештирген жакка бул мүлктүн наркынын жана аны алып коюуга байланыштуу келтирилген башка чыгымдардын ордун толтуруу менен ишке ашат.

Улутташтырууну өткөрүүнүн шарттары жана тартиби мыйзамда каралат, жарандардын жана юридикалык жактардын мүлкүн улутташтыруу мамлекеттин коопсуздугун, КРнын коргонуу жөндөмдүүлүгүн камсыз кылуу максатында гана жүргүзүлөт (КР ЖКнын 288-беренеси).

предусмотренная законодательством КР возможность субъектов правоотношений по осуществлению определенных действий или требованию от другого субъекта известных действий данного правоотношения.

Правомочие является реальной возможностью, предусмотренной законодательством, и поэтому считается государственной гарантией. В случае невыполнения каким-либо лицом или участниками определенных правоотношений своих обязанностей управомоченная сторона может обратиться в суд или в иные государственные органы, органы местного самоуправления для защиты нарушенных прав и интересов.

НАЦИОНАЛИЗАЦИЯ – это обращение имущества, принадлежащего гражданам и юридическим лицам, в государственную собственность путем его национализации.

В Кыргызской Республике национализация осуществляется на основании только закона о национализации этого имущества с возмещением лицу, имущество которого национализировано, стоимости этого имущества и других убытков, причиняемых его изъятием.

Условия и порядок проведения национализации устанавливаются законом, имущество граждан и юридических лиц национализируются исключительно в целях обеспечения безопасности государства, обороноспособности КР (статья 288 ГК КР).

УСТАВ (англ. charter/statute) – бул укуктук жобону аныктоого, ошондой эле юридикалык жактардын ишмердигин жөнгө салууга керек болгон эрежелердин жыйындысы.

Устав юридикалык жакты уюмдаштыруучулар (катышуучулар) беките турган документтерге кирет, түзүлүшүн жана анын тартибин белгилейт. Уставда юридикалык жактын аталышы, анын турган орду, ишинин максаты, юридикалык жактын органынын курамы жана иш билгилиги аныкталып, ошондой эле юридикалык жак жөнүндө мыйзам актыларында каралган башка маалыматтар камтылууга тийиш (Мисалы, «Таш-Темир» АКнын же «Кыял» ЖЧК уставы).

Устав атайын ченемдик укуктук акты катары унаа жана байланыш тармагын жөнгө салуу үчүн да колдонулат (Мисалы, темир жол транспортунун уставы же «Кыргызтелеком» АКнын уставы).

Устав КРнын куралдуу күчтөрүнүн белгилүү чөйрөсүндөгү ишмердүүлүктү уюштуруунун негизи болгон мамлекеттик ченемдик укуктук документ болуп саналат. Эл аралык укукта эл аралык келишимдин түрү же курамдык бөлүгү, «Эл аралык уюмдардын уставы».

УСТАВДЫК КАПИТАЛ – бул катышуучулары укуктук милдеттенмеге ээ болгон юридикалык жактарды түзүүгө катышкандардын салымдарынын жыйындысы. Ага чарбалык шериктештер жана коомдор, кооперативдер кирет.

КРнын «Чарбалык шериктештер жана коомдор жөнүндөгү» мыйзамынын 6-беренесине ылайык чарбалык шериктиктин жана коомдун уставдык капиталын уюштуруучулардын салымдарынын жыйындысы түзөт, катышуучунун салымынын курамына КРнын улуттук акчасындагы, КРнын мыйзам актыларында белгиленген учурларда чет өлкөлүк акча каражаттар, ошондой эле имараттар, курулуштар, жабдуулар, чийкизаттар, материалдар, буюмзаттар, азыктар, баалуу кагаздар, материалдык башка баалуулуктар жана ээликтен ажыратылган мүлк укуктары, анын ичинде наркы шериктиктин жана коомдун өз алдынча тендеминде көрсөтүлө турган акылгөй иштин натыйжаларына болгон укук кириши мүмкүн.

Эгерде уставдык капиталды коммандиттик шериктигинин мисалында карап көрсөк, анда алардын уставдык капиталы толук шериктердин жана салымчылардын кошкон салымдарынан түзүлөт. Салым салуучулардын уставдык капиталдагы үлүштөрүнүн өлчөмү 50 пайыздан ашпоого тийиш. Мында коммандиттик шериктигин уюштуруу документтеринде толук шериктердин салымдарын (салымдарынын бир бөлүгүн) төлөө боюнча салым салуучунун милдети каралышы мүмкүн. Коммандиттик шериктигинин уставдык капиталынын өлчөмү, аны түзүү тартиби жана мөөнөтү шериктиктин уюштуруу документтери менен аныкталат (КРнын «Чарбалык шериктиктер жана коомдор жөнүндөгү» мыйзамынын 27-беренеси).

УЮМДАШТЫРУУ ДОКУМЕНТТЕРИ – КРнын жарандык укугунда айкын юридикалык жактын макамын укуктун субъектиси, жарандык-укуктук, эмгек, салык жана башка

УСТАВ (англ. charter/statute) – это свод правил для определения правовых положений, а также регулирования деятельности юридических лиц.

Устав относится к учредительным документам, утверждаемым учредителями (участниками), служит в качестве необходимых предпосылок для образования и деятельности юридического лица, устанавливая ее режим. В уставе определяются наименование юридического лица, место его нахождения, цели деятельности, состав и компетенция органов юридического лица, а также должны содержаться другие сведения, предусмотренные законодательством о юридических лицах (например, уставы АО «Таш-Темир» или ОсОО «Кыял»).

Устав также применяется как специальный нормативный правовой акт, регулирующий отрасли транспорта и связи (например, устав железнодорожного транспорта или устав АО «Кыргызтелеком»).

Устав является государственным нормативным правовым документом, на основе которого осуществляется организация определенной сферы деятельности Вооруженных сил КР. В международном праве устав – форма или составная часть международного договора, устав международной организации.

УСТАВНЫЙ КАПИТАЛ – это совокупность вкладов участников по созданию юридических лиц, в отношении которых их участники имеют обязательственные права. К ним относятся: хозяйственные товарищества и общества, кооперативы.

В соответствии со статьей 6 Закона «О хозяйственных товариществах и обществах» уставный капитал хозяйственного товарищества и общества образует совокупность вкладов участников, в состав вклада участников могут входить денежные средства в национальной валюте КР, иностранной валюте в случаях, установленных законодательством КР, а также здания, сооружения, оборудование, сырье, материалы, товары, продукция, ценные бумаги, иные материальные ценности и отчуждаемые имущественные права, включая права на результаты интеллектуальной деятельности, стоимость которых отражается в самостоятельном балансе товарищества и общества.

Если посмотреть на примере уставного капитала коммандитного товарищества, то их уставный капитал составляется из вкладов полных товарищей и вкладчиков. Совокупный размер долей вкладчиков в уставном капитале не может составлять более 50 процентов. При этом в учредительных документах коммандитного товарищества может быть предусмотрена обязанность вкладчика по оплате вкладов (части вкладов) полных товарищей. Размер, порядок и сроки образования уставного капитала коммандитного товарищества определяются учредительными документами (статья 27 Закона КР «О хозяйственных товариществах и обществах»).

УЧРЕДИТЕЛЬНЫЕ ДОКУМЕНТЫ – в гражданском праве КР документы, определяющие статус конкретного юридического лица как субъекта права, участника гражданско-право-

укук мамилелеринин катышуучусу катары аныктаган документ, ошондой эле юридикалык жактарды уюмдаштыруучулар (катышуучулар), тийиштүү юридикалык жактар менен өз ара мамилелери.

Уюмдаштыруу документтерине: юридикалык жактын уставы же уюмдаштыруу келишими кирет. Юридикалык жак уставдын же уюмдаштыруу келишиминин жана уставдын же уюштуруу келишиминин гана негизинде аракеттене алат. Мыйзамда каралгандай, коммерциялык уюм болуп саналбаган юридикалык жак бул түрдөгү уюмдар жөнүндөгү жалпы жобонун негизинде аракеттене алат (КР ЖКнын 87-беренеси).

УЮМДАШТЫРУУ КЕЛИШИМИ – КРнын жарандык укугунда – бул юридикалык жакты түзүүдө уюмдаштыруучулар түзгөн уюмдаштыруу документинин бир түрү. Уюмдаштыруу келишиминде уюмдаштыруучулар юридикалык жакты түзүүгө милдеттенишет, аны түзүү боюнча ишмердиктин биргелешкен тартибин, ага өз мүлкүн өткөрүп берүүнүн жана анын ишмердикке катышуу шарттарын аныкташат. Келишимде, ошондой эле анын катышуучуларынын ортосунда пайданы жана чыгымдарды бөлүштүрүүнүн юридикалык жактын ишмердигин башкаруунун, уюмдаштыруучулардын (катышуучулардын) анын курамынан чыгуусунун тартиби жана шарттары аныкталат. Уюмдаштыруучулардын макулдугу менен уюмдаштыруу келишимине башка шарттар да киргизилиши мүмкүн (КР ЖКнын 87-беренеси).

вых, трудовых, налоговых и иных правоотношений, а также взаимоотношения учредителей (участников) юридического лица между собой и соответствующим юридическим лицом.

К учредительным документам относятся: устав юридического лица или учредительный договор. Юридическое лицо может действовать на основании устава либо учредительного договора и устава, либо только учредительного договора. В случаях, предусмотренных законом, юридическое лицо, не являющееся коммерческой организацией, может действовать на основании общего положения об организациях данного вида (статья 87 ГК КР).

УЧРЕДИТЕЛЬНЫЙ ДОГОВОР – в гражданском праве КР – это вид учредительного документа юридического лица, заключаемого учредителями при его создании. В учредительном договоре учредители обязуются создать юридическое лицо, определяют порядок совместной деятельности по его созданию, условия передачи ему своего имущества и участия в его деятельности. Договором определяются также условия и порядок распределения между участниками прибыли и убытков, управления деятельностью юридического лица, выхода учредителей (участников) из его состава. В учредительный договор по согласию учредителей могут быть включены и другие условия (статья 87 ГК КР).

Ү

ҮЙ-БҮЛӨ – бул никеден, тууганды-ктан, бала асырап алуу же балдарды тарбияга алуунун дагы башка түрлөрүнөн улам келип чыгуучу үй-бүлөлүк мамилелердин чыңдалышына жана өнүгүшүнө көмөк көрсөтүүгө кызмат кылуучу мүлктүк жана мүлктүк эмес жеке укуктар, милдеттер менен байланышкан адамдардын чөйрөсү (КРнын үй-бүлө кодексинин 2-беренеси).

«Үй-бүлө» деген атоо азыркы замандын шартында үй-бүлөлүк, жарандык, эмгек укугу сыяктуу түрдүү тармактарда юридикалык түшүнүк эле болбостон, социологиялык да мааниге ээ атоо катары да колдонулат.

КРнын Конституциясынын 36-беренесине ылайык үй-бүлө – коомдун негизи. Үй-бүлө, ата болуу, эне болуу, балалык – бүткүл коомдун камкордугуна алынат жана мыйзам менен артыкчылыктуу корголот. КРнын үй-бүлө кодексинин 1-беренеси боюнча үй-бүлө мыйзамдары үй-бүлөнү чыңдоо, үй-бүлө мамилелерин өз ара сыйлашуу, өз ара жардамдашуу сезимдеринде куруу жана үй-бүлөнүн алдындагы анын бардык мүчөлөрүнүн жооптуулугунун, кимдир бирөөнүн үй-бүлөнүн ишине оюна келгендей кийлигишүүсүнө жол бербөөнүн, үй-бүлө мүчөлөрүнүн өз укуктарын тоскоолдуксуз жүзөгө ашыруусун камсыз кылуунун, бул укуктарда сот аркылуу коргоо мүмкүнчүлүгүнүн үй-бүлө мамилелериндеги гендердик теңдиктин зарылдыгынан улам келип чыгат.

СЕМЬЯ – это круг лиц, связанных имущественными и личными неимущественными правами и обязанностями, вытекающими из брака, родства, усыновления или иной формы принятия детей на воспитание и призванными способствовать укреплению и развитию семейных отношений (статья 2 Семейного кодекса КР).

В современых условиях термин «семья» широко применяется не только как юридическое понятие, имеющее в разных отраслях, таких как семейное, гражданское, трудовое право, разный смысл, но и как термин, имеющий социологический смысл.

Согласно статье 36 Конституции КР, семья – основа общества. Семья, отцовство, материнство, детство – предмет заботы всего общества и преимущественной охраны законом. В соответствии со статьей 1 Семейного кодекса КР семейное законодательство КР исходит из необходимости укрепления семьи, построения семейных отношений на чувствах взаимоуважения, взаимопомощи и ответственности перед семьей всех ее членов, недопустимости произвольного вмешательства кого-либо в дела семьи, обеспечения беспрепятственного осуществления членами семьи своих прав, возможности судебной защиты этих прав, гендерного равенства в семейных отношениях.

ҮЙ-БҮЛӨ УКУГУ – бул нике жана үй-бүлөгө байланыштуу келип чыккан өздүк жана аларга байланыштуу мүлктүк мамилелерди жөнгө салуучу институттардын, укук ченемдеринин жыйындысын көрсөтүүчү КРнын өз алдынча укук тармактарынын бири.

ҮЙ-БҮЛӨ МЕНЧИГИ – атоо же атайын юридикалык түшүнүк катары КРнын жарандык мыйзам актыларында колдонулбайт, анын ордуна жубайлардын ортодогу (жалпы мүлкү) менчиги деген түшүнүк колдонулат.

КР ЖКнын 275-беренесине ылайык жубайлар никеге турган убагында жыйган мүлкү, эгер мыйзамда же жубайлардын ортосундагы келишимде башкача каралбаса, жалпы менчик деп саналат. Жубайлардын ортодогу менчиги атайын укуктук ченем катары КРнын үй-бүлө кодексинде да көрсөтүлгөн, тактап айтканда, 35-бereненесинде никелешип жашаган учурда жубайлардын арттырган мүлкү алардын ортосундагы менчиги болуп саналат, аларга жубайлардын ар биринин иштеген ишинен, ишкердик жумушунан жана акылгөй ишинин натыйжаларынан түшкөн кирешe, алар алган бааракы, жөлөкпул, ошондой эле атайын максаттуу багыттамасы болбогон дагы башка акчалай төлөмдөр (материалдык жардамдын жыймасы, оор жаракат алгандан же ден соолугуна дагы башкача залал келтирилгендин кесепетинен эмгекке жарамдуулугун жоготкондугуна байланыштуу төлөнгөн жыйма) кирет.

Жубайлардын жалпы мүлкү, алардын жалпы кирешелеринин эсебинен алынган кыймылдуу жана кыймылсыз мүлктөр, баалуу кагаздар, пайлар, салымдар, насыя мекемелерине же дагы башка коммерциялык уюмдарга салынган капиталдагы үлүштөр жана кайсы жубайынын атына салынганына же акча каражаты жубайлардын кимиси тарабынан салынганына карабастан, никеде турган мезгилде жубайлар арттырган мүлк болуп саналат.

Жубайлардын жалпы мүлкүнө тиешелүү укук нике мезгилинде үй чарбасын жүргүзгөн, балдарын багып-тарбиялаган же башка жүйөлүү себептер менен өз алдынча кирeше албаган жубайына да таандык болот. Жубайлардын жалпы мүлкүнө ээлик кылуу, пайдалануу жана тескөө жубайлардын өз ара макулдугу менен болот.

СЕМЕЙНОЕ ПРАВО – это одна из самостоятельных отраслей права КР, представляющая собой совокупность правовых норм и институтов, регулирующих личные и связанные с ними имущественные отношения, возникающие на основе брака и принадлежности к семье.

СЕМЕЙНАЯ СОБСТВЕННОСТЬ – не употребляется в гражданском законодательстве КР как термин или как специальное юридическое понятие, а вместо него применяется понятие «совместная собственность» (общее имущество) супругов.

Согласно статье 275 ГК КР, имущество, нажитое супругами во время брака, является их совместной собственностью, если договором между ними не предусмотрено иное. Совместная собственность супругов также отражена специальной правовой нормой в Семейном кодексе КР, в частности, в статье 35 говорится, что имущество, нажитое супругами во время брака, является их совместной собственностью, к которой относятся доходы каждого из супругов от трудовой, предпринимательской деятельности и результатов интеллектуальной деятельности, полученные ими пенсии, пособия, а также иные денежные выплаты, не имеющие специального целевого назначения (суммы материальной помощи, суммы, выплаченные в возмещение ущерба в связи с утратой трудоспособности, вследствие увечья либо иного повреждения здоровья, и другие).

Общим имуществом супругов являются также приобретенные за счет общих доходов супругов движимые и недвижимые вещи, ценные бумаги, паи, вклады, доли в капитале, внесенные в кредитные учреждения или в иные коммерческие организации, и любое другое нажитое супругами в период брака имущество независимо от того, на имя кого из супругов оно приобретено либо на имя кого или кем из супругов внесены денежные средства.

Право на общее имущество супругов принадлежит также супругу, который в период брака осуществлял ведение домашнего хозяйства, уход за детьми или по другим уважительным причинам не имел самостоятельного дохода. Владение, пользование и распоряжение общим имуществом супругов осуществляются по обоюдному согласию супругов.

ҮЛҮШТҮК МЕНЧИК – КРнын жарандык укугунда кирешенин бир бөлүгү же жалпы менчиктин катышуучулары аныктаган үлүштү (мүлк же башка баалуулуктарды) түшүнүгө болот. Эгерде үлүштүк мүлктүн катышуучуларынын үлүштөрү мыйзамдын негизинде аныкталышы мүмкүн болбосо, анын катышуучуларынын макулдашуусу менен белгиленбесе, анда баарына бирдей деп эсептелет. Үлүштүк менчиктин катышуучулары өзүнүн каалоосу менен тиешелүү үлүшүн ажыраткысы келсе (сатууга, белекке берүүгө, мураска калтырууга, күрөөгө коюуга) же башкача түрдө тескөөгө алгысы келсе, анда ал акы төлөп ажыратуу боюнча сатып алуучунун артыкчылыктуу укуктары жөнүндө ченемдерди сактоо менен жүзөгө ашырууга укуктуу.

ҮЛҮШ КОРУ – КРнын жарандык укугунда кооперативдин мүлкүн

ДОЛЕВАЯ СОБСТВЕННОСТЬ – в гражданском праве КР понимается как часть доходов или доли в общей собственности (в имуществе или другие ценности), участники которой определены. В случае когда доли участников долевой собственности не определены на основании закона и не установлены договором или не могут быть определены, они считаются равными. Участники долевой собственности вправе по своему усмотрению отчуждать соответствующие доли (продать, подарить, завещать, отдать в залог) либо распорядиться иным образом с соблюдением при ее возмездном отчуждении норм о преимущественном праве покупки других участников долевой собственности.

ПАЕВОЙ ФОНД – в гражданском праве КР понимается как фонд, состо-

түзүүнүн булактарынын бири болуп саналган кооперативдин мүчөлөрү төккөн үлүштүк киреден турган кор (КР «Кооперативдер жөнүндөгү» мыйзамынын 1-беренеси).

ҮЧҮНЧҮ ЖАКТАР – КРнын жарандык процессуалдык укугунда бул жарандык сот өндүрүшүндө башка жактын доосу боюнча козголгон жарандык иште өз укуктарын, эркиндигин жана мыйзам тарабынан корголуучу талаптарын коргогон жак.

Кыргыз Республикасынын жарандык-процессуалдык кодекси үчүнчү жактарды эки түргө бөлүп айырмалайт. Биринчиден, бул талаш-тартыштын жүйөсүнө карата өз алдынча талап койгон үчүнчү жактар, алар биринчи баскычтагы сот тарабынан иш боюнча чечим чыгарганга чейин бир тарапка же эки тарапка тең доо коюу менен соттошууга кириши мүмкүн жана доогердин бардык укуктарынан пайдаланат жана бардык милдеттерин аткарат (КР ЖПКнын 42-беренеси); экинчиден, бул талаш-тартыштын жүйөсүнө карата өз алдынча талап койбогон үчүнчү жактар, алар тараптардын бири-бирине карата укуктары менен милдеттерине таасир эте алышса, талаш-тартыштын жүйөсүнө карата өз алдынча талап койбогон үчүнчү жактар биринчи баскычтагы сот иш боюнча чечим кабыл алганга чейин доогерди же жоопкерди колдоп сүйлөйт жана ишке катышкан жактардын өтүнүчү же соттун демилгеси менен ишке катышууга тартылышы мүмкүн.

Өз алдынча талап койбогон үчүнчү жактар, доонун негизин жана жүйөсүн өзгөртүүгө, доо талабынын

ящий из паевых взносов, вносимых членами кооператива, являющихся одним из источников формирования имущества кооператива (статья 1 Закона КР «О кооперативах»).

ТРЕТЬИ ЛИЦА – в гражданском процессуальном праве КР – это лица защищающие свои права, свободы и охраняемые законом интересы в гражданском деле, возбужденном по иску других лиц.

Гражданско-процессуальный кодекс Кыргызской Республики различает два вида третьих лиц. Во-первых, это третьи лица, заявляющие самостоятельные требования на предмет спора, они могут вступить в процесс до вынесения решения по делу судом первой инстанции путем предъявления иска к одной или обеим сторонам и пользуются всеми правами и несут все обязанности истца (статья 42 ГПК КР); во-вторых, это третьи лица, не заявляющие самостоятельных требований на предмет спора, они могут вступить в процесс на стороне истца или ответчика до вынесения судом первой инстанции решения по делу, если оно может повлиять на их права или обязанности по отношению к одной из сторон и могут быть привлечены к участию в деле также по ходатайству лиц, участвующих в деле, или по инициативе суда.

Третьи лица, не заявляющие самостоятельных требований, пользуются процессуальными правами и несут

өлчөмүн көбөйтүүгө же азайтууга, доодон баш тартууга, доону моюнга алууга, жарашуу макулдашуусун түзүүгө, каршы доо коюуга, соттун чечимин мажбурлап аткарууну талап кылууга карата укуктан тышкаркы процесстик укуктардан пайдаланат жана процесстик милдеттерди алып жүрөт (КР ЖПКнын 43-беренеси).

ҮЧҮНЧҮ ЖАКТЫН ПАЙДАСЫНА ТҮЗҮЛГӨН КЕЛИШИМ – бул КРнын жарандык укугунун келишимди түзүүдө ага катышпаган жактын милдеттенмени аткарышын талап кылуу укугу менен камсыздаган жарандык-укуктук келишимди кароочу салттуу институт.

КР ЖКнын 389-беренесине ылайык тараптар карызкор милдеттенмесин насыячыга эмес, келишимде көрсөтүлгөн же көрсөтүлбөгөн жана карызкордон, милдеттенмени өзүнүн пайдасына аткарууну талап кылууга укуктуу үчүнчү жакка аткарууга милдеттүү экендигин белгилеген келишим үчүнчү жактын пайдасына түзүлгөн келишим катары таанылат. Мындан сырткары эгерде мыйзамда же келишимде башкача каралбаса, үчүнчү жак келишим боюнча өзүнүн укугун пайдалануу ниетин карызкорго билдирген учурдан баштап тараптар өзүлөрү түзгөн келишимди үчүнчү жактын макулдугусуз буза же өзгөртө албайт. Карызкор келишимде үчүнчү жактын талабына каршы өзү насыячыга карата коюучу каршы пикирин билдирүүгө укуктуу.

Кимдир бирөөнүн ысымына же үчүнчү бир жактын пайдасына банктык аманат келишими, келишимдеги үчүнчү жактын пайдасына ти-

процессуальные обязанности стороны, кроме права на изменение основания и предмета иска, увеличение или уменьшение размера исковых требований, отказ от иска, признание иска, заключение мирового соглашения, предъявление встречного иска, требование принудительного исполнения решения суда (статья 43 ГПК КР).

ДОГОВОР В ПОЛЬЗУ ТРЕТЬЕГО ЛИЦА – это традиционный институт гражданского права КР, предусматривающий такой гражданско-правовой договор, который имеет право требовать исполнения обязательства лица, не принимавшего участия при заключении договора.

В соответствии со статьей 389 ГК КР договором в пользу третьего лица признается договор, в котором стороны установили, что должник обязан произвести исполнение не кредитору, а третьему лицу, указанному или не указанному в договоре и имеющему право требовать от должника исполнения обязательства в свою пользу. Кроме того, если иное не предусмотрено законодательством или договором, с момента выражения третьим лицом должнику намерения воспользоваться своим правом по договору стороны не могут расторгать или изменять заключенный ими договор без согласия третьего лица. Должник в договоре вправе выдвигать против требования третьего лица возражения, которые он мог бы выдвинуть против кредитора.

Примером договора в пользу третьего лица могут служить: договор банковского вклада на чье-либо имя или в пользу третьего лица, заключение

риликти камсыздоо келишиминин түзүлүшү жогорудагы келишимге мисал болуп эсептелет. Жүктү (кол жүктү) ташып жеткирүү келишими да ага мисал болалат. Себеби жүктү ташып жеткирүүчү өзүнө тапшырылган жүктү жерине жеткирип, аны алууга ыйгарым укуктуу жакка өткөрүп берүүгө милдеттендирилет.

Демек, жогорудагы келишим азыркы шарттарда үчүнчү жактын келишим боюнча укугун пайдалануга ниет коёр замат эле насыячы болуп калуу өзгөчөлүгүнө ээ жарандык укуктук келишимдердин кеңири таралган түрү болуп эсептелет жана үчүнчү жактын милдеттенмени өзүнүн пайдасына аткарууну талап кылуу укугу анын милдеттүү белгиси болуп саналат.

договора страхования жизни в пользу названного в договоре третьего лица. Договор перевозки груза (багажа) также может быть примером, согласно которому перевозчик обязуется доставить вверенный ему отправителем груз в пункт назначения и выдать его управомоченному на получение груза лицу (получателю).

Таким образом, в современных условиях договор в пользу третьего лица является наиболее распространенным видом гражданско-правовых договоров, имеющих такую специфику, когда третье лицо с момента выражения намерения может воспользоваться своим правом по договору, практически становится кредитором и обязательным признаком договора является право третьего лица требовать исполнения обязательства в свою пользу.

Ф

ФАКТОРИНГ (англ. factoring) – дүйнөлүк жараният өлкөлөрүнүн жарандык укугунда кардардын жүгүртүлүүчү капиталын насыялоо менен айкалышкан соода-далдал ишинин бир түрүн түшүнүүгө болот. Факторинг операция иштери КРнын акчаны талап кылуу укугун берүү менен каржылоо келишимин жүзөгө ашырат.

КР ЖКнын 739-беренесине ылайык акчаны талап кылуу укугун берүү менен каржылоо келишими боюнча бир тарап (каржы өкүлөтү) экинчи тарапка (кардарга) кардардын үчүнчү тарапка (карызкорго) буюмзат бергенден, жумуш аткаргандан же кызмат көрсөткөнүнөн улам

ФАКТОРИНГ (англ. factoring) – в гражданском праве цивилизованных стран мира понимается как разновидность торгово-комиссионной операции, сочетающейся с кредитованием оборотного капитала клиента. Факторинговые операции в КР осуществляются на основе договора финансирования под уступку денежного требования.

Согласно статье 739 ГК КР, по договору финансирования под уступку денежного требования одна сторона (финансовый агент) передает или обязуется передать другой стороне (клиенту) денежные средства в счет денежного требования клиента (кредитора) третьему лицу (должнику),

андан алууга тийиш болгон акчаны талап кылуу укугунун эсебинен акчаны берет же берүүгө милдеттенет, ал эми кардар ал акчаны талап кылуу укугун каржы өкүлөтүнө берет же берүүгө милдеттенет.

ФИДУЦИЯ (лат. fiducia) – бул атоо римдик укукта пайда болгон, күрөөнүн бир түрүн билдирет. Азыркы жарандык укукта жарандык укук мамилелеринин катышуучуларынын ишенимине негизделген бир бүтүм деген маанини түшүндүрөт.

ФИЛИАЛ (лат. filialis – уулча, англ. filial) – бул юридикалык жак орун алган жерден башка жакта жайгашкан, анын иш милдеттерин толугу менен же жарым-жартылай, анын ичинде өкүлчүлүк милдеттерин аткаруучу өз алдынча бөлүк (КР ЖКнын 90-беренеси).

Филиалдар юридикалык жак болуп саналбайт, бирок аны түзгөн юридикалык жактардын мүлкүн алат жана алар бекиткен жобонун негизинде иштейт. Филиал жетекчилерин юридикалык жак дайындайт жана ал берген ишеним каттын негизинде иштейт. Филиалдар аларды түзгөн юридикалык жактын уставында көрсөтүлүүгө тийиш.

Филиал өкүлчүлүктөн юридикалык жак жайгашкан жерден башка жакта анын бир гана эмес, бардык иш милдеттерин же алардын бир бөлүгүн, б.а., өкүлчүлүктүн иш милдеттерин аткарганы менен айырмаланат. Юридикалык жактын атайын укукка жарамдуулук принциби жайылтыла турган коммерциялык эмес уюмдардын, ошондой эле муниципалдык ишканалардын жана кээ

вытекающего из предоставления клиентом товаров, выполнения им работ или оказания услуг третьему лицу, а клиент уступает или обязуется уступить финансовому агенту это денежное требование.

ФИДУЦИЯ (лат. fiducia) – как термин появился в римском праве, означает один из видов залога. В современном гражданском праве фидуция понимается как сделка, основанная на доверии участников гражданских правоотношений.

ФИЛИАЛ (лат. ilialis– сыновний, от англ. filial) – это обособленное подразделение юридического лица, расположенное вне места его нахождения и осуществляющее все или часть его функций, в том числе функции представительства (статья 90 ГК КР).

Филиалы не являются юридическими лицами и наделяются имуществом создавшим их юридическим лицом и действуют на основании утвержденного им положения. Руководители филиалов назначаются юридическим лицом и действуют на основании выданной доверенности. Филиалы должны быть указаны в уставе создавшего их юридического лица.

Филиал отличается от представительства тем, что выполняет вне места расположения юридического лица не одну, а все его функции или их часть, т.е. функции представительства. Филиалы некоммерческих организаций, а также муниципальных предприятий и некоторых других организаций, на которые распространяется принцип специальной правоспособности юридических лиц,

бир башка уюмдардын филиалдары юридикалык жактын уюмдаштыруу документтеринде каралган иштердин максатына ылайык келген иш милдеттердин гана аткаралат.

ФИРМАЛЫК АТАЛЫШ – ушул аталыштын алдында өз ишин жүзөгө ашырган жана аны башка юридикалык жактан айырмалаган юридикалык жактын туруктуу толук же кыскартылган аталышы.

Кыргыз Республикасынын жарандык кодексинин талаптарына ылайык юридикалык жактын фирмалык аталышы юридикалык жактын уюштуруу-укуктук түрүн жана айырмалоочу маанидеги энчилүү атын же жалпы атын камтууга тийиш.

КРнын «Фирмалык аталыштар жөнүндөгү» мыйзамында көрсөтүлүүчү КР улуттук банкы тарабынан банктардын жана ишине уруксат кагазы берилүүчү каржы-насыя мекемелеринин фирмалык аталыштары КРнын банк мыйзам актыларынын талаптарына жооп берүүгө тийиш. Жогоруда көрсөтүлгөн маалыматтар менен катар юридикалык жактын фирмалык аталышы башка бөлүктөрдү да камтышы мүмкүн, маселен, өзүнүн аты-жөнү же болбосо анын ысымы менен айкалышы пайдаланылышы мүмкүн. Эгерде дал ошондой аты-жөнү же аны менен аралашып кеткен деңгээлге чейин окшош аты-жөнү бирдей адам фирмалык аталыш катары мурда пайдаланып жүрсө, арыз берүүчү Кыргызпатенттин сунушу боюнча айырмалоочу белгилерге ээ болгон сөз бөлүгү түрүндөгү толуктоону аты-жөнүнө кошууга тийиш. Жеке жак, Кыргыз Республикасынын жарандык кодексинин ченемдеринин талаптарына ылайык, ишкердик кылуу укугун аты-жөнүн камтыган өзүнүн атына гана алат жана жүзөгө ашырат. Ишкердин ишин жекечелештирүүнү жеке жак өзүнүн атын буюмзат белгиси катары каттатуу жолу менен жүзөгө ашыра алат.

могут выполнять только те функции, которые соответствуют целям деятельности, предусмотренным в учредительных документах юридического лица.

ФИРМЕННОЕ НАИМЕНОВАНИЕ – это устойчивое полное или сокращенное наименование юридического лица, под которым оно осуществляет свою деятельность и которое отличает его от другого юридического лица.

В соответствии с требованиями Гражданского кодекса Кыргызской Республики фирменное наименование юридического лица должно содержать указание на организационно-правовую форму юридического лица и имя собственное или имя нарицательное различительного значения.

Фирменные наименования банков и финансово-кредитных учреждений в КР, деятельность которых лицензируется Национальным банком КР, наряду с требованиями, предъявляемыми Законом КР «О фирменных наименованиях», должны отвечать требованиям банковского законодательства КР. Кроме вышеуказанного, фирменное наименование юридического лица может содержать другие элементы, в частности, могут быть использованы собственная фамилия либо ее сочетание с именем. Если тождественная фамилия или сходная с ней до степени смешения фамилия уже используется однофамильцем в качестве фирменного наименования, заявитель по предложению Кыргызпатента должен внести дополнение к фамилии в виде словесного элемента, обладающего отличительным признаком. Физическое лицо, в соответствии с требованиями норм Гражданского кодекса Кыргызской Республики, приобретает и осуществляет права на предпринимательскую деятельность только под своим именем, включающим фамилию, имя и отчество. Индивидуализацию предпринимательской деятельности физическое лицо может осуществить путем регистрации своего имени в качестве товарного знака.

Фирмалык аталыштарда «кыргыз», «мамлекеттик» жана «улуттук» деген сөздөрдү ар кандай айкалышта, ошондой эле толук же кыскартылган расмий аталышта Кыргыз Республикасын көрсөтүүгө КРнын Президенти жана КРнын Өкмөтү аныкталуучу тартипте жол берет. Юридикалык жактын Кыргызпатент каттаган фирмалык аталышына сыноочтун натыйжалары боюнча күбөлүк берилип, ал аны коргоо жөндөмдүүлүгүн ырастайт (КР «Фирмалык аталыштар жөнүндөгү» мыйзамынын 4-беренеси).

Использование в фирменных наименованиях слов «кыргызский», «государственный» или «национальный» в любых их сочетаниях, а также указаний на официальное полное или сокращенное название Кыргызской Республики допускается в порядке, определяемом Президентом и Правительством КР. На зарегистрированное Кыргызпатентом фирменное наименование юридического лица по результатам экспертизы выдается свидетельство, которое удостоверяет его охраноспособность (статья 4 Закона КР «О фирменных наименованиях»).

ФОНД (лат. fundus – негиз салуу, уңгу, өлчөм; франц. fond) – ыктыярдуу мүлктүк салымдардын негизинде жана социалдык, кайрымдуулук, маданий, билим берүү же башка коомдук пайдалуу максаттарды көздөгөн жеке жана (же) юридикалык жактар уюштурган мүчөлүгү жок уюм (КРнын «Коммерциялык эмес уюмдар жөнүндөгү» мыйзамынын 2-беренеси).

Фондду түзүүгө жана анын иштешине КРнын жарандык мыйзам актыларында бекитилген коммерциялык эмес уюмдар жөнүндөгү талаптары жайылтылат, тактап айтканда, ыктыярдуулук, өз алдынча

ФОНД (лат. fundus – основание, основа, мера; франц. fond) – не имеющая членства организация, учрежденная физическими и (или) юридическими лицами на основе добровольных имущественных взносов и преследующая социальные, благотворительные, культурные, образовательные или иные общественно полезные цели (статья 2 Закона КР «О некоммерческих организациях»).

Для образования и деятельности фонда используются все принципы, закрепленные в гражданском законодательстве КР о некоммерческих организациях, в частности, фонды создаются и действуют на основе до-

башкаруу, мыйзамдуулук, маалымдуулук жана ачыктык.

Жарандын фонддун ишине катышуусу же катышпоосу анын укуктары менен эркиндиктерин чектөөгө негиз болалбайт. Фонддо иштеген кызматкерлерге эмгек, социалдык жактан камсыз кылуу жана медициналык камсыздандыруу жөнүндө КРнын мыйзам актылары жайылтылат.

Мамлекет фонддун уставдык милдеттерин аткарышы үчүн шарттарга кепилдик берет, анын органдары жана кызмат адамдары КР Конституциясы менен мыйзам актыларына ылайык укуктарынын жана мыйзамдуу кызыкчылыктарынын сакталышын камсыз кылуу менен, алардын ишине айрым коомдук пайдалуу программаларын максаттуу каржылоо түрүндө, ошондой эле КРнын мыйзам актылары тыюу салбаган башка түрлөрдө колдоо көрсөтөт. Мамлекеттик органдардын же кызмат адамдарынын КР мыйзамдарында каралган учурларды эске албаганда, фонддун ишине кийлигишүүсүнө жол берилбейт.

КР ЖКнын 162-беренесине ылайык аны уюмдаштыруучулар фондго берген мүлк фонддун менчиги болуп саналат, алар өздөрү түзгөн фонддун милдеттенмелери боюнча жооп беришпейт, ал эми фонд өзүнүн уюмдаштыруучуларынын милдеттенмелери боюнча жооп бербейт. Фонд мүлктү өзүнүн уставында белгиленген максаттарда пайдаланат жана өзү түзүлгөн максаттарга жетүү, ушул максаттарга ылайык келген өндүрүштүк жана башка чарбалык ишкердик менен эмгектенүүгө укуктуу. Фондду башкаруу жана түзүү тартибин уюмдаштыруучулар бекитүүчү уставы менен аныкталат.

бровольности, самоуправления, законности, гласности и открытости.

Участие или неучастие граждан в деятельности фонда не может служить основанием для ограничения его прав и свобод. На штатных сотрудников фонда распространяется законодательство КР о труде, социальном обеспечении и медицинском страховании.

Государство гарантирует фондам условия для выполнения ими уставных задач, а его органы и должностные лица обеспечивают соблюдение прав и законных интересов в соответствии с Конституцией и законодательством КР, оказывают поддержку их деятельности в форме целевого финансирования отдельных общественно полезных программ, а также в других формах, не запрещенных законодательством КР. Вмешательство государственных органов или должностных лиц в деятельность фонда не допускается, кроме случаев, когда это предусмотрено законом КР.

В соответствии со статьей 162 ГК КР имущество, переданное фонду его учредителями, является собственностью фонда, они не отвечают по обязательствам созданного ими фонда, а фонд не отвечает по обязательствам своих учредителей. Фонд использует имущество для целей, определенных в его уставе, и вправе заниматься производственной и иной хозяйственной деятельностью, необходимой для достижения общественно полезных целей, ради которых создан фонд. Порядок управления и формирования фонда определяются уставом, утверждаемым учредителями.

ФОНДДУК БИРЖА – бул акционердик коомдун уюштуруу-укуктук түрүндө түзүлгөн, баалуу кагаздар менен бүтүмдөр жасоого түздөн-түз көмөктөшүүчү кызмат көрсөтүүнү, ал эми бүтүмдөр жана соода жыйындары жөнүндө маалымат тооруктун катышуучуларына тоорук өткөрүлчү жер жана убагы, фондулук биржада сатууга жол берилген баалуу кагаздардын тизмеси жана котировкасы соода жыйындарынын жыйынтыгы жөнүндө маалымат ачык жарыялануу жолу менен ачып берүүчү баалуу кагаздар рыногунун кесипкөй катышуучусу (КРнын «Баалуу кагаздардын рыногу жөнүндөгү» мыйзамынын 2-беренеси).

КРнын баалуу кагаздар рыногу жөнүндөгү мыйзам актыларына ылайык ачык сунушталган баалуу кагаздарды соода-сатык боюнча бардык бүтүмдөр фондулук биржа аркылуу гана жасалышы керек. Баалуу кагаздар менен бүтүмдөрдү жасоо жана аткаруу үчүн керектүү бүтүмдөрдү жасоонун, маалыматты иштетүүнүн, сактоонун, иштеп чыгуунун жана ачуунун мүмкүндүгүн камсыздоо үчүн фонд биржасы эсептөөчү каражаттардын, программалык камсыздоонун, маалыматтар корунун, телекоммуникациялык каражаттардын жана башка жабдуулардын жыйындысы катары соода түйүндөрүн түзөт.

ФОНОГРАММА – бул кинематография же башка укма-көрмө чыгармаларына кошулган жазып алуу таризиндеги үндөрдөн тышкары, аткаруу үнүн же башка үндөрдү, болбосо үндөрдү чагылтууну жазып алуу (КРнын «Фонограммалар жөнүндө» мыйзамынын 2-беренеси).

ФОНДОВАЯ БИРЖА – это профессиональный участник рынка ценных бумаг, созданный в организационно-правовой форме акционерного общества, оказывающий услуги, непосредственно способствующие совершению сделок с ценными бумагами, а информация о сделках и торговых сессиях раскрывается публично путем оповещения участников торгов о месте и времени проведения торгов, списке и котировке ценных бумаг, допущенных к торгам на фондовой бирже, результатах торговых сессий (статья 2 Закона КР «О рынке ценных бумаг»).

В соответствии с законодательством КР о рынке ценных бумаг все сделки по купле-продаже публично предлагаемых ценных бумаг должны совершаться только через фондовую биржу. Для обеспечения возможности заключения сделок, поддержания, хранения, обработки и раскрытия информации, необходимой для совершения и исполнения сделок с ценными бумагами, фондовая биржа создает торговую систему как совокупность вычислительных средств, программного обеспечения, баз данных, телекоммуникационных средств и другого оборудования.

ФОНОГРАММА – это запись звуков исполнения или других звуков либо отображения звуков, кроме звуков в форме записи, включенной в кинематографическое или иное аудиовизуальное произведение (статья 2 Закона КР «О фонограммах»).

Фонограмма боюнча окшош түшүнүк аныктама КРнын «Автордук укуктар жана чектеш укуктар жөнүндөгү» мыйзамында, ошондой эле 1971-ж. 29-октябрындагы фонограмманы мыйзамсыз кайра чыгаруудан фонограмманы чыгаруучулардын кызыкчылыктарын коргоо жөнүндөгү Женева Конвенциясында да каралган.

КРнын «Автордук укуктар жана чектеш укуктар жөнүндөгү» мыйзамынын 34-беренесине ылайык эгерде: 1) фонограмманы жасап чыгаруучу КРнын жараны болсо же КРнын аймагында расмий турган жери бар юридикалык жак болсо; 2) фонограмма алгачкы ирет КРнын аймагында жарыяланса, фонограмманы жасап чыгаруучунун укуктары таанылат.

Фонограмма чектеш укуктардын объектиси болуп саналат, ал эми аны чыгаруучулар субъектилери болот жана автору менен түзүлгөн келишим боюнча алган укуктарынын чегинде иш жүзүнө ашырышат.

Фонограмманы чыгаруучу өз укуктарын маалымдоо үчүн фонограмманын ар бир нускасына жана (же) ал сакталып турган ар бир кутуда жазылып, үч белгиден: тегерекчедеги «Р» латын тамгасынан – Р; өзгөчө чектеш укуктардын ээсинин атынан (аталышынан); фонограмманын биринчи жарыяланган жылы турган чектеш укуктардын коргоо белгисин колдонууга укуктуу.

Фонограмманы чыгаруучуга анын фонограммасына карата фонограмманы каалаган түрдө колдонуу боюнча өзгөчө укуктар фонограмманы колдонуунун ар бир түрү үчүн сый акы алуу укугу менен чогуу таандык кылынат. Бул фонограммаларды пайдалануу боюнча өзгөчө укук төмөндөгүчө:

Сходное определение понятия «фонограмма» содержится и в Законе КР «Об авторском праве и смежных правах», а также в Женевской конвенции от 29 октября 1971 г. об охране интересов производителей фонограмм от незаконного воспроизводства их фонограмм.

В соответствии со статьей 34 Закона КР «Об авторском праве и смежных правах» права производителя фонограммы признаются за ним в случаях, если: 1) производителем фонограммы является гражданин КР или юридическое лицо, имеющие официальное местонахождение на территории КР; 2) фонограмма впервые опубликована на территории КР.

Фонограммы являются объектами смежных прав, а его производители становятся субъектами и осуществляют свои права в пределах прав, полученных по договору с автором записанного на фонограмме.

Производитель фонограммы для оповещения о своих правах вправе использовать знак охраны смежных прав, который помещается на каждом экземпляре фонограммы и (или) на каждом содержащем ее футляре и состоит из трех элементов: латинской буквы «Р» в окружности – Р; имени (наименования) обладателя исключительных смежных прав; года первого опубликования фонограммы.

Производителю фонограммы принадлежат исключительные права на его использование в любой форме, включая право на получение вознаграждения за каждый вид использования фонограммы. Это означает право осуществлять или разрешать осуществлять следующие действия:

1) фонограмманы, түз же кыйыр түрдө кайта жазуу; 2) фонограмманы кайра оңдоо же каалагандай ыкма менен кайра иштеп чыгуу; 3) фонограмманын нускаларын таратуу, башкача айтканда, аларды сатуу, киреге берүү ж.б.; 4) фонограмманы даярдоочунун уруксаты менен даярдалган нускаларын кошо эсептегенде фонограмманы таратуу максатында анын нускаларын импорттоо сыяктуу аракеттерди ишке ашыруу же ишке ашырууга уруксат берүү укугу дегенди билдирет; 5) фонограмманы жалпыга маалымдоо үчүн бардык адамдар фонограммага ар кандай жерден жана каалаган учурда өзүнүн тандоосу боюнча ага жете алгандай мүмкүнчүлүк алалат (жалпыга маалымдоого жеткирүү укугу); 6) фонограмманы эфирде же чубалгы менен берүү.

Эгерде мыйзамдуу жарыяланган фонограмманын нускалары аларды сатуу аркылуу жарандык карым-катнашка киргизилсе, анда фонограмманы даярдоочунун макулдугусуз жана сый акы толобостон андан ары таратууга жол берилет. Фонограмманын нускаларын аларды киреге берүү жолу менен таратуу укугу, ал нускаларга карата менчик укугуна карабастан, фонограмманы чыгаруучуга таандык кылынат. Фонограмманы даярдоочунун өзгөчө укуктары келишим боюнча башка адамдарга өткөрүлүп берилиши мүмкүн жана андай келишим Кыргызпатентте катталышы абзел (КРнын «Автордук укуктар жана чектеш укуктар жөнүндөгү» мыйзамынын 38-беренеси).

КРнын «Автордук укуктар жана чектеш укуктар жөнүндөгү» мыйзамы коммерциялык максатта жарыяланган фонограмманы чыгаруучунун

1) воспроизводить фонограмму прямым или косвенным образом; 2) переделывать или любым способом перерабатывать фонограмму; 3) распространять экземпляры фонограммы, т.е. продавать, сдавать их в прокат и так далее; 4) импортировать экземпляры фонограммы в целях распространения, включая экземпляры, изготовленные с разрешения производителя этой фонограммы; 5) сообщать фонограмму для всеобщего сведения таким образом, при котором любое лицо может иметь доступ к ней из любого места и в любое время по своему выбору (право на доведение до всеобщего сведения); 6) передавать фонограмму в эфир или по кабелю.

Если экземпляры правомерно опубликованной фонограммы введены в гражданский оборот посредством их продажи, то допускается их дальнейшее распространение без согласия производителя фонограммы и без выплаты вознаграждения. Право на распространение экземпляров фонограммы путем их сдачи в прокат принадлежит производителю фонограммы независимо от права собственности на эти экземпляры. Исключительные права производителя фонограммы могут передаваться по договору другим лицам, и такой договор должен быть зарегистрирован в Кыргызпатенте (статья 38 Закона КР «Об авторском праве и смежных правах»).

Законом КР «Об авторском праве и смежных правах» также допускается использование фонограммы без согласия его производителя, опубли-

макулдугун албастан, бирок сый акы төлөө менен: 1) фонограмманы жалпы эл алдында аткарууга; 2) фонограмманы эфирге берүүгө; 3) фонограмманын жалпыга маалымдоо үчүн чубалгы аркылуу кабарлоого жол берилет.

Чектеш укуктардын колдонулуш мөөнөтү фонограмманы чыгаруучуга да жайылтылат жана анын биринчи жарыяланышынан кийин 50 жыл бою же эгерде ушул мөөнөттүн ичинде фонограмма жарыяланбаса, фонограмманын биринчи жазмасынан кийин 50 жыл бою күчүндө болот. Мөөнөттөрдү эсептөө мөөнөттүн өтүшүнүн баштапышы үчүн негиз болуп саналуучу юридикалык факт болгон жылдан кийинки жылдын 1-январынан башталат. Фонограмманы чыгаруучунун мураскерлерине (юридикалык тарапка карата – укук мураскерлигине) фонограмманы пайдаланууга уруксат берүү жана мөөнөттүн калган бөлүгүнүн чегинде сый акы алуу укугу өтөт.

ФОРВАРД БҮТҮМДӨРҮ – бул накталай буюмзатты жеткирип берүүнүн мөөнөтүн кийинкиге калтыруу жолу менен түзүлгөн соода-сатык келишими («Кыргыз Республикасындагы буюмзат биржасы жана биржалык соода жөнүндөгү» мыйзамынын 8-беренеси). Форвард бүтүмдөрү бардык эле жарандык-укуктук бүтүмдөр сыяктуу эки катышуучунун ортосунда жактардын эркине жараша койгон шартка ылайыктуу түзүлөт, киреше же чыгаша бүтүмдүн мөөнөтү аяктаганда аныкталат.

ФОРС-МАЖОР (франц. force majeure) – КРнын жарандык укугунда жеңе алгыс күч жагдайынын келип чыгышы менен жарандык-

кованной в коммерческих целях, но с выплатой вознаграждения: 1) публичное исполнение фонограммы; 2) передача фонограммы в эфир; 3) сообщение фонограммы для всеобщего сведения по кабелю.

Срок действия смежных прав также распространяется и на производителя фонограммы в течение 50 лет после ее первого опубликования либо в течение 50 лет после первой записи, если фонограмма не была опубликована в течение этого срока. Исчисление сроков начинается с 1 января года, следующего за годом, в котором имел место юридический факт, являющийся основанием для начала течения срока. К наследникам (в отношении юридических лиц – к правопреемникам) производителя фонограммы переходит право разрешать использование фонограммы и на получение вознаграждения в пределах оставшейся части сроков.

ФОРВАРДНЫЕ СДЕЛКИ – это сделки купли и продажи реального товара с отсроченным сроком его поставки (статья 8 Закона «О товарной бирже и биржевой торговле в Кыргызской Республике»). Форвардные сделки заключаются, как и все гражданско-правовые сделки, между двумя участниками с условием, отвечающим воле сторон, прибыли или потери определяются с момента истечения срока сделки.

ФОРС-МАЖОР (франц. force majeure) – в гражданском праве КР понимается как возникновение обстоятельств непреодолимой силы,

укуктук келишимдин шарттарынын аткарылышынын татаалданышы.

Форс-мажор жарандык укукта жеңе алгыс күч жана юридикалык форс-мажор болуп жиктелет. Жеңе алгыс күч форс-мажор катары КРнын мыйзам актылары боюнча бул милдеттенменин бардык катышуучуларын жоопкерчиликтен бошотот. Аларга алдын-ала караштырууга же алдын-ала сактап калууга мүмкүн болбогон суу каптоо, жер титирөө жана башка табигый кырсыктар кирет. Юридикалык форс-мажор бул мамлекеттик иш билги органдын чечими менен буюмзатты экспорттоо же импорттоо боюнча уруксат берүү, акчаны алып кирүүнү же алып чыгууну чектөө, ошондой эле төңкөрүш, аскердик жаңжал, иш таштоо ж.у.с.

ФРАНЧАЙЗИНГ – англис тилинен которгондо, бул ири компаниянын белгилүү бир мөөнөткө жана белгилүү бир аймакка өзүнүн фирмалык маркасы менен буюмзаттарды (кызматтарды) өндүрүүсү үчүн кимдир бирөөгө уруксат кагазын берүүсү.

Өнүккөн өлкөлөрдө жогорудагы атоо коммерциялык мамилелер келишими катары пайдаланылат. Биздин өлкөдө франчайзинг атоосу пайдалануу ишкерликтин жаңы түрүн түшүндүрөт жана ал мамлекетибиздин экономикасынын рынок мамилелерине өтүшү, ар тараптуу ишкердик уруксат келишиминин тең баасы катары Кыргыз Республикасынын жаңы жарандык кодексин кабыл алынышы менен башталат.

КР ЖКнын 866-беренесине ылайык ар тараптуу ээлик кылуу ишкердикке уруксат келишими – бул

осложняющих выполнение условий гражданско-правовых договоров.

Форс-мажор в гражданском праве классифицируется как непреодолимая сила и юридический форс-мажор. Непреодолимая сила как форс-мажор по законодательству КР – это обстоятельства, освобождающие от ответственности всех участников обязательств. К ним относятся наводнения, землетрясения и другие стихийные явления, которые невозможно предусмотреть или предотвратить. Юридический форс-мажор – это принятие компетентными государственными органами решения о введении санкции по импорту или экспорту определенных товаров, ограничение ввоза или вывоза валюты, а также революции, военные конфликты, забастовки и т.п.

ФРАНЧАЙЗИНГ – означает в переводе с английского предоставление крупной компанией кому-либо лицензии на производство товаров (услуг) под ее фирменной маркой на определенное время и на ограниченной территории.

В развитых странах франчайзинг применяются как договор коммерческих отношений. Применение франчайзинга в нашей стране представляет собой одну из новых форм предпринимательской деятельности и начинается с переходом экономики страны на рыночные отношения, принятием нового Гражданского кодекса Кыргызской Республики как эквивалента договора комплексной предпринимательской лицензии.

Согласно статье 866 ГК КР, договор комплексной предпринимательской лицензии – это соглашение,

макулдашуу боюнча бир тарап (ар тараптуу уруксатчы) экинчи тарапка (ар тараптуу уруксат алуучуга) келишимде каралган уруксат кагаздарынын фирмалык аталышын жана корголуучу коммерциялык маалыматын камтыган уруксат алуучуга ээлик кылуу ишкердигинде пайдаланылуучу өзгөчө укуктарынын комплексин, ошондой эле башка өзгөчө укуктарды (буюмзат белгисин, тейлөө белгисин, патентти) акысын алуу менен пайдаланууга берүүгө милдеттенет.

Жогорудагы аныктамадан келип чыккандай, укук ээси акысы үчүн өзгөчө укуктарынын топтомун колдонуучуга өткөрүп берүүгө милдеттенет, ошол себептүү ага эки тараптуулук, консенсуалдык, акы төлөнүү сыяктуу белгилер таандык.

Келишимдин жактары болуп укук ээси жана колдонуучу эсептелет. Коммерциялык юридикалык жактар, жеке ишкер катары катталган жарандар бул келишимдин катышуучулары боло алышат.

Келишим жүйөсү болуп укук ээсине таандык өзгөчө укуктар, тактап айтканда, өзүнө фирмалык аталышты, жашыруун маалыматтарды, ошондой эле өндүрүү сырларын (ноу-хау), буюмзат белгисин, тейлөө белгисин жана башка өзгөчө укуктарды камтыган уруксат топтому эсептелет. Келишимдин наркы белгиленген, бир жолку жана мезгилдүү (кирешеден чегерүү жолу менен берип туруу) болушу ыктымал. Келишим жазуу түрүндө гана болуп, ал жарактуу деп эсептеле турган мөөнөт көрсөтүлүшү абзел.

Ошентип, ар тараптуу ишкерлик уруксат келишиминин максаты болуп, бул рынокто өзүн мыкты деп сунуштай алган буюмзаттарды, алсак, башка буюмдарды өндүрүүнүн, иш аткаруунун же кызмат көрсөтүүнүн каражаты болуп саналуучу жогорку технологиялык жабдууну чыгарууга көмөк көрсөтүү эсептелет.

в силу которого одна сторона (комплексный лицензиар) обязуется предоставить другой стороне (комплексному лицензиату) за вознаграждение комплекс исключительных прав (лицензионный комплекс), включающий право использования фирменного наименования лицензиара и охраняемой коммерческой информации, а также других исключительных прав (товарного знака, знака обслуживания, патента), предусмотренных договором, в предпринимательской деятельности лицензиата.

Из данного определения вытекает, что правообладатель обязуется передать пользователю за вознаграждение комплекс исключительных прав, поэтому им присущи такие признаки, как двусторонность, консенсуальность, возмездность.

Сторонами договора являются правообладатель и пользователь, ими могут быть коммерческие юридические лица, граждане, зарегистрированные в качестве индивидуальных предпринимателей.

Предметами договора являются исключительные права, принадлежащие правообладателю, а именно: лицензионный комплекс, включающий фирменное наименование, нераскрытую информацию, в том числе секреты производства (ноу-хау), товарный знак, знак обслуживания и другие исключительные права. Цены договора могут быть фиксированными, разовыми и периодическими, отчислениями от выручки и др. Форма договора должна быть только письменной с указанием срока действия.

Таким образом, цель договора комплексной предпринимательской лицензии – это содействие продвижению

ФРАХТТОО – КРнын жарандык укугунда деңиз же аба кемелерин келишим түзүү негизинде жалдоого алуу же жалдоого берүүсүн түшүнүүгө болот.

КР ЖКнын 704-беренесине ылайык чартер (фрахттоо) келишими бул макулдашуу боюнча бир тарап (фрахттоочу) экинчи тарапка (фрахттаган жакка) жүктөрдү, жүргүнчүлөрдү жана кол жүгүн ташуу үчүн бир же бир нече каттамга бир же бир нече унаа каражатын бүт бойдон же анын бир бөлүгүн берүүгө милдеттенет.

Фрахттоо (чартер) келишими өз ара, акы төлөнүүчү жана тил табыштык келишим болуп саналат. Келишим түзүүнүн тартиби, ошондой эле анын түрү унаа уставдары жана кодекстери менен белгиленет.

ФЬЮЧЕРС БҮТҮМҮ (англ. future – келечек) – бул эки тараптын ортосундагы буюмзат же кор биржасында түзүлүүчү бүтүмдүн бир түрү. Фьючерс бүтүмү боюнча биринчи тарап белгилүү бир өлчөмдө буюмзаттын аталышын, баалуу кагазды же акчаны сатууга, ал эми экинчи тарап белгилүү бир өлчөмдөгү товардын аталышын, баалуу кагазды же акчаны алып, акы төлөөгө милдеттендирилет.

Бул бүтүмдүн башкы максаты жоюу мөөнөтү (бүтүмдүн бүткөн

на рынке достаточно хорошо зарекомендовавших себя товаров, в частности, высокотехнологического оборудования, которое является средством производства других товаров, выполнения работ или оказания услуг.

ФРАХТОВАНИЕ – в гражданском праве КР понимается как наем или сдача в наем морских или воздушных судов на основании заключенного договора.

Согласно статье 704 ГК КР, договор чартера (фрахтования) – это соглашение, в силу которого одна сторона (фрахтовщик) обязуется предоставить другой стороне (фрахтователю) за плату всю или часть вместимости одного или нескольких транспортных средств на один или несколько рейсов для перевозки грузов, пассажиров и багажа.

Договор фрахтования (чартера) является взаимным, возмездным и консенсуальным. Порядок заключения договора, а также ее форма устанавливаются транспортными уставами и кодексами.

ФЬЮЧЕРСНАЯ СДЕЛКА (англ. future – будущее) – это вид сделок, совершаемых на товарной или фондовой бирже между двумя участниками. В силу заключенной фьючерсной сделки одна сторона обязуется продать фиксированное количество определенного наименования товара, ценные бумаги или валюту, а другая сторона обязуется приобрести фиксированное количество определенного наименования товара, ценные бумаги или валюту и оплатить.

Основной целью фьючерсной сделки является получение разницы в це-

мөөнөтү) келген акциялардын баасынан же курсунан айырманы алуу эсептелет.

нах или курсах акций, возникающих к ликвидационному сроку (сроку завершения сделки).

Х

ХЕДЖ (англ. hedge – тосмо) – биржалык сатыктагы кирешени же наркты камсыздоо үчүн түзүлгөн мөөнөттүү келишим. Бул атоо англис-саксон тутумунда колдонулуп, кор жана тандоо (опциялык) рынокторундагы укукту билдирет.

ХЕДЖ (англ. hedge – ограда) – срочная сделка, заключенная для страхования цены или прибыли, применяемая в биржевой торговле. Такой термин применяется в англосаксонской системе права на фондовых и опционных рынках.

ХОЛДИНГ (англ. holding – ээлик кылуучу) – дүйнөнүн бир катар жогорку деңгээлдеги мамлекеттеринин жарандык мыйзам актыларында атоо катары, ал эми жарандык укук назариятында акциялар аркылуу бир же бир нече юридикалык жакты (акционердик коом түрлөрү) көзөмөлдөөчү корпорация же компания.

Холдинг корпорация же компания сымал айкын бир өндүрүштүк ишмердик менен алектенбейт, бирок көпчүлүк учурда холдингге кандайдыр бир чечимди кабыл алууда акциялардын көзөмөл топтомун иштетүү аркылуу иш алып баруу менен чечүүчү ролго ээ болот.

ХОЛДИНГ (англ. holding – владеющий) – как термин применяется в гражданском законодательстве ряда цивилизованных стран мира, а в теории гражданского права понимается как корпорация или компания, с помощью акций контролирующая одну или несколько юридических лиц (разновидность акционерных обществ).

Холдинг как корпорация или компания не занимается конкретной производственной деятельностью, но тем не менее, действуя посредством механизма контрольного пакета акций, во многих случаях имеет решающее право голоса при принятии решений в жизнедеятельности холдинга.

ХОЛДИНГ КОМПАНИЯСЫ (англ. holding company – ээлик кылуучу компания) – капиталы башка компаниялардын ишине көзөмөл кылуу жана үлүш түрүндө киреше алуу максатында алардын акцияларынын көзөмөл топтомун сатып алуу үчүн пайдаланылган акционердик коом.

Азыркы шартта холдинг компаниясы уюштуруу-укук түрүнө карабай курамына кирген акциялардын

ХОЛДИНГОВАЯ КОМПАНИЯ – (англ. holding company – владеющая компания) – понимается как юридическое лицо, основной сферой деятельности которой является управление имуществом компании, а также участие в управлении дочерних компаний.

В современных условиях холдинговая компания независимо от организационно-правовой формы являет-

көзөмөл топтому бар башка ишканаларга жетекчилик кылат.

ся головным предприятием, в состав которого входят контрольные пакеты акций других предприятий.

Ч

ЧАКЫРЫЛБАГАН АККРЕДИТИВ – бул каражат алуучунун макулдугусуз өзгөртүүгө же алып салууга болбогон аккредитив. Эмитент-банктын өтүнүчү боюнча акредитивдик операцияларга катышып жаткан аткаруучу банк чакырылбаган аккредитивди (кепилдүү акредитивди) ырастай алат. Мындай ырастоо аткаруучу банктын эмитент-банктын милдеттенмесине кошумча төлөмдү аккредитивдин шартына жараша төлөө милдеттенмесин алганын билдирет. Аткаруучу банк ырастаган чакырылбаган аккредитив аткаруучу банктын макулдугусуз өзгөртүлүшү же алып салынышы мүмкүн эмес (КР ЖКнын 784-беренеси).

ЧАРБА ЖҮРГҮЗҮҮ УКУГУНА НЕГИЗДЕЛГЕН МАМЛЕКЕТТИК ИШКАНА – бул мүлкү жана кирешеси мамлекеттин менчиги болуп саналган жана бул ишканага ээлик кылуу ишкердигин жүзөгө ашыруу укугу бекитилген юридикалык жак (КР ЖКнын 158-беренеси).

Мындай ишкананын фирмалык аталышында ал КРнын мамлекеттик ишканасы экени сөзсүз көрсөтүлүшү абзел, ошондой эле анын чарба жүргүзүү укугу Кыргыз Республикасынын жарандык кодексинде белгиленген чектерде болот. Маселен, мүлктүн менчик ээси ишкана түзүү,

БЕЗОТЗЫВНЫЙ АККРЕДИТИВ – это аккредитив, который не может быть изменен или отменен без согласия получателя средств. По просьбе банка-эмитента исполняющий банк, участвующий в проведении аккредитивной операции, может подтвердить безотзывный аккредитив (гарантированный аккредитив). Такое подтверждение означает принятие исполняющим банком дополнительного к обязательству банка-эмитента обязательства произвести платеж в соответствии с условиями аккредитива. Безотзывный аккредитив, подтвержденный исполняющим банком, не может быть изменен или отменен без согласия исполняющего банка (статья 784 ГК КР).

ГОСУДАРСТВЕННОЕ ПРЕДПРИЯТИЕ, ОСНОВАННОЕ НА ПРАВЕ ХОЗЯЙСТВЕННОГО ВЕДЕНИЯ – это юридическое лицо, имущество и прибыль которого являются собственностью государства и закреплены за этим предприятием для осуществления предпринимательской деятельности (статья 158 ГК КР).

На фирменном наименовании таких предприятий должно быть указано, что оно является государственным предприятием КР, кроме того, хозяйственное ведение такого предприятия осуществляется в пределах, определяемых в соответствии с Гражданским кодексом Кыргызской

анын ишинин затын жана максатын аныктоо, аны кайра уюштуруу жана жоюу маселелерин мыйзамга ылайык чечет, директорду (ишкананын жетекчисин) дайындайт, ишканага таандык мүлктүн максатка ылайык пайдаланылышын жана сакталышын көзөмөлдөйт.

ЧАРБА ЖҮРГҮЗҮҮЧҮ СУБЪЕКТТЕР – өзүнө киреше алып келген ишти жүзөгө ашыруучу коммерциялык уюм, коммерциялык эмес уюм, киреше алып келүүчү кесиптик иши КРнын мыйзамдарына ылайык мамлекеттик каттоого жана (же) руксатка жаткан жеке ишкер (КРнын «Атаандаштык жөнүндө» мыйзамынын 3-беренеси).

ЧАРБАЛЫК КЕЛИШИМ – чарбалык же ишкердик аракетинде колдонулуучу жарандык-укуктук келишим. Мындай келишимдер нарк экономикасынын шартында ишкердикти, анын предмети болуп саналган (буюмзатты, азыкты) же акы төлөнүүчү жумуштарды же болбосо кызмат көрсөтүүнү жүзөгө ашыруу үчүн түзүлөт.

ЧАРБАЛЫК УКУК – бул чарба иштерин жүргүзүүдө жана чарба субъектилеринин ишмердигин мамлекеттик башкаруудан келип чыгуучу мамилелерди жөнгө салуучу Кыргыз Республикасынын мыйзам актыларында каралган укук ченемдер.

Республики. Например, собственник имущества в соответствии с законом решает вопросы создания предприятия, определения предмета и целей его деятельности, его реорганизации и ликвидации, назначает директора (руководителя предприятия), осуществляет контроль за использованием по назначению и за сохранностью принадлежащего предприятию имущества.

ХОЗЯЙСТВУЮЩИЕ СУБЪЕКТЫ – коммерческая организация, некоммерческая организация, осуществляющая деятельность, приносящую ей доход, индивидуальный предприниматель, чья профессиональная, приносящая доход, деятельность в соответствии с законодательством КР подлежит государственной регистрации и (или) лицензированию (статья 3 Закона КР «О конкуренции»).

ХОЗЯЙСТВЕННЫЙ ДОГОВОР – это гражданско-правовые договоры, используемые в хозяйственной или предпринимательской деятельности. Такие договоры в условиях рыночной экономики заключаются в процессе осуществления предпринимательской деятельности, предметом которого является имущество (товары, продукция) или возмездное выполнение работ либо оказание услуг.

ХОЗЯЙСТВЕННОЕ ПРАВО – это правовые нормы, предусмотренные законодательством Кыргызской Республики, регулирующие отношения, возникающие в процессе осуществления хозяйственной деятельности и государственного управления деятельностью хозяйствующих субъектов.

Чарбалык укук советтик коомдо укуктун өз алдынча тармагы катары болуп келген. Өткөн кылымдын 20-жылдарынан баштап чарба кодексин кабыл алуу оюн жактаган тараптар: «Юридикалык жактардын катышуусундагы мамилелерди чарба кодекси менен жөнгө салса болот» – деп аракеттенип келишкен. Бирок азыркы тапта КМШ мамлекеттеринде жаңы жарандык кодекстерди кабыл алуу менен мындай зарылчылык жоголуп, ордуна ишкердик укук пайда болду.

ЧАРБАЛЫК ТАЛАШ-ТАРТЫШТАР – чарбалык жана өндүрүш мамилелеринин катышуучуларынын ортосунда келип чыгуучу, өз кезегинде КР жарандык мыйзамы менен жөнгө салынуучу пикир келишпестиктер.

ЧАРБАЛЫК ШЕРИКТИКТЕР ЖАНА КООМДОР – бул капиталы уюштуруучулардын (катышуучулардын) ортосунда үлүштөргө (салымдарга) же акцияларга бөлүштүрүлгөн коммерциялык уюмдар. Уюмдаштыруучулардын (катышуучулардын) салымдарынын же алардын акцияларды сатып алышынын эсебинен түзүлгөн, ошондой эле чарбалык шериктик же коом иштеп жатканда сатып алынган мүлк ага менчик укугунда таандык болот.

Кыргыз Республикасынын жарандык кодексинде каралган учурларда чарбалык коом бир жак менен да түзүлө алат жана ал коомдун жалгыз мүчөсү болот. Чарбалык шериктиктер жана коомдор толук шериктик, коммандиттик шериктиги (жеке ишкерлер жана (же) коммерциялык

Хозяйственное право при советском обществе было самостоятельной отраслью права. Начиная с 20-х годов прошлого столетия сторонники идеи принятия Хозяйственного кодекса добивались регулирования отношений с участием юридических лиц (хозяйствующих субъектов) Хозяйственным кодексом. Однако в настоящее время с принятием новых гражданских кодексов в странах СНГ отпала такая необходимость, взамен появилось предпринимательское право.

ХОЗЯЙСТВЕННЫЕ СПОРЫ – в гражданском праве КР понимаются как разногласия, возникающие между участниками хозяйственных или предпринимательских отношений, регулируемые гражданским законодательством КР.

ХОЗЯЙСТВЕННЫЕ ТОВАРИЩЕСТВА И ОБЩЕСТВА – это коммерческие организации с разделенным на доли (вклады) или на акции учредителей (участников) капиталом. Имущество, созданное за счет вкладов учредителей (участников) или приобретения ими акций, а также произведенное и приобретенное хозяйственным товариществом или обществом в процессе его деятельности, принадлежит ему на праве собственности.

В случаях, предусмотренных Гражданским кодексом Кыргызской Республики, хозяйственное общество может быть создано одним лицом, которое становится его единственным участником. Хозяйственные товарищества и общества могут создаваться в форме полного товарищества, ком-

уюмдар толук шериктик мүчөлөрү жана коммандиттик шериктигинин толук шериктиги болалат), жоопкерчилиги чектелген же кошумча жоопкерчилиги бар шериктештик, акционердик коом түрүндө түзүлө алат.

Жарандар жана юридикалык жактар чарбалык коомдордун катышуучусу жана командиттик шериктигинин салым кошуучулары болалат. Мамлекеттик бийлик жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары чарбалык коомдордун мүчөсү жана коммандит шериктеринин салым кошуучусу болууга укугу жок (КР ЖКнын 105-беренеси).

ЧЕК – КР ЖКнын 45-беренесине ылайык банкка чектин кармоочусуна анда көрсөтүлгөн сумманы төлөп берүүгө чек берүүчүнүн эч нерсе менен шартталбаган кат жүзүндөгү буйругу камтылган баалуу кагаз-дүмүрчөк кагаз деп таанылат. Чек КРнын мыйзам актыларында белгиленген мөөнөттүн ичинде төлөп берүү үчүн көрсөтүлүүгө тийиш.

ЧЕКТЕШ УКУКТАР – жаратмандардын укуктары менен тыгыз байланыштагы укук. КРнын жарандык мыйзам актыларына ылайык чектеш укуктар өзгөчө укуктардын бир түрү, аткаруучулар, фонограмма чыгаруучулар, эфирдик же чубалгы аркылуу уктуруу уюмдары чектеш укуктардын субъектилери болуп саналат.

КРнын «Автордук укук жана чектеш укуктар жөнүндөгү» мыйзамынын 35-беренесине ылайык чектеш укуктардын объектилерине коюлган оюндар, аткаруулар, фонограммалар, эфирдик жана чубалгы аркылуу укмандитного товарищества (их участниками могут быть индивидуальные предприниматели и (или) коммерческие организации), общества с ограниченной или дополнительной ответственностью, акционерного общества.

Участниками хозяйственных обществ и вкладчиками в коммандитных товариществах могут быть граждане и юридические лица. Органы государственной власти и местного самоуправления не вправе выступать участниками хозяйственных обществ и вкладчиками в коммандитных товариществах, если иное не установлено законом (статья 105 ГК КР).

ЧЕК – согласно статье 45 ГК КР, чеком признается ценная бумага, содержащая ничем не обусловленное письменное распоряжение чекодателя банку уплатить держателю чека указанную в ней сумму. Чек должен быть предъявлен к оплате в течение срока, установленного законодательством КР.

СМЕЖНЫЕ ПРАВА – это право, именуемое, близкое и тесно связанное с правами авторов. В соответствии с гражданским законодательством КР смежные права как разновидность исключительных прав, а исполнители, производители фонограмм, организации эфирного или кабельного вещания являются субъектами смежного права.

Согласно статье 35 Закона «Об авторском праве и смежных правах», к объектам смежных прав относятся постановки, исполнения, фонограммы, передачи организаций эфирного и кабельного вещания независимо от

туруу уюмдарынын берүүлөрү, алардын арналышы, мазмуну жана кадыр-баркы, ошондой эле туюнтуунун ыкмасы жана түрү.

ЧЕТ ЭЛДИН ЖАРАНДАРЫ – Кыргыз Республикасынын жараны болуп саналбаган жана чет мамлекеттин жарандыгына өзүнүн таандык экендигинин далили бар адамдар («Кыргыз Республикасынын жарандыгы жөнүндө» мыйзамынын 3-беренеси).

ЧЕТ ӨЛКӨЛҮК ИНВЕСТОРЛОР – ата мекендик инвестор болуп саналбаган жана КРнын экономикасына салым салуучу бардык жеке жана юридикалык жактар.

Жеке жак катары чет өлкөлүк инвесторго чет өлкөлүк жаран деп саналган жеке жак же КРдан тышкары такай жашоочу жарандыгы жок жактар кирет.

Юридикалык жак катары чет өлкөлүк инвесторго: 1) чет мамлекеттин мыйзамдарына ылайык түзүлгөн жана катталган; 2) чет өлкөлүктөрдүн катышы менен түзүлгөн, башкача айтканда, КРнын мыйзам актыларына ылайык уюмдаштырылган төмөнкүдөй жактар: а) чет өлкөлүк бир же андан көп жеке, юридикалык жактарга толук таандык; б) жазуу жүзүндө контракт, көпчүлүк добуш берүүчү акцияларды сатуу укугу, аткаруу же байкоочу органдардын көпчүлүк мүчөлөрүн дайындоо укугу аркылуу чет өлкөлүк бир же андан көп жеке, юридикалык жактар көзөмөлдөөчү жана башкаруучу; в) добуш берүүчү акциялардын же чет өлкөдө такай жашоочу чет өлкөлүк жарандардын, жарандыгы жок жактардын же ушул берене-

их назначения, содержания и достоинства, а также от способа и формы их выражения.

ИНОСТРАННЫЕ ГРАЖДАНЕ – это лица, не являющиеся гражданами Кыргызской Республики и имеющие доказательства своей принадлежности к гражданству иностранного государства (статья 3 Закона «О гражданстве Кыргызской Республики»).

ИНОСТРАННЫЕ ИНВЕСТОРЫ – это любые физические и юридические лица, не являющиеся отечественными инвесторами и осуществляющие вложение инвестиций в экономику КР.

Как к физическим лицам к иностранным инвесторам относятся иностранные граждане или лица без гражданства, постоянно проживающие за пределами КР.

К иностранным инвесторам как к юридическим лицам относятся: 1) созданное и зарегистрированное в соответствии с законодательством иностранного государства; 2) созданное с иностранным участием, то есть учрежденное в соответствии с законодательством КР, в том числе: а) полностью принадлежащее одному или более иностранным физическим, юридическим лицам; б) контролируемое и управляемое одним или более иностранными физическими, юридическими лицами посредством письменного контракта право реализовать большинство акций, право назначать большинство членов исполнительного или наблюдательного органа; в) не менее чем одна треть процентов акций или голосов акционеров которого находится в собственности

де аталган юридикалык жактардын менчигинде турган акционерлердин добушунун үчтөн биринен кем эмеси; 3) КР эл аралык келишиминин негизинде түзүлгөн юридикалык жак; 4) юридикалык жак болуп саналбаган чет өлкөлүк уюм; 5) эл аралык уюм («Кыргыз Республикасында инвестициялар жөнүндө» мыйзамынын 3-беренеси).

ЧЕЧИМ – КРнын жарандык укугунда юридикалык натыйжага алып келүүчү мамлекеттик органдын же жергиликтүү өз алдынча башкаруу органынын, ошондой эле кызмат адамынын өз иш билгилигинин чегинде чыгаруучу укуктук актысы. Чечим дагы ошондой эле сот актыларынын түрү катары дагы түшүндүрүлөт.

ЧЫГАША – укук назариятында бир жактын туура эмес аракетине байланыштуу экинчи бир жактын мүлктүк жоготуусунун акчалай түрдө билдирилишин түшүнүүгө болот.

КР ЖКнын 14-беренесине ылайык чыгаша эки учурда пайда болушу мүмкүн: 1) укугу бузулган жак аны калыбына келтирүү үчүн тартылган же тартылууга тийиш болгон чыгымдар, ошондой эле анын мүлкү жоголгон же зыянга учураганда (айкын келтирилген зыянда); 2) укугу бузулбаса, жарандык жүгүртүүнүн кадыресе шартында ал жак албай калган кирешелер (пайда көрбөй калуу).

Айрым учурда мыйзамда же келишимде башкача каралбаса, укугу бузулган жак өзүнө келтирилген зыяндын ордун толук өлчөмдө толтурууну

иностранных граждан, лиц без гражданства, постоянно проживающих за границей, или юридических лиц; 3) юридическое лицо, созданное на основе международного договора КР; 4) иностранная организация, не являющаяся юридическим лицом; 5) международная организация (статья 3 Закона «Об инвестициях в Кыргызской Республике»).

РЕШЕНИЕ – в гражданском праве КР понимается как правовой акт, влекущий юридические последствия, изданный государственным органом или органом местного самоуправления, а также должностным лицом в пределах его компетенции для достижения определенных целей и влекущий те или иные юридические последствия. Решение также понимается как форма судебных актов.

УБЫТКИ – в теории права понимаются как выраженные в денежной форме имущественные потери, причиненные одному лицу противоправными действиями другого лица.

В соответствии со статьей 14 ГК КР убытки может возникнуть в двух случаях: 1) расходы, которые лицо, чье право нарушено, произвело или должно будет произвести для того, чтобы его восстановить, а также утрата или повреждение его имущества (реальный ущерб); 2) неполученные доходы, которые лицо получило бы при обычных условиях гражданского оборота, если бы его право не было нарушено (упущенная выгода).

В случае когда законом или договором не предусмотрено иное лицо, право которого нарушено, оно может требовать полного возмещения при-

талап кылалат. Мындан сырткары, эгерде укук бузган адам ушунун натыйжасында киреше алса, укугу бузулган адам башка тарткан зыяндарды, алынбай калган пайдасы менен катар ушундай кирешелерден кем эмес өлчөмдө ордун толтурууну талап кылууга укуктуу.

ЧЫНЫГЫ ЗЫЯН – бул укугу бузулган жак тарабынан калыбына келтирүү үчүн тартылган же тартылууга тийиш болгон чыгымдар, анын жок болгон же зыянга учураган мүлкү (КР ЖКнын 14-беренеси).

Ш

ШААР, АЙЫЛДЫК АЙМАК – жергиликтүү жамаат чегараларында жергиликтүү өз алдынча башкарууну жүзөгө ашыруучу администрациялык-аймактык бирдик. Шаар, айылдык аймак бир же бир нече калктуу конуштарда турушу мүмкүн (КРнын «Жергиликтүү өз алдынча башкаруу жөнүндө» мыйзамынын 2-беренеси).

ШАРИЯТТЫК КЕҢЕШ – банк ишин жана каржылоонун исламдык талаптарына ылайык жүргүзүүчү, банктын бүтүмдөрү (келишимдери) шарияттын өлчөмдөрүнө ылайык болушуна жооптуу банк органы («Кыргыз Республикасындагы банктар жана банк иши жөнүндө» мыйзамынын 2-беренеси).

ШТАТ (нем. staat) – юридикалык жактын жежеке ишкердин жогорку органы же уюмдаштыруучу беките турган кызматкерлердин туруктуу курамы.

чиненных ему убытков. Кроме того, если лицо, нарушившее право, получило вследствие этого доходы, лицо, право которого нарушено, вправе требовать возмещения, наряду с другими убытками, упущенной выгоды в размере, не меньшем, чем такие доходы.

РЕАЛЬНЫЙ УЩЕРБ – это расходы, которые лицо, чье право нарушено, произвело или должно будет произвести для восстановления нарушенного права, утрата или повреждение его имущества (статья 14 ГК КР).

ГОРОД, АЙЫЛНЫЙ АЙМАК – административно-территориальная единица, в границах которой местное сообщество осуществляет местное самоуправление. Город, айылный аймак могут состоять из одного или более населенных пунктов (статья 2 Закона КР «О местном самоуправлении»).

ШАРИАТСКИЙ СОВЕТ – это орган банка, осуществляющего операции в соответствии с исламскими принципами банковского дела и финансирования, ответственный за соответствие сделок (договоров) банка стандартам шариата (статья 3 Закона «О банках и банковской деятельности в Кыргызской Республике»).

ШТАТ (нем. – staat) – постоянный состав сотрудников юридического лица или индивидуального предпринимателя, утверждаемый высшим органом или учредителем.

ШТАТТЫК ЫРААТТАМА – бул иш уюштуруучу (мүлк ээсинин), жетекчи же жогорку орган бекитүүчү кызматкерлердин ээлеген ордун, маянасын көрсөтүү менен түзүлгөн кызмат түзүмү, курамы, саны каралган юридикалык жактын (мекеменин, ишкананын) ченемдик документи.

Бул документ ишти кызматкерлердин арасында мерчемдүү бөлүштүрүүдө, кызматкерлердин саны, кесипкөйлүгү, эмгек акысынын өлчөмү боюнча түзүмдүк бөлүмдөрдү салыштырууда чоң мааниге ээ. Мындан тышкары, түзүмдүн максатка ылайыктуулугун баалоо, кызматкерлерге берилген иштин өлчөмүн талдоо үчүн ж.б. колдонууга болот.

ШТАТНОЕ РАСПИСАНИЕ – нормативный документ юридического лица (организации, предприятия), предусматривающий структуру, состав и численность работников с указанием занимаемой должности и размера заработной платы, утверждаемых учредителем (собственником имущества), руководителем или вышестоящим органом.

Штатное расписание государственных органов в КР имеет большое значение для отражения существующего или планируемого разделения труда между работниками по сравнению со структурными подразделениями по численности сотрудников, квалификации, размеру заработной платы. Кроме того, оно может быть использовано при оценке целесообразности существующей структуры, анализе нагрузки сотрудников и т.д.

Ы

ЫЙГАРЫМ УКУК (англ. authority; нем. befugnisf, vollmachtf) – укук назариятында бир жактын (өкүлдүн) башкалардын (көрсөтүүчүнүн) атынан көрсөтүүчүнүн укуктарын жана милдеттерин түзүү, өзгөртүү же токтотуу менен бүтүм жасоо укугу.

Ыйгарым укук КРнын жарандык укугунда мыйзам алкагында, ошондой эле ишенимдин негизинде экинчи жактын атынан биринчи жактын административдик актыда белгилүү бир аракеттерди жасоого болгон бир жактын укугу.

Жогоруда көрсөтүлгөндөрдөн башка дагы КРнын «Жергиликтүү өз

ПОЛНОМОЧИЕ (англ. authority; нем. befugnisf, vollmachtf) – в теории права понимается как право одного лица (представителя) совершать сделки от имени другого (представляемого), тем самым создавая, изменяя или прекращая права и обязанности представляемого.

Полномочие в гражданском праве КР понимается как право одного лица (представителя) совершать определенное действие на основании закона, административного акта, а также доверенности от имени другого лица (представляемого), порождающих правовые последствия.

Кроме вышеуказанных, полномочие также понимается, согласно ста-

алдынча башкаруу жөнүндө» мыйзамынын 2-беренесине ылайык ыйгарым укуктар мамлекеттик бийлик органдарынын же жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын өздөрүнө жүктөлгөн иш-милдеттерди аткарууга багытталган белгилүү бир ишти жүзөгө ашыруу боюнча КРнын мыйзамдарында каралган укугу.

ЫКТЫЯРДУУ КАМСЫЗДАНДЫРУУ – КРнын жарандык укугунда камсыздандыруучу менен камсыздандырылуучунун ортосунда ыктыярдуу түзүлгөн келишимдин негизинде ишке ашырылуучу камсыздандыруунун бир түрү.

КР ЖКнын 921-беренесине ылайык жаран же юридикалык жак (камсыздандырылуучу) камсыздандыруу уюму (камсыздандыруучу) менен түзүлгөн мүлктүк же жеке камсыздандыруу келишиминин негизинде камсыздандырылат. Ыктыярдуу камсыздандыруунун жалпы жана айкын шарттарын, камсыздандырууну каттоо тартибин аныктоочу эрежелерди КРнын камсыздандыруу жөнүндөгү мыйзам актыларына ылайык камсыздандырылуучу менен камсыздандыруучу өз алдынча белгилейт.

ЫКТЫЯРДУУ КАТТОО – бул мыйзамда каралган учурларды кошпогондо, жеке жана юридикалык жактардын арыздарынын негизинде акы төлөп жасалуучу мамлекеттик каттоону ишке ашыруу (КРнын «Кыймылсыз мүлккө болгон укуктарды жана ага тиешелүү бүтүмдөрдү мамлекеттик каттоо жөнүндө» мыйзамынын 1-беренеси).

тье 2 Закона КР «О местном самоуправлении», как предусмотренное законодательством КР право органов государственной власти или органов местного самоуправления осуществлять определенную деятельность, направленную на исполнение ими возложенных на них функций.

ДОБРОВОЛЬНОЕ СТРАХОВАНИЕ – в гражданском праве КР понимается как одна из форм страхования, осуществляемая только на основании договора, заключаемого между страхователем и страховщиком добровольно.

В соответствии со статьей 921 ГК КР страхование осуществляется на основании договоров имущественного или личного страхования, заключаемых гражданином или юридическим лицом (страхователем) со страховой организацией (страховщиком). Правила добровольного страхования, определяющие общие и конкретные условия, порядок оформления страхования, устанавливаются в соответствии с законодательством КР о страховании между страхователем и страховщиком самостоятельно.

ЯВОЧНАЯ РЕГИСТРАЦИЯ – это процедура осуществления государственной регистрации прав на основании заявления физических и юридических лиц, проводимая на платной основе, за исключением случаев, предусмотренных законом (статья 1 Закона КР «О государственной регистрации прав на недвижимое имущество и сделок с ним»).

ЫЛАЙЫКТУУЛУК ТАСТЫКТАМАСЫ (сертификаты) – тастыкталган азыктын коюлган талаптарга ылайык келишин ырастоо үчүн тастыктама жаатындагы эрежелер боюнча берилген документ (КРнын «Керектөөчүлөрдүн укуктарын коргоо жөнүндөгү» мыйзамы).

СЕРТИФИКАТ СООТВЕТСТВИЯ – документ, выданный по правилам системы сертификации для подтверждения соответствия сертифицированной продукции установленным требованиям (Закон КР «О защите прав потребителей»).

Э

ЭВИКЦИЯ (лат. evictio – жеңем, аракет кылам, кайтарып алам) – КРнын жарандык укугунда мүлктүн сатуучуга таандык эместигин негиз кылуу менен сот аркылуу мүлктү сатып алуучудан ажыратып алуу. Мисалы, үчүнчү жак сатылган мүлк сатуучуга эмес, өзүнө таандык экенине таянып, сатылган буюмду кайтарып алат, т.а., үчүнчү жак сатылган мүлк сатуучуга эмес, анын менчиги экенине таянгандыгы.

Ошентип, эвикциянын жыйынтыгында мүлк ээсине кайтарылып берилет, аны мыйзамсыз сатып жиберген жак сатып алуучуга келтирген зыяндын ордун толтурууга милдеттүү.

ЭКОЛОГИЯ – КРнын жарандык укугунда адам менен курчап турган чөйрөнүн өз ара мамилесин, ошондой эле укуктун объектиси катары жаратылыш чөйрөсүн сактоону жана коргоону экологиялык укуктун ар тараптуу категориясы.

ЭКОЛОГИЯЛЫК УКУК – азыркы КРнын укук тармактарынын бири, окуу сабагы жана илим.

Экологиялык укук КРнын укук тармагынын бири катары айлана-чөйрөнү коргоо жана жаратылышты пайдалануу, жерди пайдалануунун, кенди пайдалануунун жана токойду пайдалануунун укуктук тартиби боюнча бирдей коомдук мамилелер, ошондой эле кендерди, жерлерди, токойлорду, сууларды, өсүмдүктөр, жаныбарлар дүйнөсүн пайдалануу жана коргоо, эл аралык экологиялык укук ж.б. боюнча укук бузганы үчүн жоопкерчилик институттарынан куралат.

КРнын экологиялык укугу милдеттүү түрдөгү окуу сабагы катары юридикалык билим берүү боюнча мамлекеттик ченүлгүгө баш иет жана адамдын курчап турган чөйрө менен өз ара мамилесин укуктук жөнгө салуу тууралуу маалыматтардын түрмөгүн өзүнө камтыйт. Анда КРнын экологиялык укугунун булактары, тутуму, ыкмасы, предмети, КРнын экология укугунун башка тармактары менен байланышы, курчап турган чөйрөнү коргоонун конституциялык-укуктук негиздери, экологиялык байланыштары, жаратылышты пайдалануу укугу, курчап турган чөйрөнү коргоо жаатындагы конституциялык-укуктук негиздери, экологиялык байланыштар, кенди пайдалануу укугу, курчап турган чөйрөнү коргоо жаатындагы мамлекеттик башкаруу, КРнын мыйзам актыларын сактабаганы үчүн юридикалык жоопкерчилик сыяктуу маселелер изилденет. КРнын экологиялык укугу илим жана милдеттүү окуу сабагы катары экологиялык укук боюнча билимдин түзүмүн камтыйт.

ЭКОНОМИКАЛЫК ИШТЕР – КРнын жарандык укугунда ишкерликтен жана ошондой эле башка экономикалык иштен келип чыккан

ЭВИКЦИЯ (лат. evictio – побеждаю, добиваюсь, отсуживаю) – в гражданском праве КР понимается как отчуждение имущества через суд у покупателя на том основании, что имущество не принадлежало продавцу.Например, отчуждение у покупателя приобретенного им имущества по основаниям, возникшим до продажи, т.е. третье лицо ссылается на то, что ему принадлежит право собственности на проданное имущество, а не продавцу.

Таким образом, в результате эвикции имущество возвращается собственнику, а лицо, незаконно продавшее имущество, обязано также возместить покупателю понесенные им убытки.

ЭКОЛОГИЯ – в гражданском праве КР понимается как взаимоотношения человека и окружающей среды, а также как комплексная категория экологического права, рассматривающая природную среду как объект правовой охраны и защиты.

ЭКОЛОГИЧЕСКОЕ ПРАВО – в современных условиях понимается как отрасль права КР, как учебная дисциплина, как наука.

Экологическое право как отрасль права КР состоит из институтов, где объединены однородные общественные отношения по охране окружающей среды и природопользованию, правовые режимы землепользования, недропользования и лесопользования, а также ответственность за правонарушения в области охраны и использования недр, земель, лесов, вод, растительного и животного мира, международного экологического права и т.д.

Экологическое право КР как обязательная учебная дисциплина входит в государственный стандарт юридического образования и представляет собой систематизированную совокупность сведений о правовом регулировании взаимодействия человека с окружающей средой. В нем изучаются такие вопросы, как предмет, метод, система, источники экологического права КР, соотношение с другими отраслями права КР, конституционные правовые основы охраны окружающей среды, экологические правоотношения, право природопользования, государственное управление в области охраны окружающей среды, юридическая ответственность за нарушение законодательства КР в области охраны окружающей среды и природопользования. Экологическое право КР как наука представляет собой систему знаний об экологическом праве, как отрасли права КР, а также об экологическом праве как обязательной учебной дисциплины.

ЭКОНОМИЧЕСКИЕ ДЕЛА – в гражданском праве КР понимаются как дела, вытекающие из предпринимательской и иной экономической дея-

иштер, анын тараптары болуп юридикалык жактар же бул ишти юридикалык жакты түзбөстөн жүзөгө ашырган жана мыйзамда белгиленген тартипте жеке ишкердин макамына ээ болгон жарандар саналат, алар өздөрүнүн бузулган укуктарын же талашып жаткан укуктарын жана мыйзамдуу таламдарын коргоо үчүн ушул мыйзам актыларында белгиленген тартипте сотко кайрылууга укуктуу (КР ЖПКнын 382-беренеси).

Экономикалык иштер биринчи баскычта райондор аралык сотко караштуу, тараптары юридикалык жактар, юридикалык жакты түзбөстөн ишкердик менен алектенишкен жарандар болуп саналгандыктан экономика чөйрөсүндө болуучу мүлктүк эмес жана мүлктүк талаштарын, кудуретсиздик жөнүндө иштерди карайт.

ЭКСПЕДИТОР (лат. expedire – жөнөтөт, англ. dispatcher) – КРнын жарандык укугунда эки мааниде түшүндүрүлөт: биринчиден, экспедитор кызмат көрсөтүүчү катары унаа экспедициянын келишиминин жактарынын бири; экинчиден, экспедитор эмгек келишимине ылайык жүктөрдү кабыл алып гана тим болбостон, ишкананын же уюмдун кызматкери катары ташып жеткирүүдө аларды коштоп жүрүүчү, жүктү таңгактап белги коюп, сактап, бажы иштерин бүтүрүп, тапшырып берүүчү, буюмзатты тескөө боюнча документтерди дооматтык доо коюуга ж.б. даярдоочу.

КРнын жарандык мыйзам актыларына ылайык экспедитор болуп ишкер – юридикалык жак (коммерциялык уюм) же жеке жак саналат.

тельности, сторонами которых являются юридические лица или граждане, осуществляющие данную деятельность без образования юридического лица и имеющие статус индивидуального предпринимателя, приобретенный в установленном законом порядке, которые вправе обратиться в суд за защитой своих нарушенных или оспариваемых прав и законных интересов в порядке, установленном законодательством (статья 382 ГПК КР).

Экономические дела подсудны межрайонным судам, где рассматриваются неимущественные и имущественные споры, возникающие в экономической сфере, сторонами в которых являются юридические лица, граждане, осуществляющие предпринимательскую деятельность без образования юридического лица, дела о банкротстве (несостоятельности).

ЭКСПЕДИТОР (лат. expedire – отправлять, англ. dispatcher) – в гражданском праве КР понимается в двух значениях: во-первых, экспедитор как сторона договора транспортной экспедиции, которая оказывает услуги; во-вторых, экспедитор как работник предприятия или организации, осуществляющий в соответствии с трудовым договором (контрактом), кроме получения грузов, их сопровождение во время перевозки, а также осуществляющий упаковку, маркировку, хранение, таможенные операции, сдачу, оформление товарораспорядительных документов, участвующий в претензионно исковой работе, и т.д.

В соответствии с гражданским законодательством КР экспедитором может быть предприниматель – юридическое лицо (коммерческая

Экспедитор тиешелүү милдеттенмени аткарбагандыгы же ойдогудай эмес аткарганы үчүн КР ЖКнын эрежелерине ылайык аныкталган негизде жана өлчөмдө жоопкерчилик тартат.

ЭКСПЕДИЦИЯ (лат. expeditio – тартипке келтирүү) – КРнын жарандык укугунда унаа экспедициясында келишим катары колдонулат. КР ЖКнын 718-беренесине ылайык транспорт экспедициясынын келишими – бул макулдашуу боюнча экспедитор кардардын – жүк жөнөтүүчүнүн же жүк алуучунун сыйлык акысы үчүн же анын эсебинен келишимде аныкталган, жүк ташуу менен байланышкан кызмат көрсөтүүлөрдү аткарууга же аткарууну уюштырууга милдеттенет.

ЭКСПЕРТ (лат. expertus – тажрыйбалуу; англ. expert) – КРнын жарандык укугунда атайын билимге ээ жана сынак жүргүзүү үчүн укук коргоо, сот жана башка мамлекеттик органдар тарабынан тартылган сынооч жак. КРнын жарандык-процессуалдык мыйзам актыларында сынак дайындоонун негиздери жана шарттары, сынооктун укуктары жана милдеттери аныкталган. Сынооч берилген суроо боюнча объективдүү калыс корутунду берүүгө милдеттүү. Атайлап жалган корутунду бергени же корутунду берүүдөн баш тарканы үчүн эксперт КРнын жазык мыйзам актылары боюнча жоопкерчиликке тартылат.

ЭКСПОРТ (англ. export) – КРнын бажы аймагында эркин жүгүртүүдө

организация) или физическое лицо. За неисполнение или ненадлежащее исполнение обязанностей экспедитор несет ответственность по основаниям и в размерах, определяемых в соответствии с правилами, установленными ГК КР.

ЭКСПЕДИЦИЯ (лат. expeditio – приведение в порядок) – применяется в гражданском праве КР в транспортной экспедиции как договор. Согласно статье 718 ГК КР, договор транспортной экспедиции – это соглашение, в силу которого одна сторона (экспедитор) обязуется за вознаграждение и за счет клиента – грузоотправителя или грузополучателя – выполнить или организовать выполнение определенных договором услуг, связанных с перевозкой груза.

ЭКСПЕРТ (лат. expertus – опытный; англ. expert) – в гражданском праве КР понимается как лицо, обладающее специальными знаниями и привлекаемое правоохранительными органами, судом и другими государственными органами. Гражданско-процессуальным законодательством КР определены основания и условия назначения экспертизы, права и обязанности эксперта. Эксперт обязан дать объективное заключение по поставленным вопросам. За дачу заведомо ложного заключения или отказ от дачи заключения эксперт несет ответственность в соответствии с уголовным законодательством КР.

ЭКСПОРТ (англ. export) – таможенный режим, при котором товары, на-

турган буюмзат, өзгөчө экономикалык аймакта өндүрүлгөн буюмдардан башкасы кайра ташып келүү жөнүндө милдеттенме албастан, КРнын чегинен тышкары ташылып кеткен бажы тартиби (КРнын бажы кодексинин 154-беренеси).

КРнын бажы кодексинин 155-беренесине ылайык буюмзатты экспорттоо бажы төлөмдөрүн төлөгөн шартта КРнын бажы кодексинде белгиленген башка талаптар менен шарттарды аткаруу жана КРнын башка ченемдик укуктук актыларында белгиленген талаптарды жана шарттарды аткаруу менен жүзөгө ашырылат. Буюмзатты экспорттоодо ички салыктарды төлөөдөн бошотуу, кайра кайтаруу же ордун толтуруу КРнын салык мыйзамдарына ылайык жүргүзүлөт.

ЭКСПРОПРИАЦИЯ (франц. expropriation) – КРнын жарандык укугунда мүлктү менчик ээсинен мамлекетке мажбурлап жана акысыз же акы төлөө менен алып коюу. Экспроприация акы төлөнө же төлөнбөй турган негизге жараша мажбурлап алуу (реквизация) жана алып коюу (конфискация) деп бөлүнөт.

ЭКСПЕРТИЗА (лат. expertis – байланышы жок, тиешесиз) – КРнын жарандык укугунда бир адистин же адистер тобунун кесипкөй изилдөөлөрдү жүргүзүшү, атайын билимди талап кылган тигил же бул маселени изилдеши, иликтөөсү. Мисалы, бухгалтердик экспертиза, патенттик экспертиза, диссертациялык

ходящиеся в свободном обращении на таможенной территории КР, включая товары, произведенные в особых экономических зонах, вывозятся за пределы КР без обязательства об обратном ввозе (статья 154 Таможенного кодекса КР).

В соответствии со статьей 155 Таможенного кодекса КР экспорт товаров осуществляется при условии уплаты таможенных платежей, соблюдения нетарифных мер регулирования в соответствии с законодательством КР о государственном регулировании внешнеторговой деятельности, а также выполнения иных требований и условий, установленных Таможенным кодексом и иными нормативными правовыми актами КР. При экспорте товаров производятся освобождение от уплаты, возврат или возмещение внутренних налогов в соответствии с налоговым законодательством КР.

ЭКСПРОПРИАЦИЯ (франц. expropriation) – в гражданском праве КР понимается как принудительное и безвозмездное или возмездное изъятие государством имущества у собственника. Экспроприация в зависимости от того, выплачивается вознаграждение или нет, подразделяется на реквизицию и конфискацию.

ЭКСПЕРТИЗА (лат. expertis – не имеющий отношения, непричастный) – в гражданском праве КР понимается как исследование специалистом (экспертом) или группой специалистов каких-либо вопросов, правильное разрешение которых требует профессиональных исследований и специальных знаний в той или иной сфере.

изилдөөлөрдүн экспертизасы ж.б. Эксперттин же эксперттер тобунун бүтүмүн документтеп тариздөө экспертизалык иштин жыйынтыгы же турмуштук жыйынтык болуп саналат.

ЭЛЕКТРОНДУК ЭСЕПТӨӨ МАШИНАЛАРЫ (ЭЭМ) ҮЧҮН ПРОГРАММА – укуктук коргоонун объектиси катары белгилүү бир натыйжаны алуу максатында электрондук эсептөө машиналарынын (ЭЭМ) иштешине арналган маалыматтардын жана буйруктардын жыйындысын берүүнүн калыс түрү (КРнын «Электрондук эсептөө машиналары үчүн программаларды жана маалымат базаларын укуктук коргоо жөнүндө» мыйзамынын 1-беренеси).

ЭМГЕК УКУГУ – бул Кыргыз Республикасынын өз алдынча укук тармактарынын бири, ишкерлердин (кызматкерлердин) эмгек мамилелерин жана аларга байланыштуу келип чыккан башка мамилелерди жөнгө салуучу укук ченемдеринин тутуму. Бул мамилелер эмгек каражаттарына, эмгектин предметтерине менчиктин формаларынан, түрлөрүнөн көз каранды келет.

КРнын эмгек укугу ошондой эле эмгек укугу илимин, КРнын эмгек боюнча мыйзам актыларын жана Кыргызстандын юридикалык жогорку окуу жайларында ушундай эле аталыштагы окулуучу фундаменталдык окуу дисциплинасын өзүнө камтыйт.

ЭМИССИЯ – КРнын жарандык укугунда ыйгарым укуктуу жактын (эмитенттин) акчаны жүгүртүүгө чы-

Например, бухгалтерская экспертиза, патентная экспертиза, экспертиза диссертационных исследований и т.д. Результатом работы экспертизы или практическим результатом является документальное оформление заключения эксперта или группы экспертов.

ПРОГРАММА ДЛЯ ЭЛЕКТРОННЫХ ВЫЧИСЛИТЕЛЬНЫХ МАШИН (ЭВМ) – как объект правовой охраны представляет собой объективную форму представления совокупности данных и команд, предназначенных для функционирования электронных вычислительных машин (ЭВМ) с целью получения определенного результата (статья 1 Закона КР «О правовой охране программ для электронных вычислительных машин и баз данных»).

ТРУДОВОЕ ПРАВО – это одна из самостоятельных отраслей права КР, система правовых норм, регулирующих трудовые отношения, и связанные с ними иные отношения работников, возникающие в процессе их непосредственного участия в труде. Содержание и характер этих трудовых отношений зависят от типа и формы собственности на средства и предметы труда.

Трудовое право КР также включает в себя науку трудового права, трудовое законодательство КР и фундаментальную одноименную учебную дисциплину, изучаемые в юридических высших учебных заведениях Кыргызстана.

ЭМИССИЯ – в гражданском праве КР понимается как выпуск в обращение денег или первичное размеще-

гарышы же баалуу кагазды алгачкы жолу жүгүртүүгө жайгаштыруусун түшүнүүгө болот. Акчанын же баалуу кагаздын эмиссиясы аларды басмадан басуу же баалуу кагазды чыгаруу эле эмес, жүгүртүүдөгү накталай жана накталай эмес акчанын, баалуу кагаздын көлөмүн кеңейтүүнү билдирет.

ЭМАНСИПАЦИЯ (лат. emancipation) – эгерде 16 жашка толгон эресеге жетелек адам эмгек келишими, анын ичинде контракт боюнча иштесе, же ата-энесинин, асырап алуучулардын же камкорчунун макулдугу менен ишкердик кылса, ал ишке толук жөндөмдүү деп жарыялануышы.

Эресеге жетелек баланы ишке толук жөндөмдүү деп жарыялоо ата-энесинин экөөнүн тең, асырап алуучулардын же камкорчунун макулдугу менен же мындай макулдук болбосо соттун чечими менен көзөмөлчү жана камкорчу органынын чечими боюнча жүргүзүлөт.

Эмансипациянын максаты эресеге жетелек адамга толук жарандык-укуктук макам берүү, ал эми анын укуктук мааниси эмансипацияланган эресеге жетелек адамдын мыйзамдуу өкүлдөрү милдеттенмелер боюнча, анын ичинде зыян келтирүүдөн улам келип чыккан милдеттенмелер боюнча жоопкерчилик тартпай тургандыгында турат (КР ЖКнын 56-беренесинин 2-пункту).

ЭМГЕК КЕЛИШИМИ (контракт) – КРнын эмгек укугунда кызматкер менен иш берүүчүнүн ортосундагы макулдашуу, ал боюнча иш берүүчү шартталган эмгектик иш милдеттер

ние ценных бумаг уполномоченным на это лицом (эмитентом). Эмиссия денег или ценных бумаг означает не только печатание денежных знаков или выпуск ценных бумаг, но и увеличение всей массы наличных и безналичных денег и ценных бумаг в обращении.

ЭМАНСИПАЦИЯ (от лат. – emancipation) – объявление несовершеннолетнего, достигшего 16 лет, полностью дееспособным, если он работает по трудовому договору, в том числе по контракту или с согласия родителей, усыновителей или попечителя, занимается предпринимательской деятельностью.

Эмансипация производится решением органа опеки и попечительства – с согласия обоих родителей, усыновителей или попечителя либо при отсутствии такого согласия – по решению суда.

Цель эмансипации – придание несовершеннолетнему полноценного гражданско правового статуса, а правовое значение его состоит в том, что законные представители эмансипированного несовершеннолетнего не несут ответственности по его обязательствам, в том числе и по обязательствам от причинения вреда (пункт 2 статьи 62 ГК КР).

ТРУДОВОЙ ДОГОВОР (контракт) – в трудовом праве КР понимается как соглашение между работником и работодателем, по которому работодатель обязуется предоставить работни-

боюнча кызматкерге иш берүүгө, КРнын эмгек кодексинде, эмгектик укук ченемдерин камтыган мыйзамдарда, башка ченемдик укуктук актыларда, жамааттык келишимдерде, макулдашууларда, жергиликтүү ченемдик актыларда каралган эмгек шарттарын камсыз кылууга, кызматкерге эмгек акыны өз учурунда жана толук төлөөнү камсыз кылууга, ал эми кызматкер белгилүү бир кесип (адистик), дасыгуусу же ички эмгек тартибине баш ийген кызмат боюнча жумушту жеке аткарууга милдеттенет (КРнын эмгек кодексинин 53-беренеси).

Эмгек келишиминин мазмуну КРнын эмгек кодексинде каралган талаптарды сактоо менен, тараптардын макулдашуусу аркылуу аныкталат, ал эми эмгек келишими аныкталбаган болсо жана КР Эмгек кодексинде, башка мыйзамдарда башка мөөнөт белгиленбесе, 5 жылдан ашпаган аныкталган мөөнөткө (мөөнөттүү эмгек келишими) түзүлөт. Эмгек келишиминин жана өргүү жөнүндө каттын болжолдуу түрү Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 1999-жылдын 12-мартындагы № 145-токтому менен бекитилген.

ЭМИТЕНТ (лат. emittens, (emittensis) – чыгаруучу; англ. emitter; нем. emittent) – баалуу кагаздардын ээлеринин алдында ушул баалуу кагаздар менен бекитилген укуктарды жүзөгө ашыруу боюнча өз атынан милдеттенмелерди алган юридикалык жак (КРнын «Баалуу кагаздар рыногу жөнүндө» мыйзамынын 3-беренеси).

КРнын жарандык укугунда эмитентти акчаны же баалуу кагаздарды чыгаруучу (эмиссиялоочу) субъект

ку работу по обусловленной трудовой функции, обеспечить условия труда, предусмотренные Трудовым кодексом КР, законами, иными нормативными правовыми актами, коллективным договором, соглашениями, локальными нормативными актами, содержащими нормы трудового права, своевременно и в полном размере выплачивать работнику заработную плату, а работник обязуется лично выполнять работу по определенной профессии (специальности), квалификации или должности с подчинением внутреннему трудовому распорядку (статья 53 Трудового кодекса КР).

Содержание трудового договора определяется соглашением сторон с соблюдением требований, предусмотренных Трудовым кодексом КР, и он заключается на неопределенный и на определенный срок не более пяти лет (срочный трудовой договор), если иной срок не установлен Трудовым кодексом КР и иными законами. Примерная форма трудового договора и записки об отпуске утверждены постановлением Правительства КР от 12 марта 1999 года № 145.

ЭМИТЕНТ (лат. emittens (emittensis) – выпускающий; англ.– emitter; нем. – emittent) – юридическое лицо, несущее от своего имени обязательства перед владельцами ценных бумаг по осуществлению прав, закрепленных этими ценными бумагами (статья 3 Закона КР «О рынке ценных бумаг»).

Эмитент в гражданском праве КР также понимается как субъект, осуществляющий эмиссию денег или

деп дагы түшүнүлөт. Кыргыз Республикасында акчаны КРнын улуттук банкы чыгарат. Баалуу кагаздарды чыгаруучу болуп юридикалык жак, же аткаруу бийлик органы, болбосо жергиликтүү өз алдынча башкаруу органы саналат, алар баалуу кагаздардын ээсинин алдында анда бекемделген укуктарды жүзөгө ашыруу боюнча өз атынан милдеттенме алат.

ЭНЕРГИЯ МЕНЕН ЖАБДУУ КЕЛИШИМИ – мында энергия менен жабдуучу уюм бир тарап кошулган тармак аркылуу керектөөчүгө энергия берүүгө милдеттенет, ал эми керектөөчү алган энергияга акы төлөөгө, анын керектөө келишиминде каралган тартипти сактоого, өзүнүн карамагындагы электр тармагынын коопсуз пайдаланылышын жана өзү пайдаланган буюмдардын энергияны керектөөгө байланышкан жабдуулардын оң абалда болушун камсыз кылууга милдеттенген макулдашуу (КР ЖКнын 487-беренеси).

Энергия менен жабдуу келишими соода-сатык келишиминин бардык белгилерин өзүнө камтыйт, башкача айтканда, аны бир жагы экинчисине энергияга төлөнгөн акы үчүн берет жана тил табыштык, акы төлөнүүчү, өз ара жана жалпы болуп саналат. Бул келишим үчүн анын жалпы экендигинин зор мааниси бар, ал КР ЖКнын 487-беренесинин 2-пунктундагы түз көрсөтмөдөн улам келип чыгат, бирок ал керектөөчүдө белгиленген техникалык талаптарга жооп берген, энергия менен жабдуучу уюмдун тармактарына кошулган энергияны кабыл алуучу түзүлүш, башка зарыл жабдуулар жана энергияны керек-

ценных бумаг. В Кыргызской Республике эмиссию денег осуществляет Национальный банк КР. Эмитентом ценных бумаг являются юридическое лицо или органы исполнительной власти либо органы местного самоуправления, несущие от своего имени обязательства перед владельцами ценных бумаг по осуществлению прав, закрепленных ими.

ДОГОВОР ЭНЕРГОСНАБЖЕНИЯ – это соглашения, по которому одна сторона, энергоснабжающая организация, обязуется подавать абоненту (потребителю) через присоединенную сеть энергию, а абонент обязуется оплачивать принятую энергию, а также соблюдать предусмотренный договором режим ее потребления, обеспечивать безопасность эксплуатации находящихся в его ведении энергетических сетей и исправность используемых им приборов и оборудования, связанных с потреблением энергии (статья 487 ГК КР).

Договор энергоснабжения содержит в себе все признаки договора куплипродажи, то есть одна сторона передает другой за плату определенный товар (энергию) и является консенсуальным, возмездным, взаимным и публичным договором. Для данного договора важное значение имеет его публичность, и это вытекают в силу прямого указания пункта 2 статьи 487 ГК КР, однако требовать его заключения абонент вправе лишь при наличии у него отвечающего установленным техническим требованиям энергопринимающего устройства, присоединенного к сетям энергоснабжающей организации, другого необ-

төөнү эсепке алуучу жабдуулар болгон шартта түзүлөт.

Энергия менен жабдуу келишиминин жүйөсүнө жана катышуучулардын курамына жараша ал төмөнкүдөй түрлөргө бөлүнөт: 1) электр энергиясы менен жабдуу келишими; 2) электр энергиясынын багытын өзгөртүү жөнүндө келишим; 3) энергия менен жабдууну өз ара сактама жөнүндө келишим; 4) газ менен жабдуу жөнүндө келишим; 5) жылуулук энергиясы, суу жана башкалар менен жабдуу келишими.

Энергия менен жабдуу келишиминин олуттуу шартынын жүйөсү энергия (ар кандай түрдө), энергиянын саны жана сапаты, баасы, ошондой эле жактардын милдеттенмелери жөнүндө шарттар, колдонулуучу энергия тармактарынын, приборлордун жана жабдуулардын коопсуздугу болуп саналат. Энергия менен жабдуу келишиминин тараптары болуп жарандар жана юридикалык жактар чыга алышат.

ЭРК – юридика илиминде эрк коюлган максатка жетүүгө аныкталган жана жүйөлөштүрүлгөн ниет. Эрк субъектин жүрүм-турумун психологиялык жөнгө салуу жараяны болуп саналат. Мисалы, бүтүмдүн субъектилеринин эркинин мазмуну буюмзат чыгарууну жана сатууну, кызмат көрсөтүүнү жана пайда табууну жана башкаларды камсыз кылуу үчүн ишкердик кылган, бүтүмдөрдү түзгөн социалдык-экономикалык себептердин таасири менен калыптанат. Жарандар эркин билдирүү менен бүтүмдөрдү түзүү аркылуу өздөрүнүн материалдык жана руханий муктаждыктарын канааттандырат.

ходимого оборудования и приборов учета потребления энергии.

В зависимости от предмета и состава участников договора энергоснабжения выделяются следующие его виды: 1) договор снабжения электрической энергией; 2) договор о реверсивных перетоках электроэнергии; 3) договор о взаимном резервировании электроснабжения; 4) договор о снабжении газом; 5) договоры снабжения тепловой энергией, водой и другие.

Предметом договора энергоснабжения, который является его существенным условием, выступают энергия (в различных формах), количество и качество энергии, цена, а также условия об обязанностях сторон и о безопасности эксплуатируемых энергетических сетей, приборов и оборудования. Сторонами договора энергоснабжения могут выступать граждане и юридические лица.

ВОЛЯ – в юридической науке воля понимается как детерминированное и мотивированное желание достичь поставленной цели. Воля есть процесс психического регулирования поведения субъектов. Например, содержание воли субъектов сделки формируется под влиянием социально-экономических факторов, осуществляющих предпринимательскую деятельность, заключающих сделки, чтобы обеспечить изготовление и сбыт товаров, оказание услуг и получение прибыли и т.п. Граждане посредством изъявления воли совершают сделки для удовлетворения своих материальных и духовных потребностей.

ЭСЕП-ФАКТУРА – чен-өлчөм формаларын толтуруу аркылуу таризделген жана сатуучу сатып алуучу менен айрым иштер боюнча эсептешүүдө берилүүчү төлөм документи. Адатта ал төмөнкү маалыматтарды камтыйт: сатып алуучунун аты-жөнүн жана дарегин; буюмзаттын аталышын жана анын баасын; буюмзаттын жеткирилген же жүктөп жөнөтүлгөн жери; бүтүм жасоо күнү; сатуу шарттары.

ЭСЕПТИК КӨРСӨТКҮЧ – КРнын Өкмөтүнүн сунуштамасы боюнча КРнын Жогорку Кеңеши бекитүүчү экономикалык жазалоонун (санкциялардын), административдик чаралардын жана айыптын өлчөмүн аныктоо үчүн ченемдик акча көрсөткүчү (КР ЖПКнын 5-беренеси).

ЭЭЛИК КЫЛУУ ИШКЕРЧИЛИГИ – бул пайда табууга багытталган, мыйзамда белгиленген тартипте ушундай сапатта катталган адамдар тарабынан өз алдынча, өзүн тобокелге салуусу менен жүзөгө ашырылган ишмердүүлүк (КР ЖКнын 1-беренесинин 4-пункту).

ЭЭЛИК КЫЛУУНУН ЭСКИРГЕНДИГИ – КР ЖКнын 265-беренесине ылайык мүлктүн ээси болуп саналбаган, бирок он беш жыл бою кыймылсыз же беш жыл бою башка мүлктүн ээсимин деп өзүн ак ниеттүүлүк менен ачык санаган жаран же юридикалык жак ал мүлккө (ээлик кылуунун эскиргендиги боюнча) ээлик кылуу укугун алат. Мамлекеттик катталууга тийиш болгон кыймылсыз жана башка мүлккө менчик укугу ал мүлктү сатып алган жакка

СЧЕТ-ФАКТУРА – платежный документ, который оформляется, как правило, посредством заполнения стандартной формы и выдается продавцом покупателю для расчетов по отдельным операциям. Счет-фактура обычно содержит следующие данные: имя и адрес покупателя; наименование товара и его цену; пункт, в который товар был доставлен или отгружен; дату совершения операции (сделки); условия продажи.

РАСЧЕТНЫЙ ПОКАЗАТЕЛЬ – нормативный денежный показатель для определения размеров экономических санкций, административных взысканий и штрафов, утверждаемый Жогорку Кенешем КР по представлению Правительства КР (статья 5 УПК КР).

ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ – это самостоятельная, осуществляемая на свой риск деятельность, направленная на получение прибыли лицами, зарегистрированными в этом качестве в установленном законом порядке (пункт 4 статьи 1 ГК КР).

ПРИОБРЕТАТЕЛЬНАЯ ДАВНОСТЬ – согласно статье 265 ГК КР, когда гражданин или юридическое лицо, не являющееся собственником имущества, но добросовестно, открыто и непрерывно владеющее как своим собственным недвижимым имуществом в течение пятнадцати лет либо иным имуществом в течение пяти лет, приобретает право собственности на это имущество (приобретательная давность). Право собственности на недвижимое и иное имущество, подле-

аны ээлик кылуунун эскиргендигине байланыштуу каттоодон өткөргөн учурдан баштап пайда болот. Ээлик кылуунун эскиргендигине байланыштуу мүлккө карата менчик укугу алынганга чейин мүлккө өзүнүн менчиги катары ээлик кылган жак үчүн мүлктүн менчик ээси болуп саналбаган, ошондой эле мыйзамда же келишимдин негизинде башкача каралгандыгына байланыштуу, ага ээлик кылууга укугу болбогон үчүнчү жактан өзүнүн ээлигин коргоого укуктуу.

Ээлик кылуусунун эскиргендигине таянган жак өзүнүн ээлик кылуу убактысына өзү укугун мурастап алган жак бул мүлктү ээлеп турган убакыттын бардыгын кошо алат. КР ЖКга ылайык ээлик кылуусунан талап кылынышы мүмкүн болгон жактардын карамагында турган буюмдарга карата ээлик кылууну эскиргендиги мөөнөтү тиешелүү талаптар боюнча доонун эскиргендигинин мөөнөтү өткөндөн мурда башталбайт. Ээлик кылуунун эскиргенине байланыштуу мүлккө менчик укугун таануу сот тарабынан жүзөгө ашырылат.

ЭЭСИЗ БУЮМДАР – КР ЖКнын 257-беренесине ылайык менчик ээси жок же менчик ээси белгисиз буюмдар, же менчик ээси менчиктөө укугунан баш тарткан буюмдар. Эгерде менчик ээси баш тарткан буюмга менчик укугуна ээ болгону, таап алганы, кароосуз мал жана кенч жөнүндөгү КР ЖКдагы эрежелер жокко чыгарылбаса, ээсиз кыймылдуу буюмдарга менчик укугу ээлик кылган убактысынын эскиргендигине байланыштуу ээлениши мүмкүн.

жащее государственной регистрации, возникает у лица, приобретшего это имущество в силу приобретательной давности, с момента такой регистрации. До приобретения на имущество права собственности в силу приобретательной давности лицо, владеющее имуществом как своим собственным, имеет право на защиту своего владения против третьих лиц, не являющихся собственниками имущества, а также не имеющих прав на владение им в силу иного предусмотренного законом или договором основания.

Лицо, ссылающееся на давность владения, может присоединить ко времени своего владения все время, в течение которого этим имуществом владел тот, чьим правопреемником это лицо является. Течение срока приобретательной давности в отношении вещей, находящихся у лица, из владения которого они могли быть истребованы в соответствии с ГК КР, начинается не ранее истечения срока исковой давности по соответствующим требованиям. Признание права собственности на имущество в силу приобретательной давности осуществляется судом.

БЕСХОЗЯЙНЫЕ ВЕЩИ – согласно статье 257 ГК КР, бесхозяйной является вещь, которая не имеет собственника или собственник которой неизвестен, либо вещь, от права собственности на которую собственник отказался. Если это не исключается правилами ГК КР о приобретении права собственности на вещи, от которых собственник отказался, о находке, о безнадзорных животных и кладе, право собственности на бесхозяйные движимые вещи может быть приобретено в силу приобретательной давности.

Ээси жок кыймылсыз буюмдарды кыймылсыз буюмду мамлекеттик каттоочу орган тиешелүү мамлекеттик органдын же жергиликтүү өз алдынча башкаруу органынын арызы боюнча эсепке алат. Ээсиз кыймылсыз мүлктү эсепке алган күндөн тартып үч жыл өткөндөн кийин мамлекеттик же муниципалдык мүлктү башкарууга ыйгарым укугу бар орган бул буюмду мамлекеттик же муниципалдык менчикке түштү деп табуу жөнүндө талап менен сотко кайрыла алат. Соттун чечими боюнча мамлекеттик же муниципалдык органдын менчигине түштү деп табылбаган ээси жок кыймылсыз буюмду аны калтырган менчик ээси кайрадан ээлигине, пайдаланууга жана тескөөгө алышы же ээлик кылган убактысынын эскиргендигинен улам менчикке алышы мүмкүн.

Бесхозяйные недвижимые вещи принимаются на учет органом, осуществляющим государственную регистрацию недвижимого имущества, по заявлению соответствующего государственного органа или органа местного самоуправления. По истечении трех лет со дня постановки бесхозяйной недвижимой вещи на учет орган, уполномоченный управлять государственным или муниципальным имуществом, может обратиться в суд с требованием о признании этой вещи поступившей в государственную или муниципальную собственность. Бесхозяйная недвижимая вещь, не признанная по решению суда поступившей в государственную или муниципальную собственность, может быть вновь принята во владение, в пользование и распоряжение оставившим ее собственником либо приобретена в собственность в силу приобретательной давности.

Ю

ЮРИДИКАЛАШТЫРУУ – кандайдыр бир фактыларга, мамилелерге укуктук мүнөз берүү, кандайдыр бир маселенин же көрүнүштүн юридикалык жагын баса белгилөө. Юридикалаштыруу белгилүү бир фактыларга, мамилелерге укуктук мүнөз бергендигине байланыштуу рынок экономикасынын шарттарында анын орду жана мааниси терең.

ЮРИДИКАЛЫК АТООЛОР – мамлекеттин ченемдик укуктук буйрутмаларынын мазмуну чагылдырылуучу юридикалык техниканын элементи же мамлекеттик укук түшүнүгүнүн сөздүк белгиси[1].

ЮРИДИЗАЦИЯ – придание каким-либо фактам, отношениям правового характера; преувеличенное подчеркивание юридической стороны какого-либо вопроса, явления. Роль и значение юридизации в условиях рыночной экономики велика, так как юридизация придает определенным фактам, отношениям правовой характер, и это очень важно.

ЮРИДИЧЕСКИЕ ТЕРМИНЫ – понимаются, как элемент юридической техники или словесные обозначения государственно-правовых понятий, с помощью которых выражается и закрепляется содержание нормативных правовых предписаний государства[1].

Юридические термины классифицируются следующим образом: а) общезначимые термины (характеризуются тем, что они употребляются в обыденном смысле и понятны всем); б) специально-юридические термины обладают особым правовым содержанием, например, необходимая оборона, исковая давность; в) специально-технические термины отражают область специальных знаний – техники, экономики, медицины и т.д., например, ионизирующее излучение, трансгенные организмы.

Юридикалык атоолор төмөнкүдөй жиктелет: а) жалпы маанидеги атоолор (күндөлүк турмушта колдонулуп, жалпыга түшүнүктүү болгону менен мүнөздөлөт); б) атайын юридикалык атоолор (өзгөчө укуктук мазмунга ээ, маселен, коргонуу зарылдыгы, доонун эскириши); в) атайын техникалык атоолор (техника, экономика, медицина ж.б. тармактар боюнча атайын билимдерди камтыйт, маселен, иондошкон нурдануу, дендароо дене ж.б.).

ЮРИДИКАЛЫК ДАРЕК – юридикалык жактардын бирдиктүү мамлекеттик каттамына киргизилген, расмий катталган дарек. Юридикалык жактын башкаруу органы (органдары) катталган даректе жайгашуусу кажет.

КРнын «Коммерциялык эмес уюмдар жөнүндө» мыйзамынын 11-беренесине ылайык коммерциялык эмес уюмдун юридикалык дареги анын башкаруу органы турган жер боюнча аныкталат. Уюмдун юридикалык дареги жеке жактын – башкаруунун аткаруучу органынын жетекчисинин жашаган жери боюнча да болушу мүмкүн.

Юридикалык дарек өзгөртүлгөн учурда коммерциялык эмес уюмдун жогорку органы юридикалык дарек

ЮРИДИЧЕСКИЙ АДРЕС – официально зарегистрированный адрес юридического лица, занесенный в единый государственный реестр юридических лиц. Руководящий орган (органы) юридического лица должен находиться по зарегистрированному адресу.

В соответствии со статьей 11 Закона КР «О некоммерческих организациях» юридический адрес некоммерческой организации определяется по месту нахождения ее органа управления. Юридический адрес организации может также находиться по месту жительства физического лица – руководителя исполнительного органа управления.

В случае изменения юридического адреса высший орган некоммерческой организации обязан ставить

---

[1] Большой юридический словарь. 3-е изд., доп. и перераб. / Под ред. проф. *А.Я.Сухарева*. – М.: ИНФА. – М., 2010. – 845-б.

[1] Большой юридический словарь. 3-е изд., доп. и перераб. / Под ред. проф. *А.Я.Сухарева*. – М.: ИНФА. – М., 2010. – С. 845.

өзгөргөн күндөн тартып 10 күндөн кечиктирбестен каттоочу органга маалымдоого тийиш.

ЮРИДИКАЛЫК КЕПИЛДИКТЕР – (англ. legal guarantees) – бул КРнын мыйзам актылары тарабынан жарандардын жана юридикалык жактардын укуктарын, эркиндигин коргоо, коомдо жана мамлекетте укук тартибин сактоо максатында бекитилген атайын укуктук каражаттардын жыйындысы, ошондой эле аны жүзөгө ашыруу ыкмалары.

КРнын Конституциясы адам укуктарынын конституциялык кепилдиктерин карайт. Айтсак, 10-беренеде Кыргызстандын элин түзгөн бардык этностордун өкүлдөрүнө эне тилин сактоо, аны үйрөнүү жана өнүктүрүү үчүн шарттарды түзүү кепилдигин КР берет. Ал эми 12-беренеде менчик түрлөрү каралып (жеке, мамлекеттик, муниципалдык ж.б.), ага болгон укук жалпыга бирдей экенине кепилдик берилет. Өз кезегинде 29-беренеде адамдын жеке турмушу тууралуу жана купуя маалыматты укук ченемсиз жыйноодон, сактоодон, жайылтуудан коргоого, анын ичинде соттук коргоо кепилденет, ошондой эле укук ченемсиз иш-аракеттер менен келтирилген материалдык жана моралдык зыяндын ордун толтуртуп алууга кепилдик берилери жазылган.

ЮРИДИКАЛЫК ЖАК – КР ЖКнын 83-беренесинин 1-пунктуна ылайык менчигинде, чарба жүргүзүүсүндө же тыкыр башкаруусунда өзгөчөлөнгөн мүлкү бар жана өзүнүн милдеттенмелери боюнча ал мүлкү менен

регистрирующий орган в известность не позднее 10 дней со дня изменения юридического адреса.

ЮРИДИЧЕСКИЕ ГАРАНТИИ (англ. legal guarantees) – это совокупность специальных правовых средств, закрепленных законодательством КР для охраны прав и свободы граждан, юридических лиц, правопорядка в обществе и государства, а также способы их реализации.

Конституция КР устанавливает конституционные гарантии прав человека, в частности, в статье 10 закреплено, что КР гарантирует представителям всех этносов, образующих народ Кыргызстана, право на сохранение родного языка, создание условий для его изучения и развития. Статья 12 КР признает разнообразие форм собственности и гарантирует равную правовую защиту частной, государственной, муниципальной и иных форм собственности. Кроме того, в статье 29 говорится, что каждому гарантируется защита, в том числе судебная, от неправомерного сбора, хранения, распространения конфиденциальной информации и информации о частной жизни человека, а также гарантируется право на возмещение материального и морального вреда, причиненного неправомерными действиями.

ЮРИДИЧЕСКОЕ ЛИЦО – согласно пункту 1 статьи 83 ГК КР, юридическим лицом признается организация, которая имеет в собственности, хозяйственном ведении или оперативном управлении обособленное имущество

жооп берген, өз атынан ушул мүлккө байланышкан жана мүлккө байланышпаган жеке укуктарга жана милдеттенмелерге ээ боло алуучу жана ишке ашыруучу, сотто доочу жана жоопкер катары да чыга алуучу уюм.

Юридикалык жактар төмөнкүдөй белгилерге ээ болууга тийиш: 1) уюшкан биримдик – бул олуттуу социалдык өз ара байланыштар тутумунун болушун билдирет, б.а., ар бир юридикалык жактын талаптагыдай уюшкан ички түзүлүшү жана кызмат орундары бар жамаат, аны түзүүгө негиз болгон максаттар жана милдеттер, ошондой эле анын укуктары жана милдеттери мыйзамда, уставда же жободо бекитилет; 2) өзгөчөлөнгөн мүлктүн болушу – бул юридикалык жактардын өзгөчөлөнгөн мүлкүнүн даражасы алардын түрүнө жараша ар түрдүү болот. Мисалы, мамлекеттик ишканалар менен уюмдар мамлекеттин жалпы менчигинин өзгөчөлөнгөн бөлүгү болуп саналган мүлккө ээ болот, ал юридикалык жактарга ыкчам башкаруу үчүн берилет. Мамлекеттик ишканалардын өзгөчөлөнгөн мүлкүнүн болушун аларга бекитип берилген негизги жана жүргүртүүчү каражаттар, өз алдынча теңдеми жана банк эсеби айгинелейт; 3) өз алдынча мүлктүк жоопкерчилик – бул буюм-акча мамилеси, нарк мыйзамынын колдонулушун сактап калуу бардык ишканалардын, уюмдардын милдеттенмелери боюнча өз алдынча мүлктүк жоопкерчилигин аныктайт; 4) өз атынан жарандык карым-катнаштарга катышуу – бул юридикалык жактар мүлктүк жана жеке мүлктүк эмес укуктарды жана милдеттерди алууга, сотто же бейтарап

и отвечает по своим обязательствам этим имуществом, может приобретать и осуществлять имущественные и личные неимущественные права и обязанности и быть истцом и ответчиком в суде.

Юридические лица должны обладать следующими признаками: 1) организационное единство означает наличие системы существенных социальных взаимосвязей, т.е. каждое юридическое лицо представляет собой коллектив, организованный надлежащим образом, имеющий внутреннюю структуру, штат, цели и задачи, для которых создано юридическое лицо, а также его права и обязанности, закрепленные в законе, уставе или положении; 2) наличие обособленного имущества – это степень имущественной обособленности юридических лиц, различная в зависимости от их вида. Например, государственные предприятия и организации обладают имуществом, являющимся обособленной частью общей собственности государства, которая передается им в оперативное управление. О наличии обособленного имущества у государственных предприятий свидетельствуют закрепленные за ними основные и оборотные средства, самостоятельный баланс и счета в банке; 3) самостоятельная имущественная ответственность – это товарно-денежные отношения, сохранение действия закона о стоимости определяют самостоятельную имущественную ответственность по обязательствам всех предприятий, организаций; 4) участие в гражданском обороте от своего имени означает, что юридическое лицо вправе приобретать имущественные и личные неимущественные

сотто доогер жана жоопкер катары чыгууга укуктуу.

Юридикалык жактын уюштуруу документтеринен келип чыккан ага жүктөлгөн милдеттерди аткаруу үчүн ал укук субъектине ээ болууга тийиш. Юридикалык жактын укук субъекттүүлүгү деп анда укук жөндөмдүүлүгүнүн болушу түшүндүрүлөт. Юридикалык жактын укукка жарамдуулугу жарандык укуктарга ээ болуу жана өзүнө анын уюмдаштыруу документтерине жана колдонуудагы мыйзам актыларга карама-каршы келбеген жарандык милдеттерди алууга жарамдуулугун билдирет. Юридикалык жактын укукка жарамдуулугу ал катталган учурдан башталат.

Юридикалык жакты бир же бир нече уюмдаштыруучу түзүшү мүмкүн. Юридикалык жактын уюмдаштыруучулары – буларга аны түзүүгө демилге көтөргөндөр жана түздөн-түз түзүүчүлөр. Алар – юридикалык жактар жана жарандар, б.а., мүлктүн ээси же менчик ээси ыйгарым укук берген орган же жак болушу мүмкүн, ал эми КРнын мыйзам актыларында каралган учурларда – башка уюмдар же жарандар. Юридикалык жак мамлекеттик каттоодон өткөн учурдан тартып түзүлдү деп эсептелет жана КРнын мыйзам актыларында белгиленген тартипте түзүлөт.

КРнын мыйзам актыларында юридикалык жактарды уюштуруунун үч ыкмасы каралган: 1) тескөөчү, 2) уруксат кылуучу, 3) катышуу-ченемдик. Уюмдаштыруу документтерине уюмдаштыруу келишими жана уставы кирет. Юридикалык жакты уюмдаштыруу келишимин аны уюмдаштыруучулар (катышуучулар)

права и нести обязанности, выступать в суде или третейском суде в качестве истца и ответчика.

Для выполнения возложенных на юридическое лицо задач, вытекающих из его учредительных документов, оно должно обладать правосубъективностью. Под правосубъективностью юридического лица понимается наличие у него правоспособности. Правоспособность юридического лица означает способность иметь гражданские права и возлагать на себя гражданские обязанности, не противоречащие его учредительным документам и действующему законодательству. Правоспособность юридического лица возникает с момента его регистрации.

Юридическое лицо может создаваться одним или несколькими учредителями. Учредители юридического лица – это инициаторы его создания и непосредственные создатели. Ими могут быть и юридические лица, и граждане, т.е. собственники имущества либо уполномоченные собственником органы или лица, а в случаях, специально предусмотренных законодательными актами КР, – иные организации или граждане. Юридическое лицо считается созданным с момента его государственной регистрации и образуется в порядке, установленном законодательством КР.

В законодательстве КР установлены три способа возникновения юридических лиц: 1) распорядительный; 2) разрешительный; 3) явочно-нормативный. К учредительным документам относятся учредительный договор и устав. Учредительный договор юридического лица заключается, а устав утверждается его учредителями

түзөт, уставын бекитет, алар юридикалык жакты түзүүнүн жана анын иштешинин зарыл өбөлгөсү болуп кызмат кылат жана анын тартибин белгилейт.

Юридикалык жактын органдары аркылуу жарандык ишке жарамдуулук (өз аракеттери менен жарандык укуктарды алууга жана өзү үчүн жарандык милдеттерди түзүүгө жарамдуулугу) жүзөгө ашырылат. Юридикалык жактын мындай ишке жарамдуулугу жарандык укукка жарамдуулугу менен бир учурда пайда болот.

ЮРИДИКАЛЫК ЖАКТЫН АТАЛЫШЫ – мамлекеттик каттоодон өткөндөн тартып юридикалык жак менен кошо пайда боло турган жекелештирүү каражаты.

КР ЖКнын 89-беренесине ылайык юридикалык жак анын түрүн, уюштуруу-укуктук формасы жана ишмердик мүнөзүн камтыган аталышка ээ болот. Юридикалык жактын аталышына КРнын расмий толук же кыскартылган аталышын киргизүүгө, мындай аталышты же мамлекеттик энбелгини юридикалык жактын документтеринин маалым дарегине же жарнамалык материалдарына киргизүүгө КР Өкмөтү аныктаган тартипте гана жол берилет[1].

[1] Кара: КР 2006-жылдын 13-февралы № 94 «Товардык белгилерде, тейлөө белгилеринде Кыргыз Республикасынын толук же кыскартылган атын жана анын негизинде түзүлгөн сөздөрдү жана сөз айкаштарын пайдалануунун тартиби жөнүндө» токтому; КР толук же кыскартылган расмий аталышын юридикалык жактардын, филиалдардын (өкүлчүлүктөрдүн) аталышына кошуу тартиби жөнүндө Жобо (КР Өкмөтүнүн 2010-жылдын 8-декабрындагы № 318 токтому менен бекитилген).

(участниками), они служат необходимыми предпосылками образования и деятельности юридического лица и устанавливают ее режим.

Через органы юридического лица осуществляется гражданская дееспособность (способность своими действиями приобретать гражданские права и создавать для себя гражданские обязанности). Такая дееспособность юридического лица возникает одновременно с гражданской правоспособностью.

НАИМЕНОВАНИЕ ЮРИДИЧЕСКОГО ЛИЦА – это средство индивидуализации, возникающее у юридического лица с момента государственной регистрации.

Согласно статье 89 ГК КР, юридическое лицо имеет свое наименование, содержащее указание на его вид, организационно-правовую форму и характер его деятельности. Включение в наименование юридического лица указаний на официальное полное или сокращенное название КР, включение такого названия либо элементов государственной символики в реквизиты документов или рекламные материалы юридического лица допускается в порядке, определяемом Правительством КР[1].

[1] См: Постановление Правительства КР от 13 февраля 2006 года № 94 «О порядке использования в товарных знаках, знаках обслуживания полного или сокращенного названия КР и образованных на его основе слов и сочетаний»; Положение о порядке включения в наименование юридических лиц, филиалов (представительств) официального полного или сокращенного названия КР (утверждено постановлением Правительства КР от 8 декабря 2010 года № 318).

Жеке менчик түрүндөгү юридикалык жактар өзүнүн аталышында мамлекеттик (муниципалдык) органдардын аталышын, ошондой эле саясий (атайын) жана жогорку административдик мамлекеттик кызмат орундарына кирген кызматтардын аталышын пайдаланууга укуксуз.

ЮРИДИКАЛЫК ЖАКТЫ КАЙРА УЮШТУРУУ – КРнын жарандык укугунда юридикалык жактардын ишмердигин токтотуунун бир ыкмасы.

Юридикалык жактар иштеп жаткан учурда деле аны уюмдаштыруучу (катышуучу) же юридикалык жактын уюмдаштыруу документтери менен ыйгарым укук берилген органдын чечими боюнча макамын өзгөртө алат, б.а., ыктыярдуу түрдө. Бирок коммерциялык уюмдарга карата КР ЖКнын 92-беренесинин 2-пунктуна ылайык мыйзам боюнча соттун чечими менен мажбурлап кайра уюштуруу чаралары жана тартиптери каралышы мүмкүн. Эгерде юридикалык жакты уюмдаштыруучулар (катышуучулар), алар ыйгарым укук берген орган же уюмдаштыруу документтери менен аны кайра уюштуруу ыйгарым укуктуу юридикалык жактын органы юридикалык жакты соттун чечиминде белгиленген мөөнөттө кайра уюштурууну жүзөгө ашырбаса, сот юридикалык жакты тыштан башкаруучуну дайындайт жана ага ошол юридикалык жакты кайра уюштурууну тапшырат.

Тышкы башкаруучу дайындалган учурдан тартып ага юридикалык жактын иштерин башкаруу боюнча ыйгарым укуктар өтөт. Тышкы башкаруучу сотто юридикалык жактын атынан чыгат, ажыратуу тендемин

Юридические лица с частной формой собственности не вправе использовать в своем наименовании названия государственных (муниципальных) органов, а также названия должностей, относящихся к политическим (специальным) и высшим административным государственным должностям.

РЕОРГАНИЗАЦИЯ ЮРИДИЧЕСКОГО ЛИЦА – в гражданском КР понимается как один из способов прекращения деятельности юридических лиц.

В ходе деятельности юридических лиц их статус может меняться по решению его учредителей (участников) либо органа юридического лица, уполномоченного на то учредительными документами с проведением реорганизации, т.е. добровольно. Однако в отношении коммерческих организаций, согласно пункту 2 статьи 92 ГК КР, законом могут быть предусмотрены случаи и порядок принудительной реорганизации по решению суда. Если учредители (участники) юридического лица, уполномоченный ими орган или орган юридического лица, уполномоченный на реорганизацию его учредительными документами, не осуществят реорганизацию юридического лица в срок, определенный в решении суда, суд назначает внешнего управляющего юридическим лицом и поручает ему осуществить реорганизацию этого юридического лица.

С момента назначения внешнего управляющего к нему переходят полномочия по управлению делами юридического лица. Внешний управляющий выступает от имени юридического лица в суде, составляет раз-

түзөт жана аны юридикалык жакты кайра уюштуруунун натыйжасында келип чыккан уюмдаштыруу документтери менен бирге соттун бекитүүсүнө өткөрөт. Сот тарабынан жогоруда аталган документтерди кароо жаңыдан пайда болгон юридикалык жакты мамлекеттик каттоо үчүн негиз болуп саналат.

Юридикалык жак жаңыдан түзүлгөн юридикалык жак катары мамлекеттик каттоодон өткөрүлгөн учурдан тартып, кайра уюштурулду деп эсептелет. Юридикалык жактын уюмдаштыруучулары (катышуучулары) же юридикалык жакты кайра уюштуруу жөнүндө чечим кабыл алган орган бул туурасында кайра уюшулган жактын карызкорлоруна жазуу жүзүндө билдирүүгө милдеттүү, анткени алардын карызкору жакын арада өзүнүн жашоосун токтотқондугуна байланыштуу карызкордун кызыкчылыгы олуттуу козголот.

КР ЖКнын 92-беренесинин 1-пунктуна ылайык юридикалык жакты кайра уюштуруу беш түрлүү жол менен: бириктирүү, кошуу, бөлүү, бөлүп чыгаруу жана өзгөртүп түзүү менен жүзөгө ашырылат. Кайра уюштурууда укук мураскери формаларынын укуктук белгиси болуп саналат. Кайра уюштуруудагы укук улантуучулук кайра уюшулуп жаткан юридикалык жактын милдеттик, мүлктүк, ошондой эле мүлктүк эмес укуктарын укук улантуучуга өткөрүп берүүнү талап кылган универсалдын катарына кирет.

ЮРИДИКАЛЫК ЖАКТАРДЫН ЖООПКЕРЧИЛИГИ – юридикалык жактарды мекеме менчик ээси

делительный баланс и передает его на утверждение суда вместе с учредительными документами, возникающими в результате реорганизации юридических лиц. Рассмотрение судом вышеназванных документов является основанием для государственной регистрации вновь возникающих юридических лиц.

Юридическое лицо считается реорганизованным с момента государственной регистрации вновь возникших юридических лиц. Учредители (участники) юридического лица или орган, принявшие решение о реорганизации юридического лица, обязаны письменно уведомить об этом кредиторов реорганизуемого юридического лица, так как реорганизация существенно затрагивает интересы кредиторов, коль скоро их должник прекратит свое существование.

Согласно пункту 1 статьи 92 ГК КР, реорганизация юридических лиц может осуществляться в пяти формах: слияние, присоединение, разделение, выделение и преобразование. Основным правовым признаком указанных форм реорганизации является наличие в них правопреемства. Правопреемство, имеющее место при реорганизации, относится к числу универсальных, в котором предполагается переход к правопреемнику не только обязательственных, но и иных, как имущественных, так и неимущественных, прав реорганизуемого юридического лица.

ОТВЕТСТВЕННОСТЬ ЮРИДИЧЕСКИХ ЛИЦ – означает, что юридические лица, кроме финансируемых

каржылагандан тышкары милдеттенмеси боюнча өзүнө таандык бардык мүлк менен жооп берүүсү (КР ЖКнын 91-беренесинин 1-пункту). Мекеменин менчик ээси же ыкчам башкаруу (уюмдаштыруу) укугунда мүлкү бар юридикалык жак өз карамагындагы акча каражаттары менен милдеттенмелери боюнча жооп берет. Алардын милдеттенмелери боюнча жоопкерчилиги жетишсиз болсо аны тийиштүү мүлктүн ээси тартат.

Юридикалык жактын уюмдаштыруучусу (катышуучусу) же анын мүлкүнүн менчик ээси юридикалык жактын милдеттенмелери боюнча, ал эми юридикалык жак уюмдаштыруучунун (катышуучунун) же менчик ээсинин милдеттенмелери боюнча, КР ЖКда же юридикалык жактын уюмдаштыруу документтеринде каралгандагыдан тышкаркы учурларда жооп бербейт. Эгерде мүлктүн менчик ээсинин туура эмес ишинен улам юридикалык жак кудуретсиз болуп калса, анда ал насыячынын талаптарын канааттандыруу үчүн кийинкисинин каражаттары жетишсиз болсо, юридикалык жактын милдеттенмелери боюнча жооп бербейт.

ЮРИДИКАЛЫК ЖАКТАРДЫН БИРИГИШИ – бул кайра уюштуруунун бир түрү, мында эки же андан ашык юридикалык жак өзүнүн иштөөсүн токтотот, б.а., алардын ар биринин укук субъектиси юридикалык жактарды бириктирүүгө дуушар болгондо токтойт жана бир жаңы юридикалык жак пайда болот, ага чогуусу менен тиешелүү болгон бардык укук жана милдеттер өтөт.

собственником учреждений, отвечают по своим обязательствам всем принадлежащим им имуществом (пункт 1 статьи 91 ГК КР). Финансируемое собственником учреждение или юридическое лицо, имеющее имущество на праве оперативного управления (учреждение), отвечает по обязательствам находящимися в его распоряжении денежными средствами. При недостаточности денежных средств ответственность по его обязательствам несет собственник соответствующего имущества.

Учредитель (участник) юридического лица или собственник его имущества не отвечают по обязательствам юридического лица, а юридическое лицо не отвечает по обязательствам учредителя (участника) или собственника, за исключением случаев, предусмотренных ГК КР либо учредительными документами юридического лица. Если из-за неправомерных действий собственника имущества юридическое лицо стало банкротом (несостоятельным), то в этом случае он не отвечает по обязательствам юридического лица при недостаточности средств последнего для удовлетворения требований кредиторов.

СЛИЯНИЕ ЮРИДИЧЕСКИХ ЛИЦ – это форма реорганизации, при которой два или более юридических лиц прекращают свое существование, т.е. правосубъектность каждого из подвергшихся слиянию юридических лиц прекращается и возникает одно новое юридическое лицо, и к нему переходит совокупность принадлежащих им прав и обязанностей.

ЮРИДИКАЛЫК ЖАКТАРДЫ КОШУУ – бул кайра уюштуруунун бир түрү, мында кошулган бир юридикалык жак өзүнүн жашоосун токтотот, б.а., кошулган уюмдун укук субъектиси токтойт, анын мүлктүк укуктары жана милдеттенмелери ал кошулган уюмга өтөт (биринчиси экинчисинин курамына активдери жана пассивдери менен кошулат).

ЮРИДИКАЛЫК ЖАКТАРДЫ БӨЛҮҮ – бул кайра уюштуруунун бир түрү, мында бир юридикалык жак эки же андан ашык юридикалык жакка бөлүнөт, мунун натыйжасында мурда бөлүнгөн юридикалык жак өзүнүн жашоосун токтотот да, анын ордуна эки же андан ашык юридикалык жак пайда болот.

ЮРИДИКАЛЫК ЖАКТЫ БӨЛҮП ЧЫГАРУУ – бул кайра уюштуруунун бир түрү, мында белгилүү юридикалык жактын курамынан бир же андан ашык юридикалык жак бөлүп чыгарылат, баштапкы уюмдан ар бир бөлүнгөн түзүм жаңы түзүм болуп калат, муну менен бирге мурдагы юридикалык жак өзүнүн аталышын сактап калат да, аны менен катар жаңы бөлүнүп чыккан юридикалык жак иштей баштайт.

ЮРИДИКАЛЫК ЖАКТЫ ӨЗГӨРТҮП ТҮЗҮҮ – бул кайра уюштуруунун бир түрү, мында юридикалык жактын уюштуруу-укуктук түрү өзгөрөт, б.а., адатта, анын аталышы алмаштырылып, өзгөртүп түзүүнүн натыйжасында пайда болгон юридикалык жак өзгөртүп түзүүгө дуушар болгон юридикалык жактын укук

ПРИСОЕДИНЕНИЕ ЮРИДИЧЕСКИХ ЛИЦ – форма реорганизации, при которой одно присоединяемое юридическое лицо прекращает свое существование, т.е. правосубъектность присоединенной организации прекращается, её имущественные права и обязанности переходят к присоединившей её организации (первая вливается со своим активом и пассивом в состав другой).

РАЗДЕЛЕНИЕ ЮРИДИЧЕСКОГО ЛИЦА – форма реорганизации, при которой одно юридическое лицо разделяется на два или более юридических лиц, в результате чего прежнее разделяемое юридическое лицо прекращает свое существование и на его месте возникают два или более юридических лиц.

ВЫДЕЛЕНИЕ ЮРИДИЧЕСКИХ ЛИЦ – форма реорганизации, при которой из состава определенного юридического лица выделяются одно или более юридических лиц, каждая выделенная из первоначальной организации структура становится новой, при этом прежнее юридическое лицо сохраняет существование под своим наименованием и наряду с ним начинает функционировать новое выделенное юридическое лицо.

ПРЕОБРАЗОВАНИЕ ЮРИДИЧЕСКОГО ЛИЦА – форма реорганизации, при которой происходит перемена организационно-правовой формы юридического лица, т.е. обычно происходит смена его наименования, и юридическое лицо, возникшее в результате преобразования, становится правопреемником юридического

мурастоочусу болуп калат. Өзгөртүп түзүүдө юридикалык жактын бардык активдери жана пассивдери, укуктары жана милдеттери мурдагы абалында сакталып калат.

ЮРИДИКАЛЫК ЖАКТАРДЫ МАМЛЕКЕТТИК КАТТОО – бул ыйгарым укуктуу мамлекеттик органдын аракети менен жалпыга ачык таанышууга боло турган мамлекеттик бирдиктүү каттоого юридикалык жактарды түзүү, кайра түзүү жана жоюу жөнүндө маалыматтарды киргизүү.

КР ЖКнын 86-беренесине ылайык юридикалык жактарды каттоо жөнүндө мыйзамда белгиленген тартипте ыйгарым укуктуу мамлекеттик орган тарабынан мамлекеттик катталууга тийиш. Мамлекеттик каттоодон баш тартуу, ошондой эле мындай каттоодон оолактоо сотко даттанылышы мүмкүн. Юридикалык жак мамлекеттик каттоодон өткөн учурдан тартып түзүлдү деп эсептелет.

Юридикалык жакты мамлекеттик каттоонун максаты юридикалык жактарды түзүүнү, мамлекеттик бирдиктүү каттоого өзгөртүүлөрдү жана толуктоолорду киргизүүнү, ошондой эле юридикалык жактардын иш-аракетин токтотууну күбөлөндүрүү; катталган (кайра катталган) жана иш-аракети токтотулган юридикалык жактарды эсепке алуу; мамлекеттик бирдиктүү каттоону жүргүзүү; катталган (кайра катталган) жана иш-аракети токтотулган юридикалык жактар жөнүндө маалыматтарды кызыкдар жеке жана юридикалык жактарга берүү (КР «Юридикалык жактарды, филиалдарды (өкүлчүлүк-

лица, подвергшегося преобразованию. При преобразовании все активы и пассивы, права и обязанности юридического лица сохраняются в прежнем состоянии.

ГОСУДАРСТВЕННАЯ РЕГИСТРАЦИЯ ЮРИДИЧЕСКИХ ЛИЦ – это действие уполномоченного государственного органа, осуществляемое посредством внесения в единый государственный реестр, открытый для всеобщего ознакомления, сведений о создании, реорганизации и ликвидации юридических лиц.

В соответствии со статьей 86 ГК КР юридическое лицо подлежит государственной регистрации уполномоченным государственным органом в порядке, определяемом законом о регистрации юридических лиц. Отказ в государственной регистрации, а также уклонение от регистрации могут быть обжалованы в суде. С момента его государственной регистрации юридическое лицо считается созданным.

Государственная регистрация юридических лиц осуществляется в целях: удостоверения факта создания, внесения изменений и дополнений в государственный реестр, а также прекращения деятельности юридических лиц; учета зарегистрированных (перерегистрированных) и прекративших деятельность юридических лиц; ведения государственного реестра; предоставления заинтересованным физическим и юридическим лицам информации о зарегистрированных (перерегистрированных) и прекративших деятельность юридических лицах (статья 3 Закона КР «О государственной регистрации юри-

төрдү) мамлекеттик каттоо жөнүндө» мыйзамынын 3-беренеси).

ЮРИДИКАЛЫК ЖАКТЫ ЖОЮУ – укук мурастоо тартибинде анын укуктары менен милдеттенмелерин башка жакка өткөрбөстөн анын ишин токтотуу ыкмасы. КР ЖКнын 96-беренесине ылайык юридикалык жакты жоюу ыктыярдуу жана мажбурлоо мүнөзүндө болушу мүмкүн.

Ыктыярдуу тартипте юридикалык жак аны уюмдаштыруучулардын (катышуучулардын) же уюмдаштыруу документтери менен ыйгарым укук берилген юридикалык жактын органынын чечими боюнча, анын ичинде ал максатына жетүү үчүн түзүлгөн юридикалык жак түзүлгөн мөөнөтү аяктагандыгына байланыштуу же аны түзүүдө четтетүүгө болбой турган мыйзамды бузууга жол берилгенине карата юридикалык жакты каттоону сот жараксыз деп тапканына байланыштуу жоюлат.

Мажбурлаган тартипте юридикалык жак ишинин тиешелүү уруксатысыз жүзөгө ашырганда же мыйзам тарабынан тыюу салынган ишти жүргүзгөндө, же мыйзамдарды башкача бир нече жолу же одоно бузулар менен, болбосо ишин юридикалык жактын уставдык максаттарына каршы ишке ашырганда, ошондой эле КР ЖКда каралган башка учурларда жоюлат.

Юридикалык жакты жоюу ал жөнүндө чечим кабыл алган орган дайындоочу жоюучу комиссия жүргүзөт жана жоюу юридикалык жактардын бирдиктүү мамлекеттик бирдиктүү каттоого бул туурасында жазуу жазылгандан кийин аяктады,

дических лиц, филиалов (представительств)»).

ЛИКВИДАЦИЯ ЮРИДИЧЕСКОГО ЛИЦА – способ прекращения его деятельности без перехода прав и обязанностей в порядке правопреемства к другим лицам. Согласно статье 96 ГК КР, ликвидация юридических лиц может носить как добровольный, так и принудительный характер.

В добровольном порядке юридическое лицо ликвидируется по решению его учредителей (участников) либо органа юридического лица, уполномоченного на то учредительными документами, в том числе в связи с истечением срока, на который создано юридическое лицо, достижением цели, ради которой оно создано, или признанием судом недействительной регистрации юридического лица в связи с допущенными при его создании нарушениями законодательства, которые носят неустранимый характер.

Принудительная ликвидация юридического лица проводится по решению суда в случае осуществления деятельности без надлежащего разрешения (лицензии) либо деятельности, запрещенной законом, либо с иными неоднократными или грубыми нарушениями законодательства, либо при систематическом осуществлении деятельности, противоречащей уставным целям юридического лица, а также в иных случаях, предусмотренных ГК КР.

Ликвидация юридического лица производится ликвидационной комиссией, назначаемой органом, принявшим решение о ликвидации, и считается завершенной, а юридическое лицо – прекратившим существование после внесения об этом запи-

ал эми юридикалык жак өз жашоосун токтотту деп эсептелет.

ЮРИДИКАЛЫК ЖАКТЫН УКУККА ЖАРАМДУУЛУГУ – жарандык укуктарга ээ болуу, өзүнө анын уюштуруу документтерине жана колдонуудагы мыйзам актыларга карама-каршы келбеген жарандык милдеттерди алууга жөндөмдүүлүгү.

Юридикалык жактын уюмдаштыруу документтеринен келип чыккан ага жүктөлгөн милдеттерди аткаруу үчүн ал укук субъектисине ээ болууга тийиш. Юридикалык жактын укук субъекттүүлүгү деп анда укукка жарамдуулуктун дайыма болушун түшүнүүгө болот. Юридикалык жактын укукка жарамдуулугу ал катталган учурдан башталат (демек, ал түзүлдү деп эсептелинет).

Юридикалык жак аталган максаттарга каршы келбеген жана КРнын мыйзам актылары менен тыюу салынбаган иштин ар кандай түрүн жасоого укуктуу. КРнын мыйзам актылары менен тизмеги аныктала турган иштердин айрым түрүн юридикалык жактар тийиштүү мамлекеттик органдын атайын уруксатынын негизинде гана жүргүзө алат, б.а., ал уруксат кагаз алууга тийиш. Юридикалык жактын укугу КРнын мыйзам актыларында каралган учурда жана тартипте гана чектелиши мүмкүн. Юридикалык жактын укуктарын чектөө жөнүндө чечим болсо, сотко даттана алат.

ЮРИДИКАЛЫК ЖАКТЫН ОРГАНДАРЫ – КРнын жарандык укугунда КРнын мыйзам актыларында же уюмдаштыруу документтеринде каси в единый государственный реестр юридических лиц.

ПРАВОСПОСОБНОСТЬ ЮРИДИЧЕСКОГО ЛИЦА – в гражданском праве КР понимается как способность иметь гражданские права и возлагать на себя гражданские обязанности, не противоречащие его учредительным документам и законодательству.

Для выполнения возложенных на юридическое лицо задач, вытекающих из его учредительных документов, оно должно обладать правосубъективностью. Под правосубъективностью юридического лица понимается наличие у него правоспособности. Правоспособность юридического лица возникает (а следовательно, и считается оно созданным) с момента его регистрации.

Юридическое лицо вправе осуществлять любые виды деятельности, не противоречащие указанным в учредительных документах целям и не запрещенные законодательством КР. Отдельными видами деятельности, перечень которых определяется законодательством КР, юридическое лицо может заниматься только на основании специального разрешения соответствующих государственных органов, т.е. должно получить лицензию. Юридическое лицо может быть ограничено в правах лишь в случаях и порядке, предусмотренных законодательными актами КР. Решение об ограничении прав может быть обжаловано юридическим лицом в суде.

ОРГАНЫ ЮРИДИЧЕСКОГО ЛИЦА – в гражданском праве КР понимаются предусмотренные законодательством КР или учредительными документа-

ралган юридикалык жактын эркин иштеп чыгып, жүзөгө ашыра турган адамдар юридикалык жактын органдары. Башкача айтканда, юридикалык жактын органдарынын өз эркиболот, бирок бул орган катары чыккан жеке жактын эркиэмес, юридикалык жактын эркиси, ошондуктан юридикалык жактын органынын аракети юридикалык жактын өзүнүн аракети,[1] мына ошондуктан биздин пикирибиз боюнча юридикалык жактын органынын аракети – юридикалык жактын өзүнүн аракети, т.а., бул – белгилүү бир укук жана милдеттерге ээ болуу менен укуктук мамиледе турган юридикалык жактын кызматкери болгон адамдар.

Юридикалык жактын органдары аркылуу жарандык ишке жарамдуулук (өз аракеттери менен жарандык укуктарды алуу жана өзү үчүн жарандык милдеттерди түзүү жөндөмү) жүзөгө ашырылат. Юридикалык жактын мындай ишке жарамдуулугу жарандык укукка жарамдуулук менен бир учурда пайда болот.

КР ЖКнын 88-беренесине ылайык юридикалык жак жарандык укукту алат жана өз органдары аркылуу өзүнө жарандык милдеттенмелерди кабыл алат. Мындай органдардын түрү, аларды дайындоонун же шайлоонун тартиби мыйзамдарга жана уюмдаштыруу документтерине ылайык аныкталат. Органдардын курамы жана алардын иш билгилиги юридикалык жактардын түрүнө жараша болот.

Юридикалык жактын органы – бул анын эркин иштеп чыгып, укукка жарамдуулук, юридикалык жактын

[1] Караңыз: *Братусь С.Н.* Юридические лица в советском праве. – Гл. III и V. – М.,1947.

ми юридического лица люди, которые вырабатывают и осуществляют его волю. Иначе говоря, органы юридического лица имеют свою волю, но это не воля физических лиц, выступающих в качестве органа, а воля самого юридического лица, поэтому действие органа юридического лица – действие самого юридического лица[1], поэтому, по нашему мнению, действие органа юридического лица – действие самого юридического лица, т.е. это люди, состоящие в правовых отношениях в качестве работников юридического лица и имеющих определенные права и обязанности.

Через органы юридического лица осуществляется гражданская дееспособность (способность своими действиями приобретать гражданские права и создавать для себя гражданские обязанности). Такая дееспособность юридического лица возникает одновременно с гражданской правоспособностью.

Согласно статье 88 ГК КР, юридическое лицо приобретает гражданские права и принимает на себя гражданские обязанности через свои органы. Виды таких органов, порядок их назначения или избрания определяются в соответствии с законодательством и учредительными документами. Состав органов и их компетенция могут зависеть от видов юридических лиц.

Органы юридического лица – это его структурное подразделение, вырабатывающее его волю и осущест-

[1] См: *Братусь С.Н.* Юридические лица в советском праве. – Гл. III и V. – М.,1947.

башка бардык жактар менен мамилесинде ишке жарамдуулугун жана укукка жарамдуулугун жүзөгө ашырган анын түзүмдүк бөлүмү, ошондуктан ал ошол эле юридикалык жактар менен келишимдик мамиледе болушу мүмкүн эмес жана юридикалык жактын өзүнүн субъектилик жарандык укуктары менен милдеттенмелеринен айырмаланган субъектилик укуктарга жана милдеттенмелерге ээ болот[1].

Юридикалык жактын органы жеке же жамааттык болушу мүмкүн, ал ага мыйзам, устав же жобо менен берилген укуктардын чегинде иш аткарат. Юридикалык жактын жеке органы болуп директор же башкаруучу, башкармалыктын төрагасы, башчысы ж.б. саналат. Мындай орган юридикалык жактын эркин өз алдынча түзөт жана аны андан сырткары билдирет же коллегиалдуу орган иштеп чыккан эркти аткарат. Президиум же башкармалык кеңеш ж.б. юридикалык жактын жамааттык органы болалат. Бирикме уюмдарда (чарбалык коомдордо жана шериктиктерде, кооперативдерде, коомдук бирикмелерде ж.б.) жогорку башкаруу органы болуп катышуучулардын жалпы чогулушу же ыйгарым укуктуулардын чогулушу саналат.

Юридикалык жактын уставы же жобосу боюнча иштеген анын органын жана юридикалык жактын атынан иш билги орган берген ишеним каттын негизинде аракеттенген юридикалык жактын өкүлдөрүн айырмалоо зарыл. Юридикалык жактын өкүлдөрү катары ошол уюмдун

[1] Карацыз: *Братусь С.Н.* Субъекты гражданского права. – М., 1950. – 201-б.

вляющее правоспособность и дееспособность юридического лица в отношениях со всеми другими лицами, поэтому он не может вступать в договорные отношения с этим же юридическим лицом и иметь субъективные права и обязанности, обособленные от субъективных гражданских прав и обязанностей самого юридического лица[1].

Орган юридического лица может быть единоличным или коллегиальным, осуществляет деятельность в пределах прав, предоставленных им законом, уставом или положением. Единоличным органом юридического лица является директор или управляющий, председатель правления, начальник и т.п. Такой орган самостоятельно формирует волю юридического лица и выражает ее вовне или выполняет волю, выработанную коллегиальным органом. Коллегиальным органом юридического лица может быть президиум или правление, совет и т.п. В корпоративных организациях (хозяйственных обществах и товариществах, кооперативах, общественных объединениях и т.п.) высшим органом управления является общее собрание участников или собрание уполномоченных.

Необходимо различать органы юридического лица, действующие на основании его устава или положения, и представителей юридического лица, действующих на основании доверенности, выданной компетентным органом от имени юридического лица. В качестве представителей

[1] См: *Братусь С.Н.* Субъекты гражданского права. – М., 1950. – С. 201.

кызматкерлери, ошондой эле аны менен эмгектик мамиледе болбогон жактар чыга алат.

Юридикалык жактын органы ар түрдүү болуп түзүлөт: анын катышуучулары (мүчөлөрү) тарабынан шайланат; юридикалык жактын мүлк ээси тарабынан дайындалат; юридикалык жактын же ал ыйгарым укук берген органдын мүлк ээси менен келишим боюнча жалданат.

Юридикалык жактын органын шайлоо жана дайындоо тартиби мыйзам жана (юридикалык жактын) уюмдаштыруу документтери менен аныкталат. Юридикалык жактын органы, б.а., анын атынан чыккан жактар жана катышуучулар өздөрү өкүл болгон юридикалык жактын таламында, билгичтик менен ак ниет аракеттенүүгө тийиш (КР ЖКнын 88-беренесинин 3-пункту).

ЮРИДИКАЛЫК ЖООПКЕРЧИЛИК – бул социалдык жоопкерчиликтин бир түрү. Ал мамлекет, укук ченемдери, юридикалык милдеттенме жана укук субъектисинин укукка каршы жүрүм-туруму менен дайыма байланышта болот.

Юридикалык жоопкерчилик укук бузуудан улам келип чыгат жана алардын бир нече түрү кездешет. Айтсак, кылмыш иштери кылмыш жоопкерчилигине, административдик укук бузуулар – административдик жоопкерчиликке, эмгек укугун бузуу – тартипке чакыруу жоопкерчилигине, жарандык укук бузуулар жарандык жоопкерчиликке алып барат. Жоопкерчиликтин ар бир түрүнө жараша өзүнчө жазалоо туура келет, ал эми жоопкерчиликке

юридического лица могут выступать как работники данной организации, так и лица, не связанные с ней трудовыми отношениями.

Органы юридического лица формируются по-разному: избираются участниками (членами); назначаются собственником имущества юридического лица; нанимаются по контракту с собственником имущества юридического лица или органом, им уполномоченным.

Порядок избрания или назначения органа юридического лица определяется законодательством и учредительными документами (юридического лица). Орган юридического лица, т.е. лица и участники, выступающие от его имени, должны действовать в интересах представляемого им юридического лица, разумно и добросовестно (пункт 3 статьи 88 ГК КР).

ЮРИДИЧЕСКАЯ ОТВЕТСТВЕННОСТЬ – понимается как одна из форм или разновидность социальной ответственности, которая всегда связана с государством, нормами права, юридической обязанностью и противоправным поведением субъекта права.

Юридическая ответственность возникает вследствие правонарушения и соответственно порождает несколько их видов. Так, уголовные правонарушения влекут за собой уголовную ответственность, административные правонарушения – административную ответственность, трудовые правонарушения – дисциплинарную ответственность, гражданские правонарушения – гражданскую ответственность. Каждому виду ответственности соответствует определенная санкция и опре-

тартуу үчүн белгилүү бир жол-жобо колдонулат.

Юридикалык жоопкерчиликти мүнөздөгөн белгилер жарандык-укуктук жоопкерчилик үчүн да мүнөздүү болот. Атап айтканда, бул укук ченемдерин бузгандарга карата мамлекеттик-мажбурлап таасир этүү чараларынын бир түрү катары жана ал укуктун бузулушуна жол берген жактарга карата буга чейрим укук берилген мамлекеттик органдар тарабынан мыйзамда каралган жаза колдонулат.

Жарандык-укуктук жоопкерчилик мүлктүк мүнөздө же жана келтирилген зыяндын ордун толтуруу, айыппулду, түүмдү, алынбаган пайданы төлөө сыяктуу аракеттерди көрсөтөт.

Жарандык-укуктук жоопкерчилик институту мүлктүк жана жеке мүлктүк эмес мамилелер чейрөсүндө мыйзамдуулукту камсыз кылуунун орчундуу каражаттарынын бири болуп саналат.

Демек, рынок экономикасынын калыптанышында жана өнүгүшүндө жарандык-укуктук жоопкерчиликке олуттуу роль тиешелүү, анткени КРнын жарандык мыйзам актыларында бекемделген талаптарга ылайык жарандык укук ченемдеринин так сакталышына, алынган милдеттенмелердин тийиштүү түрдө аткарылышына, жеке жана юридикалык жактардын укуктары менен таламдарын коргоого комок көрсөткөндүгүндө турат.

ЮРИДИКАЛЫК ИЛИМ (англ. jurisprudence) – бул мамлекеттин жана укуктун касиеттерин социалдык ченемдердин өзгөчө түтүмү катары изилдөөчү коомдук-гуманитардык деленная процедура привлечения к юридической ответственности.

Признаки, характеризующие юридическую ответственность, свойственны и гражданско-правовой ответственности как одному из видов юридической ответственности. В частности, это одна из форм государственно-принудительного воздействия на нарушителей норм права, которая применяется к лицам, допустившим правонарушения, и только уполномоченными на это государственными органами, предусмотренная законом как санкции.

Гражданско-правовая ответственность носит имущественный характер и представляет собой возмещение причиненного ущерба, выплату штрафа, пени, упущенной выгоды.

Институт гражданско-правовой ответственности является одним из важнейших средств обеспечения законности в сфере имущественных и личных неимущественных отношений.

Таким образом, в становлении и развитии рыночной экономики важная роль принадлежит гражданско-правовой ответственности в соответствии с принципом, закрепленным в гражданском законодательстве КР, способствующим строгому соблюдению норм гражданского права, надлежащему исполнению взятых обязательств, охране прав и интересов физических и юридических лиц.

ЮРИДИЧЕСКАЯ НАУКА (англ. jurisprudence) – общественно-гуманитарная наука, изучающая свойства государства и права как особую систему социальных норм, совокупность

илим, укуктук билимдин жыйындысы, юристтерди даярдоо жана алардын тажрыйба топтоо иммердигинин тутуму.

Кыргыз Республикасында юридикалык илим изилдөө предметине жана илимий тааныу чөйрөсү боюнча бир катар негизги түрлөрго ажыроо менен томонкудой болунөт: биринчиден, тарыхый жана назарияттык-укуктук илимдер, ага КРнын мамлекет жана укук тарыхы; чет мамлекеттердин мамлекет жана укук тарыхы; салыштырма укук тааныу ж.б.; экинчиден, тармактык юридикалык илимдер – бул конституциялык, административдик, каржылык, муниципалдык, жарандык, жарандык-процессуалдык, үйбүлөлүк, турак жай, жер, экология, эмгек, жазык ж.б. укуктун тармактары; үчүнчүдөн, атайын юридикалык илим (колдонмо), ага криминалистика, криминология, соттук медицина, сот психиатриясы, сот статистикасы ж.б.

Кыргыз Республикасында юридикалык илим коомду өнүктүрүүнүн жана илгерилөөнүн, натыйжалуу башкаруунун негизи болуп эсептелет жана рынок чарбасынын өнүгүшүнө өбөлгө болуучу тирек катары кызмат кылат. Бүгүнкү күндө илимсиз мамлекеттик салааттуу ак-сөөмдүү жүргүзүү мүмкүн эмес.

Советтик мезгилде ата мекендик окумуштуу-юристтеribиздин квалификациясынын бийиктиги юридикалык илимде бир катар ийгиликтерге жетүүгө көмөкчү болгон. Мындай

правовых знаний, систему подготовки юристов и их практическую деятельность.

Юридическая наука Кыргызской Республики в зависимости от предмета исследования и сферы научного познания дифференцирована на ряд основных разновидностей и подразделяется: во-первых, на историко- и теоретико-правовые науки, к которым относится история государства и права КР, история государства и права зарубежных стран, история политических и правовых учений, теория государства и права, философия права, социология права, сравнительное правоведение и т.д.; во-вторых, на отраслевые юридические науки – это конституционное, административное, финансовое, муниципальное, гражданское, гражданско-процессуальное, семейное, жилищное, земельное, экологическое, трудовое, уголовное и другие различные отрасли права; в-третьих, на специальные (прикладные) юридические науки, к которым относятся криминалистика, криминология, судебная медицина, судебная психиатрия, судебная статистика и др.

Юридическая наука в Кыргызской Республике сегодня является основой развития общества и прогресса, эффективного управления, а также служит фактором, способствующим конкретно стимулировать развитие рыночного хозяйства. Без науки сегодня невозможно проводить разумную государственную политику.

Во времена Советского Союза в нашей стране высокая квалификация ученых-юристов Кыргызстана позволила добиться признания и определенных успехов в юридической

адамдардын катарында юридикалык илим докторлору, профессорлор: К.Н.Нурбеков, Р.Т.Тургунбеков, К.Ш.Курманов, Н.Т.Михайленко, Л.И.Левитин, юридикалык илимдин кандидаттары, доценттер: К.А.Альчиев, А.Ж.Ахметов, Ф.А.Зайков, С.Е.Машанский, И.М.Момунбаев, Н.П.Кучерявый, С.К.Кожоналиев, А.К.Кадыров, С.К.Косаков, Ж.С.Саткеева С.С.Сатыбеков, С.С.Сооданбеков, К.Д.Сманов, доценттер: К.А.Асаналиев, В.А.Покровский, Ж.Ж.Тогойбаев ж.б. окумуштуу-юристтер бар. Алардын илимий эмгектери ата мекендик юридикалык илимди өнүктүрүүгө белгилүү таасир тийгизген.

Кыргызстан Борбор Азиядагы бөтөнчө мамлекет катары көз карандысыздык жылдары улуу муундун юрист-окумуштуулары түзгөн илимий-акылгөйлүк дараметин сактап калды жана азыркы таптагы тиричиликте да өз күчүн жогото элек. Алардын көбү илимий-педагогикалык ишмердик менен бирге юридикалык илим боюнча жандуу иш алып барууда.

Кыргызстандын юридикалык илими ата мекендик эле эмес, жакынкы жана алыскы чет мамлекеттердин юридикалык илимин өнүктүрүүгө да ири салым кошкон көптөгөн ири окумуштуу-юристтери менен сыймыктанат. Мындай инсандардын катарына юридикалык илим докторлору, профессорлор: Ч.И.Арабаев, А.А.Арабаев, Т.А.Асаналиев, Э.Ж.Бейшембиев, Б.И.Бөрүбашев, А.М.Жоробекова, А.М.Исраилова, К.К.Кулдышева, Г.А.Мукамбаева, Р.М. Мырзалимов, К.А.Исаева, К.М.Осмоналиев, Н.Р.Розахунова, Л.Ч. Сыдыкова, К.М.Сманалиев, Н.Т. Шерипов, юридикалык илимдин кандидаттарын, доценттер: Ж.А.Бокоев, А.Н.Ниязова, Т.И.Ганиева, А.Ж.Жээналиева, Ж.Т.Мырзабекова А.А.Орозалиева, К.С.Раманкулов, Б.Т.Токтобаев, Э.С.Токторов, А.А. Токтогулов ж.б. көптөгөн илимпоз-юристтерди киргизсек болот.

Ата мекендик юридикалык илим азыркы шартта билим берүү, саламаттыкты сактоо, илим, техника, бизнес чөйрөсүн жакшыртуу, модернизациялоо; менчик укугунун кол тийбестигин, укуктарды коргоо жана жарандардын эркиндиги, укук саясатын жүзөгө ашыруу, укук жаратуу, экономиканы рынок мамилелерине өткөрүүдө мамлекеттин социалдык-экономикалык өнүгүшүнө жардам бериши зарыл, ансыз бул иш аракетерди илимий негизсиз, укук менен толук камсыздоосуз мүмкүн эмес.

Ошентип, жогоруда жазылгандарды эске алуу менен юридикалык илим адам турмушунда келип чыгуучу назарияттык, турмуштук маселелерди чечүүдө, ошондой эле рынок экономикасынын шарттарында туруктуу коомду, мамлекетти түзүүдө өтө керек жана чоң мааниге ээ деген жыйынтыкка келүүгө боло тургандыгын баарыбыз түшүнүүбүз абзел.

ЮРИДИКАЛЫК КЛИНИКА – бул мыйзам укуктарын жана кызыкчылыктарын ишке ашырууда жарандарга юридикалык жардам көрсөтүү максатында атайын юридикалык факультеттерде же жогорку окуу жайларында студент-юристтерден түзүлүүчү коомдук уюм. Юрист-студенттер клиника жетекчисинин, о.э.

науке. Среди них доктора юридических наук, профессора К.Н.Нурбеков, Р.Т.Тургунбеков,К.Ш.Курманов, Н.Т.Михайленко, Л.И.Левитин и кандидаты юридических наук, доценты К.А.Альчиев, А.Ж.Ахметов, Ф.А. Зайков, С.Е. Машанский, И.М.Момунбаев, Н.П. Кучерявый, С.К.Кожоналиев, А.К.Кадыров, С.К.Косаков, Дж.С.Саткеева, С.С.Сатыбеков, С.С.Сооданбеков, К.Д.Сманов, доценты К.А.Асаналиев, В.А.Покровский, Ж.Ж.Тогойбаев и ряд других ученых-юристов. Их научные труды оказали определенное влияние на развитие отечественной юридической науки.

Кыргызстан как уникальная страна в Центральной Азии за годы независимости сохранил научно-интеллектуальный потенциал, созданный старшими поколениями ученых-юристов, дело которых продолжает оставаться действенным, созидательным и сегодня. Многие из них, совмещая научно-педагогическую деятельность, продолжают активно заниматься юридической наукой.

Юридическая наука Кыргызстана сегодня может гордиться рядом крупных ученых-юристов, которые внесли значительный вклад в развитие не только отечественной, но и юридической науки ближнего и дальнего зарубежья. К числу таких личностей следует отнести докторов юридических наук, профессоров Ч.И.Арабаева, А.А.Арабаева, Т.А.Асаналиева, Э.Ж.Бейшембиева, Б.И. Борубашева, А.М. Жоробекову, А.М. Исраилову, К.К.Кулдышеву, Г.А.Мукамбаеву, Р.М.Мырзалимова, К.А.Исаеву, К.М.Осмоналиева, Н.Р.Розахунову, Л.Ч.Сыдыкову, К.М.Сманалиева, Н.Т.Шерипова, кандидатов юридических наук, доцентов Ж.А.Бокоева, А.Н.Ниязову, Е.И.Ганиеву, А.Ж. Жээналиеву, Ж.Т.Мырзабекову, А.А.Орозалиеву, К.С.Раманкулова, Б.Т.Токтобаева, Э.С.Токторова, А.А. Токтогулова и многих других ученых-юристов.

Современная отечественная юридическая наука должна помочь социально-экономическому развитию государства в области усовершенствования и модернизации в сфере образования, здравоохранения, науки, техники, а также бизнеса, неприкосновенности права собственности, защиты прав и свобод граждан, в претворении в жизнь правовой политики, законотворчества, переводе экономики на рыночные отношения, так как все это невозможно без научного обоснования и полноценного правового обеспечения.

Таким образом, исходя из вышеизложенного, можно сделать вывод, что все мы понимаем значимость и важность юридической науки в успешном решении не только сугубо теоретических, но и практических задач, возникающих в жизнедеятельности человека, а также в создании устойчивого общества и государства в условиях рыночной экономики.

ЮРИДИЧЕСКАЯ КЛИНИКА – это общественная организация студентов-юристов, специально созданное на юридических факультетах или вузах для оказания юридической помощи гражданам в реализации законных прав и интересов. Студенты-юристы под руководством руководителя клиники, а также специально

атайын дайындалган окутуучулардын жетекчилигинин астында иш жүзүндө тажрыйба алуу менен катар калкка укуктук жардам көрсөтүп, укук маселелери боюнча кеңеш беришет, юридикалык документтерди түзүшөт.

Бул студенттер үчүн назарият менен тажрыйбаны бириктирип, каныгуу аркылуу өз кесибин түшүнүүгө мүмкүнчүлүк берүүчү жана юристтик иш тажрыйбасын алууга кошумча мүмкүнчүлүктү түзүп, кесиптик билимин жакшыртууга көмөк көрсөтүүчү мыкты адистик көрөңгө болуп саналат.

КРнын юридикалык билим берүү тармагында юридикалык клиника түшүнүгү студенттердин кесиптик адепке ээ болуу, укук маданиятынын деңгээлин көтөрүү, укуктук билимди насыяттоо, социалдык корголбогон адамдар менен иштөө аркылуу тажрыйба топтоо үчүн европа өлкөлөрүнөн өздөштүрүлгөн жаңы көрүнүш.

Кыргыз Республикасында демөөрчүлөрдөн жана долбоорлордон алынган каражаттардын эсебинен каржылануучу юридикалык клиникалар Ж.Баласагын атындагы Кыргыз улуттук университетинин юридикалык факультетинде, Б.Н.Ельцин атындагы КРСУнун юридикалык факультетинде бар, алар техникалык жактан камсыздап, маалыматтык колдоо көрсөтөт.

ЮРИДИКАЛЫК КОЛЛИЗИЯ – тигил жана бул коомдук мамилелерди жөнгө салуучу ченемдик-укуктук актылардын ортосундагы карама-каршылык (дал келбестик) («Кыргыз Республикасынын ченемдик укуктук актылары жөнүндө» мыйзамынын 2-беренеси).

назначенных преподавателей, получая практические навыки, оказывают правовую помощь населению, консультируют по правовым вопросам, составляют юридические документы.

Для студентов это хорошая специальная база обучения, которая позволяет соединить теорию и практику, понять свою будущую работу через опыт и дополнительную возможность получить практические навыки работы юриста, совершенствовать профессиональные знания.

Юридическая клиника в юридической образовательной системе КР – новое явление, заимствованное из европейских стран, для овладения студентами началами профессиональной этики, повышения уровня правовой культуры, пропаганды правовых знаний, накопления ими опыта работы с социально незащищенными людьми.

Юридические клиники, финансируемые за счет средств, полученных от спонсоров и проектов в Кыргызской Республике, имеются в юридическом институте КНУ имени Ж.Баласагына, на юридическом факультете КРСУ имени Б.Н.Ельцина и осуществляют техническое обеспечение и информационную поддержку.

ЮРИДИЧЕСКАЯ КОЛЛИЗИЯ – противоречие (несоответствие) между нормативными правовыми актами, регулирующими одни и те же общественные отношения (статья 2 Закона «О нормативных правовых актах Кыргызской Республики»).

Юридикалык коллизия КРнын укук тутумуна карама-каршы пикирди туудурса, укук колдонуу тажрыйбасында ыңгайсыздык жаратып, ошол эле коомдук мамилелерди жөнгө салуучу ченемдик укук актыларды пайдалануу татаалдатат. Мисалы, коллизия КРнын Конституциясы менен КРнын башка мыйзамдарынын ортосунда келип чыгышы мүмкүн. Бул учурда маселе Конституциянын пайдасына чечилет. Себеби 6-беренеде Конституция эң жогорку юридикалык күчкө ээ экендиги жана Кыргыз Республикасында түздөн-түз колдонулары белгиленген. Ал эми мыйзамдар менен мыйзам актыларынын ортосундагы коллизия учурунда маселе мыйзамдын пайдасына чечилет.

ЮРИДИКАЛЫК КҮЧ – ченемдик укуктук актынын мүнөздөмөсү, анда анын тийиштүү коомдук мамилелерге карата милдеттүү түрдө колдонулушу, ошондой эле анын башка ченемдик укуктук актыларга кошо баш ийдирилгендиги аныкталат («Кыргыз Республикасынын ченемдик укуктук актылары жөнүндө» мыйзамынын 2-беренеси).

Юридикалык күч, ошондой эле ченемдик укуктук актынын милдеттүү түрдө аткарылышы, мындан сыртқары КРнын укук тутумуна кирген же тескерисинче кирбеген, алардын бири-бирине баш ийүүсү, башка ченемдик укуктук актылардан анын артыкчылыгы.

Юридикалык илимде «юридикалык күч» укуктук актылардын башка актыларга тиешеси бар экенин, баш ийүүчүлүгүн, тутумдук байланышта турарын жана көз карандылыгын түшүнүүгө болот, булардын баары

Юридическая коллизия вносит в правовую систему КР несогласованность, а в правоприменительной практике создает неудобства, затрудняет пользование нормативными правовыми актами, регулирующими одни и те же общественные отношения. Например, коллизия может возникать между Конституцией КР и другими законами КР. В данном случае вопрос решается в пользу Конституции, так как в статье 6 говорится, что Конституция имеет высшую юридическую силу и прямое действие в Кыргызской Республике. А если возникает между законами и подзаконными актами, то разрешается в пользу законов.

ЮРИДИЧЕСКАЯ СИЛА –характеристика нормативного правового акта, определяющая обязательность его применения к соответствующим общественным отношениям, а также его соподчиненность по отношению к иным нормативным правовым актам (статья 2 Закона «О нормативных правовых актах Кыргызской Республики»).

Юридическая сила означает также обязательность нормативного правового акта к исполнению, а также его приоритет по отношению к другим нормативным правовым актам, входящим в правовую систему КР, или, наоборот, их подчиненность.

В юридической науке «юридическая сила» понимается как установление соотносимости и соподчиненности правового акта с другими актами, выражение системных связей и зависимости, которые прису-

мыйзам актыларына жана укук тутумуна тиешелүү.

ЮРИДИКАЛЫК КЫЗМАТ КӨРСӨТҮҮЛӨР – кесипкөй юристтердин жеке, юридикалык жактарга, мамлекеттик органдарга жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарына укуктарды коргоо жана алар менен камсыздоо, эркиндик жана мыйзам кызыкчылыгы, сотто төрагалык кылуу жана ишти жүргүзүү сыяктуу юридикалык маселелерди ар тараптуу чечүүгө кызмат көрсөтүүсү.

ЮРИДИКАЛЫК МИЛДЕТ – КРнын жарандык укугунда укуктук мамилenин катышуучусунун талаптагыдай жүрүм-турумунун түрү жана чарасы, ал башка катышуучунун субъективдүү укугу жүзөгө ашырылышы үчүн аны жасоого милдеттүү түшүнүгү. Эгерде мисал келтире турган болсок, КР ЖКнын 296-беренесине ылайык милдеттенмеге жараша бир жак (карызкор) экинчи жактын (насыячынын) пайдасына белгилүү бир аракеттерди жасоого: мүлктү откорун берүүгө, иш аткарууга, акча толоого жана башка нерселерди жасоого же белгилүү аракетти аткарбоого милдеттүү, ал эми насыячы карызкордон милдеттенмесин аткарууну талап кылууга укуктуу.

Юридикалык милдетти сөзсүз аткаруучу (императивдик) ченем катары мыйзам менен жазылган зарыл жүрүм-турум, талап, аны бузуу юридикалык жоопкерчиликтин укуктук мамилелеринин чегинде жүзөго ашырылуучу мамлекеттик мажбурлоо чараларынын жардамы менен токтотулушу жана камсыз кылынышы мүмкүн.

щи законодательству в целом и его отраслям, правовой системе.

ЮРИДИЧЕСКИЕ УСЛУГИ – это оказание профессиональными юристами квалифицированной помощи физическим, юридическим лицам и государственным органам, органам местного самоуправления в комплексном решении юридических вопросов, таких, как защита и обеспечение прав, свобод и законных интересов, а также представительство и ведение дела в суде.

ЮРИДИЧЕСКАЯ ОБЯЗАННОСТЬ – в гражданском праве КР понимается как вид и мера должного поведения участника правоотношения, которое он обязан осуществить для того, чтобы субъективное право другого участника было реализовано. Если смотреть на примере, то, согласно статье 296 ГК КР, в силу обязательства одно лицо (должник) обязано совершить в пользу другого лица (кредитора) определенное действие, как-то: передать имущество, выполнить работу, уплатить деньги и т.п., либо воздержаться от определенного действия, а кредитор имеет право требовать от должника исполнения его обязанности.

Юридическая обязанность понимается также как императивная норма, предписанная законом, нарушение которой может быть пресечено и обеспечено с помощью мер государственного принуждения, реализуемых в рамках правоотношения юридической ответственности.

ЮРИДИКАЛЫК ТАЖРЫЙБА – бул топтолгон социалдык-укуктук тажрыйба менен бирдикте алынган юридикалык талаптарды иш билги мамлекеттик органдын басып чыгаруу же чечмелөө, жүзөго ашыруу ж.б. боюнча ишмердүүлүгү.

Юридикалык тажрыйбанын укук назариятында үч мааниде түшүнүүгө болот: биринчиден, юридикалык ишмердүүлүк; экинчиден, социалдык-укуктук каныгуу; үчүнчүдөн, юридикалык ишмердүүлүктүн жана социалдык-укуктук каныгуунун жыйындысы.

Заман шартында юридикалык тажрыйбанын ролу жана мааниси абдан жогору, ансыз КРнын укук тутумунун келип чыгышы, өнүгүшү жана иштеп турушу ойго да келбеген нерсе. Ал ченемдик укуктук жана жекече айкын талаптарды, субъективдүү укуктардын жана юридикалык милдеттердин бир бүтүндүгүн, ошондой эле укуктук ой жорумдарды жана анын негизинде кабыл алынган чечимдерди бул тутумда олуттуу бириктирүүчү ролду ойнойт.

Юридикалык тажрыйбанын жардамы менен жаңы ченемдик укуктук талаптарды чыгаруу же мурдагыларын өзгөртүү, аларды чечмелөө жана айкындаштыруу, пайдалануу, ошондой эле турмушта максаттуу багытта колдонуу коомдук турмушту юридикалык жактан өзгөртөт.

ЮРИДИКАЛЫК ПСИХОЛОГИЯ – укук назариятында юридикалык колдонмо илим. Юридикалык психологиянын предмети болуп бүтүндүк катары мамлекеттик-укуктук кубулуштардын, андан тыгыз байланышта жана өнүгүүдө турган

ЮРИДИЧЕСКАЯ ПРАКТИКА – это деятельность компетентных государственных органов по изданию или толкованию, применению и т.д. юридических предписаний, взятая в единстве с накопленным социально-правовым опытом.

Юридическая практика понимается в теории права в трех значениях: во-первых, как юридическая деятельность; во-вторых, как социально-правовой опыт; в-третьих, как совокупность юридической деятельности и социально-правового опыта.

В современных условиях роль и значение юридической практики очень велики, без нее немыслимы возникновение, развитие и функционирование правовой системы КР. В правовой системе юридическая практика играет существенную интегрирующую роль, связывая нормативные правовые и индивидуальные предписания, субъективные права и юридические обязанности в единое целое, а также правовые идеи и принимаемые на их основе соответствующие решения.

При помощи юридической практики путем издания новых или изменения уже существующих нормативных правовых предписаний и их толкования, конкретизации, использования, а также применения на практике возможно целенаправленное юридическое изменение общественной жизни.

ЮРИДИЧЕСКАЯ ПСИХОЛОГИЯ – в теории права понимается как прикладная юридическая наука. Предметом юридической психологии является психология государственно-правовых явлений как целостность, в которой выделяются психологи-

психологиялык жана юридикалык тутумдар алдында болүнүшү саналат.

Психологиянын курамын түзүүчүлөрго процесстер, абал, кубулуш, ишмердүүлүк, инсан, белгилөө, жүрүм-турум, баарлашуу жана башкалар кирет. Юридикалык психологияга ишке жарамдуулук, укукка жарамдуулук, сыпайылык, эстүүлүк, жүйө, күнөө, ниет-ой ж.б. кирет[1].

ЮРИДИКАЛЫК ФАКТЫЛАР – бул укук мамилелеринин келип чыгышын, өзгөрүшүн же токтотулушун мыйзам менен байланыштырууга негиз болгон турмуштук кырдаалдар[2]. Мындай мамилелердин келип чыгышынын, өзгөрүшүнүн же токтотулушунун негиздери юридикалык сөз казынасында юридикалык факт деп аталат.

КР ЖКнын 7-беренесине ылайык жарандык укук мамилелери, б.а., жарандык укуктар жана милдеттер мыйзамдарда каралган негиздерден, ошондой эле жарандардын жана юридикалык жактардын алар үчүн каралбаган, бирок жалпы башталыштардан жана жарандык мыйзамдардын маанисинен улам жарандык укуктарды жана милдеттерди пайда кылган аракеттеринен келип чыгат.

Юридикалык фактылар болмоюнча бир да жарандык укук мамилеси белгиленбей, өзгөрүлбөй, токтотулбай тургандыгы юридикалык илимде эчак далилденген жана турмуш менен ырасталган. Ошондуктан юридикалык фактылар укуктук ченем

[1] Карацыз: *Чуфаровский Ю.В.* Юридикалык психология: теориялык аспекттер, иш жүзүндө колдонуу. –М.,1996. – 117-б.

[2] Карацыз: *Суханов Е.А.* Гражданское право. В 2 т. – М., 2010. – Т. 1. – 45-б.

ческие и юридические подсистемы, находящиеся в неразрывной связи и развитии.

Психологическими составляющими являются процессы, состояния, явления, деятельность, личность, установка, поведение, общение и другие. К юридической психологии относятся дееспособность, правоспособность, деликтоспособность, вменяемость, мотив, вина, умысел и другие[1].

ЮРИДИЧЕСКИЕ ФАКТЫ – это жизненные обстоятельства, с которыми закон связывает возникновение, изменения или прекращения правоотношения[2]. Эти основания возникновения, изменения или прекращения правоотношения в юридическом лексиконе принято называть юридическими фактами.

В соответствии со статьей 7 ГК КР гражданские правоотношения, т.е. гражданские права и обязанности, возникают из оснований, предусмотренных законодательством, а также из действий граждан и юридических лиц, которые хотя и не предусмотрены им, но в силу общих начал и смысла гражданского законодательства порождают гражданские права и обязанности.

В юридической науке давно доказано и подтвердилось практикой, что без юридических фактов не устанавливается и не изменяется, не прекращается ни одно гражданское правоотношение. Поэтому юридические факты выступают в качестве связую-

[1] См: *Чуфаровский Ю.В.* Юридическая психология: теоретические аспекты, практическое применение. – М.,1996.– С.117.

[2] См.: *Суханов Е.А.* Гражданское право. В 2 т. – Т. 1. – М., 2010 – С.45.

менен жарандык укук мамилесинин ортосундагы байланыштыруучу түйүн болуп чыгат, б.а., жарандык мыйзам актыларында камтылган укуктук ченемдер айрым жагдайлар болмоюнча жарандык укук мамилелеринин келип чыгышына өзүнөн өзү негиз болалбайт.

Жарандык укукта юридикалык фактылар өздөрүнө мүнөздүү болгон белгилерге жана жекече өзгөчөлүктөрго жараша төмөнкүдөй жиктелет: 1) окуялар жана аракеттер (укукка жат жана укукка ылайык аракеттер); 2) юридикалык жоруктар жана юридикалык актылар; 3) административдик актылар жана бүтүмдөр.

Мындай жиктөө көп сандаган юридикалык фактылардын арасында эркин багыт алууга жана аларды бири-биринен алда канча так айырмалоого мүмкүндүк берет, бул жарандык укуктун субъектилери жарандык мыйзамдарды туура колдонушуна жана тиешелүү мамлекеттик органдардын укук колдонуу ишине көмөктөшөт.

ЮРИСКЕҢЕШЧИ (лат. jurisconsultus – укук таануучу) – ченемдик укук актыларда аныкталып коюлган милдеттенмелерге ылайык юридикалык жактын же жеке ишкердин укуктук кызматын камсыздап туруучу кызматкер.

ЮРИСДИКЦИЯ (лат. jurisdiction – сот өндүрүшү, jus – укук жана dico – сүйлөйм) – мамлекеттик органдардын (кызмат адамдарынын), жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын, ыйгарым укуктуулардын ченемдик укук актыларын кабыл алуу, кандай-

щего звена между правовой нормой и гражданским правоотношением, т.е. содержащиеся в гражданском законодательстве правовые нормы сами по себе не могут быть основаниями возникновения гражданских правоотношений без определенных обстоятельств.

В гражданском праве КР юридические факты в зависимости от присущих им черт и от их индивидуальных особенностей классифицируются следующим образом: 1) события и действия (неправомерные и правомерные действия); 2) юридические поступки и юридические акты; 2) административные акты и сделки.

Такая классификация позволяет свободно ориентироваться среди множества юридических фактов и более четко отграничивать их друг от друга, что способствует правильному применению гражданского законодательства субъектами гражданского права и в правоприменительной деятельности соответствующих государственных органов.

ЮРИСКОНСУЛЬТ (лат. jurisconsultus – правовед) – работник юридического лица или индивидуального предпринимателя, обеспечивающий правовую службу в соответствии с возложенными на него обязанностями, установленными нормативными правовыми актами.

ЮРИСДИКЦИЯ (лат. jurisdiction – судопроизводство, jus – право и dico говорю) – установленное законодательством КР полномочие государственных органов (должностных лиц), органов местного самоуправления, уполномоченное принимать (из-

дыр бир укуктук маселелерди чечүүгө КРнын мыйзам актылары менен бекитилген укугу. Мисалы, ченемдик укук актыларды кабыл алуу (чыгаруу) жана аларды турмушта пайдалануу, юридикалык фактыларга укуктук баа берүү, талаштарды чечүү, жоопкерчилик чараларын көрүү ж.б.

«Юрисдикция» атоосу укук тажрыйбасында да түрдүү укуктук мамилелерде пайдаланылат, айтсак, мекемеге таандык иш билгилик, сотко таандуулук, көзөмөл, коргоо, иш чөйрөсү жана КРнын мыйзам актылары бекиткен ыйгарым укуктар пайдаланылган чөйрө катары маанияе ээ.

ЮРИСПРУДЕНЦИЯ (лат. jurisprudentia) – бул жалпы дүйнөлүк илимдин тармактарынын бири болуп аталган юридикалык илим. Юриспруденция азыркы заман шартында укук жөнүндөгү илимдин жыйындысын, анын турмушта колдонулушун, укук таануну, ошондой эле юристтердин турмуштук ишмердигин, юридикалык тажрыйбаны билдирет.

ЮРИСТ (лат. juris – укук, нем. jurist) – юридикалык билими бар адам, юридикалык илимдин белгилүү бир тармагындагы адис, укук таануучу, укук жагынан юридикалык билими бар иштиктүү ишмер адам.

ЮСТИЦИЯ (лат. justitia – адилет, мыйзамдуулук, jus – укук) – сот адилеттиги, сот органдар тутумунун жыйындысы жана алардын сот адилеттигин жүзөгө ашыруусу, ошондой эле сот мекемеси.

давать) нормативные правовые акты, решать какие-либо правовые вопросы. Например, принимать (издавать) нормативные правовые акты и применять их на практике, давать правовую оценку юридическим фактам, разрешать споры, принимать меры ответственности и т.п.

Термин «юрисдикция» в правовой практике также употребляется для обозначения в различных правоотношениях, в частности, понимается как компетенция подведомственности, подсудности, контроля, охраны, круга дел, сферы, на которую распространяются соответствующие полномочия, установленные законодательством КР.

ЮРИСПРУДЕНЦИЯ (лат. jurisprudentia) – это одна из отраслей общей мировой науки, именуемая как юридическая наука. Юриспруденция в современных условиях означает совокупность наук о праве, его практическое применение, правоведение, а также практическая деятельность юристов, юридическая практика.

ЮРИСТ (лат. juris – право, нем. jurist) – человек с юридическим образованием, специалист в определенной отрасли юридической науки, правовед, практическая деятельность человека в области права, имеющего юридическое образование.

ЮСТИЦИЯ (лат. justitia – справедливость, законность, jus –право) – понимается как правосудие, совокупность органов судебной системы и их деятельность по осуществлению правосудия, а также судебное ведомство.

КОЛДОНУЛГАН АДАБИЯТТАР. КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЧЕНЕМДИК-УКУКТУК АКТЫЛАРЫ

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННОЙ ЛИТЕРАТУРЫ. НОРМАТИВНЫЕ ПРАВОВЫЕ АКТЫ КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

Кыргыз Республикасынын Конституциясы (2010-ж. 27-июнда кабыл алынган). Бишкек: Академия, 2010. http: // toktom.kg.

Кыргыз Республикасынын жарандык кодекси. 1-бөлүк. – Бишкек: Академия, 2010. http: //online. toktom.kg.

Кыргыз Республикасынын жарандык кодекси. 2-бөлүк. http://online. toktom.kg.

Кыргыз Республикасынын жарандык процесстик кодекси. – Бишкек: Академия, 2000. http://online.toktom. kg.

Кыргыз Республикасынын үй-бүлө кодекси. – Бишкек: Академия, 2003. http: //online.toktom.kg.

Балдар жөнүндөгү Кыргыз Республикасынын кодекси. http: //toktom.kg.

Административдик жоопкерчилик жөнүндөгү Кыргыз Республикасынын кодекси. http: //toktom.kg.

Кыргыз Республикасынын кылмыш-жазык кодекси. – Бишкек: Академия, 1998. http: //toktom.kg.

Кыргыз Республикасынын жазык-процесстик кодекси. – Бишкек: Академия, 2000. http: //toktom.kg.

Кыргыз Республикасынын салык кодекси. – Бишкек: Академия, 2009. http: //toktom.kg.

Кыргыз Республикасынын турак жай кодекси. http: //toktom.kg.

Кыргыз Республикасынын жер кодекси. http: //toktom.kg.

Кыргыз Республикасынын токой кодекси. http: //toktom.kg.

Конституция Кыргызской Республики от 27 июня 2010 года. – Бишкек: Академия, 2010. http: // toktom.kg.

Гражданский кодекс Кыргызской Республики. Часть 1. – Бишкек: Академия, 2010. http: //online.toktom.kg.

Гражданский кодекс Кыргызской Республики. Часть 2. http://online. toktom.kg.

Гражданский процессуальный кодекс Кыргызской Республики. – Бишкек: Академия, 2000. http://online. toktom.kg.

Семейный кодекс Кыргызской Республики. – Бишкек: Академия, 2003. http: //toktom.kg.

Кодекс Кыргызской Республики о детях. http: //toktom.kg.

Кодекс Кыргызской Республики об административной ответственности. http://toktom.kg.

Уголовный кодекс КР. – Бишкек: Академия, 1998: http: //toktom.kg.

Уголовно-процессуальный кодекс Кыргызской Республики. – Бишкек: Академия, 2000. http: //toktom.kg.

Налоговый кодекс Кыргызской Республики. – Бишкек: Академия, 2009. http: //toktom.kg.

Жилищный кодекс Кыргызской Республики. http://toktom.kg.

Земельный кодекс Кыргызской Республики. http://toktom.kg.

Лесной кодекс Кыргызской Республики. http://toktom.kg.

Кыргыз Республикасынын суу кодекси. http: //toktom.kg/.

Кыргыз Республикасынын эмгек кодекси. http: //toktom.kg.

Кыргыз Республикасынын аба кодекси. http: //toktom.kg.

«Кыргыз Республикасынын сотторунун макамы жөнүндөгү» конституциялык мыйзамы. http: //toktom.kg.

Кыргыз Республикасынын «Кыймылсыз мүлктү жана бүтүмгө болгон укуктарды мамлекеттик каттоо жөнүндө» мыйзамы. http: //toktom.kg.

Кыргыз Республикасынын ченемдик-укуктук актылары жөнүндө мыйзамы. http: //toktom.kg.

Кыргыз Республикасынын жарандык актылардын абалы жөнүндө мыйзамы. http: //toktom.kg.

Кыргыз Республикасынын нотариат жөнүндө мыйзамы. http: //toktom.kg.

Кыргыз Республикасынын юридикалык жактарды каттоо жөнүндө мыйзамы. http: //toktom.kg.

Кыргыз Республикасынын «Адвокатурасы жана адвокаттык иш жөнүндө» мыйзамы. http: //toktom.kg.

Кыргыз Республикасынын «Чарбалык шериктиктер жана коомдор жөнүндө» мыйзамы. http: //toktom.kg.

Кыргыз Республикасынын «Кыргыз Республикасындагы мамлекеттик-жеке өнөктөштүк жөнүндө» мыйзамы. http://toktom.kg.

Кыргыз Республикасынын «Керектөөчүлөрдүн укуктарын коргоо жөнүндө» мыйзамы. http: //toktom.kg.

Кыргыз Республикасынын «Ишкерлердин укуктарын коргоо жөнүндө» мыйзамы. http: //toktom.kg.

Водный кодекс Кыргызской Республики. http://toktom.kg.

Трудовой кодекс Кыргызской Республики. http://toktom.kg.

Воздушный кодекс Кыргызской Республики. http://toktom.kg.

Конституционный закон «О статусе судей Кыргызской Республики». http://toktom.kg.

Закон КР «О государственной регистрации прав на недвижимое имущество и сделок с ними». http://toktom.kg.

Закон КР «О нормативных правовых актах Кыргызской Республики». http: //toktom.kg.

Закон Кыргызской Республики «Об актах гражданского состояния». http// toktom.kg.

Закон Кыргызской Республики «О нотариате». http://toktom.kg.

Закон Кыргызской Республики «О государственной регистрации юридических лиц». http://toktom.kg.

Закон Кыргызской Республики «Об Адвокатуре Кыргызской Республики и адвокатской деятельности». http:// toktom.kg.

Закон Кыргызской Республики «О хозяйственных товариществах и обществах». http://toktom.kg.

Закон Кыргызской Республики «О государственно-частном партнерстве в Кыргызской Республике». http:// toktom.kg.

Закон Кыргызской Республики «О защите прав потребителей». http:// toktom.kg.

Закон Кыргызской Республики «О защите прав предпринимателей». http://toktom.kg.

ИЛИМИЙ ЖАНА ОКУУ КИТЕПТЕР, АТАЙЫН АДАБИЯТТАР

НАУЧНАЯ И УЧЕБНАЯ, СПЕЦИАЛЬНАЯ ЛИТЕРАТУРА

Абдулдаев Э. Кыскача кыргызча-орусча сөздүк. Краткий киргизско-русский словарь [Текст] / Э. Абдулдаев. – Бишкек, Шам, 2003.

Абрамзон С.М. Кыргызы и их этнографические и историко-культурные связи [Текст] / С.М. Абрамзон. – Л., Наука, 1971.

Абрамзон С.М. Очерки культуры кыргызского народа [Текст] / С.М. Абрамзон. – Фрунзе: Изд-во Кирг. фил. АН СССР, 1964.

Алексеев Д.И., Гозман И.Г., Сахаров Г.В. Словарь сокращений русского языка [Текст] / Д.И. Алексеев, И.Г. Гозман, Г.В. Сахаров. – М.: Русский язык, 1984.

Алексеев С.С. Общая теория права: курс в 2 т. [Текст] / С.С. Алексеев. – М., Юрид. лит., Т.1 (1981); Т.2 (1984).

Алексеев С.С. Гражданское право в современную эпоху [Текст] / С.С. Алексеев. – М., Юрайт, 1999.

Алексеев С.С. Проблемы теории государства и права [Текст] / С.С. Алексеев. – М., Юрид. лит., 1987.

Алымкулов С.А. Административное право Кыргызской Республики: учебник [Текст] / С.А. Алымкулов. – Бишкек: ИД «Наука и образование», 2001.

Альчиев К.А. Советтик Кыргызстандын граждандык кодекси [Текст] / К.А. Альчиев. – Фрунзе, Кыргызстан, 1971.

Альчиев К.А. Возникновение и развитие гражданского права в Советском Кыргызстане» [Текст] / К.А. Альчиев. – Фрунзе, Илим, 1975.

Антокольская М.В. Семейное право [Текст]: учебник / М.В. Антокольская. – М., Юристь, 2002.

Арабаев Ч.И. Кредитные правоотношения в сельском хозяйстве [Текст]: монография / Ч.И. Арабаев. – Бишкек, Илим; АН КР, 1994.

Арабаев Ч.И. Граждандык укук боюнча юридикалык терминдердин сөздүгү / Ч.И. Арабаев. – Бишкек, 2003.

Арабаев Ч.И. Конституционно-правовые проблемы устойчивого развития Кыргызской Республики в современный период [Текст] / Ч.И. Арабаев // Государство и право. – М., 2004. – № 11.

Арабаев Ч.И. Обеспечение системности в законотворческой работе [Текст] / Ч.И. Арабаев // Право: теория и практика. – М., 2004. – № 10.

Арабаев Ч.И. Юридическая ответственность по договору кредитования [Текст] / Ч.И. Арабаев // Научные труды «АДІЛЕТ». – Алматы, 2004. – №1.

Арабаев Ч.И. Правовые проблемы и юридическая природа кредитных правоотношений в сельском хозяйстве Кыргызской Республики [Текст] / Ч.И. Арабаев // Международный сельскохозяйственный журнал. – М., 2004. – № 4.

Арабаев Ч.И. Гражданское право [Текст]: учебник / Ч.И. Арабаев. – Бишкек: ИД «Наука и образование», 2005.

Арабаев Ч.И. Правовой статус Национального банка Кыргызской Республики / Ч.И. Арабаев // Академический вестник АУЦА. – Бишкек, 2007. – № 5.

Арабаев Ч.И. Совершенствование гражданского законодательства Кыргызской Республики: современное состояние и перспективы / Ч.И. Арабаев // Известия вузов. – Бишкек, 2008. – № 10.

Арабаев Ч.И. Жарандар же жеке жак жарандык укуктун субъектиси (теориялык жана практикалык суроолор) / Ч.И. Арабаев // Наука и новые технологии. – Бишкек, 2008. – № 9.

Арабаев Ч.И. Гражданское право Кыргызской Республики [Текст]: учебник. – 2-изд., испр.и доп / Ч.И. Арабаев. – Бишкек: Нур-Ас, 2010.

Арабаев Ч.И. Микрофинансовые организации в Кыргызской Республике (теоретико-правовые проблемы) [Текст] / Ч.И. Арабаев // Фундаментальные и прикладные проблемы науки: материалы международного симпозиума. – М., Изд-во РАН, 2013.

Арабаев Ч.И. Актуальные проблемы юридической науки в Кыргызской Республике и перспективы ее развития [Текст] / Ч.И. Арабаев // Доклады Национальной академии наук Кыргызской Республики – Бишкек, 2014. – № 1.

Арабаев Ч.И. Мамлекеттик тилде юридикалык билим берүүнүн кечээки, бүгүнкү жана эртеңки маселелери [Текст] / Ч.И. Арабаев // Prokuror. kg». – Бишкек, 2014. – № 2.

Арабаев Ч.И. Жарандардын укуктук маданиятын калыптандырууда укуктук аң-сезимдин ролу [Текст] / Ч.И. Арабаев // Известия НАН КР. – Бишкек, 2014. – № 4.

Арабаев Ч.И. Договоры по передаче имущества в собственность [Текст]: учебное пособие / Ч.И. Арабаев. – Бишкек: Турар, 2015.

Арабаев Ч.И., Абакирова А.М. Государственно-правовое регулирование миграционных процессов в Кыргызской Республике [Текст] / Ч.И. Арабаев, А.М. Абакирова. – Бишкек, Просвещение, 2004.

Арабаев Ч.И., Осмоналиева Н.Ж. Международное частное право [Текст]: учебно-метод. пособие / Ч.И. Арабаев, Н.Ж. Осмоналиева. – Бишкек, Алтын-принт, 2010.

Арабаев Ч.И., Мурзабекова Ж.Т. Гражданское право Кыргызской Республики [Текст]: учебно-метод. пособие. – Бишкек, 2013.

Арабаев Ч.И., Мурзабекова Ж.Т. Кыргыз Республикасынын жарандык укугу (атайын түзүлгөн окуу-усулдук курал) [Текст] / Ч.И. Арабаев, Ж.Т. Мурзабекова. – Бишкек, Maxprint, 2013.

Арабаев Ч.И., Жылкичиева К.С. Моделирование правовых институтов гражданского законодательства в Кыргызской Республике [Текст] / Ч.И. Арабаев, К.С. Жылкичиева // Наука и новые технологии. – Бишкек, 2014. – № 3.

Арабаев Ч.И., Сыргакова З.А. Актуальные проблемы правового регулирования инвестиций в Кыргызской Республике [Текст] / Ч.И. Арабаев, З.А. Сыргакова // Известия НАН КР. – Бишкек, 2015. – № 2.

Арзамасов Ю.Г. Ведомственное нормотворчество как тип юридической деятельности [Текст] / Ю.Г. Арзамасов // Государство и право. – М., 2006. – № 9.

Акунов А., Ожукеева Т. ж.б. Политология. Кыскача сөздүк [Текст] / А.Акунов, Т. Ожукеева. – Бишкек, Изд-во КНУ, 1996.

Ашимов М.А. Экономикалык терминдердин орусча-кыргызча сөздүгү [Текст] / М.А. Ашимов. – Бишкек, 2007.

Айдарбекова Ч.А., Бейшембиев Э.Ж. и др. Русско-кыргызский толковый словарь юридических терминов и понятий [Текст] / Ч.А. Айдарбекова, Э.Ж. Бейшембиев. – Бишкек, Турар, 2014.

Ахметов А.Ж. Становление, развитие и совершенствование органов уголовной юстиции в Киргизии [Текст] / А.Ж. Ахметов. – Фрунзе, Илим, 1990.

Баранов В.М. Формы (источники) права: Общая теория [Текст] / В.М. Баранов. – Н/Новгород, 1993.

Бахрах Д.Н. Административное право России [Текст]: учебник для вузов /Д.Н. Бахрах. – М., Норма, 2000.

Безбах В.В., Пучинский В.К. Гражданское и торговое право зарубежных стран [Текст]: учебное пособие / В.В. Безбах, В.К. Пучинский. – М., Зерцало, 2004.

Бейшембиев Э.Ж. Внешнеэкономическая деятельность суверенных республик и современное международное право: (на примере республик Средней Азии и Казахстана) [Текст] / Э.Ж. Бейшембиев. – Бишкек, Кыргызстан, 1992.

Богатых Е.А. Гражданское и торговое право [Текст]: учебное пособие / Е.А. Богатых. – М., Контракт, 2000.

Большой юридический словарь. – 3-е изд., доп. и перераб. [Текст] / Под ред. А.Я. Сухарева. – М., Инфра-М, 2010.

Бокоев Ж.А. Модели современного конституционализма и опыт постсоциалистических государств (на примере Кыргызской Республики): Дисс. канд. юрид. – М., 1998.

Борубашов Б.И. Хрестоматия по истории государства и права Кыргызстана. Т. 1 [Текст] / Б.И. Борубашов. – Бишкек, Изд-во КРСУ, 2008.

Братусь С.Н. Отрасль советского права: понятие, предмет и метод [Текст] / С.Н. Братусь // Советское государство и право. – 1979. – № 3.

Васильев Е.А., Комаров А.С. Гражданское и торговое право зарубежных государств. – 4-е изд., перераб. и доп. В 2 т. Т.2 [Текст] / Е.А. Васильев, А.С. Комаров. – М., Межд. отношения, 2008.

Германское право. Гражданское уложение. Пер. с нем. Ч. 1 [Текст] / Науч. ред.: В.В. Залесский; Пер.: Н.Г. Елисеев, А.А. Лизунов, Н.Б. Шеленкова; Введ.: В. Бергман, Е.А. Суханов. – М.: МЦФЭР, 1996.

Гуляев А.М. Русское гражданское право / А.М. Гуляев. – СПб., 1913. [Репринт. изд.] / Обзор действующего законодательства и проекта гражданского уложения: пособие к лекциям. – Киев (Оглоблин), 1907: 1 июня 1907 г. // Юридическая библиография: 1 июня 1907 г., издаваемая Демидовским юридическим лицеем. – Ярославль: Тип. Губерн. правл., 1907. – № 1.

Ерпылева Н.Ю. Международное частное право [Текст]: учебник / Н.Ю. Ерпылева. – М., Проспект, 2004.

Забоев К.И. Правовые и философские аспекты гражданско-правового договора [Текст] / К.И. Забоев. – СПб: Юрид. центр, 2003.

Кавелин Д.К. Что есть гражданское право и где его пределы? Один из современных юридических вопросов [Текст] / Д.К. Кавелин. – СПб, 1864.

Казанбаева З.Р. Особенности рассмотрения и разрешения отдельных категорий гражданских дел [Текст]: учебное пособие / З.Р. Казанбаева. – Бишкек, Maxprint, 2013.

Калмыков Ю.Х. Вопросы применения гражданско-правовых вопросов [Текст] / Ю.Х. Калмыков. – Саратов: Изд. Сарат. ун-та, 1976.

Карабаева К.К. Кыргыз элинин укуктук аң-сезиминин калыптанышы. Усулдук колдонмо [Текст] / К.К. Карабаева. – Ош: ОшМУ, 2004.

Карасаев Х.К. Кыргыз тилинин орфографиялык сөздүгү [Текст] / Х.К. Карасаев. – Бишкек: Мамлекеттик тил жана энциклопедия борбору, 2009.

Кашанина Т.В. Предпринимательство (правовые основы) [Текст] / Т.В. Кашанина. – М., Юрид. лит., 1994.

Керимов Д.А. Общая теория государства и права: предмет, структура, функции [Текст] / Д.А. Керимов. – М., Юрид. лит., 1977.

Керимов Д.А. Культура и техника законотворчества [Текст] / Д.А. Керимов. – М., Юрид. лит., 1991.

Кожоналиев С.К. Обычное право кыргызов [Текст] / С.К. Кожоналиев: Вступ. ст. Т.К. Чоротегина. – Бишкек, Фонд «Сорос-Кыргызстан», 2000.

Комментарий к Гражданскому кодексу Кыргызской Республики Ч. 1 (постатейный) [Текст] / Отв. ред. Н. С. Галлямова. – Бишкек: Академия, 2005.

Корельский В.М. Теория государства и права [Текст]: учебник / Под ред. В.М. Корельского, В.Д. Перевалова. – М., Норма-Инфра-М, 1998.

Косаков С.К. Конституция Кыргызской Республики 1993 года – Конституция суверенного, демократического независимого государства (функциональные аспекты) [Текст] / С.К. Косаков // Вестник КНУ им. Ж. Баласагына: Серия 1: Гуманитарные науки. – Вып. 5: Юриспруденция. – Бишкек, КНУ, 2008.

Красавчиков О.А. Советская наука гражданского права (понятие, предмет, состав и система) [Текст] / О.А. Красавчиков // Учен. труды Свердл. юрид. ин-та. Т. 6. – Свердловск, Изд-во СЮИ, 1961.

Красавчиков О.А. Юридические факты в советском гражданском праве [Текст] / О.А. Красавчиков. – М., Госюриздат, 1958.

Кобликов А.С. Юридическая этика [Текст]: учебник для вузов / А.С. Кобликов. – М., Норма, 1999.

Ковлер А.И. Антропология права [Текст]: учебник для вузов / А.И. Ковлер. – М., Норма, 2002.

Лунц Л.А. Международное частное право. Особенная часть [Текст]: учебник / Л.А. Лунц. – М., Госюриздат, 1963.

Маркс К., Энгельс Ф. Избранные произведения: В 3 т. Т.3. [Текст] / К. Маркс, Ф. Энгельс. – М., Политиздат, 1986.

Марченко М.Н. Теория государства и права [Текст]: курс лекций / М.Н. Марченко. – М., Зерцало, 1998.

Марышева П.И. Рассмотрение судами гражданских дел с участием иностранцев П.И. Марышева. – М., Юрид. лит., 1970.

Мейер Д.И. Русское гражданское право: В 2 ч. [по испр. и доп. изд. 8, 1902]. – 3-е изд., испр. / Д.И. Мейер. – М., Статут, 2003. – (Классика российской цивилистики).

Мозолин В.П. Система российского права (Доклад на Всероссийской конференции 14 ноября 2001 года) [Текст] / В.П. Мозолин // Государство и право. – М., 2003. – №1.

Мокрынин В., Койчуев Т., Плоских В. Кыргызы и их предки. Нетрадиционный взгляд на историю и современность [Текст] / В. Мокрынин, Т. Койчуев, В. Плоских. – Бишкек, ИД «Раритет Инфо», 1999.

Мукамбаев У.М., Мукамбаева Г.А. Конституционное развитие Кыргызстана [Текст] / У.М. Мукамбаев, Г.А. Мукамбаева. – Бишкек, БИЛД, 1998.

Мукамбаева Г.А. Государство и право Кыргызстана [Текст]: монография / Г.А. Мукамбаева; КНУ. – Бишкек, ОсОО «Сүрөт-Басма-Салону», 1998.

Мукамбаева Г.А. Манас и право (к 2200-летию кыргызской государственности) [Текст] / Г.А. Мукамбаева. – Бишкек, Илим, 2003.

Мукамбаева Г.А. Теория государства и права [Текст]: метод. пособие / Г.А. Мукамбаева. – Бишкек, Просвещение, 2005.

Мурзабекова Ж.Т. Гражданско-правовые договоры [Текст]: учебное пособие / Ж.Т. Мурзабекова. – Бишкек, Maxprint, 2013.

Мукамбаев Ж. Кыргыз тилинин диалектологиялык сөздүгү [Текст] / Ж. Мукамбаев. – Бишкек, 2011.

Мырзалимов Р.М. Вопросы конституционного правосудия в Кыргызстане [Текст]: монография / Р.М. Мырзалимов.– Бишкек, 2001.

Мырзалимов Р.М. Конституционная юстиция в странах Центральной Азии: проблемы теории и практики [Текст]: Дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.02 / Р.М. Мырзалимов; [Место защиты: Рос. ун-т дружбы народов]. – М., 2013.

Насбекова С.К. Гражданское процессуальное право Кыргызской Республики [Текст]: учебное пособие / С.К. Насбекова. – Бишкек, Maxprint, 2013.

Нерсесянц В.С. Общая теория права и государства [Текст]: учебник для вузов / В.С. Нерсесянц. – М., Норма-Инфра-М., 1999.

Нерсесянц В.С. Проблемы общей теории права и государства [Текст]: учебник для вузов / В.С. Нерсесянц. – М., Норма, 2006.

Нурбеков К.Н. История государства и права Киргизской ССР [Текст]: учебник. – 2-е изд. / К.Н. Нурбеков. – Бишкек, Ариал-Принт, 1999.

Ожегов С.И. Словарь русского языка [Текст] / С.И.Ожегов. – М., Мир и образование; Оникс, 2011.

Предпринимательское право [Текст]: учебник / Под ред. А.А. Орозалиевой. – Бишкек, 2013.

Протасов В.Н. Теория права и государства. Проблемы теории права и государства: Вопросы и ответы [Текст] / В.Н. Протасов. – М., Новый Юристь, 1999.

Пучинский В.К., Кулагин М.И. Гражданское, торговое и семейное право капиталистических стран: учебное: сборник нормативных актов: Гражданские и торговые кодексы [Текст]: учебное пособие / Под ред.: М.И. Кулагина, В.К. Пучинского. – М., Изд-во УДН, 1986.

Пчелинцева Л.М. Семейное право России [Текст]: учебник / Л.М. Пчелинцева. – М., Норма, 2000.

Рабец А.М. Семейное право [Текст]: курс лекций / А.М. Рабец. – Белгород, Везелица, 1998.

Радко Т.Н. Теория государства и права: учебник. – 2-е изд. / Т.Н. Радко. – М., Проспект, 2009.

Раманкулов К.С. Трудовое право Кыргызской Республики [Текст]: учебник. –2-е изд., доп., испр. / К.С. Раманкулов. – Бишкек, 2008.

Русско-киргизский словарь [Текст] / Под ред. К.К. Юдахина. – М., Советская энциклопедия, 1965.

Свердлык Г.А. Принципы советского гражданского права [Текст] / Г.А. Свердлык. – Красноярск, Изд-во Краснояр. ун-та, 1985.

Сергеев А.П., Толстой Ю.К. Гражданское право [Текст]: учебник – изд. 5, перераб. и доп./ А.П. Сергеев, Ю.К. Толстой. – М., Типография Л.В. Рожникова, 2001.

Скобелкин В.Н. Трудовые правоотношения [Текст] / В.Н. Скобелкин. – М., Вердикт -1 М, 1999.

Сманалиев К.М. Правоохранительные органы в Кыргызской Республике [Текст] / К.М. Сманалиев. – Бишкек, Академия, 2009.

Советский энциклопедический словарь / Гл. ред. А.М. Прохоров. –М., Советская энциклопедия, 1985.

Сооданбеков С.С. Проблемы становления и развития конституционно-правовой основы государственной власти в Кыргызской Республике [Текст] / С.С. Сооданбеков. – Бишкек, Илим, 2002.

Суханов Е.А. Гражданское право [Текст]: учебник: В 2 т. Т. 1 / Е.А. Суханов. – М., Бек, 1995.

Сюкияйнен Л.Р. Мусульманское право. Вопросы теории и практики [Текст] / Л.Р. Сюкияйнен. – М., Наука, 1986.

Толстой Ю.К. К теории правоотношения [Текст] / Ю.К. Толстой. – Л., Изд-во ЛГУ, 1959.

Толстой Ю.К. Принципы гражданского права [Текст] / Ю.К. Толстой // Правоведение. – М., 1992. – №2.

Тургунбеков Р.Т. Создание Конституции Киргизской ССР [Текст] / Р.Т. Тургунбеков. – Фрунзе, Изд-во Акад. наук Кирг.ССР, 1962.

Укук (кыскача энциклопедия) [Текст] / Башкы редактор Б.Ө. Орузбаева. – Фрунзе, 1988.

Укук энциклопедиялык окуу курал [Текст] / Башкы редактор У.А. Асанов. – Бишкек, 2004.

Фархутдинов Я.Ф. Источники гражданского процессуального права [Текст] / Я.Ф. Фархутдинов. – Казань, Изд-во Казан. ун-та, 1986.

Фролова И.Т. Философский словарь [Текст] / И.Т. Фролова. – М., Политиздат, 1986.

Халфина Р.О. Общее учение о правоотношении [Текст] / Р.О. Халфина. – М., Юрид. лит., 1974.

Шамилов М.Ш. Гражданское процессуальное право Кыргызской Республики [Текст]: учебное пособие / М.Ш. Шамилов. – Бишкек, 2013.

Шерипов Н.Т. Административное право Кыргызской Республики [Текст]: учебник / Н.Т. Шерипов. – Бишкек, 2008.

Шершеневич Г.Ф. Общая теория права [Текст]: учебное пособие: В 2 т. Т.2 / Г.Ф. Шершеневич. – М., Норма, 1995.

Шершеневич Г.Ф. Учебник русского гражданского права [Текст] / Г.Ф. Шершеневич. – М., Статут, 2005.

Юридическая энциклопедия [Текст] / Тихомиров М.Ю., Тихомирова Л.В.; Общ. ред.: Тихомиров М.Ю. – 5-е изд., доп. и перераб. – М., Юринформцентр.

МАЗМУНУ

КИРИШ СӨЗ..... 3
А 9
Б.....35
В.....54
Г.....57
Д 58
Ж 67
З.....98
И 104
К 124
Л 187
М.....195
Н 206
О.....212
Ө.....215
П 226
Р.....237
С.....241
Т.....255
У 282
Ү 295
Ф.....300
Х 312
Ч 313
Ш 319
Ы.....320
Э.....322
Ю 334
Колдонулган адабияттар.....361

Кыргыз Республикасынын ченемдик-укуктук актылары 361
Илимий жана окуу китептер, атайын адабияттар.....363

СОДЕРЖАНИЕ

ПРЕДИСЛОВИЕ 6
А 9
Б.....35
В.....54
Г.....57
Д 58
Ж 67
З.....98
И 104
К 124
Л 187
М.....195
Н 206
О.....212
Ө.....215
П 226
Р.....237
С.....241
Т.....255
У 282
Ү 295
Ф.....300
Х 312
Ч 313
Ш 319
Ы.....320
Э.....322
Ю 334
Список использованной литературы. 361
Нормативные правовые акты Кыргызской Республики 361
Научная и учебная, специальная литература.....363

Илимий-популярдуу басылма
Научно-популярное издание

АРАБАЕВ ЧОЛПОНКУЛ ИСАЕВИЧ

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖАРАНДЫК УКУК ЭНЦИКЛОПЕДИЯСЫ

ЭНЦИКЛОПЕДИЯ ГРАЖДАНСКОГО ПРАВА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

Бишкек, «Турар» басмасы
Бишкек, издательство «Турар»

(На кыргызском и русском языках)

Редакторлору/Редакторы *Ж.Теңирбергенова, Р.Д. Мукамбетова*
Көркөмдөгөн/Дизайнер *В. Грипасов*
Компьютерде калыпка салган/ Компьютерная верстка *Р. Атабаев*

Басууга 30.03.2016-ж. берилди.
Көлөмү 46,5 басма табак.
Нускасы 500 даана. Заказ №1437.

«Турар» басмасынын басмаканасында басылды.
720031, Бишкек ш., М. Горький көч., 1.

Подписано в печать 30.03.2016 г.
Печать офсетная. 46,5 п. л.
Тираж 500. Заказ №1437.

Отпечатано в типографии издательства «Турар».
720031, г. Бишкек, ул. М. Горького, 1.